

სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი
თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

მარინა ბერიძე
ლია ბაკურაძე
ნიკოლოზ ნახუცრიშვილი

ფერეიდნული დიალექტის კორპუსული ლექსიკონი

(ქართული დიალექტური კორპუსი)

თბილისი
2018

სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი

თსუ არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

ფერეიდნული დიალექტის კორპუსული ლექსიკონი

(ქართული დიალექტური კორპუსი)

მომზადებულია ქართული დიალექტური კორპუსის პლატფორმაზე

შემდგენლები:

მარინა ბერიძე

ლია ბაკურაძე

ნიკოლოზ ნახუცრიშვილი

ტექნოლოგიური კონცეფციის ავტორები:

მარინა ბერიძე

დავით ნადარაია

კონსულტანტი:

ნაზი დავითაშვილი (შაპნაზ რაპიძი)

რედაქტორები:

ზაქარია ფურცხვანიძე

ელენე ნაპირელი

მონაცემთა ბაზის რედაქტორები:

დიანა ანფიმიადი

მაია ბარიხაშვილი

დამკაბადონებელი:

მაკა ცოშაია

©მარინა ბერიძე, დავით ნადარაია, ლია ბაკურაძე

The Jan Nowak-Jeziorański College of Eastern Europe in Wrocław
Zamkowa 2, 55-330 Wojnowice, Poland

ISBN 978-83-7893-174-4

ექვნება

მუხტარ დარჩიაშვილის (ასლანის) ნათელ ხსოვნას

მან ბევრი გააკეთა ფერეიდანში ქართული ენის შენარჩუნებისა და თაობებისთვის გადაცემისათვის, მაშობა გაუწია ამ წიგნის ავტორებს მუშაობის პერიოდში და შესაძლებელი გახადა ფერეიდანული დიალექტის კორპუსული ლექსიკონის შექმნა.

Dedicated

To the memory of Mukhtar Darchiashvili (Aslani)

He had done a lot for preserving Georgian language in Fereydan and transferring it to generations, warmly welcomed and supported the authors of this book during the work and made it possible to create a corpus based dictionary of Fereydanian dialect.

ანოტაცია

ფერეიდნული დიალექტის კორპუსული ლექსიკონი არის ნაწილი პროექტისა „საქართველოს ლინგვისტური პორტრეტი“. პროექტი მიზნად ისახავს ქართული დიალექტური მრავალფეროვნების კორპუსულ დოკუმენტირებას. ფერეიდნული დიალექტური კუნძული 400 წლის წინ ჩამოყალიბდა ირანში, ისპაჰანის მახლობლად, ფერეიდანის რეგიონში. მისი სამეტწიერი დოკუმენტირება და შესწავლა მხოლოდ გასული საუკუნის 20-იანი წლებიდან დაიწყო.

ლექსიკონი მომზადებულია ქართული დიალექტური კორპუსის პლატფორმაზე, რომელიც შეიქმნა შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მხარდაჭერით. ის ეყრდნობა დღემდე ბეჭდურად გამოცემულ ლექსიკოგრაფიულ მასალებს, ჩვენ მიერ სხვადასხვა დროს მოპოვებულ მდიდარ ლექსიკოგრაფიულ ინფორმაციას და ქდკ-ის ტექსტებს.

ლექსიკონი მოიცავს მდიდარ ლინგვისტიკურ ინფორმაციას. მასში წარმოდგენილია არა მხოლოდ მთავარი ფორმა, არამედ მისი ფონეტიკური და გრამატიკული ვარიაციები სათანადო გრამატიკული, სემანტიკური და სტილისტიკური მარკერებით. როგორც მთავარ ფორმას, ისე ვარიაციებს ახლავს საერთაშორისო ტრანსლიტერაციული ჩანაწერი. სპარსულიდან ან სპარსულის გზით შესულ სიტყვებს ახლავს ინფორმაცია ნასესხობის შესახებ და შესაბამისი ჩანაწერი სპარსულად. ლექსიკონი ილუსტრირებულია და მოიცავს დიდძალ ენციკლოპედიურ ინფორმაციას ფერეიდნის შესახებ.

ფერეიდნული ლექსიკონი მნიშვნელოვანი ნაბიჯია დიალექტური კუნძულის დოკუმენტირებისა და კვლევის საქმეში, ამასთან ის არის ფერეიდნელებისთვის კარგი სასწავლო საშუალება, რომელიც მათ დიდ დახმარებას გაუწევს მშობლიურ კულტურულ გარემოსთან რეინტეგრაციის საქმეში.

Annotation

Corpus Based Dictionary of Fereydanian Dialect is a part of the project Linguistic Portrait of Georgia. The objective of the project is to provide corpus documented dictionary manifesting the diversity of Georgian dialects. The formation of the Fereydanian dialect island in Iran, near Isfahan, dates back about 400 years. The scientific studies into the dialect and its documentation began in the 20ies of the last century.

The dictionary has been prepared on the platform of Georgian dialect corpus which was created with the support of Shota Rustaveli National Science Foundation of Georgia.

Corpus based dictionary of Fereydanian dialect grounds on the existing printed lexicographic data; it contains rich lexicographic information obtained by us at different times and the texts of the Georgian Dialect Corpus.

The dictionary embraces vast linguistic information. It submits not only main forms of dialectal units but their phonetic and grammar variations together with corresponding grammatical, semantic and stylistic markers.

The main forms as well as their variations are followed by international transliteration records. Persian words or those borrowed via Persian are accompanied by information on borrowings and relevant records in Persian are given. The dictionary has been illustrated and contains abundant encyclopedic data about Fereydan itself.

Fereydanian dictionary is a big step forward in documentation and research into dialect island. And what is more the dictionary is a good training tool for Fereydanians that can greatly assist them in the process of reintegration into native cultural environment.

წინასიტყვაობა

ფერეიდნული დიალექტის კორპუსული ლექსიკონი არის ნაწილი მრავალწლიანი პროექტისა, რომელსაც საუკუნეთა მიჯნაზე ჩაეყარა საფუძველი არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტში. ეს გახლავთ პროექტი „საქართველოს ლინგვისტური პორტრეტი“ (იღის ავტორი და სამეცნიერო ხელმძღვანელი – მარინა ბერიძე), რომელიც ითვალისწინებდა საქართველოს ენობრივი მრავალფეროვნების თანამედროვე ტექნოლოგიებით დოკუმენტირებას და კვლევას. ამ პროექტის ფარგლებში შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ფინანსური მხარდაჭერით შეიქმნა ვერ *ქართული დიალექტური კორპუსი*, ხოლო მასზე დაყრდნობით – დიდი *ქართული დიალექტური ლექსიკოგრაფიული ბაზა*, რომელიც უკვე არის სხვადასხვა ტიპის დიალექტური ლექსიკონების შექმნის ეფექტური საშუალება.

ქდკ-ში განსაკუთრებული ადგილი ეთმობა საქართველოს საზღვრებს გარეთ გავრცელებულ დიალექტებს. ფერეიდნული დიალექტი ირანის ისლამურ რესპუბლიკაში, ისპაჰანის რეგიონში მოსახლე ეთნიკურ ქართველთა მეტყველებაა, რომელიც 400 წლის განმავლობაში ვითარდებოდა მშობლიური კულტურული გარემოსგან იზოლირებულად და დღეისათვის უმნიშვნელოვანესი საკვლევი ობიექტია კუნძულური დიალექტოლოგიისათვის.

გასული საუკუნის დასაწყისიდან ადგა ფერეიდნელთა კონტაქტები სამშობლოსთან და ეს კონტაქტები საუკუნის ბოლოსთვის სულ უფრო და უფრო ინტენსიური გახდა. შესაბამისად, დიალექტურ კუნძულში გაჩნდა კულტურული და ენობრივი რეინტეგრაციის მძლავრი ტენდენცია. ჩვენს ვჯგუფს სწორედ ამ საინტერესო ეტაპზე მოუწია ფერეიდნული დიალექტური კუნძულის პრობლემებზე მუშაობა, ფერეიდნული მეტყველების დოკუმენტირება და კვლევა.

დიალექტის მეცნიერული შესწავლა და დოკუმენტირება მეოცე საუკუნის ოციანი წლებიდან დაიწყო, სამეცნიერო კრებულებში გამოქვეყნებულია სხვადასხვა დროს ჩაწერილი ფერეიდნული მეტყველების ნიმუშები, რომლებსაც ერთვის მცირე ლექსიკონები ტექსტის უკეთ აღსაქმელად და მათ საფუძველზე დამყარებული კვლევის შედეგები. დღეისათვის ქდკ-ის ტექსტურ კოლექციაში შესულია დიალექტური მასალის ყველა მნიშვნელოვანი პუბლიკაცია და ჩვენ მიერ 2008 წლიდან დღემდე ჩაწერილი ტექსტები.

ფერეიდნული დიალექტის კორპუსული ლექსიკონის შედგენა ამ სამუშაოს ერთი განუყოფელი ნაწილია.

ლექსიკონის ბეჭდური ვერსია ეყრდნობა „ქართული დიალექტების დიდი დიალექტოგრაფიული ბაზის“ მონაცემებს და მთლიანად შესრულებულია ბაზის ლექსიკოგრაფიული რედაქტორის გამოყენებით. მხოლოდ ამ ტექნოლოგიის წყალობით გახდა შესაძლებელი დიდძალი მასალის უმოკლეს დროში სტრუქტურირება და ლექსიკოგრაფიული დამუშავება.

ლექსიკონის ლექსიკოგრაფიული წყაროებიდან განსაკუთრებული მნიშვნელობის იყო ცნობილი სამეულის, ფერეიდნული დიალექტის მკვლევართა – დარეჯან ჩხუბიანიშვილის, ჯემშით გიუნაშვილისა და თედო უთურგაძის ნაშრომები. სამწუხაროდ, დარეჯან ჩხუბიანიშვილის გარდაცვალების გამო (2009წ.) შეჩერდა მათ მიერ გასული საუკუნის 70-იან წლებში დაწყებული კვლევა. ვიდრე ფერეიდნული დიალექტის მონოგრაფიულ კვლევას მოეკიდებდით ხელს, ჩვენ შევკრიბეთ ქალბატონ დარეჯან ჩხუბიანიშვილის მიერ გამოქვეყნებული ყველა სტატია, თეზისი და სალექსიკონო მასალა და გამოვეცით მისი წიგნი „საენათმეცნიერო წერილები“.

ჩვენ მიერ ფერეიდნული დიალექტის კვლევის მიმართულებით გადაღებული ყველა ნაბიჯი, მათ შორის ფერეიდნულის კორპუსული ლექსიკონის შექმნაც ამ წიგნით დასრულებული ერთი ეტაპის მემკვიდრეობითი გაგრძელებაა.

ქღკ-ის ფერეიდნული ლექსიკონის წყაროები:

1. ლ. აღნიაშვილი, სპარსეთი და იქაური ქართველები, ტფილისი, 1896 წ.
2. ვ. თოფურია, ნიმუში ფერეიდნის ქართული ენისა, ლომისი, N16, 1922 წ.
3. ს. ასლანიშვილი, ქართველები სპარსეთში (სტატიას დართული აქვს ი. ჭეიშვილის მიერ 1919 წელს ფერეიდანში ჩაწერილი ლექსიკური მასალის ნიმუშები), ბახტრიონი, N18, 1922 წ.
4. არნ. ჩიქობავა, ფერეიდნულის მთავარი თავისებურებანი, ტფილისის უნივერსიტეტის მოამბე, ტ. VII, 1927 წ.
5. შ. ძიძიგური, ქართული დიალექტების ქრესტომათია ლექსიკონითურთ, თბილისი, 1956 წ.
6. ი. გიგინეიშვილი, ვ. თოფურია, ივ. ქავთარაძე, ქართული დიალექტოლოგია, I, თბილისი, 1961 წ.
7. მ. თოდუა, ფერეიდნული ტექსტები, სპარსულ-ქართული ეტიუდები, I I, 1975 წ.
8. ლ. ფროიძე, ფერეიდნიდან ჩამოსახლებული ქართველები, მაკნე, ისტორიის, არქეოლოგიის, ეთნოგრაფიისა და ხელოვნების ისტორიის სერია, N2, 1975 წ.
9. ზ. შარაშენიძე, ფერეიდნული გურჯები, თბილისი, 1979 წ.
10. ა. ჭელიძე, ფერეიდნული ქართველები, თბილისი, 2011 წ.
11. დ. ჩხუბიანიშვილი, საენათმეცნიერო წერილები, თბილისი, 2012 წ. – წიგნში შესულია თედო უთურგაძის, დარეჯან ჩხუბიანიშვილისა და ჯემშიდ გიუნაშვილის მიერ სხვადასხვა წელს სამეცნიერო კრებულებში გამოქვეყნებული ფერეიდნული ტექსტები და თანდართული სალექსიკონო მასალა.
12. ქღკ-ის ლექსიკოგრაფიული ბაზა
13. ქღკ – ქართული დიალექტური კორპუსი <http://corpora.co>

ქღკ-ის ლექსიკონის სტატია სტრუქტურირებულია შემდეგ საინფორმაციო ველებში:

- სალექსიკონო ერთეული
- სალექსიკონო ერთეულის სალიტერატურო შესატყვისი
- სალექსიკონო ერთეულის განმარტება
- ენციკლოპედიური ინფორმაცია
- ილუსტრაციები
- ინფორმაცია სიტყვის ნასესხობის შესახებ
- გრამატიკული, სიტყვაწარმოებითი და ფონეტიკური ვარიაციები
- გრამატიკული, სემანტიკური, სტილისტიკური მახასიათებლები
- შიდა ბმულები

სალექსიკონო ერთეული: სალექსიკონო ერთეული შეიძლება იყოს ცალკე სიტყვა, შესიტყვება, სიტყვის ფრაგმენტი. სალექსიკონო ერთეულს მიწერილი აქვს გრამატიკული მარკერი და ტრანსლიტერაციული ჩანაწერი.

შესატყვისი: ამ ველში იწერება ზუსტი სალიტერატურო შესატყვისი, თუ ასეთი არსებობს.

განმარტება: აქ იწერება შედარებით ვრცელი აღწერითი განმარტება, ამ ველის შევსება აუცილებელია, როცა არა გვაქვს სალექსიკონო ერთეულის ზუსტი შესატყვისი სალიტერატურო ენაში, ხოლო როცა ზუსტი შესატყვისი გვაქვს, განმარტების ველში შეიძლება სურვილისამებრ დავამატო შესაბამისი ინფორმაცია, ან დავტოვოთ შეუვსებელი.

შესატყვისისა და განმარტების გაყოფა კორპუსული მიდგომით არის განპირობებული – საჭიროების შემთხვევაში შესატყვისის ველი ავტომატურად შეიძლება მიებას სხვა – განმარტებით ან თარგმნით ლექსიკონს. რაც შეეხება ბეჭდურ ვერსიას – აქ ეს ორი ინფორმაციული ველი ვიზუალურად არ განსხვავდება ერთმანეთისგან და ერთ ბლოკად არის წარმოდგენილი ენციკლოპედიურ ინფორმაციასთან ერთად.

ენციკლოპედიური ინფორმაცია: აქ მოცემულია ვრცელი ცნობები განსამარტი სიტყვით აღნიშნული ცნების შესახებ.

სალექსიკონო სტატიას შეიძლება ჰქონდეს მოცემული ველებიდან სამივე – შესატყვისი, განმარტება, ენციკლოპედიური ინფორმაცია ან მხოლოდ რომელიმე მათგანი.

ამ ველების გამდიდრება და შევსება მომავალში ჩვენი ლექსიკოგრაფიული ბაზის განვითარების ერთ-ერთი პერსპექტივაა. ენციკლოპედიური ველის ცალკე გამოყოფა საშუალებას იძლევა, ვიფიქროთ მასშტაბური დიალექტური ენციკლოპედიური ლექსიკონის შექმნაზე.

ფერეიდნულში შესული უცხო სიტყვების განმარტებისას ძირითადად ვეყრდნობოდით შემდეგ ლექსიკონებს:

1. ჰასან ანვარის დიდი განმარტებითი ლექსიკონი „სოხანი“ (8 ტომად), Hassan Anvāri, Farhang-e bozorg-e Sokhan, გამომცემლობა “სოხან“, თეირანი, 1381.

2. მოჰამად ჰასანდუსთის „სპარსული ენის ეტიმოლოგიური ლექსიკონი“ 5 ტომად. Mohammad Hassandoust, An Etymological Dictionary of the Persian Language, Nashre Asar, Tehran, 1383.
3. ყოლამჰოსეინ სადრი აფშარის, ნასრინ ჰაქამის და ნასთარან ჰაქამის “თანამედროვე სპარსულის ლექსიკონი” – Gh.Sadri Afshar, Nasrin Hakami, Nastaran Hakami, A Contemporary Persian Dictionary, Nashre Kalame, Tehran, 1374.
4. ყოლამრეზა აზარლის “ირანული დიალექტების ლექსიკონი” – Gholamreza Azarli, A Dictionary of Iranian Dialects, Nashre Hazar, Tehran, 1387.
5. მოჰამად-მაჰდი ესმაილის „ირანული დიალექტების საგანძური (ისფაჰანის პროვინცია, რეუული 1)“ Mohammad-Mahdi Esmā'ili, A Treasury of Iranian Dialects (Isfahan Province 1), Nashre Asar, Tehran, 1390.
7. იური რუბინჩიკის „სპარსულ-რუსული ლექსიკონი“ ორ ტომად. Рубинчик Ю.А. Персидско-русский словарь, М.: Русский язык, 1970.

ასევე გამოიყენეთ სპარსული ენის სპეციალური ტერმინოლოგიური ლექსიკონები. უნიფიცირების მიზნით წინამდებარე ლექსიკონში დავეყრდნით სადღეისოდ ყველაზე ავტორიტეტული ჰასან ანვარის დიდი განმარტებითი ლექსიკონის („სოხანი“) ტრანსკრიფციას.

ამავე ლექსიკონის მიხედვით არის მითითებული ფერეიდნულში შესული უცხო სიტყვათა წარმომავლობა (სპარსული, არაბული, თურქული, ინგლისური, ფრანგული, რუსული და ა.შ.), რაც ნიშნავს ამ სიტყვათა წარმომავლობას სპარსული ენის გადმოსახედიდან და არა იმას, რომ ისინი ხსენებული ენებიდან პირდაპირ შევიდნენ ფერეიდნულში. სპარსული წარმომავლობა მიწერილი აქვს ასევე ისეთ უცხო სიტყვებსა და გამოთქმებს, რომლებიც შეიცავენ სპარსულ ელემენტებს.

სალექსიკონო სტატიის თანმიმდევრობა ბეჭდურ ლექსიკონში:

სალექსიკონო სტატიის ელემენტი ბეჭდურ ლექსიკონში ასეთი თანმიმდევრობით გადმოიციემა:

სალექსიკონო ერთეული, მისი გრამატიკული და სტილისტიკური მახასიათებელი, ფონეტიკური ვარიანტი (რომელსაც არ სჭირდება გრამატიკული მახასიათებლის მიწერა), ფორმალწარმოებითი ან სიტყვაწარმოებითი ვარიანტი, რომელსაც მიწერილი აქვს გრამატიკული მახასიათებლები, შიდა ბმულები: იგივეა რაც და იხილეთ (იხ.), ინფორმაცია სიტყვის ნასესხობის შესახებ, შესატყვისი ან განმარტება (ზოგჯერ ორივე), ენციკლოპედიური ინფორმაცია, ილუსტრაცია, ილუსტრაციის განმარტება ან ილუსტრაციის წყარო.

რასაკვირველია, ნაკლებადაა ისეთი სტატიები, რომლებშიც ყველა ელემენტი იქნება წარმოდგენილი.

ლექსიკონში ელემენტის თანმიმდევრობა და შრიფტი ისეა შერჩეული, რომ შესატყვისი, განმარტება და ენციკლოპედიური ინფორმაცია ერთ მთლიან ტექსტად აღიქმება; დახრილი

შრიფტითაა გადმოცემული ფონეტიკური ვარიანტები და ილუსტრაციები, გამოუქმებულია სალექსიკონო ერთეული, ფორმალწარმოებითი და სიტყვაწარმოებითი ვარიაციები და ბმული სიტყვები.

ილუსტრაციები სალექსიკონო სტატიებში არაპროპორციულადაა წარმოდგენილი, რაც აგრეთვე ნაკარნახევია ლექსიკოგრაფიული კონცეფციით. ამ ლექსიკონების შექმნით ჩვენ ქლკ-ის ლექსიკურ ფონდს ვამდიდრებთ შემდგომი ლექსიკოგრაფიული სამუშაოებისათვის. ამიტომ, როცა გვაქვს ბევრი ილუსტრაცია, ვაქვეყნებთ მთლიანად, როცა არა გვაქვს ილუსტრაცია – მას ხელოვნურად არ ვკმნით.

ქართულ დიალექტოლოგიაში დამკვიდრებული ტრადიციით დიალექტური ლექსიკის აღწერისას კატეგორიულად გამოირიცხებოდა ლექსიკონში სალიტერატურო ენასთან ან სხვა დიალექტთან საერთო ლექსიკის შეტანა. ასეთი რამ დასაშვები იყო მხოლოდ მნიშვნელობის განსხვავებული ნიუნანსების არსებობის შემთხვევაში. ამგვარმა მიდგომამ შექმნა ერთიანი ენობრივი სივრცის ფრაგმენტული და არა პანორამული ანაბეჭდი. ამ დეფიციტის დაძლევის ცდა არის სწორედ ქართული დიალექტური კორპუსი, რომელიც წარმოაჩენს დიალექტის ერთიან ენობრივ ქსოვილს და აჩვენებს სისტემისა და ქვესისტემის ურთიერთმიმართების ცოცხალ და დინამიურ სურათს. აღსანიშნავია, რომ ქლკ-ის მასალების მიხედვით სალიტერატურო ენისგან ყველაზე დაშორებულ დიალექტსაც კი საერთო სიტყვანის თითქმის მეთხედი მასთან საერთო ლექსიკა აქვს. სწორედ ეს საერთო არის ენისა და დიალექტების მიმართების ნამდვილი ვითარების ამსახველი და არა ის განსხვავებები, რომლებმაც ზოგ შემთხვევაში გაგებიანების პრობლემაც კი შეიძლება შექმნას.

ამიტომ ფერეიდნულ ლექსიკონში შევიტანეთ სალიტერატურო ენასთან საერთო სიტყვების მნიშვნელოვანი ნაწილი, სწორედ იმის გამო, რომ წარმოგვეჩინა დიალექტის არქაული კავშირი მშობლიურ ენობრივ გარემოსთან. მომავალში ვაპირებთ კორპუსის მთელი სიტყვანის ანოტირებული, ლემატიზებული სიხშირული სიის გამოქვეყნებასაც, რაც საშუალებას მისცემს მომხმარებელს, თავად გადაავლოს თვალი საერთო და სპეციფიკური ლექსიკისა თუ გრამატიკული ფორმების შეფარდებას დიალექტში.

სპარსულის გზით შესული სიტყვები, როგორც ითქვა, მონიშნულია, როგორც ნასესხობები და წარმოდგენილია სპარსული და ტრანსკრიფციული ვარიანტებით.

დღეს ფერეიდნული ახალგაზრდობა დიდი სერიოზულობით ეკიდება მშობლიური ენის შესწავლას, ამიტომ ლექსიკონის ეს ფუნქცია განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია. ლექსიკონის ელექტრონულ ვერსიაში შესაძლებელია ნასესხები ლექსიკის ცალკე სუბლექსიკონად გენერირება, ეს კიდევ უფრო ზრდის ლექსიკონის სასწავლო ფუნქციას.

ფერეიდნულ ლექსიკონზე მუშაობა მოითხოვდა სპეციფიკურ მიდგომას. გასათვალისწინებელი იყო დიალექტის არაერთგვაროვნება და შიდადიფერენციაცია, აგრეთვე ინტენსიური რეინტეგრაციული პროცესის თანამდევი მოვლენები – სალიტერატურო ფორმების გამოყენების მზარდი ტენდენცია, ფსევდოლიტერატურული ფორმების გაჩენა და ა. შ.

როგორც ცნობილია, პირველი ფერეიდნული ტექსტები და სალექსიკონო მასალა ჩაწე-

რილი იყო მხოლოდ ერთი პირისგან, სეიფოლა იოსელიანისაგან. შესაბამისად, ისინი მხოლოდ სოფელ მარტყოფისა და ამ სოფლის განაყარი სოფლების მეტყველების თავისებურებას ასახავდნენ. მხოლოდ გვიან, თითქმის ნახევარი საუკუნის შემდეგ გაჩნდა სამეცნიერო სივრცეში ფერეიდნის სხვადასხვა სოფელში ჩაწერილი ტექსტები.

სალექსიკონო სტატიებზე მუშაობის დროს გვიწვედა სხვადასხვა ლექსიკოგრაფიულ წყაროში დამოწმებული ლემის, შესატყვისის / განმარტების დაზუსტება და ხშირ შემთხვევებში ილუსტრაციების შეცვლა კი. მაგალითად: ქართული დიალექტოლოგიის ქრესტომათიაში ფერეიდნული ტექსტების ლექსიკონში დადასტურებული გომის ორი მნიშვნელობიდან დავტოვეთ ერთი – სახლის სახურავი, ბანი; მეორე კი – გომური, ბოსელი, საქონლის საზამთრო სადგომი – ამოვიღეთ, რადგან მსგავსი მნიშვნელობით ეს სიტყვა არც ქართულ დიალექტურ კორპუსშია და არც ჩვენმა რესპოდენტებმა დაგვიდასტურეს ფერეიდნში მრავალ ზისი გამოკითხვისას.

რიგ შემთხვევაში სხვადასხვა ლექსიკოგრაფიული წყაროს სტატიები გაერთიანებულია, გამდიდრებულია დამატებითი ინფორმაციით: ემატება ილუსტრაცია, განმარტება ან ფონეტიკური თუ გრამატიკული ვარიაციები სხვა წყაროდან, ან პირიქით, დაშლილია ცალკე სალექსიკონო სტატიებად და ბმების სახით უკავშირდება ერთმანეთს. ეს მაშინ, როცა ფონეტიკური, სიტყვაწარმოებითი ან ფორმაწარმოებითი ვარიაციები სხვადასხვა სოფლის მცხოვრებთა მეტყველების კუთვნილებაა. ასეთ შემთხვევებში მითითებულია სოფლის დასახელებაც, რაც დიალექტის შიდადიფერენციაციის მკრთალი კვალის დაფიქსირებისა და დოკუმენტირების საშუალებას იძლევა.

ასევე ბმულებით არის დაკავშირებული და სინონიმურ ვარიაციებად წარმოდგენილი სხვადასხვა სოფელში დადასტურებული ერთი მნიშვნელობის სიტყვებიც. მაგალითად, ყრალი (ცუდი) – დასტურდება მარტყოფსა და მისი მიმდებარე სოფლებში და ცალკე ლემადაა გატანილი სოფლის მითითებით, გონჯი (ცუდი) კი თორელში, ბონისა და დაშქესანაში. ეს ორი ლემა ერთმანეთს უკავშირდება ბმით: იგივეა რაც. სოფელზე მითითება ასეთ სტატიებსაც ახლავს.

სოფელი, როგორც სალექსიკონო ერთეულის წყარო, მიეთითება მაშინაც, როცა სიტყვა მხოლოდ ამ სოფელშია დადასტურებული და სხვაგან მას არ იცნობენ. ამ ტიპის შეიძლება იყოს ტოპონიმები, პიდრონიმები, შტო-გვარები და ა.შ. სოფელი მიეთითა სოფელ აფუსში ჩაწერილ სიტყვებსაც, რადგან ქართული ლექსიკა ამ სოფელში მცხოვრები სპარსულენოვანი ეთნიკური ქართველების სპარსულ მეტყველებაშია დადასტურებული. მაგ., ლექსიკურ ერთეულებს საქანელა, საგორველა, ზიანა (რძიანა)... მითითებული აქვს სოფელი აფუსი.

ენის „დავიწყებისა“ და „გახსენების“ პროცესი რთული კოლექტიური რეაქციაა კომპლექსურ გარემო პირობებზე. ფერეიდნში ხშირად მოგვისმენია რომელიმე სიტყვის შესახებ: მაგ სიტყვას ჩვენ არ ვიყენებთ, მაგრამ ვიცნობდით ადამიანს, რომელმაც იცოდა და ამბობდაო. კუნძულელებს განსაკუთრებული დამოკიდებულება აქვთ ასეთი სიტყვების მი-

მართ და აღიქვამენ მათ როგორც თავიანთი იდენტობის არტეფაქტებს. ლექსიკონში შეტანილი გვაქვს ფერეიდნის პირველშეკვლევართა მიერ ჩაწერილი სიტყვები, რომლებსაც თანამედროვე ფერეიდნელები არ იცნობენ. ჩვენ ისინიც სათანადო მახასიათებლით მოვნიშნეთ ლექსიკონში (Old). მართალია, ასეთი სიტყვები ცოტაა, მაგრამ ისინი ძალიან მნიშვნელოვანია ფერეიდნელთა გახლჩილი ენობრივი მესხიერების გასამთლიანებლად.

მშობლიურ კულტურულ გარემოსთან რეინტეგრაციის პროცესმა, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ფერეიდნულ დიალექტში სალიტერატურო ქართულის ლექსიკის წილიც გაზარდა. ჩვენ მიზნად დავისახეთ არა მკვდარი ტექსტური სურათის აღდგენა ამ დიალექტის ლექსიკონის შედგენისას, არამედ კუნძულის განვითარების ყველაზე მოძრავი, ყველაზე ცვალებადი და სამეცნიერო თვალსაზრისით სრულიად შეუსწავლელი ეტაპის ლექსიკოგრაფიული დოკუმენტირება. ამიტომ შემოვიტანეთ ახალი მახასიათებლები ლექსიკის ზოგი ტიპის მოსანიშნად. მაგალითად, სალიტერატურო ენის გავლენით გაჩენილი ინოვაციები მოვნიშნეთ მახასიათებლით New: ბატონო (New), ბეშვი (New) და სხვ. ხოლო, მკდარად დამკვიდრებული სალიტერატურო ფორმები მარკერით – Pseudo, მაგალითად, საკვე – საკეები და სხვ.

კორპუსული გამოცემის კონცეფციით პოლისემიური სიტყვები გატანილია ცალკე სტატიებად: ოჯახი (ოჯახი) 1. ბუზარი; 2. კერია, ოჯახი; 3. ძირი.

ქდკ-ის ფერეიდნულ ლექსიკონში გაერთიანებულია ყველა არსებული წყაროს მონაცემები, მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ მასალა მარტივი ენკლიტიკური ბმითაა დაკავშირებული ერთმანეთთან. ქდკ-ის ლექსიკოგრაფიული რედაქტორი საშუალებას იძლევა, ერთი სალექსიკონო სტატიის ფარგლებში გაამთლიანოს ამა თუ იმ ლექსიკური ერთეულის შესახებ არსებული მთელი ინფორმაცია ისე, რომ არ დაიკარგოს ამოსავალ ლექსიკოგრაფიულ წყაროებთან კავშირი.

მაგალითად, თუ ერთი წყარო გვაძლევს ლექსიკურ ერთეულს მხოლოდ ილუსტრაციით, მეორეში მოცემულია განმარტებაც, მესამე აზუსტებს ამ მნიშვნელობას ან წარმოაჩენს ახალს, ქდკ-ის ლექსიკონი ამ ინფორმაციას აერთიანებს ერთ სალექსიკონო სტატიაში და მხოლოდ ამ სტატიას (და არა მთელ ლექსიკონს) მიაწერს სამივე ლექსიკოგრაფიულ წყაროს.

შენიშვნა: ბეჭდურ ვერსიაში ლექსიკოგრაფიული წყაროები არ მიეთითება ცალკეულ სალექსიკონო სტატიასთან, თუმცა, თუ მომხმარებელი კომბინირებულ ძიებას გამოიყენებს კორპუსის ლექსიკონში, ის ადვილად მოიძიებს ცნობებს კონკრეტული სალექსიკონო სტატიის ყველა ავტორის შესახებ.

ლექსიკონზე მუშაობა წარმოუდგენელი იქნებოდა ჩვენი ფერეიდნელი რესპოდენტების დახმარების გარეშე. აქ საუბარი არ არის მხოლოდ ტექსტის ან ლექსიკის ჩაწერაზე, ისინი გვეხმარებოდნენ მნიშვნელობების დაზუსტებაში, დიალექტური შიდადიფერენციაციის დადგენასა თუ სპარსულთან ფერეიდნულის ნიშნულების ფონეტიკურ მიმართებაში, ასევე სპარსულიდან ფერეიდნულში შემოსული ლექსიკის მნიშვნელოვანი თუ ნიუანსური

სხვაობების გამოკვეთაში.

ლექსიკონის ბეჭდური ვერსიის კონსულტანტი არის შაჰნაზ რაჰიმი (ნაზი დავითაშვილი), მისმა ფხიზელმა თვალმა და გულმოდგინებამ ბევრი უნებლიე ზარევეზისაგან იხსნა ლექსიკონი.

დიალექტური კუნძულის მთავარი თავისებურებაა, რომ საუკუნეთა განმავლობაში ის გაცნობიერებულ ომშია ასიმილაციურ პროცესებთან. ეს „ომი“ თითოეულ კუნძულელში წარმოშობს ლინგვისტურ სიფხიზლეს, კმნის მათგან ერთგვარ „ნაიურ“ ლინგვისტს. ამიტომ ამ წიგნის შექმნას ვუმაღლით ჩვენს ყველა რესპოდენტს არა მხოლოდ იმისთვის, რომ მათგან მოვიპოვეთ ეს მასალა, არამედ თითქმის სრულფასოვანი პროფესიული თანადგომისა და თანამონაწილეობისათვის.

ყველა მათგანის სახელს ვერ ჩამოვთვლით, მაგრამ ქართულ ენობრივ კუნძულს ირანში ჰყავს თავისი გმირები. მათი სახელები ბევრ სხვა წიგნში აისახება, რომელიც ფერეიდანზე შეიქმნება, მაგრამ წიგნი, რომელსაც „ფერეიდნული ლექსიკონი“ ჰქვია, აუცილებლად უნდა დაიწყოს მათ მიმართ მაღლიერების გამოხატვით:

- მუხტარ ასლანი (დარჩიაშვილი)
- ალირეზა რაჰიმი (რეზო დავითაშვილი)
- ალი ჰოსეინ რაჰიმი (ალექსანდრე დავითაშვილი)
- არია ხოსროვი (ხოსროშვილი)
- აბოლყასემ აჰმადი
- ჰეიდარ ასლანი (დარჩიაშვილი)
- იოსებ ხუციშვილი
- ყოლამრეზა ხუციშვილი
- ისკანდერ (ალექსანდრე) სეფიაშვილი
- ალირეზა (რეზო) ონიკაშვილი
- აზიზოლა სეფიაშვილი
- სედიყე ყალანი
- ყოლათოლა თავაზოპი (თავაძე)
- შაჰნაზ რაჰიმი (ნაზი დავითაშვილი).

ასევე, თავს მოვალედ ვთვლით, მაღლობა გადავუხადოთ ირანის ისლამური რესპუბლიკის სპარსული ენისა და ლიტერატურის აკადემიას, საქართველოს საელჩოს თეირანში და თბილისში ირანის ისლამური რესპუბლიკის საელჩოს კულტურის განყოფილებას, რომელთა ფასეული დახმარებითაც ქართველმა დიალექტოლოგებმა განახორციელეს წარმატებული სამეცნიერო მივლინებები და სველე სამუშაოები ირანში.

ქღკ-ის ლექსიკოგრაფიული კონცეფციით წინამდებარე ლექსიკონი არის საბაზისო ვერსია უფრო ვრცელი ფერეიდნული ლექსიკონის გამოკემისათვის. ჩენი მიზანი იყო დღეისათვის არსებული ლექსიკოგრაფიული რესურსის მობილიზება, სათანადო ლინგვის-

ტიკური და ლექსიკოლოგიური ინფორმაციით გამდიდრება და ამავე დროს იმ დეფიციტის წარმოჩენა, რომელიც გვაქვს ცალკეული ლექსიკური ერთეულების სრული ლექსიკური და გრამატიკული პარადიგმული სურათის აღსაღვენად.

ის, რომ სალექსიკონო ერთეული, ვარიაციები და ბმულები ლექსიკონში წარმოდგენილია საერთაშორისო ტრანსლიტერაციით, ზრდის მისი, როგორც კვლევითი რესურსის მნიშვნელობას არა მარტო სამამულო სამეცნიერო სივრცეში, არამედ მის ფარგლებს გარეთაც.

თუ გაეითვალისწინებთ, რომ ქლკ უკვე აღჭურვილია სრული ტრანსლიტერაციის სისტემით, ლექსიკონისა და კორპუსის კომბინირებული გამოყენება ფართოდ არის შესაძლებელი კვლევისა და ციტირებისათვის.

წარმოდგენილი ლექსიკონი ერთ-ერთია ჩვენ მიერ ამ პროექტის ფარგლებში შექმნილი, ქლკ-ზე დამყარებული სამი, ერთმანეთისგან საკმაოდ განსხვავებული, ბეჭდური ლექსიკონიდან, რომლებიც ერთდროულად ნახავს მზის სინათლეს. ესენია:

ფერეიდნული ლექსიკონი

თუშური ლექსიკონი

იმერული ლექსიკონი

თითოეული მათგანი მოწოდებულია, მაქსიმალურად გადმოსცეს დარგში დაგროვილი თითქმის საუკუნოვანი გამოცდილება, შეძლოს არა მხოლოდ დიალექტური ლექსიკის, არამედ მისი შესწავლის მდგომარეობის დოკუმენტირებაც და დაიწყოს ახალი ეტაპი ქართულ დიალექტოგრაფიაში.

სამუშაო ჯგუფი მაღლიერებით მიიღებს ყველა შენიშვნას და გამოიყენებს მას ლექსიკონის შემდგომი სრულყოფისათვის.

ლექსიკონში გამოყენებული ტრანსლიტერაციის ნიშნების ცხრილი:

ა _a	მ _m	ქ _k	ჰ _h
ბ _b	ნ _n	ღ _ğ	ც _E
გ _g	ო _o	ყ _q	ღ _y
დ _d	პ _p	შ _š	ვ _Q
ე _e	ჟ _ž	ჩ _č	ჭ _O
ვ _v	რ _r	ც _c	ფ _F
ზ _z	ს _s	ძ _z	ც _'
თ _t	ტ _t	წ _č	ც _ə
ი _i	უ _u	ჭ _č	
კ _k	ჟ _w	ხ _x	
ლ _l	ფ _p	ჯ _ž	

ლინგვისტიკური მახასიათებლების ნუსხა

ქღკ-ის ლინგვისტიკურ მახასიათებელთა ნუსხა გრძელია და მოიცავს ოთხ ჯგუფს. ესენია: მორფოსინტაქსური მახასიათებლები; სემანტიკური მახასიათებლები; სტრუქტურული მახასიათებლები; სტილისტიკური მახასიათებლები.

ლექსიკონების ფორმირებისას მახასიათებელთა მხოლოდ ის ნაწილი გამოვიყენეთ, რომელიც საკმარისად მივიჩნიეთ ბეჭდური ვერსიის ინფორმაციული რეპრეზენტაციულობისთვის, ხოლო უფრო დეტალური მახასიათებლები, რომლებიც არსებითია კორპუსული ძიებისას, მაგრამ ჭარბია ბეჭდური გამოცემისათვის, მოვაშორეთ. მაგალითად, კორპუსში მონიშნულია კომპოზიტები, ვინ და რა ჯგუფის სახელები და სხვ. ბეჭდურ ვერსიაში კი ასეთი დეტალური აღწერა შედმეტად მივიჩნიეთ.

წარმოვადგენთ იმ მახასიათებელთა სიას, რომლებიც გამოყენებულია ქღკ-ის ფერეიდნულ ლექსიკონში.

გრამატიკული მახასიათებლები		სემანტიკური მახასიათებლები	
არსებითი სახელი / ნომინაციური შესიტყვება	N	ახალი ფორმა	New
ზედსართავი სახელი / ზედსართავი შესიტყვება	A	ძველი ფორმა	Old
რიცხვითი სახელი	Num	ფსევდოლიტერატურული ფორმა	Pseudo
ნაცვალსახელი	Pron	ადამიანის საკუთარი სახელი	Pr
ზმნა / ზმნური შესიტყვება	V	ადგილის სახელი	Top
ზმნიზედა	Adv	ჰიდრონიმი	Hydr
თანდებული	Pstip	ცხოველები	Animal
კავშირი	Cj	ფრინველები	Bird
შორისდებული	Interj	მწერები	Insect
ნაწილაკი	Part	რეპტილია	Reptile
მასდარი / მასდარული შესიტყვება	Msd	თევზი	Fish
მიმღეობა / მიმღეობური შესიტყვება	Ptcp	ტროპული ლექსიკა	Phras
აწმყო	Prs	რიტუალური	Ritual
მყოფადი	Fut	ცეკვა	Dance

მყოფადის კავშირებითი	ConjFut	დააფლება	Disease
აწმყოს ხოლმეობითი	Cond	თამაშობები	Play
აწმყოს კავშირებითი	ConjPrs	ხმა, ხმიანობა	Voice
უწყვეტელი	Impf		
კავშირებითი	Conj		
მეორე ხოლმეობითი	Iter II		
წყვეტილი	Aor		
თურმეობითი I	Result I		
თურმეობითი II	Result II		
მხოლობითი	Sg		
მრავლობითი	Pl		
I, II, III _პირი	1, 2, 3		
ირიბი ნათქვამის -ო	0		
მანის რიგის მრავლობითი I პირი	MPI1		
მანის რიგის მრავლობითი II პირი	MPI2		
მანის რიგის მხოლობითი I პირი	MSg1		
მანის რიგის მხოლობითი II პირი	MSg2		
მეშველი ზმნა	Aux		
სახელობითი	Nom		
მოთხრობითი	Erg		
მიცემითი	Dat		
ნათესაობითი	Gen		
მოქმედებითი	Inst		
ეითარებითი	Ad		
წოდებითი	Voc		
ნაწილაკი -ყე	Ye		
ნაწილაკი -ღა	Gha		
ნაწილაკი -ც	C		
თანღებული -ში	Shi		
თანღებული -ზე	Ze		
თანღებული -ვით	Vit		
საერცობი ა	Long		

ლექსიკონი

5

აბი (A) aabi აბი abi. სპარსული آبی ābi. ცისფერი. ასიმანი ხო აბია.

აშეყი (N) aašcqi აშეყი ašcqi. არაბული قاشعāšcqi. შეყვარებული, მოტრფილუ. *ჰამა, აშეყი ვიყავ თავისი; წაიდა და რო ნახა, ერთ იგეთ დახატულ ყორი იყო, აშეყი შაიქან; ერ ბიჭსა ყორი უნდა, ყორი ეტყის: ქე შენ ხად ჩემ აშეყი შაიქენ; ერთმანერთის აშეყები ვიყენვით.*

აბაბახი (N) ababaxi თურქული. იერიშზე მიმავლთა ყიფინა; მისევა, წაქეზება. *ემ აბაბახი ეგრენ არი, რო ჰაი იკივლუფს კაცი, დედაკაცი და ველს პირზე აი, ეგრე დაიცხეფს. დაიცხეფს, დაიდუფს, დაიცხეფს, დაიდუფს.*

აბადა (Adv) abada არაბული ابادābadan. არასოდეს, არავითარ შემთხვევაში. *სამში შენ და ერთი მეო, თქო: აბადა!*

აბადი (N) abadi აბად abad. სპარსული اباد ābād. ახალშენი, ახალი დასახლება. *ბოინიცი ეგეთი იყო, ჩონსაით რუსტა იყო, ბოინიცი ელ ეს ჩონსაით რუსტა იყო, ემებმამ მოიდენ, აბადი ქენენ; ძრიალ აბადი შოიქინია ირანი და ძრიალ წინ მიჰყავ; ემე ხუმსერელუბმან მოიდენ შაპრი სტანსყენ, მოიდენ ემ ბოინი, აბად ქენენ.*

აბანდავა (Msd) abandva აბანდავს abandavs (V:Sg,3,Prs). სპარსული باند باند band kardan. ყურძნის ჯაგნის ასხმა. *აბანდიანყე ემ ემეჩივა, ერთ ბლახებზევა და დაწინაყე ეს ყურზენი; რაძლა რო დავარლები, გერიმ ამოიტანთ სახლეძჩი, იმას აუბანდავთ და ვაქციდებთ ზამთარსათი.*

აბახშებს (V) abaxšcbs აბახშონ abaxšon

(V:Pl,3,ConjII), აბახშა abaxša (V:Sg,3,Aor). სპარსული بخرشيدbaxšidan. იხ. პატიეება. *აჩუქა. ამა უნდა აბახშონო, ამა რამეს გამაართმენო; იმაშინ რო დაბრუნდეს, ქართველუფს თავით ემე აბახშაყე, მაჟულწყალი აბახშაყე.*

აბაჯი (N) abaxi თურქული آباخijhi. იგეევა რაც ბაჯია. *უფროსი და. ემას ეთქოყე: აბაჯი, ხად მიხოლო?*

აბეზელალი (N) abezelali სპარსული ابعزلال āb-e zelāl. სუფთა წყალი.

აბერუ (N) aberu აბრუ abru. სპარსული ابرāb(c)ru. იხ. აბერუს დაღრა. *ღირსება, ნამუსი. აბერუ დეგელრებისყე, ნამაი არ არი, ხაღღმა გაივოს; ჩემ მაზლეფს და მაზლის ბიჭეფს და დედაკაციეფს უნდათ ეგრე დევემზრახოთყე, ეს ჩონ აბრუ იყო, ჩონ ქეჯაბი იყო.*

აბერუს დაღრა (Msd) aberus dağra სპარსული ابرāb(c)ru. იხ. აბერუ. *ღირსების დაკარგვა, შერცხვენა. ახირ, ნამაი არ არი, კარგი არ არი ეგრე. აბერუ დეგელრებისყე, ნამაი არ არი, ხაღღმა გაივოს.*

აბლიმუ (N) ablimu სპარსული ابلیم āblimu. იხ. ლიმუნი, ლიმუ. ლიმონის წვენი. *გოუჯას აბლიმუს დაეასხამთ, ვმელ ლიმუს ჩოოგდუფთ გემოსათი; ქაბაბი უნდა დაიშქრა, ვორცი უნდა დაიშქრა, ბატა აბლიმუცა იქკრა, ბატა ხახი რანდა კკრა.*

აბლოყინებს (V) abloqinebs აბოყინებს. *აბლოყინებს – ხახსყენ ხო ქარი ომოვა პირსაყენ, როჯისაც ლოყებსა ბერაყს /თორე-ლი/.*

აბონე (N) abone აბონეს abones (N:Pl,Gen). სპარსული. *აბანო. აბონეჩი წაყუანენყე ახანძალს, მასაღან, პარასკევე აბონე დლე იქნებისყე; და ერთმა ბე-*

ჭედი შაბის, ერთმა აბონეს კისა შაბის, ერთმა კალაოტ საოენი შაბის, მითამ შოშოოყართყე ემ ახანძალსა; ეხლა პარ სახლნი თითან აბონე იყო. სუ სახლსდა აბონელა აქლა; ეხლა აღარ არიდა ის აბონე-ბილა.

აბოჰავა (N) abohava სპარსული ا و ه و اب āb-o-havā. კლიმატი. ალაპდორეღლა ნამა აბოჰავა გოქ, ბეჰთარინ აბოჰავა ჩონ გოქ.

აბრეშამი (N) abrešami სპარსული ابریشم abrišam. აბრეშუმი.

აბრი (N) abri ზღაპრული ცხენის სახელი. პარსული ზღაპარი ყოფილა, ცხენის სახელი აბრი იყო, ემაწილებს ქართულად უამბიანყე ემ სახელით.

აბრი (N) abri სპარსული ابر abr. ღრუბელი.

აბროლავება (Msd) abrolavebca აბროლავეფს abrolaveps (V:Sg,3,Prs). იგიევა რაც მოშირძიაღება. იხ. აბრელოვებს, აბროლავეფს. ქარისაგან პაერში დატრიალება მტკრის, ფოთლის და ა.შ. აბროლავეფს ის არი, რო ეს ქარი მოაშირძიაღეფს, აბრუნეფს; ქარი რო სუყეღვნით მოღის, ბუქსავითა, ქარი რო მოა. ეგრე, ბურბუშელასავით, რა ვიცი, რა ვიქო.

აბრუმანდი (A) abrumandi სპარსული ابرومند ābrumand. წესიერი, პატიოსანი, დალაგებული. ნამაჲ ყორია, ქალი ზო ელას ყორ დაძახით ქენა, ნამაჲ ყორია, აბრუმანდია – დაქებენ.

აბუებს (V) abuebs მიათრევს, დაათრევს. მაღალ თანსაკმელი ეცოყე ადრე, მიწასა გვიღეს და მიდივოღეს; ერთი მოხუცმა კაცმა დაინახა ახწაელ დედაკაცი გ ზაში მიდივოღა და ემან მიხედა და თქო: ძაღლმამას ისპაპანის ბაზარი შოოჰამ ნაწყლზე და აბუებს, ათრევს მიწაზე და მიღის. – ეს სი-

ცილსათი იყო /თორელი/.

აბუეება (Msd) abužeba იბუეების ibužebis (V:Sg,3,Prs), აბუეილა abužila (V:Sg,3,Result I). სიცივისგან კანკალი. ეს ემაწილი, მიხე, როგო იბუეების; კოჭული მაჰმად ალიას არცრა არ აცია, სიცივით აბუეილა და ჩემ ამხანაგიც ძეღლსავით აბუეღებია.

აბქეში (N)) abkeši სპარსული ا ب ک ش ābkeš. საწური. ბრინჯი აბქეში ექენ.

აბქეში (N) abkeši სპარსული ا ب ک ش ābkeš. იხ. დამფოხტი. წყალში მომზადებული ბრინჯი, მაკარონი. გაღვარჩევათ და გაერეუხავთ და წყალს დაეასხამთ, მარილს ავადღულავთ და აბქეშს ვიქით და დამზე დაეადგამთ და აგე ზად ბრინჯი მოაღა რო ბრინჯი აბქეში, მაქარანი აბქეში; ავადღუღებთ ზო და გაფწურავთ, დამზე დაეადგამთ და იმაში ქნდები სღა აბქეში.

აბლოტება (Msd) abgōtēba აბლოტება. ეს ემაწილი კედლებზე ებღატების.

აბხორი (N) abxori სპარსული, ტოლჩა. ლამბაქი არი, ჩინი არი, აბხორი არი, ყურია, ესთექანია, ფიაღებია, კოჭობა არი, ყაბღამა არი – სუ რამე გოქ.

აბშარი (N) abšari სპარსული ا ب ش ābšār. ჩანჩქერი. აბშარეღბია თაჩი, მაღსქრის.

აბაზანი (N:Top) abyazani ადგილის სახელი ფერეიდანში. ერთი ეელიც არი ჩუღურეთსა, წონე ძალიან დაზატულ ადგილა არი, იმას ჰქიან აბაზანი, არმინ არ იციის, რაჰთი აბაზანი ჰქიან; აჲ, მე შარშა რო საქართველოჩი ვიყავ და ალაზანი ენახე და მე ვთქი, რო შაიად ის სახელია, აბაზანი ის ალაზანი დოორქომთ, სადაძღა დასახლეღბულან.

აგდაქი (N) agdaki აგდაქს agdaks (N:Sg,Dat). იგივეა რაც ქულუჩა. ტაფაზე შემწვარი ნაზუქის ცომი; რძეში მოხეული და ერბოში მოხრაკული ცომის ნაჭრები. აგდაქი, ხო, ბაიტას, *ემ სისხივებსა გავა-გურუელავეფთ, ავასორსოლავეფთ, ეამტყელეფთ და ჩავაგდებთ, ეს ერბო რო ხიშხიშებს. ზოგი კერცხის გულსაც წაუწომს; ზეთში რო მაიზილო, წყალში მოხელილია, ჩონ ზეთში მოუხელებთყე, ხო, ეხლა კი ერბოსადლა რო გავაწითეფთ და ემებ ჩაფყრითყე, აგდაქი მოაყე წითელ-წითელი.*

აგე (A) age აგეთი agecti. ასეთი. ეაზირმა თქო, რო აგე დღე მოგიტანო, რო ემ შენი სიტყოს ფასუხი იყოს; რა გითხრაო, რო ერთ აგეთი ადამიზადის ხელიგა მიესულვარო, რო ხომ ესეტკლა ვარო.

აგძელებული (A) agycelbuli აყლაყულა. ნამგალი ემეს ეტყევის, ხორბალსა: აგძელებულ, აგძელებულ, სად მიხლო?

ადა (N) ada ადამ adam (N:Sg,Erg). თურქული *ta āta*. იგივეა რაც ადა, კადა, მამა. მამა. *მეტკადა მუშოოფ, ჩემ ადამ დამაქორწილოს, მასლან, დედაკაცი მითხვოს; ადა იყო ჩემი, დაუძახვლით დიდ ამუა ჩემ დიდ ამუამ ამოიდა, თქო: ეს ყორი მე მინდა უთხრო ჩემ ბიჭსაო /თორელი/.*

ადამ ბარფი (N) adam barfi სპარსული *آدام بارفی* adam(e) barfi. თოვლის ბაბუა.

ადამიზადი (N) adamizadi ადამეზადი adamezadi. სპარსული *آدامی‌زاد* adamizād. ადამიანი, ადამიანის შვილი. *თქო: ამუო, მე ერთ ადამეზადი ვარო; შირმა უთხრა: ადამიზად, სად მიხლო, კოი, კაცო, სად მიხლო.*

ადაშიანთ წყარო (N:Hydr) adašiant çqaro. ადაშანთ წყარო adašant çqaro. წყაროს სახელი მარტყოფში /ფერეიდუნშაპ-

რში/. *სეფიანთ მაპლა და ადაშიანთ წყარო, ელა სეფიანთყე არიან.*

ადლი (N) adli არაბული *أدلى* adl. სიგრძის საზომი ერთეული. *მაჯმაზე დავაწყოფთ ითხ ადლი ფარნსა, ფორთაღარსა, ლომუნსა, შირინსა, გახსა; კო, ზოგიერთერთმა ერთი ტყუილი თქო, ერთმა თქო, ერთი კაცი რამ სიმაღლე იყო; ერთმა თქო, მე ერთი კაცი ენახეო, რო ერთი ათ ადლი გადაფრინდისყეო.*

ადრე (Adv) adrc მაღე. ზირინგ ადამიანი უფრო ადრე ფეხზე დადგებოდა, ხო, ზირინგი ყოჩაღია; გადიო, გადი ექითაო, ადრე გამატარე ექითყეო და ემ საზღვარსაყე გადიო და ეგრე ბედი, რო მე მაქო, ემ ბედსაც მამაშორეო; ქაღმა, ჩემყე ფული ისესხა უსაბუთო და ათ დღეზე დამიბრუნა და კაცმა ისესხა, რო ადრე დამიბრუნოს და რაგდენ წელია თოლი გზაზე დამწყდა. გაიჭრეტაე და ჯერ არა ჩანს.

ადრე (Adv) adrc იხ. ადრეულად. ადრე, წინათ, უწინ. *ემ ყორეფსაც გოხარდაყე და დილობის ადრე აყეუნაყე და წაიდა, წაიდა და წაიდა შორეფნი; ყოფილა ადრე, ეხლა აღარ არიდა; ეხლა თარაქთოლით ელუწავთ. ადრე უარებთია და ჩუმფარა და კეკერი იყვისყე იმაშინა.*

ადრეულა (N:Plant) adreula ვაზის ჯიში. ფერეიდანში ამ ჯიშის ყურბენი ქერის აღებამდე მწიფდება. ადრეულა ერთი თვით ადრე მაიწევის. ქერები რო ათეთრდებას, მაშინ მაიწევის, თუ არ მაიკრიფო, დაფორდებას, მარკვლები დაობდებას.

ადრეულად (Adv) adreulad იხ. ადრე. ძველბურად, წინანდებურად. *მე აღარ გამამიკვა, დაშქენანი რო ჩავად, ადრეულად ვიბნა /დაშქენანა/.*

ადუჟება (Msd) adužcba ადუჟავს adužavs

(V:Sg,3,Fut). აფურთხება. აუღუჟაე – თაე-ზე ღემეცემის, ღაუღუჟაე – ფეჟ ზე.

ადულება (Msd) aduğcba დულღე-ბის duğcbbis (V:Sg,3,Prs), ააულღებენ aaduğben (V:Pl,3,Fut). იხ. ადულღებული. ადულღება. დოს ქე ადულღებენ პა, ქალაჯუშს ვიქთ და შაქჭამთ; ემას დავაყრით ზელა, ღაუღღეთ, ეს თითან ადულღების.

ადულღებული (Ptcp) aduğcbuli იხ. ადულღება. ადულღებული, მღულარე. საშუალი გვარის მიმღლეზური ფორმა „მღულარე“ არ დასტურდება. ადულღებულ დოს ჩაასხენეე კისაჩი და გადწურენეე, ის წყალი რო გოოვაყე, იმას ადულღებენ თა ყარაყურეთი შაიქნეს.

აექით (Adv) aekit აი აქეთ. ვეფხიე აექით მიდიოდა ემ კლღე ზე.

ავადანი (Interj) avadani პირუტყვის გასაწყრომი შეძახილი. პირიტყს ეტყვიანეე საწირავს; შე საწირავოო, შე ავადანოო; შე ავადანო! – სიძართლეში ცხენს ეუბნება: გამძრავლდე!

ავადანლული (N) avadanluği სოფელი, დასხლება. ავადანლული ექონდა, ერქო ფარი ზანგელა; ეს უნდაღა წაიყუანოო იგრე შორსაო როო, იმის ანქითყელა ქალაქი, ავადანლული აღარ იყოსღაო.

ავაზი (Msd) avazi ავაზ avaz. სპარსული اوازavazi. ცული ადამიანი. ავაზი ცული ადამიანს ნიშნავს.

ავგარდანი (N) avgardani აუგერდანი aügerdani, აუგერდანი augerdani. სპარსული اباگردان abāgardān. იხ. ბალაღა. სპინდის ჭურჭელი. შენ რო მააწელიყე შენ სახლჩი, ემამაც მოწელის თაის სახლჩი, მაიტანიან ჩონსა, ერთ აუგერდანი მასაღანა, აუგერდანი რა არი? დარფი, მასაღანა. ავაესით; ეხლა ის რო ეიმსეების, იმეფეს

აუგერდანიო, აუგერდანი რომელიც არი, დიდ ეგეთი და დასტამაბულათ, ემით ამადღებენ და წაიღებენ, ჩაასხმენ სხოვან.

ავგირანი (N) avgirani სპარსული اباگیران abgiran. წყლის ჯერი. საღამოთ, სადილთუკან, ოთხ საათზე, როსაც რო ყარარი დაღვეს, რო რა საათზე ავგირანი იყოს, იმ საათზე მეჯარე წაეა და წყალს დაიჭურავს.

აველა (Num) avela ავეელა avvela. არაბული لسا avval. იგივეა რაც პირველა. პირველი. ქორწილი რო უნდა დაიჭირონ, ავეელა ღამეს ის შიდი ცხორი და ის შიდ-შიდი წაილიანყე; ავეელა ყორია, გოგორი, მარიამა ჰქიან.

აველან (Adv) avelan არაბული لا avvalan. იგივეა რაც პირველა. იხ. ავეალი. პირველად, პირველ რიგში. მე მითხრა, აველან მე მითხრა, მეღა რო ვიყაბულე, თავის დეღას უთხრა; აველან, პირველად რო მოვუნიყე – პირველ მოვულეო.

ავერიავება (Msd) averiavcba ავერიავღეს averiavdes (V:Pl,3,Conj II), აივერიავღე aiveriavde (V:Sg,2,Conj II). იხ. ვერიავი. აქარება. თავის სახლჩი ღამით რო არ წაეიდა, თავის ქულფათმა ავერიავღეს და წამოვიღეს საძებარზე.

ავვალი (Num) avvali ავევალბს avvalebsa (N:Pl,Dat), ავევალთა avvalia (N:Aux). იხ. აველან. პირველი. ის ერთ მოღირი ხუთი ქალასს დარს აძლედა: ავევალბს და მეორეებს და მესამეს და მეოთხეს და მეხუთებს; ორ ბიჭი მყავ, ერთი ქელასს ავევალთა, ერთიც მაიტა არი, სე საღა არი ერთიცა, სამშის წლის არი.

ავი ჟამი (N) avi žami მოღრუბლული ამინდი. ღრუბლიან ცაზე იტყიან.

ავსარა (N) avsara სპარსული افسار afsār.

იგივეა რაც ღაძნა. აეშარა.

ავსება (Msd) avšeba იხ. აქსის აღება. ჩაწერა მავნიტოფონზე, ვიდუოკამერიით. ჩონ ვიტყით, რო მავნიტაფონნი ავაესოთ, არ ვიტყით ჩავწეროთ /მარტყოფი (ფერევი-დუნშაპრი)/.

ავღათალზობა (N) avğatalxoba სპარსული اوقات اوقات ouqāttalxi. გულისწერობა, უსიამოვნება. ბენაი ქნა, რო ემამ ავღათალზობა ემასთანა აბაიტანოს.

აზ az სპარსული წინდებული ა az. -დან.

აზ მიუნ რაფთ az miun raFt აზ მიუნ რაფტ az miun raFt. სპარსული ازميان رافت az miyān raftan. გარდაიცვალა. ისიც რო მუცელნი მუშანდა ემაწილი, ისიც აზ მიუნ რაფთ; მამიკდა მეორე დღეს, გული გოოსქდალა და ისიც რო მუცელნი მუშანდა, ისიც აზ მიუნ რაფტ.

აზადი (A) azadi სპარსული ازاآزاد. თავისუფალი. ჩემ ჯგანი აზადი ქენო; ეს კაცი გაანთავისუფლავეს, აზადი ექენით.

აზადრობა (Msd) azadroba სპარსული ازاآزاداري azādāri. მგლოვიარობა. იმ დღეფინინაც ჩონ აზადრობა არი, იანი, იმ დღეფინინ არ გაიცინეფთ და არ ვიკითხეთ და ნამა არ ვილაპარაკეფთ.

აზაფა (Msd) azaFa აზაფას azaFas (N:Sg,Dat). არაბული اذافاذafāf. მიმატება, დამატება, ზედმეტი. იმინთინაც ელა აზაფა გოქ; თავის ბარამარს ფულს მიეკემ, იყიდოს, ბატას აზაფას მიტყემ.

აზიდვა (Msd) azidva აზიდვ ayzide (V:Sg,2,Aor), აიზიდეს aizides (V:Pl,3,Aor). იხ. ჩაზიდვა. აწევა. ტელევიზორის, რადიოს და მისთ. ხმის მომატება; სინათლის მომატება /ლამპისთვის/; სიმძიმის

აწევა. აიზიდეს და ეს ბიჭიც ავიდა და რო ავიდა, ეს თამამ ზადლი გაკირდა, რო როგორა ამოვიდა ესეო?

აზმაიშგა (N) azmaišga აზმაიშგა azmayšga. სპარსული ازمایشگاه azmāyēšgāh. ლაბორატორია. წელსაც ვასაველი მოოტანეთეე ემაწილუფეს, აზმაიშგას ვასილა, ესეგი რო ისე იმეფეს რო იკითხვენ, ამალიც ნახონ. ესეგი აღან გოქ მადრესანი.

აზმანდ დამკარ დამდივეო, წისქილის კარამდი მამდივეო (V:Play Phras) azmand damkar damdivco, çiskilis karamdi mamdivco იხ. აზმანდურობა. დაჭერობანას /აზმანდურობის/ თამაშის დროს სათქმელი ტექსტი. აზმანდ დამკარ, დამდივეო, წისქილის კარამდი მამდივეო! – იტყიანეე.

აზმანდურობა (N:Play) azmanduroba აზმანდუ azmandu. აზმანდობა azmandoba (N). სპარსული ازمان داري az man duri. იხ. აზმანდ დამკარ დამდივეო, წისქილის კარამდი მამდივეო. დაჭერობანა. დედაკაცური არის აზმანდუ, მეც არ ვიცი, დედაკაცებმა იციან; აზმანდურობა, აზმანდურობა არი, ხო, აზმანდობა.

აზნოუ (Adv) aznou აზნოუ aznou. სპარსული ازا ازا az now. თავიდან, ზელაზლა. თავტახონს დავდეფთ და აზნოუ საფანელს გავცრით და გუნდას შავიქო და ჩავაკარეთ; საღომის წაილენეე, ღამით დადგებინაეე ანქა და დილობისაცა მაძაწელვენ და დალაგებენ და მოვლენ თავით სახლებნი, კიდემ საღომის აზნოუ წაილენ.

ათაეება (Msd) ataveba ამითაეებია amitavebia (V:Sg,1,Result I), აათაეებენ aataveben (V:Pl,3,Fut). დამთავრება. ჭკერაე, ჭკერ არ ათაეებულა. ესეგი ამითაეებია, უნდ ეხლა მოიღეს, წაილოს; ჩირჩირი,

ყალიბას რო მაქსოვენ და ყალიბას ქსოვა დამთავრდების და აათაებენ, ხო იმ ბოლოს დავარდების.

ათრი (N) atrī არაბული عطر atr. სუნამო. ქენ ოთქოლონს დანუძახით. იგეთ ნამაჲ ერბო'რი, რო აველან ათრის სული ადღის, ათრის სული ადღის, იგეთ ნამაჲ ერბო'რი.

ათხლეფა (Msd) atxlcpa ათხლეფავ atxlcpav (V:Sg,2). საქმის არევა. ნუ ათხლეფავ ერთ რამეს.

აი როი არშია ai roi aršia იგივეა რაც პოტოროტორო. მასხარა, სასაცილო, უშნოდ ჩაცმული. მარტყოფში იტყვიან: აი როი არშია /მარტყოფი/ფერეიდუნშაპრი/.

აიათი (N) aiati არაბული ايات hayāt. ეზო.

აიბი (N) aibi აიბი aybi. არაბული ايبي eybi. ნაკლი. აიბი არ აქ ხო/?არა უშავს, ხომ/?; და თქო, რო მეო ერთი აიბი მაქო, გეტყვიო და თუ მიყაბულეფთო, გამოვყებიო, თუკი არაო, აბა, რათ გინდაო.

აირსადგური (N) airsadguri აეროზორტი.

აკინწულა (A) akinčula აცმა. აკინძულა – რაგდენ რამე რო ერთად გაკეთდების; ერთმანეთი დაკინწული. დამონტაჟება, ერთმანერთზე აკინწა.

აკირკიალება (Msd) akirkialcba აკირკიალფს akirkialeps (V:Sg,3,Prs). აციმციმება. აკირკიალებსო, აკირკიალებს იცი, რას ნიშნავს? – შენ ცეცხლს რაით გააკეთებე, რო გინდა ჩეფური მოიღვა, სივარი რო მოიღვა და ასანთი არ იყოს? – სარკეთითა, ან დლოშერავ შუქისთვის ან, რო მზე ჩეარდების და გუვლები, ის რო დეეცემისეყ ამაზე –კირკიალი. თორე აკირკიალებსო,ნათელა, თორეს კირკიალი დვა.

აკლამკაჩა (A) aklamkača გამხდარი ად-

მანი. აი როგოი აკლამკაჩა'რი. გამხდარი, კრძელ ფეხებით.

აკოკოლავება (Msd) akokolaveba ააკოკოლავეიან akokolavian (V:Pl,3,Prs). იხ. ხუხულა, კოკოლა. კოკოლას გაკეთება, აკოკოლავება. კოკოლა, ააკოკოლავეიან ექსიმალე, ექსიდე, შით შაიდიანეყ ოთახსავით.

აკორკოტება (Msd:Phras) akorkotcba ვაკორკოტავ vakorkotav (V:Sg,1,Prs), აკორკოტებს akorkotcbs (V:Sg,3,Prs). ჩქარ-ჩქარა, სხანასხუპით ლაპარაკი. ბევრს ლაპარაკობს და არ ეტყობის, რას აკორკოტებს.

აკრა (Msd) akra დანებება. თავის დანებება. თავი ოუკარა! / თავი დანებე, მოიცილე! /; ჩონ უგუკარ /ჩვენთან აღარ მეგობრობ/.

აკუმშავებს (V) akumšavebs მოაგუნდავენებს. ერთ ბიჭმა თოვლი მაკუმშავა. გაზილა, სხოს მაძხდა თოლში და დაქორავა.

აღალიობა (N:Play) alalioba ქამარბანდით თამაში. აღალიობა, აღალიობა, მასალანა, ელ ეგრე დაიც ხიანეყ, ქამარბანდითა დცემდინეყ ერთსა; აღალიობაცა, აღალიობაცა, ხო, მა რა იყო, მე ფთქი, რო ეგრე ერთი კელ დაიდება ეგრე და ქამარბანდითა დცემენ.

აღან (Adv) alan აღანა alana. არაბული انال'ān. ასლა. აღან გაუგ ზენი მაიყუანონ, გითარიჩავს ერთ იგეთ ზადიდა; მეეო ჯეილი ვარო და აღანაცარო და ქორწილიც, ელა, არ მიქინიარო.

აღაფა (N:Plant) alapa აღაფას alapas (N:Sg,Dat). არაბული افاف alaf. შერეული, სხვადასხვა ბალახი, გათიბული. აღაფას ვეძახით, აღაფას, რამდენდა ბალახი რო აირეის, ეს არის აღაფა. გახმების, გაილე-

წავ, მოიტან, ჩაიყრი საბძელნი, ზამთრის იმას აჭმევ, რავდენ რანგი ბლახიცლა რო ამოღის, თიბავ; ალაფას ექახით, ალაფაო, არეულიადა რო არი: ზოლარნი, ყანლარნი, შავინჯკა არი.

ალაფათ ციკანი (N:Pr) alapat cicani შტო-გვარი ფერეიდანში. ალაფა იმნაირი ბლახია, მაიტანენყე, რო ზამთარნი დოოყარონ, იქეფნი ბეური ციკანი მინდორნი, იმაზე დოორქომეყე ალაფათ ციკანი.

ალაფება (Msd) alapcba ალაფდა alapda (V:Sg,3,Aor), ალაფაო aalapao (V:Sg,3,Aor, 0), ალაფების alapdebis (V:3,Prs). ატალახება, ალაფება. წიმა მოიდადა ბეშმა წყაღში გაირბინდა ალაფა; – რას ალაფებ! ბეერ წყალი დავისხამ.

ალაფობას დამე (N) alapobas game იხ. სულის ადინება. ნოერუზის წინა დამე, მიცვალებულთა სულების მოსახსენიებელი. ალაფობას დამე, ამადამ ალაფობას დამე არი, სუალ დამა ნაურუზ დამე არი, ერთ დამე წინ არი; ამეფსათი, მასლან, ალაფობას დამე იყო, მასლან, სული ადინეეო.

ალაჰაზრათი (N) alahazrati არაბული اﻟﺤﺎﺯﺭﺍﺕ a'la-hazrat. მისი უდიდებულესობა – მეფეზე იტყვიან.

ალაჰედა (Adv) alaheda არაბული اﻟﺤﺎﺯﺭﺍﺕ alahed(d)e. ცალკე. ქალები ალაჰედად იშუშპრებენ, კაცები ალაჰედად, ჯაიღები ალაჰედად.

ალბათა (Adv) albata ალბათ albat. არაბული اﻟﺒﺎﺗﺔ albatte. რა თქმა უნდა, ნამდვილად. ერ ძმა გყანდა, ხო დედა, მამაც ხო ალბათა; შეიძლება ალბათ უშაკდობა არ არი. ეიცო რო შაკდობა არი.

ალბალუ (N) albalu ალუბალუ alubalu, ალუბალი alobali. იგივეა რაც ალუბალი.

სპარსული اﻟﺒﺎﻟﺒﺎﻟﺒﺎﻟﺒﺎ. ალუბალი. ემას დავაყრით ზედა, დანუდეთ, ეს თითან ადულდების, დახატულად მორაბბა შაიქნების, მოუაბბათე აღბალუ.

ალემი (A) alemi არაბული اﻟﻌﻤﻰ alem. იხ. ელმი. წერა-კითხვის მცოდნე. ალემი შაიქნების – ბეერი ცოდნა აქ, ბეერ რამე იციის, ალემ კაცია.

ალექბე (N) alcFbc ალექბაე alcFbac. სპარსული اﻟﺤﻔﺒﺔ alcFbā. აზნანი. პირველი აზნანი, რო ალექბე იყოს, ფიცარით – რო თახტა იყოს – ხელით დავაკეთეთ, მე – მუხტარა, ჰილარამ და მანსურ ასლანიმ და ჰოსენე ყაღანიმ; ემ ქეთაბებსაყე, ათლასსაყე, დინსაყე, თავით ალექბაე ფარსისა – ამეფს ეასწავლოტყე.

ალვარი (N) alvari სპარსული اﻟﻮﺍﺭﻯ alvar. თამასა. გოხი ნაწილ-ნაწილეთ ზომებზე გაჭკერი, ემას გაჭრილოს ეტყვიან ალვარი /ახჩა/.

ალვი (N:Old) alvi იგივეა რაც ჰალავი. ალი.

ალიბობოლი (N:Pr) aliboboli შტო-გვარი ფერეიდანში. კონტოლანი – კონტოლა მოხრილი არი, ეგეთი, ალიბობოლი, თეთრფეხანი, ალიბობოლი, კუხრიანი, იქ, საქართველონი კოხრიანები არიან.

ალიბოხარა (N:Plant) aliboxara სპარსული اﻟﺨﺎﺑﻮﺧﺎﺭﺍ aluboxārā. ქლიავის ჯიში. ჩემ ბიძანთაყე ნაქერაღრი ხეებია დ ამ ხეებს, მასლან, ალიბოხარა აყე და ჭერეში აყე და ტყემალი ასხია და ეგეთ მივებია, ხილია, მივიც არი, კაკალი არი, ნუში არი, ჰარზადი არი; ბაღუმრიაყ ხილი, კაკალი არი, ჭერეში არი, ალიბოხარა არი, ტყემალი არი და ყურუზენი, რაქთენ რაყამია.

ალიმაქანი (N:Top) alimakani ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაქრში).

დილობას რო ადგებიან, ეხლა, ზაფხულია, ზაფხულზე წაყლენ ეილაღზე, ყიშლაღზე, დიზნი, აღიმაქანი, ექებნი წაყლენ.

აღიხანის გორა (N:Top) alixanis gora ადგილი ახნაში. ამის თავზე საფლაკები არიან, ყადიმანდელ, წინანდელ საფლაკები ყოფილან, ეხლა დაიძახიდიან ქე აღიხანის გორა.

აღმანი (N) almani აღმანს almans (N:Sg,Dat). იგივეა რაც ხარისფსელა. ქსოვის სახე. პა, კარის ფსელა არი, საღობი აღმანი, აღმანი აღმანი ივეისყე, საღობი აღმანი; იმაში მოიტანიტყე, მისაცთ როგოდ უღოდა, გაძაბისყე, ერთსა აღმანს დაიძახოდე, ერთს სადას დაიძახოდე, ერთს გერდაძმას დაიძახოდე, ეგეთ, ეგეთ რანგებერანგილა მოქქსოვიტყე ეგეთი.

აღმანი (N) almani აღმანელი almaneli (N). ფრანგული *alman*. იხ. აღმანია. გერმანელი.

აღმანია (N:Top) almania ფრანგული. იხ. აღმანი. გერმანია.

აღუბალი (N:New) alubali იგივეა რაც აღბალუ. აღუბალი. აღუბალს მოიტანთ, დაბატულად გოურეცხეთ; აღუბალს, ლეღისა, გამოიღეფეთყე კურკას და ეხლა კი იმაში ავადუღეფეთყე შაქარჩი და გაეკეთეფეთყე.

აღქათი (A) alkati აღქათი alkati. მწირო, ხირხატი. ხირხატი მიწა, მწირო, ქვიანი ადგილი. რო გახმის, დაძთახრიან და წაიღიან აღქათი მიწები, აღქათი, ხირხატი, აღქათი მიწას ეძახიან იმ ხირხატსაცა და იმებჩი იყრიდეს და იხმარებდეს.

აღჰამდორელა alhamdorela აღჰამდორელა alhamdorella. არაბული *الحمد* alhamdolellāh. მაღლობა ღმერთს. აღჰამდორელა ეაზიც ნამა გოქ, ჭამა-დაღეკა

გოქ, სუ რამეც ნამა გოქ, აღჰამდორელა ზენდეგი, მაღუ ღონიაც ექთენი გოქ, ქი ველი არ გაეაწუღეთ ვარაზე; აღჰამდორელა ნამა აბოჰაეა გოქ, ბეჰთარინ აბოჰაეა ჩონ გოქ.

ამა (Cj) ama ამმა amma. არაბული *ama* ammā. მაგრამ. იმაში იგრე იყო, ამა ეხლა იგრე აღარ არი; კო, ქართველობენ, ამა ქართველ სეიადი არა იქნდეს; მე დაშქესნელი ვარ, ამმა ბოინჩი ზენდენგის ვიქ.

ამადა (A) amada სპარსული *amādamāde*. მზა. ბრინჯი სადილზედ რო მუაღ, ამადა არი.

ამალა (N) amala ამალებს amalebs (N:Pl,Dat). არაბული *amale*. მუშა, რამდენიმე მუშა. ყეინის ყორმა უთხრა, რო წადი, რაძლა რო გეჭირების მუშა და ამაღა, შააქურეო და დაყენეყე ფეის თხრასი და მუშაობაზე; თითანაც ყეინის ყორი დღისით ადგის და წაყიდოს, მიჰხედისყე უსტას და ამალებს.

ამალზე მოსვლა (Msd) amalze mosvla იხ. ამალი. გაკეთება, შესრულება, მოზადება. ამალზე მოდის; და ბად რო ადუღედების, ამალზე მუა, არიშტას ჩაყერიო, გამოზღეფთ და ბადიეფჩი დავასხათ და მიეკემთეყ; ჰამ კომშს ვიტყით. დავახურდავებთ, ჩაყერიო ემ შირაჩი, შაიქნების მორაბბა. ეს ჩონყენ ამალზე მუა, ჩონ ველსაყენ გამუა.

ამალი (N) amali არაბული *amal*. იხ. ამალზე მოსვლა, ამალის ქმნა. საქმე. წადი ამმას უთხარ-მეთქი, რო ემ ამაღლასათი არ მოხიდე.

ამალოს ქმნა (Msd) amalis kmna ამალი მიქნია amali miknia (V:Sg,1,Result I), ამალი ჭქენ amali Fkcn (V:Sg,1,Aor). არაბული *amal*. იხ. ამალი. ოპერაციის გაკეთება. თოღები ამალი მიქნია; თოღები

ამალი ქვენ და ველარ დავაკრავ პურს.

ამანათი (N) amanati არაბული امانات amānat. საიდუმლო. მაგალ ვობზე ვიყავ, დავინახე, ამანათი შავინახე.

ამარათი (N) amarati ამარათის amaratis (N:Sg,Gen), ამარათები amaratchbi (N:Pl,Nom), ამარათში amaratši (N:Nom,Shi). არაბული امارات amārat. კარგი შენობა, ნაგებობა. ისიო გასულაო შაპრის ქენარზეგაო, დიდი ამარათი გოუკეთებია, რო ვეინსაც არა აქო; ეს ამარათი აქ, ეხლა მეჩეთია; და ესლა ჯგალათთ გაძეუანის ამ, მასლან, ერთი ემე ამარათი იქქონდა ბირუნიჩივა თ მთარაფზე.

ამასქრის (V) amasčkris ამოჩქეფს. ამოჩქეფს წყალი. ნაქერალში ბაღების ქეშ წყაროები ამასქრის.

ამალამ (Adv) amağam იმ დამეს, ასეთ დამეს. ამალამ რო წავალთ, ნათხონს ვითხოვთ სამნი, ოთხნი, ხუთნი წავალთყე, მასლან, რო შირბაკა ვაეჭვრათ; დახატულად ამალამ ქე, მასლან, ცხორი დოოყლავეყე ემ ჯაპირიებსა.

ამალამ (Adv) amağam ემალამ cmağam. იხ. ამალამი. ამალამ. ამალამ ავანთებენყე კოლოები; ექ ავ ზანა კაცები, ამალამ უნდესენ დაიჭიროსყე; ჩონ უნდ ამალამ ექ გ ზა მოენახოთ, გაიდეთო და ექ ემეს კელჩი კი არ მოიდეთ – ტერი სო;

ამალამი (N) amağami იხ. ამალამ, სუაღლაში. ეს დამე. ეხლად ამალამი რო შაიქების, დილობისლა ამონე დღელა ვოქ; და ამალამიე რო გაილის, კიდენ თაის მეორე დღეს ამონე დღეები ვოქ; დღეში ვართ და დამდედა. – ეს არი ამალამი.

ამაღლობას ქუა (N) amağlobas kua დიდი ლოდის სახელია ფერეიდუნშაპრში. ამალ-

ლობას ქუა. დიდი, დაბლა, ა ემ ლელერი რო ჩადის, დიდი, დიდ ლოდი ვლია, ქუა. ანს არი, ამაღლობას ქუას ვეძახით.

ამაღწოვს (V) amayçovs ამაღწოვა amayçova (V:Sg,3,Aor). ამოწოვს. ამამწოვს. – ვმაცილი დელას ძუძუს წოვს.

ამაღწიწაკოთ (V: Phras) amayçiçağot ამაღწიწაკენო amayçiçağneno (V:3,Conj II,0). წყველა, გაწყენენ!

ამბავის წატანა (Msd) ambavis çağana იხ. ამბავია. ამბის მოტანა. ამბავის წატანა და მოტანა

ამბავია (A) ambavčia ამბავებით ambavčbit (A:Inst,Pl). იხ. ენათხელა, ამბავის წატანა. გრძელი ენის მქონე, ამბის მიმტან-მომტანი. ამბავია სიტყოს ვერ შანახამს, მავასთან ნუ იტყვი, ოსაი პირი არ დოოლებდის, ენათხელა არი; ამბავია, ამბავია რა არი? – ამბავი ჩემი მოიქ იმასთან.

ამზადი (A) amzadi სარსული احماد hamzād. იხ. პარზადი. ამხელა, ამნაირი. ახლა ბრინჯი ბევრი მოდის, იმ წინა ბრინჯი ერთ დამეს შაქინანყე. ისიც ნაერუ ზის დამესა. ყაფს დაძახოდიანყე, რო წოოლონ თავით ქალეფსა, თავით დეფსა, თავით ამზადეფსა წოოლონ, წომოოლონ.

ამზევრება (Msd) amzavrēba ამზეველება amzvrēba. აამზეველებს aamzvrēbs (V:Sg,3,Fut). იგივეა რაც გამამზევრება. გამომზევრება.

ამთქნარებს (V) amtknarebs ამთქნარებს. ამთქნარებს – როდისაც ეძინების და მაღალე პირსა აღებს.

ამია (N) amia არაბული امة amu. იხ. ამუა. ბიძა, მამის ძმა/ახმა/.

ამითი (Pron) amiti ემათი emati. იხ. იმი-

თი. ამითი. *ჩონ სახლი ექ არი, რო გათხოვილვარ, მოსულვარ, ჩონ ზენდეგანი ექ არი, ამითი ანქ არი; რუისპირზე გახაზისყე, იქითყე ექამდი ემათიარ.*

ამირას მაზრა (N:Top) amiras mazra არაბული *أمير* amira'cyc amir. ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდნშაქრში). *გ ზა ქეაყრილსაყე მიდის ასტორაიჩი და ყირმის გუნაიზე ამირას მაზრანი, აღო მაქანის ყელზე, მაზანის ყელზე; თახტესანგის ლელუზე, ქოფრის ნამქერი, ფიჩების ყელი, დათების ლელუ და ლოდიანი, ნატუსი, დიმდარა, მოდამ წყარო და ჩალიანი, რო ზუფხულჩი ბადლი იქ მიდივოდა იილაღზე.*

ამმა (N) amma ამა ama. ამმას ammas (N:Sg,Dat). სპარსული *امم* ammc. მამიდა. *იქა ჩემ ამმას ქმარია; პა, ეს ჩემ ყორია, ესეც ჩემ სიძე არი, თავის დის ბიჭია, ეალლა, ამმას ბიჭი.*

ამობეჭდილი (Ptcp) amobečdili ამოჭრილია amočriilia (Ptcp:Aux). ამოჭრილი, ამოქარული. *ამოჭრილია, ის უნდა ემეთ ამიდჭრა, ამობეჭდილი; ის ჯოხი ამობეჭდილია, ჭერმის ჯოხი, ამოქარული ჩუღურათ.*

ამოზეზეურება (Msd) amozezcureba ამუაზეზეურება amuazezcurebs (V:Sg,3,Fut). ზეით, ზედაპირზე ამოტანა. *ემას ჩავასხამთ იქ. გოოშეფთ და ისი ნამა მადგელუფს ზეზეურათ რაც რო კერაზი შიგ ჩამქდარა, ამუაზეზეურებას.*

ამონათება (Msd) amonateba ამონათება. შუქით განათება – მანქანამ ქოვითყე ამანათა.

ამოჩორტანა (Msd) amočortna ამოჩორტილი amočortili (Ptcp). იხ. გამოფუტვა. ამოჩორენა, ამოთლა. *ენახე. დარია, დიდი ჯოხია ამოჩორტილია ევეთი რო გომზე*

არი, ხო? და ემას ემ ლელუზე და იმ ლელუზე გადებენ.

ამოძახვა (Msd) amoxaxva დაძახვედეს dayxaxevdes (V:Pl,3,ConjFut), ამაძახვედეს amayxaxevdes (V:Pl,3,ConjFut), ამაძახხო amaysxaxo (V:Sg,3,Conj), დაძახვენ dayxaxvcn (V:Pl,3,Fut). ძახვა. *ეს მატყელი არი, ორთავე ერთმანერთზე ამაძახხო; რო ჩასთვიანყე ამ მატყელსა და ნამა დაძახვენ, და ემამ რო არ დაიხლანტოს ერთმანერთი და ეგრე არ გარდვიდეს; თა ორი ტარს რო აეაესეფ, მუალ, ამოეხოეა, დედახვე ჯარაზეგა. ჯარა გოქ, ეამრუნებავეთ ელ ეგრე, ეძახვეთ ემ ძაფსა; ტარ-კირისტავია, ლაკარტზეგაც დედახვეტყე, ლაკარტზე დედახვეთ, ვასთავთ. ბაწარია, მატყელი იმაში რო ჩავასთავთ, ამოეხოეთ და დედახვეთ და ჩონ ბიჭებს და კაცებს წინდებს შოოქთყე.*

ამოწურვა (Msd) amočurva ამაწურავ amayčurav (V:Sg,2,Fut). ამოწურვა. *პა, ეხლა მოდი და ანს იქ რო მოადლეუთ, რო გაეხვლდა და ღინოსა იგუნდა და ამოწურვანყე, ამოწურვანყე, თავის ძირჩი დავარდისყე ის თეთრი მიწა; გასქედლების და იმას დაიდებაეს, დასაქების და ამაწურვა.*

ამოვდა (Msd) amoQda იხ. გავდომა. ამოვდა, ამოყრა. *პურსაც დავაკარავ, ელა ჩემთინ მოუზილავე კელებითა, მოვზილავე და თორხეერი, ეგდიღე თორხე, დაუჯდები და ეგრე-ეგრე დავაკარავ და ეგრე ამოვკდი; ერთიეც ამავკდის და სხო სუფრაზე გაიკშლის.*

ამსალი (N) amsali ამსალებიც amsalcbic (N:Pl,Nom,C). სპარსული *امسال* hamsäl. ტალი, სწორი. *არა! არ არი ოთხმოციის წლია! თავის ამსალებიც ტყუიან, ესეც ტყუის. მენადირენი, მეშეიქაღენი სუ*

ტყუიან /თორღელი/.

ამსება (Msd) amseba აესება avseba. იესების ivsebis (V:Sg,3,Prs), ამსოს aimsos (V:Sg,3,Conj II), აავსეფ აavsep (V:Sg, 2,Fut,). აესება. *ჭურჭელს წაიღეფ, გინდა აავსეფ; ჭურჭელს ექ მიიყუდეფ და აი, ე წყალი ამსების; და თუ ეს არ იყოს, წყალი გერდზე რუ გამოდის, ე ჭურჭელი ჩაიდვოს შიდა და იბლუყებლუყოს და ამსოს – იესების.*

ამუა (N) amua არაბული *عام* amu. იხ. ამია. ბიძა. მამის ძმა. *ჩემ ძმები და ამუა და ესები რო გამოიდეს გორჯესტანს, გიამბო?; დიკივლისეფ ემ კარსაყე: ხოშილო, ჩემ ამუა მოსულაო; ერთხელა, ალაღ მე ბიძა მყავ, ამუა, ჩონ ამუას დავახოდი, არ ვიცილა რაღა გაიგო ვმა, რო ემამა ღამით მოიდა და ეს წიგნები და ეს საფა დაწო.*

ამღრევა (Msd) amğreva მღრივე mğrive (Ptcp), ამღრეული amğreuli (Ptcp), ამღრევს aamğrevs (V:Sg,3,Fut), ამღრევს amğrevs (V:Sg,3,Prs). იხ. მღრივე. ამღრევა. *წიმა ლელუსაყე ჩამოდის, ხო ის წყალი ჩავა და ამღრივების; ცხორი რო მოა და დავხოვის ერთგანა, გაატალახეფს, ამღრევს, ძროხა შოორევს, კამბეჩი შოორევს, ამღრევს, ამღრევს, შოორევს წყალჩი; წყალი მღივე'რი.*

ამწუხრობს (V) amçuxrobs უკმაყოფილება. ერთ ბერ კაცმა შემოიდა, ხო თაის ოლტაში იყო. *ჩემ მამამ გამაქკითხა, რო ჭერეიდანჩიო პავა როგოაო. და ამამ თქო, რო ამწუხრობენო. ეს მე ირანის არაქართველოს ენასაყე არ გემეგო. ეს სუბარი გაათავა და მე ვთქი: ამუ-მეთქი, ამწუხრობენ რას ნიშნავს-მეთქი? ბერიკაცი იყო, სამოცის წლისა. თქო: რა ვიცო, არ ვიცო. მა როგო პთქვიო და: ხო იქ ცუდი პავა, ყრალ პავა იყო და აძაგებენო. ვიცი ამწუხრობენ:*

ვიტყვიეო, არ ვიცი თაის მანნი რა არი, რას ნიშნავსო?

ანაბი (N) anabi ანაფი annapi, ანაბი annabi. არაბული *أناب* annab. უნაბი. ანაფს მოაღლეფთ, ყოღუმას დავკრეფეფთ; ანაბი გოქ, გოღეგაუზებიანა გოქ, გოღეგანავსა გოქ, ბარპანგი გოქ, ზაქეშირი გოქ, სეფესტანა გოქ – ემებსა ჩაყერიო ყურჩი და ემას მუაღლეფთ და მოიტანთ.

ანაცირა (A) anacira ანაცერა anacera. ანაცერი. ანაცერა – ქვილის გაცრაში რაც საცერში დარჩება.

ანდაზა (N) andaza ანდაზას andazas (N:Sg,Dat). სარსული *اندازة* andāze. იხ. ანდაზობა. წესი. *დო ცოტა რო მოსქელღების, თითან ანდაზა აქ, თაის დრო აქ, ჩაქეჯრობათ და დავლეფთ; დაითრე და დანათი შენ ძმა მაქლა, რაც თაის ანდაზას გადაცილა.*

ანდაზა (N) andaza სარსული *اندازة* andāze. იხ. ანდაზის დაჭერა. ზობა. იძახიან: *რაც თაის ანდაზას გადაცილა. არ ვარგა, რაც ანდაზას გადაცილა, გაროსავდემაო /გახუარღემაო/.*

ანდაზა (N:New) andaza ანდაზა. ფარსებს ეგეთ ანდაზა აყე, რო ალბათ ფერეიდნელ ქართველებს, რო სომეხმა რო სოფელი უძაღლო ნახოს, უჯოხო იელის.

ანდაზის დაჭერა (Msd) andazis daçera ანდაზებს დოოჭერავ andazebs dooçrav (V:Sg,1,Fut). სარსული *اندازة* andāze. იხ. ანდაზა. ზობის აღება. ფარასს მამიტანს და შოოკერავეფე. პირველ ემეს დოოჭერავ. ანდაზებს დოოჭერავ.

ანდაზობა (Msd) andazoba ანდაზება andazeba. იხ. ანდაზა. წეს-ჩვეულება. სადაც რო წავალთყე, ირანის ანდაზება ემე-

სი: დანგია, ჩერია, ჩონ დოუძახით; ერთ ემობა გოქონდა, ანდაზობა. თქო რო ეს ქათამი რო კერცხს არა იდებსო, უნდა წახილდე წისქვილში, დაიქვოო. დაიქვოო, წისქვილის უკანდა კერცხსა დაიდუფსო.

ანიავება (Msd) aniavcba გამონიაველება gamoniavdcba (V:Sg,3,Fut), გამონიავება gamoniavcba (Msd). ხორბლის განიავება. ჩონ ნიავეზე გამონიავეფეთყე. ნიავე მოდისო. ანიავება იცი რომელია? ვაცხავება სხო არი, ცხრა თითით რო ბზე ანიავეო; ნიავე მოდისო, დახტულათ გამონიაველება ქართათ.

ანიკა-მანიკა anika-manika ზერულედ, უზროდ საქმის კეთება.

ანკისი (N:Pseudo) ankiṣi ანკესი ankiṣi. ანკესი. კორცს მაბმენყე ანკისზე და თოკითა ჩაგდებენყე მდინარეჩი და თევზი მუყყე, რო ეს კორცი შაჭამოს; ღენითაც ვიჭვერთ და ანკესითაც იჭვრენ და თურითაც იჭვრენ.

ანსი (Pron) ansi ანსები ansēbi (Pron:Pl,Nom). იხ. ელანს, ეს. ის. თქო: შენ ხო უმბობდი, რო მე არ მინდა ანსი; დიდ ქუა ელა შენა ხარ, დაჯე, შენ დიდ ქუა ხარ და ანსები ზურდებია.

ანსიდეს (Pron) ansides ის და ეს, რაღაც-რაღაცა. რაძღა რო ემე'რილა, ძირდაძწორო და ანსიდეს, იმას ცალკე თაღარჩი მოეზე-ლაეთ.

ანქ (Adv) ank იხ. ანქით, ექ, ანქაური, ანქაურობა. იქ. ანქ ჩონ საკომებიც გოქონდოს; სიბაქელნი მაძკენენყე და საგორველასა და ბევრ რამეს ანქა იპოვნინაყე.

ანქაური (A) ankauri ანქაურელი ankaúrcli (A:Sg,Nom). იხ. ანქ, ანქაურობა. იქაური. წაიდა და რო მოიდა ანქა,

ანქაურ მეფესა, საქართველოს მეფეს უთხრა, რო ერთ ეგეთი ადამიანი, კაცი არი ექა, ციხეში და ესე მინდა, რო მომცე; ელ ანქ, ელ ანქაურ ხალღმა რო გუცნობდა, ეთქოყე ემას: ფული ბევრი აქ, დიდ კაცი არ არი, გაიყვათ; ეს ჩემ ძმა ყაბულ შაქნილა, ქაღაზზე დაწერილი იყო, მეეკარა კედელზე, ძირზენაცა ანქაურ დიდსა ემზა ექნა. /ხელი მოეწერა/.

ანქაურობა (N) ankauroba იხ. ანქ, ანქაური. იქაურობა. აემ კაცმაყა იცის ქე და ანქითა, ანქაურობა, სომხები; ჩონ ანქ ემუშაოფთ, ვაშენფთ ანქაურობას.

ანქით (Adv) ankit ანქითა ankita (Adv), ანქითაო ankitaō (Adv:O). იხ. ანქ. იქიდან. ანქით კი ყეინის ყორი მაშულღია თავის საქმეზე; ანქით ჩაფხედით და ღამით წაველით ჭორუდგაზე ისანს.

ანქითას (Adv) ankitas იქით. თქო, რო ჩავალ, ექაც ენახე და ავალ, ამ თასაყენაც გაღვიხედავ, რო, ამა, ამისყე ანქითას არი თუ არა.

აპატივებს (V) apaṭivebs აპატივა apaṭiva (V:Sg,3,Aor), ვაპატივე vapaṭive (V:Sg,1,Aor), ვაპატივეყე vapaṭivcqe (V:Sg,1,Aor,Ye), გოპატივაო gopaṭivao (V:Pl,3,Aor,0). მისცემს. ამოიღე ერთი ნამაი წინდა; ნამაი – ვაპატივეყე; ვაზირი გაკირეებული იყო, რო ემ თავერმა რასთი ეს ქნაო, ექთენი ვაჯეკერათიო და ექთენი ჩაის ესაბიო, სულ ოქროსიო, ვაპატივაო!

აპირე (N) apire აპირი apiri. იგევა რაც სამაღლე. აპური. აპირე, რომელიც რო ხელით დაგიწნავ, ერთია გურგვალი, ერთია ტყელი; აპირები მოოჭირე. ჩონთან აპირები'რი.

არ გაიხარო (V: Phras) ar gaixaro იხ. არ გაიმწონდე. წყველა. ქაღებს ეტყვიან: არ

გაიხაროთ!

არ გამძწონდე (V:Phras) ar gaymçonde
არ გამძწონდეთ ar gaymçondet (V). იხ.
გამძწონდე, გამძწონება, არ გაიხარო. არ გაი-
ხარო. წყევლა. მხოლოდ კაცებს ეტყვიან. ქა-
ლებს კი: არ გაიხაროთ!

არ გელირსა (V:Phras) ar gçirsa წყევლა.

არ შაირგო (V:Phras) ar šairgo არ მოს-
წონს. ერთ რამესაც იტყვიან – არ შაირგო
/თორელი/.

არა (Part) ara არ, არა. დიდალა არა მყუან-
და, ჩემ აღა ვნახე; შინ არა ვარ, უთხარ
მოიღენ კალოზე.

არა (Pron) ara არცერთი. არა ყენის არა აქ;
ნახა, რო არა ამბავი არა არი რა.

არაბა (N) araba სპარსული اربابarrabc.
ურები. რუ ზეგარი გოქონდა, მასალან, ქე
გაიდითყე ბიბნათ, არაბა ავაესითყე, ექ
ექაური ყრები ვიყნევით იბაშინა.

არე ბე ჯადემ are be žadem სპარსული ارب
آءه به are be jaddam ფიცი, ფიციაცე წი-
ნამარებს. ღემეფიცა: არე ბე ჯადემ!

არაბისურდი (N:Top) arabisurdi ადგილის
სახელი მარტყოფში (ფერეიდენშპარში).
არაბისურდი, დათანთ მაზრა, დათანისაყე
უქნია, რო დათანნი ექიანყე, თავით ზედმე-
ტი გუარი დათინია, დათანი.

არაბტოუშანი (N:Animal) arabtoushani
პატარა ზომის გარეული ცხოველია. მთქმე-
ლი ვერ ასახელებს ქართულ შესატყვისს.
არაბტოუშანი თავსაკით არი, ტოუშანი
ნიშნავს კურდღელს.

არადარა (Part) aradara თუ არადა. თქო რო
ია, ჩამამიგდე, არადარა ზეს მოეჭრიო.

არაეშკა (N) aracska სპარსული ارغشاک
aräycsäh. საპარიკმახერო. შაყუანენ
არაეშკანი; არაეშკანი ემეფს გოოკეთებენ,
ექეფნი მოოსმენ ახანძალსა, იძიში ლაბასს
ჩაყემენ, თური ლაბასსა.

არალული (N) aralugi თურქული. მიჯნა. ეს
ხო მიწა არი, აი, მარჯვენით ეს არალული,
ქენ რას ედახით ემას, რო ეს გაყოფელა,
ემის ექით შენია და ემის იქით ჩემია?

არამინ (Pron) aramin არმინ armin. არა-
ვინ. არამინ, ფარეარდეგარი, ღებრთი, თო-
რო არმინ. /არავინ, ღებრთი, თორემ [სხვა]
არავინ; ემე დაყენეს, კაცი დაყენეს, რო
არმინ თაზე არ წაიღეს და შიქალი მოკლას.

არანჯი (N) aranjī სპარსული ارانج
aranj. იგივეა რაც ლაყი. ილაყი. ველეზი ჩამოაყე,
ეს კლაყია, ეს ხარელა და ეს თითან – არან-
ჯი.

არაბაბი (N) arbabi არაბაბა arbabma
(N:Sg,Erg). არაბული اربابرباب. მდილა-
რი, მემამულე, ბატონი. ორი ღები იყნეს და
ერთი ჭაყირი იყო და ერთი არაბაბი; და ამ
არაბაბმა მოდა ქალუა გააკეთა, ქალუა გაა-
კეთა და ემას პირთანსავსე იყო და სული
მახლა.

არეე-დარეული (A) arev-darcûli არეულ-
-დარეული. ჩონ ბახტიარებს ქურთს ეედა-
ხით და ამეებს ქურდებია, ქურდებს მოკობ-
რებს დაიბახიანყე, ეხლა არეულ-დარეულა.
ქურდებს ქაულთას დაუდახით.

არეულდარეულობა (Msd) arcûldarcûloba
არეულდარეულობა. ეს შენ თავსუფლობა
არი და რაც გინდა აკეთო, ჩემიც ეს არი, –
ხიღები დავამძლიეო, წყალები არ გოოშო
სახლებში. არც ღენი, არც გაზი – ვერე რო-
გო ქინდების?! – ეს შაიქნების არეულდა-
რეულობა, ვერე არ გამოა, უკანუნო ხო არ
არი ქვეყანა!

არვილ-დობშაო (N) arvil-doxšao იხ. დაარვილება. პირველად და მეორედ მოხსნული. არვილ-დობშაო, არვილი და დობშაო. – ჰა, აველან პირველად რო მოვუნეიე – პირველ მოხსნული. – პირველად რო მოხსნითეე, არვილ დაქაბხოდით ქართულა არვილი, მეორე რო მოხსნით, დობშა და, დოშობშა.

არვილი (A) arvili იხ. დაარვილება. ერთხელ მოხსნული მიწა. როცა ჯარი გუთნით ვნავს, იმასა ჰქიან არვილი; მიწა რო ბრუნდების, ივნების, არვილია; პირველად რო მოხსნითეე, არვილ დაქაბხოდით, ქართულად – არვილი.

არზაბი (N) arzabi აუზიდან გაღასული წყალი. არზაბი – ზეღმეტი წყალი რომ აუზიდან გაღავა.

არიშტა (N) arišta არეშტა arcšta. არიშტას arištas (N:Sg,Dat). სპარსული اريش آب اريش آب. ერთგვარი საჭმელი, მზადდება წვრილად დაჭრილი ცომისგან. ცომი რო გაჭრიანეე შაჭამანდნი ჩაყარონ, არიშტა; ზამთრობა რო შაქენების მასალან, შემეეყრებიან, შაჭამადს გაეკეთეფტეე, არიშტას გაჭჭრიტეე.

არკაცი (A) arkaci არაკაცი, არავინ. თავქემ უთხრა, რო მეო ნამარდი არ მინახაო, რო არკაცი იყოს.

არნადი (N) arnadi იხ. სათრეველა. ბზის, თოვლის გასახვეტელი. არნადი გაქთ ქენა?; ცოტა თოვლი თუა, არნადით გახეტენ და თუ დიდი – ნიჩაბით; ემე გოქ, რა ჰქიან, ერთიე გოქ, რო ერთ სხო ნიჩაფია, რო იმას დავძახით არნადი.

არუმი (A) arumi სპარსული ارمي arām. მშვიდი. ნამა დავდუნდიეე, არუმი ვიევიეე.

არლა (Pron) arğa. არაფერი. აი ზოგი ადამიანსა ეტყის, მიხე, როგო არლასა

გავს, საქმე არ იცოდეს თუ უხელ-ფეხიყოს რა ვიცი, რა შეიძლება /თორელი/.

არლოვა (Msd) arğova იხ. დაარლოვა. გარლევვა. გუთანი არჯოუდისეე. არლოვას იცი, რომელს ეუბნებიან? ეს კოლს რო გაატარეფს. ანსი რო აჯნავს, რო მოუნავს, ეს მიწა ხო აქით-იქით გადადის, მიარლოვს და მიდისო, ამას დაუძახით არლოვა.

არცრა (Pron) arcra არც რამე, არაფერი. ემათ ჰქონდაეე ერთი ბაიტა შავი სახლი, არცრა არა ჰქონდა სახლი; მინაც რო ოზდაათ წლია შაქენა და არცრა არ დადხწავლა, ის ევლარ დადხწავლის.

არცრა თითი (N) arcra titi იხ. დიდითითი. უსახელო თითი, არათითი. ეს სამი გოქონდა და საჩენო და არცრა თითი ჩონთან არ იყო; დიდითითი, არცრა თითი და ნიკითითი.

არცროს (Pron) arcros არასოდეს. ეხლად რაქთენ წელიაო, რო თავის შვილიო, დიდ ქალი შვილი, დოუკარგაო და არცროს სორადი არ უქნიაო!; დიდი პატივი ქეცეს, რო არცროს არ დაიმიწეებ, ამ ორმოცი კაცი საქართველოს ზარჯით მანაკებრი გაეკატარეთ.

არწივი (N:New) arçivi არწივები arçivebi (N:Pl,Nom). იგივეა რაც ოყაბი. არწივი. ისეთ რამები მოიდაო, რო არწივი რო თარბანარო, იმამაც ჩემ მოკლომაზე ექცემლები და დაღუარაო; არწივები ხო აკეთებენ ბუღეს, საღა?

არხალუღო (N) arxaluğo არხალუღო arxaluği, არხალუღი arxaluği. თურქული قارخالو arxaloq. ახალუხი. ჩაემასი იყო, გქელ კაბა – არხალუღი; ნიფხუები ეცოთ, ამასთან დახატულ ჩაქიან პერანგები, ბალეუ, ჩაქიან არხალუღი ჩიქილებიც ეგეთ ექენა დახატულ ჩიქილები.

არხი (N) arxi იხ. რუკი. დიდი რუ. შიგ მარტყოფნი სამი რუკი გამოდის და ერთია, რო დილია, რუკი არხი.

ასანდი (A) asandi სპარსული اسانāsān. იოლი, ადვილი. ეხლა ასანდია, ეხლა რაპათობადა' რი; იტყის, რო რა არი, ასანდი რამე არ არი.

ასთავს (V) astavs ასტავს asṭavs. ჩაასთვენ čaastven (V:Pl,3,Fut). იხ. წრილად ასთავს. ართავს. მატყელი სა და, ეგვა ჩავასტეველით და მევერე წინდას შავიქმოლით, გაფყიდლით, წინდას შავიქმოლით; ტარს ჩავასტეველით, ღოს მოადულებლით, ყურუთს გაეკეთებლით; ქალები მატყელს ასტავენ; აიშ მატყელსაც აკრეფენ, ჩაასთვენ და ხალიჩებს მაიქსოვენ; ჩავასთავთ, ლედაკაცები ჩაასთვენ ტარზე.

ასი ერთად და ერთად ასი (V:Phras) asiertad da ertad asi ანდაზა /თორელი/.

ასიაბე გორჯი (N) asiabe gorji სპარსული آسیاب گرجی āsiyābc gorji. წისქვილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში), ქართული წისქვილი. იშ წისქვილს ასიაბე გორჯის ეძახოდეს.

ასიმანი (N) asimani სპარსული اسمان āsemān. ცა. მზე შუა ასიმანი დვას; ასიმანი ცა არი, ცას მერე დაიჭიროს, რო არმინ არ მაიპაროს.

ასირი (N) asiri არაბული اسير asir. ტყვე. შაჰაბას გამოორეკია ასირად.

ასიხებს (V) asixebs იხ. სიხი, კულის გასიხება. ფეხებს ფშეკს. ასიხებს ფერეიდანში გამოვონებულა, კეღებას ნიშნავს. პირიტყვი რომ მოკლება, კუდი და ხელ-ფეხს შამფურით ვაასწორებს.

ასკარი (N:Plant) askari სპარსული اسكندر askari. ვაზის ჯიში, წყლიანია. ასკარი საც ეძახიან, ფური ძუძუს ეძახიან, შავ ყურზენს ეძახიან; ყურზენს ასკარი საც ეძახიან.

ასკარი (N:Plant) askarqurgeni ვაზის ჯიში. წყნიანი და თხელკანიანია, ძალიან ტკბილია და გვიან მწიფდება. ასკარი ყურძენს ღუძუძახით, წვანა რადა! ცოტა კურკა აქს.

ასკილი ღელე (N:Top) askilt ḡcic გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ასკილი (N:Top) askili ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). ასკილი სადაც არი, ასკილი რომელია, იცი, ხო?; ასკილი, ასკილიც მე მგონია, რო ელა ფარსულ სახელი იყოს.

ასლან (Adv) aslan არაბული اسلان aslan. სურთოდ, სულ, იმთავითვე. მაიტა ვიყავ, ცამმეტი, ასლან არ ვიციოდი – მათხოვებენ; ირანში ხო ასლან ჩადრი არ იყო,

ასლი (A) asli არაბული اصل asl. იხ. ასლი-ქარი. ნამდვილი. ერთი სოფელში ერთი დიდ ხანი ყუანდა, რო ასლი ქართველი იყო და ემე ერქო, მატყოლი-ხანი ერქო იმას.

ასლი (N) asli არაბული اصل asl. ძირი, მოღგმა. ერთიც ქურთი იყო და ერთიცა ისანელი იყო თავის ასლი, თავის ძოლი.

ასლიქარი (A) aslikari სპარსული اسلكار asl-c kār იხ. ასლი, ქარი. მთავარი, არსებითი რამ. ასლიქარი ეს გულისა!

ასტარი (N) asṭari სპარსული اسطار asṭar. იგივეა რაც ზედა. უკან სახე ქსოვაში, სარწული. ჯეჯიში პირია და ასტარი ფარა არი და ეშ შუაზევაც მატყელს ჩაიდებენ, შაიქნების საბანი, ლოგინი, ერ დღეს, ორ დღეს კერვენ თა ის საბანი ათაქდეს.

ასულა (Plcp) asuda სპარსული اسودا
āsudc. მოსვენებული.

ასყრუება (Msd) asqruvcha ასყრუეე
aasqruve (V:Sg,2,Aor), ასყრუა aasqrua
(V:Sg,3,Aor). ახმინება. ასყრუეე – ვმაზე
გამაიყვანე; ასყერუა სტირი.

ატამი (N) atami ატამი. იგივეა რაც ჰალვი.
დედა უზის ატამსაო, უკრუხკრუხეფს ქა-
თამსაო.

ატკაპა (Msd) atkapva ატკაპა ატკაპა.
ატკაპო atkapo (V:Sg,2,Conj II), დატკაპა
datkapva (Msd), დატკაპავთ davtkapavt
(V:Pl,1,Fut). იხ. დაკმაზვა, გატკაფუა. გა-
მოცალეკება. დატკაპავთ, დაკმაზავთ და
დატკაპავთ, დაკმაზვა ცხრილით არი და
ატკაპა – ხონით; როცა გინდა ხორბალს
ქუა ღოჯირო, ემ საქმეს ატკაპავს ეძახი,
ქუები გააცალეკო; ხორბალში ურევია ქუა,
ქულუხი, ბაღახი, სხო თესლეები, რო არ
შაიჭმების – და იმისთვის, რო ეს ხორბა-
ლი გაათამიზონ, პირველად დაძკმაზვენ,
იმის უკან ატკაპვენ /მარტყოფი (ფერეი-
დუნშპარი)/.

ატოლიაება (Msd) atoliavecha აიტოლია-
ვეს atoliaves (V:Pl,3,Aor). გვერდით და-
ყენება, შეამხანაგება. ემ დასტამ ამ დასტა
არ აიკრა, არ აიტოლიავეს – არ წაიყვანეს
თანა.

ატუნტულება (Msd) atuntuleba ადუნება.
მედევენების და არ ესხნების /მარტყოფი
(ფერეიდუნშპარი)/.

ატუნტულება (Msd) atuntuleba ავატუნ-
ტულავ avatuntulav (V:Sg,1,Fut). ბიძგე-
ბა, იძულება, აგულიანება, წაქეზება. მე შა-
ხინას ავატუნტულავ, რო წადღეს და რამე
გააკეთოს /დაშქესანა/.

ატურება (Msd) atučeba აიტურა

aiuča (V:Sg,3,Aor), იტურება itučeba
(V:Sg,3,Prs), დატურება datučeba (Msd),
იტურავა itučava (V:Sg,3,Aor), დაიტურის
dayučos (V:Sg,3,Conj II). იხ. ტურჩანია.
გაბუტვა, მოწყენა, წყენა. რასთი იტურებო-
და, ჩონ ხო არ დოქტურა; ჩომოლიშია – ტური
დოლიშია უზდელურად; ემ ჰოსეინამ ბენად
ქნა, დაიტურის და შუბლი წამაძრქო /შუბ-
ლი შეიკრა/.

აუღული (N) aūdugi სპარსული غاود
ābduq. ღო. ღოსა ან მაწენისაგან დამზადე-
ბული გამაგრებელი სასმელი. აუღული –
ყათული გათქიფო, წყალი დასხა, მა-
რილი ჩადყარო, პიტნა ჩაძყარო; აუღუ-
ლი წამასხა და ემ ქაბაბზე დაილიო, იგეთ
ხოშმაზა არი; იმაშინ ეს ემე აუღულსაც
გავაკეთეთ, ყათულის აუღული და იმა-
შინ შაფჭამთ ბალიშითა; იმაშინაც ქურ-
თიანობა იყო, ღამითა მოკობრობა ქნიანე,
დეღისითაც მოიდიანე, ვაღლა, მოიდიან
ეილალებზე პური შაჭამიან, აუღული და-
ლივიან, მასლან, და გავიდიანე.

აფაქება (Msd) apakeba გაეაფაქოთ
gavapakot (V:Pl,1,Conj II), გაეაქდეს
gapakdes (V:Sg,3,Conj II). სპარსული აკ
pāk. გასუფთავება. და ჩონ გაეაფაქოთ გაეა-
ფაქოთ და ამოიღეთდა; ქა, გაეაქდეს, წა-
ვალთდა, დავმანავთ ნამა.

აფილაქნება (Msd) apilakneba აფილანქდა
apilankda (V:Sg,3,Aor). სპარსული اكل
pellekân. იხ. ფილაქანი. კიბეზე ავსლა.

აფორიკება (Msd:Phras) aporiķeba იხ.
აფრება. სიკვდილი. წადით ქენამც აფო-
რიკდეთო, წადით ქენამც აფორინდეთო,
დოოწყობსე წევვლასა; ის პური ხო უნდა
გადაძყარო და ანს დედაც რო ებნების აფ-
ფორიკდეთო, აფ, შენაც ეხლა აფფორიკდ
იმ პურსავითა და შენაც ვადგავდეთო, ის
იმას ნიშნავს.

აფორიკება (Msd) aporiḱeba აფორიკალო
aporiḱdao (V:Sg,3,Aor,0). იხ. აფორიკ-
ლე, დაფორება. დაობება. აფორიკება ის არი,
რო როფორე პურს, ახალ პურს დაწყოფე
ერთმანეთთან და შუა პურეფიივა, რო-
გორე ობობამ გაამას და იმას ევძახით, პუ-
როო აფორიკდაო.

აფრენა (Msd:Phras) aprēna იხ. აფორი-
კება. გაქრობა, სიკვდილი. წადით ქენამც
აფრინდეთო, დოოწყობსეე წყევლას, და
აფორიკება და აფრენა ალაბათა აფრენა
ის არი, რო გაბხედაე – აღარ დაინახო.

აფსუტავებს (V) apsuṭavebs ხარჯავს. აი,
დედამ ცოტა ფული მომტა და მეც წაველ
მაღაზიაში რამე ვიყიდე და დავბრუნდი
შინა, დედამ მითხრა: წახელ, გაფსუტავე
და ჩაი ზღანკუნე ფაშინი, გეშინოდა, არ დე-
გეტივოს; გაფსუტავე რალაც ფული იყო,
დაეხარჯე /თორელი/.

აფუსი (N:Top) apusi აფუსი aFusi. აფუ-
სის aFusis (N:Sg,Gen). ქართველებით და-
სახლებული სოფლის სახელი ფერეიდანში.
აფუსი და თელავი და ბიზინიე კარგი სოფ-
ლებია; პირველად ევ სოფელი არ ყოფილა,
პირველად აფუსში აფუსის ქართველი ყო-
ფილა, აღან ქარსულად ამბობენ.

აფყანი (N) apqāni აფღანი aFḡani, აფ-
ღანი avḡani, აფყანი aFqāni. აფყანს
apqāns (N:Dat), აფყანები aFqānēbi
(N:Pl,Nom). სპარსული انقا/afqān. აფ-
ღანელი. ნამა უშუღლიაეე და აფყანები
გოორეკიაეე; მარტო აფღანი რო გადმოი-
და, ირანი დაიჭირა და თაერობა დაიჭირა,
ამოიდა და ჩონ სოფელი არ დაიჭირა.

აქლემი (N) aklemi აქლემის aklemis
(N:Sg,Gen). აქლემი. ერთ დასტა დათი
იყო, ერთ დასტა აქლემი იყო; ეს აქლემის
პატრონი მოვიდა, რო წყალი ამადლოს.

აქლემი მალეით იმაკეფს და აშკრით მაი-
გეფს (V:Phras) aklemi malvit imaḱeps
da aškrit maigeḱps ანდაზა /თორელი/.

აქლემს უთხრეს, კისერი მრული გაქ! თქო:
რა წორი მაქ?! (V:Phras) aklems utxres,
ḱiseri mrudi gak! tko: ra ḱori mak?! ან-
დაზა.

აქსარიათობა (N) aksariatoba არაბული
اڪساريات اڪسارييات. უმეტესობა. ის რო მარ-
სუშია და აქსარიათობა ემ კარასა ყანუნი
არი.

აქსი (N) aksi არაბული აკს aks. იხ. აქსის
აღება. რენტგენი, სურათი. ახლა მერე ხო
უნდ აქსი აიღონ ემესი; ყველამ უნდა აქსი
აიღოს.

აქსის აღება (Msd) aksis aḡeba აქსი აიღეს
aksi aigē (V:Pl,3,Aor). სპარსული აკს
اڪس اڪس اڪس. იხ. აგება, აქსი. სურა-
თის გადაღება. სუმ პაი გამხუა და აქსი აი-
ღეს, ხელ გადამხეიეს და აქსი აიღეს.

აქულება (Msd) akudeba ამოწევა, ამოქა-
ფება დუღილის დროს. ზე აქულების, აქაფ-
დების; ეხლა ძირს რო დასხა, ზემოთეე,
ქომოთ რო აქულების, აქაფდების.

აქცევა (Msd) akceva ავაქცივეთ
avakcivet (V:Pl,1,Aor). იხ. დამძლევა.
დნგრევა, დარბევა. აქით შენ და ექაც მე,
ავაქცივეთ საქათმო.

აღა (N) aḡa სპარსული ان اḡā. იგივეა რაც
ადა, მამა. მამა. დიდაღა არა მეჟანდა, ჩემ
აღა ენაზე; აღა და დედა ახლო არა მეჟანდა.

აღა (N) aḡa თურქული ان اḡā. ბატონი. იმა-
შინ ემის აღა ქეთხულ აღამამაღა იყო; აი,
მარაქალა აღა მეღასაო.

აღადია (N) aḡadia სპარსული اءيا ان
āqadāyi. ზიდა ლელის მხრიდან. ბიჭის მამა

ჩამუა, ძმა ჩამუა, ალაღია ჩამუა, ამუა ჩამუა და ჩამოვლენ ემ ყორის მამასთან; დედის ალაღია და მამის ძმაც ამუა.

აღალია (N:Top) aǧalia მინდვრის სახელი ჩუღრუთში, სამოვარი. მისია და, მეტობაცა ჩუღრუთი, ალაღია და ესები, ქალ საქარა-ლასი ყოფილა; ქარი ზე, ალაღია და ჯამსია ანქ ყელზეგ არი და სამ მაზრა მაქ.

აღარ მაიბრუნდე (V:Phras) aǧar maybrunde წყველა. მე რა ვიცი, გაჯიდეო, რო აღარ მაიბრუნდეო.

აღარამინ (Pron) aǧaramin აღარავინ. წელ-ჩი რაქთენი შენსავითაო ჩამოსულან წყალ-სათიო, წყალი კი ოუ ზინდიაყო და თითან აღარამინ აღარ ასულა ზეითაო.

აღარამც მაიდნო (V:Phras) aǧaramc maydno იხ. მოდნობა. წყველა.

აღარცრა (Pron) aǧarcra აღარაფერი, აღარც რამე. ეგ ხო იმამინ გამუსულმა-ნავეს და ღონრუა და ესებილა აკრძალა და აღარამინ აღარცრა იქონდა წყალის გარ-და; უთხრა, რო რაც რო თოღრი ტკბილადა და კარგად მოიდესო, იმიხე დახატული აღარცრა აღარ არიო.

აღაჯი (N) aǧaǰi თურქული. იგივეა რაც ფარსაყი. სივრცის საზომი ერთეული, შეიდი ვერსი. იმ ღამეს მოყოლიყნეს რუა აღაჯი, რო ორმოცდათექსმეტი ვერსია; იშულლეს და ჩაფთხნესეე ოთხ აღაჯი ქოვითყე.

აღაყანი (N) aǧayuni სპარსული اڭايان aǧāyān. სასულიერო პირი. აღაყანი – დიდი მღვრდელი.

აღდობრნობა (Msd:Ritual) aǧdbornoba სპარსული اڭدبرنوبه aǧd boridan. იხ. აღ-დი, აღდის გაჭრა. საქორწინო ხელშეკრულე-ბის დაღებს ცეგრემონიალი. მეერე დღესტა

წავლენ და ემას აღდობრნობას ეძახიან, ემას, იმის აღდს. გააძჭრიან, როგორც რო საბჭოჩი ველი მააწერონ.

აღდი (N:Ritual) aǧdi აყდი aǧdi. არაბული აძე aǧd. იხ. აღდობრნობა. შეუღლება, სა-ქორწინო რიტუალის ნაწილი. თუ მალე აღ-დი ექენით, მუაყე ეს ჩონ ბიჭი, მასღანან, აღან ეს ჩონ ბიჭი არ დუგუქორწილებია; ბაღუადა რო მაიტანეს: ხუალ ღამ თქეს, რო აღდი დაიჭიროთო.

აღდის გაჭრა (Msd:Ritual) aǧdis gaǰra არაბული აძე aǧd. იგივეა რაც აღდის ქნა, აღდის დაჭერა. იხ. აღდობრნობა. მზითვის პირობის ქაღალდის – ქებინის შედგენა ქაღ-სა და კაცის დასწრებით.

აღდის დაჭერა (Msd:Ritual) aǧdis daǰcra იგივეა რაც აღდის ქნა, აღდის გაჭრა. საქორ-წილო შეთანხმება, მზითვის პირობის ქაღალ-დის შედგენა გოგოსა და ბიჭის დასწრებით. გუნდაო აღდი დაიჭიროთო, ხუალღამი რო შაიქნა, აღდი დაიჭირეს. აღდილა რო დაი-ჭირესღა, მოიდესღა, ქორწილზე დადგეს.

აღდის ქნა (Msd:Ritual) aǧdis kna იგივეა რაც აღდის გაჭრა, აღდის დაჭერა. საქორწინ-ლო შეთანხმება, მზითვის პირობის ქაღალ-დის შედგენა გოგოსა და ბიჭის დასწრებით. თუ მალე აღდი ექენით, მუაყე ეს ჩონ ბიჭი, მასღანან, აღან ეს ჩონ ბიჭი არ დუგუქორ-წილებია.

აღილი (N) aǧili აღლივი aǧlivi. თურქუ-ლი اڭلي aǧol. იხ. ჰაილი. ფარეხი. ცხერის საღვომი აღილი, ბაკი; ქვით ან ხით არის შე-მოჯობილი. შენ რო იჯე აღიღრიგა, ხელი ჩეგედეა ველჩიგა; აყანები რო მოსულან და ქართველეფს დოოჯოცაყეე, მოოკლაე, დოოწყეტიყეე და იქ სახგარები გოქ, აღი-ლები გოოკეთეობიყეე იქა.

აღილის წერი (N:Top) aǧilis ǰeri გორა

მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

აღმართი (N) aǧmarti აღმართი.

აღმეტა (Msd) aǧmɛtɔ აღმეტელი (Ptcp) aǧmɛtɪli მოყირჭება. იხ. აყმეტელი. ბევრი ჭამა და აიღობტა.

აღჯაბაში (N) aǧǰabaši ახრამაში axčabaši. თურქული اشسباجاǧjābāš. ერთგვარი ბაღასი, ფხალი. აქე თეთრი ყვავილი, კამასავით ფოთლები, კარგი სუნი აქეს. მანდაქა არი, ეკლამხალა არი, აღჯაბაში არი, კონჩხელა არი, ღოღო არი; კონჩხელა'რი, ღოღო'რი, საჭმელა'რი, აღჯაბაშია, აღჯაბაშია, ესეები, ეკლამხალა.

აყბალი (N) aǧbali არაბული اقبالقqbāl. ბელი, იღბალი, შანსი. თქო: ადელა, აღარ უნდა დასწევო, ჩონ აყბალშო გომოგოლიძაო.

აყე (V) aǧe აქეს, აქეთ. ეხლა ქორწილები რო აყე, ექ დასტუმრიანყე და გავლენყე; ეხლა თავით მამულეები მინდა შენ ჩამოგითოლო, რო ქართულ სახელები აყე; – შიგ მარტყოფჩი სამი რუეი გამოდიხ და ერთია, რო დიდია, რუეი ხო – არხი, იმას აყე დიდრუეი და თავი მამულეფსატა ექიან დიდრუეის მამულეები.

აყიყი (N) aǧiqi არაბული اقباقaǧiq. ძვირფასი ლალისფერი ქვა. არ ვიცი ქენთან რას ეძახდიოთ, აყიყი, აყიყი, ესეები ძელებურ აყიყია. ეხლა აღარ არი; აყიყია, ესე ჩემ მამათილმა მამცა, ესე ერთ ემე იყო, ყოლბადი, რასთი დაშლილა.

აყმეტელი (Ptcp) aǧmɛtɪli აყმეტლა aǧmɛtɪtao (V:Sg,3,Aor). იხ. აღმეტელი. გულმომსუყებული, მოყირჭებული. ერთ მინმემ თუ ბევრ შაჭამა გაზი, იტყიან აყმეტლა.

აყორყორება (Msd) aǧorǧoreba აყორყო-

რებული aǧorǧorebuli (Ptcp). ერთმანეთზე დაწყობა. შაეკერე იმდენი, დუშაქები აყორყორებული მაქ.

აყრა (Msd) aǧra იხ. წიშის თოვლის აყრა. აყრა. შემოდგომით ეილაღსაყე აყერებიან და მოვლენ, ბატკენებს და ცხორს დაპარსენ, ერბოსაც მაიტანენ და ყურუთს; და ემ იონჯებს შამადითბენ და იონჯებს მათიბენყე და შამადთანენდა და გაიდუწენდა და გერიყაც აყერებიან სიმთელით და წაუღენყე.

აში (N) aši სარსული اش āš. იხ. შაჭამადი. ერთგვარი საჭმელი, კეთდება ჭარხლით, მუხუდითი, ოსით, ლობითი, მწვანელებითა და არიშტით. აში – შაჭამანდი, ლოცულო ბასთინ არიხ იხ შაჭამანდი.

აშკარება (Msd) aškarɛba ააშკარებს aaškarɛbs (V:Sg,3,Prs). ااشكاشāš(c)kār იხ. გამამზევერება, აშკრივ, აშკრით. გამოჩენა, გამოაშკარეება.

აშკრივ (Adv) aškriv იგივეა რაც აშკრით. იხ. აშკარება. აშკარად. ქართველები ანს აყეთებენ, აშკრივ არა.

აშკრით (Adv) aškrit იგივეა რაც აშკრივ. იხ. აშკარება. აშკარად. აქლემი მადლით იმაყეფს და აშკრით მაიგეფს.

აშპაშხანა (N) ašpašxana სარსული ااشكاشāšpaxānc. იხ. აშფაზი. სამზარეულო. „აშპაზ“ ხო ზორეულია და „ბანე“ – სახლი. აშპაშხანე.

აშულელება (Msd) აშულელების ašuluǧdebis (V). თურქული ڭاش soluǧ. ბევრის უწესრიგოდ თავმოყრა (ხალხის, ნიეთების და ა.შ). ყონალები მამივლენყე, ყორები, სიძები, სუ მამივა, იგრე აშულელეები სყე ექა, რო გონია, მართლად ქორწილ იყოს; მიზი რათი ეგრე ავიშულელეები?

აშფაზი (N) ašpazi აშპაზ āšpaz. სპარსულ-ლო აšpāz. იხ. აშპაშხანა. მზარეული. მერე პატარძალი რო მაიყვანენ, მაიყვანენ შიგა ოთახში და მერე აშფაზი, მზარეული ეს დღეებს ბრინჯით და ან ქათამი ან ქაბაბი ემებსს ააგებს ცეცხლზე და ცეცხლზეა საჭმელს გააკეთავს და მერე საჭმელი, ცეკვა და ესები არი.

აშხალ-მაშხალი (N) ašxal-mašxali იხ. აშხალი. ნარჩენები, ნაგავი. ხორბალი გაეცეცხვითყე და დატყვითყე ცხრილით ეგრე ეგრე ვენითყე, დატკონძეთყე და აშხალ-მაშხალები დოოჭირითყე. და მერე ჩამოიტანეყე და ჩაფყარეყე ფეთქაქირი.

აშხალი (N) ašxali სპარსული اخشاāšqāl. იხ. აშხალ-მაშხალი. ნაგავი, ნარჩენი. ან ქაბობზე გავა, ექაბობაც თაის ჯენკია, თაის ხორბალი და გააცხაებენ, ხორბლებს დოოჭერენ ამ თავის აშხლებსა, თითან კი გადადკირიანლა.

აშხალი (N) ašxali სპარსული اخشاāšqāl. ფინხი, ნაფოტი. აშხლები მოეხეტე; მოლაშ და თავის ბიჭმა ერთ დღეს ვირი აიყვანეს და წაიდეს გორებზეგა და ერნაყრი შეშა და აშხალი და ესები ემე ქან, დათხარონ და წაიდონ შინ და ზამთრისა ანთონ და გათბენ.

აშხირტიალემა (Msd:Voice) ašxirtialeba ფრინველის ფრთების ცემის ხმა, წყლის დაღერის ხმა. აშხირტიალემა – ფოთლებს რო იცემენ ერთმანერთს /თორელი/.

აჩქარავემა (Msd) ačikaraveba ჩიქარობს čikarobs (V:Sg,3,Prs), აჩქარაველ ačikaravde (V:Sg,2,Conj II). აჩქარება.

აჩიხინებს (V) ačixinebs იხ. ჭიჭყინი. თვალში სჩრის, ასარბებს. შენ ლამაზებსს მე მაჩიხინებს.

აჩნი (V) ačni აჩნია ačnia ეტყობა. ქართველი ლადაც წაელ, აჩნი, შენ ქართველი ხარ, შენ ღარნელი არა ხარ!; ხელ-ფეხზე ბეწის ადვილებზე აჩნია ხოხორი, როგორც ხორხორშელა; ადამიანი ხო გასქელდების, მუცელის გვერდებზე აჩნია, როგორც ქონი მეკიდოს.

აჩქაფუნება (Msd) ačkapuneba აჩქაფუნებს ačkapuneps (V:Sg,3,Prs), აჩქაფუნა aačkapuna (V:Sg,3,Aor). იგივეა რაც აცყლაპუნება. აჩქაფუნება. აჩქაფუნაო, ჩააწყლაპუნაო, ნუ აჩქაფუნეფო; ჩაჩქაფუნება იცი, რომელია? ერთაც ხელ ხო, მამხე, წყალჩი ჩაიკრავ და ჩასხაპამს, ველს ეგრე ჩაქრავ და მიასხამს ამ თავის ამხანაგს; ჩაჩქაფუნება იცი, რომელია?

აჯრა (Pron) acra არც რა, არაფერი. იმაშინ რაის დანიშნა იყო, ეხლანდელსადთ ხო აღარ არი. იმაშინ აჯრალა /თორელი/.

აჯრბალასა (N:Plant) acrabalaxa „აჯრბალასა“, ერთგვარი ბალახია. აჯრბალასა ქენთანაც არი? – ვინმე ხო საქმეში არ გამოვლების, აჯრბალასასა ჰგავ /თორელი/.

აძგირება (Msd) ačgireba ცული რამის გაკეთება. აიძგირებს – თითონ რო თაითავს ყრალ რამეს გოოკეთებს.

აწურვა (Msd) ačurva აწურა ačura (V:Sg,3,Aor). შეტყუება. ემამ თავიკ მაშინი აწურა რე ზას.

აწყა (Part) ačqa აწყაო ačqao (Adv:Gha,O). ნეტავ. აწყა ემ ტრედებმა რილათი თქეს, რა იყოო?; შამათორიალა დუნია, აზრი მოვიდა [მოუვიდა] თავჩიგა, რო აწყაეო ამ სიმაღლეს უკანაეო რა არივო; მესამე დღეს მივიდა, ნახა, რო თავის კაბა და ბარი აღარ არი, წამოვიდა, თქო: აწყა მის მოუპარაეო [მოუპარავსო], აი, როგოი ხალღებიეო!

აწყალწყალება (Msd) აცqalცqalცა მავ-
ენის გათხელება. დილობას რო მაძას ეკრავ-
ლა და საღომოს რო ემე ქნა, კოვ ზი ჰკრა,
ამაილო, ანს ის თბილი არი ვეღა და აწყალ-
წყალელები.

აწყრუვება (Msd) აცqრუცა წყრუ-
ვი ცqრუვი (A), ასწყრუვე ააცqრუvc
(V:Sg,2,Aor). გაწყალება, გათხელება. აწყ-
რუველების – წყლად შაიქნების, წყლად
მაიქევისი.

აჭენავს (V) აცენავს აჭენებს. ცხენსა აჭე-
ნავს.

აჭუპჭუპებული (Ptcp) აცუპცუპული იხ.
აჭყუპჭყუპება. სიმევიისგან აჭუპჭუპებუ-
ლი, აღუღებული, ძლიან ამეაეებული მავო-
ნი.

აჭყინიალება (Msd) აცqინიალცა აჭყინია-
ლობს აცqინიალობს (V:Sg,3,Prs), აჭყინია-
ლებს აცqინიალებს (V:Sg,3,Prs). იხ. ჭყი-
ნიალა. აკაშკაშება, აბწყინება. ქენ ეძახით
ვასკლავიო, ჩენ ვიძახით მოსკლავიო, აჭ-
ყინიალობსო, ჭყინიალა არიო; აჭყინია-
ლებს მოსკლავიო.

აჭყირტიალება (Msd) აცqირტიალცა აჭ-
ყირტიალეფს აცqირტიალცპს (V:Sg,3,Prs),
ჭყირტიალობს ცqირტიალობს (V:Sg,3,Prs),
ჭყირტიალა ცqირტიალა (A). აკაშკაშება, გა-
ნათება. ის მოსკლავი ამოღისო, ატყოფს,
ის ჭყირტიალა არიო, ერთი გოქ იმასავით
არი, იმას ქარავან ქოშს ეძახით.

აჭყიტებს (V) აცqიტებს მიჭყიტეფ
მიცqიტეპ (V:Sg,1,Prs). კარუად ანათებს.
მზე აჭყიტებს; ნუ მიჭყიტეფ.

აჭყლაპუნება (Msd) აცqლაპუნეცა ჭყლა-
პუნობს ცqლაპუნობს (V:Sg,3,Prs), ჭყლა-
პუნი ცqლაპუნი (Msd), აჭყლაპუნებს
აცqლაპუნებს (V:Sg,3,Prs). იგივეა რაც ან-

ჭაფუნება. აჭყლაპუნება.

აჭყუპჭყუპება (Msd) აცqუპცqუპცა აჭ-
ყუპჭყუპებული აცqუპცqუპცული (Ptcp).
იხ. აჭუპჭუპებული. სიმევიისგან აჭუპჭუ-
პება, აღუღება.

ახალ თორე (N) axal torc იხ. პირველა თო-
რე. ახალი მთვარე.

ახალისება (Msd) axaliscba ამიხალისეს
amixalises (V:Pl,3,M1,Aor). წაქეზება.
თითან ახალი სეხული არი, შენ არ უნდა აა-
ხალისო.

ახალმოსული (Ptcp) axalmosuli ახალმო-
სული, შემოსული. იტყვიან ახალმოსულ,
ახალ მწეანილოზე. ახალს ვეძახით ჩუენ, რო-
მელიც რო ახლად გამოსულა, ახალმოსუ-
ლია.

ახალნახეთქი (A) axalnaxetki ნორჩი მცე-
ნარე. იმას ექონდეს ერთ რამე, ის ახალნა-
ხეთქი, ახალნახეთქი, იმასი დრო'რი, რო
ეგრე სტირისაით წაიყარო.

ახალრუვი (N:Top) axalruvi ადგილის სა-
ხელი თორელსა და აფუსში. ახალრუვი,
ახალრუვი, გძელმიწეები – ანქ იყო მოკ-
ლე მიწა, ექ იყო გძელ მიწეები, კარაზანას
გოლი.

ახანძალი (N) axanzali იხ. სახანძრო. პა-
ტარძალი. შილდი დღეს და შიდი ღამეს და
იშუშარეს და უხარადაყე, რო ახანძალი
მაიყვანეს; ნეფე ვაეაღა და ახანძალი და-
ვარეღების ექლა!

ახანძლის გაკეთება (Msd) axanzlis
gaketcba პატარძლის მორთვა, მოწესრიგე-
ბა.

ახერ (Adv) axer არაბული اخر āxer იხ.
ახირა, ახირჩადა. ბოლოს და ბოლოს. თა ახერ
იმ ქართველს სისხლი მაღანჩი აქ – გულ-

მუცელში იქ.

ახი (Interj) axi ახე axc. გაგონილა?! ბაბა, ეს ხო ყალბია, ახე, შას ყოარი და მუაბონეს შავირდი და ქაჩალი; ახი, მოველ ფთქი: ახი, ექ მაფსოშს-მეთქინა.

ახინცული (Ptcp) axinculi არეული. მაკამადიანის საფლავები ახინცულია, ვინც სადაც დამარხეს, დიდი და ბაიტა არეულია /თორელი/.

ახირა (A) axira ახირი axiri. არაბული اخير axir იხ. ახე, ახირჩაღა. ბოლო, უკანასკნელი. ახირა თოჯი. /ბოლოთეული ქსოვის დროს;/ შენ ნამაზობასი თალაქას ახირი ომრამდი ვერ გამოიტან /შენ ამის საზღაურს სიცოცხლის ბოლომდე ვერ გადაიხდი/.

ახირჩაღა (A) axirčagā სპარსული. იხ. ახე, ახირა, ახირჩაღზე. სულ ბოლო, უკანასკნელი. ეხლა ქე ისიცა ის ახირჩაღა კაპა რო პირველა არი ამ ზემოთქენა, ერქო ურუჯყურბეგი; ცოტა ძაფეები ხო დავარდების, აჰ, იმ დანარჩენი იმ ახირჩაღა ემეფს დაძახიან ჩირჩილი.

ახირჩაღზე (Adv) axirčagze სპარსული. იხ. ახირჩაღა. ბოლოს. ერთ თეს ფამილმა სუ ირანი მაიარენ და ახირჩაღზე ყუმში თაი სამორო მონახენ; რასაც იქმენ, არ იქნების და ახირჩაღზე სოფელის ზალღი ამ სიძეს კარას ეტყვიან.

ახმუ (A) axmu ახმო axmo. სპარსული اخمو axmu. კაბებშეკრული, დაღრუჯილი. ახმუ – მინც არ იციანის.

ახმუჭა (Msd) axmučā აიხმუჭა aixmučā (V:Sg,3,Aor), იხმუჭების ixmučebis (V:Sg,3,Prs), ახმუჭილია axmučilia (Ptcp:Aux). იხ. ხმეკა. ცხვირის ზევით აწევა, ამრუა. ეტყობის, რო ეწყინა და აიხმუჭა.

ახუნდი (N) axundi სპარსული اخوند axund. რჯულის მასწავლებელი. ეს ექა ერთ ახუნდია, ხო, ერთიც სხო ახუნდის ახუნდის სიძე ერიო; ახუნდი მუა, ადღს იკითხავს, ადგებიან, წაველენ.

ახშიანი (N:Pr) axšiani შტო-გვარი ფერეიდნში. მოსაკიანი, ქალათიანი, ახშიანი, საკინძენი.

ახჩა (N:Top) axča აჩჩა ačča. ქართულელებით დასახლებული სოფლის სახელი ფერეიდნის რეგიონში. თორელ ალანს ენა ქე ყოფილა ქართველია, ალანს ენა არი, ახჩა ალანს ენა არი, ჩუღრუთი ალან ენა არი, სიბაქი ალანს ენა არი, ელა ქართველია /თორელი/.

ახჩაველი (A) axčaveli აჩჩაველი aččaceli. ახჩის მკვიდრი. ეს ახჩაველი იძახოდა: მე წაველო და ქალასების კარები შავაველო; აჩჩაველებმა იციან, ჩონ თორელჩივ არ ვიცით.

აჯაბ (Interj) ažab არაბული باعجاب ažab. გაკვირვების გამოხატვა. ემ ბიჭმამ თქო: აჯაბ, ერ ღერვიში, ნახე, როგო ბაღადი, ეს რა ჯური შაიქნა, როგო შაიქნა ქე ეგეთი.

აჯაბ (A) ažab არაბული باعجاب ažab. საოცარი. გელმა მოიდა და ნახა, რო აჯაბ ყაზა არი, ერთ ნამაი ღუმეა ემ თალაკზე ემევერი, თქო: ხო, ბაღე.

აჯაიბი (A) ažaibi არაბული باعجاب ažayeb. საოცარი. ერთველ მეესმო ერთი აჯაიბი ემა, რო დოუკივლეს: ოი ადამიანო, მინა ბარ და რა გინდაო?

აჯამი (A) ažami არაბული باعجاب ažam. ირანელი. მხოლოდ არაბები მოიხსენიებენ სპარსელებს ასე.

აჯაზა (N) ažza არაბული اعجاز ajažā. შემად-

გენლობა, წევრები, ნაწილები. და ეხლა ხო არ იციან, სად როგონ არი, თა იქამდი, რო ყეინის ყორმა მაიწყო, რო თავის მამა და რადლა რო აჯ ზა ყენადა, დაყონაღონ და დაიჭირა თადარუქი და აწვიეს ყეინი.

აჯური (N) aǰuri სპარსული اجر ājor. აჯური. აჯურს ჩონ დავდახით აჯური; ემ ბიჭმა წაიდა, ემ ჰოსეინამა, და ბენაი ქნადა, რო რავდენი მიწა იყიდა და აჯური და უსტა და მიყუნა შარსაყენა დემამლა გააკეთა ერთ იგეთ ყასრი.

აჰანგარ (N) ahangar აჰენგარ ahengar სპარსული آهنگار āhangar. მჭედელი. ჩონ ანქა აჰანგარი რო ყოქ, სოფელჩი ლაფაქი გაიზილიან; არა, ჭედელი არა. აჰენგარს დავდახით.

აჰანგარი (N) ahangari აჰენგარი ahengari სპარსული آهنگاری āhangari. სამჭედელი. ემ მიხეფს ისედი გააკეთებენ, სხო რამე აღარ ვიცი, რაღას გააკეთებენ. მე აჰინგარიჩი ცოტა ჩასულვარ. ცოტა მინახე, რო, რას აკეთებენ; აჰნგარი – ადვილი რომ მჭედელი იქ მუშავობს. ქართულად გამოუვა მაგალითად, აჰანგარიჩი მუშავობს, აჰნგართან მუშავობს.

აჰაქი (N) ahaki აჰაქით ahakit (N:Sg,Inst). სპარსული آهک āhak. კირი. აჰაქი, ქუას რო გამოხსწოვ, კვირი, არა, კვირა?; იმას, ემე – აჰაქი აჰაქით აჰაქით დავაღბოფთ ერთ თელ ღამესა.

აჰდი (N) ahdi არაბული اهد 'āhd. ეპოქა, დრო. მე ჭთქი: რა აჰდზევა გოოკეთებიაყე, ქართველებს გოოკეთებიაყე.

აჰდობახტი (N) ahdobaxti აჰდობახტს ahdobaxts (N:Sg,Dat). სპარსული آه دو بخت ahd-o-baxt ფიცი, პირობა. ეხლანდელ ყორები, თა ბიჭმა მოიღესო, ჩონ ვიიბნათო, თუ ერთმანერთი გუნდაო, იმაში გოგოთ-

ხოვეთო, ეხლანდელებია, იმაში მოიღუნ, მასლან, წაიღუნ ერთ ოთახნი დავედებთან, იიბნებენ, აჰდობახტს იქმენ ბიჭი და ყორი.

აჰვალი (N) ahvali არაბული احوال ahvāl. მღღმარება, ვითარება. აჰვალი როგო გაქ /როგორ ხარ?/

აჰვალის არევა (Msd) ahvalis areva აჰვალი ვერივისყე ahvali cerivisq̄. ცუდად გახდობა. აჰვალი ვერივისყე, უნდოდეს ამა-სა მოკელს.

აიაო (Interj) ayao გაკვირვების შორისდებული.

აიფორიკედ (V:Phras) ayporik̄dc იხ. აფორიკება. წყველა. აიფორიკედ – გაბრაზებანი იტყისყე დედა.

აყდა (Msd) aQda აყდის aQdis (V:Sg,3,Fut). ახდა. აველიდა და გაციელების და შაჭჭაპოთ; დედაკაცებიცა ადგებთან და საბანს აყდიან და ქურს აიღებენ.

აყურეებს (V) aQurvcbs ახურეებს. რო დღეს ჩონ ბიჭს გაავურება, გაავურება, ქუნთრუშა აქ; იმაშიდა რო მოუურდისყე, ბალიში, პური – ესედი დავაკრიტყე,

აფარინ (Interj) aFarin სპარსული آفرین āfarin. ყოჩად, ვამა.

აფსარი (N) aFsari აფსარია aFsaria (N:Sg,Nom,Aux). სპარსული آفسار afsar. ოფიცერი. ჩემ დიდ ზუმამ მამას ესათათზე აფსარი შაიქნა; ერთი ექა აფსარია.

აფტაფა (N) aFtapa სპარსული آفتاب āftāb. იხ. აფტაფას ტუჩივით დაშვება. სპილენძის წყლის ჭურჭელი, ხელის დასაბანი წყლისთვის. ერთ იგეთ ხოში იყო, რო რა ვიცი, მათანიან, დაარივიანყე, ახანძალი რო შამოიდეს, აფტაფა ოოვ სიანყე.

ბ

აფტაფას ტურჩივით დაშვება (Msd:Phras) aFṭapas ṭučivit dašvcba აფტაფა avṭapa. იხ. ცხენისკულსავით წიმა, აფტაფა. კოკის-პირული წიმა. აფტაფას ტურჩივით ღოო-შოო.

აფღანის გორა (N:Top) aFḡanis gora აფღანის გორა avḡanis gora. აღუნის გორა aḡunis gora (N), აფყანის გორა aFḡaanis gora (N). გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპ-რში). და ნაამა უშუღლიაყე და აფყანები გოორეკიაყე და აღან ემ აღუნის გორას რო დაძძახიან, აღუნის გორაო, ეს ელა აფყანის გორა არი და სამარველები ანქ იყეი სყე და არი, რო აფყანები უმარხვეყე; აფღანის გორა ეხლა გოქ.

ბაად (Adv) baad ბაადან baadan, ბად bad, ბად bada. არაბული باء ba'd; باءba'dan. იხ. ბალი. შემდეგ. სარეაზობა აათავა, და მოილა და ბაად გეკომ ელა ჩემი ააშევი იყო, და იმის უკანლა მოილა, მითხოვავა; ბაად ბიჭმამ ღობარა შაიჯელა ცხენზე და დაბ-რუნდა, მოილა.

ბააზი (N:Bird) baazi სპარსული بآز bāz. მი-მინო, ქორი. მტაცებელი ფრინველი. მააზმა ჩამოფრინდა, ჩიტი დაიჭირა.

ბააზი (Pron) baazi არაბული باءبا'zi ზოგი. თამამ აღვილს დაადებდა, ბააზი ლა-ქი ჩავარდებოდა თოჯინი, ბააზი ეს თავ-პირი ქე ჩურუქ-ჩურუქია თა აღავი არი, ვიტ-ყით – ეს ყოვილის აღავია; ბააზი ოჯახ ქორსა, ისინიმ ყორობაჩივაც არა აქ, არა რო დედაკაცობაჩი, ელა არა აქ; ბააზი მუა, ბააზი წავა.

ბაბრი (N:Animal) babri სპარსული بابر babr. ჯიქი. მანვალი არი ერთი ქვეყანა, სვლაც ბაბრები და ეეფხეზები იყავ.

ბაგა (N) бага ბაგა. საკვების ჩასაყრელი სა-ქონლისთვის. მიამბენ და იქაც დაამბენ, რო დაამამს, ემ ბაგაზე ჭამს, იმ სხო ბაგაზე ეე-ღარ წავა, მარტო ჭამს თავის ბაგაზე, სხო ბაგაზე ვეღარ წავა; ბაგაჩი ბზე ჩაფყაროთ და ჩაიტანოთყე, ღოოყართ ბაგაჩი.

ბაგი (N) bagi თურქული. ხანი, გუბერნა-ტორი. ბაგი თურქულად როგორც ხანი, გუბერნატური; ემათაცა ერთ ემე'რი რო გუამბიანყე, ოზღათი ბაგი იყოლიაყე.

ბადანი (N) badani არაბული بادان badan. ტანი, სხეული. შენ ბადანი აბონეჩი დავი-ბანია? ყოსლს მი სკემს და მოიყუნათლა და

ერთი ეს თასები რო ექ შამოიტანეთ პალუა, ერთი ეს უნდა პალუა შაკლიტოს, რო თაეის ბადანი დაწვეს, ოფლრი მაიროოს, რო ესლასუ შოილეს [გამოკეთდეს].

ბადახტი (A) baxṭi სპარსული بخت bad-baxt. უბედური. გონაქარი არ ვარო, ბადახტი ბიარა ვარ'დ ვეხეწებო და ემამ უნდა მე თაეი მამჭრასო.

ბადახტობა (N) badbax(oba ბადახტი badbaxṭi (A:Sg,Nom). სპარსული بخت bad-baxt. იხ.ბალახტი. უბედურება, საცოდობა. მე ბადახტი, ბიარა ვარ და ვეხეწებო და ემამ უნდა მე თაეი მამჭრასო; ეხლს მაშინებოდა არი, იმაშინდა ბადახტობა, ღირქით წაიყვანიანყე, ეხლს მაშინიოდა წაიყვანიანყე.

ბადე (N) bade იგივეა რაც თური. იხ. გოდორი. ბადე. თეეზის დასაჭერი. ბადე არი, მამ! თური პქიან. თური ფარსულია. თეეზის ჭერასათი თური არი და აქ ესიც ხო [ანკესი] ეხლს ვისწავლეთ და, ბარყითაც [ღენითაც] არი! ღენითაც ვიჭერთ და ანკესითაც იჭერენ და თურითაც იჭერენ.

ბადერჯანი (N) baderjani ბადერჯანი badenjani. სპარსული بادنجان bādēnjān. ბადრიჯანი. ბაზარი და ღუქანნი ძალიან შხირად არი და ყოველ ღღესაც არი სიბეზემინი, პამინდორი, ყარფუზა, კომბოსტო, ბადერჯანი და ჩონ უფრო ცოტადა ჭუნეთ, იმიტომ რო შესაქონლეობა არი ჩონთანა, მიწა და ფართოვი ბევრი გოქ.

ბადზანი (N) badzani სპარსული بادن بادن badzan. სანიავებელი. სიხებს გაეაწვენთ ემ შოჯალზევა, ბადზანითა ღობებრავთ.

ბადი (A) badi სპარსული باد bad. ცული. გონჯი შაიქნების, დანი ბადი ბადი შაიქნების.

ბადი (A) badi არაბული بادبادي di. იხ. ბადე. შემდეგი. გონჯი შაიქნების, დანი ბადი ბადი შაიქნების.

ბადია badia არაბული باديا badiyā. იხ. ვახფის ბადია. თასი, ჯამი. ემათაც არ ღოოყურეს. არ ღოოყურეს, მოლოკეს, გარეცხეს და დადევსდა თაეით ბადია. გარეცხეს და წაიდა და რო შოიდა, თქო ჩიტმა, რო შოიდა, უთხრა, რო მა, ამა, ბადია მე მინდა მოვლოკო; თაეის ახანძალის ბეჭედითა და ეს ბადია დადვა და ადვა, გამოიდა.

ბადიონი (N:Plant) badioni სპარსული باديان badiyān, baduanc. ერთგვარი ბალახი, ანისულის თესლი. Anethum foeniculum. ერთი ბალახია, წყანილია, ნამაი სული აქ; ბადიონი თითანაც ერთი ბალახია დ'ეს ბალახი ემეს გამაიბამს, თაეის დანს იქს, როგონამც რო ყანამა ხორბალი იქნას, ისიც თითან გოჯს იქს და გამაიბამს იმ დანს; ერთნაირი მტენარე, რომ მავის მარცვალეებს საჭმელში ხმარობენ.

ბად ნისტან badnistān სპარსული باد نستان bad nistān. ცულები არ არიან, არა უშავთ. ივეთ ნამაი დეღამთილი მყვანდა, ზანალები – ბადნი სტან.

ბადჯინსი (A) badjinsi ბადჯენსი badjensi. ბადჯენსებია badjenscbia (A:Aux,Pl,Nom). სპარსული بادجنس badjens. ავი, ცული ბუნებია, უჯიშო. და ერთი ეს ისპნელი ყმაწილები, ისპანის ყმაწილები, რო ძრიალ ბადჯენსებია, ჭუზულეობია, მადჯებთან, იტყიან, რო ე, ბაბა, ე, ალა, ე, ბატონო!

ბავმაზა (A) bavmaza ბამაზა bamaza. სპარსული بامازا bāmāza. გემრიელი. ბადჯი ჩავყარითყე, ხორბალი, ბალადა, ნუხულო, ნარეულეოვა, ჩავყარითყე და ივეთ ბავმაზა იყვისყე, ივეთ სული ქონდეს, რო! ეხლან-

დელ ხორცებს ხო სული არა აქ!; ბემაზაი ფარზულად გემრიელ იყვეს; ვიტყითყე ეს ყაზ ბამაზარი. /ეს საჭმელი გემრიელია/.

ბავუქას ქობი (N:Top) bavukas kobi გორა მარტყოფში (ფერეიდნშაპრში). ბავუქას ქობში წაველით, დავსხედით, ჩაი გავაკეთეთ.

ბაზარი (N) bazari ბაზარიები bazaricbi (N:Pl,Nom). სპარსული. ბაზრის კაცი, ვაჭარი. ცოტაც რო ეს სომხები ბაზარი იყნენ, ბაზარი, ოქროს ყიდდეს, სხო ეაჭრობა იქონდაყე; ერთველაცა ერთ ქართველი ჩამუა ისანსა, წავა ბაზარი და ეს პაჯიები და ეს სხილ, დიდრონი ბაზარიები შემეყერებიან და ეტყიან, რო ბიძაყოლო, ამყოლი, ჩონ ერთ საქმეს გამოკითხეთ.

ბაზნეშასტი (N) baznešastī სპარსული *بازنچه‌سسته* bāznešaste. პენსიონერი. ჩემ კაციცა ელ აკითხეებდისყე, ეხლა ბაზნეშასტი მაქნილა, იანი, საქმელა აღარ მიღის საქმეზელა.

ბათვანთ წყარო (N:Hydr) batvant çqaro წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდნშაპრში). ბათვანთ წყაროსაყე წყალი მოიტანე.

ბათუვანთ მაზრა (N:Top) batuvant mazra ბათუან მაზრა batuan mazra. მამულის სახელი მარტყოფში (ფერეიდნშაპრში). გიორგის მაზრა, ბათუან მაზრა, გუგუნან მაზრა, ესები რაიონებია და ჩონ ემესა ერთ გუარები რო ვართ, შეიძლება ოცი-ორმოცი სახლი ვიყნეთ, ორიათას საღლინ ვართ.

ბაია (N) baia პატარა – ბავშვის ენაზე. წადი, ბაიასთან ითამაშე.

ბაია (N) baia გუგა. თოლის ბაია; ბაია სხოარი, ბაია შიგ არი, აი ეს ბატარა გურგუაღი, თოლის ბაია, თოლის ბუდე; ქუნთრუშა დაყარა, თოლის ბაია გოროთეთრდა.

ბაია (N) baia ბიაა, დღის ძმა /ახნა/.

ბაირაყი (N) bairaqi თურქული *پرچم* beyraq. ბაირაღი. დღეს ჯამნიყო, ბეირაყები ღორჭებს.

ბაიტა (A) baiṭa ბატარა baṭara, ბაიტა bayṭa, პაიტა paṭa, ბატა baṭa, პატა paṭa. პატარა, მცირე, ცოტა. ბაიტა ქოთანი, შაიქნების კოჭობა; ქენ პატა შორს ყოფულხართ თების შუა; ქათამი უფო ბაიტა არი, ევლით მალე გარდახლიჩების.

ბაიტა ჩივანი (N:Top) baiṭa čivani ადგილის სახელი თორულში. ხევი, მეტობა ხევი რო ბაიტა არი, მოძოვნასათი, ძოვნა რო ერთ თე, ორ თეს გაზაფხულზე არ გოომებდეს, პირიტყმა წაიდეს, იმას ვიტყოდით დიდ ჩივანი და ბაიტა ჩივანი; ჩივანი ეემეს რო, ეემეს რო მე ეხლა მითქომ და დამიწერა, ჩენ ვეძახით ბაიტა ჩივანი, დიდ ჩივანი.

ბაკუანი (N:Pr) baḳuani ქართველთა შტო-გვარი თორულში. ბაკუანი, ბუბუანი, ბურიანი, წიეწივანი, ხისხისანი, ტურიანანი, გერიანი, კადაშანი, დოდონი, გალუანი, კაკრინა, წარუკა, – ესეებიყო, რო მე დამიწერა.

ბალა (Adv) bala სპარსული *بالا* bālā. მაღლა, ზევით. მე ამის ბალაზე ეს საქმე ქვენ.

ბალაბასტი (A) balabaxṭī სპარსული *بالا بخست* bālā baxṭ. იხ. ბაღდაბტობა. უბედური. ფთქი: შე ბალაბასტო, გაფყოთო! თქო: არაო, არ გაიყოფო, მე მინდა შენ მოკლაო. ფთქი: რაათიო, შე ბალაბასტო, იმის მაგიერაო, რო მიპოვნიაო?

ბალადი (A) baladi არაბული *بلد* balad. მცოდნე. მე ბალადი ვარ, ვიცი სად არი; თქო: ანს დედაკაცი, შენ ბალადი ხარ, სად არი?

ბალანი (N) balani ბალანი. ბალანი არი თხას მატყლი, თხას ბეწი. ბალანი არი გძელო, მარტო თხასი და დათთისა; ბალანითა წნვენ საბლუმს.

ბალაღა (N) balaga იხ. ავგარდანი. სპილენძის პატარა ჭურჭელი, საწენე. ანს რო ბაიტა არი, ამ დიდსა აუგერდან დაუძახით, ემ ბაიტას, თავის ბაქშს დაუძახით ბალაღა, ბაქში.

ბალახი (N) balaxi ბალახნეები balaxncebi (N:Pl,Nom), ბალახები balaxebi (N:Pl,Nom). ბალახი. ეს არ დაიგრები, ზედაც ბალახნეებია, სახლეებია, ეს არ დაიგრება, ეხლაც ვერა არი; რაც რო მე მაგონდების, ყველაფერი დაეწერე, რაც მინდორის ბალახები იყო, მე დამიწერავ.

ბალგა (N) balga ბალგას balgas (N:Sg,Dat). საჩუქარი. ჩემ დედამ ერბო მამიტანა, კარაქი მამიტანა, ჩემთინაც ბალგა მამიტანა; ესენი წავლენ და ბალგასა და ბეჭედსა და ერთი საათს უყიდიან და ერთ ღამეს ადგებიან და იმ ბიჭის ძმა და თუ ძმას დედაკაცი ჰყავ, ისიც, და, თუ დაცა ჰყავ, ისიც ელს და ადგებიან და ემ ბალგასა და ემ ბეჭედსა და ემ საათს აიღებენ და წაოლებენ იმ ყორსა.

ბალე (A) bale არაბული گللبالغ. სრულწლოვანი, მოზრდილი. ჩონ ვიტყით ყმაწილები. და ანს ჩემ წინანდლები იტყაოებს ჩემ ბალეები; ბალეები, ღმერთმამ შაგინახოს ბალეები – ლოცკებზევა, ლოცკებზე იტყიან.

ბალე (Part) bale ბალე baale, ბალი bali. სპარსული باله bale. იხ. ბალეს გამოთმევა. ღიახ. ბალე, სამ თეს რო ექ იქნებისე; ქომბაინები არი, ბალე, ჩონ, ჩონ არა გოქ ეგეთ მიწა, ქომბაინმა შიგ იმუშაოს, მომკოს, მოხნას.

ბალეს გამოთმევა (Msd) bales gamortmeva ბალეს გამართომენ bales gamaartomen (V:Sg,3,Fut). იხ. ბალე. თანხმობის მიღება. ავეელ წავლენ, და ყორს ბალეს გამართომენ, ყორსა, ბადანაც მოუღენ თაი ნახუაზე.

ბალიონი (N) balioni ბალიონს balions (N:Sg,Dat). ფრანგული الباليون. თვითმფრინავი. ბალიონი მოიდაო, ბეშეები დაკგროვდენ, პატარები ვიყავით; ძელებურად ბალიონი ერქო, არა? ძელებურათ ბალიონს ეძახდენ.

ბალიში (N) bališi ბალიშით bališit (N:Sg,Inst). სპარსული الباليش. იგივეა რაც შათა. იხ. სასთოელი. თინეში ღვამის ჩასაკრავი ბალიში. ეგ სიდ-ეგ სიდე იქონდისეე ბალიში, ეგრ გაათხელისეე და ჩაკრისეე; ცალკე თადარჩი მოეზულავთ და თახტახონზე გუნდას შავიქთ და ვარდნაით გაავათხელეფთ და ბალიშით ჩავაკრავთ.

ბალიში (N) bališi თხელი პური; ღვამში. ბალიშსაც მოიჭანთ, პური ბალიშია; ბალიში ჰქიან და პურიცა ჰქიან.

ბალუტა (N) baluta ბალუტას balutas (N:Sg,Dat). სპარსული البالوت. მუხა. ბალუტა პარსული სახელია, ბალუტა ელ ანს მუხა, რკო, რკო. რკო საიდან მოდის? მუხის არი, არა?

ბალუჩი (N) baluchi ბალუჩები balučebi (N:Pl,Nom), ბალუჩის balučis (N:Sg,Gen). სპარსული بالوچ. ბელუჯი. ბალუჩი ვიცოდი, ელ ემით ენა ვიცო; ბალუჩის სიტყო ვიცოდი, ანს ესეები ბალუჩები იყნეს, ღოორეკე ჩემ ბიჭს და ყონაღობაც არი.

ბალქი (Cj) balki ბალქე balke. სპარსული

ակსbalk. არამედ, მაგრამ, იქნებ, შესაძლებელია. ჩონთი, ბე ომიდე ხოდა, ბალქი ესე-ბი დაქარჯოთ; საქონელი არ გუგუფუ-ჭონ ჩონ, ბალქე ქე ყონადღარობა გუქნია.

ბანა (N) bana არაბული بانه. bannā. იხ. ბანას ქნა. ხელოსანი, ოსტატი. ჩონ ვიტყიტიყე: ხუალ მუშაობა გოქო, წაიდეთ, ბანა მოიყ-უანოთო. ჰაა, ია უსტა მოიყუანოთო; ქარ-თულად უსტა არი ბანა. ბანა ფარსულია.

ბანას ქნა (Msd) banas kna იხ. ბენას იქს, ბანა. რაღაც საქმის დაწყება, შედგობა. ქა-რომხანე ზანდი გამუა ემ ჩადრის კარჩიგა და ბანას იქს, რო ყალბანი ეზილოს; ემეფს მიტკემთ, ჰაა ბანას იქს გაკეთდეს, დღე-ბედლე გაკეთდების; ყოვილი ელა ბანას იქს, ყმაწილს სიცხე მისცემს.

ბანგი (N) bangi ფრანგული банк. ბანკი. ერთ ბანგიც გოოსხნიათ, რო ბანგი ქეშეგარზი ჰქიან. ბანგი ქეშეგარზი მუა, იმეფს სათლელს მიტკემსყე, რაძღა რო უკლიაყე; ის ბანგი იმ სათლელს რო მიტ-კემსყე, იმ ფულთი თავინთ ეპთიაჯობას გააყვანენყე.

ბანდი (N) bandi სპარსული باند band. თოკი.

ბანდი (N) bandi სპარსული باند band. წყლის გამყოფი. ერთ გებირია ჩონ სოფელ-ჩი, ჰქიან ირაკოტის ბანდი /დაშქენანა/.

ბანდი (N) bandi სპარსული باند band. სახ-სარი. თითის სახსარი. თითის ბანდები მა-ლონეფს. მოჭჩი მდღინეფს; რო მაიკეცების თითი, ბანდები.

ბარაბარი (A) barabari ბარაბარი barabari (A:Nom). სპარსული باربار barābar. თანაბ-რი, თანასწორი. თქო: ჰა, თქო: მოხოდ, ემ ბიჭის ბარაბარი ფულს მოქცემ და ბიჭს ნუ მიკუჭან ჰაქსალო, შენ შინანხო და ბიჭი ჩონთინა, შენ თად ბარაბარი ფული გომო-

გოროთი, თქო: არ იქნების; ნარაჰათი შაი-ქენ და ემ სარკე ჩემ ველსყე ჩავარდა და გატეხდა, ეხლა თავის სარკეს მიტკემ, თა-ვის ბარაბარს ფულს მიეცემ, იყიდოს.

ბარადარი (N) baradari ბარადარი baradaro (N:Sg,Voc). სპარსული باردار barādar. ძმა. მამტავი ფული და ჩონთილო გატყით, ბარადარი.

ბარათალას გორა (N:Top) baratalas gora გორა მარტყოფში (ფერეიდნუშაპრში).

ბარანი (N) barani სპარსული باران bārāni. იხ. ბარანტორიანები, ბარანის წაყრა. მუს-ლიმი სასულიერო პირებისა და დიდკაცების მოსასხამი. ჩამოიდ [ჩამოვიდნენ] და მოი-დენ კართან და იმეფს რო კაი ტანსაცმელი და კაი ბარანი ექონდა ჩამოცმული, აიღეს, ზეით დასხდეს; ემამ ძაან შეწუხდა და მეორე ღამეს სხოვან სტუმრად იყნეს, ემამ მეორე ღამეს კაი ტანსაცმელი ჩაიცო და კაი ბარანიც წაიკრა და წაეიდა სტუმრად; ბარან იცი რა არი? – მოღუბი წამაისხმენ-ყე.

ბარანის წაყრა (Msd) baranis çaqra სპარ-სული بارانباران. იხ. ბარანი. ბარანის მოხ-და, ბარანის გახდა. მოლაშ ბარანი წაიყრა.

ბარანტორიანები (N) baranṭorianebi იხ. ბარანი. მარტყოფში (ფერეიდნუშაპრში) ბათუნებს [ბათუნაშვილებს] ეძახიან ასე. ბარანტორიანებს იმიტომ ეძახიან, რო ბარანი დატორა: მეც უნდა მქონდეს და იმ ღარიბსა-ცო? ბარანტორიანები – ბათუნებს ეძა-ხიან; თავის ბარანი ნამა გადიდდა, თქო, რო შენ გიციწოფ და არა მეო და იმაზე დაარქეს ბარანტორიანი.

ბარაიე baraye სპარსული წინდებული بارايه barāy. -თვის. ის დღე იყო, ისები რო, ის გაფეები და ის საქმეები ბარაიე ფიშრაფთი, ფიშრაფთისათინ იყო – წინ წასლასთინ

იყო – თავის ხალხს უთხრა.

ბარაფტოფი (N) baraḤṭopi ბარაფოფი baravoofi. სპარსული بارافطوبار āflāb. ადგილი, სადაც თავს იყრიან სოფელში დროის გასაყვანად. მზე ანათოფს იქა, ბარაფტოფს ეძახიან, ბარაფტოფზე სხედან და ამბობენ და იციინიან და ბევრობენ; ბარაფოფზე იჯდა.

ბარდნა (Msd) bardna ბარდნა. თოვლი ბარდნის.

ბარდღლი (N) bardgli იხ. ნატტკენი. ბუმბული, ბაღანი, ბანჯგელი. ტრედი ხო იცი რა არი? ზოგიერთი არი, ექემდითა ექამდინა ბარდღლი აქ, ნატტკენა აქ, ეს არი ბარდღლი, კაცი არი ხო, ესებ რო აიკეცავს ექ, ესეთი მატყელი აქ, ბარდღლიან კაციო, აი, ბარდღლიანიო.

ბარიქალა (Interj) barikala არაბული اللهبارك barek allāh. ბარაქალა, ყოჩაღ. ტრედები რო დაინახე ბრინზეგაო, მამაგონდა და გაიციინეო – აჰა, ბარიქალაო; შამჭირტა, შამჭირტა და უი, კი ბენაელოო, მითხრა, ბარიქალაო, ბარიქალა შენ დედასაო.

ბარმუმი (N) barmumi ბარმუმს barmums (N:Sg,Dat). სპარსული بوموم bare mum. ღინდელი. დაიწურუტო აქ და რაითა? – ბარმუმით; შაე რამეს აკეთოფს თითონ, ბარმუმს ეეძახით ჩონ; ბარმუმი – ფუტკარის ზედმეტი რაღაცა, მგონი ცული ცინი.

ბარტყი (N) bartqi იხ. გელის ბარტყი, ცურავის ბარტყი, თავის ბარტყი, დათის ბარტყი. ზოგი ცხოველისა და ფრინველის ნაშიერი. დათი, ბარტყი, ბარტყი, გელის ბარტყი, ცურავის ბარტყი, თავის ბარტყი – წუწუნა, თავის წუწუნა; ყორანსაო, ყვავესაო ბარტყიო ჩამოთვარდა ხესაყე და მოკდაო.

ბარყი (N) barqi ბარყის barqis (N:Sg,Gen). არაბული بارق بارق barq. ღნი. მარქაბის ჩირაღები ავანთიტყე, იმიში ხო ბარყი არ იყო?; წისქილიც არი ელა, ბარყის წისქილიც აქ ექაქეობას, წყალის ადარ არი, ბარყის არი.

ბარყკარობა (N) barqkaroba სპარსული بارقكار بارقkar. ელექტრიკოსობა. ბარყკარობას იქმს.

ბარჰანგი (N:Plant) barhangi სპარსული بارهنگbarhang. ერთწლიანი სამკურნალო მცენარის სახეობა. მისაც რო აქელეფს, ანაბი გოქ, გოლუგაუზებიანა გოქ, გოლუმანაეშა გოქ, ბარჰანგი გოქ, ზაქეშირი გოქ, სეფესტანა გოქ – ემეზს ჩაყყით ყურჩი და ემას მუაღლეფთ და მოიტანთ.

ბარქორიანი (N:Pr) barForiani შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში). გონდონი, სანაღენი ფოქი წედან, შუშუნანი, შიფიანი, მათანი, ბარქორიანი, ბასტაკანანი, ბასტაკანანი იცი?

ბასიჯი (N) basiji სპარსული باسباسij. გაწეული ჯარისკაცი ჯარში, ანაზღურების გარეშე.

ბასტაკანანი (N:Pr) bastakanani შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში). ლაჩინანთ გვარის ერთ-ერთ მამა-პაპას თეთრი პირისხე პქონია და ამიტომ დაურქმევიათ. გონდონი.

ბასტაკანი (N) bastakani ბასტაკანს bastakans (N:Sg,Dat). რძის პროდუქტი, მოღლეპული ღო. ეს წყაღები გოოვა, თავის სელი ექია, ჩონ სელს ეტყით, ეს წყაღი გოოვა და დარგების სქელ მანონსავით და იმას ექია ბასტაკანი; ემეზს ყათულსა შაუღლემატყე და იმ თავის კარაქ ღოოქერტყე, იმ ღოს ავადლეფთლა და ბასტაკანს გააკეთეთ.

ბასქი (Adv) baski სპარსული *كاس* bas kc. ძალიან. ბასქი გწყუროდა – ძალიან გეწყუროდა; მასალან, იტყიანე დევისთუმანი, სისაღთუმანი, ჩარსადთომანამდნაც არი, ველარ გათხოვილან ყორები, ბასქი შირბაპას ართმენე!

ბატ-ბატა (A) ba| – ba|a ბატპატა ba|pa|a. ბატ-ბატები ba|–ba|cbi (A). ცოტ-ცოტა; თითო-ორი. სუ ელა ცხენ იყვისყე, ბატ-პატამაცა ვირები, რო ცხენი არა ჰყვანდისყე, ვირებით წადიანყე; ბატ-ბატა გაჰყიდისყე, ზოგი ცოტა რო არი, შაინაზყეე თავისთი.

ბატკანი (N:Animal) ba|kani ბატკანის ba|kanis (N:Sg,Gen). ბატკანი. ცხვრის ნაშიერი. მასალან, ემ ხიშებმა, რო ძმეები იყნეს, თითომ ერთ ბატკანი წაიყუნანეს და წინ დოაკლეს; ბატკანის ბატკანის მატყლსა და ცხვრის მატყლსა ფარყი დადვიანჰე.

ბატკანის ბალახი (N:Plant) ba|kanis balaxi ერთგვარი ბალახი.

ბაგალა (N:Plant) bağala ლობიო, პარკოსანი მარცველული. ბაგალა, ქართულია ლობია; ბაგალა, ჩონ ქარსულად დავძახით – ბაგალა. ეხლა კი, ანს გძეღუბი არი, რო ნუხუდოსავით არი, ემას დავძახით – ბაგალა.

ბაგერას წყარო (N:Hydr) bağeras çqaro წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდნუშაჰრში). ბაგერას წყარო ჩემ ბიძანთ სახლთან არი.

ბაღი (N) bağı ვენახი. ერთ ბერ კაცი იყო, ერთ ნაშად ბაღი ემ გუსტუქანს ჰქონდა, ნაშად ბაღი, რო ყურძენები დაიჭერდა; პაპას ბაღი – შევი შიგა, ვენახი შიგა; ჩონ ბაღიც იქ იყო, დელასია, რო ჩემ თავის მამასი გაკეთებული ბეჭი, ორი ემ ქენ სახლის ოღენი და უფრო დიდი, ისი თავის

შვილფესათი ეთქო, რო ეს ვინც ვ ზაურმა, მოიდა, ექით ყურზენი დაკრიფა, შაჭამა, დალოჯა არმის ემომა არა აქ რო იმას უთხრა რატო! ესე ვ ზაურიან არიო ეს ყურზენები, ეს ვენახებო, ვინც ვ ზაური გადის და გამოიღოსო, უნდაო მოიღეს, შაჭამოს, არვის არ უნდა უთხრასო, რო რატო, რაათიო?

ბაღლინჯა (N:Insect) bağlinğa ბაღლინჯო. ერთ ჭიაა, რო ადამიანს მამძებნის და მყარალ სუნე აქ. თუ ერთი შაბდა სახლჩი, ბევრს იბარტყებს, მალე დამეტღების; ეხლა აღარ არი ბაღლინჯა, აღარ ჩავარდების, აღარ არი.

ბაღჩა (N) bağča ბაჩჩა baxča. ბაჩჩა. ერთი სახლი მაქ ჩუღრუთჩიგა და ერთი ბაღჩა მაქ სოფელჩიგა.

ბაყარაგოლი (N:Top) baqaragoli ადგილის სახელი აფუსში.

ბაყაყი (N:Old:Animal) baqaqi იგვიერაო ცოტი. ბაყაყი.

ბაბაყუა (N:Old:Animal) baqaqua იგვიერაო ცოტი, ბაყაყი. ბაყაყი.

ბაშად (Interj) başad სპარსული *باشباشاد*. იყოს, კეთილი, კარგი. გამოიყენება თანხმობის ნიშნად. დედ-მამაც იტყის: რა ვიცი, თუ ყორმა იყაბულა, ბაშადო, თუ ბიჭმა იყაბულა, ბაშადო. მაბატა, წაიდეთ ბატ შე, ებ ერთ რამე გამოიტანოთო. თქო: ბაშად; ანსენიც იტყის, რო, მასან, თუ იყაბულეს, იტყის, რო, ბაშად! და, მასალან, მოილუნდა და ბაღუას წაიღებენ და ბაღუას დაავდებენ.

ბაჭუალა (A:Phras) baçuala ყველაფერ პატარას ჰქვია ბაჭუალა.

ბაჭუალა (N:Plant) baçuala ბაჭუა baçua (N). მცენარის პატარა აღმონაცენი მძივის სახის. ხახის ბაჭუალა; ხახის ბაჭუა რო

გამწონებულა, ნამაი არ არი.

ბახ-ბახი (Interj:Voice) bax-baxi სპარსული და ۴ bah bah. მოწონების შეძახილი – ამ შეძახილით ართობენ ჭამის დროს პატარას.

ბახშდარი (N) baxšdari სპარსული بادشدار baxšdār. სოფლის გამგებელი, ხელმძღვანელი. *ფარშუნდარი ჰყავ, ბახშდარი ჰყავ ბოინს.*

ბახშიას წყარო (N:Hydr) baxšias çqaro წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშადრში). *ბახშიას წყარო, ჩქრიალა, თანდილას წყარო, მუღამ წყარო, კუეის წყარო, ნაქერაღის წყარო.*

ბაჯანაღი (N) bažanagi თურქული باجناق bajnaq. ცოლისა. *ჩემ დედაკაცის და ჩემ ბაჯანაღი შაიქნების.*

ბაჯია (N) bažia თურქული اجباجي. იგივეა რაც აბაჯი. უფროსი და. *დასა თუ დიღია ხო – ბაჯია და თუ ბაიბა არი, ხო – სახე-ლილა. ჩონყე დიღია, მასლან, ბაჯია; ეს ბაჯია ბაჯია არი, ჩემ მახლის ყორია.*

ბაჰა (N) baha სპარსული ۴ bahā. იხ. შირბაჰას გამოართმევა, შირბაჰა. ფასი. *ისპაანჩი და ფარსულეფჩი ერთ ვახშამსა ახანძალი და ნეფე ბაჰა მისცემენ.*

ბაჰამ (Adv) baham სპარსული ۴ bahā. *ერთად. წუხელის რო ბაჰამ გაადეს თითთან და თაის აჯა; თქო, რო ხო მოდი და ბაჰამ ამოდილოთ და გაფყოთო.*

ბე (Pstp) be სპარსული წინდებული ۴ bc. *სოფელბესოფელ. /სოფელ-სოფელ/; დილობის ბე ომიდე ხოდა, ბე ომიდე ხოდა, სადილობა შაიქნების.*

ბე ემამ რეზა be emam reza სპარსული ۴ ۴ be emām rezā. ფიცა, ვფიცავ იმამ რეზას. *ეს ყმაწილეები ჩემ ვეღრი გაიზღენ*

არც რამე გოქ, შაფჭამოთ, არც რამე გოქ, დაველივოთ, არც რამე გოქ, აილოთ, არც რამე გოქ, დუღვათ, არა ვაჯა! ბე ემამ რეზა! ეხლა შენი არ იყოს, ეგრენ არი და დუნია ეგრენ არი.

ბე ომიდე ხოდა be omide xoda სპარსული ۴ be omide xodā. ღმერთის იმედით. *დილობის ბე ომიდე ხოდა, ბე ომიდე ხოდა სადილობა შაიქნების; ახანზალიანთას, ერთ ოთაღრი დააწყობენ დახატულად, ბე ომიდე ხოდა, თა, დახატულად, იტყიან: აი მოდიოთო, აი მოდიოთო, ეს ახანზალის ჯაჰაშაო.*

ბებელა (N:Insect) bebela იგივეა რაც პეპელა. პეპელა /აფუსი/.

ბებერა (A) bebbera ბებერი. და მე, მასან, მითხრისეყო, შენ ერთ ბებერა კაცს შაბრათავო.

ბებიას წყარო (N:Hydr) bebias çqaro წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშადრში). *ყანდი და ჩაი აილოთ და წაიდეთ ბებიას წყაროზე დაფსხლეთ.*

ბებრი (N:Insect) bebri იგივეა რაც ბუბერა. იხ. ბებრის ბუღე. ობობა /თორელი/.

ბებრის ბუღე (N) bebris buče იხ. ბებრი. ალაბუღა /თორელი/.

ბეგარი (A) begari ბეგარნი begarni (A:OldPI), დაბეგრებულვარ dabcgrbulvar (V:Sg,1,Aux). სპარსული ۴ بگاری bigāri. ბეგარით მომუშავე. *ჩონ ბეგარნი ვიყნევით, ყორები; არ დაბეგრებულვარ.*

ბეღრი (N:Plant) bedri იხ. ზუღრეს ყურბენი. ვაზის სახეობა. მტვეანი მრგვალი, დიდი მარცვლებით. *სადრედ, ადრედ რო იწვეის, ერთი ის არი, ჰა, ის სახელები რო მე ვიცი,*

ერთი ბედრია.

ბევრსაკენ ბევრი (A) bevrşakēn bevrī ძაღლიან ბევრი. ჩემი ბებიამ ბევრსაკენ ბევრი მოგიკითხა.

ბევრსხანი (Adv) bevrşxani ბევრსხანია bevrşxania (Adv:Aux) დიდი ხანი. ის ქართული ბევრსხანია, აღარ არი იგეთ კითხვა; ბევრსხანი იქ იყნეს და იმამინ გერიბ გადმოიღღეს თავით მიწა-წყალზე.

ბელაქანი (N:Pr) belakani შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ბელაყუნა (N) belāquna ხელით შესადღეები ხის დიდი ჯოხი. წელას ვიქმოდი, წელასა შედღებედი, იმამინ ქენ იყით, არ ვიცი ბელაყუნა რა არი, ბელაყუნა; ბელაყუნა ჯოხით გაკეთებულა, ბელაყარჯანსაგით, როდისაყ წელას ჩასხმენ ქოთანში და ხელით შეიდღებენ, კარაქი გამაიღონ /თორელი/.

ბელახარა (Adv) belaxara ბელაპარა belahara. არაბული عـخـلـا belāxare. ბოლოს და ბოლოს. ადგეს და ბეური ეძებეს და ბელახარა ანს კაცი მონახესლა ანს კაცო რო, მასჯან, სერვათმანდი იყო და მეეორეჯერ წასულიყო იქ, რო, მასჯან, სერვათი ბედასთ ბიარჯ; ბელახარა, კაცი კი წაიღდა და დაეკარდი მარტო.

ბელბაქი (N) belbaki პატარა, კოვზისხელა ნიჩაბი. სარეე გოქ, სავარცხელი არი, კისა არი, საპოვნი არი, კოვლა არი, ხოდთარაში არი, ბელბაქი არი, მაყაში არი, ასტამი არი.

ბელტ-ბელტი (A) belt-belti ბელტი. მსხვილი თოვლის ფანტელი. თოვლი რა ბელტ-ბელტი მოდის, სხილ-სხილი თოვლებია; თოვლი ბელტ-ბელტი მოდისო – იანი, სხილი, სხილი თოვლებია – ბელტაკსო.

ბელტვა (Msd) belṭva ბელტავსო belṭavso (V:Sg,3,Prs,O). იხ. ბელტი. თოვლის მსხვილ-მსხვილი ფანტელუბის ცვენა. თოვლი ბელტ-ბელტი მოდისო, იანი, სხილი, სხილი თოვლებია, ბელტაკსო.

ბელტი (N) belti იხ. ჩაბელტვა, ბელტვა. ბელტი. ბარით მოჭრილი მიწის მონაკვეთი, მსხვილი ფანტელი. ბელტი ჩადეო და მიწაც, წმინდა მიწაც ჩაყარაიანყე; ბელტავსო.

ბელქე (N) belke ქსოვილი, რომელსაც რძალს გაატანენ /აფუსი/.

ბემუნიანი (N:Pr) bemuniani შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). ბემუნინანთ რაიათობა აყე, ბაღები აყე, მაღაზებიც აყე.

ბენა (N) bēna არაბული بن banā. საფუძველი.

ბენას იქს (V) benas iks ბენას იქს benays iks. ბენა ქნდა bēna knda (V:Sg,3,Aor), ბენას ვიქთ benays vikt. იხ. ბანას ქნა. იწყებს; იწყება. ბენას ქნა. /დაწყება; ბენას ვიქთ. /ვიწყებთ; ბენა ქნდა ხალღის მოკდობა და გაწყობა იმ ნახოშობით. /დაიწყო ხალხის სიკედილი და გაწყობა იმ ავადმყოფობით/.

ბერაპათი (Adv) berahati ბერაპათი berahati (Adv). სპარსული راحـه be rahati მშვიდად, უპრობლემოდ. ბერაპათ. /მშვიდად, უპრობლემოდ; შენ შანსმა თქოვო, რო ეხლა წახოჯდა, ქორწილს იქო და ბერაპათიო.

ბერბერი (A) berberi იხ. ბერი. მოხუცი, ხანდაზმული. ასაკოვანი. ერთ ბერბერი კაცი მოიდა. თქო: აბა, რა იყო, რა დიქიო!

ბერბიჭი (A) berbiči იხ. ბერყარი. ბერბიჭა.

ბერბოტი (N:Pr) berbolji კაცის მეტსახელი ფერეიდანში. *გადმოიღეს ბერკაცი და ემას იქმოდა, წერები ქონდა, წერები და რო ემეს იქმოდა, აჩუჩუნებდა, და დაარქეს ბერბოტი.*

ბერბუნია (N) berbunia კუტი კარი. ეზოში პატარა კარი, სახურავისკენ გასასვლელი. *ბერბუნია – ოზოს სახლი კუტი კარი.*

ბერბურები (N) berburebi ასაკოვანი კაცები. *ბერბურები ეწვია.*

ბერეშტა (N) berešta სპარსული *بهرشت* berešte. *ღამწვარი პური. ცალკე გადაღეთ და მევორე ნამაი იქნების, ბერეშტა, გამეშარი, იმას ცალკე გადაღეთ.*

ბერი (A) beri იხ. ბერბერი. მოხუცი. *ადიანყე, ყველაფერია, ჯეილი, ბერი, სუ; ზოგიერთი ბერი, მოხუცი არი, იმან შავდეს და წაიდეს სარწყავზე, ეხლა აღარ არი, მოთოსიკლეტებია და მანქანა.*

ბერიან გოლები (N:Top) berian golebi ადგილის სახელი თორელში.

ბერიანთ ბალი (N:Top) beriant baği ბერიანთ ბალები beriant bağebi (N), ბერიანთ ბაღა beriant bağča (N). *მამულის სახელი მარტყოფში (ფერეიდანშაქარში). ბერიანთ ბაღები და ბერიანი და ბერიანთაყენა მინმე აღარ არი; ერთ ბალია, ბაღა, ბალი, დაიძახიან ბერიანთ ბალი.*

ბერიანთ ხული (N:Top) beriant xuli ადგილის სახელი ჩულრუთში. *ამ ჩონ ქალაქში რო ჩულრუთს დაუძახით, იქაცა ერთ ხულია, დაუძახით ბერიანთ ხული; ბერია კეზირი იყო საქართველოში, ბერიანთ ხული გოქ ჩენ; ბერიანთ ხული ადგილის სახელია ჩუყრუთის ყელზე.*

ბერკაცი (N) berkaci ხანშიშესული კაცი.

ბერკაც დაიძახიან; მე იმაშილა ვიკითხე, მისაც რო მივადგიე ბერკაციესა, ჩემ პაპასა, ჩემ მამასა; წაიდა ბერკაცი, ემ ჩულრუთელ ბერკაცი იყო, თქო, რო ემათაო, ჩულრუთელთაო, – შაშიველსაე – სახელი დამარქესო!

ბერყორი (N) berqori იხ. ბერბიჭი. შინაბერა. *ეს ყორი სახლი დავარდნილა ბერყორია.*

ბესთელა (Interj) bestela არაბული *بستلا* be estelāh როგორც იტყვიან, ასე ვთქვათ. *ამმა ამ საათზე ქე ბესთელა უნღოდა თავი მაიშჭრასყე; მე მოფსერი ვიყავ, სუსაყე დიდი ვიყავ, მოფსერი ქელასში რო ვიკითხე, უნდა ვიკითხოლა, ექსნი, ბესთელა, სუსაყე ნამაი შავირდი ვიყავ, ნამაი მოპასული ვიყავ.*

ბელურა (N) beğura ბელურა.

ბეჩაგანა (A) beçagana სპარსული *بچه گانه* baçgâne. *საბავშვო, ბავშვური. სინაბანდი არი, ფიშბანდი ბეჩაგანა ბეჩაგანა არი, მაიტა ფეკსამოსია, ქულია, ქოთი აქ, ჯირიყა აქ.*

ბეწი (N) beçi წვერი. *კაცს ბეწები უყინწიადლებს; თხას ერთი აქ ბეწი, ბეწები აქ.*

ბეწი ადამიანს არ მაიკლავს, გულს ოორუეს (V:Phras) beçi adamians ar mayklavs guls oorcvs *ანღაზა, თუ საჭმელთან ბეწვი შეიჭამოს, ადამიანი არ მოკდება, მარტო აირევის.*

ბეწიან გოგრა (N:Pr) beçian gogra კაცის მეტსახელი. *ბეწიან გოგრა ხო იცი, რა არი? გოგრას ბეწი აქ? ბეწიან გოგრაო! – ერთ ცოტა გაფხეკილ თავი ექონდა.*

ბეჰდაშტი (N) behdašti სპარსული *به دشتی* behdāšti. *სანიტარია, პივიენა. ჰამ ასწავ-*

ლიანე, ბექდშთი როგო კქონდესე, რო-
გო თავის თავი შაინახონ, პირი დაბანონ,
დახატულად, ნამაი ტანისამოსიცი ჩაიციონ.

ბექთარი (A) behtara ბექთარი behtari.
სპარსული بختار behtar. იხ. ბექთარინ. უკე-
თესი, უმჯობესი. მე თქი, რო ჩემო ბატონო,
მე კი პარსული არ ვიცი კარქათ-მეთქი,
და ბექთარას-მეთქი, იმ ჩემ სამშობლოში
წაიღებ, ბექთარი უფრო კარგია, იმდენი
ვიცი-მეთქი; არზი ქქნა, ქე შენ ყულუფზე
ქე ამ ყადმიინი, ქე ჩონ მამები იყენენ, ბექ-
თარი იყო თა ეხლა, ამაშინ იფო ძეგობდა
თა ეხლა.

ბექთარინ (A) behtarin სპარსული بختار
behtarin. იხ. ბექთარ. საუკეთესო. ალ-
ქამდორეღლა ნამა აბოქავა გოქ, ბექთა-
რინ აბოქავა ჩონ გოქ; და ხაბარი წაიდა ამ
შაქრის ყეინთან, ქე რას დაიჯდომილხარ,
ერთ ნაქარი მოხულა ექა, ერთ დარო დას-
ტა მოყუნანი ექა, ბექთარინ ხალღები, რა
ჯურ ნამა ხალღები და ხოშთიფები და ნამა
ხალღები.

ბექარმათ (Interj) beFarmayt ბეფარმა
beparma, ბეფარმაიდ beparmaid. სპარ-
სული بيفارماید befarmāyid. ზრდილობიანი
შეთავაზების ან მოზღდიშების ფორმა. /ინე-
ბეთ, მოზღმანდით, მიირთვით, უკაცრავად/.
სადილი რო შაიქნა, რო პური მოოტანესე,
თქეს, ბექარმათო, პური ჭამეთო; დაშ-
ქესნელი იტყის ჭამეციით, ბექარმაით, ჭა-
მეციით, ჩონ ვიტყით, ბექარმაიდ, შაჭამეთ.

ბზე (N) bze ბზე. ქე ძაღლის წინ ბზე არი
და ცხენის წინ ემე ძოლია; ძაღლმამ თქო:
არა, მე ექამდი შიარობას ვეზიდებოდი, ჩემ
წინ ბზე დეეყარაყე, ეხლა ხო ძოლილა მაქ,
შაჭამო.

ბიაბანი (N) biabani სპარსული بيابان
biābān. მინდორი, უღაბნო. ყეინის ბიჭი და

თავის ყოლამმა წაიღიანე, იარინაყე, მა-
სალან, ბიაბანად, რო ერთი გული გეეხსნა-
ყე; ერთი ე ძაღლმა ბიაბანსაყე მოიდა.

ბიადაბი (A) biadabi სპარსული بيادابي
biadabi. იხ. ბიადაბა. უზრდელი. ემამაც
დაუსილმა მოიდა ეს თოლი ამათხარა და
ბიადაბი, ფიშავი ჩოოფსნა ფეესკამოსნი და
ემ ყორს დააღევიანა.

ბიადაბა (N) biadoba სპარსული بيادوبه
biadabi. იხ. ბიადაბი. უზრდელობა, უკულ-
ტურობა. ექა, პა, ბიადაბა ძაღლი ფორაყე-
ნია; ბიადაბა, შენ ქოლვა ძიმეთ, თუ ერთ
ეახტზე ხარაბობალა ქნიანყელამ, ზეზეერ
მაივდის, ის წყალიდა დაცალიანე, თუ არა
და დაპ სალაყ უნდოდ ის წყალი იყოს, აი-
დიან და ჩაიდიან შიგ.

ბიანა (N:Plant) biana ერთგვარი მცენარე,
ბიანა. ბიანაც ერთი ბალახია რო ამუა მალ-
ლა, ემ სიმალლე და თეთრი ყუავილეები აქ;
ელ ანს ბალახი რო გამწონდების, ერთ ად-
გილას ბიანა ბიანა ბეური გამწონდების,
საყეენობჩიგ არი, ახლო დაშქე შანასთან,
ვევის პირზეგ არი /თორელი/.

ბიანა (N) biana. სპარსული بيابيبeyeāne.
ბე, თანხის ნაწილი, რომელსაც წინასწარ იხ-
დიან. რაღაცა რომ გინდა იყილო, მაგრამ
პირველად ფულს მთლიანად არ გადიხდი,
ცოტას მისცემ, მერე დანარჩენს და ნივთს
წაიღებ.

ბიანიან ღელე (N:Top) bianian ğele ადგი-
ლის სახელი თორელში. ბიანიან ღელე – ელ
ანს ბალახი რო გამწონდების, ერთ ადგი-
ლას არი ბიანა ბეური გამწონდების, საყეე-
ბოჩიგ არი/თორელი/.

ბიბი (N) bibi სპარსული بيبي bibi. ქალბა-
ტონი. მე ექა უნდა არ დამამიწყდეს ჩემ დე-
დას ზამთაეები და ვუთხრა: დედაჯან, ბი-
ბი მაროს, მე თუ ჩემ თავიცი მოფკლა, შენ

მაზლუმობასი და შენ ნამაზობასი თაღაფას ახირი ომრამდი ვერ გამოიტან.

ბიბია (N) bibia ბებია ქალი. წაიდა, ჩონ შე-რიქი იყო ბეპარსაბა, უთხრადა და შაპოი-დალა, წაიღესლა და რა ვიცი, რა ჯურადა ბიბია მაიყუანეს და სამ დღე და ღამეს მუ-ცეღობა მალონა; ყმაწილი რო დაიბადების, ის ბიბია აიყუანს და ეხლა კი – სამველ უნა ემ ყმაწილ ყურჩი ჩოკითხო, რო, მა-სალან, ღუნიაზე მოსულხარჯა, იმისთინა ემას ჩოკითხვიანყე.

ბიბია (N) bibia მამიდა. პატონის მეუღლეუს ბიბიას ეძახოდე. ზოგიც მამიდას ბიბიას ეძახოდა.

ბიგონა (A) bigona სპარსული ისგ აბ bigonāh. უცოდეელი. ემ, ტრეღებო, ქენ იცოდეეთ, რო მე ბიგონა ვარო.

ბიდარი (A) bidari სპარსული ایدارbidār. მხნე, ფხიზელი. ეხლანდელ ხალხი ბი-დარ ხალხია და დარსი და ქარზადი აყელა, დარსებს კითხოზენლა, ემემა ჩემყე მეტტი იციან, ელ ემ ჩემ ნავამ ჩემყე მეტტი იცის, ბეხოდა; და ეს ურუჯყურბევი ეტყის, რო წადი შენა და ფაყათ ნახე რაჯურ ბიდარ ერთო ეს კაცი, ეს ქარიმხანიო; ბიდარი არი, რო ღიძაეს.

ბიდუდი (N) bidudi სპარსული اوداბ bidud. უკვამლო, ცოტა კვამლი რომ აქვს, ისეთი თოფი. ჩემ ბიძას თოფი ბიდუდი თოფი იყო.

ბიზი (N) bizi ბიზის bizis (N:Sg,Dat). თურქული biz. იხ. პიზი, ჯვალტუზი. სად-ვისი. ბიზი ტუფელეფს დაკერავს; ეხლა ბიზის დაიძახიან და ბიზიც ხო მახათი; ბიზი – რაღაცა რო ტყავის გახრეთისთვის იხმარებენ.

ბიზიანთი (N:Pr) bizianti შტო-გვარი მარ-ტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). ბიზიანთ წინ

ბიძიანთ ეძახდნენ.

ბიზიომი (N) biziomi ბიზიოენი biziovní. თივითიკი. თხას ორნაირი აქ, ერთი ბაღანია და ერთი ბაღნების ძირზეგ არი, რბილია, ბიზიომს ეეძახით, ბიზიომი; ზოგიერთ თხის ბაღანში შუა და შუაჩი რბილი ბეწ-ვი ხშირად არი, ძვირფასია, ქედს მაგით შაპთელევენ. ბაღანი ზევრია, ნემსივით იხლიტება, თოკს დაქწვენ; ბიზიოენი – თხის ბაღანში ან აქლეუმის მატყელში რბი-ლი მატყელი რომ არი, ქედებს შაპთელევენ.

ბილსაზი (N) bilsazi სპარსული بيل بيلساز. ბარბის მყეთებელი ხელოსანი. მაღდ ამამაც წაიდა და ერთ უსტას უთხრა, რო ბილსაზი იყო.

ბიმარესტანი (N) bimarestani სპარსუ-ლი بيمارستانbimārestān. საავადმყოფო. და წასლა-მოსლა, მაშინი, დანშეა, მადრესა, ბიმარესტანი, რა საძლა რო ადამიანი ვაქ-ფიქრავსლა, ვოქლა ჩონ ექა; ორ-სამ დღეს ბიმარესტანში ვიყავ, ბიმარესტანყე ქე მუელ, ბეჭური მარიზი ვიყავ და არც რას არ ვიტყობდო.

ბინასდამდები (Ptcp) binasdamdebi გზის-მკვლევი, პიონერი. იმ თავკერმა შოუტყო, რო ემას ჰყავ ერთი ჭკიან ბინასდამდები; ბინასდამდები – ვიღაცა რომ ერთ საქმეს იქს, ოღონდ ის საქმე პირველჯერად ქნი-ლა.

ბიჯირდი (N:Top) bižirdi სპარსული بيجيرد/بيجزرbižird/bijgerd. სოფელი ფე-რიდანში. ბიჯირდის მამულეები ნამაი მა-მულეები.

ბირჯიანი (N:Pr) birjiani შტო-გვარი მარ-ტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ბის (Num) bis სპარსული بيسbist. ოცი. მევერე ჰაი ომრი მოქცა შენ ბის სალია, ოცი

წელია ექ თაი ომრი მოქცა შენ, ეხლა ელ ეგელა ვარ, ფევიცა მყუნდა კა, კავუ; ერთ სახლ იყო, თაყრიბან, ბის მეთორი, სი მეთორი, თაესახლ დაეძახოდით, მანი დიდ სახლო.

ბიქარი (A) bikari სპარსული کباببیکار უსაქმური.

ბიჩამიჩუმი (Msd) bičamičumi სპარსული بیچامچومبی čomčomc. იხ. ჩამიჩუმნი, სიჩუმე, უხმაურობა. ბიჩამიჩუმია, ვმავმუ არა ღვაო; ჩონ ყონაღებმა მოიღეს, ბიჩამიჩუმ დასხდეს.

ბიჩამიჩუმე (Msd:Phras) bičamičumi ლაპარაკი ღამთავერებულა, გინდ წაიღე, გინდ არა! ამბობენ ვაჭრობის დროს.

ბიჩარა (A) bičara სპარსული بیچاره. საცოდავი, საწყალი. ბაღე მე გონაქქარი ვარო და ესე მქლავსო, გონაქქარი არა ვარო, ბად ბახტი ბიჩარა ვარდ ეგხეწუბიო და ემამ უნდა მე თავი მამჭრასო; ერთი ეგრენ არი, ერთი ემ რაყამზევა, ერთი არბაბია, ერთი ფაყირია, ერთი ბიჩარა არი, ერთ საქონელი აქ, ერთს არა აქ, ერთი პასარათია ერთ რამესი, მაგე არა?

ბიძას ბიჭი (N) bigas biči სპარსული بیچاره pesar 'amu. ბიძაშვილი ვაჟი. იქ ერთი ბიჭი ერთ ყორს მათწინებს და ემას პირზე კი არ მოუა, რო თავის მამასთან, ან თავის ღელასთან, ან თავის ძმასთან თქოს; თავის ბიძას ბიჭის ღელაკაცთან, თავის ხაღლთან იტყვის, რო მე ის ყორი მინდა და, თუ იქნების, მითხოო; ანსიც, ანს ყორის მამაც, თავის ბიძას ბიჭებს შაატყობინებს და დაპყონაღავს და ისენი მოვლენ ამ თავის სახლში და ესენიც ადგებიან და წაეღენ.

ბიძას ბიჭის ბიჭი (N) bigas bičis biči ბიძაშვილის შვილი. მინდოდა გავაცნო, უთხარ: ჩემ ბიძას ბიჭის ბიჭია.

ბიძია (N:Top) bigia გონა მარტყოში (ფერეიდნეშპარში).

ბიჭი (N) biči ბიჭი. ემას სამ-ოთხი ძმა ჰყოლია და ერთ ორ-სამიც ბიჭი; მე ღელას ბიჭი შადრთ [ღელიდას ბიჭი]. ჯაყჯაყსაყე მამიყვაენს სოფელი; ზამთრისღა ბიჭი დაეპორწილოთ, ყორი გავათხოვოთ; ღელეს იფო მეტი მისცა იმ თავჯერმა ბიჭსა და ბიჭი წავიდა სახლში.

ბიჭინაცვალი (N) bičinacvali გერი ვაჟი.

ბიჭის ფსელი არ მოხდესო (V:Phras) bičis pseli ar moxdeso ბიჭის შარღი არ მეგეწინწლოს bičis šardi ar megeçinçlos (V). წყველა. არ წახიდო, რო ბიჭის ფსელი კალთარი არ მოხდეს, მანი ბიჭი არა მნახო. კა, ბიჭი არა მნახოვო, თავის ბიჭს უთხრა. – არა მნახა, დაწყველა და არა მნახა.

ბიხოდ (Adv) bixod სპარსული بیکه بیکه bixod. ტყუილად. თქო, რო მეღიქამ ყალბათი ქნა, ამამ ბიხოდ გითხრა!; თქო: რე მსი ბიხოდ უმბოფს.

ბიჰალი (A) bihali სპარსული بیحالی bihāl. სუსტი, მოთენთილი. თითან ცოში რო ბიჰალია, კუტი ჩავა.

ბლენა (V) blena დაბლენდა dablenda (V:Sg,3,Aor). ბნელა. იგრე ბლენა, რო თოლი თოლს არა ეჭრისო. როგორია? მომხე: ეს თოლი ემ თოლითან რამეს არა ეხედავს. თოლი თოლს არა ეჭრის; თარიშავ, თორე შავ ღამერი, რო სიშუქი არა აქ და ბლენა, ბლენა, ბლენა!

ბლიავი (Msd) bliavi ფრიადი. ქარი აბლიავებს, ქარი ხო მოღის, არუჩუნებს.

ბლუნტი (A) blunči ბლუნდი blundi ბლუნდათ blundat (Adv). იგივეა რაც ბეუტი. ცულაღმხეღელი, ბრუციანი, დაბინდული,

მხედველობაზეც ითქმის და მზეზეც. ჩენ ვიტყვით ბლუნტი. სწორად ვერ უჭვრეტამს; ბლუნდათ უჭვრეტამს; ბლუნტია – არნათელა; სურათი რო არ ირკვევა ბლუნტია.

ბლუყბლუყი (Msd:Voicc) bluqbluqi ბლუყბლუყეფს bluqbluqeps (V:Sg,3,Prs). ბლუყბლუყი. წყლის ხმა. წყალი ბლუყბლუყით აივსების, ერთია რო სარქერია, სარქერზე მიიყუდფე და და აივსების სარქერზე; შეილება ემ სარქერჩი გერდელა ჩამოვიდეს, ის რო ბლუყბლუყით ჩადის, შეილება იქაც ჩადეს გერდელა.

ბოზი (N:Animal) bozi სპარსული ჯ boz. იხ. შე თოლბოზია. თხა. მაჰან ბოზიამ რო არ მოიდა მინდორსაყენ, ბალახი მეეძოვა და ჩამოიდა.

ბოინი (N:Top) boini ბოინის boinis (N:Sg,Gen). ქართული სოფელი ფერეიდანში. ემაშინ რომ ჩემ მოუგანამ სკოლა დაამთავრა, ბოინის შუღლი იყო.

ბოლა (A) bola იხ. თათაღარი. ნაბოლარა. ბოლას ვიტყვით.

ბოლბოღანალი (N) bolbogānali იგივეა რაც ბოღანალი. იხ. ბოლოლა. მტვერი, მტვრის კორიანტელი. მტერჩი როცა სხოდასხო ნაწილები ურეგია, ბოლბოღანალი ჰქიან /მარტყოფი (ფერეიღუნშაპრი)/.

ბოლო-ბოლო (A) bolo-bolo იხ. ბოლონა. უკანასკნელი. ბოლო-ბოლო შარშან ვარდაიცვალა; გომოოფხაჭყო, რო ის ქუა ამიღელაო და რაც რო არილაო, ბოლო-ბოლო წყალიც გამოიღესო.

ბოლოკონი (N:Pr) bolokoni შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიღუნშაპრში). ესენი შვენ იყენს, აო, სახელი შვეი, როგორ შვე ბოლოკო და იმაზე ერქოყე ბოლოკონი.

ბოლოლა (N) bolola იხ. ბოლბოღანალი, ბოღანალი. ქარბორბალა. ბოლოლა ადგა /მარტყოფი (ფერეიღუნშაპრი)/.

ბოლონა (A) bolona ბულუნა buluna. იხ. ბოლო-ბოლო. ბოლო, უკანასკნელი. ეს რო უნდა მოიძებნოს, კივის რო ბოლონა, ბოლონა, გათენდაო? მინ იტყის? – ემათ უნდა მონახონ. – არაეო! ბულუნა, ბულუნა, გათენდაო? ის კივის; არაო! როსაც თქო: გათენდაო, ესები წაელენ, მაიძებნიან, რო მონახონ.

ბოლღარი (N) bolğari იგივეა რაც თუნგი. თუნგი. ბოლღარი – თუნგი! ჩონ ენაზე ბოლღარია; ცომსა იხელდი თაღართა, წყალს გისხემდი ბოლღართა, ბოლღარი – თუნგი/თორელი/!

ბორაკი (A) boraki უმაღური.

ბორბოშელა (N:Plant) borbošela ერთგვარი ბალახი /თორელი/.

ბორზიკალაობა (Msd) borziķalaoba ვბორზიკალავნობ vborziķalavnob (V:Sg,1,Prs), მიბორზიკალავნია miborziķalavnia (V:Sg,3,Result I). ბლლამუნი. ებორზიკალავნობ; ბეერჯერ მიბორზიკალავნია ბიჭებთან.

ბოროლა (N) borola ქარბორბალა /დაშქესანა/.

ბორჯი (N) borji ბურჯი. ბურჯი burji (N). ბურჯი. ღიდ მაღალ ადგილებსა ბორჯს დაიძახიან, ქართულად ბურჯს იტყვიან; ერთ ბურჯიე არი, რო ყალაზე გააკეთებენ და ათორიალებენ, ყაულაობას იქმენ; ერთ ბურჯია, ბაღებში აკეთებენ, ოთხ კაცი დაწეების, ჯონით, ფთოლით, კაპითა და ბალახით გააკეთებენ, რო დაქოლგონ, მზემ არ დაწოს ხალჯი; აო, ექ თათაშუღის გორას დაეძახით, ამას აფყანი ხ გორას დაე-

ძახით, ქართითოზე ათი ბურჯი გაკეთებულა.

ბოსტანი (N) boṣṭani იგივეა რაც საზამთრო. იხ. ზამთრული. საზამთრო. არა, ზამთრეული ბოსტანია, ზამთრეული პენდუნა არი, საზამთრაა; ყურზენის წყალი ექ შევე იყოს, არ მიტკემთ, ნესს არ მიტკემთ, ბოსტანს არ მიტკემთ, ემ შევე და მოწითებული რამეს არ მიტკემთ. ვიტყით: ემას შავველა აქ, გოოში თა მალე გაკეთლეს /თორელი/.

ბოტი (N:Animal) boṭi იხ. თას ბოტი. ბოტი. დაუკრავი მამალი თსა. და ერდგან არი რო ნადირი გაიდის იქითა, თსა, ბოტი, ესე ბი გაიღინ და ეს მეთოფები ჩაგდებინან; ემ თეფნი ძაყათ ბოტი ჰყავ და თსა ჰყავ და ყოჩი ჰყავ და ცხორი.

ბოტყერა (N:Plant) boṭqera ხილის სახეობა. ჭერამსათ არი; მინდორში რო გაიდიტყე, ბოტყერა შაჭჭამიტყე.

ბოტყერა (A:Phras) boṭqera მსუქანი ბავშვის მეტსახელი.

ბოღანალი (N) boḡanali იგივეა რაც ბოღ-ბოღანალი. იხ. ბოღოლა. კორიანტელი. ქარი რო მიწას დაანავეებს, რო სუბუქია, აქუჩავს და აბზიდავს ზემოთ, უბერავს ზემოთ /დაშქესანა/.

ბოღო (N) boḡo თურქული boḡa. ბულა. ბოღო იმითვის არი, ფური მაყვანოს.

ბოღო-ბოღო (Interj:Voice) boḡo-boḡo ხარების წაქიდების შეძახილი. წაქეიდითყე კარები და ეგეთები მოყვანიითყე, ვეუბნებოდი: ბოღო-ბოღოო, ბოღო-ბოღოო, რო ვეუბნებოდი: ბოღო-ბოღოო, წაქეიდიანჟე.

ბოღოზა (A) boḡoza დიდლოყება. ბოღოზა –

დიდი ღოყეები ქონდეს /თორელი/.

ბოღორა (A) boḡora იხ. ბულური. მუცლიანი, სქელი /კატაზეიტყვინა/. ბოღორა ციცა – მუცლიანი, სქელი ციცა.

ბოღრანჩალათი (Msđ) boḡrančalati სპარსული علی غرانج boqranj ellat. იხ. დარამ-ბარამში. არეულ-დარეულობა.

ბოყბოყა (A) boqboqā იხ. მემანთების, ყროყინი, ბუყბუყობს. ქაქანა, ლაქლაქა. ბერის უაზოდ მოლაპარაკე.

ბოშე (A) bošc ბოშეს bošcs (A:Dat,Sg). სუსტი. საბელი რო წნიკი შაქანა, იმას ბოშეს ვიტყით; საბელი გაწყდა, ბოშერი, ბოშე ყოფილა.

ბოხარი (N) boxari სპარსული بکس boxār. ორთქლი, ოხშივარი. ანს ორთქლი ბოხარსაც იტყიანყე, ბოხარი ადგაო; ქობი რო დულს, ბოხარი ადღის.

ბოჰნა (N) bohna სპარსული შაირი. ბოჰნა მოყუგონა.

ბეიტი (A) bēziṭi ბეიტებს bēziṭebs (V:Sg,3,Prs), ოობუტინია oobzuṭinia (V:Sg,Result I), ბეიტღების bēziṭdebis (V:Sg,3,Prs). ბეუტი, მბეუტავი. ჩირადი ხო ანთებულთა და ეგრე რო მოზიდავ და ჩოოზიდავ, სამავარი ეხლა დულს, რო ჩოოზიდავ, ბეიტებს, ამოზიდავ – აჭყირტიალყეს. ოობუტინიაო. სინათლე ადის-ჩადის, ადის-ჩადის, ეს არის ბეიტი; სამავარი ეხლა რო დულს, რო ჩოოზიდავ, ბეიტღების და რო ოზოზიდავ, აჭყინიალებს, აადულეებს.

ბეუტი (A) bēzuṭi ჟუტი žuṭi. იგივეა რაც ბლუნტი. იხ. მბეუტვა. ცუდადმხედველი. ბეუტიაო, ბეუტია თოლეზიო. ბეუტიათოლეზიანი; ჟუტი ეგეთია, მომხე, თოლეზი

ჩახუჭილი აქ: უუტი არიო.

ბრეწველი (N:Plant) brečvli ბრეწველი. ეხლა ვთქოთ თავის ცოლსაყე, რო ფული და ბრეწველი მოუგზავნა; თურმე ეს ორი ბრეწველი კი არ არი, არი თითოიჩი ათასი დანი იაყუთი.

ბუბერა (N:Insect) bubera იგივეა რაც ბებერი. ობობა. ბუბერას ჭერზე გობამ.

ბუბუანი (N:Pr) bubuani ქართველთა ერთი საგვარეულო თორელში. ბუბუანი, ბურიანი, წიეწივანი, ხისხისანი, ტურიანნი, გერიანი, კადმანი, დოდონი, გალუანი, კაკრინა, წარუკა, – ესეები'ყო, რო მე დამიწერავ.

ბუბუნოვს (V) bubunops დაბლ ხმაზე, ჩუმაღ ლაპარაკობს. ხმები როგორ არის ადამიანის? ჭყავის ბუბუნობს, კივის, დაიჭყავლებს, ჩაყურულია, უკრავს. ჩაყურული აცრავს არ ამბობს/თორელი/.

ბუდე (N) bude იგივეა რაც ბურდა. ბუდე. ბუდე იქონდა ზეზე; ხო, რო გაფრინდა, წაიდა, ზეზე ბუდე გააკეთა, ბარტყები გაძაასბა.

ბუდეიანი (A) budciani ქუდეიანი. კა, ჩონაც ვიტყვიტყე, ბუდეიანიო, ვიტყვითყე ემ ემაწილს ბუდე იქონდაო; ფოლანაქეს ემაწილი ეპყვანდა და ბუდეიანი იყო.

ბუერა (N) buera ბუერა.

ბუვი (N:Bird) buvi იხ. ზარნაჩო. ბუ. ზარნაჩო – ბუვი.

ბუზუკი (N:Insect) buzuḱi ბუზუკები buzuḱebi (N:Pl,Nom). ბუზი. ქე ჩონ დედაკაკებმა ვიცით – ცურავია ზარტაქია, სუსქიაქორკული არი, აყრადია, კარაზანა არი, ბუზუკია, მორიალა არი, ესები ბიამანას ცურავები ქე ჩონ დედაკაკებმა ვიცით; ეს ზორცი მოზატყე, ბუზუკი ეხვოვის.

ბუთა (N) buta სპარსული ბუბუტე. ბუტი, ბუტი, ბარდი. ეხლა იმამლა რო ძრიალ იმ ემაწილს უნდოდისყე, რო კირიაში ერთხელ ბუთა ანთიანყე; ბუთა – რო გამწონდების კიტრი მიწაზე, სანამ ზეით ავა; ემ ბუთას, ის რო გამწონებულია, თელათ მაიკილებ და გადმაბრუნებ, რო ამა, აქ თუ აღარ აქ.

ბულამა (N) bulama იხ. სასხნეს დაღერა. ხსენი. ახლადმოგებული საქონლის პირველი სქელი რძე. აღუზი რო მოწოვისსყე, ბულამა, ბულამა რო მოწოვისსყე, ბატკანი დაფკლითყე პირველა, ამოილითყე ეს თავის მათა; ბულამას ჭამასათი ზეს დასხმენ და შაკჰამენ; ხბოს არ გოოშებენყე, ბულამა ბეკერი მოწოვოს.

ბულამას წოვა (Msd:Phras) bulamas čova იგივეა რაც ბულამას ჭამა. აღზნება, ენერგიის მომატება.

ბულამას ჭამა (Msd:Phras) bulamas čama იგივეა რაც ბულამას წოვა. აღზნება, ენერგიის მოზღვაება.

ბულბულის გოლები (N:Hydr) bulbulis golicbi წყაროს სახელია ფერეიდუნშარში. ბულბულის გოლები იქ არი, ავე! ის ხევი რო ჩანს ზედაე? ის ბულბულის გოლები!

ბულბულის წყარო (N:Hydr) bulbulis čqaro წყაროს სახელია ფერეიდუნშარში (მარტყოფში). თითოს თავისი სახელი აქ: ბულბულის წყარო.

ბულუნობა (N:Play) bulunoba ბულუნობა bululoba. იგივეა რაც თოლდასუჭველი. ერთგვარი თამაში, დასუჭობანა. ბულუნობა თამაშობა არი; ბულუნობა – თეაღდასუჭველი; ბულუნობას ზოგ სოფელჩი დაიძახიან და ზოგ სოფელჩიგაც ბულუნობა არი.

ბულჰარი (N:Plant) bulhari ბულჰანი

bulhani. სპარსული بلبانbillhar. სათიბის ბალანი. *ქამა, ჩემირი, ჩემირიდაქამა, ბულპარი – რაგლენ რანგი ბალახიკლარო ამოღის, ითიბავ.*

ბუმაზალანი (N:Pr) bumazalani შტო-გვარი ფერეიდანში. *ბუმაზალანი, თეთრფეხანი, ალიბობოლი, კუხრიანი, იქ, საქართველოში კოხრიანები არიან.*

ბუნგი (N) bungi ბანჯი banki. ბუნგსა bungsa (N:Sg, Dat). სპარსული بانجbang. იხ. ბუნგის დრო, ბუნგის დაკივლება, ბუნგის დაკივლება. ხმა, ძახილი. *დღეში სამჯერ ბუნგს დაკივლებენ.*

ბუნგის დაკივლება (Msd) bungis dakivleba იხ. ხმის გაგდება, ბუნგის დრო, ბუნგი. მიცვალებულის შეცხადება. როცა ოჯახში ვინმე გარდაიცვლებოდა, ავიღოდნენ გომზე და დაკივლებდნენ – ვმას გააგებდნენ.

ბუნგის დრო bungis dro სპარსული بانج bang. იხ. ბუნგის დაკივლება, ბუნგი. ლოცვის დრო. *მოვლამ რო აღამ!* – გაიკივლოს, ბუნგიც ბანჯია.

ბურავი (N) buravi იხ. დაბურავა. საბურავი, მოსაბური.

ბურბური (Msd) burburi ბურბურებს burburcbs (V:Sg,3,Prs), ბურბურობს burbuobs (V:Sg:3,Prs), მებურბურების mcburburebis (V:Sg:3,Prs). იხ. მემანთების, ყროყინი. ბუზუნე, ჯიჯღინი, ჩივილი. *ეს კაცი დათემ ბურბურობს.*

ბურბუშელა (N) burbušcla იგივეა რაც ბუქი. ქარისგან დატრიალებული კორიანტელი. *ქარი რო მუაყე, ბეერი მიწას და რაღაცას ეგრე გრულათ აიტანსეყ, წაყა მადლათ; ბურბუშელა – ქარი რო გრუალით იხივს; ბურბუშელა – კუდიან ქარი.*

ბურდა (N) burda იგივეა რაც ბუდე. ბუ-

დე. ჩიტის, ყორანის ბურდა; გელის ბუდეც ბუდეა. *ბურდა თურქულია, დაშქესანაში თურქები ახლონია, ეს ბურდა თურქულია.*

ბურდღლია (N:Pr) burdğlia იხ. დაბურდღნილი. კაცის მეტსახელი მარტყფოში (ფერეიდუნშაპარში). *ბურდღლია ქეიანო, აბურდღნილი, თმები აბურდღნილი.*

ბურზიკალაობა (Msd) burzikalaoba ბურზიკალაობდეს burzikalaobdes (V:Sg,3,ConjPrs). ძიძგილაობა. *ემ ყუყავმა წაიდა რო დედუფალა დაიჭიროს, დედუფალა წაიწვედნიყო ე ნისკარტზე და მეეჭირნა თავისთეინ. ფირტიალუბდა და არსით არ უშებდაო. ბურზიკალაობდესო ეს ორნიო.*

ბურთი (N) burti ბურთი murti. იხ. გუვი. ძოვისას შეყოლილი ცხერის მატყლისგან ხბოს კუჭში წარმოქმნილი გორგალი, რომელიც კლავდა საქონელს. *ბურთი – ძროხა და ხბო რო ერთად იყენეს, ემ ფურმა ის ხო ძროხასაყე ისეე ის ეგრე ძოვდა, იმის მატყლუფს ძოვდა და ჩოფიიდადა მუტელჩი, დავორგლუბოდა, თაყს მოჭჭრიდით, გამოილითყე იმას. ჩონ ბურთი – ემამ ბურთი ქნა და მოყდა; მერე რო შაიჭამს, ჩაყა ბურთს გულ-მუტელჩიგა, თაი მუტელჩი-გადაქურდების, ქუა და ტინი შაიჭების, ეს პირიტყსაყ მაიკლამს; ფური რო ფურს მატყლს გამოყსეყ, მუტელში ბურთითით რგკალი დავროფდისყე, იმას ბურთს ეძასოვდეს.*

ბური (A) buri სპარსული. უღალი, ქერა.

ბურიანი (N:Pr) buriani შტო-გვარის სახელწოდება თორელში. მაყუანი, ბურიანი, ბურიანი, წიფეწიანი, ხისხისანი, ტურიანანი, გურიანი, კადმანი, დოდონი, გალუანი, კაკრონა, წარუკა, – ესეებიყო, რო მე დამიწერაყ.

ბურმა (N) burma იხ. დაბურმაყება. მატყლის ღიდი ფთილა. რომელსაყ რთვის დროს მარცხენა მკლავზე იხვევენ. *ბურმების შემზადება.*

ბურმა (A) Burma ხვეული, ხუჭუჭი. კავები გაქ ბურმა, ბურმა; თმები გაქონდა ბურმა-ბურმა; შენ რო იჯე რუვის პირზე ბურმა-ბურმა თიმებითა, სურმა-სურმა თვალებითა.

ბურჯალია (N:Top) burǰalia ადგილის სახელი სიბაქში. ენაყრი მინდორი გოქ და ბურჯალია იყო, მოუენითყე, წელსლა წყალი რო არ იყო, რო უნდოდი სყე, ჩონ კაცმა წაიდეს, უნდოდი სყე, რო ერთ რა ჭურჭელი აუქსოს და წყალი წაილოს.

ბურჯიანი (N:Pr) burǰiani შტო-გვარი მარტყოში (ფერეიდუნშაპრში). ბურჯიანი მაზრანი ჩონ გერდზე მამული აყე.

ბუტულა (N:Insect) buṭula დიდი ბუზი. ბუტულა იკებნავს და სისხლს ამოწოვს.

ბუქა (Msd) buka ბუქვა, ბუქის დაყენება.

ბუქა (N) buka სპარსული ბუ bok. ერთგვარი ქილა. ყველს დანაით დაჭჭრი და ჩაეაწყოვ ერთ ბუქანი; ყათულები ბუქანი არი.

ბუქი (N) buki ბუქმა bukma (N:Sg, Erg). იგივეა რაც ბურბუმელა. ჩონ ზო თბილისიდან წაველით ესტამბულში, ორ დღეს იქ ვიყნეთ, მაგრამ მემრე თოვლი ბუქი და სიცივე იყო, ლელუა იყო; კაცმა უთხრა: თოვლი და ბუქმა არ გამიშო.

ბულური (A) buǰuri იხ. ბოლორა. სქელი, ბოზი, მსხვილი. ბულურ ადამიანიო. ნახე რამსისქე. ჩონ ვიტყით: ბულურს ეგავო; ბულურ ხე, ბულურ ხე, სქელი; ხე რო სქელია, იტყიან: ბულურ ხე. ადამიანის ხმასაც ვიტყიან: ბულურ ხმა აქ.

ბუყალანი (N) buǰalani სპარსული بوقالان buqalamun. ინდაური. ინდაური? ბუყალან, ბუყალან.

ბუყბუყობს (V) buǰbuǰobs იხ. ბოყბოყა.

ლულუნებს. რა'რი. ეს სუს ბუყბუყობს!

ბუყი (N) buǰi არაბული بوق buq. იხ. ბუყის დაკვრა. ტრანსპორტის საყვირი. ხელი ლეეჭირა ბუყზე და აღარ იღებდა.

ბუყის დაკვრა (Msd) buǰis daǰvra ბუყი ლოუკარ buǰi doukar (V:Sg, 2, Imp). იხ. ბუყი. დასიგნალება. ბუყი ლოუკარ!

ბუჩქიანი (N:Top) buǰkiani გორა მარტყოში (ფერეიდუნშაპრში).

ბუხია (N) buxia ნიშა, კედელში ჩაშენებული სათავსო. ბუხია იქონდა ვეგითი, სახლსაყე ვეით კარი იქონდა, რაცა იქონდა ყურზენი, რაღაც რაღაცები, იქა იქონდა. და ეს დაკლუტილი იქონდა; ბუხია – კარადა რომ კედელშია.

ბღავანა (N:Animal) bǰavana იხ. ცხორი. ცხვარი. ემ ცხორსაცა ბღავანსა დაუძახით, ზოგჯერ ცხორებზე ვიტყიტიყე, რო ემასაო ათი ბღავანა იყაო; გამიწყდაო და რაგდენი იყაო? – და ერთი ხუთი ბღავანა მყაო.

ბღავილი (Msd:Voice) bǰavili ბღავის bǰavis (V:Sg, 3, Prs). ბღავილი. ძროხის ხმიანობა. ციცა ზო კნავის, ციკანი ზო კიკინებს, ცხორი ბღავის, ეტყობა, რო ეს ცხორის ბღავილია, ეტყობა, რო ეს ციცას ხმაურია; ბღავის, ბღავის, მა რას იქს, ისი ყირის?

ბღატება (Msd) bǰaṭeba ბლოტება bǰoṭeba. ებლატების cbǰaṭbis (V:Sg, 3, Prs). ბობლეა, კლდეებზე ბღატება. ქართველებმა რო ქრისტიანობა დაკარგეს, შეებლოტეს თას კალთაზე; ბღატება – კედელზე აცოცლების, მაგრამ ძნელად.

ბეზრიალა (N) bezrīala იგივეა რაც წირწიალა, პიზრიალა, ზირზიალა. ბზრიალა /დაშქესანა/.

3

გაალალებ (Msd) gaalalcha გაალალებს
 gaalalchs (V:Sg,3,Fut). შენლობა, მიტე-
 ვება, კურთხევა. *მოლა ქალსაც გაალალებს
 /ქალისა და კაცის ურთიერთობას აკურ-
 თხებს/.*

გაბეგრება (Msd) gabcgrcba დაბეგრდით-
 ყე davbcgrditq (V:Pl,1,Aor). გაცდენა.
*ელ ვერე ყალიჩა ექსოვითყე, რა ვიცი, ერთ
 ვეგთ გაფეები და არ დაბეგრდითყე, ხო?*

გაბერწება (Msd) gaberq̄cba გაბერწილი
 gaberq̄cili (Ptcp). გაბერწება.

გაბიბინება (Msd) gabibinaveba გაუბიბი-
 ნავეყე gavabibinaveq̄c (V:Sg,1,Aor,Yc).
 გაწმენდა, გასუფთავება. *ივრე გაუბიბინავეყე! /
 მარტყოფი (ფერეიდნულშაჰრი)/*

გაბიჯება (Msd) gabiq̄cba ფეხის გადაღმა.

გაბლენებულ (Ptcp):Phras) gablcnebulo
 წყველა.

გაბლინება (Msd) gablinq̄cba გაბლინე-
 ბული gablinq̄cbuli (Ptcp). გამოშტერება,
 გამოსულულება.

გაბმა (N) gabma გაბმა, გაგრძელება. *გაბმა –
 წიმა რო ვეების.*

გაბოტება (Msd) gaboq̄cba იხ. გაგუება.
 გაბოტება, გაბრაზება. *გაბოტება იმას ნიშ-
 ნავს, ჩონ იქ ვიტყვითყე გაიბოტაო. გაგუე-
 ბა გაბოტება არ არი, ის ხო გაგუელა და მე,
 მე არა ეჭვამ, მე გაეგუელი და გაბოტება სხო
 რამე ერი და გაგუება სხო რამე ერი. არა?
 ერთ ცოტა ჩხუბით არი ის გაგუება, ერთ
 ცოტა ჩხუბით. ჰა, გაგუედების გაბოტებაჲ
 არი და ერთ ცოტა ჩხუბით არი და ერთ ცო-*

ტა აი, მაგრად ამბოფს და როგორც გერხუ-
 ბებოდეს.

გაბოტება (Msd:Phras) gaboq̄cba გაიბოტა
 gaiboq̄a (V:Sg,3,Aor), გაბოტილი gaboq̄ili
 (Ptcp). გაჯიუტება. *ეს საქმე გააკეთეო –
 ანს საიდა მეტყვის, ანს თავის ჰაჰა. ეს საქ-
 მე გააკეთეო და მეორელა მეტყვით, ბიჭო,
 ნუ გაიბოტეფ ვერეო.*

გაბოტება (Msd) gaboq̄cba გაბოტილი
 gaboq̄ili (Ptcp), გაიბოტებს gaiboq̄chs
 (V:Sg,3,Fut). გალაჯვა.

გაბუგვა (Msd) gabugva გაიბუგვენყე
 gaybugvenq̄c (V:Pl,3,Fut). გაწყვეტა, და-
 ხოცვა. *მოიზარარებ – ესეები შომოოდგე-
 ბიან იმეფეს, იმ მამლუფეს, გაიწყეტენყე,
 გაიბუგვენყე და გამაიპყრიანყე ვარეთ, იმ
 მამლუფეს.*

გაგინება (Msd) gagincba გააგინავს
 gaaginavs (V:Sg,3,Fut,Yc). გაღანძვლა,
 შეგინება. *გაგინებაჲ იყვისყე; ლელა შეილს
 რო გააგინავს, ეტყის: აჭყრინდეო, ჯივანი
 მაჲცდე, ხეირი არა ინახო.*

გაგიონრდა (V:Phras) gagioxrda წყველა.

გაგონჯება (Msd) gagonq̄cba იგივეა რაც
 გამაჰრა. წახლდმა. *ჩვენთან სავდარი სიტყვა
 არის, გაგონჯდა – წახლდა /თორელი/.*

გაგორვებ-გამოგორვება (Msd) gagorveb-
 gamogorveba გააგორვებენ-გამაგორ-
 ვებენ gaagorveben-gamaagorvcben
 (V:Pl,3,Fut). გაგორვებ-გამოგორვება. *მატ-
 ყლს ნამა გაირეჲსაჲ და ერთ ემე აჲ დასკა
 გაიშლიან, გუნი, რა ვიცი, თავისი ერთ ემე
 აჲ, დასკა გაიშლიან, ემას ნამა დაიპენტენ,
 ნამა დაიპენტენ, ნამა, დასტულადა და
 გაიშლიან და ემასა ერთ ორ-საველ ვერე
 გააგორვებენ-გამაგორვებენ.*

გაგორეება (Msd) gagorvcbა გააგორეებენ
gaagorvcbcn (V:Pl,3,Fut), ვაგორეებდით
vagorvcbdio (V:Sg,1,Impf). გაგორება.
ემასლა ველთა და ფევითა და ემებითა
ეგრე ვაგორეებენ, გააგორეებენ და ნამა
შაიქთელენ; ვაგორეებდით, ემ კალოზე
საგორეელას ვაგორეებდით და ანს დამი-
გორდა, გაღვიდა სხოვან და წაიდა ქოითებ-
ჩიგაო.

გაგუეება (Msd) gaguvcბა გაგუება
gagucბა. გაგუელა gaguvda (V:Sg,3,Aor),
ნაგუარი naguari (Ptcp). იხ. გაბოტება. გა-
ბუტება, გაბრაზება, გაგულისება. მაგონდ-
ბის, რო ყანები ჩამუშარ იყო და ჩონი ნო-
ქარი, დანი ის ჩონ მუშა გაგუებულყო, არ
მოსულყო, მოგეშელოს, ჩონ საქმეზე არ
მოსულყო, გაგუებულყო; გაგუეება ის
არი, რო თქოს, მე ეს აღარ მინდაო და იმ
წილოს გაყოფარი გაგუეება.

გაგჩეება (Msd) gagčrcბა ეგჩე-
რება egčrcბა (V:Sg,3), შეგჩეების
megčrcbis (V:Sg,1). გაჩეება. ემ ბიჭს
არ ექჩრებოდა დაიკბოს, ბასქი დასატუ-
ლი იყო და ემ ყორმა დაიკბო ყამმა და ჩა-
მაგლო და დასუსტა; ერთ იგეთ ყორმაო,
მასჯან, დამცხოვო, რო თუ შენ ყოფილი-
ყავო, ასჯან არ გაიქჩრებოდეო, რო რამე
უთხრაო, იმის ბალაზეო დამცხოო და დამა-
სუსტაო; არ გაიქჩრა, რო ეს ბიჭი გამა-
ლიძოსა, არ გაიქჩრა.

გადაბმა (Msd) gadabma სამკალში რამდ-
ნიმე კაცის წასვლა, ერთმანეთში მოშველება.
გადაბმას ვეძახით: ერთ დღეს ჩონს, ერთ
დღეს ქენს, ერთ რეს იმას, ოთხი-ხუთი კა-
ცი ერთმანეთთან, გადაბმას ვეძახით, სამ-
კალჩი გადაბმულათა ვთიბავთ.

გადაბმულად თიბვა (Adv) gadabmulad
tibva რამდენიმე კაცის მიერ ერთად თიბვა,
ნადი თიბვის დროს. გადაბმულად თიბვა არი,

რო შენ მეშველები, ხუთნივენი. ხვალა
ამასა.

გადაგადმო (Adv) gadagadmo იხ. გარდი-
გარდმო, გარდიგარდმო, სიგანეზე.

გადად-გადმოსულა (Msd) gadad-
gadmosula იხ. ლამლაში. ბაჯბაჯი.

გადაკვრა (Msd) gadaqvra გადართვა (ტე-
ლევიზორის არხების).

გადარახრახება (Msd:Voice) gadaraxra-
xeba დიდი ხმით გაკინება.

გადასხოფრება (Msd:Phras) gadasxoprcბა
გადასხოფრა gadaasxopra (V:Sg,3,Aor).
იგივეა რაც გაფორცხუა. ლაპარაკის სხვა
თემაზე გადატანა. გადასხოფრა და გაფორ-
ცხა – ორივენიც არი.

გადასჯანა (Msd) gadasQna გადასჯანის
gadasQnis (V:Sg,3,Fut). იხ. გასხნა, გა-
ლახნა. ეერ გადასჯანეს, წყრან არ გოოშის,
რო ჩონ გადასჯანათ, ჩემთი უნდა გადას-
ჯანა, არ გაიხითოთ, იგრე დამპალიყოლა;
ჰა, ერთი ექონდა, ისიც იგრე დახეულთ-
ყო, დამპალიყო, არ შეენახევენ, იგრე იყო,
მანდ ვინ გადასჯანასლა, გაიხითოს.

გადაფრენა (Msd) gadaprena გადაფრენა.

გადაფრენა (Msd) gadaprena გადაფრენ-
დენ gadaprenden (V:Pl,3,Aor). გადახტო-
მა. როდესაძღა ძან გაშორდის, მინაც რო
კარგათ ფრინველსეე, ერთი-ორიკ გადაფ-
რინდის; ძელებურათა რო ბატარეები ვიყა-
ვით, რო გადაფრინდენ; ბალიონი მოდის,
ბალიონი მოდისო!

გადაღრა (Msd) gadağra გადაღრა.

გადაცერვა (Msd) gadaccrva გადაცე-
რილა gadaycerila (V:Sg,3,Result I),
იცერება icrcბა (V:Sg,3,Prs), გალიცე-

რა gadicera (V:Sg,3,Aor), გადიცეროს
gadicros (V:Sg,3,Conj II), იცერების
iccrebis (V:Sg,3,Prs). გადაცერვა, გადაწ-
ვერვა. თოთხმეტის არიო თორე. ხო ის
მიღისლა, ეტყობის, რო გადაიცერილა,
თხუთმეტია გადაიცერილა; მზემ გადი-
ცერა; მზე გადაიცერების; სამე მთორე
მიღისლა, რო გადიცეროს, თხუთმეტია
რო გადასულა.

გადასატულავება (Msd) gadaxatlavcba
გადასატულავეს gadaxatlavdes
(V:Sg,3,ConjFut). მოღამაზება. პურსა-
ლა რო ამოიღებთ, იმ კერეხს შობოქსობთ
ემ პურზე, რო გადასატულავეს, რო ჩონ
გუნდა წოქლოთ ჩონ ბიჭის ნათხონსა.

გადახეჩა (Msd) gadaxcča გადახეჩეთ
gadavxcčct (V:Pl,1,Aor), გადახეჩევს
gadavxcčcvs (V:Pl,3,Fut), გახეჩა gaxcča
(Msd). გადახლენა. შუაზე გადახეჩეთ.
ქათამი ხო ბაიტა არი, ხელით მას გადაი-
ხეჩევს; გადახეჩეთ – ქათამი უფო ბაი-
ტა არი, კელით მალე გარდახლიჩების
/თორელი/.

გადასკრის (V) gadaysčkris იხ. სკრეკრი.
გადასკრიალებს.

გადაყდა (Msd) gadaQda გარდაყ-
და gardaQda. გადაყდის gadaiQdis
(V:Sg,Prs). გადახდა (საფასურის). წაელენ
და იმაშილა, რო პურს შაშქამენ და, რაძლა
რო ბიჭინათაყე დედაკაცი არი, ის ფულს
გადაყდის.

გაღება (Msd) gadcba გადაღება. მძიმე და
ხანგრძლივი აუადყოფობის დროს ამზობენ.
ყმაწილი გამიღებია – არც თელღების და
არც კლების.

გადიღება (Msd) gadidcba იგივეა რაც გას-
ხიღება, გაზღა. გაზრდა. თაყ დედა ისეთ ნა-
მაი დედაა, რო ყმაწილუფთან სუ იყო და სუ

გადიღა; რო გაედიღლი და გამუელ, მე ოზ-
დაერთის წლისა ვიყავ. მერე ჩემ ძმებიც
გადიღეს და მოიღეს თეპრანს.

გადიყრების (V) gadiqrcbis იგივეა რაც
წიშის, თოვლის აყრა. გაიღარებს, გამოიღა-
რებს.

გადიკვალა (V:Pseudo) gadicvala იგი-
ვეა რაც წაიღა ხელსაყენა. გარდაიკვალა.
გადიკვალა ესე! ორნილა ცხოვრობენ, რო
ქართულად ამბობენ; გადიკვალა, გადიკ-
ვალა, მაშა, მეც ამა ენახე, ეს, ეს, ბატონ
ქერიმი ეს ძალიან ქართველის ემე არი,
მამყორველი.

გადოსტება (Msd) gadoscba გადოსტღე-
ბიან gadoscbian (V:Pl,3,Fut), გაე-
დოსტითლა gavdosicba (V:Pl,1,Aor).
სპარსული *سوادوست/دوست*. იგივეა რაც და-
დოსტება. შერიგება, დამეგობრება. ერთხე-
ლა ერთსაყელაყა გული მტკიევიბიყე
ერთმანეთსაყე, გადაისრიან და გადააღებენ
უკანა, გადოსტღებიან, რაჯურად ვითხრა,
დამშეიდღებიან ერთმანერთან; ეხლა კი,
იმის უკანაყ ელა მე რო მოსწაყლებელი
ვიყავ სოფელჩი, იმის უკან გაედოსტითლა
ძრიყლა.

გადრეცილი (N:Top) gadrecili მამულის
სახელი მარტყოფში (ფერეიდულშაპრში).
გადრეცილი, ლატუსი, მიღმახევი, რო გა-
ვალთყე, ერთ ვევი აქ არ ჩადის, რო გად-
ვალთ ამ გაღმა, კიდეც ერთ ვევი რჩების,
ამას იქიან მიღმახევი; მაყრის კაციც გად-
რეცილსაყე გამობრუნებულან და ქურთის
გ ზასაყე გადმოსულან.

გაელხება (Msd:Phras) gaclxcba თავზე
ხელის აღება.

გავა (N) gava გავას gavas (N:Sg,Dat).
სოლი. გათილილი ჯოხები არი, გინახაყ, რო
გათილიან წერსა და სხო ჯოხშიგ ჩაიხეჩ-

ენ და დასაცხებენ იმას, გაიყრის – გაეა, გაეა, გაეას ვეძახით.

გავანება (Msd) gavaneba გაავანა gaavana (V:Sing,3,Aor). გაშლა, არევა, დაფანტვა.

გავზე მოსლა (Msd) gavze mosla გავზე მოიღეს gavze moides (V:Sg,3,Conj II). დარბილება. გავზე მოიღესო. გავზე ნიშნავს, რო შაჭმა დროზე მოიღესო, ბიტა დარბილდესო, ეს მაგარია; გატოტორობებული რო იყოს და ჩაიძყარო, ჯერ ვერა იჭამ, გოიშიო, ეს ჩაყრილი გავზე მოიღესო.

გავლება (Msd) gavleba ამაველუ amaavle (V:Sg,2,Aor), გაველე gaavle (V:Sg,2,Aor). იხ. გალაღლაღება. წყალში ტანსაცმლის გავლება გარეცხვის შემდეგ, გავლება.

გავრანი (N) gavrani გავრანს gavrans (N:Sg,Dat). სპარსული گاوړانگāvran. იგივეა რაც სამკრე. სახრე. და შოიწყურებიან ჯარეფსა, გავრანს ვიძახით, სამკრესა, სამკრეს იძახით ქენ, არა?

გაზარება (Msd) gazareba გაწელება, გაჭიმვა. ჭიკეულამ უნდოდა ცურავს მეწიოს. იქ თენი გაიზარა, რო გაწყდა.

გაზარება (Msd) gazareba გაიზარა gaizara (V:Sg,3,Aor). გაზმორება.

გაზდა (Msd) gazda გაიზარდა gaizarda (V:Sg,3,Aor), გაიზარდოს gaizardos (V:Sg,3,Aor). იგივეა რაც გადილება. გაზრდა. თორელში, დაშქესანასა და აზნაში – გაზდა. ჩემ პაპა ქე ამესყე უკან უმაჰო გაიზარდა; გაიზარდოს, გაიზარდოს, შეილი გაიზარდების, დადიდების; ვარდი საეარდორი გაიზღების; მასალან, ეგდენ ვმაწილი აეზარდე.

გაზელა (Msd) gazela გასროლა. ერთ ბიჭმა თოლი მაკუმშავა, გაზილა, სხოს მაპხტა თოლში და დაქორავა. /ერთმა ბიჭმა თოვლი მოაგუნდავა, ისროლა, სხვას მოხვდა თეაღში და დააბრმავა; ემან ექით აზილა ამ ციხესაყე, აზილა ამ თავის ყალიანის თეუსა, რო ცეცხლი ღეენტეა და წეედა; ერთმა უნდა აიღოს და გოიზილოს ჩვენ.

გაზელა (Msd:Phras) gazela იხ. მოზელა. ცემა. დედაკემა თავის ვმაწილი ნამა გაზილა.

გაზი (N:Plant) gazi გააზი gyazi. სპარსული گازgaz. გაზის ხის მტერი საგან დამზადებული ტბილეული. მაგმაზე დაეაწყოთ ბეური ემესა, ქიშმიში, გაზი; მოიღიან, მათანინანე შირინი, ერთ გაზი, ერთ ყანდი, ესები მუგუტანინანე და დავსინათითყე, ნაპარი მიეცითყე.

გაზილება (V) gaziğeba გაზილებულა gaziğebula (V:Sg,3,Result I), გაზიდა gaaziğa (V:Sg,3,Aor). იხ. გაძლომა, გალაღარტება, გაღიმება. გაელენთა, გაეიება. იტყვიან მიწაზე. [მიწა] გაზიღდა და თლიანათ შაიქნა ჭავრობი, წყალი რო მეტი მოდის, გაზიღდა: ერთ ზარი არიო, თეეზსა იგავო. და ეს ღელამიწაო იმ ჯარის ზურგზე გაღგაო, იგდენი იწიმაო, რო იმასაც გაივარდა წყალი, გაიზიდა, გაძლების – გაზიდაო.

გაზუტი (N:Top) gazuṭi გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში).

გათავთაეება (Msd) gatavtaveba გაეთათავთათ გაtavatavot (V:Pl,1,Conj II), გაეთათავთეე gavatavtave (V:Sg,1,Aor). დამთავრება, გადაწყვეტა. მოდიოთ და ჩონ შუა ეს მოშეელი [პრობლემა] გაეთათავთავო; ლობიო გაეთათავთეე, მოეაწითე, შეეაწყვეე მოციკარეჩი, შეეაწყვეე.

გათამიზება (Msd) gatamizcbe გა-

ვათამიზეფთყე gavatamizcṗc (V:Pl,1,Fut,Yc). არაბული *صاف* lamiz. იხ. თამისის ქნა. გასუფთალება. მაკრატელითა ემესა – წერეფს ღოოჭერთყე, გაეათამიზეფთყე; ზფხულზე მუალთყე და, მაკრატელია, მაკრატელითა ემესა, წერეფს გაეათამიზეფთყე, გაეათამიზეფთყე, მზე შადგეს შიგა და რო ყურზენმა გაა ზღოს.

გათეთრება (Msd) gatetrcba გაათეთრებენ gaatetrcben (V:Pl,3). მოკალა [სილინხის კურჭლოს]. ჩონ დავახით მისი, ჰამაც გაწითლების და გაათეთრებენ.

გათეთრება (Msd) gatetrcba გაათეთრე gaatetre (V:Sg,2,Aor). გარეცხვა. ცურავმა თქო: რა არიო? – და მემნებისო, რო წალი, ეს ტუმარა გაათეთრე და მოდიო; და ერთ ორ დღეს თავისთან ნამა იყო და ერთ ორ-სამ დღე რო გაიარნა, თქო, რო აღე წალი, ეს შავ ტუმარაო ემ წყაროზე გაათეთრე და შამაიტანეო.

გათეთრება (Msd:Phras) gatetrcba გაცხადება, სხვისთვის თქმა. ნუ გაათეთრავ /სხვებთან ნუ იტყვი, ნუ გასცემ/!

გათიზება (Msd) gatizcba სპარსული *صاف* iz. გაღესვა. ნამგალო, არ ვიცო, დანა, ნამგალო. დანას გათი ზებასათინა, გაღესვასათინა /ახნა/.

გათხელება (Msd) gatxeleba გაბრტყელება, ცომის გათხელება. ვარდნა იყო, ეგრე ჯოხი იყო დასატული, ვარდნად გაეათხელითყე, მერე ავილითყე ხელნი ეგრე, ეგრე, ეგრე ვქნითყე, გათხელდის, დავადგითყე ემ შათამანდზელა და მიეკართყე თორნეს.

გათხლახვა (Msd) gatxlaxva იგივეა რაც გაწურვა. ვინმეს მიწაზე დანარცება.

გათხლუშა (Msd) gatxlēša ცემა, დარტყმა.

ეს ეგრე ჩაილაგების, გამავრდების, მერე უნდა ვაზმათა დათხლიშო, აყარო, პურის დაკრასთი; ზანდაზან ემე ბარსა დათხლიშევედეს, ჩაითხლეშევედის და გატყიპდეს, ბეურსაც ზედ ეტარებოდეს; ეს გუვიც ემის ველრიგ არი, რომელმაც მოიღეს, დააწყოს ერთმანებზე ეს შეიდი[ქუა], თუ ემან გუვიც დთხლიშა, ეს დაიწევის /თორელი/.

გაკარწყალება (Msd) gaḳarçqaleba გაკარწყალებს gaḳarçqaleps (V:Sg,2,Prs). ღნობა. ქონი რაც გაკარწყალებს, რას ეძახით მგას ქენ? – თავის ორგანიზმი აღნოეს ამ ქონეფს, იმითინ დამჭლობილა.

გაკეთება (Msd) gaḳetcbeba გააკეთებები gayḳetdcbi (V:Sg,2,Fut). გამოკეთება, გამოჯანმრთელება. მალე გააკეთებები, ღმერთმა ქნას!

გაკივლება (Msd) gaḳivleba დაძახება.

გაკითხვა (Msd) gaḳitxva გააკითხე gayḳitxe (V:Sg,2,Aor), გააკითხავ gayḳitxav (V:Sg,2,Fut). წაკითხვა. ქეთამზე იტყიან: გააკითხე; შენ ვერ გააკითხავ.

გაკილეება (Msd) gaḳilveba გამაკილო gamaxilo (V:Sg,2,M1,Conj II), მაკილებს maḳilvebs (V:Sg,3,M1,Prs). ყურადღების მიქცევა. არ გამაკილო! არ მაკილებს.

გაკირება (Msd) gaḳirveba გააკირვა gaaxirva (V:Sg,3,Aor). გამოსუბრება, გამოპასუხება. გაკირება ნიშნავს, რომ ერთმანერთთან ლაპარაკობენ; ამან ასლან არ გააკირვა, მის არ გააკირვა, არ გააკირვა და თავი დაიხარა და წაიდა; არ გააკირვა ემ ბიჭმა, რო არ გააკირვა, ჭერი გაიხსნა და ჩამოიდა ერთი დიდი ცურავი, ემასთან იიზნ ემ ყოროთან და იცინა და დაბრუნდა და აიდა; ემამ არ გააკირვა, მისცაყე ქირაზე ეს

საპაღნე და წაიღეს მანზილ-მანზილ, თა მივიღეს პინდისთანს;

გაკოლვა (Msd) gaḳolva იხ. კოლი. გაკვალვა. გაკოლვა – ეს პირველს ექამდი ჩავა, მეორე ცოტას ჩავა და მესამე აი ეგეთს გააკეთეთეს და სამოცი, ორმოცდაათი, ოთხმოცი კაცი აი ემ კოლზე მიდის.

გაკრენჭა (Msd) gaḳrenča კრეჭენ ḳrečēn (V:Pl,3,Prs). იხ. პარსვა. გაკრეჭა. თხს კრეჭენ, ცხვარს პარსვენ.

გაკრენჭა (Msd) gaḳrenča გავკრენჭავ gavḳrenčav (V:Sg,1,Fut), გოუკრენჭავეე goḳrenčavəc (V:Sg,1,Fut,Yc). იხ. გამოკეთა. გამოჭრა. გავკრენჭავ და შოიკერავეე; ექამდი გომოხაზე თავინთ ზომეფს გომოხაზევეე, იმის უკან გოუკრენჭავეე.

გაკურცხლება (Msd) gaḳurcxleba გაქცევა, გაკურცხლა.

გალა (N) gala ნაჭრის ჩანთა, სურჯინივით. გალაზე შეკერულია. ჩანთასავითაა. ტუმარა, ტუმარა, პირი წუუტკეცო, ერთ ცოტა; გალა არი, რო ნახევარ ემ პირზე ჩაიყრი, ემ ხარ აღარ გარდავიღეს, ნახევარზე ერთ პირზე რო ეს საპაღნეა, ერთათ დადგეს, არ წაივიღეს ამ პირზე და ემ პირზე.

გალადარი (N) galadari გალადრები galadrebi (N:Pl,Nom). გას აღ galcedar. იგივეა რაც მეჩობნე. ჩობანი, მწყემსი. მინდორი ნახა გალადრები ანქა, წაიმანავდა გალადრები ნახა – მეჩობნები, პა მეჩობნები.

გალალვა (Msd) galalva გარეკვა.

გალაღარტება (Msd) galaḡarṭeba გალაღარდება galaḡardeba. გაელაღარდლით gavlaḡarddit (V:Pl,1,Aor), გაალაღარტაო gaalaḡarṭao (V:Sg,3,Aor,0), აღაღარტებს

alagaṛṭebs (V:Sg,3,Prs), გამალაღარტაო gamalagaṛṭao (V:Sg,1,Aor,0). იგივეა რაც გალაღალაღება. იხ. ვაზიღება, ლაღარტი. ძლიერად დასველება, გაელენთა, დაღობა. მიწაზე არ იტყვიან. იმდენ წყალი დამახსხეს, რო გაელაღარტლიო, გამალაღარტაო, წყლით გაეიღინთით, დაესველდით; გალაღარტაო, გასველა, აღაღარტებს; გაელაღარდლით; წყალი ბევრი მახსა! აღლაღარტა.

გალაღალაღება (Msd) galaḡlaḡeḳeba გაალაღალაღე gaalaḡlaḡe (V:Sg,2,Conj II), ჩამალაღალაღა čamaalaḡlaḡa (V:Sg,3,Aor). იგივეა რაც გალაღარტება. იხ. გაელება. გაელება. წყლით გაელინთვა, ერთიანად დასველება, წყალში რაიმეს გაელება. გაელაღალაღლით, აი ეს ტანსაცმელი გაელაღალაღე.

გალევა (Msd) galeva გალუული galculi (Pstp). იგივეა რაც დალევა. გალევა.

გალევაჭური (N) ფრანგული galevaFuri გარევაჭური garevaFuni. गरامافون gerāmāfon. გრამაფონი.

გალეწვა (Msd) galcəva გაილეწვა gaylcəv (V:Sg,2,Fut). გალეწვა. გახმების, გაილეწვა, მოიტან, ჩაიყრი საბძელში, ზამთრის იმას აჭმეე; კალოზეგაც იყვისე, ის ჯენკი, ჯენკი აღარ გამოიღოდი სეე, კარმაც ვერ გალეწისეე, ბოლოს და ბოლოს და ბოლოს და ბოლოს დაყარინაყე კალოზეგა სქელ ჯოხით, ის დატორინაყე, რო ის ხორბალი გამოიღეს ამ ჯენკსაყე.

გალიპული (Ptcp) galipuli გოოლუა goolopa (V:Sg,3,Aor). მოლიპული, გალიპული, მოლიპული.

გალუა (N:Plant) galua ქლიავი. ბაღში არ დაითეოს ვალუა. ვალუა ხო იცი რა არი? ქლიავსავით არი, მყავევა; ვალუა ის, ჩენთან ქლიავი.

გალუანი (N:Pr) galuani ქართველთა ერთი საგვარეულო თორელში. *გერიანი, კადაშანი, გალუანი, ვალუანი, კაკრინა, წარუკა, – ესეები ყო, რო მე დამიწერავ.*

გალხობა (Msd) galxoba გალხა galxa (V:Sg,3,Aor), გალხობილა galxobila (V:Sg,3,Result I), გამხალა gamxala (V:Sg,3,Result I). გალღობა. *გალხა ის არი, რო ყინული თავდებ. გალხობილა თოული; გამხალაო, გალხების ყინული.*

გალხობა (Msd) galxoba ღლხობა lxoba (Msd). ღლხობა. *ყინული გალხა.*

გამამზევრება (Msd) gamamzcvreba გამამზევრება gamamzcvlcba. გამამზევრება gamaamzvela (V:Sg,3,Aor), გამამზევრებენ gamaamzvelcben (V:Pl,3,Fut). იგივეა რაც ამზევრება. იხ. ამჯარება. გამოჩენა, გამომზევრება. *სამარველები ქეები არი, ყოილარ აღასი, რო ვეზირ იყო ყაჯარიანთ ეხლა თითან ჩუღურთელნი მონუმარენია და ერთმანერთს ზედმეტ სახელს არქმენ და მისაც სახელი დაარქეს, ნელანელად გამამზევრებენ და ეტყვიან.*

გამაჰრა (V) gamahra იგივეა რაც გაგონჯება. წახლა. დაშკესანაში ამბობენ გამაჰრა – წახლა /დაშკესანა/.

გამეტება (Msd:New) gameteba იგივეა რაც ქერება. გამეტება.

გამთელება (Msd) gamtelcba გაგამთელეო gagamtelo (V:Sg,1,M2,Conj II), გამთელდა gamtelida (V:Sg,3,Aor). მოჩენა. წაიდა და ემ ღოვდორებს [ქეიმს] თქო, რო თუ გაგამთელეო მალეო, წახლდ მაიყუნე ის ყორიო, თქო: ბალეო; რაქთენ დღეს უწამლა და ემ ჯერზე ვერ გამთელდა.

გამითენდა (V) gamitenda დამათენდა, შემომათენდა. ვერ გაეიგე რანაირათ გამი-

თენდაო ამაღამ, ცუდად გაეხდით, ყრალათ გაეხდით.

გამოკეთა (Msd) gamoketa გამოკეთავ gamovkctav (V:Sg,1,Fut), გამოფკეთავ gamofkvetav (V:Sg,1,Fut). იხ. გაკერნჭა. გამოჭრა. *ფარჩას მამიტანს, ანდა ზებს დოოჭერავ, და ბად დავწერავთ. დავწერავ და იმის უკან გამოკეთავ, შოოკერავ და მოა; მაკრატელი, მაკრატელი გამოკეთავ და შოოკერავ, ჩარხები მაქ, სამ ჩარხი მაქ.*

გამოკიდება (Msd) gamokideba გამოკიდებულთა gamokidebulia (V:Aux). ჩაკირკიტება.

გამოლანგვა (Msd) gamolangva გამოლანგვა gamolanga (V:Sg,3,Aor). გამოგვა. დაფარე ზღა და გამოლანგვა.

გამოპირება (Msd) gamopireba დაპირება.

გამოჟონვა (Msd) gamožonva ჟონავს žonavs (V:Sg,3,Prs). გამოჟონვა.

გამორთმა (Msd) gamortma გამორთმევა. *ჩონ მიეცემდით, ნამაი ანქ მოზობლობა გუქონდა და მიცემა და გამორთმა და მოშელემა და ნამა იყო, ანქა რო ვიყნევით ჩულრუთსა; გამართმენეე ფულს, ეგეთ რამეს რო გამართმენეე.*

გამორთმა (Msd) gamortma იგივეა რაც გამორთმევა. ყიდვა.

გამორთმევა (Msd) gamortmeva გამორთმეოთომ gamourtom (V:Sg,3,Result I). იგივეა რაც გამორთმა. ყიდვა.

გამორიღება (V) gamorideba ღერიღეო decride (V:Sg,2,Aor). გამორიღება. *ქეები გაატალეო, გამორიღება ის არი, რო აი, მაიკილო და გამოილო – გამორიღება არი და აიტკაპო – დაჭერა არი.*

გამოსურტნა (Msd) gamosurṭna ხეების, მცენარეების და ხეების ფოთლების მთლიანად მოღვევა.

გამოსუსუტუა (Msd) gamosusuṭa გამოსუსუტავდა gamosusuṭavda (V:Sg,3,Aor), გამოსუსუტა gamosusuṭa (V:Sg,3,Aor). გამოთავება, გამოშრობა, გამოსურტვა. გათოვდაო, მაინც ქარმა გამოუსუსუტაო. გაახმო მიწა.

გამოსხმა (Msd) gamosxma გამაასხა gamaasxa (V:Sg,3,Aor), გამაასხამს gamaasxams (V:Sg,3,Fut). დაქევა. პირველა წაიდა ხეზეგა და ბუდე გააკეთა და გამაასხა გამაასხა და მეღამ მოიდა; ქათამი ქე კერცხს დაიდებს, მერე ერთი ოცი კერცხს შოოყრიან ქეშა, ამმა ემ ქათმის კერცხს ჰაიად ხორუსის იყოს, მამალი ჰყვანდეს ქე შიგ დაატყობს, შიგ დაატყობს ერთი ხალი შიგ არი, მეერე ემას შოოყრიან ქათამს, ოზღაერ დღეს დაწვების, მეერე ოზღაერ დღე ქე ათავდა, ეს ჭუჭულას გამაასხამს.

გამოტევება (Msd) gamoṭevcba გამოლოტივოთ gomooṭivot (V:Pl,2,Conj II). იხ. დატევება. მიშეება, მისევა. და იმაშინაც, რო გუნდა, ერთ ძაღლი სხო ძაღლს გამოლოტივოთ, ვაშუდლოთყე, ელეგრე აბაბახს დავც ხეფთყე.

გამოფაქიზაება (Msd) gamopakizaveba გამოაფაქიზაებთ gamoapakizavebt (V:Pl,2,Fut), გამოაფაქიზაეფთ gamoopakizavept (V:Pl,2,Fut). სპარსული *سپاکیزه* gamosufotaveba. ქათამს თავს მოჭჭრით. გამოაფაქიზაეფთ მუცელსა და ნაწლავებს; ნაწლავი, გულლიძლი, ფაში, გული და იმაშინ გამოაფაქიზაებთ, გამოაფაქიზაებთ, გამოერეცხათ.

გამოფუტვა (Msd) gamopuṭva გამოფუტვავე gomopuṭavdce (V:Pl,3,Result I,Yc). იხ. ამოჭორტნა. ამოთლა, ამოფუტურობა. წყალი ჩამოსულა, დოოფულაგებია და რუვი ვოოფუტვებია, ვერ ვოუტანიყე, მოსულან, ის ჯოხი ვომოფუტვავე და ვოოდა ექა და იქ.

გამოღმა (Adv) gamoḡma გამოღმა. გაღმას დაიძახიან და გამოღმას დაიძახიან.

გამოყოლა (Msd) gamoqola რამის ხელს გაყოლება. ერთ რამე რო სხოს გააკეება: ჩემ ფეხსამოსი შენ გამოყოლია.

გამოშრობა (Msd) gamošroba გამოშრობა. იტყვიან პურზე, ცომეულზე. მშრალი ეჭირა ხელნი; პურზე იტყვიან: ვოოში პური გამოშრესო, ხმელ მიწას მაგიერად – არა.

გამოჩვევა (Msd) gamočveva გამაჩვიო gamayčvio (V:Sg,2,Conj II). იგივეა რაც დამწყობა. გაწყითნა, გახედნა. დამწყობა? – გამაჩვიო, ეს რო ჯერ ახალგაზდა რო არი და ჯერ ვერ დგები თავისთან ახლოს, წიხლ გაყრის.

გამოცხრობა (Msd) gamocxroba გამოცხრეს gamocxres (V:Sg,3,Conj II). გამოცხობა, გამოშრობა, გამოშუშება. სარქელი დაფარე, რო პურმა გამოცხრეს.

გამოწვევა (Msd) gamočcva მიწვლნა.

გამოწრილტა (Msd) gamočrilwa გამაწრილავს gamahčrilavs (V:Sg,3,Prs). გამოკითხავს და გამოტყებს, ატყვევინებს რამეს. დახერარო, ვინმე ხო გამაწრილო, სეგბარი თავის ენასყე გამაჩილო; გამაწრილო, ატყვევინო; თუ ვინმემ უნდოდეს, სეგბარი წაკურყნოს და მართალი არა თქოს, აწნეხინო და ელოდო, სურამე გაიგო.

გამოხამება (Msd) gamoxamecba გა-

მახამებლეს gamayxamecbdes (V:Sg,3,CondFut), გამოხამე gamovxame (V:Sg,1,Aor). იგივეა რაც დადარება. იხ. ზამს. ვაღწყვეტა, საჭიროდ ჩათვლა, გამოჩვენა, არჩევა. თამაშის დაწყების წინ არჩევანის პროცესი ჯგუფებს შორის. *ეხლა ემ ხუთის დრო იყო, გამაძამებლეს, რო ეხლა ჩემ დრო'რი, რო დავსწევთ და ჩონ შავაჯკეთეე; გამოიხამებდით! – ეხლა ეს მინდოდა პირველად მეთქო, ეხლა ეს ორი ჯგუფი წაიდოდა, იტყოდა: ქე მე და შენ ერთმანეთს გარდაეხუვდით, წაიდოდი ანქითა, ბატა შორსა, ერთი ქუას აიღებდა ველჩი/თორელი/.*

გამოხამება (Msd) gamoxamecბა გამაძამება gamaaxame (V:Sg,2,Aor). გახედნა, გამოჩვენა. კაცით რო სამუშაოზე გავა, ისიც უნდა გამოხამდეს. *კარი უნდა გამაძამო.*

გამოხანარაკებული (Ptcp) gamoxaxarakcbuli გამოუჯარაკებული gamoQaQarაკcbuli. გამოხანარაკებულია gamoxaxarakcbulia (Ptcp:Aux). გამოშრალი. *გამოხანარაკებულია მელია, გამოუჯარაკებულია თორენჩი.*

გამოჯურჯება (Msd) gamoჯურჯება გამოიჯურჯა gamoiჯურჯა (V:Sg,3,Aor). ხმის ჩახლენა, ჩაწყვეტა. ძალი რო გელს ნახავს, ვერ იყეფებს, ძალი გამოიჯურჯა. *ყელის სიმები გაიჯურჯება, ბოლმისაყე.*

გამსრელება (Msd) gamsreleბა გაეამსრელებო gavamsrelept (V:Pl,1,Fut). ნიშნის დაღება. *ჩონ გაეამსრელებო /თორელი/.*

გამსყიდველი (N) gamsqidveli გამსყიდველები gamsqidvlecbi (N:Pl,Nom). გამსყიდველი. *პარსელები ჩამოიდეს ჩონთან აღან, გამსყიდველები არიან, რო წახლო, ზუსტად ქართულად, როგორც მე გეუბნე-*

ბი, ისიც გეუბნები.

გამტერევა (Msd) gamტერევა გამომტრეულიყო gamomტრულიყო (V:Sg,3,Result II), გაიმტრევის gaimტრევის (V:Sg,3,Conj II), გაიმტრევა gainტრევა (V:Sg,3,Aor). აყრა, გაქცევა. *ჩონთან მუდამ არ ეხმარობთ იმ დროს რომ შიში იყოს ან ეჩქარება; მერე ჯგუფმა უნდა გაიმტრეოს.*

გამტყელება (Msd) gamტყელება ამტყელებს amტყელებს (V:Sg,3,Prs). გაბრტყელება. *ამტყელებს.*

გამწლიკება (Msd) gamწლიკება ამწლიკებს amწლიკებს (V:Sg,3,Prs), გამწლიკდა gamწლიკდა (V:Sg,3,Aor). გალუვა, გაწვრილება. *ძირზედაც რეინა აქ, ექებში ამწლიკეფს, ეს ფიტარი, მაგარ ფიტარი, როგორც რო, მოღის ფიტარი და რო ესე და რომელიც გამწლიკდა; გაველით, გაველით, ჩამოვლით, გ ზა რო გამწლიკდა გ ზა და გაიშალა, ეელი შიქნა.*

გამწონდე (V:Phras) gamწონდე გამწონდე gaymწონდე. იხ. გაძხარო, არ გამწონდე. *იხარო. ასე მხოლოდ ბიჭს ლოცავენ. გამწონდე – ბიჭს ეტყვიან; დალოცველა არი, გამწონდე გამწონდე ელა, გაძხარო, ღებრთმა გაეძხაროს ინშალა, ფარეადე-გარმა მუშეილი გაგისხნას, ხოდა მუშეილი გაგისხნას.*

გამწონება (Msd) gamწონება გამწონდა gamწონდა (V:Sg,3,Aor). იხ. არ გამწონდე. *გაზრდა, გახარება მცენარისა. ზახუნა თუ ყანაჩი შიქნების, გამწონდების; წიმა მოიდა და ბაღახი გამწონდა.*

გამწურთნელი (Ptcp) gamწურთნელი აღმზრდელი, მასწავლებელი. *გამწურთნელი – ყუმაწილის რო გასწურთნის, მოაღეში, დედ-მამა. ყმაწილი უნდა დედ-მამამ გაწურთნოსო.*

გამწყრომი (N) gamčqromi იგივეა რაც შამწყრომი. მძლული.

განავუ (N:Plant) ganavu ერთგვარი მინდურის ბალახი/აფუსი/.

განარცხდა (V) ganarcxda ნარცი narcxi (N). საკმელად უვარგისი გახდა. *საკვე რო გატივდა, ჩონ ვიტყვივით, მოღით განარცხდალა, მოღით, შეჭამეთო/მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.*

განგან (Adv) gangan იგივეა რაც შორდა-შორ. განგან. *შორდაშორ, აი, განგან!*

განდომ (Interj) gandom სპარსული პააზ gandom. შეძახილია "პერანგ-პერანგობის" თამაშის დროს. *ანს დიდი იტყის: განდომ, განდომ! თა დაკცხოსყე. იმაში, რო ნამა კტაყე, ეს ორი იტყის: ჯოუ, ჯოუ!*

განდომი (N:Plant) gandomi სპარსული პააზgandom. ხორბალი.

განელბა (Msd) ganeleba განელღეს ganeldes (V:Sg,3,Conj II), დანელღეს daneldes (V:Sg,3, Conj II). იხ. ჩაყურება. *გაყურება. ჩაყურებულა, დაღვების და დაწყნარების. ცოტა დანელღეს. განელღეს, განელღეს.*

განელბა (Msd) ganeleba განელდა ganelda (V:Sg,3,Aor). განელბა. *განელდების, იშუშუნებს, აღუღვების; ეხლა რო ეს განელდა და გაკ ხელდა.*

განიარ ღელუ (N:Top) ganiar ğele გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრი).

განიარი (A) ganiari განიერი. *აი ექ მოიძწლიკებს და ეს განიარია და ესაც განიარი; ექ მუცელი განიარი აქ და აბუა ექ, მაიმწნიკეფს.*

განცხავება (N:Pseudo) gancxaveba გან-

სხავება. *ქენ ენას ამით ენასთან განცხავება აქ; წელ და წელს განცხავებულა. წელს ემ საათზედა დაბრუნდების წელი, მერმის ხუთი საათი მუა წინა.*

განჯი (N) ganjī სპარსული ჯააž ganj. განძი. *თქო, რო ანქ რო წყალი არ მიღისო, ერთ განჯიო, ოქრო'რი შიგაო; თქო, რო ამ ჩემ შანსმა მითხრაო, რო ანქ ერთ განჯიო და უთხარო, რო ამაიღოსო და იმაში წყალი მოოღვების ანქაო.*

გაპატივება (Msd) gapařiveba ვენახში ორგანული სასუქის შეტანა. *გაპატივება – მევის ქულუნას ისე ჩაეაჩუყურავებთ, რო რიშა გამოუჩნდეს. მერე გალით ქუთს მიაყრიან და წყალსლა მიუგღვება.*

გაპენტუა (Msd) gapenčua გაპენტა gapenča. იხ. დაწეწუა. გაპენტა. წკეპლით მატყლის გაბუება.

გაპტკანა (Msd) gapčkna გავპტკენ gavčkcn (V:Sg,3,Aor), გავპტკერო gavčkcnno (V:Sg,1,Aor,0), გავპტკენითო gavčkcnito (V:Pl,1,Aor). იხ. დაგლუჯა. *გაპუტკა, გაგლუჯა. ეს იძახის დავგლუჯავთო, ჩენ ვიძახით: გავპტკენ/მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.*

გაჟივება (Msd) gaživeba გაჟივდა gaživda (V:Sg,3,Aor), გაჟივიღი gavživdi (V:Sg,1,Aor), გაჟივებული gaživebuli (Ptcp). დაოსება, დაშტერება. *გაპუვდა და გაჟივდაო, იმდენი იბნეო შენ იბნეო, რო მე გაჟივიღიო. გამაჟივიეო. დაამშტერიეო; თაკი გამიჟივიღა.*

გაჟმეტა (Msd) gažmčta გაჟმეტილი gažmečli (Ptcp), გაიჟმიტნეთ gažmičnet (V:Pl,2,Aor). გაუღუტა. *გაიჟმიტნეთ!; იქ ეგონაყე, რო გ ზა არი, მიდიან ცოლ-შვილი, უკან ტერი მოდიოდა, თავის კაცები'დ ემე დაჭერილია, გაჟმეტილი.*

გაჟონვა (Msd) gažonva ჟონავს žonavs (V:Sg,3,Prs). გაჟონვა.

გაჟუჟუნება (Msd) gažuzuncba გაჟუჟუნებუნი gavažuzunc (V:Sg,1,Aor), გოჟუჟუნებუნი goožuzunc (V). გასროლა, ქვის სროლა. *ქუა აიღე კელეპინი, გაჟუჟუნე ფეკეპინი; კურდღელი ენახე ანქეპინი, ქუა აიღე კელეფინი, გოჟუჟუნე ფეკეფინი.*

გარდაკრვა (Msd) gardakrva გარდაკარგადahkar (V:Sg,2,Aor). იხ. გადაკვრა. ტელევიზორის გადართვა სხვა არხზე.

გარდანქოლოფტი (A) gardankolofti სპარსული گاردانگاردankoloft. თავზედი, მოძალადე, ძალაუფლების პარტონი. *შენ ეგეთი ემე რო ხარ, გარდანქოლოფტი რო ხარ, იანი, ყოჩალი რო ხარ, და სუს ლაპარაკს ეტყვი, სუ ლაპარაკს ხაღის ებნები, ერთველ ერთი დაგაღონეფს შენა; ამა, რა ქნას, რო ეს გარდანქოლოფტები, ეს მამულის პატრონები, რო ხაღის აღონებენ, ესები რა ჯურადა ქნას, რო ესები დააღონოსეყ.*

გარდაწყდით (V:Phras) gardacqdit იხ. გაძთავდეთ. წყველა, გაწყდით!

გარდახტომობა (N:Play) gardaxtomoba ერთგვარი თამაში. გარდახტომობა'რი, ელ ესეც ელა ორი ჯგუფია, ელ-ელა უნდა გადახტენ, დაშორდენ და დაიწყონ; ეხლა ჩონ წყილადა გადახტომა გოქონდა და ცალ შეკით. წყვილადა აი, ეგრე, წყვილადა დგები და ხტები, და გამოქცევეითაც აი ექ აიწყე და გადახოლ, ამა! ელ იქ გადაღის/თორე-ლი/.

გარდაის (Pstp) gardays გარდა. ოთხი ძმა მყავ ჩემ გარდაის; ეს, რო თამაშოფს, იმ ორის გარდაის.

გარდიგამო (N:Top) gardigamo გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში).

გარდიგარდმო (Adv) gardigardmo გარდიგადმო gardigadmo, გადიგამო gadigamo. იხ. გადაგადმო. გარდიგარდმო. გარდიგარდმო იცი რას ნიშნავს? ეს ვაკე'რი არა? ე ვაკე'რი არი ეს: გაღის, გამოღის, გარდიგარდმო, და ეს სიგრძეზე ეგრე რო ხნავს, თავქე პირაღმა მოხნაო. გარდი, გარდმო და შექნილა გარდიგადმო; ეხლა ახალგაზღებს უთხრა, რა არის გარდიგადმო, არ იცი არაინ. უნდა უთხრა გადიგამოო: აი, გაეა და გამოეა, გაეა და გამოეა. ანს გარდიგარდმო არ იცი რა არი.

გარევა (Msd) gareva გარევა, შერევა. მეერე ვორცსაც გაეაკეთებდით, ვორცი, ხორეშტი, მასლაან, ტყემალი, სიბზემინი, სიბეხაქი, ემეფს გოჯარეველით, ქე მუხულო იყოს, გოჯარეველით, გაეაკეთებდით.

გარეულ ღორი (N:Animal) gareul ğori გაერეულ ღორი gareul ğori. იგევა რაც მინდრეულ ღორი. ტახი, გაერეული ღორი. ფაღანგი არი, შირი არი, რა ვიცი, გაერეულ ღორი არი შიგა, რო ადამიანს თუ ნახავს, მაჰკელავს თავის ქეებით.

გარეთობა (Msd) garetoba იგევა რაც მინდვრობა. სახლის გარეთ. გარეთ – მიწაზე მუშაობა, მინდვრის სამუშაოები.

გარეულ ქათამა შინაურ ქათამი გააგლო (V:Phras) gareul katama šinaur katami gaagdo. ანდაზა/დაშექსანა/.

გარეცხვა (Msd) garecxva გარეცხვს garecxes (V:Pl,3,Aor). მიცვალებულის გაბანება. მოკდა და, ესე გარეცხვს და წაიღეს და დამარხეს.

გართი (N) garti გართიან gartian (N). სპარსული گارد gard. მტკერი. ფარჩიღჩი ჩაეაწყოფთ და ერთ რამესაც გაღეფარეფთ, რო გართი არ დააჯღეს; ეს მეჩისქილეც იღვისეყ იქა, ძრიალ ჰამიშა გართიან.

გარკევა (Msd) garķeva არკვევ arkvcv (V:Sg,2,Prs), ვარკვედი varķevdi (V:Sg,1. Impf). ვარკვევა. ალბათ ენების გარკვეას ბევრ დრო და ბევრ ცოდნა უნდა; დავარკვეე თოლიო, ეგრე ფირტიალუბდო, რო ვარკვედიო, ვარკვედიო, აბა რასათი ფირტიალუფსო.

გარმესირი (N) garmesiri სპარსული گارمسیر garmsir. თბილი ადგილი, მოძთაბარეთა საზამთრო სადგომი. ემეფსა ექ ელს ცხორი ჰყავე, ვარი ჰყავე, და ჩადრებითა ზაფხულზე მოვლენ იქა და ზამთრის რო ცივა, წაელენე გარმესირსათი, გარმესირს იქ, რო თბილა, ცხელიდეს, ხუხესთანს წაელენე.

გასაბიჯები (N:Top) gasabiḗbi გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

გასადევარი (N) gasadcvari მოღვმა. ჩემი წინაპრები, ჩემი გასადევარი. ჩონაც ვიტყვით, ჩემ პაპა, ჩემი წინაპრები, ჩემ გასადევარი. ელა მეტომა ქართულები ექ იტყვიან: ჩემი გასადევარი; ექ ამბობენ გასადევარს, წინაპარი მე წიგნჩ მიკითხავ; ალაქუჩიქიანი ურუჯყურბეგის გასადევარია.

გასიმჯვა (Msd) gasimḗva გასინჯვა.

გასინჯვა (V) gasinḗva ვსინჯავ vsinḗav (V:Sg,1,Prs), გასინჯა gasinḗa (V:Sg,3,Aor). იხ. გაჩხრეკა. დაკვირვება, მიხვედრა. იტყვიან მხოლოდ ადამიანზე. აი, შენ გაუსინჯე, გოლფიქრე: ეს ვარდი ვარდებში იზღების და მაინც ის კლდეჩი იზრდების, უწყალოდ. არაფერი არა აქ, მაინც იზღების; ბატონო მუხტარ, შენ გაასინჯო აბა, რასათი ცსთუმრებ.

გასინჯვა (Msd) gasinḗva გასინჯვა. ექიმსაც გამოუგ ზავნიან, რო როდესაც მინმე აუად ვახლება, გასინჯოს წამალი მისცეს; ექიმიც გუნდა, რო როდესაც მინმე აუად

ვახლებო, ეს გასინჯოსო და წამალი და ესეთ რაიმები დაუწეროსო.

გასორსოლავება (Msd) gasorsolavcha გაასორსოლავებენ gaasorsolavchen (V:Pl,3,Fut). გახვევა, დახვევა/მაგ. ხალიჩის/.

გასუფთავებულო წყალი (N) gasuptavčbuli čqali იხ. ზელა, სუფთა. სუფთა, წმინდა წყალი. სუფთა წყალი და წმინდაც წინ იყო. ერთ. კაცი იყო, ჭურჭლით აესებდა, ვაშლოვანსა მოიქონდა ექა და იძახოდეს ყელას წყალიაო, ვინც დალიოსო, ყელას წყალს დაიჭერსო. არიგებდა და ხალხიც ერთ რამეს აძლედეეს. ყორბიჭის წყალიაო, ისე კარგიაო. არ ჰყიდა ხო, მაიქონდა ელ ეგრე და არიგებდა და შავკელას წყალიაო და რაღაც რაღაც.

გასყიდვა (Msd) gasq̄idva იხ. გასყიდული, სყიდვა. გაყიდვა. წასულან და ჩონ კალოზე ესები სუ გასყიდულა; ჩონ კალო არ გუგუყიდა, მასალან, ჩონ კალოს ჩარდევარი გასყიდულა. ამ გერდაზევა ანსები გაკეთებულა ელ ეგრე, შომოუელიაყე. უყიდა ხალხსა. ქურთფეს; დაიწყებს ემ თავერებმა გასყიდვა და გამოსყიდვა.

გასყიდული (Ptcp:Phras) gasq̄iduli იხ. გასყიდვა. გაუცხოებულო, სხვას მიკედლებულო. ბიჭი დაქორწინდება და თავის დედ-მამას დაანებებს და მეექრის ცოლის ოჯახსა, იტყვიან, რო ეს ბიჭი გასყიდულია /თორელი/.

გასხილება (Msd) gasxileba გაესხილით gavxildit (V:Pl,1,Aor). იგივეა რაც გადილება. გაზრდა, გადილება. გაესხილით და თითო თავისთი მოელით.

გასხნა (Msd) gasxna გასხნა gasQna. გასხნან gasxnan (V:Pl,3,Conj II). იხ. გადასხნა. გახსნა. მაგრამ სეიფოლა ხანმაყ

რო მოიდა, პირველად ქართულათ გასხნა; [უნდოდა] რო აქა შკოლა გასხნან, ემ სწყალათა.

გატანა (Msd) gaṭana გატანული gaṭanuli (Ptcp). გაყვანა. ეხლა შეიძლება ზოგან წიმა მოდის, და ეს მილი ხო გატანულია, მილი თუ გატანულია, თუ თავაყდილია, და ღელესაყე ჩამოდის ხო ის მა წყალი ჩავა და ამღრივლები, და თუ მილი გატანულია, წყალი ჩამოა.

გატანულეები (N:Top) gaṭanulcibi გატანულეები gaṭanulcebi. ადგილის სახელი ახნაში. ახნაში ერთი მამულის ადგილი არი, დაიძახიან გატანულეები; ახნაში წინანდელ ცხოვრებაში რო ქურთები მოსულან, რამე მოუპარაყე, ერთ ადგილი ყოფილა, რო მეტობა მამული მოუპარაყე, წყალიც მოსულან, წოჯლია; ხო, ექ არი ადგილი ლაკარტანეები, ლაკარტანეები, ახნანთი გატანულეები.

გატეხა (Msd) gaṭcxa გატეხა. ამ ჯოხმა გატეხა; სარკე ველსეე ჩაიყარა, გატეხა; ქალები რო ცეკობენ, თქენსავით, ქართულად ცეკობენ. ეს აყე, თეფშის გატეხაყე, ახანძალს რო მაიყვან, თეფშის გაისტეხა და მერე ხორბალი ერთ თეფშსაყ ხორბალს მაყირიანყე; ეს თეფში ტეხლების, ათორიალე, არ გატეხელს.

გატიკვა (Msd) gaṭikva გატიკვა gaiṭika (V:Sg,3,Aor). იგივეა რაც გაძღობა. გაბერვა, გაუსება, გაძღობა. გატიკე ძილითა?

გატკაყუა (Msd) gaṭkapaṭa ატკაყაუთ aṭkapaṭi (V:Pl,1). იხ. ატკაყე. ხორბლის გაწმენდა, გამოცალკეება. ყანამა ხორბალი ექნას, ისიც თითან გოლს იქს და გამაძამს იმ დანსა. იმ დანს მაიტანენ, ჩონთან კი არ მოდის ისი. ეგრე მაიტანიან, ჩონ ვიყიდით, იმას გავაკეთეფთ და იმას ატკაყაუთ

/დაშქესანა/.

გატორეა (Msd) gaṭorva გატორეს gaṭores (V:Pl,3,Aor), გატორა gaṭora (V:Sg,3,Aor). იგივეა რაც დატორეა. ცემა. ხან გატორეს ხან ულოლიაყეს და ადვა ჯარის ხალხი აიყარა და წამოიდა; კომბალი და დოუშინა, ისეა. თავის ბარანი ნამა გადიდა, თქო, რო შენ ვიცნოფ და არა მეო და იმაზე დაარქეს ბარანტორიანი. გატორა, ტორი ხო ეს? გატორა ნამა.

გატოტორიკება (Msd) gaṭoṭorikēba გატოტორიკებული gaṭoṭorikēbuli (Ptcp), გატოტორიკდა gaṭoṭorikda (V:Sg,3). იხ. ტოტორიკი. გამხმობა, გამაგრება. გატოტორიკებული რო იყოს და ჩამაყარო, ჯერ ვერა ეჭამ, გოოშიო, ეს ჩაყრილი ვაეზე მოიღესო; გაშოშოტებული გითხარ, ხო ერთ რამე არიო, იგრე ვაკეთებდის, რო არც ქინდების გადააგლო, არც ქინდების გატოტორიკდა, გატოტორიკდა.

გატყილთება (Msd) gaṭqiltēba გატყილთების gaṭqiltēbis (V:Sg,3,Fut), უტყილთა uṭqilta (V:Sg,3,Aor), ტყილთების ṭqiltēbis (V:Sg,3,Prs). გატყილთა. ანს ხო გატყილთების. ჩემ ბიჭმა ჩაიყარა, დოსლა ექონდა, ელ ვერე უტყილთა და ამაიყარა და გერეო ჩაიყარა; კერც ხი გატყილთების, გატყილთების, სიცოცხლე ერო.

გატყრომა (Msd) gaṭqroma გატყრობის gaṭqrebis (V:Sg,3,Prs), გატყრობი gaviṭrebi (V:Sg,1,Fut), გატყრო გაṭqre (V:Sg,2,Conj II). გასკდობა. ადამიანი რო გაიბერა, ბუშტი რო გაიბერა, გატყრობისო; ელარ გატყრობიო. გასკდობა სხოა, ხაზი კეთლების. ცოტა ეჭამე, არ გატყრო; თუ პირიტყმა ბევრი მოძოოს, გატყრობის, იმ ემ შით ფესებში ქარია, გაიგე!

გაულანა (N:Plant) gaṭdana გაულანა

gaudana. გაუნანს gaúdanas (N:Sg,Dat). სპარსული گاوآند گāvdānc. იხ. ოსპ-გაუნანა. პირუტყვის საკებად იყენებენ. გაუნანას ხარებს უყრიან გასასუქებლად, მიწაში რო შეაბარავ, ძალა მიეცემის, ადამიანი თუ შეს-ჰამს, ღაეცემის; ნუსხლოს, გაუნანას, მე-შაკს. — ემებს მაიჰუნენ, რო ზამთარში ჩონ ცხორსა და ფურს ღოიჯაროთ.

გაფანჩვა (Msd) gapančva გაფანტვა. ხორ-ბაღები მემექუნა და ყუმარნიღებმა გაფან-ჩენ; ეღრი რო არი, არ ვიტყით არ გაფან-ჩო, ვიტყით, არ დაფანტო. თუ დაფანტე, მერე გაიფანჩების /დაშქესანა/.

გაფი (N) gapi გაფები gapcbi (N:Pl,Nom). სპარსული گاف gap. სიტყვა. ის დღე იყო, ისები რო, ის გაფები და ის საქმეები ბარა-იე ფიშრაფთი, ფიშრაფთისათინ იყო — წინ წასლასთინ იყო — თავის ხალხს უთხრა; ხალღბაცა სუმა, ირანის ხალღმა თქო, რო, ჩონ თოღზედ არი ეს შენი გაფები და ჩონ გულითა პაზირი, რო მოიდეთ და როგორაც გოტყი, იგრე ექნათ, ძრიალ ნამარი; ემას მოაგონდა დევის გაფი, რო სიტყო იყოს, რასაც რო ინასო და საკირელად მოგივა და გაიჯავრდებიო.

გაფი (N) gapi გაფფი gappi. სპარსული گاف gap. იგივეა რაც ნაღლი. იხ. გაფის წამლები, ყესა, ზღაპარი, ამბავი. ზანდას გაფიე ხო შენთი იცი; ერთ ბაიბა გაფი მოლა ნასრე-დინასი და თავის ვირისა მინდა ეთქო.

გაფის წამლები (Ptcp) gapis çamğebi იხ. გაფი. ამბის წამლები. გაფის წამლებნი არა ეართ.

გაფიჩხება (Msd) gapičxeba გაფიჩხდა gapičxda (V). გაუმება, გაყინვა. მამამაც დაკოცნა და შექნეს ტირილი და ეაზირი ხო გაფიჩხდა.

გაფლარტული (Ptcp) gaplartuli გაფლარ-

ტულა gaplartula (V:Sg,3,Result I). დგ-ლეჯილი, გაგლეჯილი. კამა გაფლარტულა.

გაფორება (Msd) gaporčba გაფორდება gaporčeba (V:Sg,3,Fut), გაფორავნებულა gaporavnebulá (V:Sg,3,Result I). გაღ-ლება, გაბევრება. ვიცი, ესები ეხლა მოდიან ერთ-ორ წელია, რო ეგრე გაფორავნებულა ქურთები ექა.

გაფორცხვა (Msd:Phras) gaporcxúa დამალვა.

გაფორცხვა (Msd:Phras) gaporcxúa გაფორცხა gaporcxa (V:Sg,3,Aor). იგივეა რაც გადასხორება. მიაფურჩა, ჩაფარცხა, საუბარში სათქმელი გადაიტანა სხვაზე.

გაფსქნა (Msd) gapskna გაფუსქნით gaúpsknit (V:Pl,1,Fut). გაფცქნა. გუგურა, ქედუ, პა, გუგურა დატყრით და თაი ქერქებს გაფუსქნით, ყელია-ყელიას ვიქთ და ემას დაეაღობთ აპაქნი.

გაფტქნა (Msd) gaptkna გატატქენ gaFp̄tken (V:Sg,1,Aor), გატატქნით gaFp̄tknit (V:Pl,1,Aor). ბუმბულის გაც-ლა. ქათამი მოიტანე, დიდ ქათამი იყო, გატატქენ და მოტხარშე. დატატქენ ფო-თოლი, დაფოთოლე, დატყრიფე; რო დატ-კლამთყე, გატატქნით.

გაფურთხლება (Msd) gapurtxleba გადაფურთხება.

გაფრი გამმა (Msd:Phras) gapči gabma გაფრი გამაბი gapči gamabi (V:Sg,2,M1,Aor). იხ. გაფი. საუბარში აყოლიება. გაგაბითყე გაფრი; ობ, ყათულის დღემარი გაფრი გამაბი.

გაქერქვა (Msd) gakerkva გაქერ-ქე gakerke (V:Sg,2,Aor), გატქერქავთ gaFkerkavt (V:Pl,1,Fut). გათლა, გაფ-

ცქენა. ხეს, ეაშლსა, ფორთოხალსა, კიტრსა ქერქი აქ, გაქერქე და შაჭამეო; გოვრასა რო შამოდგომაზე მოუგლეჯავთ, მუალთ და გოვრას გაქერქავთ, ქერქეფს დოოჭრით, მოიტანთ, დაჭჭრით იმას ხურდა, ბატარა-ბატარები.

გაქნა (Msd) გაეიქთ gavikt (V:Pl,1,Prs). გაქნა, გალესვა (ლობიოს, მუხუდოს, ხორცის და ა.შ). იმაშინა ეხლა დანსაც გაეიქთ გუშთქუითა, დანსაც გაეიქთ, დანსაცა და დავადეთთ ლამბაქებზევა.

გაქწერება (Msd) gakčereba ექწერებოდა ckčereboda (V:Sg,3,Impf), ქწელულობდა kčelulobda (V:Sg,3,Impf). გამეტევა, ეს სიტყვა ქართულ დიალექტოლოგიაში მოცემული მეორე მნიშვნელობით – პურის მჭამელი – ვერ დავადასტურებ. *ემ ბიჭს არ ექწერებოდა დაიკც ხოს; არა ქწელულობდა, ძიმე, ძიმე საქმე არიო და არ მინდაო; არ გაიქწერა, რო ეს ბიჭი გამაადიძოსა, არ გაიქწერა; გაქწერება ნიშნავს ემასა, რო ყარიბს დეევმაროს, ამხანავს დეევმაროს, ქულფათს დეევმაროს, ცოლ-შვილს დეევმაროს.*

გალიზება (Msd) gağizeba გალიზებული gağizebuli (Ptcp). სპარსული خیز xis. იხ. გაზიდება. დასველება, გაუღნებვა.

გაღმა (Adv) gağma გაღმა. /გაღმა არ დადასტურდა/. *გაღმა ბაღებშიც არი ვარდი სეელო; ამ გაღმა ორი ექ სიმაღლე ტინები ეყარა, ქურთმა დუგუნასა, ხონ ამ სერზე რო აველით, დაიკივლა: მოღით, აი, ქენ ბოტი საღა წევსო.*

გაღობა (Msd) gağoba გავლობავთ gavəobavt (V:Pl.1,Fut). გაღობვა. გაღობა ის არი, რო ეს წყალი იქით მიაბრუნოს სხოვან. *ემას გავლობავთ, წყალიც ელს ემასთი არი.*

გაყაწრება (Msd) gaqacereba გაყაწრებიან gaqacerebian (V:Pl,3,Fut). გამწკრივება. *ოცი, ორმოცი გაყაწრებიან.*

გაყინვა (Msd) gaqinva ყინავს qinavs (V:Sg,3,Prs), იყინება iqineba (V:Sg,3,Prs), იყინების iqinebis (V:Sg,3,Prs), გაყინავს gayqinavs (V:Sg,3,Fut). გაყინვა. *წყალი ყინავს. წყალი იყინებო. იყინების. სიცივე ივეთია, რო ქუას ხეთქავსო. ქუას ამტრევს სიცივე; ეხლა როგორ ამიღებს: თოვლი რო მოა, გაყინავს, ხო!*

გაყლეფა (Msd) gaqləpa გატყავება.

გაყლეფა (Msd) gaqləpa დაყლიფეს daqlipes (V:Pl,3,Aor). გაყლეფა. მატყლის, ბეწვის გაცლა. *გაყლეფილ თავი აქ, ბეწი ერთ ადგილზე აქ და ერთ ადგილზე არა აქ; დაყლიფეს ემ ძაღლეშმა ის ძაღლი.*

გაყოლიავება (Msd) gaqoliaveba გაყოლიავეა gaaqoliava (V:Sg,3,Aor), გამოყოლიავება gamoqoliaveba (Msd:Nom). გაყოლება. *მოიდა და ერთი შიდი ყათარა აქლეში ჯგალაზი ოოკიდა ემ ყორსა და რაქთენი ყოლაში და რაქთენი ქენი ზი გაყოლიავეა და წაიდეს.*

გაყოფა (Msd) gaqopa გაყოფულიყო gaqopuliqo (V:Sg,3,Result II), გაყოფა gaiqo (V:Sg,3,Aor). გაყოფა. *დიდ სახლი, ქართული სახლი გოქონდა, რო ნახევარი სოფელის ხალხი შივ იტყევდა. მე რო წაველ, მოვეღლა, დენგრივაყე. ძმობის შუა გაყოფულიყო; ეს ქართულ სახლი სამსე აღარავა და ძმობის შუაღა გაყოფ, და თითონ ეს დიდ ქართულ სახლი ჩემ პაპას გეეკეთა.*

გაყოფილი (Ptcp) gaqopili იხ. გაყოფული. გაყოფილი. *სხოვან არი საბელით გაყოფილი: საბელა, ნახევ საბელა, მარტყოფნი,*

ჩონთან.

გაყოფილი (Ptcp) gaqopuli იხ. გაყოფილი. გაყოფილი. მოველლა, ღვენგრეკაყე. ძმობის შუა გაყოფილიყო, ამ ჩემ მამას ძმას რგებიყო, ემასლა ღვენგრეკა, რო თავის ბიჭსათი ერთი ახალ სახლი გოოკეთოს.

გაყურსება (Msd) gaqurscba გაყურსდება gaqursdcba (V:Sg,3,Fut). სპარსული qors. იხ. ყურსი. გამაგრება, გასქელება. აპირე – ბაწარი ხუთი ექს რო დაფწნავთყე, შაიქნების აპირე, გაყურსდებიხყე, გაყურსდებიხყე, გადიღდების, გასქელდების; ხე რო გასქელდების, გასქელდების, გაყურსდება. ყინული რო დამეტღდების, გაყურსდების; ნაყინი თხელია, ხო? – პირველად თხელია, დამეტღდების, გაყურსდების.

გამავეებულო (V:Phras) gašavcbulo წყეველა.

გაშერიქება (Msd) gašrikeba გაიშერიქოთყელა gaišerikotqēga (V:Pl,2,Conj II, Ye, Gha). gašrikeba გუგუშერიქა gugušrika (V:Sg,3,MPl,1,Aor), გაგვიშერიქა gagvišrika (V:Sg,3,MPl,1,Aor). არაბული شريك šarik. მეწილეობა, გამხანაგება, შეამხანაგება. გაიშერიქოთყელა და ყაიდე ეგრე იყვისყელა, რო თარი ვინძლა რო წაიდა, შერიქ იყოსყე – წილი ერგოს, პა. დავსხედით ჩონთი, ემათ აიკრიფენეს, შამიიღეს და ჩონ აედქით, ჩაველით. გატყავით ხორცი. პა, აქმარანთას გატყავით ჯორცილა და აიღეთ და წაელით; თითო ერთ დასტამ გუგუშერიქა, რო გ ზარი ჩონა თანა ვკვეანდეთყე, რო იაღიებმა და ქურთებმა ყაჩაღობა არ უყონყე.

გაშლება (Msd) gašcba გაფანტვა, გაშლა. /აფუსი/.

გაშრა (V) gašra გაშრა. აღარ იწველება.

გაჩალება (Msd) gačačeba გაჩალებულა gačačebula (V:Sg,3,Result I). გასუქება. გაჩალებულა – მსუქანი შაქნილა.

გაჩირქება (Msd) gačirkccha სპარსული كچرčrk. გაჭუჭყიანება.

გაჩხრეკა (Msd) gačxrcēka გაჩხრიკოს gačxrikos (V:Sg,3,Conj II), გაიჩხრეკავს gaysčxrcēkavs (V:Sg,3,Fut), გაჩხრიკე gačxrič (V:Sg,2,Aor). იხ. გასინჯვა. გასინჯვა, დათვალიერება. ორსულათ რო არი, უნდა მოიყვანონ კაცი, გაჩხრიკოს, მაკეა თუ არა. გაჩხრეკა მარტო ფურზეგ არი, თუ მაკერი, შევინახოთო, თუ არა, გავეიღოთო; გაჩხრეკა ორნაირია, კარისკაციც გაიჩხრეკავს მინმეს – აბა გაჩხრიკე, რა აქ ჩანთარიო; მეორეც – წადი, დოქთორმა გნახოსო, და გამჩხრიკაო. – წინ იტყოლეს ძელუბი.

გაცდენა (Msd) gacdēna გაიცდინენე gaycdine (V:Sg,2,Aor), გაიცდინეთ gaycdinet (V:Pl,2,Aor). გასტუმრება, მოსტუმრება. რამე საქმის დამთავრება, დავვირგვინება, გასტუმრება. ყონალი გაიცდინე; ყონალი მოისხლიტე; ქორწილი ნამა გაიცდინე; ერთ რამეს რო დაიწყოფ და ნამა რო აათავეფ, იტყვი, რო გაიცდინეო, დიდ საქმესათი იტყვიან; შაქნისყე, რო იმ დამის არ დაიძინიყე მე, თა ის იყო, რო ყონაღები გაიცდინეთ.

გაცილება (Msd) gacileba გაიცილოთო gaeciloto (V:Pl,3,Conj II). მოცილება, გატანა. ეს მამული ქენაო, შენაო და პური მოგუეო, რო ზამთარი გაიცილოთო.

გაცინა (Msd) gacina გააცინავს gaycinavs (V:Sg,3,Fut). იხ. ცინი. გასანთვლა. ცვილით გამოხვა. ფეხსამოსი დაკეროს, ეს გაციინისყე, გაციინისყე კელი.

გაცინვა (Msd) gacinva გაცინული

gacinuli (Ptcp). გასანთვლა. *გაციინსეე კელი; პო, უნა დაიწყო გაციინება!*

გაცნობილი (Ptcp) gacnobili ცნობილი. *გაცნობილ ადვილ არი, ძან კარგი ადვილ არი, სიციხე არი, მაგრამ გაცნობილია.*

გაცოცორავება (Msd) gacocoraveba
გაცოცორავებას gacocoravcbs
(V:Sg,3,Fut). გამარცვა.

გაცხაება (Msd) gacxaveba გაცხოვება
gacxoveba. აცხავო acxavo (V:Sg,2,Conj II), გაგაცხოვე gavacxove (V:Sg,1,Aor). იგივეა რაც გაცხოვება. *გაცრა, გაცხაება, ცხაეში გატარება. როგორც აცხავო, ეგრე მოღის. აღმათ ეს თოვლი ვოქ; ქიშა რო გაცხაელების, რაც დეარდა სხილი და არ გავიდა ცხრილი გარეთ, ის არი ცოჭყი.*

გაცხოვება (Msd) gacxoveba იგივეა რაც გაცხაება. *გაცხაება. ხორბალი გაეაცხოვე, ბუნიები აეავსე, ვირზე აეკიდე /თორელი/.*

გაძაბვა (Msd) gazabva გაიძაბა gaizaba (V:Sg,3,Aor), გაიძაბა gayzaba (V:Sg,3,Aor). გაჭიმვა. ძაბვით გაწევა, გაჭიმვა, გაღჭიმვა. *ციცისკიბე გაიძაბა; ბოლო გაიძაბა.*

გაძღობა (Msd) gavgoma გაძღვა gavgā (V:Sg,3,Aor), გაძღეს gavgēs (V:Pl,3,Conj II). იგივეა რაც გატიკვა. *ის. გაზილება. გაძღობა. გაძღა, გაიტიკა, კარგად ჭმა საქონელმა. თუ შიარია, თავიზე ჭიქროუს, თუ გაძღა, სუყელა დაამწყედების; პირიტყები გაძღეს და, რაძღა რო ხაღლი იყო, გაძღა.*

გაწებინება (Msd) gac̄bc̄ineba ვაწებინება
vac̄bc̄ineb (V:Sg,1,Prs). შეხარება.

გაწლაპვა (Msd) gaclapva გაწლევა. თაფ-

ლოს, ყველის და ა.შ. თხევად რამის გაწლევა. *იანი პური ამაწეე თაფლი, რო გაიზიდავ, გაიწლაპების.*

გაწნიკვა (Msd) gačnikva მაიმწნიკეუს
maymčnikēps (V:Sg,3,Fut). *ის. წნიკი. დავიწროება. ექ მუტელი განიარი აქ და ამუა ექ, მაიმწნიკეუს.*

გაწურვა (Msd) gačurva გაიწურო
gayčuro (V:Sg,2,Conj II), დაწურული
dačuruli (Ptcp), დაწურულია
dačurulia (V:Sg,3,Aux), წურავს čuravs
(V:Sg,3,Prs). დაწურვა, დაწმენდა. *გაიწურო, რომელი წყალია? წყალია, რომ ამ ქობი გამოღის, თუ წყალია, შირი, რას ეძახიან? [ონკანი] ხო, ონკანი, ონკანი გამოღის, იმას ხო დაწურულია და სუფთა სახლი მოღის. და თუ გინდა წახიდე, წყაროსაყე მიიტანო, წყაროს წყალი რაგდენნაირია, ერთი არი რო ჭურჭელს ჩაავსებ ბლუყებლუყითა, წყალი ბლუყებლუყით ეივსების, ერთია საჩქერია, საჩქერზე მიყუდეფ და და აივსების. ემ საჩქერი გერდელა ჩამოღის, ის რო ბლუყებლუყით ჩაღის, შეილება იქაც ჩაიღეს გერდელა, გაიწურო.*

გაწურვა (Msd) gačurva იგივეა რაც გათხლახვა. ვინმეს მიწაზე დანარცხება. *გაგწურავს – როცა მინმეს აიყვან და მიწაზე დაარტყამ. /ზოინი/*

გაწყალება (Msd) gačqaleba გაწყალა
gačqalda (V:3,Aor), გაწყალდება
gačqaldebā (V:Sg,3,Fut), გაწყალდებენ
gaačqalēben (V:Pl,3,Fut). დაღნობა. *ნაურუხის პირათ მზე რო დაადგა თოვლებს, თოვლებმა რო დაიწყეს გაწყალება, პიტნამ ომოუკივლა, რო აი, თოვლოვო, რას აკეთებო და რა დღერიგა ხარო?; კარაქეუს შაქურებენ და გაწყალდებენ. ჩაიდებენ ქოფრი. ძირზე შოოკეთებენ შეშას. ანთებენ შეშას და რო გაცხელდა ესე, გაწყალდების და*

დოს მაქხლიან.

გაწყროვება (Msd) gačqrovcha გაწყროვ-
ლებიან gačqrovdebian (V:Pl,3,Fut). გამ-
წყრივება. როგუე ღაწყობა. ეს ჭიქები რო
გაწყროვლების ერთად, გაწყროვების,
არა რო მე ღაეაწყროფ, თითონ, თითონ
გაეწყროვის. გაწყროვების: სტუმარი
მოღის – არ მოღის, მოღის – არ მოღის,
ღამთაერების, რა შაიქმნების; ეს ათნი,
ეს რო კალთაი მყავ, მაქიიღებენ წელზე
ღა გაწყროვლებიან ერთ ყათარზე.

გაჭაჭანახება (Msd) gačačanaxcba გაე-
ჭაჭანახდი gavčačanaxdi (V:Sg,1,Aor).
ძლიერად დასველება.

გაჭურჭული (Ptcp) gačurčuli აჭურჭუ-
ლებენ ačurčuleben (V:Pl,3,Prs). ღალუ-
ქული. ტვირთებს აჭურჭულებენ.

გაჭყლეტილი (Ptcp:Phras) gačqčqčili გაჭ-
ყლეტილმა gačqčqčilma (Ptcp:Sg,Erg).
ღაწირაკი. პატარა ბეშეზე იტყვიან უარყო-
ფით კონტექსტში. უახლოვება ღაწირაკის
მნიშვნელობას. მის გაჭყლეტილი ხარო? –
მის შვილი ხარო?; მიქზე, ამ გაჭყლეტილ-
მა რა თქო!

გახათვა (Msd) gaxatva არაბული خاt xat.
იგივეა რაც ხათის კერა. გადახაზეა.

გახარაბება (Msd) gaxarabcba გაახარაბა-
ვეს gaaxarabaves (V:Pl,3,Aor), გახარაბ-
ღეს gaxarabdes (V:Sg,3,Conj II). არაბუ-
ლი باخرāxarāb. იხ. გაჰარება. გაუჰებება.
ქვილი იმისითი არი, რო არ გახარაბღეს
გდაზი; ექა ეს ბებთიარ როს აღონესყე,
იმამინ ემეღოლა მოიღა, აფყანისა რომ
მოიღღეს, ექა ცხრამეტი ყანა იყო, ცხრამეტ
ყანარი თრამეტი გაახარაბავეს, ღამძლო-
ვეს, ღაეარღაყე ერთი ყანა.

გახარებამ! (Interj) gaxarcbam მოჰერება.

აღა სიღ, ყაბელე თარიფი გოქ ჩენა, გახარე-
ბამ, შამოღი.

გახახვა (Msd) gaxaxva გაეხახვით
gavxaxavi (V:Pl,1,Fut). გახეხვა. ემები
გოქ, სომოხბაღუნები, იქ ჩაყასხამთ და
ვეღრას შეუღგამთ ძირზეგა ღა გაეხახვით
ველითა.

გახევა (Msd) gaxeva გახევეს gaxevs
(V:Sg,3,Fut), გახევესო gayxevsso
(V:Sg,3,Fut,0). იხ. გახევეული. გახღენა,
გახევა, გაგღეჯა. მუტრუქი რო თაის ღე-
ღაზე წინ მაიქევის, გელი გახევესო;
ჩონთან რო იყვის, კაციც რო თანა მყავ,
იჭერს, ერევის გელს და რო თან არა მყევან-
ღეს, გელი გახევეს.

გახევეული (Ptcp) gaxeveli იხ. გახევა. გა-
ხეული.

გახეტილყურა (N:Animal) gaxečilqura
ცხერის ეპითეტია.

გახინჭვა (Msd) gaxinčva გახინჭუ-
ლი gaxinčuli (Ptcp), გახინჭებული
gaxinčbuli (Ptcp), გახინჭე gayxinčc
(V:Sg,2,Aor). სილით, ქვიით გახეხვა.

გახლარტვა (Msd) gaxlarčva გადახაზეა.

გახოვა (Msd) gaxova გაახოვა gaaxua
(V:Sg,3,Aor). ღაეახება. ჩემ ბიძას ბიჭის
ბიჭმა მოღორციკლებით რო მიღიღა,
ერთ მაშინმა უკანეე გაახოვა ღა გაიქცა.

გახრავს (V) gaxravs გოოხრავ gooxrav
(V:Sg,3,Result I). იხ. ღაჯრამა. ღაღარავს,
ღახრამავს, რუეს გოოხრავ, წასულა სხოგ-
ნითა, მიწა ღამეტებულა; გოოხრავ იცი
რას ნიშნა? – გოოტანია წყალსა. გოოხ-
რავ, ღოოჯრამაჟე.

გახრეტილ ტინი (N:Top) gaxrcčil čini გო-
რა მარტყოფში (ფერეიღუნშამარში).

გახუებული (Ptcp) gaxucbuli გახუებულია gaxucbulia (Ptcp:Aux). იხ. გახუვა. დარტყმული, შეჯახებული, ნაკარიები. *ეს მაშინი გახუებულია.*

გახუვა (Msd) gaxuva გაახუა gaaxua. გაახუვა gaaxuva (V:Sg,3,Aor), ჩაახუა čaaxua (V:Sg,3,Aor), აახუა aaxua (V:Sg,3,Aor). იხ. გახუებული. დარტყმა, ჩარტყმა. ბურთი გაახუვა ფანჯარაში; მაშინი გაახუვა კედელზე; თავი ჩაახუა; ნიკაფი მუშტით აახუა.

გაჯღობა (Msd) gaǰdoma გააჯღობია gayǰdomia (V:Sg,3,Result I), გოუჯღა gouǰda (V:Sg,3,Aor). გაუღნთა, ძლიერი დასველება. გოუჯღა წყალი; გააჯღობია წყალი, გოიში და გაუიონოს.

გაჯერება (Msd) gaǰcreba შეშრობა, შეხმობა, გახმობა.

გაჯუფტება (Msd) gaǰuǰteba გოოჯუფტოთ goǰuǰtot (V:Pl,1,Fut). სპარსული جفت jof. იხ. ჯუფტი. ფეხების გაწევა მხრების სიგანეზე. ფარჩები გაეშალითყე და ეს ყმაწილი უნდოდასყე ეს ფეხები ეგრე გოოჯუფტოთ, რო ჩაჩხი არ იყოს.

გაჰამრება (Msd) gahamreba გამაჰრება gamahreba, გაარმება gaarmeba. გაეამაჰრე gavamahre (V:Sg,1,Aor). არაბული حارم harām. იხ. განარაბება, ყმაწილის გაჰამრება. გაფუჭება. *მე ჩემ საქმე გაეამაჰრე; წაიდა თავის მოზობელის სახნი, ემ ემამ უნდა შადლიბოს ეს ყათულეები, თუ არ შადლიბოს, გაჰამრეების.*

გაიდის (V) gaydis გაიდა gaida (V:Sg,3,Aor). გასდის. რუეს წყალი გაიდისო. *ჭურჭელი რას იქს? – ცრის წყალს; მაინც იმეზზეგაც არ გაიდის, ელუმ ჩონ ბიჭებმა ბეჭური ემე ქნეს.*

გაიელზება (Msd) gayelxcba გაიელზებულია gayelxcbula (V:Sg,3,Result I), გაიელზებული gayelxcbuli (Ptcp). იხ. თავდანებული. თავზე ხელის აღება. *გაიელზებულა – თავის წერა შექნილა, თავდანებულია.*

გაითავდეთ (V:Phras) gaytavdct იხ. გარდაწყდით. წყველა. *გაწყდეთ.*

გაიყიჩღე (V:Phras) gayqičdc იხ. ყიჩი. წყველა, დაგეკოს თვალი!

გაიხარო (V:Phras) gayxaro იხ. გამწონღე. იხარე. მხოლოდ ქალზე იტყვიან. *გაიხარო – დედაკაცს, ყორს ებნეზიან; დალოცველა არი, რო გამწონღე გაიხაროო, გაიხაროო, ღმერთმა გაეახაროს, ინშადა.*

გავდა (Msd) gaQda გაავდით gayQdit (V:Pl,2,Aor). იხ. გავლობა. გახდა. *თქო: ქენ, შალეარებს გაავდით, ჰარ თითო ერდ მე ემ ქენ გაეაზე ჭკრაე და შიქარეფსაც ელ ეგრე მოქცემყე.*

გავლობა (Msd) gaQdoma გავდა gaQda (V:Sg,3,Aor), გავვდი gavQdi (V:Sg,1,Fut), გავლობია gaQdomia (V:Sg,1,Result I). იხ. გავდა, ამოვდა. გახლობა. *მავრამ ჩემ ქმარი იმის ბრალით იყო, რო ეხლა ერთი თე'რი აეთ გავდა; ქენთი მა დედამთილი არა ხარ შენა? ეხლა გახდა, ხო? – ბარიქალა; ხეირ მანდ იყოს. უნდა თქეას გავვდიო, ეხლა გავლობია ეს.*

გავენჩა (Msd) gaQenča გავენჩე gaQenčc (V:Sg,2,Aor). გაჩეხვა, გახლურა. *გავენჩე ჯოხი შუაზეყე.*

გავეტება (Msd) gaQetcbe გაშტერება, გაოცება, გაოგნება.

გავეტებული (Ptcp) gaQetcbuli გავეტებულია gaQetcbula (V:Sg,3,Result I). მოსულულა.

გავიდე, რო მაშინის ქეშ მოხიდე (V:Phras) gaQide, ro mašinis kcš moxide წყევლა. გავიდე, რო მაშინის ქეშ მოხიდეო, სუ დე-და იტყისყე, ბეურ დედა მინახვ, იტყისყე.

გავლენა (Msd) gaQlcnča გავლენა gaQlinča. იხ. მავლენა. ვახლენვა.

გავმობა (Msd) gaQmoba გავმობა gaxmoba. გაიხმო gaixmo (V:Sg,3,Aor), გამხმარი gamxmari (Ptcp). იხ. ვმელი, ვმელი. გავმობა. ემან პირსახოციოთა ვე-ლები გაივმო. ველები დაიბანა და ველები გაიხმო; სარეცხის გავმობა.

გავრეტა (Msd) gaQreča გავრეტუ-ლი gaQrečuli (Ptcp), გავრეტილი gaQrečili (Ptcp), გავრეტავს gaQretavs (V:Sg,3,Fut), გამივრეტია gamiQrečia (V:Sg,1,Result I). გავრეტა. ყურები რო გამივრეტია და საყურები არა მაქ; ლიე-ლები, ემ ვაჭვრეტათ ვაჭვრეტათ ერთს ექ ქუას გამოიდეფთ, ერთსაც ანქით ქუას და ერთსაც იქით; ეს მიწა ხო სუ ვერ გა-მაიტან ერთ, ერთ ქილუმეთრის მიწას. იმ შუაზეგაც ამავრეტავს, თოლსავით, ევეთ თოლსავით, იმ მიწაც იქ ამაიტანს.

გვერა (N:OLD:Plant) იგევეა რაც გუგუ-რა. გოგრა.

გედაობა (Msd) gedaoba იგედავებს igedavebs (V:Sg,3,Fut), იგედავა igedava (V:Sg,3,Aor). იხ. გედავა. მათხოვრობა. სან gēdā – მათხოვარი. თაჟლეჰჩი რო ამაილო, ნახ რო სამი თეს ე ზენდანი იქნების, სამი თეს იგედავებს, სამი თეს ქენი ზ იქნების; გამოიდა და წაიდა გედაობაზე; იგედავა ხან ანქა, ხან ანქა და ერთ დღეს ნახ, რო ყეი-ნის ბიჭმა ჩამაიარა.

გედავა (N) gedaya სპარსული სან gēdā. იხ. გედაობა. მათხოვარი.

გელაზ ლელე (N:Top) gelaz ġele ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაარში). გელაზ ლელე, ჭას ლელე, საღინო.

გელაზი წყარო (N:Hydr) gelazi çqaro წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშა-არში). ეს წყარო შიგ სოფელჩიე არი, ერ-დგანაც ვოქ, გელაზი დავდახით. გელაზი. დიდ წყარო რი, რო ექ ბეურ წყალი გამო-ლის. გელაზ დაიდახიან. არ იეცი, რათი დაიდახიან გელაზსა.

გელი (N:Animal) geli მგელი. გოხარდა ეს გელი, გოხარდა და თქო: ხო, და მელამ წადადა, ანქ იჭრიტა გელი; ერთ კურდღე-ლი იყო და გელი და შირი.

გელი იგეფს (V:Phras) geli igcfs გელი იგეფს geli igcfs. იხ. მზემ ფესები ღოშო. იტყვიან მაშინ, როცა მზე პირს იბანს. მზე დგა და წიმა მოღის, რო გაიხედავ, ესე ფე-სები დაშებული აქ, იმაშინ ჩენ გელი გელი იგეფსო; იმაშინ რო მზე ერი და წიმაც მო-ღის, ეიტყითყე: გელი იგეფსო.

გელის ბარტყი (N:Animal) gelis bartqī იხ. ცურავის ბარტყი, თავის ბარტყი, ბარ-ტყი, დათის ბარტყი. მგლის ლეკვი. გელია, გელის ბარტყია – ესებია ბიბანის ჯანაე-რი: დათი, დათის ბარტყი, გელის ბარტყი, ცურავის ბარტყი, თავის ბარტყი – წუწუ-ნა, თავის წუწუნა.

გელის მაზრა (N:Top) gelis mazra ადგი-ლის სახელი აფუსში.

გელის პიტნა (N:Plant) gelis piṭna ერ-თგვარი ბალახი. გელის პიტნაც არი წყარო-ჩი, გაზაფხულზე, გაზაფხულზე წყალჩიე გამწონლების /თორელი/.

გელი რო დაბერდება, ძაღლები ხუმ-რობას ღოოწყობენ (V:Phras) mgeli ro dabcrdeba ვაგლჩი ხუმრობას

dooc̄qobcn. ანდაზა, სუსტი დიდ გულზე მა-
შინაა, როცა თავისზე ძლიერს დასუსტებულს
ხელავს /თორღელი/.

გელის ლელუ (N:Top) gelis ġcle გორა მარ-
ტყოფში (ფერეიდუნშპარში).

გელჯუ (N) ġcl̄ჟა დიდი ქოთანია. ეხლავს ეს
გაიწურა თლიანათ, ამ ყურძენს ამადიდებენ
და ერთგან გაკეთებულაია, ეძახიან გელ-
ჯუს, თიხით გაკეთებულაია, ეგეთი ამოტა-
ნილი, როგორც საქართუელის ქეურია.

გემრიალი (A) ġemriali გემრიალი. იმ ბა-
დავის ქალაქი გემრიალია; მანონი რო ერთ
ცოტა ჟავე იყვისყე, ერთ ცოტათ ის და-
ეასხითყე, გაგემრიალისყე. შირას და მა-
წონს ვეძახილით.

გენაცვალო (Interj:Phras) ġenacvalo გე-
ნაცვალო ġenacvlo. იხ. შემეგეტრიალო. მო-
ფერება. ბერ ღელაკეტი ეტყვიან ყმაწილბ-
სო. შენ გენაცვალო გენანე, შენ რო თავი
მე მამე; ყარო, გენაცვალო შევ თოლეფჩიო,
ჭურჭელი აილე და წაიდეთ ბაღებშიო.

გენდ-გენდი (A) ġend-ġendi გენდ-გენდ
ġend-ġend. იხ. გენდი. პატარ-პატარა. ემ
გენდ-გენდ დატჭრით, ჩონებურად გორ-
ჯია; ანს ფირტი რო გიან მაიხარშების,
დატჭრით დანათ, ევდილე გენდ-გენდი.

გენდი (A) ġendi სპარსული არა ġerd. იხ.
გენდ-გენდი. მრგვალი. დატჭრულ ხორცი რო
მოხარშულია და მინმეს ეტყვიან: შაჭამე და
არა ჭამს, იტყვიან: ეხლა ერთ გენდი შაჭა-
მე.

გენდი (N) ġendi სპარსული არა ġerd. ხა-
ლიჩის ქსოვისას ერთი ნასკეი. ხალიჩას ქსო-
ვარი ნასკეს გენდი ჰქვია.

გერაღა (N) ġerāġa მაინაცვალი. ეს კაცი
ამ ბიჭის გერაღარი.

გერდა (N) ġerda ურწყავი ფერღობი. ვენა-
ხისა და ხეხილსათვის რაც გერდა [ფერღო-
ბი] ადგილია, ის არის უმჯობესი. გერდა არი,
წყალი არ მოოდებებს; გერდა არი და მა-
ღალ-დაბალიც არი.

გერდანიშა (N:Top) ġerdaniša მინდორი,
სამოვარი სოფელ ჩულრუთში. გერდანიშა –
ცხორის ალაგი.

გერდელა (N:Animal) ġerdela ერთგვა-
რი წყლის ბინადარი, ამფიბია. გერდით არი
წყალში, პატარებია, გერდელა. წყალში
გერდ-გერდ მიდის, მეიეგუსაყით; არა, გერ-
დელა პარსულია, გერდ-გერდ დადის წყალ-
ჩი.

გერდი (N) ġerdi ფარდა.

გერდი (N) ġerdi გვერდი. გერდი არა ექა-
ვის!; ეგრე გერდი რო ეკრიანყე, ჰა, ემამ
გაახარა აბაო, ანს გააგდიან და ეხლა სხო
შამაიყეანიანყე.

გერდი არ ქავის (V:Phras) ġerdi ar kavis
გერდი არა ქავის ġerdi ara kavis, გერდი
არა ექავის ġerdi ara ykavis. გვერდი არ
ექაევა. ცემა არ უნდა. თუ გერდი არა ქავის!
თუ ბიჭი მაინახე ჩულრუთელი, რო თქო:
მუხტარას რა ექიანო, ერთი დიდ სადილს
მოქცემ მე შენ.

გერდით (Adv) ġerdit გვერდით. ეს ჩირაღი
ამ ჩირაღის გერდით დადევ; ერთიე აიღებს
იმ ჯოხებს და გერდით დაადებს ჯოხსა, რო
მისიაო?; მიიპარა და ნახა, რო თავის ღელა-
კაცი ერთ ოთახში ედინა და ერთი მოჯეი-
ლოც გერდით წეეს.

გერევათი (N) ġerevatī ფრანგული *kerāvat*
kerāvāt. პალსტუხი. კაცს საათი აქ, ქოთი
აქ, გერევათი აქ, პერანგი აქ, ზირფირპანი
აქ, წინდა აქ, ფეკსამოსი აქ.

გერიანი (N:Pr) gcriani ქართველთა ერთი საგვარეულო თორელში. ხისხისანი, გერიანი, გერიანი, კაღმანი, დოღონი, გაღუანი, კაკონა, წარუკა, – ესეები'ყო, რო მე დამიწერავ.

გერიმ (Adv) gcrim გერივ geriv. გერივაც gerivac (Adv:C,Long). სპარსული. კიდე, ისევ. იუსუფი რო ჭანი ჩაიდაო და დაიკარგაო, შეიძლება, რო ის დრო მოიდეს, რო გერიმ იმან დაბრუნდესო; ჩაეიდა, გაიარა, მიაღვა თას და შოეპირაღმათა, აეიდა თას წერზე, გაღიხედა, რო გერივ გამოჩნდა დუნია.

გერყმაწილი (N) gercqmaçili გერი. ემ ყმაწილს რო ეს კაცი ზრდის, თავის გერყმაწილია.

გეშო (N:Plant) gešo ერთგვარი მცენარე. გეშო – ეკლიანი მცენარე, დოს დულუბაში ჩაყოფენ, რომ თუ რამ ბეწია, ამოიდეს.

გვალვა (N:OLD) gvalva გოლვა golva იგივეა რაც ქამაბობა. გვალვა.

გველს პიტნა იძულდა და დოოდგესო (V:Phras) gvells piṭna ysulda da doodgeso ანდაზა /თორელი/.

გზაური (N) gzaûri მგზაერი. გზაური შემეშეყარა.

გზის ქცევა (Msd:Phras) gzis kceva გზა უქცივა gza ukciva (V:Sg,3,Aor). გზის ახნევა.

გიან (Adv) gian გვიან. ანს ფირტი რო გიან მახარშების, დაჭკრით დანაით, ეგდიდე გენდგენდი; ბად, გიან ყიდიან, მასკლან, გიან მოღის.

გიორგის მაზრა (N:Top) giorgis mazra გორგის მაზრა gorgis mazra. იხ. გორგის მაზრა. მამულის სახელია ფერეიდანში. ხირ-

ბატები გაქეს, ვიორგის მაზრა გაქეს და ვაშლოვანიც გაქეს; ნასერალი გაღის გორგის მაზრამდე /მარტყოფი (ფერეიდუნშა-რი)/.

გირა (N) gira სპარსული 𐬎𐬀𐬎𐬀 girc. პატარა კალთა, მხარზე გადასაკიდებელი. პატარა გოღორი რო ყმაწილმა ვითმე აიღოს, გირარი.

გირა (N) gira საზოი ერთეული. ერთ გირა ხორბალი ორმოცდახუთი კილოა და ოთხმოცდაათი კილო – ერთსაჯანე.

გირგილო (N:Plant) girgilo სარეველს ბალახი. ნაწმენდს რო სხო თესლი ურევია, იმას ქქიან გირგილო, გურგუჯალია გირგილო; გირგილო, გირგილო, მეშაკი, არც გირგილო იჭმების, არც მეშაკი იჭმების, არც გაუღან იჭმების, არც პოღარო.

გირი (N) giri წონის ერთეული – ოცდაათი კგ. შირ ბაქას ედახიან, შირ ბაქა! – უნდა ის ექს–ექსი, რო ვითხარი, რო ექსი კილო ჩაი და ექსი კილო ყანდი და ექსი კილო ერბო და ექსი კილო ბრინჯი და ექსი გირი ქფილი და ექს გირი ქფილი და ექსი ცხორი თაის ბატკანი და ესეები; მინაძღა რო იქა ხორბალი დაფქუთისეე და ოცი გირი, ათი გირი, ორმოცი გირი აიღიან და მაიჯანიან-ყე.

გირი (N) giri სპარსული 𐬎𐬀 gir. იხ. გირჩი მოსლა, გირი ქნა. ჩახლართული საქმე, რომელსაც არ უჩანს გარკვევის პირი. გირი – ნასკი, საქმე ჩანასკულია, ინასკების; გირი არის, საქმე რო არ გაისხნება /დაშქესანა/.

გირი ქნა (Msd) giri kna სპარსული 𐬎𐬀𐬎𐬀 gir kardan. იხ. გირი, გირჩი მოსლა. გაჩერდა, დაღვა. ჩემ საათი გირი ქნა, დაღვა.

გირჩი მოსლა (Msd) girçi mosla გირჩი მოიდა girçi moyda (V:Sg,3,Aor).

სპარსული *گير آمدان* gir āmadan. იხ. გირი, გირი ქნა. ხელში ჩაგდება. *ქოსეინ, ადუ, რო ნამაი ფული მუგუელა გირჩივა; რადღა რო თოფით აყარინანყე, გირჩი არ მოიდა და იმის უკანღა თითანღა გირჩი მოიდა და მოკლესყე.*

გიშნიზი (N) gišnizi სპარსული *گیشنیز* gečšniz. ქინძი.

გლახი (A:New) glaxi ცული. ეგ საქმე ნამა არ არი, გლახია.

გლეჯა (Msd) glečja ვგლეჯდით vglečdit (V:Pl,1,Impf), დავგლეჯავ davglečjav (V:Sg,1,Fut). გლეჯა. ხორბლის მოსავლის ხელით აღება. *უწყალო ხორბალს რო ვთესავთ მთაში, მთაში უწყალოს ხო ეხნავთ, ის მეტობა ხელით ვგლეჯდით იმასა, თუ თხელ იყო, ხელითა ვგლეჯდით, და თუ შხირი იყო და კარგ იყო როგორც წყალიანსავით და წიმა ბევრი უნახამ, იმას ნამჯალითა ყანასავითა მოეჭრით; ჩონა თავითანღა თაფრითი გოქ და დავგლეჯავ, დატგლეჯავ, ჩამოიტან.*

გლუმ გლუმ გლუმ (Interj:Voice) glum glum glum ძროხის მოხმობის ხმა. *გლუმ, გლუმ – ფურის დაძახისთვის.*

გოგიან გოლი (N:Top) gogian goli ადგილის სახელი თორელში. *ქომოთღელუ, გოგიან გოლი. გოლი, ეს რო წყალი დაქურდების.*

გოგრა (N) gogra გოგრას gogras (N:Sg,Dat). იხ. გოგრას კურკა. იგივეა, რაც გეგრა, გუგურა. გოგრა. *ტებილ გოგრა არი და აბა როგორ გოგრა არი?; გოგრასა რო შამოღვობაზე მოუგლეჯავთ, მუალოთ და გოგრას გატქერქავთ, ქერქეფს დოაჭრით, მოიტანთ, დატჭრით იმას ხურღა, ბატარა-ბატარები.*

გოგრას კურკა (N:Plant) gogras kūrka იხ. გოგრა. გოგრის კურკა. *გოგრას კურკა არის რო ეხლა ახალეებენ და ჭამენ. ძირფასია. ბიჭს შევეკითხეთ, მოხნილო იქონღა გოგრა და პატარ-პატარებიღა და, ბატარა გოგრები'ყო, ბაიტები ჯერ არ გადიდებულიყო და შევეკითხეთ, ბიჭო-მეთქი, ეს რა არი-მეთქი და, კიტრია-მეთქი! ჯერ ისეთი იყო, რო კიტრსა იგვანდა, ყითელიც იყო, ეს გოგრა არიო, უწყალობით კიტრი შაქნილიყო.*

გოდორი (N) godori იხ. ბადე. გოდორი. *თევზის გოდორი დაწნილი იყო, ჩარქს ვეძახოვით, წრილი ნახეთქები დაჭრიანყე და მავით გააკეთიანყე.*

გოზარან gozaran სპარსული *گوزاران* gozarān. ჩაიარეს. *ორი ტრედმა მოიღეს გოზარან, წაიღეს.*

გოზაშტა (N) gozašta სპარსული *گوزاشته* gozašte. წარსული. *გოზაშტა – გაელოლი. ჩონ ემის გოზაშთანსთან გაუთი არა გოქ.*

გოზახმება (Msd) gozaxmeba გოზახმდეს goozaxmdes (V:Sg,3,Conj II), გოზახმოს gouzaxmos (V:Sg,3,Conj II). სპარსული *خام* xam. იხ. ზახმი. დაიარავება. *გოოკეთებენ იმ ნალეფსა ვირეფსა, რო ვირეფსა ველ-ფევი არ დოოზარავენსყე, არ გოზახმდეს, არ შეექნეს, სისხლი არ გომოოღესყე; ეს ჰაჯე მამამაღს გოოკეთებია, რო კარს კისერი არ გოოზახმოს, არ დაალონოს კისერი.*

გოლაბი (N:Plant) golabi სპარსული *گلابی* golābi. მსხალი. *კიტრი გაფცქენ, ყურძენი ჭამე, ჭამეცით, გოლაბი შაჭამეთ, ნახეთ, ვეტყით ნახეცითაც – ორივეს ვეტყით; კაკალი არი, ყურზენი არი, ჭერემი არი, ალიბუზარა არი, ტყემალი არი, ნუხულო არი, ჭანდოხი არი, ხურმა არი, გოლაბი*

არი – შენ ნუ მაქწაველი!

გოლაფტაბი (N) golaḤabi გოლაფტაბი golapḥabi. გოლაფტაბის golaḤabis (N:Sg,Dat). სპარსული آفتاب گل gol(c) āftāb. მზესუმზირა. *ჰა, ჩაეთესავთ გაზაფხული ქე შაიქნების ემ ეზოს, ბაღას დატქოლავთ და დახატულად გოლაფტაბის თესლს მოიტანთ, კაქტარი ერთველ-ორველ მოძრწყავთ, გამწონდების, აღან თაი ქასლია, აღან შაქნულადა, დახატულად იქნების ქალუბი გათეთრებულა, მოვგლი-ჯავთ, მიტყემთყე ყმაწილებს გავახარებთ, გოლაფტაბი მოქტეთყე; კიტრი გოქ, ზამთრეელი, ბაღალა, გოვრა, ხიარჩამბარი ზოართი, გოლაფტაბი, რაძღარო ესები არი და.*

გოლბანდი (N) golbandi გოლბანდს golbands (N:Sg,Dat). სპარსული باند گل golband. წყლის გასავლელი არხში, რომელიც იცეკება. *თითოს თავისის გოლი აქ და გოლბანდს გომოოშოფთყე და სარწყავზე წაეალთყე.*

გოლე ქედუ (N:Plant) gole kedu სპარსული کدو گل gol-e kadu. გოგრის ყვაილი. ხალიჩას ქსოვარი ძაფი რო გოვრას ფერი აქ, იტყიან: *ერთ ვენდი გოლე ქედუ ჰკარ!*

გოლებანავშა (N:Plant) golebanavša სპარსული بانفش گل gole banafše. ის ყვაილი, სამკურნალოა. ანაბი გოქ, გოლეგაუზებიანა გოქ, გოლებანავშა გოქ, ბარანგი გოქ, ხაქეშირი გოქ, სეფესტანა გოქ – ემებსა ჩაძყრით ყურჩი და ემას მუადულეფთ და მოიტანთ

გოლეგაუზებანა (N) golegaūzcbana გოლეგაუზებანა goleḡavzabana, გოლეგაბზიმანი goleḡabzīmāni. სპარსული بانه گل gole ḡavzabān. იგივეა რაც ზიბტილა. კიტრისუნა – სამკურნალოდ ხმარობენ. შეე-

ლის მუცლის ტყვიელს. *იყოს ნაბათიყ არ მიცეთყე. გოლიგაბზიმანი მიცეთყე. დოსტორი და რამე ხო არ იყო, ჩინ თითონ. ამან თქის: გოლეგაბზიმანი მიცეთყე, ყმაწილი გაკეთლეს; კაცს რო შაკცივდების, გოლეგაუზებანას მოოდულეფთ, ანაფს მოოდულეფთ, ყოდუმასა დაეკრეფათ მინდორსაყე, მოიტანთ, მოოდულეფთ.*

გოლი (N) goli სპარსული گل gol. ყვაილი. რო გააციინიანყე, გოლი წამოყარისყე პირსაყე და დორი; გოლი გოლი პარსულია, ყვაილისაყ ელ ეგრე.

გოლი (N) goli გოლს gols (N:Sg,Dat). თურქული göl. შეგუბებული წყალი, ტბა, აუზი. *გოლი – შეგუბებული წყალი; ერთი მორწყავმა წაიდა სარწყავზე, რო გოლი გამოეშოს, შეგუბებულს წყალს დაძძახიან გოლს.*

გომი (N) gomi სახლის სახურავი, სხენი, ბანი. *თელ ირანჩი ეს ირანის გომია. გომი ხო იცი, რა არი? ზედ, ჭერი; ჰაი თავზე დაიდვის ეს ქობები და აიტანის გომზედა; ერთი დაბალ გომია ხუციანთ გომზე, თბილ გომია, დაქურდებიან ბიჭები იქ, ღურბინებს დოუბმენ თებსათი იქ, თა მინახუნენ, თა საღომამდი ათორიადებენ. საღომის სადაცდა რო მაგარ ტინებჩი დაღავდეს თხები, შუა რუეზე, აი, ემით გომის თაუზე, ემით, ემ დიდ რუეზეგა, ეს შუაზე ეს ეგდიდე ქუა ჩადებული იყო.*

გომორთმა (Msd) gomortma ართემს artems (V:Sg,3,Prs), ართმენ artmen (V:Pl,3,Prs). გამორთმევა. იმაში თქო, რო ხობ, ემას, რო ქართველეფს ართემდითყე ექამდი, ემ მალიათსა, ეხლან ნულარ გამართომთყე; ეხლან პარსელეფს აძლევენ, პარსელეფსაყ ართმენ.

გომორთმა (Msd) gomortma გამამირთო

gamamirto (V:Sg,3,M1,Aor). ყიღა, შეძენა. და წაველთ ამ ჯარს ქუჩაზეგაო და წაძალი გამამირთო ემ დევრიშმაო.

გომოტანა (Msd) gomoṭana გომოტანია გომოṭania (V:Sg,3,Result I), გომოტანიაყე gomoṭaniaq̄c (V:Pl,3,Result I). მოფიქრება, შემოღება. იმის ტინს გომოოტანია; ეხლა მერე ეხლა გომოტანიაყე, ახალი წესი, გომოტანიაყე ახალი წესი, რო ქორწილის გარდა თაი ხუალ, მეორე დღეს, ამადამ ქორწილი იყოს, ხუალ სადილობე ყორის ჯარასყე მოულენ, ყორის ჯარასყე საჩუქრებით მოულენ /დაშქესანა/.

გომოხაზვა (Msd) gomoxazva ვახაზებ vaxazeb (V:Sg,1,Prs), ახაზებს axazeb (V:Sg,3,Prs), გომოუხაზვბია gomouxazcbia (V:Sg,3,Result I). დახატვა, გამოწერა, გადაწერა. გომოუხაზვბია ჩემთვის.

გომოყდა (Msd) gomoQda გამაყდა gamaQda. გამაჰყდის gamahQdis (V:Sg,3,Fut), გამოჰყადოთ gamoFQadot (V:Pl,1,Conj II). გაკეთება, გამოყვანა. ყურეთი გამოჰყადოთ, ეგრე-ეგრე ჩაჰყაროთ, გაეყავით ემდე-ემდე ყურეთები და გამოჰყადოთ ეგრე-ეგრელა.

გომროქი (N) gomroki სპარსული كمرگ gomrok. საბაჟო. ქართველს მიღებური ჩემეეტანა, ირანის გომროქი და არ უშებდეს ჩამაიტანოს.

გომურ სახლი (N) gomur saxli ბანიანი სახლი.

გონაჰქარი (A) gonahkari სპარსული گوناھکار gonāhkār. იხ. გუნა. ცოდვილი. მე გონაჰქარი ვარო და ესე მკლავო; გონაჰქარი არა ვარო, ბად მახტი მიჩარა ვარ.

გონდონი (N:Pr) gondoni შტო-გვარი მარ-

ტყოფში. გონდონი, სანაღენი ფოქი წელან, შუშუნანი, შიფიანი, მათანი, ბარქორიანი, ბასტაკანანი.

გონჯი (A) gonjī იგივეა რაც ყრალი. იხ. ყრალი. ცუდი. დედამთილი ნამაზი იყო, არ იყო გონჯი დედამთილი /თორელი/; შენთი ამბობა გონჯი შაიქნების, ცუდია, ცუდი /დაშქესანა/.

გომარგის გურაბი (N:Top) goomargis gurabi იხ. გურაბი. ადგილის სახელი. გომარგის გურაბი – გოი ქურთულად არი ხარის სახელი. ჯარს რო აჯნეიენებენ. გოი ჯარის სახელია ქურთულად და რაძდა რო ხარი იყო ერთ წელს გაწყდა, წაიღეს, ჩაყარეს იქ, და შაიქნა გომარგის გურაბი.

გოორევს (V) goorevs გორივა goriva (V:Sg,3,Aor) გოორივე goorive (V:Sg,2,Aor). შეერია, გაერია, გაიარა წყალში. ამ პირზე, ამ პირზე უნდა გაიღეს, ეიტყით, გოორივა და გაიდა.

გოორუევებს (V) gooruvebs გოორუევებ gooruveb (V:Sg,2,Fut), გაარუვე gaaruve (V:Sg,2,Aor). იხ. რუვი. წყლის ნაკადს გზას მისცემს. ეს წყალი მოღის, რუვი, ვაკე, ხო? და არ გადაჰ წყალი, ვაკე რუვია წყალი არ გაიარ, გოორუევებ, – გაარუვე ის წყალიო, არ გაიღესო. გოორუევებ.

გოოხარებავს (V) gooxarebavs ახარებავს axarebavs (V:Sg,3,Prs). გაახარებს, ახარებს. კაჭკაჭიო მოუა და გოოხარებავს. /სტუმრის მოსვლას ახარებს/.

გორა (N) gora გორა. პატარა მთა. საქართველოს თა და გორა დავინახო; წადიო, ჩემ რაჰმოო, შენ გზაჩიგაო არც თა არიო და გორა გორა არიო და არც საზღუდარიო, არაფერი არ არი, ვადსწი და ვადლიო; აფლანის გორა აღანაც გოქ იქა, აფლანის გორას ეძახიან; გორა წაეა, წაეა თავეჟე და წა-

ვა ჩუღურეთის ვარაზე, ქოით ჩავა. თა არი ვადსავარდნანია; აი, იქ, აი, ის გორა როჩანს პირდაპირ, ეხლა ნისლი ზედ არი და ნახევარი ჩანს, აელანები მოიღეს იქ, მაინც ვერ შამოიღეს სოფელი. სოფელსავე გვირახები გათხარეს და მოიღეს ნამახის გორამდ.

გორახი (N) goraxi გოროხი goroxi. იხ. კახლო. გორახი. კოშტეზად გამხმარი, გამაგრებული მიწა, ბელტი. პარსულათ – ქულულუხი, მიწას რო მოკვნი, სხილი მიწა რო მორეული იყოს ერთმანეთში, გოროხია; და ერთი ელამ წიშას მოსლასათი იყო, იკითხევდეს: ანინი, მანინი, ღმერთმა მოქუცეს ტალახი, აღარ გუნდა გორახი.

გორგალა (N) gorgala ძაფის გორგალი. ჩართულ ნასკე რო დააგუნდავენ და ხალიჩას რო ქსოვენ, ჩამოვიღებულა, გორგალა!; გაერეცხავთ და მუალ, დაფწეწავ, მუალ, გერიმ ავაბურძავეფ, გორგალას შავიქ, მერე მუალ, დახოვ ველზე, ერთ ცოტას ჩავასთავ ტარზედად ე ტარი აივსების დაძნარსითა, დაძნარი, რო ნახეი ქილუ იყოს, ნახეი ქილუსათი შაიქნების.

გორგის მაზრა (N:Top) gorgis mazra იხ. გიორგის მაზრა. ადგილის სახელი აფუსში.

გორგომიში (N) gorgomiši სპარსული گورگومیش w gorgomiš. ბინდუნდი. გორგომიში – მგელი და ცხორი რო არ გაირჩევის.

გორი (N) gori მიცვალებულისთვის ამოჭრილი ადგილი. გორი – სამარეს რო მოითხრიან, რომ კდარი ჩააწეინონ.

გორჯისტანი (N:Top) gorjistani გურჯისტანი gorjistani საქართველო. გორჯისტანი, გორჯისტანი ელა ირანისა ყოფილა აველზეგა. შუღლი შოოყენებიაყე; ჩემ ძმები და ამუა და ესები რო გამოიღეს გორჯესტანს, ვიამბო?; ამათა და თაის ძმებმა და სუყველამ საერთოთ, დაიწვეეს, რო წა-

ვიდეთ გურჯისტან, წავიდეთ გურჯისტან.

გორჯი (N) gorji გურჯი gurji. გორჯიები gorjicbi (N:Pl,Nom). ქართული. ჩონ ელა გორჯიები ვართ; გამოიქვს, მოიღესო ეხლა სომხები ერთ ვარაზე არიან, ალ ეს გორჯიები ერთ ვარანია არა; ამაშინაც ელა გორჯიები ქართულების სახელი დამჭრელებულა მეტობას წიგნეფეში; გურჯი პო ქართველია და გურჯი მაქალღე, ფარსულად დაწერილი იყო გურჯი მაქალღე.

გორჯი (N) gorji ქართული ენა. აღანა მარტყოფი და დაშქესანა და თორელი და ბევრი ჩონ ენა ქარყი აქ, ჩონ იფო გორჯი ვიციით, ნამა ვიიბნათ; გორჯის რო ვიუშბოფ, ქარსულათ რო მოალ, ა, ვიბნალა, ვერა ვიბნევაყე.

გორჯიფუში (N) gorjipuši სპარსული گورجی پو گورjipuš. ქართული სახურავი, თავსახლი. ანქ ჩონ საკომებიც გოქონდის. საკომები გოქონდა. გორჯიფუში იყო. ჩონ კომეფს დაუძახოფით გორჯიფუში. ეს გორჯიფუში – საკომეფს ბიჭებმა მაძიანყე ზანზალიკები; დიდ თავსახლებიც გოქ, რო ხაღღმა ბეური შაიღეს, დიდ თავსახლებია, დაძახიან, პარსელები დაძახიან გორჯუფუში, ქართულების გაკეთებულაო.

გოსთუგანი (N:Top) gostugani მამულის, მაზრის სახელი. ეს სოფელია თავის მამულით, ცხრამეტიცა მაზრა ქქონია, რო ქართითო მაზრასა, ერთსა ქქიან გოსთუგანი.

გოუბანებს (V) goubanebs გოუბანებდენ goobanebden (V:Pl,3,Impf). ბანს მიცემს, სიმღერაში ხმას შეუწყოფს. ეს ერთი იტყოდა, ის სხვებიც იტყოდენ, გოუბანებდენ და ვეცეკობდით.

გოუჯა (N) gouǰa გოუჯა gouǰa. გოუჯას გოუჯას (N:Sg,Dat). სპარსული *جوج* goujc. *ჰამიდარი*. წონე ზირასა, ზარღაჯუასა, ჰილბილია, ზერენგი არი – გოუჯას გოუჯას ჩოოგდეფთ, აბლიმუს დავას-სამთ, კმელ ლიმუს ჩოოგდეფთ გემოსათი; ხახი და გოუჯაც უნდა, ხახი და გოუჯა.

გოქი (N) goki გოგი gogi. გოქს goks (N:Sg,Dat). შრომის იარაღის, ბარის ნაწილი. წეტ ბარი იყო, წეტი, ეგეთ ბარები ეხლა არ არი, იმას მარტო მჭედელი ჰყუნადა, რო აკეთებდა და იმას ტარი ჰქონდა და ტარზე ერთი ჯოხი გახრიტიანყე და ტანზე ჩამაყიანყე, რო იბარა, ეს არ დაადონოს. იმას გოქს ვეძახდი, ის არი გოქი; გოქი წეტ ბარის ნაწილია.

გომა (N:Top) goša გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). ეს ერთ შორანს თამქილს მიჰკეძავს და შიჰკრავენ ჩუგულიას თაუზეგა ამ გომასა და ჩუგულიას გორა და, ნაქერაღის გორასა და აღუნის გორასა და თათამულის გორასა და ემებს.

გრძონება (N:Pseudo) grǰoneba გრძნობა. რთ ღამეთ მოიარანა თაის ფიქრსჩიგაო, რო და გრძონებაზე მოიდაო, რო წაიდეს ნადირზეო.

გუბი (N) gubi გუბე. ემ ბიჭმა გუბეძი შორივისყე.

გუგულა (N:Bird) gugula გუგული.

გუგუნან მაზრა (N:Top) gugunaan mazra გუგუნანთ მაზრა gugunant mazra. ადგილოს, მამულის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). მათუან მაზრა, გუგუნან მაზრა, ესები რაიონებია და ჩონ ემესა ერთ გუარები რო ვართ, შეიძლება ოცი-ოთხმოცი სახლი ვიყნეთ, ორითათს ხალღნი ვართ; ერთ მაზრა არი გუგუნანთი, ეგრე მაზრებია.

გუგუნანთ ღიზები (N:Top) gugunaant dizebi მამულის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). ერთსა ჰქიან ლაჩინას მაზრა, ერთსა ჰქიან გუგუნანთ ღიზები.

გუგუნანთ მზვარე (N:Top) gugunaant mǰvare ადგილის სახელი. შირას ნაყენს საგანგებო თეთრი მიწით წმენდენ. ამისთვის საუკეთესოა გუგუნანთ მზვარეს მიწა.

გუგურა (N:Old:Plant) – იგივეა რაც გეგრა. გოგრა.

გუდაფსაკუნა (N:Top) gudapxakuna ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

გუვი (N) guvi სპარსული *جف* gvy. იგივეა რაც გუნდა. იხ. ბურთი. ძველი ნაჭრებისგან გაკეთებული ბურთი. ეხლა ამაშინ ბურთი არ იყო, ფალასისა, წინდასა, დაახოედეს ბაწარს და გაიხროდეს, იმას ეტყოდეს – გუვი; თუ ემან გუვი ითხლიშა, ეს დაიწევის/თორელი/.

გუზგუზი (Msd) guzguzi გუზგუზობ გუზგუზობ (V:Sg,2,Prs), იგუზგუზობ yguzguzob (V:Sg,2,Prs). ჯავრი. ნუ იგუზგუზობ – ნუ იჯავრდები/დაშქესანა/.

გუთანი (N) gutani გუთანით gutanit (N:Sg,Inst). სახენელი იარაღი. ფერეიდანში სახენელი იარაღის სახელწოდებაა, რომელშიც ჩვეულებრივ ერთი ან ორი უღელი ხარი ებმება. გუთანი არღოუდისყე, არღოუდისყე. არღოვას იცი რომელს ეუბნებიან?; ვნაზე ბოინელები ემ მიწებესა ვნამენ, გუთანით ვნამენ.

გუთნისდედა (N) gutnisdeda იგივეა რაც დედა. გუთნის მთავარი ნაწილი. ვინც ხნავს, ზო, ამ გუთნისდედაზედ ლაფაქი.

გულაბას კოჭი (N:Animal) gulabas koǰi

წყლის თავი.

გულბა (N) gulba წყლის გადასაგლები გოლიდან. რომელიც ბელტით იკეტებოდა. სადაც რო გოლია, წყალს რო დაგუბებენ, იმას აქს ჩინინატელა, ერთ ვრელა, იქით გომოოშებენ, იმასა კქიან გულბა.

გულზე დოოჯდების (V:Phras) gulze dooꝑdecbis იხ. გულზე მიჯგების. გულში უზის, უყვარს. ჩონ გამობთ: გულზე დოოჯდების /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპარი)/.

გულზე ეცხობის (V:Phras) gulze ecxobis იხ. ეცხობის. მოსწონს, უყვარს. გულზე ეცხობის – გიყვარსე; გულზე ეცხობის: ქენ ექა სხედხართ ჩონ საუჭონა და ეს ჩონ დაჯდობა გულზე გეცხობისე, გულ, გიყვარსე; ექაჟრობა გულზე მეცხობის, ის მინმე გულზე მეცხობის, ის შაჰმასი გულზე მეცხობის.

გულზე მიჯგების (V:Phras) gulze miꝑgebis გულზე დოოჯგებისა და gulze dooꝑgebisga (V). იხ. გულზე დოოჯდების. გულში მიზის, მიყვარს. იმაშინ იყო ნამაი ხოში იყო, და შემეყარიან და ხალხს ეგეთ გულზე უჯგებოდა და ნამაი იყო, კარზალი ხალხს თავისეყენ ემე'რი, მასაღან კქონდა /თორელი/.

გული გულს იცნობს და სული სულსა (V:Phras) guli guls icnobs da sulis sulsa. ადვილია მონათესავე სულის ადამიანთან ურთიერთობა.

გული თანგი მაქვს (V:Phras) guli tangi makvs გული თანგი აქ guli tangi ak (V:Sg,3,Prs), გული თანგი გოქ guli tangi gok (V:Pl,1,Prs). იხ. თანგი. დარღიანი ვარ. ნახვენ, მისაცლა უნდა და გული თანგი აქ, იქ წამაილის და შიგ კი ვერ შავა, ეშინია და შიშიც ელა აქ, ვერ შავა; ჩონაც გული

თანგი გოქ თავისთინა, სესალია, ჩარსალია არ გვინასაუა, ხო, ელა გამაიგ ზუნო, ქა, მა!

გულის ამოჯიჯინება (Msd) gulis amoꝑiꝑincba გული ამოჯიჯინდა guli amomiꝑinda (V:Sg,1). გულის ამოჯდობა, გულის აჩუყება. გული ამოჯიჯინდა, ცრემლები წამამივიდა.

გულის ბობო (Interj:Phras) gulis boꝑo მოფერება.

გულის გაწყალება (Msd:Phras) gulis gacqalcba გული გამიწყალდა guli gamicqalda (V:Sg,1,Aor). შეშინება. გული გამიწყალდა/შეშინდა/.

გულის გაწყლიანება (Msd:Phras) gulis gacqlicnba გული გამიწყლიანდა guli gamicqlianda (V:Sg,1,Aor). სურვილი, მონღობება. ისე მინდა, რო გული გამიწყლიანდა.

გულის დაგდება (Msd:Phras) gulis dagdcba ყურის დაგდება, ყურადღების მიქცევა, დაჯერება. სექინ, შენა ხარ-მეთქი? კიდემ შამოიდა, იმაშინდა ფწყევლე: რაადღა მიხოდ უკან-უკან, გული აღარ დამიგლე!

გულის დაყრა (Msd:Phras) gulis daqra გულის დაღება. გულს არ იყრიან.

გულის მოყრა (Msd:Phras) gulis moqra გული მაკარ guli maakar გულის დაღება. საქმეს გული მაკარ.

გულისპირი (N) gulispiri იგივეა რაც გულისპირის ხორცი. იხ. გულისპირის ხორცი, სინარი. ქათმის თეთრი ხორცი.

გულისპირი (N) gulispiri მკერდი, გულმკერდი. ემამ რო დასცაღა, შაჯღა ემ გულისპირზედა, რო თავი გამაშჰრას; მუკლი დაეღე გულისპირზე, მინდოდა თავი მოფ-

ჭრაო, და თქო, რო, ნუ მამკლავო და ელა სულა შენო და ჩემ ჯანილა აზადი ქენო, ნუ მამკლავო, მეც ქულქათბარი ვარო!; მარცხნივ და მარჯვნივ ვეფხმა მარცხნივ ან მარჯვნივ წამოიდა ემისიო და კლანჭით წაიფრინდა, წაიტაცა ეს პერანგი და გულსპირი და ესეძი გოიხივა მოყმესაო; გულსპირზე დაკრული ხარ, გულჯონ!

გულსპირის ხორცი (N) gulispiris xorci იგივეა რაც გულსპირი. იხ. გულსპირი, სინარი. ქათმის თეთრი ხორცი.

გულგომი (Msd) gulogomi გუროგომი gurogomi. სპარსული گ و گور gur-o-gom. დაკარგვა, გადაშლვა. თავი მაიპჭრა და წაიღო ესე, მიწას ქემ დამარხა და გულგომი ქნა.

გულსაწოვი (A:Phras) gulsacovi იხ. ჩამოდეგა, მოწუნარე. გულსაწვაი. გულსაწოვი, ჩამოდეგა, თუ მომწუნარე იყოს.

გულუ (N) gulu სპარსული گال galu. ხახ. ხახაც არი! ხახაც არი და ფურსაც ეუბნების, ძროხას.

გულუა (Interj:Voice) gulusa გულუ gulu (Interj). იხ. გულუგულუ. ძროხის მოსახმობი შეძახილი. ემანილები იტყვიანე გულუას, ჩემ გულუა. დედაკაცებმა რო უნდაყე მეფერონ, იტყვიანე გულუ, გულუ!

გულუგულუ (Interj:Voice) gulugulu იგივეა რაც კიჩ კიჩ კიჩ. იხ. გულუა. დაძახება ძროხისთვის /მარტყოფი (ფერეიდნულშაპრი)/.

გულჩი ჩავარდა (Msd:Phras) gulči čavardna გულჩი ჩავარდა gulči čayvarda (V). გულში ჩავარდა, შეყვარება. ერთს ერთი ია (ან) რამე რო ძალიან მოყორდების, იტყვის: გულჩი ჩამივარდა.

გულხოშარა (A) gulxošara უღარდელი, მხიარული. გულხოშარა'რი, რამე არ ეღარდების.

გუმამბარი (A) gumambari გუმამბარია gumambaria (A:Aux). ფეხშიძე. დედაკაცს რო მუცელი ემანილი ჰყავ, დაძახიან ორსულად არი, პირთან სავსე ერი, გუმამბარია.

გუმბულა (N) gumbula ერთგვარი ვარცხნილობა. თავზე მრგვალად დასვეული თმა.

გუნა (N) guna სპარსული گوناه gonah. იხ. გონაქარი. ცოდვა. შენ ჩონ გუნა გაწმინდე; შენ ჩონ გუნა გუბახშე.

გუნდა (N) gunda იგივეა რაც გუვი. ბურთი. გუნდას ვეუბნებოდი, გუნდას. გუნდას ვეუბნებოდი და ბურთი როს იყო; მარტყოფშიგა ჩონ ბურთს გუნდას დაუძახი და საქართველოში გუნდა ხო ჯგუფია /მარტყოფი (ფერეიდნულშაპრი)/.

გუნდა (N) gunda გუნდას gundas (N:Sg,Dat). ცობის გუნდა. გუნდა, გუნდა, დაეაგუნდავითყე, გაეაემეკვნითყე, ეგრე ეგრე ეკვნითყე და მიეკვრითყე; ჩემ ყორილა გუნდას შამიქსლა, გამითხელეფს და მეც ბალიშს დაეკარავ და გაეათავეფთ და ავღებით.

გუნდალა (A) gundala მრგვალი. გუნდალა შიიქნის. /მომრგვალდება/; ბურთი ემანილი ქუნთრუშამ, წითელ-წითელ წამაყორის ემ ემეზე, ტყელ-ტყელეფსა, ან ყოვილი გუნდალა გუნდალეფთა მუნწუკასავითა.

გუნდი (N) gundi ერთგვარი საჭმელი /აფუსი/.

გუნი (N) guni გუნიები gunicbi (N:Pl,Nom). სპარსული گونگuni. ტომარა. ხორბალი გაეაც ხოვე, გუნიები აეაცე,

ვირზე აკიდე, ჩამოეტანე, ჩაფყარე ფეთაქნი; იმაშინ მოიდა და ემან ემე ქნა, ალავ აღარა ექონდა, ამრათა მოიდა და აღავას აღარ აძლევდესლა, შაწვა გუნჩი; გუნი – ტუმარა, პლასტიკით გაკეთებული; პარსული სიტყვა – ერთნაირ ტუმარა.

გურაბი (N) gurabi გურბები gurbcbi (N). სპარსული باغاب gurāb. იხ. გომარგის გურაბი. ღრმა ორმო, წყლით სავსე. ჩონთან პატარა გურაბები იყო, ეს ცოტა ადგილი თითონ გაკეთებული არი და წყალი მოდის, გროვდების ზაფხულში და ექ იქნების და ზამთრისას გაყინავს და ზოგჯერ ბეშეები ზედ გადიან, ცურვენ. ის არი გურაბი; ნაღმი – აი, იმას რო შეთხრი გურაბსა და აი, ეგეთ ქუას გადაიფენ ზედ და კაცი შვაა სადამდი და ჭის თოლები, ჭას თოლებიც არი და ის ჭავრობს გაახმოფს და იმ მიწას გამოიყენებს.

გურგალი (A) gurgali გურგული gurguli, რგული rguali, გურგული gurgūali, გრული gruali. გურგულები gurgūalcbi (A). მრგვალი. წაიდის ჭავრობსავე, ეგეთ გურგულები მოფჭრითყე ესები, და მოიტანითყე და საკომზე დავხურითყე დავადვითყე, რო წყალი არ ჩაიდეს, წიმა არ ჩაიდეს; ერთი ქიშმიში ვიტყვითყე, თითან ვაზის ქიშმიში ქენ ეგეთ გურგალებია, გურგალებია, იმას კურკა არა აქ.

გურზი (N) gurzi გორზი gorzi. სპარსული گرز gorz. იხ. კომბელე. იარაღი, ხის ჯოხი, თავზე რკინით; შუბი. გორზი სპარსულია, კომბელე რკინის, შუღლში იხმარებენ.

გურუხი (N) guruxi ცხვრის, ხარის კოჭი. გურუხი იცი რომელია? ვარის კოჭი, ვარისა. ვარის კოჭი. ღიდ ხმოს კოჭი, გურუხით თამაშობდიანყე წინა, ბერაკები; გურუხი მაიტა კოჭია ცხორისა; ხარის კოჭს გურუხს ეძახიან.

გურჯი ბაიან (N:Top) gurji baiian ქურთისტანის სოფელი. სიტყვასიტყვით: ქართულად მოლბარაკე. გურჯი ბაიანი ნიშნავს ქართულად, იმ სოფელს ქართულად ლაბარაკობს, იმას ნიშნავს; თქით, რატომ გურჯი ბაიანი ექიან და თქეს რო ექ ადრეო ექს-შიდი ძმან იყნესო, ქართველებ იყნესო, ექ იყნესო, მაგრამ ექ არ დაირჩესო, წაიდეს სხო ქალაქებშიო, იმიტომ აქაურობასა ექიან გურჯი ბაიან.

გურჯი მაჰალე (N:Top) gurji mahale გურჯი მაჰალე gurji mahalle. ქართველების სოფელი ირანის პროვინცია მაზანდარანში. გურჯი კო ქართველია და გურჯი მაჰალე, ფარსულად დაწერილი იყო გურჯი მაჰალე და თქი, რო ჩონ მამებმატა და პაქებმა თქიანყე, რო მაზანდარანშიო ქართველები არიანო, ჩონ ნათესავებიო, მაგრამ იმაშინაც ენა არ იყო, მანქანა და წასლა-მოსლა არ იყო და ვერ გუნასავო, ვერ წასულეართო, რო შორს არიო და ისენიც ვერ მოსულანო; იქ მივდოდი, დავიარო და ერთგანა ენახე, რო აწერია, რო გურჯი მაჰალე.

გუსტანდი (N:Animal) gusFandi გუსტანდს gusFands (N:Sg, Dat). სპარსული گوسفند gusfand. ცხვარი. გუსტანდს რო დავკლავტყე, ამ ღიძლას და ფირტს შავტამთყე.

გუშტუ (N) guštku სპარსული گوسفند گوسفند gušt kub. სანაყი. თაის სული მე დამხოვიყო, მუელ მიიდე ჩონს სარფი წაილო ქასა, გუშტუ რამე წაილო, ქე სადილისათი გოქონდეს; მოოტანთ წუნები, ბაღიაჩი ჩაყრიან, თელიქს იქმენა, იმაშინა ეხლს დანსაც გავიქთ გუშტუქითა, დანსაც გავიქთ, დანსაცა და დავადეფთ ლამბაქებზევა; საჭმელი კეთდება ხორკით, ნუხუდით, ხორცი და ნუხუდოს და ლუბიას ერთად გუშტუთ გავიქთ.

გუშინსწინლამ (Adv) gušinsčingam გუშინსწინ ღამე. *ამაღამიდან ორ ღამე წინ.* – წუხელის არა, გუშინსწინლამეს ქენს ვიყავ.

გუშინლამ (Adv) gušingam გუშინ ღამე. *როგორც ჩამოიდა და იჩივლა ემემ, ხო, დილით, რო ჩამოიდა, რო ჩამოიდა და იჩივლა, რუსიკომ და თქო, ვერ დავიძინეო, გუშინლამაც ვერ დავიძინე, ფინაქი არ მიკრავ, არც როს არ დამეძინა წუხელისო.*

გუშისწინ (Adv) gušisčin გუშინსწინ/თორელი/.

გუშტი (N:Animal) gušti სპარსული تشوڭ gušī. *გასასუქებელი ცხვარი. გუშტი ცხორია, ასუქებენ; გუშტი ზესათი არ არი, კორკათ არი; ორმოცი კაცი წაიდა, ჩემმა აღამ გამაძეუნან, გუშტი დაკლა, ცხორი დაკლა, უარი და მაყრის კაცეფს ხარჯი მისცაყე, პური მისცაყე.*

გძელ მიწები (N:Top) gɔcl mičbi ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში), თორელში. *ნაკვეთი რომ სიგრძე ბევრი აქ. გძელ მიწებია და მერე ხორხატები /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/; ანქ იყო მოკლუ მიწა, ექ იყო გძელ მიწები /თორელი/.*

ღ

ღა (N) da ღის dis (N:Sg, Gen) ღიები diebi (N:Pl, Nom), ღეები dcebi (N:Pl, Nom). *ღა. ორი ძუმა გყოვა, ოთხი ღიები ეართ; თავის ძმას ანქით ველზე მეეკიდნა თავის დასათი და ექითაცა ემ ჩონ სიძესა; ეხლა კი იმასაც ძაღიან ჩემ თავი უყორდა. იმ დასა უყორდა ჩემ თავი; მთლიანად არ არი მოხსწავლე, ფულით გაყეანილი იყო, და ეს იმის ბიჭია და თავი ღეებიც ეგეთე-ბია, ჰა!; ღა ჩამოსო ეს ყორი, თაი ღის ყორია.*

ღაამანი (N) daamani სპარსული دامن dāman. *ქვედა კაბა. თეთრი ფარჩა, გაშლიან იმასა, გომოოკეთენ ემე ღაამანი არა, ღაამანი, პერანგი, ფუტა.*

ღაარვილება (Msd) daarvileba დაარვილებს daaarvilebs (V:Sg,3,Fut). *იხ. არვილი, არვილ-ღოხშაო. პირველად მიწის მოხვნა. მიწა მოევანით უარებით, დაარვილით; არვილი: ეს მიწები დაარვილდაო ეტყობის, რო ერთველ მოხნულა, ხო!*

ღაბაიტაეება (Msd) dabaiṭaveba დაბაიტაეება dabayṭaveba. *ღავაბაიტაევით davabaiṭavot (V:Pl,1,Conj II), დაბაიტაეებს daabaiṭavebs (V:Sg,3,Fut). დაბაიტაეება, დამცირება. მე მინდა ქართველები ერთად ვიყოთ, ერთმანეთი არა ღავაბაიტაევით; ორ-სამ ჯერზე უთხარ მე და არ დამიჯერა და მეც ემისყენ მეტი აღარ ვეხეწები, ჩემ თავსა არ ღავაბაიტაეებ.*

ღაბარებით ყორს ვერ ითხოვ (V:Phras) dabarebit qors ver itxov *ღაბარებით, სხვისი ხელით, შენი აქტიური მოქმედების გარეშე საქმეს ვერ გააკეთებ.*

დაბებრება (Msd) dabebrcba დაბებრება. კანის ამობურცვა.

დაბელვისი (N) dabelvisi იგივეა რაც ხელა. ტუალეტი. ხელა ეს არი, რო – დაბელვისი. დაცხახით ჩონა – დაბელვისი.

დაბირესტანი (N) dabiresṯani სპარსული ستان دابیرستان. იხ. დაბირი. საშუალო სკოლა. თამაში პარზადიც დაბირესტანში გოქ.

დაბირი (N) dabiri სპარსული دابیر. იხ. დაბირესტანი. მღივანი, მასწავლებელი. აღან თორმეტი დაბირი მყავ, რო ანენიცი აკითხვენყე.

დაბნება (Msd) dabnčba საუბარი, თქმა /თორელი/.

დაბოშება (Msd) daboščba დაბოშებული daboščbuli (Ptcp). იხ. დაჩოჩება. მოშვება. დაბოშებულა კარი; თოხი ბოშეთ არი; დაბოშება არი დაჩოჩება, რო უჭირებ, რო გეეჭვირა, დოუბოშე.

დაბურდღნილი (Ptcp) daburdǵnili აბურდღნილი aburdǵnili (Ptcp). იხ. ბურდღლია. აჩილი, აბურდული, გაბურდენილი. დაბურდღნილი – თმები რომ არეკლ-დარეკლია.

დაბურვა (Msd) daburva ებურავ yburav (V:Sg,3,Prs). იხ. ბურავი. დაბურვა. თავი დაიბურე; თავ ზე ჩონ ლეჩჩაქი გებურავ.

დაბურმავება (Msd) daburmaveba დაბურმავებენ daburmavčben (V), აბურმავებს aburmavebs (V:Sg,3,Prs). იხ. ბურმა. ბურმების დამზადება. მატყელს დააბურმავებენ.

დაბუყება (Msd) dabuQeba დაბოყება daboQeba. დაბუყილვარ dabuQilvar (V:Sg,1,Result I). დაზრობა, სიცივისაგან ხელ-ფეხის მოყინვა. ის ბერ კაციც რო

მეყევანა კოჭლ იყო და სიცივით დავარდნილიყო. მე უთხარ: მაჰმად აღი, როგო ხარ მეთქი? და თქო: დაბუყილვარ და დავარდნილვარ; მაჰმად აღია დაბუყილა; დაიბუყნების არი, რო დაიზრების; კელები დამიბოვდაო, თითქოს კელსაც ვეღარ გაიხსნის-შაიკავს.

დაგდება (Msd) dagdčba დაავლო daagdo (V:Sg,3,Aor). იხ. დავარდნა. დატოვება. კარი ღია არ დაავლო!; ემამ თქო: ჩიტი ჰა, ჩიტმაღა წაიყუანოს ახანძალიო. მოიდა, გარდახტა-გადმოხტა და ახანძალი მიიტაცა და წაიდა. მეფე დაავლო ვერპართალილა.

დაგება (Msd) dagečba მოგება საქონლისაგან, დლი.

დაგლეჯა (Msd) daglečʒa დაველეჯავთ davglečʒavi (V:Pl,1,Fut). იხ. გაატყნა. გაპუტვა. დაველეჯავთ, თავის ფოთლებს დაველეჯავთ /თორელი/.

დაგლეჯილები (N:Top) daglečʒilēbi გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

დაგმანჭა (Msd) dagmančʒa იხ. დაგულობა. დაგმანჭა. დაგმანჭა, ჯრელი რო დაგმანო. /ბოინი/.

დაგრება (Msd) dagrexa იგრიხებოდა igrixčboda (V:Sg,3,Impf). იხ. დაგრეხილი. დაგრება. ტკივილით იგრიხებოდა; ის იგრიხებოდა, იგრიხებოდა, მანც არ ტეხდებოდა, არ იმტრეოდა; მოიდიან ორ ტაიიკი, ეხლაკი ემე მობმული, დაგრეხიანყე და ემაი მოოჭირიანყე, რო მოოჭირიანყე, ექ ჩამაიკიდიანყე.

დაგრეხილი (Ptcp) dagrexili იხ. დაგრება. დაგრეხილი. ერთ იყო თავაზიაშვილი, რო სიბილები ექონდა დაგრეხილი; თასმა არი, უღულზე გუთანს რო ზეით აკომ, ტყავია

დაგრეხილი; დაგრეხილი ნიშნავს, ორი ძაბი კედი რომ ერთმანეთზე დატრიალდებიან თქენ ირანელებსავეთ გაკითაყე და მე ის ძელეზური, ის კაეები რო დაგრეხილიაყე, სურათეფნი რო მინახნია, იგეთ ფორმაში ვიყაით.

დაგულობა (Msd) daguloba დაგულებე daagule (V:Sg,2,Aor). იხ. დაგმანჭა. დაგმანჭა. დაგულებე ვრელი /დაშქესანა/; დაგმანჭა, ვრელი რო დაგმანო /ბოინი/.

დადარება (Msd) dadareba დაიდარებთან daidarebian (V:Pl,3,Fut). იგივეა რაც გამოხამება. თამაშში ერთმანეთის არჩევა. ვიტყოდით: შენ – ქუა, მე – ჯონი, ავლით ჯონი და მონიოდით. ეს არი ჩემ ჯონი, ეს ჩემ დარია; ჩონ ვიტყვით, ჩონ ვეძახით: დავდარდეთო /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპარი)/.

დადარება (Msd) dadareba შედარება, ჩონთან რო დავადარეფთ ფერეიდანსა, საქართველო ვეველა მწონე რი; ჩემ ბიძამ მითხრა დავადარეო, ორი ქსოვილი დავადარეო.

დადაღვა (Msd) dadagva იხ. დაღი. დაწევა, დადაღვა. ატუტკაეებლა, დატუტკაეებლა როგორც რო დაიტანჯო, დაიდაღო; მერე ნამა გაუთქეფდით, ეს ერბო დადაღებოდაა, დადაღებოდაა, ემას ჩავასხემდით; დადაღვა ის არი, რო გააცხელეფ და დაადეფ ველზე, ტანზე, რაზეგა, ის არი დადაღვა.

დადგომა (Msd) dadgoma იხ. დაელმება, დაკმარება. გაჩერება, დაწყნარება. ჩადგომა (ქარის).

დადოსტება (Msd) dadosteba ვიდოსტოთ vidostot (V:Pl,1,Conj II). სპარსული داسا dust/dost. იგივეა რაც გადოსტება. შეირიგება, დამეგობრება. ურუჯყურბეგმა თქო, რო თავის ბიჭებს და იმის თავის ემებს უთხრაყე, რო მაიტაო, კაცოო, ვიდოსტოთ ქა-

რიმხანთანაო.

დადრიგანი (N:Top) dadrigani ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპარი).

დადურსილი (Ptcp) dadursili ჩასწორებელი, სწორი, დალაგებული. კერნა დილით დეების, დახედავს: თუ ბეწვი დადურსილია, გამოა, თუ აბურღდნილია, არ გამოა.

დაელმება (Msd) daclmeba იხ. დაკმარება, დადგომა. ჩადგომა, დაწყნარება. დაკმარაო, ქარი დადგაო, დაელმდა /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპარი)/.

დაემან (Adv) daeman არაბული دأمان dāyman. იგივეა რაც დაემმ. მულამ.

დაემმ (Adv) dacmm დაემ daem, დაემმ daycm. არაბული دأعم dāyem. იგივეა რაც დაემან. მულამ. ეს წყალიც ანქ დაცოტავედების, თოვლი რო დაცოტავედების, წყალიც დაცოტავედების, ბალი, დაემ არი, თორმეტ თესაც წყალი გამოიდის, ძირილა ცივ წყალია.

დავაზდა (Num) davazda დავაზდა davazdah. სპარსული دوازده davāzdah. თორმეტი. მასალან, ეგდენ ყმაწილი რო ავზარდე, დავაზდა, ერთი კი ბაიტა იყო, დავაზდა და სხილი და, თორმეტ ყმაწილები მოილენ.

დავარდნა (Msd) davardna დავარდნილი davardnili (Ptcp), დავარდნილა davardnila (V:Sg,3,Result I), დავარდება dayvardcba (V:Sg,3,Fut), დაცვივდით davcvivdit (V:Pl,1,Aor), დავარდა davarda (V:Sg,3,Aor). იხ. დაგდება, ოხრად დაგვარდეს, დარჩენა, დაცვენა. დარჩენა, დავიწყებით გამოჩენა. დოვავარდა ხუთას თუმანი; ორი დღე დავარდნილა; ბევრი რამ დოვავარდნია, არ გუთქომ.

დავახშმა davaxšma იგივეა რაც დავახშმება. როცა სავსე მთვარე იწყებს კლებას.

დავახშმება (Msd) davaxšmeba დოვახშმია doovaxšmia (V:Sg, 3, Result I). იგივეა რაც დავახშმა. დავახშმება. როცა სავსე მთვარე იწყებს კლებას. დოვახშმიაო და ვიან ამოდიხ.

დავთალაბი (Msd) davt'alabi სპარსული دأوتالاب dāvt'alab. მკისვრული. დავთალაბი მინ შაიქნები ს/? ვინ იკისრებს/?

დავსილი (Ptcp) davsili დავსილო davsilo (A:Sg, Voc). სწყალი, დავლახებული. ექაურ ხალხს ეძინა, ხალხი არა ფიქრობდნენ, ეძინა. დავსილი ხალხები იყენეს; ჩემ მამასა, დავსილი ემე იყო, თავი დააღონისეყ, თავჩი ავაღყოფობა კქონდისეყ.

დაზარება (Msd:Pseudo) dazarcba იგივეა რაც ზანგის დაცხობა. ზარის დარეკვა.

დაზერვა (Msd) dazercva დაზერა dazera (V) ზერევედა zerevda (V:Sg, 3, Impf). დაზერევა, დახედვა. თოფები აიღეთ და აველით ტინთუკანა, სოფელით თავზე არი, ტინთუკან დავდახით და ივრე რო ეზერეველით და მიიღოლით, ერთგანა ვნახე, რო ხინჭას ვმა მოდის.

დაზინვა (Msd) dazinva სპარსული دین zin (უნაგირი). იხ. დაფაღნა. უნაგირის დაღმა. იტყვიან მხოლოდ ცხენზე. ცხენი და ზინე.

დაზინზილება (Msd) dazinzilcba ჩამოკიდება. ვმაწილს რო წლინტი დაკიდავს, ვიტყვით დადზინზილავსო, უფრო წრილზე იტყვიან.

დაზმალება (Msd) dazmalecba იგივეა რაც დაზმანება. დატოლება. მეტსა ხელით დავამზადეთთ ემ კავეფეს, ხელის ექით-ექა. კავი რამე, ტაპიკს რო დავჭრილით, ემაზე

დავაზმალებლით. ემაზე დავაზმალებლით და მოეჩებოლით. წესით ერთ დემე 'ყო. ერთ დემე /თორელი/.

დაზმანება (Msd) dazmancba მოზომა. აღმათ რო მაიგებს, ბუღეს დაგდებს, ეზმანების იმის შაჭმას და არ უნდა გოოშო, შაჭამოს; ტაპიკს რო დაჭჭრილით, ემაზე დავაზმანებლით; თაის ზოძით ემაზე დავაზმანებლით და მოჭჭრილით.

დაზმანება (Msd) dazmancba იგივეა რაც დაზმალება. დატოლება.

დაზრობა (Msd) dazroba იხ. დაბუკება. დაზრობა, სიცივისაგან ხელ-ფეხის მოყინვა. დაბუკუნების არი, რო დაიზრების.

დაზრობა (Msd) dazroba დააზრობს daazrobs (V:Sg, 3, Fut). დააძრობს. ეს ემის მატყლეფს დააზრობს; ეს ხბო ია მეტობა ემ ზურგსაყე, ზურგის ემეს გაძოვს. მუკლისქეშა არა, კლავებზედა, კისერზევა, ია და ეს ხბო მეტობით ზურგის ემეს დააზროფს, მატყლსა.

დათავთავქევეება (Msd) datavtavkevčeba დათავქევეება datavkevčeba. დათავქევეება dautavkevčeb (V:Sg, 2, Fut). იხ. თავქე. თავქევე წასვლა, დათავქევეება. დავთავთავქეველებით და წაილით.

დათანალება (Msd) datanalcba დათანალა daytanala (V:Sg, Aor, Act), დეთთანალა dactanala (V:3, Result I, Result II). გაძარცვა, დარბევა, ძალით მოპოვება. ითანალა. /ფულეები აართო/; ჩუღრუთი დაითანალა. დათთანალეზია; კარგი ადვილი დეთთანალა.

დათანთ მაზრა (N:Top) datant mazra ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშამარში).

დათანი (N:Pr) datani შტო-გვარი მარტყოფში. დათანი ასლანიები არიან და ორ-სამ სახლიცა რაჰიმ იყო და გაღვიდეს, ახლასლანი, კიდევაც და ლოტრაჭამიანთას დაძახიანყე; დათანი იქიანყე, თავით ზედმეტი გუარი დათინია, დათანი.

დათების ღელუ (N:Top) datebis ğele გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაჰრში). დათების ღელუ და ლოდიანი, ნატუსი, დიმდარა, მოდამ წყარო და ჩალიანი, რო ზაფხულში ხალხი იქ მიდიოდა იილაღზე.

დათთან ვინ ჩავა ტუმარაჩი (V:Phras) dattan vin čava ħumaracı დათთან ტუმარაჩი არ ჩავალ dattan ħumaracı ar čaval (V). ვინ დაიჭერს საქმეს ყველანაირადამიანთან? დათთან ვინ ჩავა ტუმარაჩი, მემოქჩი-გაო/თორელი/?

დათი (N) dati დათვი. ემ დათს ფევი მვეტე-ხაყე; თქო: მე უშემაე ტიკსო და ეს აღარ მიშეფსო. დათი იყო, დათი აღარ უშემა.

დათითავება (Msd) datitavcba დათითავებებს daatitavcbs (V:Sg,3,Fut). დაჭრა, დაპობა, დაცალკეება. თერიაქი მარგლიანყე და იმიში დათითაეიანყე და შოშოთხარიანყე და რა ვიცი, რაღა ვითხრაღა, თა ეს აძალზე მაიტანონ.

დათის ბარტყი (N:Animal) datis bartqı in. ცურავის ბარტყი, გელის ბარტყი, თავის ბარტყი, ბარტყი. ბელი. დათვის ბელი. ბიძა, ბიძაო, – რა არი? – დათი ენახე, ორ ბელი აყეანდაო, – მე გაიგე, რო ეს ბელი ამ დათის ბარტყია. თორო ჩონ ვიძახით დათის ბარტყიო.

დათოვლა (V) datovla დათოვლა. მთებზე დაფარა, თები დათოვლა, ეტყობის, რო შუა თას თავია.

დათორიალება (Msd) datorialecba ათო-

რიალებს atorialavs (V:Sg,3,Prs), ათორიალებს atorialcbs (V:Sg,3,Prs). იგივეა რაც შათორიალება. in. შათოვლა. დათვალე-რება. ქენ დათორიალეთ ექა; ამმა ემ სამი ყორსყენ ჭაყათ ანს ბაიტა ყორი ღუ ზავდა [ელეძიძა] და ათორიალავდა ემეფს /დამ-ქესანა/; ჩადრს დაიცემავეს და ანქ და ღურბინითა ათორიალებს ემ თასა /მარტყოფი (ფერეიდუნშაჰრი)/.

დათოფა (Msd) datopa დათოფავს datopavs (V:Sg,3,Prs). დათოფვა. თოფის სროლა. გარეკეს, დათოფეს ელა და წაიდეს მოლოლიებიო.

დაია (N) daia ტაია [aia. ბიძა, ღელის ძმა. ღელით ბიძას ეუბნებიან დაია.

დაიარავება (Msd) daiaravcba in. იარა. დაიარავება, დაზიანება, ტყენა. დირქით სიარულიც ეგრე პირდაპირ ზო ეგრე ვერ ივლი ზომ, ფეხს დაგიაარავებს; და გოოკეთებენ იმ ნალეფსა ვირეფსა, რო ვირეფსა ველეფვი არ ღოოიარავედესყე.

დაიზიდნა (V) daizidna გაემართა, გაიწია რაღაცისკენ. ქარიმხანსათი დადზიდეს, ქარიმხანს შეუტივეს; ხალხმა დაიზიდნა და ემავეც დააძირა თავის ფშატი; სხილ ხალეებმა დაიზიდნეს სანახველად თა იქამდი, რო თითან ყენინც ვაზირითურვე მოიდეს ემ თავჯერის სანახველად.

დაიკარგე (V:Phras) daiqarge in. წაიკარგე. დაიკარგე, წალი აქელან!; ე, დაიკარგე!

დაირა (N) दौरا დაირა. დასაკარავი ინსტრუმენტი. ეს დაირა ქი ღოოკრეს, აღარ მახსოვს.

დაიწმინდა (V) daiçmindavs დაიწმინდა daiçmindā (V:Sg,3,Aor). იგივეა რაც მაიწმინდა. მოიწმინდება. წეიმა გადაილებს.

დავირტნეთ (V:Phras) daiQriṅct წყევ-
ლა.

დაკამკამება (Msd) daḳamḳameba აკამკა-
მებს aḳamḳamebs (V:Sg,3,Prs). დახმხა-
მება. თოღებს აკამკამებს.

დაკამპვა (Msd) daḳampva დაკამ-
პა daḳampa (V:Sg,3,Aor), დაკამპავს
daḳampavs (V:Sg,3,Fut), კამპენ ḳampṅcn
(V:Pl,3,Prs). დაკენა, კენა. დაკამპავს
ჯორი, ცხენი, ვირი – სამნივე კამპენ; ჯო-
რი წინითყე რო წახოლ, დაკამპავს და
უკნითყე რო მეექცევი, დაწიხლავს ხო,
ჯორი.

დაკერნაღარნი (N:Pr) daḳernaḡarni შტო-
გვარი ფერეიდანში. ნაღარა ხო იცი? გა-
კეულ რო ღოოკერავ, თავით დაკერილია.

დაკივლება (Msd) daḳivleba დოუკივლებს
douḳivlebs (V:Sg,3,Prs). დაყვირება, ხმა-
მაღლა მოხმობა. დადგა კივილზე, რო მემეს-
წართო; დოუკივლა: რას იქმ, ბიჭო!

დაკლიტვა (Msd) daḳliṭva დაკლუტული
daḳleṭuli. დაკლიტული daḳliṭuli (Ptcp).
იხ. კილტე. დაკეტვა. დედა ენდე პური,
კილობანი დაკლიტული; კარი გააღო და
მოუშვა, გააღო, მოოშო, დაკლიტა; აი,
რო იკლიტებოდა წინ, ესეთი ფიცართი გა-
კეთებული იყო, ექ ამოთხრილი ჰქონდა,
ეგეთ რამე ჩადიოდა შიგ, ექაც გავრეტი-
ლი ჰქონდა. ეს რო ჩადიოდა შიგ, ემას ერთ
კილტე ჰქონდა, სამი კბილი ჰქონდა; მე
მინდაო ერთ გაფუფი ვიიბნაო, კარსო დაფ-
კვლიტავთო, კილტეს მე ავიღეფო და იმა-
ში ვიიბნეფო.

დაკმაზვა (Msd) daḳmazva დაკმაზ-
ვა daḳmazva. ვემაზვით vḳmazavt
(V:Pl,1,Prs), იკმაზების iḳmazolebis
(V:Sg,3,Prs), დაკმაზვით davḳmazavt
(V:Pl,1,Fut). იგივეა რაც დაკმანვა. იხ. ატ-

კავა. გარევა, გასუფთავება. ხორბალსაც
რო ვემაზვით, ხორბალი ხო იკმაზების,
დაკმაზვა იცი რომელია? დეტკაპავთ,
დაკმაზვით და დეტკაპავთ, დაკმაზვა
ცხრილით არი და ატკაპვა – ხრით /მარ-
ტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

დაკმანვა (Msd) daḳmanva დაკმანვავს
daḳmanvavs (V:Sg,3,Fut). იგივეა რაც
დაკმაზვა. დარჩევა, დასუფთავება /დაშქესა-
ნა/.

დაკმარება (Msd) daḳmarchba დაკმა-
რა daaḳmara (V:Sg,3,Aor), დაკემარეთ
davḳmaret (V:Pl,1,Aor). იგივეა რაც
დანებება. იხ. დაღლებება, დაღობა. დაკმა-
ყოფილება, დაჯერება, მომთავრება. დაკმა-
რა, ქარი დაღვაო. დაღამდა და დაკემარეთ
საქმე; შუღლი დაკემარეთ; დაკემარე; ჩონ
ეიტყით: ეს საქმე დაკემარე, ანსენი იძა-
ხიან: თავი დაანებე. /მარტყოფი (ფერეი-
დუნშაპრი)/.

დაკოლვა (Msd) daḳolva დაკოლვა ḳaḳolva
(Msd), გაკოლვა gaḳolva (Msd). იხ. კო-
ლი. დაკვალვა. მიწა უნდა დაკოლოთ.

დაკოლთვა (Msd) daḳoltva დაკოლთებიან
daiḳoltebian (V:Pl,3,Fut), დაკოლთნეს
daiḳoltnes (V:Pl,3,Aor), დაკოლთილი
daḳoltili (Ptcp). კალთების აწევა, აკალთა-
ვება. შარელის ტოტის წინდაში ჩატანება. და-
კოლთილი კაცები მოიდეს; ნამა დაკოლო-
თებიან და ფაი შამზე წაველენ თასათი; მიწა
ვიყიდე, მამა ბიჭეფს ეტყისყე: ხუჯო, და,
მუშა დაიჭიროთო, ქენთინ მოდითო, დაი-
კოლთენით ნამაო და ექა ფეი დავთხარო-
თო; ესები ამი ტოტები ამოიდროთო, დაი-
კოლთითო.

დაკოწიწვა (Msd) daḳoṣṭiva დაკოწიწვა
dayḳoṣṭiva (V:Sg,3,Aor), დაკოწიწილი
daḳoṣṭili (Ptcp). იხ. კოწიწი. შეწიწება,

გამთელება. ეს ქოთანნი დაკოწინილია; ეს ქოთანნი დაკოწინია.

დაკრვა (Msd) dakrva უკრვენ ukrven (V:Pl,3,Prs). დაკრა. უკრვენ ისე, ისე, რო კდარს აშუშებენ; ერთ ისტირი დოოკ-რიანყე, ნაღარას დოოკრიანყე, მოიყვანიან-ყე, იანი.

დაკუნვა (Msd) dakunva ამოვსება. დაკუნ-ვა კრელისა; ვიტყით დაკუნვო ნაჭრით, ნავთი სახნით იკუნებოდა/დაშქესანა/.

დაკუტება (Msd) dakutcha იხ. კუტი. და-კუტება, ზეიბარის ძნელად სიარული. ეს ფე-ვები დოოკუტდება, ვეღარ ივლის. იმას ვიტყით დაკუტდო, დევეგრიზების და დეებრიცების; ვილატას რო საერთოდ სი-არული არ იყოდეს და ყოველ დროს სახში იყოს ფევები ტყიოდეს, იმიტო რო ვგეთი რაღაც შექურბულია და ნელა-ნელად შე-ქურბების ეს კაცი, იმაზე იტყიან დაკუტ-დო.

დალაგება (Msd) dalagcha დაღობა, გაყე-რება, მოთავსება. ტინებრი დალაგდეს თხე-ბი; დალაგდა თავის სახლში.

დალალება (Msd) dalaleba სპარსული ქ ლäi. იხ. ენის ჩარჩობა. ენის ბორძიკი. დალა-ლებულა, ენა ჩარჩობია.

დალაოსება (Msd) dalaoseba დალაოსებუ-ლი dalaosebuli (Plcp). დაკუტება, დასუს-ტება.

დალაქი (N) dalaki დალაქი. დალაქი ხო იცი რა არი? – ემას დალაქი დაარიგეფს. მერე დალაქი წავა, ფულს მაძკარეფს; და-ლაქი სუს იცნოფს ემ ხალღს, სუს, ყველას იცნოფს.

დალაყვა (Msd) dalaQva დადლაყავს daylaQavs (V:Sg,3,Fut). იხ. შენ ოთხი კი

დალაყე. ფეხის დადგმა, დატყენა. დალაყ-ვა ნიშნავს ფეხით რომ დაილახო, გადალა-ყა, თოვლში გაკოლა, ჩალაყა და გადავიდაო. ჩატყენა; დალაყავთ. დატყენით. იმას ეგრე ფეხით ეტანებთან, რომ ეს ეგრე ჩაი-ლაყების /თორელი/.

დალობა (Msd) dalboba დამბალა dambala (V:Sg,3,Result I). იხ. დასველე-ბა. დალობა, დასველება.

დალევა (V) dalcva იგივეა რაც გალევა. და-ლევა, გალევა, მორჩენა, გავლა, დამთავრება. დალეულაო, დალეულა – დალევას რაზე ნიშნავენჩენ? სხორამეზე რაზე ნიშნავენ? – თუთქი. თუ გამოგივიდა თქო, რო რა არი, რას ეძებ, საპოვნი გაილივო, რო ამუშა-ვეთ და ამუშავეთ, გაილივო. სხო რაღა? არი ვგეთი რამეები. ყურბუთი ჩენთან ხო იცი, რა არი? – გაილივო. გალეულაო, არა, ის გაილია, არა, ის გაილია – მიდის, იმან მიდის და, გაიარა, ჰა! ეს გაილივა რო აი ეს სქელია. იმხელათ იმუშავეს, რო ერ-თხელი გაილივის. დალეული თორე.

დალია (A) dalia იხ. დალიავობა. გივი, სუ-ლელი, ცეტი. დალია – ვიტყით გიფსა; მაგე დალია ვარ?; დალია არ ვიყავ, დალია შამ-ქენ; ბიჭოვო, მაგე დალია ხარო, რო ფშატ-სა სყიდობო, რო ერთ საპალნეზეო ოცდაა-თი თუმანი ელა ქირა შაიქნებისო, თა იქამ-დი რო მიიტანო, რო გაისყიდოსო.

დალიავობა (Msd) daliavoba იხ. დალია. გივობა, ცეტობა. რო დალიავობდიყე და დევრბოდიყე, გემემედევნისყე და თქისყე, რო მოალეში რო მუაო, ვეტყი, რო შენა და-ლიავობო!

დალილი (N) dalili არაბული ليلdalil. სა-ბუთი, მიზეზი. დალილი არ არი!/ეს რა სა-ბუთია, რა მიზეზია!/
დალიოდ (Msd) daloda დალიოდა dalodva

(Msd). იხ. დაშენა. ლოლების, ქვების ყრა, ცემა; ქვების დაშენა, ჩაქოლვა. ერთ გიბხვი წაიყვანეს ვაშლოვანნი, შაიყვანეს შივსახნი, დალოდეს, ქუა აყარეს, გამაგდეს სახსაყე, წამოიდა თარი.

დალუა (A) dalua სპარსული ქა zāl. ბერ დედაკაცი. დალუა – ერთ ბერ დედაკაცი იყო; დალუა – ქურთი, მემთაბარეების მოხუცი დედაკაცი.

დალურსნილი (Ptcp:Phras) dalursnili მოეღილი, ნაპატიები, ნასუქი საქონელი.

დალურსნილი (Ptcp) dalursnili იხ. ლურსი. გალიპული, გაპრიალბული, გასრიალბული. დავარცხნილი, თმებგადასწორებული, თმებგადავლესილი. აი, ივრე ხელჩი ყოფილა, რო ეს დალურსნილა, დალურსნილა, აი, დალურსნილა ეს აქანდაზი/აი, ხელში ჭერი სგან გაპრიალბულა ეს აქანდაზი/.

დამალვობა (N:Play) damalvoba დამალვა damalva, დამალვა damalva. დამალვობანა. ერთგვარი თამაში.

დამგულიანი (N:Pr) damguliani შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

დამდღოვება (Msd) damdglöveba ძლიერად დამწიფება, გადამწიფება.

დამეტება (Msd) damečba დამეტდა damečda (V:Sg,3,Aor), დომეტდა doumečda (V:Sg,3,Aor), გამეტება gamečba (Msd). მეტის გახდობა, მომატება, გაბერება. მესამე წელი რო შეიქნა, კიდევ ორ ძმა დამეტდა, კიდევ ორ ძმა დამეტდა; დამეტდა ნახოშობა და ვმაც ჩავარდა, რო წამალი, ერთი დოქტორია და, იმას აქო და ის ამთელებს ხალღსაო.

დამი (N) dami სპარსული pa dam. ოთქლი. ბრინჯი დო საათ უნდა დამზე დაიდგა; დამ-

ზე მოიდეს; ბრინჯი ერთი ამოდლელების და ჩასახმალ და ჩამწურავ და დამზე დაიდგავ, დამზელა რო გაიზიდავლა, ერბოს დააღებლა და დამი გოიზიდნია; ჩამა უნდა დამი გაიზიდოსო, დაიდგა ერთ ათი-თხუთმეტი წუთის ნელ სიცხეზეგაო.

დამიწყება (Msd) damičqeba დამამიწყდა damamicqda (V:Sg,1,Aor), დამიწყებულა damičqchula (V:Sg,3,Result I), დამიწყდება daamicqdeba (V:Pl,3,Fut). დამიწყება. დამიწყებულადა ყადო სიტყვები; მე ერთ ზარი მინდა გამოიკითხო, არ დამამიწყდეს; მარგალიტებზე დამამიწყდა მე გითხრა, თუ რას ვეტყვოდით მარგალიტს; შიარი წავა, მამლარი მოა, მამლარი წავა – შიარი მოა. თუ შიარია, თავიზე ჭიქროვს, თუ გაძდა, სუყელს დამამიწყდების. მამლარმა ხო არ იციის, შიარს რა დღე აქ. მინც ცხენზე ზის, არ იციის, მინმე ფეკით როგორ დადის.

დამლაშება (Ptcp) damlašeba დამლაშებს daamlašcbs (V:Sg,3,Fut), დამლაშებული damlašcbuli (Pstp). დამლაშება.

დამოკლავება (Msd) damoklaveba დამოკლავებს daamoklavcbs (V:Sg,3,Fut), ამოკლავებს amoklavcbs (V:Sg,3,Prs), შამოკლავებს šaamoklavcbs (V:Sg,3,Fut). დამოკლება, შეკრეჭა. ცოტა თავი დავამოკლავეთ, თუმეტი [თმეტი] დავამოკლავე; ჩონ უნდა გაძჭრათ ეს ვ ზა, შუაზე გაღვაჭრათო, ვაღვაჭრათო, ვ ზას შავამოკლავებთო და იქ დაიხენებთო, ემებს ოთხ ბოძი აქ. ეხლა აქა ორი მოოპარავეე თავისთვი, შამოკლავებიდაყე.

დამტრევა (Msd) damtrēva დამტრევი daamtrēvis (V:Sg,2,Aor), დამტრევის daimtrēvis (V:Sg,3,Fut), ამტრევს amtrēvs (V:Sg,3,Prs). დამტრევა. რამდენი დამტრევე? მე გამიხარდება, რო რამე

დაიბტრევის, მართლა ვიძახი, რო რამე გა-
ტეხლები, დავწყნარდები.

დამუნჭული (Ptcp) damunçuli იხ. მუნჭუ-
ლა. დავგავჯული /დამქესანა/.

დამფეზეშკი (N) dampezcşki სპარსული
دამپهزچشک dāmpēzcşk. ვეტერინარი. *ოთხი
ძმა მყავ ჩემ გარდაის. ისებიცა ორი მიწას
ვნავს, ერთიც ელა კბილს აკეთეფს, ერთი-
ცა ღოქტორია – დამფეზეშკი.*

დამფოსტი dampoxi სპარსული دامپو
dampoxi. იხ. აბქეში. ორთქლზე დამზადე-
ბული ბრინჯი.

დამყნობა (Msd) damqñoba დამყნობილი
damqñobili (Ptcp). მშენებლობის კვების
ან ხის მასალის ერთმანეთში ჩასმა. *რაცდენ
ხანი უნდა ესე ლესო? – ორ დღე და დამეს.
ლესო, რო ის დამყნობილები დაიკარგოს
ერთმანერთში, შაიკრას, როგორც ერთი
იყოს.*

დამყნობა (Msd) damqñoba დამყნობა. სამ-
ნაირია დამყნობა. ერთი სტირსავით წა-
ყრი, მეორე არი, აი, ფანქარსავით გა-
თლი, ერთი იყოს, ემას არ გაიკიდევლა,
ურუფათ [ირიბად] გაჭრილი.

დამწოველი (Ptcp) damçoveli იხ. დამწოვა.
მასწავლებელი, მწერთნელი, მომთივინიერე-
ბელი. *მე დამწოველი არა მყაუ.*

დამძლევა (Msd) damçleva დამძლე-
ვა dagleva. დაამძლიევს daamçlives
(V:Pl,3,Aor), ავამძლიევე avamçlive
(V:Sg,1,Aor), ამძლევეს amçlevs
(V:Sg,3,Prs). იხ. აქცევა, დაცემა. დანგრე-
ვა. *ავამძლიევე საქათმეო, ცილა შენ და
გული მეო; ეს სახლები ჯერ არი, არ დაძ-
ლეულა; ეგდენ წისქილი ელ ემ მარტყოფ-
ჩი იყო და ერთ ცოტა ემ ქენარებზევა, ბატ-
-ბატაკლა რო დამძლეულა; იმაშინ სააღმ*

*ხალხნი იყენს, ეხლა იმით საფლაკებს
დამძლევენე, რო სკოლა რამე გააკეთონ;
ამამ თქო, რო თუ არ მამეციო, ქენ სახლებ-
საც დავამძლევე და ცეცხლს მოოღებ ქენ
კალოებსო და ვომებსო.*

დამძრახება (Msd) damçraxeba დავმძრახ-
დი davmçraxdi (V:Sg,1,Aor), ეძრახების
çvaxebis (V:Sg,3,Prs), დევემძრახოთ
dçvēmçraxot (V:Pl,2). იგივეა რაც ძრახუ-
ლობა. უმძრახად, უბრად ყოფნა. *დევემძრა-
ხოთ, არ ეიუბნოთ.*

დამძრახება (Msd:Ritual) damçraxeba
უმძრახობა umçraxoba (Msd). იხ. პი-
რის ჩამასუნა, პირის ახოვა. უმძრახობა.
პატარაღლის ღედამთილ-მამამთილთან უბ-
რად ყოფნის ტრადიცია. *დამძრახება წესსა
ქეიან, რო ახანძალი რო მუა სახნი, ჩიქი-
ლა აქ, პირზე გაიკეთავს, სუ ემ კბილებჩი
აქ, რო მამამთილთან არ იძრახოს და რამე
არა თქოს, პატვიესცემა არი. იყენს ისეთე-
ბიც, რო მამამთილის სიკდილის ბოლომ-
ღე არ იძრახოს; პირს ჩამასუნენდეს, რო
ილაპარაკოს – უმძრახობა მთავრებოდა.*

დამწყობა (Msd) damçqoba დავამწყობო
davamçqobo (V:Sg,1,Fut,0), დავამწყე-
თო davamçqeto (V:Pl,1,Aor,0), დაამ-
წყობს daamçqobs (V:Sg,3,Fut). იგივეა
რაც გამოჩვევა. გახედნა. *ყოლომ რე ზამა,
ონიკაშვილმა თქო, რო ქენ დაიჭირეთო,
ქენ დაიჭირეთო და მე ემას დავამწყობო;
დამწყობა? – გამაჩვიო, ეს რო ჯერ ახალ-
გაზდა რო არი და ჯერ ვერ ღვები თავის-
თან ახლოს, წიხლ გაყრის; ჯანდაბას რო მე
მოეკეო, რასულას სუფა ხო დავამწყეოთ.*

დამჭილებული (Ptcp) damçilebuli დამ-
ჭლებული damçlebuli. იგივეა რაც დამ-
ჭლევილი. იხ. დამჭლობა. გამხლარი.

დამჭლევილი (Ptcp) damçlevili იგივეა

რაც დამჭილებული. იხ. ჭლუჭლუ. გამხდარი. დამჭლუეილხარ!

დამჭლობა (Msd) damçloba იგივეა რაც წაყურვა. იხ. დამჭილებული. ვახლომა. დამჭლდა; როგო დამჭლობილხარ!; უჭამობა მე მამჭილავს, აჭამე, არ დაჭილდეს შენ ყმაწილი!

დამჭრელება (Msd) damçrleba დამჭრელებულა damçrlebulა (V:Sg,Result I), დაამჭრელა daamçrelა (V:Sg,3,Aor), დამჭრელდება damçreldeba (V:Sg,3,Fut). დაწერა. იმაშინაცა გორჯი ქართუელების სახელი დამჭრელებულა მეტობას წიგნეფში/თორელი/.

დამჯერავი (A) damjçravi დამჯერი. თუ მინმე წავიდეს, დამჯერავი იყოს /თორელი/.

დანები (N) danacbi სარწყავი წყალი. სპარსული دان دانāb. დეეს ძრიალ გოუხარდა, ემ გერზეგაც ერთი რაქთენი დანები, ყვიმათი, მისცა და წყალი ამიზიდა და ხოდატე ზი უთხრა და ამოიდა.

დანაყვა (Msd) danaqva დანაყვა. რკინის დამუშავება. ჩაქუჩით დანაყავთ. /ახჩა/

დანაძლება (Msd) danaçleba იგივეა რაც შართბანდის ქნა, შართის შაკერა. დანაძლებება.

დანგი (N) dangi სპარსული دنگ dang. იგივეა რაც საბელა. იხ. საბელა. წილი, ერთი მეექვსედი. ერთ ქერი ეტყობის გაზომვითდა, რო ეგ შენ ერთ ქერი გაქ მამული, იქ არი ერთ დანგი, ხო? სხოვან არი საბელით გაყოფილი; ეხლა სადაც რო წაუჯლოთყე, ირანისანდა ზება ემესი დანგია, ქერია-ჩონ დაუძახით, ქენ ქერს დაიძახით. და ფაყად სოფელჩი რო საბელა'რი; ცხრამმეტი კაცი რო მოსულა ჩონ სოფელჩი, იქიდან

ქალაქის ემე ცხრამმეტ ნაწილად გაყოფილა. ცხრამმეტ დანგად გაყოფილია; იმაში ცხრამმეტი ერთი ნაწილი და ნახევარი ერთ დღეს წყალს აიღებს. ერთ მარტო ნაწილი დავარდების, ერთ დანგს დავძახით.

დანგრევა (Msd) dangreva დავანგრევით davangrivot (V:Pl,1,Conj II), დაანგრევა daangriva (V:Sg,3,Aor). დაარვა. რო დავანგრევით, კლერტ ზე ბეური ძირი აქ; დავანგრევით – გაზაფხულზე რო წაეღენ, დავაძარით/თორელი/.

დანგრეულები (N:Top) dangreulebi დანგრეულები dangreulebi. იგივეა რაც ხარაბა. ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნ-შპრში).

დანღობა (Msd) dandoba დანღობილი dandobili (Ptcp), დაანღობს daandobs (V:Sg,3,Prs). მორგება. თორნეს რო ჩახელო, დანღობილებილა არ ეტყობოდეს. /თორნეს რომ ჩახედავ, მორგების, შეერთების ადგილები არ უნდა ეტყობოდეს /.

დანღონ შირი (N) dandon širi სპარსული داندان dandān širi. საცველელი კბილი. კა, დანღონ შირია და ეს ჩონი, ჩემები მას-ნოვია, მასლან.

დანებება (Msd) dancbeba იხ. ველის დანებება, მინებრება. დასაკუთრება, დაუფლება. რო დაინებონ და აღარ მოქცენ?; ერთ შაინასა, ამ ქალღას ველს დავანებებ.

დანებება (Msd) dancbeba იგივეა რაც დაქმარება. დანებება. ეხლა ქენსავით აი, ქენ საქმეჩი რო ჩაფლობილხართ ეხლა, ვერ გაგიშია ეს საქმე, ვერ ანებებ თავსა; ჩონ ვიტყვით: ეს საქმე დაქმარე, ანსენი იძახიან: თავი დაანებე /თორელი/.

დანელება (Msd) dancleba განელება, გაყუჩება.

დანეშგა (N) dancšga დანეშგა dancška. სპარსული دانساندāncšgāh. იხ. დანეშსარა. უნივერსიტეტი. *მე მინდა წაიღე თიერანჩი, დანეშგაჩი, ვიკითხო დარსი ვერა.*

დანეშმანდი (N) dancšmandi სპარსული دانساندāncšmand. მეცნიერი.

დანეშსარა (N) dancšsara სპარსული دانساندāncšsarā. იხ. დანეშსარა ქეშე-ვარზი, დანეშგა. სასწავლებელი, სკოლა. *ემ ჩონ დანეშსარა ქეიან, თორმეტის ტოლია, ის იყო, რომ მე აშუელ ექა და მოსწავლე-ბელი შაქენ.*

დანეშსარაი ქეშეავარზი (N) dancšsaray kešavarzi სპარსული دانساندāncšsarāye kešavarzi. იხ. დანეშსარა. სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებელი. მიველით ისპანსა. *ორ წელსაც იქ ვიკითხე, იმას ქეიან დანეშსარაი ქეშეავარზი. იქა ქეშეავარზის დარს კითხოებენ.*

დანი (N) dani წვნიანი საღილი.

დანი (N:Plant) dani სპარსული دانdān, dāne. იხ. დანის გაქნა. მარცვალი. *ორი ბრეწველიც მისცა. თურმე ეს ორი ბრეწველიც კი არ არი, არი თითოჩი ათასი დანი იაყუთი; დამითაც ხო ვიტყვი: დანი ჩოოყართო, მასლან, ნუხულო და ხორბალი და ოს-პი კოჭობაჩი ჩავყრით; ემ ჩიტმამლა წაიდა მონდორჩი, წაიდა მონდორჩი, რობე კასამ დანი არჩივოს, კამოს.*

დანიკვა (N) danikva დანიკვო danikvo (V:Sg,2,Conj II), დავნიკვოht davnikvot (V:Pl,1,Conj II). დანიშენა. *იგეთ აბრუ გოქონდა, რო ასუნდმა რო მოიდიხე დო-გორიკეინოს, ჩადრი წამოისხიტყე და წაი-ფარიტყე.*

დანის გაქნა (Msd) danis gakna იხ. დანი. მარცვლეულის ამოხელა. *დანსაც გაეიქო*

გუშოქუთოთა, დანსაცა და დავადეფო ლამ-ბაქებზეგა.

დანიშენა (Msd) danišvna თავისად მონიშენა, დათავისება. *დავნიშენელა და ის იყო, ერთ წელ ნახევარეს დანიშენულ იყო, ჩემ ნათხოვნი იყო.*

დანჯალი (A) danQali ზორბა, დიდი ტანის აღმიანი. *ძიმე აღმიანი, შეიძლება ასი კი-ლო მეტი იყოს, დიდი სახე და თავ-პირი ქონდეს, აქლემსავით იყოს /თორეული/.*

დაოქმულ ქობი (N:Top) daokmul kobi გორა მარცყოფში (ფერეიდნულშაპრში).

დაპირავება (Msd) dapiraveba დაპორავე-ბენ daporaveben (V:Pl,3,Fut), დოპირა-ღეს doopirades (V:Pl,3,Aor). დაპირი-პირება. *ორივე ერთებშო ერთმეორესთან დაერთვეს და დაეჩხუბეს. დოპირაღეს. ლომეფსავითო, აი ერთმანერთან დაპირა-კებენ და დაიწყობენ ემესო, ომსო.*

დაპირკავება (Msd) dapirkaveba დაპირ-კეავება. აი, დააპირკავე და დაილორე სუ.

დაჟინება (Msd) dazineba დოჟენია doženia (V:Sg,3,result I). დაჟინება, და-ჩემება. *ეხლა ქალბატონი მარინასთან საეპრობდელ და ეს სიტყვა მე უთხარ და მეგნებდის, რას ნიშნევს – დოჟენია /თორეული/.*

დარ პოდურ dar hodur სპარსული دارحاضر dar hozur. წინაშე, დასწრებით. *ფარდა დარ პოდურე ჩონ ფეილაშბარო, ქენ შაკადათო-ბა მისკეთო.*

დარაბიონი (N:Top) darabioni ლულე ჩუღ-რუთის სამხრეთით.

დარაკუნება (Msd) darakuneba დავარა-კუნე davarakune (V:Sg,1,Aor). დაკაკუ-ნება. *დავარაკუნე – ზანგი დავკარ!; ეს კო-*

დალა არაკუნეფს ასე, მოხე!; – ეხლა ესე რა შაიქნისე, გაკეთდისე დაარაკუნისე დაარაკუნისე ემ ქობზეგა, რო დაარაკუნისე, ეტყობოდისედა, რო იმისეენა გართეე უკეთებ ამ შეშასა.

დარამადი (N) daramadi სპარსული اما جا darāmad. საშოვარი. ემ ჩონ მამლექათსა ბევრი დარამადი არა ქჷონდა; და ერთი რაქთენი, რო პურსა ჭამს და დარამადი აქ და თავის ესთაქადანი აქ და ზენდეგის იქს, ელა იმისეენ არი.

დარანი (N:Top) darani იხ. დარნელი. ქალაქი ფერეიდანში. ის იყო, რო ჩონ ავდექით და ჩამუელთ დარანსა.

დარბაზი (N) darbazi დარბაზი. ექაცა ეს ოთახებ იყო და წინ ზო ერთ ემე დარბაზი ეივანი, დარბაზი და რა ქქია ემას!

დარბარი (N) darbari სპარსული دربار darbār. სასახლე. იქაც ძალიან შოოიორდა ქართველები და ბევრი ქართველი იმასი დასგარი იყინან, დარბარჩი იყინანეე; შეერს ამბობდეს ქართველი დარბარჩი და ფათალიშაჲ თითონაც შეერს ამბობდა.

დარგმული (Ptcp) dargmulī დარგული. მადლი დარგმული მაქ.

დარდესარი (N) dardesari სპარსული در دard-e sar. იხ. სარდარდი. თავის ტკივილი, დარდი, ტკივილი, სწუხარი პრობლემა.

დარდიგანი (N:Top) dardigani ადგილის სახელი სიბაქში.

დარებიჰუში (N) darebihuši სპარსული دربارو بيهوشادāru bihuši. საწამლაგი, რომელიც ადამიანს გონებას უკარგავს ორი საათის განმავლობაში.

დარვაზა (N) darvaza სპარსული دروازه darvāze. ჭიშკარი. მეც ეგრე დაუღექ დარ-

ვაზას გერდით; ქე მე წაველი ერთ ღელაკაცის ემეჩი ღობანდი ვიკითხე თავით დარვაზას კარჩი.

დარი (N:Play) dari წვერი, თამაშის მონაწილე. მე და შენ რო დარი ვართ და ესენი დარ-დარ არიან.

დარია (N) daria დერია deria. სპარსული სიადaryā. ზღვა.

დარიაეე ხაზარ (N:Hydr) dariaye xazar კასპის ზღვა.

დარკვევა (N) darkvca გარჩევა, გარკვევა.

დარნელი (A) darneli იხ. დარანი. ქალაქ დარანის მკვიდრი. შენ ქართველი ხარ, ქართველი სადაც წაელ, აჩნი, შენ ქართველი ხარ, შენ დარნელი არა ხარ; მაგე შენ ერთ დარნელი ხარ!

დარსი (N) darsi არაბული درسي dars. გაკვეთილი. დარს აძლევესე, ისე მოაღუბია; წავედით იმ ახუნდ ზობეიდასთან, რაქთენ ყმაწილს დარს აკითხებდა.

დარუფონუნი (N) daruFonuni არაბული دارالفونونdārōfonun. მეცნიერებათა სასახლე. პირველი ევროპული ტიპის სასწავლებელი ირანში. ემ დარუფონუნჩი მე ქაღალეები, რო საწერი, რო უნდა გაიდეს და შამოიდეს, ემეფს მე დავწერავ, გავეკ ზენი და შამუა და გამუართომ და პასუხს მიეცემ.

დარღოვა (Msd) dargova იხ. არღოვა. დარღევა. ამა ესეცა და ეს წინდა ექ რო მაძიკილო, ეს ზარა რო გამაძიკიდაე ეს წიწენა, ქული და ეგრე ემე ქნა და ეგრე დაიშალო, ემასაც დარღოვას დაიძახიან.

დარჩენა (Msd) darčena იხ. დავარდა. გადარჩენა. როგორც საგორეელა, როგორც კალო, როგორც ბაღი, როგორც რუეისპირი, ან ეგეთ სიტყვები დარჩომილი დარჩომილი

არი.

დარჰამ-ბარჰამი darham-barhami სპარსული درهم بارهم darham barham. იხ. ბოდრან-ჩაღათი. არეულ-დარეულობა.

დასანგვა (Msd) dasangva სპარსული داسانگ sang. დაბეგვა. ზეს მოორევევ და ჩაეასხამ კისარი და ბაჯად დავსანგავ და გაიწურებო.

დასაფიქლავი (Ptcp:Phras) dasapiklavi იხ. ფიქალი, დაფიქლა, პირქე დაფიქლა. დასამარხი, სასიკვდილე. მიწაჩი დასაფიქლაო!

დასახლავება (Msd) dasaxlaveba დასახლავლებიან dasaxlavdcbian (V:Pl,3,Fut), დასახლავლები dasaxlavdebis (V:Sg,3,Fut). დასახლება. მე რო ექ ხალხი დამეტლა და დამეტლა და ან დარეშდა ქვეყანა, წაიღეს და იქეფრიგა დასახლავდეს.

დასვა (N) dasga დასკა daskā. სპარსული داسگادastgāh. იგივეა რაც სახტემანი. სიმ-ლიდრე, ქონება, შენობა, სახლ-კარი. მიადგა ერთ ნამაი დასვას, იგეთ დასვა იყო, რო ყეინის დასვა ამის დასკასთან არ იყო რა; ემის დასკა მეტია.

დასერვა (Msd) daserva დასერავს daseravs (V:Sg,3,Fut), დასერილი daserili (Ptcp), დასერული daseruli (Ptcp). დასერვა. ჩემ ხელი რო არ მუშაობს, დასერულია.

დასველება (Msd) dasveleba დასველდა dasvelda (V:Sg,3,Aor). იგივეა რაც დაჭაჭანახება. იხ. დაღობა, დაჭაჭანახება. დასველება. იმიტო, ის ხო თეელი დასველები, ქუას აიღებს, ენაით ემას დასველებს, შენ სველი გინდა თუ ვმელი, აჰ, ექით ვმელია, ექით სველია; უნდა თეე ზი დაიჭიროს, უნდა დასველდეს; ამას ფათუ დავებული კქონდა ხმელ იყო, ბიჭი დასველებულიყო თოვლიჩი ჭანჭახებდა.

დასთი (N) dasti სპარსული داسدast. იგივეა რაც დასტი. ხელი, კომპლექტი, ჯერი წყება. რაქთენ დასთი ამარატი გაკეთდეს.

დასთი dasti სპარსული داسدasti. მოთივნიერებული.

დასინათება (Msd) dasinatcba დასინათოთ davsinatot (V:Pl,1,Conj II), დასინათვენყე daysinatvenqč (V:Pl,3,Fut,Yc), დასინათავს daysinatavs (V:Sg,3,Fut). თურქული. წინდაცვეთა. დიღობით ჩონ ბიჭი გუნდა დავსინათოთ. ეხლა წაიყენენყე შაქრი დასინათვენყე და მოვლენ ვალ იმას მისკემიანყელა; ეხლა ყადიმადა, მასლან, ჩერნაფარი ფარჯაფანარი დაფყო-ნალითყე, მოიღიან, იკოლიანყე, რო უნდა ევ დავსინათოთ და იმაშინ შინ დავსინათითყე.

დასმალი (N) dasmali სპარსული داسمال dastmāl. ხელსახოცი, ცხვირსახოცი. ეხლა ბოლოს ქორწილები გაეკეთეთ – ცეკეაჩი, ჩონთი, დასმალი ხო იცი, რა არი, დასმალებით ვცეკოვდით; არა, შიარი არ იყო, დასმალებში ყანდი ჩოყარიითყე და პირჩი ჩოჯღვითყე.

დასნამაზის დაჭერა (Msd) dasnamazis dačera სპარსული داسناماز داسنامازი დასნამაზი – ეველებს იმანს, მემრე – სახეს, თაე-პირს. კლავებს, მემრე ფევეებსაც დაიბანს; მატყოელი ხანმა გაიდა დასნამაზი დაიჭიროს და შამოიღეს ნამაზი ქნას.

დასტა-დასტა (Adv) dašta-dasta სპარსული داسدaste. გუნდ-გუნდად. წყაროზე და ქაპრი ზეძის ძირზე და დასტა-დასტა ხალხი დასხდების და იმ დღეს მაიკრეფენ და დოოკრევენ სტინ-ნაღარას.

დასტანი (N) dasṭani სპარსული داسدستان dāstān. ამბავი. შენ ეს დასტანიყო, შენ ეს

როგორ გაიგე, რო, მასან, ეგეთ ჯაღუმაღ თაყსიში პქნა?; მანი, მასან, შენ ყმაწილუბი ტირიან, მოლი ანქო. ბაად, ეს დედაკაციც აღარ წაეაღა და იმაში ამ დათს მიაპკლევენ, – ეგეთ დასტანია.

დასტი (N) dasʃi დასტა dasʃa. სპარსული *دست* dastc. იგივეა რაც დასთი. იხ. ერ დასთა. გუნდი, ჯგუფი, კომპლექტი. შიდი დასტი. /შეიდკაციანი გუნდი/; ემ დასტამ ამ დასტა არ აიკრა, არ აითლოიავეს – არ წაიყვანეს თან; ერთ დასტიო ბიჭურ ლამსიო მაძტანისეყო და ერთ ცხენი თავთაყე დუგუდეისეყო, თა ჩონ დოგოძინისეყო /ერთი ხელი ბიჭური ტანსაკმელი მოიტანეს და ერთი ცხენი თეთან დაგვიყენეს, ჩვენ დაგვაძინესო/.

დასწორება (Msd) dasʃoreba დამიზნება, მიზანში ამოღება. იმაშინ ემაძლა დოოსწორა თოფი, ესროლა შუბლიჩია.

დასხლტომა (V) dasxlɔma დამორება. ზემო მარტყოფს რო დასხლტა, აფუსი და თელავი და ბოინიც კარგი სოფლებია, მოსხილებია; ეს ახორის გორა არი და გადაიხხლტების იქით.

დასხმა (Msd) dasxma ასხია asxia (V:Sg,3,Prs). დასხმა, მოსხმა. დასხმა მართო ხილისა რო ასხია, ჭერეში ასხია, კაკალი ასხია, ფოთოლი გომოუბავ.

დასხრება (Msd) dasxrepa დასხრებილი (Plcp) ჩასხრება časxrepa (Msd). სახლის გადასურვა. სახლი მოსულა დასხრებაზეო; როგორ დაგისხრიპოო? და: ქართულად დამისხრიპეო; წორი დასხრება არი. ეხლა რო დაისხრიპე, უნდა დატტალაბოთო; ჩასხრიპოს, აი, დასხრიპოს, – ეს ჭერი რო არა ექონდეს. ეს დასხრებილია, – ეს რო აქ, ეს რო არა ექონდეს, დასხრებილი არ არი.

დატარვა (Msd:Phras) daʃarva დალატი.

ვინღა უდალატო მინმეს, ვიტყით – დატტაროთ.

დატარვა (Msd) daʃarva ტარის დაგება. ბარს რო წაიღებ და ტარი უნდა აეაცოთ, ვიტყით – დატტაროთ.

დატარვა (Msd:Phras) daʃarva სიგარეტის მოწევა. ჟარგონია.

დატევა (Msd) daʃcva იტივა iʃiva (V:Sg,3,Aor), იტევეს iʃcvs (V:Sg,3,Prs). დატევა. აეაგდე ბოძზე, გამხმარიყო, ჩაეაგდე ქოფნი – არ იტივა; დიდ სახლი, ქართული სახლი გოქონდა, რო ნახეკარი სოფელის ხალხი შიგ იტევედა.

დატევება (Msd) daʃcvcba იხ. გამოტევება. გამოკილება, გამოღვენება.

დატილვა (Msd) daʃilva ტილვისაგან გაწმენდა. ბუმბულის გაწმენდა. ტილავს ფრინველი თაისთავს /დაშქესანა/.

დატკიცვა (Msd) daʃkicva დატკეპნა. პირიტყის ის რო გამოიტანთ დატყეპავთ იმას, გატშლით, დატკეცავთ. დავლავავთ, დატკეცებით. ემას ეგრე ფეხით ეტარებთან, რომ ეს ეგრე ჩაილავების /თორელი/.

დატორვა (Msd) daʃorva დატორავეე daʃoravɔc (V:Sg,1,Fut). იგივეა რაც გატორვა. ცემა. ოლოლიავეფეე, ზოგ ფასტა დატორავეე. ხო, ვაღლა, რო გამოეჯავრდებიეე.

დატორვა (Msd) daʃorva დატორვა, ბერტყვა. წინა ქეჩა რო გარეცხიან, ისი დატორიანეე; ტანსაკმელს რო გარეცხავ, უნდა დაიტორო ისიც; ბამბას არ დაიტორევენ, მატყელს. მატყელი რო არ გადის.

დატუსვა (Msd) daʃusva დატუსილი daʃusili ტუსავს ʃusavs (V:Sg,3,Prs). მო-

ხალვა. უღუში დავტუსოთ. ხორბლის თავ-
თავი რო ახალია, სველია, ცეცხლზე შამ-
წომენ და; მოსკლავს ქინდების, მიხედო,
მზეს არა – ტუსავს კაცსაო.

დატუტკაეება (Msd) daṭuṭkaveba ატუტ-
კაეება aṭuṭkavebda (V:Sg,3,Impf),
ატუტკაეებს aṭuṭkavebs (V:Sg,3,Prs), და-
ტუტკვა daṭuṭkva (Msd). დაწყულუბა.
ატუტკაეება, დატუტკაეება როგორც რო
დაიტანჯო, დაიდაჯო; აღონება და იგრე
დატუტკა ეს კაცი; ბარი რო ვიჭირავ, ან
რო მუშაობ ბეურსა და ემ დატუტკაჩიგა
ის ამოა, ბუშტი ამოა.

დატყობა (Msd) daṭqoba დაგეტ-
ყო dagetqo (V:Sg,2,Aor), დაატყობს
daaṭqobs (V:Sg,3,Fut). დატყობა, დამტკი-
ცება, გარკვევა, გადაწყვეტა. დაგეტყო, რო-
ლის მიდიხარ?; ემ ხორბალს რო ძხედავ
შუვაზე ერთი ჩახაზულია და ეტყობის, რო
ამ ჯარას, ემ ჯარასთან გაფი არა აქ; ეს ეტ-
ყობოდი სყე, რო მოწვევარია.

დაუღებია (V) daudebia წაუგია.

დაურბის (V) daurbis დამირბი damirbi
(V:Sg,2,Iter II). გაურბის. რათ დამირბი?

დაფაბილვა (Msd) dapabilva დაფაბილვენ
dapabilven (V:Pl,3,Fut). სპარსული بابلی
کاردان kardan. დამარვა. ეხლა ხანდა-
ხანა თითონა პარსულად იტყვიან: დაფაბი-
ლოთ; ჩენთან – დაფაბილვა.

დაფალნა (Msd) dapaalna დაფალნე
dapaalne (V:2,Imp). იხ. დაზინვა. ვირზე
უნაგირის დაღმა.

დაფაყირება (Msd) dapaqireba დაფაყა-
ყირებია doupaqirebia (V:Sg,3,Result I).
იხ. ფაყირო. გაღარბება. ეხლა კი თურქის
ბანი დასჯდომიყე თაეზე, მამული იმი-
სილა არი და ხალხი დაფაყაყირებია, ნამაი

სოფელი იყო და!

დაფეხილი (Ptcp) dapexili მოძველებული,
დაფეხვილი.

დაფთხენა (Msd) daptxcena აფრთხენს
aprtxcens (V:Sg,3,Prs). დაფრთხობა. აფ-
რინდების, ჯგუფურად რო არიან ჩიტები,
ერთ დასტა ჩიტი მოსულიყო და დაფაფ-
თხინე. ერთი ჩიტი – გაეაფრინე; დაფთხე-
ნას საქონელზე ვიტყვით; მე წაველ ქუჩარი,
ერთველ შაფურთხი.

დაფთიადება (Msd) dapiadeba დაფთიადე-
ბით davpiavdebit (V:Pl,1,Fut). სპარსული
داپیاده. იხ. ფთიადა. ჩამოსმა, გაჩერება.
დაეაფთიადე.

დაფიქლა (Msd:Phras) dapikla იხ. დასა-
ფიქლავი, პირქე დაფიქლა. წყევლა, ფიქ-
ლის ქვეშ დამარხვა.

დაფორება (Msd) daporcoba დაფორებული
daporebuli (Ptcp). იხ. აფორიკება. დაობე-
ბა. დაფორებულა ეს პური, დაფორებულაო
და კა, დამთავრდა ესები.

დაფუკება (Msd) dapuḱcoba დაფუკების
dapuḱdebis (V). იხ. ფუკე, ფუკალო. გა-
მოფუკვა.

დაფუშება (Msd) dapušcoba დაფუშის
dapušis (V:Sg,3,Iter II), დაფუშავს
dapušavs (V:Sg,3,Fut). დანგრევა. დაფუ-
შის, დანგრევის, დანიაელების; დაფუშეს,
ელ ერთი სახლი იყო.

დაფუშტუკაეება (Msd) dapuštukaveba
იხ. ფუშრუკი. დაფუშტუკება, დაფუშრუ-
კება. ცომისგან მცირე ზომის გუნდების,
ფუშტუკების გამოცხობა. ცომსა მაი ზელენ,
მაალუმლებენ ერობრი, დაფუშტუკაეე-
ბენ, დაწმინდაეებენ წრილ-წრილ, ცხელ
წყალში გააცხელებენ, რაღაცებს ჩაყრიან

და ეს არი ფუშრუკი.

დაფუჭება (Msd) dapučeba გაფუჭება gapučeba (Msd). იხ. ჩაფუჭება. დაბუჭება. ფუჭი ფერეიდანში არი. ფეხი დამიფუჭდა – დიდი დრო რომ ერთ ფიგურაზე ფეხზე იჯდე, ფეხი დაგიფუჭდება.

დაფუხებული (Ptcp) dapuxcbuli იგივეა რაც დაფუხური. გაბერილი.

დაფუხური (Ptcp) dapuxuri იგივეა რაც დაფუხებული. გაფხორილი.

დაფქა (Msd) dapka დაფქა dakpa. ფქავს pkavs (V:Sg,3, Prs), დაფქო daypko (V:Sg, 3, Aor), დაფქვამს daypkvams (V:Sg,3,Fut). იგივეა რაც დაქბობა. იხ. დაფქილი, ფქილი. დაფქვა. ეხლა თუ მეპურე ვარ უნდა კირიანი, ორ დღეში, საღობ-საღობობის წაიღო და დაგიფქოს; ესე თუ ერთ ზარს გამაძხიდე, ანს ქუა დაწვეების და კაი ფქილს დაიფქვამს, ხო?; დაიქვინაყე, ჩაყარიანაყე ერთ თაღარჩილს და ეს ცხორის ნეხი დაყარიან; საღერღელს ღერღავს, ფქავს, არა?; ხო, ის ხორბალი ჩაღის ექ ფქავს და გამოდის.

დაფქილი (Ptcp) dapkili იხ. დაფქა. დაფქვილი. წმინდა დაფქილი.

დაფხნევა (Msd) dapxneva დაიფხნევა daipxneva (V). დაფხვნა. თიხის სახურავები რო არი, რო დაიფხნევა, იმტრევა.

დაქარღვა (Msd) dakardva დაქარღვა dakardva. ქარღვენ kardven (V:Pl,Prs), დაიქარღავს daykardavs (V:Sg,3,Fut). სპარსული akkârd (დანა). გათხრა. მიწა დაექარღოთ, როსაც რო გუნდა მიწა დეექარღოთ, რუები გოოკეთოთ, ამას იქიან დაქარღვა; მიწას რო ქარღვენ, დაქარღვა ხო იცი რა არი?

დაქბობა (Msd) dakboha იგივეა რაც დაფუჭა. დაფუჭვა. ყმაწილი იტყვის, თითებზე რო შეეკრუის პეპელას თეთრი და ყითელი ქბილი – დამიქბოო, გაუხარდები; ეგრეა, რო ყმაწილი პეპელას დაიჭერს, პეპელას ებნები; დამიქბეე და გაეგმო, გოოშებს, ემან წაიდა, გაფრინდა.

დაქება (Msd) dakcha იხ. საქებური. შექება. ვინც კარგი ადამიანია და შეგვიძლია დაქება.

დაქმეთილ-დაფეხვილი (Ptcp) dakmtil-dapexvili იხ. დაქმეთილი. მშვიერ-დაღლილი.

დაქმეთილი (Ptcp) dakmtili იხ. დაქმეთილ-დაფეხვილი. ძალიან მშვიერი.

დაქოლავება (Msd) dakolavcha დააქოლავს daakolchs (V:Sg,3,Fut). იხ. კბილის დაქოლავება. დაწლუნგება.

დაქოლავებული (Ptcp) dakolavcbuli დაქოლავებულა dakolavcbula (V). დაბლაგვებული. დანა დაქოლავებულა, აჯარა ჭრის.

დაქოლავევა (Msd) dakolgavcha დავაქოლაგავო davakolgavo (V:Sg,1,Conj II). მოჩრდილვა.

დაქორება (Msd) dakorcha დაქორვა dakorva (Msd), დაქორღება dakordeba (V:Sg,1,3,Fut), დაქორავლების dakoravdcbis (V:Sg,1,3,Cond). იხ. ქორი. დაბრძევა. ეთქი, რო თოღები დავიდგეს შენა, დაქორღე ზემ უღუაშეფსაყე, ზემ სიბილუფსაყე; ეს ზოგი ცული ადამიანები ხო უნდოდა დაქორღენ და ჩეენი ქართველობა არ დაინახონ.

დაქურქვა (Msd) dakurkva დააქურქავა daakurkava (V:Sg,3,Aor), დააქურქავენ დაakurkavcben (V:Pl,3,Fut), და-

ქურქავეფს daakurkaveps (V:Sg,3,Fut), დაქურქავება dakurkaveba (Msd). იხ. ქურქა. ხორბლის თავთავის დაგროვების ფორმა. *მინდორნი უწყალო ხორბალს რო მოვგვლეჯათ ხელით, ემას მოიტანენ და დაქურქავებენ, აი თავთავეფს ეგრე იქმენ, ერთმანეთნი მისცემენ და ის ისი წამოსული გარეთ არი, ჩიტი ვერ შეიჭამს.*

დაქურება (Msd) dakučeba ქურდებიან kučebian (V:Pl,3,Prs), დაქურდა dakučda (V:Sg,3,Aor), მოქურება mokučeba (Msd), ააქურავს aakučavs (V:Sg,3,Fut), შაქურება šakučeba (Msd). იგივეა რაც შახუნჭვა. მოგროვება, თავის მოყრა. *ივდენ ადამიანი მოკდა და ჩაფუჭდა, რომ იმაზედა ეს ადამიანები დაქურდა; დაქურდებიან ბიჭები; მე ესლა დამიწყობ რადაც არის ჩვენი ენაზე სიტყვა ძველი თორელში, ყველას ვაქურებ და ეწერავ.*

დაქცეველ ჭავრობი (N:Top) dakcevl čavrobi გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპროში).

დაქცეული (Ptcp) dakceuli დანგრეული. *აბონე იყო ექა. დაქცეულია ისიც, დაქცეულია ეხლა.*

დაღლევა (Msd) dağlaveba დაღლევაებს dağlavebs (V:Sg,3,Fut). წყლის გადაგდება გარკვეული მიმართულებით მოსარწყავად, წისქვილის ასამუშავებლად. დაღლევა – *ღელეები საიდან კეთდებიან? და იმ დარს იქ გააღებენ და წყალს ექით გალიტანენ, ექ იმასაც მარწყვენ; წყალი ჩამოსულა, დაოღლევაება და ეს რუვი გოოფუჭება.*

დაღერა (Msd) dağcrga დაღერავს daycrgavs (V:Sg,3,Fut), დაღერება dağcrgúa (Msd). იხ. ღერლილი. დაღერვა. დაფქვა, დაეკვა (ხორცის). *ესები დავღერ-*

ლითყე, დავღერლით, საღომო დროს; ხორც რაით დაღერავთყე?; ერთ რო ღელის ქუა იყო, ღერღეღისყე. მასალან, დაქფვიან და წაიღიანდა.

დაღი daği სპარსული ოღა dağ. იხ. დადაღვა. მოხრაკული. დაღსა დაეასხამთ და ანგრე შაჭჭამტყე.

დაღმართი (N) dağmarti დაღმართი. *ეგეთ აღმართსაყე ხო წაიღუნყე დაბლა, ემე დაღმართსათი, იმას იტყიან.*

დაღობვა (Msd:Phras) dağobva დაღობავს dağobavs (V:Sg,3,Prs). ხელის შემლა, გამოუვალ მდგომარეობაში ჩაგდება. *როსამ მინმე ჩამოგკიდავს, არც ცარი ხარ და არც მიწაზე, დამღობაო. საქმით დაღობილი ვაარო.*

დაღობვა (Msd:New) dağobva დაღუბვა. (რეპატრირებულ ფერეიდნულთა მეტყველებაში დადასტურდა. დაღობვა სიტყვასთან სემანტიკური ბმის საფუძველზე). *ჩონ ნათესავები თექსმეტი ხაღლი – კაცები და ქალები ამოიღეს, დამღობიყოს ბეში; შემეცინა ერთი, ჯერ არ დაღობილიყო/ერთი შემომცინა, ჯერ არ დაღუბულიყო/.*

დაღობვა (Msd) dağobva შეზღუდა, შემოღობვა. *ეზო დაღობა.*

დაღონება (Msd) dağoneba დაღონდები dayğondebi (V:Sg,2,Fut), ღონება ḡoneba (Msd). შეწუხება, შევიწროება, ჩაგვრა, ტყივილი. *მე მოველ და შენ დაგაღონე; ნუ დაღონდებიო, ნუ იწუხებ; თავი მაღონეფს; ვაღონებდიყე ყმაწილეფს, იქ რო ვიყავ, ძრიალ ვეღონებოდი.*

დაღრა (Msd) dağra დაღღერაო dayğuario (V:Sg,2,Conj II). დაღრა. დაღრა ის არი, დაოშო და დაღღერაო, ის რო ეგეთ გადააქნიეო იმას იტყიან გადაღრა.

დაღრანტა (Msd) dağranṭa დაღრანტავს დაღრანტავს (V:Sg,3,Fut). იხ. ჩომოღრანტა. დაღრანტვა.

დაყაბულება (N) daqābuleba არაბული دواقبأbul. დაყაბულება, დათანხმება. *მეო შაგირდად არ მიყაბულეფო?; წადითო და ჩემ ყორს უთხარიითო და, თუ გიყაბულავეო, წაიყვათო.*

დაყიყა (N) daqīqa დაყა daqa. არაბული داقاقdaqiqc. წუთი. *დაჯიღების ერთი ათი დაყიყას, ხუთმეტი დაყიყას და ადგების, გამუა, ხოდაჰაძეზს იქს და გამუა; ემ ბერ კაცმა თქო: ერ დაყაზე დაიძინოთო.*

დაყიყან (Adv) daqīqan არაბული داقاق daqiqan. ზუსტად.

დაყოლა (V) daqōla დაუყვების dauqvebis (V:Sg,3,Fut). მოყოლა. არა, ახლა დაგიყვები; ის უნდა დაგიყვე, თელათ წისქილი, რო მაზრაქსა ლეწავს.

დაყონაღება (Msd) daqōnağcba დაყო-ნაღავს dayqōnağavs (V:Sg,3,Fut). თურქული قانق qanoq. იხ. ყონაღი. დაატიყე-ბა, მიწვევა. *მეცა ხალჯი მამლის და უნდა სხილ-სხულელები დატყონაღოთ; ის არი, რო, მასაღან, მე მაწევს და დამყონაღავს, მეც იმას დავეყონაღავ.*

დაყურება (Msd) daqūreba დაცდა.

დაყურება (Msd) daqūreba დამიყურე damiquire (V:Sg,1,Aor), მიყურავ miqurav (V:Sg,1,Prs), დოუყურო douqūro (V:Sg,2,Conj II), დაყურები-ნე daaqurebine (V:2,Aor), დოოყურა dooqura (V:Sg,3,Aor). მოსმენა. *დამიყურე, არ მიყურავ!; ემას არ დოუყურო, ეგეთ ტყუილუფს იტყისყე; ეს ყმაწილი დაყურები-ნე; და ემამ არ ემე ქნა, არ დოოყურა ყეენსა, რო წაიღეს, გადაიკადონ.*

დაყურება (Msd) daqūreba უყურე uqūre (V:Sg,2,Aor), უყურავ uqurav (V:Sg,2,Prs). ყურადღების მიქცევა. *პირიტყეს უყურეო, ადარ უყურავ ჩონ ბაღზე.*

დაყურება (Msd) daqūreba დაყურეფ dayqurep (V:Sg,2,Fut). გაჩუმება. *დაიყურეფო, თორე ემ შენ ყმაწილებს გაგიწყე-ტაო.*

დაშარშნა (Msd) dašaršna დაშაშ-ნა dašašna. დაშარშნავს dayšaršnavs (V:Sg,3,Fut). იგივეა რაც დაშორშნა. ჩაჭ-რა, ლაჭრა, დასერვა.

დაშენა (Msd) dašcna დაუშინა daušina (V:Sg,3,Aor), მოუშინა moušina (V:Sg,3,Aor). იხ. დალოდა. დაშენა. *ივრე მოუშინა, რო თავი გარეთ ვერ გამოყო. სახლსაყე; ოთხი კაცმა შიგ დადგისყე და ქამარები დადვიანყე ნაპირიან იმ ხაზის; ოთხი კაცი გარეთა. ამ ოთხი კაცმა უნდის-ყე, რო ეს ქამარები რა ქნას? მაიპაროს და რო მაიპარიან, დოუშინიანკელა. ე, ოთხივე ქამარიდა რო მაიპარიანყელა ემ ოთხთა, ემ ოთხსა რა ექნისანყე? – დოუშინანყე.*

დაში (N) daši დაშია dašia. თურქული شاشا/شاشا dašā/dādaš. ძმა. *დაშიმ!/ჩემო ძამო!;/ ჩემ ძმა არი, მასაღან, ეგრე, ჩემ დაშია, და-შიას დაწმანბით/სიბაქი/.*

დაშორშნა (Msd) dašoršna იგივეა რაც და-შარშნა. დასერვა. *კორცი დატშორშნე, ცო-ტა გაეთბევი, რო ყმაწილმა შაჭამოს.*

დაშრომა (Msd) dašroma დავშერ davšcr (V). დაჯლა. *დღეს საქმეზე ვიყავ და დიად დავშერ.*

დაშტერება (Msd) dašṭereba. გაშტერება gašṭereba. დაშტერება. დამაშტერეო; თავი გამოიყვდა; მისაც დაარტყა აქა და ექ [საფეთ-ქელში], გაშტერების.

დაშტი (N) daš[i] სარსული დასაdāšt. ფუ-
ლის ხელზე მიცემა.

დაშურება (Msd) dašureba ეშურების
cšurchis (V:Sg,3,Prs). დაშურება, დაქარე-
ბა. დააშურეთ, რო წაიდეთ.

დაშქესანა (N:Top) daškcsana ტაშქესა-
ნა [aškcsana. ქართველთა სოფლის სახელი
ფერეიდანში. დაშქესანა, თურქულ სახე-
ლითა, ნიშნავს ქვას მტრეველს.

დაშხლარტუნება (Msd) dašxlar[uncba
დაშხლარტუნეფს dašxla[uncps. წყალში
სიარული. დაშხლარტუნეფს.

დაჩანანაკება (Msd) dačačanaqeba იხ.
დაჩანანახებული. დაჩანანაკება, დასუსტება,
ძლიერად დაბერება.

დაჩანანახებული (Ptcp) dačačanaxebuli
იხ. დაჩანანაკება. დაუძლურებული. უხარის-
ხო. დამტრეული, დაჩანანახებულ პარსულს
ამბობენ, უბენ.

დაჩანხება (Msd) dačačxeba გამოჯავრე-
ბით სიარული. დაჩანახების – გამოჯავრე-
ბით რო დადიოდეხს.

დაჩენწული (Ptcp) dačcnčuli დაკენკილი
/თორელი/.

დაჩოვა (Msd) dačova დააჩოვს dačovs
(V:Sg,3,Fut). იხ. დამჩოველი. სწავლება,
გახედენა. ყუმაწილმა უნდა დეიჩოვოს სუ
რამე. დედ-მამამ უნდა ყუმაწილი დააჩოვოს;
მე ვაჩოვ, ვასწავლი. მე მაჩოვს, როგორ
ვისწავლო; შენი საუბრები არ არი, მინმეს
ლოჩევევია.

დაჩორჩლება (Msd) dačorčleba იგივეა რაც
დაჩორჩლება. დასუსტება.

დაჩორჩლება (Msd) dačočleba დაჩო-
ჩება dačočeba. დოუჩორჩე doučoče

(V:Sg,2,Aor), დაჩორჩლილი dačočlili
(Ptcp). იგივეა რაც დაჩორჩლება. იხ. დაბო-
შება. მოშვება, მობოშება. დოუჩორჩე – დაჩრი
ჩაეა და ითხოვს და თუ დოუჩორჩე, – დაჩორ-
ჩლება – დაბოშება. – ხო, ის ხორბალი ჩადის
შით და ფქავს და გამოიღის.

დაჩურუტვა (Msd) dačučuťva დაჩურუ-
ტავს dayčučuťavs (V:Sg,3,Fut). ამოქოლ-
ვა. პირველად რო შავა ამ თავის ადგილს,
იგრე დაჩურუტავს, რო სინათლე არ იყოს;
დაჩურუტვა ექნების ემას. არც პაერი შა-
მოა, არც პაერი ვაეა, არც სინათლე შამოა,
რო დაჩურუტოლა, სინათლე არ შამოა.

დაცემა (Msd) dacema იცემს
ycems (V:Sg,3,Prs), დეაცეი davaci
(V:Sg,1,Aor), დევეცი devcci (V:Sg,1.
Aor), დამცა damca (V:Sg,1,Aor). დაცე-
მა, დარტყმა. დანას იცემს.

დაცემა (Msd) daccma იხ. დამძლევა. დან-
გრევა სახლი დაიცეს.

დაცერვა (Msd) dacerva შვეგრხილი ძაფე-
ბის დაცილება ტარის უკუღმა ბრუნებით.

დაცერვა (Msd) dacerva იხ. ცერავს. გა-
დახრა ვინმეს მხარეს, სხვა მხარეს.

დაცვენა (Msd) dacvena დაცვივ-
ლით daccvidit (V:Pl,1,Aor), დაცივიან
dacivian (V:Pl,3,Fut). იხ. დავარდნა. დარ-
ჩენა.

დაცვენა (Msd) dacvena დაცვენა. სციე-
ლების თმა.

დაცომა (Msd) dacoma დაცომვა
dacomúa. დაცომილი dacomili (Ptcp).
შებურვა. მინმე რო გაძღების, ბეური უჭა-
მია, ასლოკინებს, ცუდი სუნი ამოიღის,
დაცომილია, ზირ-ტკბილობის ასმევენ.

დაცრინტება (Msd) dacrinťeba აცრინტებს

acrinjebS (V:Sg,3,Prs). დაცემინება. ერთ
სამ დღეს აველებს და აკრინტებს; ემ ყო-
რა დაიცრინტა და წამოვღვა.

დაკურება (Msd) dacureba იხ. დაცურე-
ბული. დაცურება. ზოვი დაცურდის და კაი
მაიპყვიან ბევრი ელ ეგრე მოსაძერათობა-
ზე წაეა, მასლან, ზოვი რო დაცურდების;
ეს ზოვი დაცურდების, ჩაბუაყე თა ამ ბაღე-
ბამდინ ელ ემ პირდაპირა.

დაცურეებული (Ptcp) dacurvebuli იხ. და-
ცურება. ნამეწყრალი.

დაძაგრება (Msd) dayagreba დეეძაგრეს
dedjagres (V:Pl,3,Aor). დაწაფება. წყლის
ხარბად დაღუვა. დეეძაგრეს წყალს და ლი-
კეს.

დაძახება (Msd) dayaxeba დაძა-
ხიან daiyaxian. დაძახიან dayyaxian
(V:Pl,3,Prs), დაუძახით dauyaxit
(V:Pl,1,Prs). დაძახება, წოდება. მარტყოფ-
შიგა ჩონ ბურთს გუნდას დაუძახით და
საქართველოჩი გუნდა ხო გგუფთა; მინ-
დრულ ჩაი ვიტყვიტყე, მინდორის ჩაი კა,
ჩაი, მასლან, მინდორის ჩაის დაუძახით;
მიწას რო გოუელისყე თა გუთანიოთა, იმას
დაუძახოდიოთ კარი; სუყელა, სუყელა, აი,
ჩონ, გურჯიებს გოძახოღეს.

დაძირება (Msd) dazircha გაძვირება. ხა-
ხმა დაიზიდნა და ემაძეც დაძირა თაეის
ფშატი; ყადიმან პარზალი თაფად, ეხლა
ეგრე დაძირებულა პარზალი, კერცხი და-
ძირებულა, პური დაძირებულა, ყანდოჩაი
დაძირებულა, პარზალი დაძირებულა.

დაძრობა (Msd) dagroba დაგძრა dagvra
(V:Sg,2,Aor). მოფინვა, შებციენება. დაგ-
ძრა, მასლან ფევი, ფეკები დაგძრა, შაქ-
ციელა.

დაწაპნა (Msd) dačapna დაჭაპანა dačapna.

იხ. ჭაპანი. თმის დაწენა/მარტყოფი (ფერეი-
ლუნშაპრი)/.

დაწენვა (Msd) daččvna დაწენე daččve
(V:Sg,2,Aor), დაწენვათ daFččvati
(V:Pl,1,Fut), გაწენვა gaččvna (Msd).
იხ. გაქენტვა. დაწენვა. მატყლოს გაწენვა.
კა, მატყლი დაწენე, აეაბურძაო; საძანს
მატყლოს დაწენვათ, ჩაუდებათ, ფარჩა-
საქ შაქერათ და ეხლა კი ემ გეგვიმ-
საქ დაეფარებთ და დოურს შოშოვლით
ავეველზევა, ეხლა კი ლიანდაგ სღა ქკრავთ
თა, ათავდეს.

დაწენვა (Msd) dačvna მანქანის იძულე-
ბითი გაჩერება, როცა ის ფუჭდება ან მოძ-
რაობის წესებს არღვევს. ერთ ღამეს ეს, ჩონ
ემე მანქანაზე რო იყო, შოფერი რო იყო, ეს
დაწენინეს ფოლისელმა იმაშინ რო იყო.

დაწილწილაება (Msd) dačililacba და-
წილწილაებს daačililacbs (V:Sg,3,Fut).
იხ. დაწინწიალება. წილბად დაყოფა.

დაწინწიალება (Msd) dačincialeba იხ.
დაწილწილაება. განაწილება. იმ სხო ხორ-
ცსაქა შუაზელა გაკყოფენ თლიანათ, და-
წინწილაკებენ და წილს ამაიღებენ.

დაწინწიალება (Msd) dačircialeba და-
წინწიალებული dačircialebuli (Ptcp).
იგივეა რაც ტირტიალი. იხ. მოწინწიალება,
წინწიალი. აქეთ-იქით ტრიალი, ადგილის
შეცვლა. რას წინწილობ!; ხორბალო ჩა-
დიოდა ანქა, წინწილობდა წინწილობდა
ძრილა და გამძლიოდა ქვილი.

დაწინკნა (Msd) dačičkna დაწინკნა
dačičknna. დაწინკნილი dačičknili
(Ptcp), დაწინკნის dayčičknis
(V:Sg,3,Fut). დაწინკნა, დაჯიჯგნა. ერთ
ნაფაქმა რო ნახისყე, ესეზი დაწინწინიანყე
ხო, არ ვიცოდიოთ ხო რაშმაგია.

დაწკირტილება (Msd) daçkirtialeba წკირტილობა ცკირტილობა (V:Sg,3,Prs). დაყვირება, დაკივლება, ხმაამალლი ტირილი. იმამ დაწკირტიალა და წამოღება; ვაწკირტიალუბდითყე – ხამამღლოვ ვტიროდითყე.

დაწკრეტა (Msd) daçkrc̣ia ლოწკრეტია douçkrc̣ia (V:Sg,3,Result I), დაწკრიტა daçkriṭa (V:Sg,3,Aor). გამოცლა, გათაყება. დაწკრიტა, გათათეაო კურჭველი იგეთ ლოწკრეტიაო; იგრე დაწკრიტა, რო ერთ წეთე აღარ არი შიგა.

დაწმინდაება (Msd) daçmindaveba დაწმინდაებობა daçmindavdebis (V:Sg,3,Cond). დასატარაება, დაწვრილება, დაწმაცება. ფაღარი ელა ნეხია, რო გაშლიანყე, დაქმების, დაწმინდაებობის; კელით მატყელს რო ჩასთვენყე და წმინდას ჩასთვენყე და რო ჩასთვენყე, დაღვრეხენყე, გერივ ტარით დაღვრეხენყე და იფო დაწმინდაებობისყე, გაწვრილებობისყე.

დაწნა (Msd) daçna დაწნა. ბანდიანყე ემ ემეჩიგა, ერთ ბაღახებზეგა და დაწნიანყე ეს ყურზენი; გოღარი დაწნილი იყო, ჩარქს კეძახოდით, წრილი ნახეთქები დაჭრიანყე და მაგით გააკეთიანყე/მარტყოფი (ფერეიდუნეშპარი)/.

დაწყლობა (Msd) daçq̣doma დასწყლები dasq̣de (V:Sg,2,Conj II). მოწყვეტა, მოცილება. მე მაშინ ხო შენი სტუმარი ვიყავ, ენახე რა საქმე გაქონდა და არ მინდოდა საქმესყენ დასწყლები /თორელი/.

დაწყობა (Msd) daçq̣oba დაწყობა. საქონელს ყორის ვარასყე მიიტანენ, მიიტანენ და დაწყობენ; ერთი თახტს შაქკაშეენ და ზედ დაწყობენ გოლებსა.

დაწყობა (Msd) daçq̣oba ლეგუწყობი duguq̣op (V:2,Fut), ლეწყობი dccq̣op

(V:Sg,3,Conj II). იხ. საქმის დაწყობა. დაღვრა, დაღვრევა, დაღვრევა. ბაღახ დაწყვეს რო იყიდონ ცხარი.

დაჭაჭანახება (Msd) daçaçanaxeba დეჭაჭანახობა davçaçanaxdi (V:Sg,1,Aor), დაჭაჭანახდა daçaçanaxda (V:Sg,3,Aor), დაჭაჭანახებობა daçaçanaxdebis (V:Sg,3,Prs). იგევა რაც დასველება. იხ. დასველება. დასველება. დასველება, დატალახდაო, დაღობა, დაჭაჭანახდაო.

დაჭერა (Msd) daçcra მოშორება, გამოცალკეება, მოცლა რისამე: წყლის, წვენის, წვეროს, კვირტის. რაქთენ დღეს უკან ყათულს შაიდლებენ და ემას კარაქს ლოჭერენ; საქმელსათი გაშფუხულზე ბაღახი ხმარობს იმის ფოთოლს, ფოთლის მერე წყალს იჭერენ/შეკახე ყურძნის წვენს გამოწურავენ და ძმრის ნაცკლად ხმარობენ/.

დაჭერვა (Msd) daçc̣erva გასხვლა. გასხვლა არა, დაჭერვა. ეენახის დაჭერვა.

დაჭირებული (Ptcp) daçirvebuli გაჭირებული.

დაჭკემა (Msd) daçḳema მიჭკემა miçḳima (V:Sg,3,Aor), გიჭკემ გიçḳem (V:Sg,Fut), უჭკემს uçḳems (V:Sg,3,Prs). ბწყენა, ჩქმეტა. მაშა, უსტამ თქოო, რო მაშაო, მაიკიდვენ, უჭკებენყე, მოოჭირებენ, აკვლებენ ექა.

დაჭუნტება (Msd) daçunṭeba მოვჭუნტობი movçunṭdi (V:Sg,1,Aor). დაჯლობა, დაყუნტება, ჩაკუცქვა. მე წაველი დავჭუნტობი /ახჩა/; მოვჭუნტობი – ახჩაველები ამობენ, ჩონ ვიტყვით დავჩქეტი/წუღოლოთი/.

დაჭურჭვა (Msd) daçurç̣va დაჭურჭული daçurç̣uli (Ptcp). დახურვა, დაგმანვა, დალუქვა.

დაჭყლურტა (Msd) dačqlerča დაჭყლურტავს dayčqlerčavs (V:Sg,3,Fut). დაჭყლურტა. და სამი კაცი, კაცურ კაცები უნდოდა აირჩიონ იმის დაჭყლურტასათი, ყურძნის დაჭყლურტასათი.

დაჭყუნვა (Msd) dačqunva დაჭყუნო dayčquno (V:Sg,2,Fut). დაჭყლუტა, დასრესა. ველებს რო დაიბანთ, ვიტყით – ნამა დაჭყუნე.

დახალება (Msd) daxaleba დახალებული daQalebuli, დახალება daxaleba. დახალებული daxalebuli (Ptcp), ახალებენ axaleben (V). იგივეა რაც დაჯალვა. მოხალვა. ყაურჯა – დახალებული ხორბალი; არის რო ეხლა ახალებენ და ჭამენ.

დახატული (A) daxatuli იხ. თორესაით არი. ლამაზი. ემამ თქო, რო ეს ყეინი დახატული გეილიაო, ეს არ უნდა მოკლეს, ნამა კაციო, დახატულიაო; ძალიან ემე დახატულიც იყო.

დახელება (Msd) daxeleba დახელება. დახელება – ვინმე ხო შაცივებული იყოს და ახელებდეს /თორელი/.

დახლანჭა (Msd) daxlanča დაფხოჭნა.

დახლანჭა (Msd) daxlanča დახლანჯა daxlanža. დახლანჭავს daxlančavs (V:Sg,3,Prs). იგივეა რაც დახონჯვა. გადგრესა. დახლანჯვის იცი რა არი? – ეს კედის წერები ჩასულა ერთმანეთი, კეძებლა და დაიხონჯაო და დაიხლანჭაო.

დახონჯვა (Msd) daxonža დაიხონჯების daixonžebis (V:3,Prs), ვიხონჯები vixonžebi (V), დახონჯა daxonža (V:Sg,3,Aor), დახონჯავს daxonžavs (V:Sg,3,Fut), იხონჯების ixonžebis (V:Sg,3,Prs). იგივეა რაც დახლანჭა. გადგრესა, აბურღვა. მატყლს რო ჩასთავ და

ტარზედ არის და დაიძახა, ტარსაყე, რო წეყერების, დაიხონჯების და წერს ვეღარ გამაყებ.

დახურდავება (Msd) daxurdavcha დავახურდავე davaxurdave (V:Sg,1,Aor), ახურდავებს axurdavchs (V:Sg,3,Prs). წერილ, პატარა ნაწილებად დაყოფა, დაჭრა. ლუბიო ემები დოოჭირე, თავი და ძირი დოოჭირე, დაეახურდავე, და ერთ თალაქად მოეხარშე, მუაწითე, შავაწყე მოცივარეჩი.

დაჯავრება (Msd) dažavrcba დაჯავრებს daažavrcbs (V:Sg,3,Fut). დაცინვა, გამოჯავრება.

დაჯურჯა (Msd) dažurža შიშისგან გაყინვა. ძაღლი გაიჯურჯების; დაჯურჯეა – აი, ნახამ, ყმაწილი შეშინდების, ჩაღულჯღების და ვერ იძრახებს და ვერც იტირებს.

დაძ (Num) dah სპარსული ია dah. ათი.

დაძნა (N) dahna სპარსული აააdahanc. იგივეა რაც ავსარა. ავმარა. ცხენები ერთ რამე არი, რო ცხენს პირი ამადებენყე, დაეძახით: აუსარა, დაძნა აუსარა.

დაძნართი (N) dahnarti წონის ერთეული. უდრის ორმოცი მისხალს ისპაანის პროვინციაში.

დაქორდე ჩემ უღმაშეხსაყე (V:Phras) dahkorde čem ulbašebsačე იხ. სიბილი. წყველა. თორები დავიდგეს შენა, დაქორდე ჩემ უღუაშეფსაყე, ჩემ სიბილუფსაყე!

დაივლება (Msd) daycleba დაივლა daycla (V:Sg,3,Aor). გაულება.

დაივანშამს (V) dayvaxšams ვანშამდ დაბატივებს. ყოროს მამა ვანშამს მისყემს ემათ და დაივანშამსყე და მერე საწუქერებს მისყემს თითო ემათ.

დავერდიანი (N:Pr) dayverdiani შტო-
გვარი მარტყოფში.

ღაირა (N) dayra არაბული دایرةdäyerc.
წრე. შამოიდისეე საქჩი, დაირანი და ეხლა
იმ სხოფეს ესროლიანყე.

დაყურეთ (V) dayqurct ჩუმაღ იყავით!

ღაჩაგრდეთ (V:Phras) dayčagrđet წყევ-
ლა, არ იციან მნიშვნელობა.

ღაჯღები თუ ღაგაღაგო (V:Phras)
dayjđcbi tu dagalago გაჩერდები თუ გაგა-
ჩერო?

ღაჯალვა (Msd) daQalva ღაჯალბა
daQaleba (Msd). იგივეა რაც ღახალბა.
მოსალვა. კურკა აქ და თითან, არის რო ეხ-
ლა აჯალბენ და ჭამენ, ძირფასია; ხორ-
ბაღს ღაჯალვეენ, იმას ჩონ ღაქმანთი
ყაურღა.

ღაჯღმა (Msd) daQdoma ღაჯღების
daQdebis (V:Sg,3,Prs). ღახჯღმა. ძაან
კარგადაც ღაძკღესეე დ აიმ კაცმა ძლიარ
ემ ქართველუბსაყე ერთი რაღაც პასაბი
წაიდო.

ღაჯინჩება (Msd) daQinčeba ღაჯინჩებული
daQinčebuli (Ptcp). ღაბღაგეება.

ღაჯრამა (V) daQrama ღახრამეა dax-
ramva. ღაჯრამული daQramuli (Ptcp),
ღაჯრამა daiQrama (V:Sg,3,Aor), ღაჯ-
რამა daiQrama (V:Sg,3,Aor). იხ. გახ-
რავს. ღახრამეა, ხრამების გაჩენა. კრამე-
ბი რაა ბევერი. წყალი რო გაიშლების, ექ
წაიღებს, ექ წაიღეფს, ექ წაიღეფს – ემა-
ხთან ღაიხრამა; გოოხრავ იცი რას ნიშნა? –
გოოტანია წყალსა, გოოხრავ, ღოოხრამეა.

ღაფათან (Adv) daFatan არაბული فافا
dafa'atan. მოუღღღელად, შემთხვევით.
იხ რო ღოქტორი ღაფათან არ არი, ჩონთი

ემეფს ავაღღეფთ და მიეცემთ – გოღე-
გაე ზამანასა, ესები და რაღა ვოქო.

ღვა (V) dga ღვაპ dğah ღვას dğas. ღვას.
ზე ღვა და წიმა მოღის; და გოოწითებია-
ყე და შიგ თორწენი ღვაპ, ძირზევა ღვაპ,
ზემინზევა, სარქელსა დავაფარეფთ; ბაღი
გოქ და კაკალი ღვა შივა, და ჭვერემიცა ღვა
შივა, და ვაშლიცა ღვა შივა.

ღელა (N) dcda იგივეა რაც გუთნის ღელა.
გუთნის უმთავრეს მუშა ნაწილს ეწოღება.

ღელადე (Adv) dcdadc ნელა-ნელა, წყნარ-
წყნარად.

ღელაკაცი (N) dcdakaci ქალი, ცოლი. მე
უთხარო, რო ღელ-მამა კი არა მყაო, ერთი
ღელაკაც მყაო, და ღღეს ეს მამცაო; იფო
მეტათ ღელაკაცებია იმ ღღეს.

ღელამთილი ეკალია ზალსათი (V:Phras)
dedamtili ekalia zalsati იხ. ზალი. ღელამ-
თილი რძლისთიის ეკალია.

ღელია (N) dcdia ღელია. ჩემ ღელიას შვილ-
მა მოიღა, ჩემ ღელია მოიღა, რო თავის
შვილსათი მითხოოს.

ღელოშაპრი (N:Pseudo) dedošahri ღელა-
ქალაქი. პოსეინა აღ ანქ იყო, ღელოშარს –
პოსეინა ჩემთან მუშაობდა, თავის ბიჭი და
ძალიან მიყორს.

ღელუფალა (N) dcdupala ღელუფალა, თრი-
თინა, სინდიოფალა. ყუაგემა წაიღა, რო ღე-
ლუფალა დაიჭიროს.

ღეემი (N) dcemi ღეიმბი deimi. ღეი-
მბიdcymi სარსული ჭა dcym. იხ. საღეემო
მიწა. ურწყავი ნათესები, ხორბლოს ჯიმი. და
წაიღი ღეიმბი ეგლიჯითყე; პური პაზირი
იყოს, ჩაიღუნ წაიღენ ღეიმბიგა.

ღეველათას ღელე (N:Top) devlatas ğcle

ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნ-შაქრში).

დეკილი (N:Animal) dekili დეკეილი dekivili. იხ. ჩილხო, ფური. დეკეული. ორი წლის დედალი ხბო.

დელაგარი (A) delavari სპარსული دلاوار delavar. გულადი. ესები კარგი ხალღებია, ჭკიან ხალღებია, დელაგარებია.

დელბარი (N) delbari სპარსული دلبار delbar. შეყვარებული. შენ იყავ ჩემ დელბარ-დელბარი, შენ იყავ ჩემ ნაზდარ-ნაზდარი.

დელმა (N) delma დელამა delama. სპარსული دالامه dalame. იხ. კვერული, კვერი. ახლად შეყვარებული რძე, ვიდრე ყველის ფორმას მისცემენ. გოოკეთი, და ერთი-ორი საათი იდგის ესე და შაიქნისყე დელმა.

დელო (N) delo ცხვრის თხელი სკორე.

დემანა (N:Top) demana დემენა demena. მამულის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნ-შაქრში). ერთსა ჭკიან სიღინა, ერთსა ჭკიან დემანა.

დენდას ძოლი (N) dendas yoli სპარსული دانداندان dandandane. იხ. დენდი. ნეკნის ძეგლი.

დენდი (N) dendi დენდა denda, დანდა danda. სპარსული دانداندان dandandane. იხ. დენდას ძოლი. ნეკნი. ექ მე დავეცი, სამ დენდა გამიტეხდა. ემ ჰაუნზნი ჩაუვარდი.

დენჯი (A) denji თურქული دنج denj. ჩუმი, დენჯი. დენჯი ყმაწილი – არავისთან გაფი არ აქს, დალაგებულთა.

დერელი (N:New) dereli ინგლისური دیرل deril. ბურლი. კარი რო გუნდა შეკრათ, ხერხი უნდა, შალაფი უნდა, რენდა უნდა, კელაჩი უნდა, დერელი უნდა, იმებითა, სა-

ტეხე უნდა.

დერეიშიანი (N:Pr) derišiani შტო-გვარი ფერეიდანში. დერეიშიანი – დერეიში ამა-საკა გოხი იქონდისყე და ერთიკა, მარა ექ არ ვიცი არი თუ არა ეგეთ რამეები, ექა იგეთ რამე ჯარზე გადაიდებენ და ქუჩეფნი იკითხვენ და ხალჯი ფულს შოულაფს.

დერიმ (Adv) derim იხ. დობარა. კიდევ. ეხლა თბილიჩი გაიდა, დერიმ გამოცდა ერ თეს წინ მიცა გამოცდა.

დექათი (N) dchati სპარსული دختا dchāt. მაზრა. დექათიჩი ქორწილი იყო და ამ ფან-ჯარას მიდგმული ვიყავით; მასლან, ემ დექათიჩი ჰარ გუმას ერთ მაზრა აქ ხო, ემ მაზრას ერთ სახელი აქ.

დიას (Adv) diax დიაღ diağ. ძალიან, კარგად. ბეჭი: აა, დოოშათ ვიტყვით, რო დიას გაკეთდაო, როცა დიას გაკეთდა, ყველაზე-ყე კარგათ გაკეთდაო; ეს დიას ყურზენთ ასხია, დიას ნამა ბიჭია, დიას ნამა დედა ჰყოლია.

დიგე (A) dige სპარსული دگه digar. სხვა.

დიდ ჩაქუჩი (N) did čakuči ურო. დიდი ჩაქუჩი. დიდ ჩაქუჩი – ანგროვასია. /ახხა/

დიდ ჩივანი (N:Top) did čivani ადგილის სახელი თორელში.

დიდანი (Msd) didani სპარსული ديدان didan. მონახულუმა. მოიდენ იმით დიდანი-ზე, მოიდენ, ნახონყე.

დიდალა (N) didağa ბაბუა, პაპა. დიდალა არა მეუწანდა, ჩემ ალა ენახე; ქენი წინაარები, დიდალები, ქართველები ყოფილანო.

დიდბაიტობა (Msd) didbaitoba უფროსუმ-ცროსობა. ეგრე ხო არ იყო, დიდბაიტობა ეტყობოდა ხო!

დიდგორა (N:Top) didgora ადგილის სახელი მარტყოფსა და აფუსში. *ეს თავით სახელუბია დიდგორა. ჯერაც ქართულათ არი, ქართულათ ვერ ამბობენ, ამა ესები ქართულად აყე.*

დიდდედა (N) diddeda დიდიდა didida. იგივეა რაც პაპან დედა, ნანა. იხ. დიდი დედა. ბებია. დედის მხრიდან. *გორდოუგდიაყე ჩემ დიდდედა; ჯარა ჩემ წინაპრებისა, ჩემ დიდდედასი, რო მამიტანია სახლჩი და.*

დიდთითი (N) didtiti იხ. ცერა თითი, არცრა თითი, ნიკითი, ომარის თითი. შუა თითი. *შუალა დიდთითი, დიდთითი, პა!*

დიდი (A) didi დიდი. ემა ჩავარდა, ეს დიდი თავჯერიო, რო იმის დედაკაცმო რო ვეგეთი სახლები გააკეთაო, მოდიხო; ემათაც ნამაი დიდი თადარუქი ჰქონდაყე და ძრიალ ლამაზი ვახშამი გოუკეთეს.

დიდი (A) didi იგივეა რაც უფროსი. უფროსი, მთავარი, დიდებული. *ნავრუზზე, სადაც რო ერთი ჭამილს ერთი დიდი ჰყავვე, ეს ერთი ჭამილი წავლენ დილომას იმის სახლჩი და იმას ეტყვიან, რო შენ ნავრუზი მომარეჯისა იყოს!; ეხლა ირანის დიდები ამბობენ, ქერიმ ხანი ზანდი ბეური კარგი ადამიანი ყოფულა. ჩონთან არა! ჩონთან ქართული ბეური დოოლონებია ქერიმ ხანსა; დიდი ქალი დარჩა სახლჩი და მოუნახეს ემას ერთი ქმარი.*

დიდი დედა (N) didi deda იგივეა რაც მამადედა. იხ. დიდდედა. ბებია მამის მხრიდან /მარტყოფი (ფერეიდნულშაპრი)/.

დიდი საჭერა (N) didi saçera მჭედლის სამუშაო იარაღი.

დიდმაზლი (N) didmazli ქმრის უფროსი ძმა. *დიდმაზლი არი ქმარის უფროსი ძმა.*

დიდრუვი (N:Top) didruvi დიდრუვი didrui. იხ. რუვი. ადგილების სახელია მარტყოფსა და აფუსში. *ეხლა მოდიოთ ვნახოთ, სოფელი როგო იყოფის: ყალა, დიდრუვი და ხევომა.*

დიდწერი (N:Top) didçeri დიდწერზე didçerze (N:Z:Dat:Zc). ადგილის სახელია. გორა მარტყოფში. *ზოვი დიდწერზე ჩამოდიხ.*

დიდჭავრობი (N:Top) didçavrobi ჭაობის სახელი ფერეიდნულშაპრიში. *თავის გერზე ყოღრათის სახლია და ჩამოგრძელები და ჩამოა ა ემ კაკლეფჩი, ა ექა, ეს იყო რა? – დიდჭავრობი, ემის ბალახიანი და წყლიანი და იქაც იყო ზილი.*

დიდვევი (N:Top) didQevi დიდხევი didxevi. ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდნულშაპრიში).

დიზები (N:Top) dizebi იხ. დიზი. მინდვრის სახელი მარტყოფში (ფერეიდნულშაპრიში).

დიზი (N) dizi სპარსული ჯა dež. ციხე, კომკი. *თერთმეტი დიზიც ანქ არი.*

დიზი (N) dizi იგივეა რაც ეილალი. იხ. დიზები. იალალი. *მაგე სხო დიზებიც არიან, რო გაზაფხული რო შაიქნები სლა, წაძლენ, ანქ არიანლა თა ახირჩალა შამოღდომამდედა; დილომას რო ადგებიან, ეხლა, ზაფხულია, ზაფხულზე წავლენ ეილალზე, ყიშლალზე, დიზჩი.*

დიკა (N:Plant) diķa ხორბლის ერთ-ერთი ჯიშის სახელწოდება. *ორი ხორბალი გოქ ჩონა, ერთსა დიკას დავდახით, ერთსა ყანას დავდახით; ზაფხულის თესვს დავდახით დიკასა, დიკას დავდახით.*

დილ-დილობით (Adv) dil-dilobit დილაობით.

დილობა (N) diloba იხ. დილობებში, დილობადრე, დილობას, დილობით. დილა, ცისკარი. დილობა რა გათენდისყე, ყუთებს ის პირები აეხადითყე; დილობა შაიქების, ქარიშხანე ზანდი ვამუა ემ ჩადრის კარჩივა.

დილობადრე (Adv) dilobadre იხ. დილობა. დილაადრიან. ეს წყალი მოიდისყე წისქილჩივა და დილობადრენაც სომხებმა დაიჭირაყე წყალი სარწყავსათი, ცისკარზევა; დილობადრე აედგებით, დიდ ემები გოქ.

დილობას (Adv) dilobas დილობად dilobad (Adv), დილობის dilobis (Adv). იხ. დილობა. დილით, დილაობით. დილობას შაჭამდი წაილიან, ანჯე ფათირი გაკეთიან; მელამდა თქო, რა ეს ფურიო, მასლან, დილობას შაჭამეო, ეს ცხორიე სჯილბეო; ერთეულ დილობად გაოგიტყე, რა ჭალან ქესი მოსულა; დელაკემა უთხრა, რა დილობის თუ მოიდა თაჯერიო, გავაყოლაებ და წაიო.

დილობასი (N) dilobasi იგივეა რაც დილობას მოსკლავი. ცისკრის ვარსკლავი. რა გავიხედეთ, განათდა დილობასი.

დილობას მოსკლავი (N) dilobas mosklavi ცისკრის ვარსკლავი.

დილობას ჭამა (N) dilobas čama საუზმე.

დილობებში (Adv) dilobebči იხ. დილობა. ყოველ დილით, დილაობით. დილობებში ადგისყე და პური და ესები აიღისყე, წაიღისყე მინდორჩი ერთ ბერ კაცი/ჩუღრუთი/.

დილობით (Adv) dilobit იხ. დილობა. დილით, დილას. დილობით რა გათენდა, სუ ჯარისკაცი და ცხენი და ჯორი ყველაფერი გასულიყო ჯევის იქით; დილობით ჩონ ბიტი გუნდა დავსინათოთ.

დიმდარა (N:Top) dimdara ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

დინგა (A) dinga მაღალი, შემაღლებული ადგილი.

დინგიზი (N) dingizi თურქული deniz. მორევი. საბანაო არა, მარტო დინგიზი გოქ ჩონ მარტო ჯეენი; დინგიზი წყალი.

დინი (N) dini სპარსული دین din. რჯული, სარწმუნოება, დინსაყე დაბრუნება.

დირაგი (N) diragi სპარსული دیراگ dirak. ხომინჯი.

დირქი (N) dirki არაბული ديرة darqa. ფესსამოსი, რქისგან გაკეთებული. იცვამენ თოელში გზისგასაკვალად. დირქები ქქიან – თოელზე იელის, ქართულადაც კი დირქები ქქიან იმას, ჩაიქუბ და ესე განიარა, თოელზე დადგამ, თოელი არ გატყილდეს, რა ჩაიღეს; მაყრისკაცი წაიდითყე, რა ახანძალი მოიყვანოთ ჩუღრუთისაყენ, დირქი უნდისყე გოქჩანდეს. დირქი იცი რას ნიშნავს? ფეხზე ჩაიქო, გაბლანდული, გრეჯია.

დო (N) do დო. უნდა აეადელთო, ურთვით, რა ემ დომ არ აიჭრას; იმაშინ ეხლა ემ დოსდა რა გომოოშეფთ, ემ დოსაცა ქალაქ შაქკრამ ქუათო, აჯურითო, ქალაქ რა შაქკრავთ, დავადეფთ, რა შივ დაძთა სალითია ემე, დო ჩაიღის.

დო (Num) do სპარსული دو do. ორი. ბეურსხან დო სალ ელა ერთმანერთის ააშეყები ვიყნევიით; ქ ერთ დო საათ, სე საათ დავსხედით და ფორუღგაჩი, პურები შაქჭამეთ და ჩაიები დავლოკეთ.

დოა (N:Phras) doa არაბული دعا do'a. შელოცვა. დოა, იმას მაიყვანენ და იმ დოას დაძთის.

დოავი (N:Top) doavi მინდერის სახელი სოფ. ჩუღრუთთან.

დობარა (Adv) dobara სპარსული دوبرا

dobāre, იხ. დერომ. კიდეც, მეორედ. გარეთ-
ყე ერთი დოოცლია, დობარა ჭინჭველასა-
ვით გასულა.

დოდონი (N:Pr) dodoni ქართველთა შტო-
გვარი თორელში. ერთი ჭაკოლანი და წიე-
წიენანი, ხისხისანი, ქოქოლნი, მამულანი,
დოდონი და ესეები სუ ყოფულა.

დოე ნასტე შაბ (N) doe nasFe šab სპარსუ-
ლი دوشنبه وادو do-e nesf-e šab. შუალამის
ორი საათი.

დოვლათი (N) dovlati დოვლათი doulati.
არაბული دولت/dovlat. მთავრობა, ხე-
ლისუფლება. მთავრობა.

დოვომი (Msd) dovomi სპარსული دوما
dovvom. მეორე. ის იყო, რო გაიარნა ეგრე
და დოვომი ვიკითხე და მეორე და მესა-
მე და მეოთხე და მეოთხეჩინაც რო ვიყავ,
ქუნთოშა დაიჭირე.

დოღა (A) dolga იხ. ჯეილი. მოზარდი. კა-
ციის შუა და ყმაწილის შუა დოღა არილად,
ვიტყობყველა; ჯეილის შუა და ყმაწილის შუა
დოღა არი. ათის წლისლა რო შაქნა და გა-
დაიდა ყმაწილის შუა, დოღა არი.

დოღა (N) dolga ახალგაზრდა თერამეტ
წლამდე. კაციის შუა და ყმაწილის შუა
დოღა არილად და ვიტყობყველა; ყმაწი-
ლის შუა და ჯეილის შუა დოღა არი.
ათის წლისაყეთა თრამეტის წლისამდინ
იტყვიან დოღა.

დოღულა (A) dolula დოღული doluli.
სპარსული دوله وادو dolul. ორღულიანი. ერთი
დოღულით მოეკალ, დოღულით მოეკალ,
თოფითა, დოღულ თოფით მოეკალ.

დომბეგო (N) dombegoy სპარსული دوما
gāv dom. იხ. დომბეგო გოოდეგის. ხმაუ-

რი, მზიარულეა. ახანდალი მოიყმანიტყე,
ანქაც ერთ მატატე იქ ვიევიტყე, თა სა-
ლომამდინ ეშუ შუპრობდიე და სალომამდინ
დომბეგო გოოდეგისე.

დომბეგო გოოდეგის (V) dombegoy
goodgis იხ. დომბეგო. ხმაური, მზიარულე-
ბა გრძელდება.

დონდარხა (N:Top) dondarxa ადგილის სა-
ხელი სიბაქში.

დოოდუნა (N) dooduna სპარსული دودانا
dordāne. იგივეა რაც დორდუნა. ლეღისერ-
თა. ხო ქაჯის დოოდუნა ბიჭი იყავ, დოო-
დუნა, მაგარი იყავ!

დოოწვეს (V) dooçevs დოოწვეე dooçeve
(V:Sg,2,Imp). იხ. ჩაზიდვა. დაუწვეს [ხმას].

დორდლი (N) dordli დორბლი. მაიტა დორ-
დლი, პირის წყალი რო ჩამოვა დაიღრების,
დორდლია.

დორდუნა (N) dorduna სპარსული دودانا
dordāne. იგივეა რაც დოოდუნა. ლეღისერ-
თა. – ცელქობას მე არა, მე არ დამწვეე-
ლიანყე. [მუხტარ დარჩიაშვილი]: რათი?
დორდუნა იყავ?

დორი (N) dori არაბული در dor. მარგალი-
ტი. ესეო თოღები გოუშავდებისო, დორი
ხო არ მაიდის თოღებსაყეო. დორი არ იცი,
რა არი? კაი ბეჭედისაყეთ, ბეჭედის თოღი
ხო იცი რ არი?; ნეფემ შაიდეს, რო შაიდა,
ნახა. გააკინა, არც დორი წამოყარა რო და-
დიეოდა, არც ხეშტი, არც ნოჯარა.

დოროსტი (A) dorostī დოროსთ dorost.
სპარსული دوروست dorost. სწორი, მართალი,
ერთგული.

დორუ (A) doru სპარსული در وادو do ru. ორ-
პირი. დორია რო კარგად ლაპარაკობს შენ-
თან, სხოსთან – სხვას.

დოურა (N) doûra არაბული ديرةdoure. ეპოქა, დრო, პერიოდი. doure დრო, ეპოქა. იმასში ის დოურა იყო.

დოქი (N) doki იხ. ჭიკი. კოჭის ერთი მხარე. ცხორს რო კლვენ, კირისტავეებში აქს კოჭი, ბატარა ძოლი, ერთ ვარაზე იტყვიან დოქი, რომელ ერთიც რო დალურსნილია, ისი დოქია.

დოშაკი (N) doşaki დუშაკი duşaki. თურქული دوشاك دوشاك toşak/doşak. ლეიბი. ერთ საბანი და ერთ დოშაკი და სასთომლი, სუთუნთ თითო.

დოშერა (Msd) doşera იგივეა რაც შეშერა. იხ. მიშერა. შეშვერა. სარკეთია, დოშერავ დოშერავ შეუქისთვის ან, რო მზე ჩავარდების და გუვდების, ის რო დეეცემისყე ამაზე -კირკიალი.

დოსტორი (N) doxtori დოქტორი doktori ფრანგული دكتور doctor. ექიმი. იტირებდა, მა დოსტორი ზო არ იყო, იტირებდა, იგრიხებოდა, ეგრე იქმოდა, ვთქით ზოზე: ამას მუცელი სტკივისა; დამეტდა ნახოშობა და კმაე ჩავარდა, რო წამალი, ერთი დოქტორია და, იმას აქო და ის ამთელებს ხალღსაო; ახუნდი მაიყვანა თავერმა და რამდა რო საქონელი ჭქონდა, სოკლი უყო ზმთავის კაცს, რო დოქტორათ გახდომილიყო და რაქთენ დღეს უკან თავერი მოკდა.

დოშმელი (N) doşmeli დოხმელი doxmeli. ყურეთი, გამხმარი მაწონი. დოშმელი უნა დაავძო.

დროშკა (N) droška რუსული дороска doroske. ღია, მსუბუქი ორთავალ ეტლი. იმ დღეს დოვარდა ხუთას თუმანი, გაეყავით რუაკან, დავსხედით დროშკაზე, ჩაველით ისპან ქელაქს.

დუბური (N:Animal) duburi მამალი თხა. დუბურს დაყერვა არ ეყოფოდა, მუჯღლეგანის ამოკრევადა ბრალ იყო.

დუბურს დაყერვა არ ეყოფოდა, მუჯღლეგანის ამოკრევადა ბრალ იყო (V: Phras) duburs daqerva ar eqopoda, muşluganis amokrvaga bral iqo ანდაზა.

დუგუმა (N) duguma თურქული دوما/دوما dokmc/dogmc. იხ. ქორნასკი. ნასკვი. ჰა, დუგუმა. ქორ ნასკი, ქორდუგუმა.

დუგურბიან (V) dugurbian გავვირბიან, გვერიდებან. ეაშლოვანები დუგურბიან არ მოდიან ჩონთან არ მოვობრობენ, სახელ დავარქოშთ, მინმე არ შამოსულა ემ სოფელიჩი რო უსახელი გაიდეს. ზედმეტი სახელი.

დული (N) dudi სპარსული اودا dud. მჭვარტილი. დული – ნავშირვიით რო არი, მაიკიდებს ბუხარჩი, ჭორტლით გაშავდების; ჰა, დაყირიანყე ეეცხლზეგა,ჰა, ზოჯალზე დაყირიანყე და დუდ მიქონან და ეგრე.

დუზი (N) duzi სპარსული دوز duz. იგივეა რაც ქუქი. ლამბი, ხელით ნაკერი. იმას რო ხელით გატკერავ, დუზი ჭქიან.

დული (N) duli არაბული دال dalv. წყლის ამოსაღები ტყავისა. ამოიზიდით თანატებითა და დულითა ჩონთი და პირიტყეებიც არ გაეწყდეთ წყურვილით.

დუმანი (N:Pr) dumani სპარსული دوما dom دوما dome. შტო-გვარი მარტყოფში. დუმანი – სუქანი კაცები იყენეს, სუქანი ხალჯი და დუმა პირიტყის ემე არი, ცხორის, ცხორის დუმა, ჰა და იმაზე დოორქმენ დუმანი.

დუმბაჟე (N:Top) dumbaze გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

დუნა (N:Disease) duna ციმბირის წყლული. დუნა უგემურ აევანტყოფობა არი, მუ-

წუკასვით არი, ძირი არა აქ; ფესებს იკეთებს; ყოფილა ახალგაზდა, იცი, ორმოზ-დაარ-სამ წელსა ყოფილა, რო ერთ ემე გამაიხლია საზაჩივა და იმაში თქიანყე ღუნა.

ღუნადან ველზე დაგაჯდაო (V: Phras) dunadan Qelze dagaḷdao წყველა.

ღუნია (N) dunia არაბული دُنْيَا duniyā. სამყარო, ქვეყანა. *ფეხითო, თლიანათ შემოვივლი ღუნისასო.*

ღუნიაზე მოსვლა (Msd) duniaze mosvla დამადება. *მელა თურმე გული შამღონებიყო, ყმაწილი ღუნიაზელა მოსულიყოლა, თურმე აღარ მესმოდალა; ისი ყურჩი რო აზარს ჩოოკივლებ, ყურჩი, ყმაწილი რო ღუნიაზე მუა.*

ღუნიაზე მოყვანა (Msd) duniaze moqvana გაჩენა. ღუნიაზე მაიყვანა. *ის რო ყმაწილი ღუნიაზე მაიყვანს, რა იქვია იმ დელაკაცს?*

ღურა-ღურა (Adv) dura-dura სპარსული درآ درآ durā dur. შორიშორ. *ხო ღურა-ღურა არიან ერთმანერთან და ხო ნამაიებიო. / ჩულრუთი/*

ღურბინი (N) durbini სპარსული دُرْبَانِ durbān. ღურბინდი. *ღურბინებს დოუბმენ. / ღურბინდით უყურებენ/.*

ღურბინი (N) durbini სპარსული دُرْبَانِ durbān. კამერა. *კამერაც ღურბინია.*

ღურბინის დაბმა (Msd) durbinis dabma ღურბინდით ყურება. *ღურბინი დაუბა; ღურბინებს ეუბემდით.*

ღურდასტი (A) durdasti სპარსული دُرْدَاسْتِ durdast. დამორბეული. *თუ დოქტორთან ღურდასტად არი, იმაშინ ჩონთინა და შვე მატყელს დავწოეთ და დავაყრით.*

ღურნა (N:Bird) durna თურნა turna.

თურქული სპა dornā. წერო. *ღურნა თეთრია. ფრინველია, ფრინველი!*

ღუროფტადი (A) duroftādi სპარსული دُورُوفْتَادِ dur oftāde ჩამორჩენილი, ჭკუასუსტი.

ღუსაღხანა (N) dusaxana სპარსული دُوسَاخَانَا dustāq xānē. სატუსალო, საყრობილე.

ღუუსალებს (V) duuxalebs დაახლის. *იქ რო ჩასხმენ, რო ერთ წერები მოოდეხლა, რო გასქელდალა, ეგრე ღუუსალებენ.*

ღუფტარანი (N:Pr) duftarani შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ღუქანი (N) dukani ღუქანი. *მე აღარ მიხდა ღუქანი, ქალი მიხდა და სუქანი; ღუქანი ჰქონია და გაყრილან და ის წერილები მე მაქ; ეს ხილი, მასლან, ჩონ არა გოქ, უნდა წაიდეთა ღუქანჩი, ღუქანჩი ვიყიდოთ.*

ღუყდუყი (Msd) duqduqi ღუყდუყობს duqduqobs (V:Sg,3,Prs), მეღუყდუყა meduqduqa (V:Sg,Aor), გემეღუყები geduqduqebi (V:Sg,2,Prs), გემეღუყდუყა gemceduqduqa (V:Sg,3,Aor). *იხ. მესანთების, ყროყინი. ჩივილი, ბუზღუნი, ჯიჯღინი. ღუყდუყობს – ეს არა მაქ, ის არა მაქო; არამეით ხე გემეღუყდუყა.*

ღუშვარი (A) dušvari სპარსული دُوشْوَارِ došvār. ძნელი. *იმაშინ ღუშვარ იყო ყმაწილის გაზდა, რას ყმაწილების გაიზდა იყო იმაშინა, შიმშილით მარი ზები იქნიანყე.*

ღუშმანი (N) dušmani სპარსული دُشْمَانِ došman. იგივეა რაც მტერი. *იხ. ღუშმნობა. მტერი.*

ღუშმნობა (Msd) dušmnoba *იხ. ღუშმანი. მტრობა. იღუშმნებს პარსელებმა.*

ლესტი (N) duxfi ტუსტი. ერთგვარი ბალახი, ფხალი.

დღებდღე (Adv) dğcbedğc იხ. ბე. ყოველდღე, დღითიდღე. თავის ბიჭიკ დღებდღე იზღებოდა და იგევანდებოდა ერთი შაპხადას, რო ყეინის შვილი იყოს; მე ერ ცხორი მყავდა, რო დიახ დღებდღეა მძელდებოდა.

ე

ე (Interj) ე ე, ეი, ორი ტრედი მოიდ' ემ ხეზე დასხდეს და თქეს, რო ე, ამანო, ეს ორნი ხო ჩონ ვიცითო, რო მიდიან ხათ ზეგა, რო პური რამე გამაიტანონ თავინთ ყმაწილებსათი; წაიდა გარეთ, ერთი გელმა ნახა, თქო ქე: ე, ალა მელა, ეს ეგე დახატული კული საიტყე მოგიტანია?

ებადება (V) ebadcha ებადებოდა ebadeboda (V:Sg,3,Impf). აბაღა. აქეს. არცრა არ ებადება/არაფერი აბაღია/; აი, იმეფს, რო ცოტად ფული არ ებადებოდაყე და ცოტად საქონელი იქონდაყე, ისენი მოდიოდეს პარასკევს ღამე რიგჩი დგებოდეს და ის ზეთი, რაც გამაიხადიან, გამაიტანიან და იმასა დოორიგინაყე, გოოყვიანყე ყველას ელ ეგრე მუქათა.

ებზიკი ebziki ნიშნის მოგება ეესტიკულაციით. ებზიკი – მინმის ხო თითსა გოშერენ, აი როგორც მოიღეს და აცრა არ ერგოს /თორელი/.

ებრი (N) ebrī ებრიები ebricbi (N). არაბული عبرى ebrī. ებრაელი. იპუდას რჯულისთი, ებრი, რო ამოიღეს ექა, ქართველებჩი, მუსულმანებჩი რო შამოიღეს, იმათაც მაკმადიანი შაიქნეს; ისენიცა ელა ისაანჩი ცოც ხლობდეს, ცხოვრობდეს და თავით საც ხოვროსა იპუდას დაიძახოდა, იპუდას ებრი; სუნეიენი რო ქართულათ ამბობდეს, იმათა, ისანელეებსყენა, ელა ამოიღეს, რომ ქართველები არ იყნეს, ებრიებიც არ იყნეს, ელა მაკმადიანები იყნეს, ხო ქართული დაისწავლეს და აღან ქართულათ ლაპარაკობენ თითან, თავით ბეშეები.

ეგღენი (Pron) egdēni ემაქღენი emakdeni, ექღენი ekdeni. აგღენი. რას

ეგლენ აღინებყე; ეხლა ჩონც რო გომოურე-კიაყე, ეგლენი ხო არ ყოფილა?; თორელ-სა მოხულა, ორსულ დედაკაცები, შვი-ლუები, მუცელსაყე გახივა, გამაიყვანა, პაჯიანთ კალოზე, კალოზევა, ცხენით და ჯიროთ, შოარივა, სისხლმა ჩაიდა რუკინი, ექლენი ხალღი მოკლა; ემისყენდა მალას არ იყოლა ჯაპაზი, რო ეხლა ეგლენი შაქნულა, იმაში ეგლენი არ იყო.

ეგლიდე (Pron) egdide ამხელა. ანს ფირტი რო გიან მაიხარშების, დატჰრით დანაით, ეგლიდე გენდგენდი; ეგლიდე, ხურდა ყმა-წილუბი მყვანდა, რო იეთიმები დეუზარდე-ყე. აგლენ ხიარქარობა ექენ, აგლენ ზაჰმა-თი ეეზიდე; ჩემთინ მოუზილაჲ ეკლებითა, მოუზილაჲ და თორხეერი, ეგლიდე თორხე, დაუჯღღები და ეგრე-ეგრე დეკარე და ეგრე ამოუჯღი; იმიშინაც ხო რო მუგუყუან-ნეს, არც არ გოსმოდა, ბადტები ეგლიდები მუგუყუანეს. თერთმეტის წლისა ვიყვენ-ეით; ეს ზეს პური რო მუგუზელია და პურად ვაკრავთ, ეგლიდე-ეგლიდე ქუჩულას რას დაიძახიან?

ეგეთი (Pron) egeti ასეთი, ამნაირი. იფო მეტად ეგეთი რაშეზია იქა; ბოინიც ეგეთი იყო, ჩონსაით რუსტა იყო; ენახეა და გა-კირვებული იყო, რო ეგე თაჯერი მინ უნდ' იყოსო, რო თითან კი ექ არ არიო და დე-დაკაცი ეგეთ სახლ-კარს აკეთებსო; შენ ეგეთ ღელავარი და ეგეთ მოშულარე კაცი ხარ და ქართველუბი ეგეთი მოშულარეზია.

ეგრე (Adv) egre ეგრენა egrena, ეგრედ egred, ეგრემ egrem, ეგრეყე egreცე, ეგრელა egreგა, ეგრეცა egreცა, ეგრეჰა egreჰა. იხ. იგრე. ეგრე, ასე. ბრინჯსა ეგრე დეადგამთ – აღუდღეს; ეგრემ არი ეგრე, გუნდასავით; ის უფროსი დედაკაცი იმით მეფედ იყვისყე, ერთ კირიას ემმათ ელ ეგრე იტოდეს, რო სუ ქალები იყვიან-

ყე. თუ კაცი დაინახიან იმ ახლუებში, შე-მოუდგან, დაიჭირიან; ერთ კირიას იმით საქმე ეგრე იყვის, რო კაცის მანაველი ვერ გაიაროს.

ეგრე-ეგრე (Adv) egre-egre ეგრე-ეგრე, ასე-ასე. ამალ ბატკანი, მთიულ მამალ ბატ-კანი, ექები ღეეგრიხების, აი, ეგრე-ეგრე ღეეგრიხების, ექები; ყურუთი გამოფკა-დით, ეგრე-ეგრე ჩაფყაროთ, გავაკმოთ ემ-დე-ემდე ყურუთები და გამოფკადოთ ეგრე-ეგრელა და დეასხათლა.

ელა (N) eda არაბული هاد edde. რიცხვი, რაოდენობა. იმის უკან კიდემ ჩამოსულან ერთ ელა და შამაყერიან და ემ უქნიყე; ერთ ელა რო ხეთმათზე უნდოდა წაიდენ, სარვაზობა ქნან, სეფაჰედანეშ დაარყოყე ემეფსა.

ეთელაჲს მიცემა (Msd) etelays micema არაბული عاتلعتلا' dādan. ინფორ-მაციის მიწოდება, ამბის მიტანა. საღომით წახიდე შინაო, ეთელაჲს მისცე და ყვინმა მოიღეს და დამიჭიროსო.

ეილალი (N) eilagi თურქული عيلاييلاق. იგივეა რაც დიზი. იალალი. აიდე და წაველ ეილაღზე, ეილაღზე წაველ და ერბო და ყურუთი დაიჭირე და მუელ; ჩუღურუთსა წა-დიტყე ეილაღზე, ცხორი ქყუნანდა და თსა ქყუნანდა და ფური ქყუნანდა და ხარშულუბა ფქნიტყე.

ეკალი (N) ekali ეკალი. ერ ჩიტი იყო, ერთ ეკალი შოოვდა ფეჯჩი, მაღან, ეს ემე ფეჯი ღიახ ემ ჩიტს აღინებდა; მოიდა და ეს ეკა-ლი ამოოლო ფეჯსაყე; თქო, რო ჩემ ეკალი მამეო, თორო გარდაფერინდები და გად-მოფერინდები და ემ ფარჩიდ პურსაო მოი-ტაკაცე და წაეკალო.

ეკლიან ფხალა (N) eklian pxala ეკლიმხა-ლა eklimxala. ერთგვარი ბალახი, ფხალი.

კონხელა, პიტნა, ეკლემხალა, ემეფსაკა
გავაკეთებთ; ჩონთი ვიცით, რო ღო-
ლორი, ადგაბაშია, ეკლომხალარი და-
გლუჯავთ, მოიტანთ, გავრეცხავთ, გავა-
ვრით და შაჭამად შევიქთ. დაუფშნეტავთ
ხურდა და იმაშინ ემეს ვიცით შაჭამადს შა-
ვიქთ და ია დავარიგებთ, ია შაჭხრეტავთ.

ელ (Part) el ილ il. იხ. ილიგეთი, ელეს,
ელექ, ელანს. აი. იგივეა რაც ელა. ის სახ-
ლიც ელ ქართულათ ლაპარაკოფს; ესე-
ნი გაიშლუბიან და ნახვენ, რო ასულან ემ
თაჩიგა და ეს თა შოაკრავე, ელ ეს სიხე;
ერთ კირიას ემმათ ელ ვგრე იცოდეს, რო
სუ ქალუბი იყვიანყე; ადამიანმა უთხრა,
რო ჩემი ესპაბი ელ ეს იყო, რო შენ მიგა-
რა ხეზო, და დოუშინა გერი; თუ ილ იმ
ორსა სწადებიყო, ორსი ცხორი რო გეყან-
და, სუს წაირეკდეს და ევეთ კაცობა ქნეს,
კაც თითო-თითო ჩაგარდების დუნიაზე.

ელა (Part) ილა ila. იგივეა რაც ელ. შირი
ევერა ხეზე და იმან საბელი დაახუა შირ-
სა და ხესა. ელა რო დაამგრა, რო არა ეეს-
ხნებოდა შირი, გადგა ქენარზე და მაიტაცა
ბარი, დოუშინა შირსა; ავიდა თას კინწიხ-
ზე და გადიხედა, რო გერივაც არი დუნია.
თქო, რო ვახს, რასაც მივალ, ელა არი
დუნია და აღარ თავედებისო; მე გამიგიაო
სხილი ხაღლებსაყე, რო უთქომე: ეს ჭაო
შუა დუნია არიო. ესო შენი ადგილი ელა
შუა დუნია იყოსო; თუ გაიდა, წავა, ბეჭური
გზას. ია ხეზე შეეკინკილებიხს, ია შემაზე,
ილა რალატ-რალატებზე.

ელათზე წასვლა (Msd) elatze çavsla არა-
ბული elat. სისხლდენა. ეს დედაკაცი
ელათზე მიდის, /ამ ქალს სისხლდენა აქვს. /;
ელათზე წასვლა ყრადია.

ელათი (N) elati არაბული elat. მი-
ზეზი. სიხე, რო ჩონებურადა სიხე ერი და

პარსულად ზენდანია, ელათი ისი, რო ემას
დავახით სიხე.

ელანს (Pron) clans იხ. ანსი, ელ. აი ის. მა-
ლუტა სპარსული სახელია, ბალუტა ელანს
მუხა, რკო; ემ ოთხ ლაშაქარჩიგა, ჭაყათ
ელანს ქართველები იშულუბენ და სუნიც
დაწყდებიან.

ელახორი (N:Pr) elaxori შტო-გვარი მარ-
ტყოფში (ფერეიდუნშარში). მეორე დღეს
წაიდა, თქო: უსტა, გააკეთე-თქო? ხო.
მესამე დღეს წაიდა, თქო: გამიკეთაე უს-
ტა-თქო? პა, ხო, გაგიკეთაო. მეოთხესა
ხო, ელა ხო, ელა ხო, იმას დაარქეს ელახო.
ელახორი; მე რო მოალ, მეტყვი, ელა ხო,
გაგიკეთებო, ხო, მეტყვი, სუ უნდა თქო,
ელა ხო. – იმაზე დაარქეს ელახორი.

ელეგრე (Adv) eligre ელიგრე eligre. აი
ასე. დედაკაცი ანივებენ ელეგრე ემი-
თა, ცხრათითებითა; ემ ბიჭმა ელიგრე, რო
დეეს ეთქო, თავის არბაბს გევეყარა და წა-
ვიდა შორი მაპალათრი.

ელეს (Pron) eles ელემ elem (Pron). აი
ეს. რავთენი ელეს კაციბიც გაიქევიან,
წაულენ ემ სართიფის ვარაზეგა და, წა-
ულენ დულაბის ვარაზეგა და, გაიშლუბიან;
ელეს ჩუღრუთელუბი და ესები ეტყვიანყე,
რო ქენდა რო გინდაყე ვაპყილოთ, მოგე-
ციოთდა ელა ჩონა; ამ მამულსა მიპცემავს
ელემ სარდარსა, სეფაქსლარს, ემ ქარ-
თეელს.

ელექ (Adv) elck აი აქ. მაინც რა ქენა, და
ელექ დავაქმარებ; მოჭკრა ესები სუ, ელ
ელექ ელემ ზემინებ.

ელმი elmi არაბული el. იხ. ალემბი.
ცოდნა, ცნობილობა. ემ საქმეს ვაკეთებას
ელმი უნდა.

ელხინების (V) elxinebis სიამონებს, მოს-

წონს. მე წაველ და არ მელხინებოდა.

ემალავ (Adv) emāğav ამაღამ. ეთქი: ემაღავ დაველები ექა, ენახავ, საქმეჩი რამე არ ეჭირების.

ემლე-ემლე (Pron) emde-emde ამხელა-ამხელა. გავაჟმოთ ემლე-ემლე ყურუთები და გამოფჯალოთ ეგრე-ეგრელა და დაეასხათოლა.

ემლენი (Pron) emdeni ემლენსა emdensa (Pron), ემლენ emden (Pron), ემლე-ემლე emde-emde (Pron). იგივეა რაც ექთენი. იხ. ემლენი. ამლენი, იმლენი. და იმამ უთხრა: გოოში ილაპარაკოსო, ემლენი, რავლენი წელი გასულალო და არ უნახავთყე ქართული ლაპარაკი; წურეელა ჩაველარტე-მეთქი, ვიტირი, ბეერი ვიტირი, ეხლა მოვკლები-მეთქი, ეხლა მოვკლები-მეთქი, ამოვიდი მერე, ემლენი დამციხა.

ემლენი (A) emdeni იხ. ემლენი. ამხელა. მასლან, ერთი დიდ ემლენ ლავანი დანი გატქნითყე; ამაშინ წადითყე, შილდი წყარო, წყალი მოიტანითყე, ჩავასხითყე ერთ ემლენ კოჭობაჩივა; ისტაფილსაც რენდას ვიქოთ. ია რენდას ვიქოთ და ია ემლენებს ქე ბაიტა იყოს და ემას მორაბბას გავაკეთებთ ამასაც, სუჯურსაც გავაკეთებთ.

ემე (Part) eme იხ. ემერი, ემობა. ემ ნაცვალსახელის გრამატიკალიზებული ფორმა, პაუზის შესავსებად გამოიყენება. ყათული იყო და ემე, ერბო და კაკალი და ეს ყურზენი და ესები; მელამ მიილა და ერთ ნამაი დღემა ემ თალაკზე ემე ქნა – დააკრა. ამ ხუმსერელებამ მოიდენ, ხუნსარი უმადან ჯადიდან, ემე ხუმსერელებამ მოიდენ შაპრისტანსყენ, მოიდენ ემ ბოინი, აბად ქნენ; ამ თაც იქითა გელი, გორაზი, სუ რამე არი, ემე შექარიც არი, ცხორი არი ქი კკრა. მაიყუანო ჩონ თიეზბი ბეჟური ნამა

ექაია; ყუმანცილები მოუღლენ, ხალღი მოუღლენ ემე თითო ერთ თეფშით.

ემერი (Part) emeri იხ. ემე. პაუზის შესავსებად გამოიყენება. გრამატიკალიზებული ფორმა. ემ თავაზიანმა თქო, რო ამ თავის ოლტაშსა, თავის მეგობარისა, თქო რო ემერიო; ემერი – როდესაც ლაპარაკში შემდეგ სითყეა არ ახსოვს, იხმარებენ; მერე მაჰმადიანობა მიილო ხანჯანამ. ხანჯანამ ჩამოვიდა ჩონ პირველი თაობას ემერი, ჩონ პაპა.

ემზა (N) emza არაბული امضاء'emza'. ხელმოწერა. იქ ეწერა და ძირზენაც იმ დიდს ემზა ექნა, ჩეეწერა; თუ ემზა იცი, ემზა ქენ, თუ არ იცი, თითი დაასი.

ემთეჰანი (N) emtchani ემთეჰანათი emtchanati (N:Pl,Nom). არაბული امتحان'emtchän. გამოცდა. ემთეჰანი იანი, ასი, ია, ორასი ხალღი, რო შაქურდების, ეს მოჰასელები, რო სუს ცხრა ეკითხოს, დაქსმენ და ეტყიან, რო ეს დაწერეთ და ანს დაწერეთ და ანს გააკითხეთ.

ემიდი (N) emidi იგივეა რაც იმედი. იმედი. ჯერა დიდი ემიდი მაქს მალე ჩამოხიდეთ; და ემიდი მაქ მომავალში ერთხელაც მოხიდეთ თორელში/თორელი/.

ემისათინ (Pron) emisatin ემისათინაო emisatinao (Pron:Tvis,O,Gen,Long). ამისთვის, ამიტომ. ესეცო, ეს იმას არა იხედევდა და ის იმას არა იხედევდა, ორივენი მილიან ემისათინაო.

ემლა (N) emla არაბული اعلام'la. კარნახით წერა. ორთოგრაფია, სასკილო წერა. ემლა? – ეს ჩონ ენა, ფარსულ ენასა, რო ქეთბეფსაყე ზეჰირად დაეწერავთ, ქეთაფს შავეწავთ და დაეწერთ, გოტყიან და დაეწერავთ, დიქთათ ვიქოთ.

ემობა (N) emoba იხ. ემე. რაღაცობა. ღნება, ისეთი ემობა აქ, რო ის თავის ორგანიზმი აღნოფს ამ ქონფეს; იმღერიაწყე და ურაკუნთან ეგრე და იმღერიაწყე და სიმღერით თითან იცოღიანყე, ერთ ემობა გოქონდა, ანდაზობა; უყორსყე ეს ყარაყურეთი, ზოგიერთი ლაშეა, ზოგიერთი უმარლო, კაშემეს მიკხედავ ერთ გემოენობა და ერთ ემობა აქ, რო გემოდ როგოი გააკეთოს; წინ ეშ ხანათი არ იყო მინშეს უნდათ, რო მასალან, გასულიყენეით და ის ემობა გოქონდა, მასალან.

ემქანათი (N) emkanati არაბული انكناط emkânât. შეძლება. რასათი დაიცალა ჩუღრეთი ერთ წელს? – ისეიბი დაიცალა ემქანათეიბი არ იყო; იმას რო არა იქონდა, ქერი დაიქვევის, ეალი ხო არ იყო ემქანათი და სუ ზაღლი ბაღბატობარი იყო.

ენა გოოუმეს (V:Phras) ena gooQmes წყევლა. ინშალა, ენა გოოუმეს იგეთ დელასა, ენა გოოუმეს.

ენათხელა (A) enatxcla იგივეა რაც ცერტერო, ენამეტა. იხ. ამბავჩია. ენის მიმბანი. სიტყოს ვერ შანახამს, მაგასთან ნუ იტყვი, ოსი პირჩი არ დოოღებებს, ენათხელა არი; ენათხელა არიო, სიტყოს ვერ შანახამს, ამბავს წაიღებს სხოვანა.

ენამეტა (A) enamelca იგივეა რაც ცერტერო, ენათხელა. ბეერის მოლაპარაკე. ენამეტა ბეურს იბნებს.

ენას წერზე გამოგივიდაო (V:Phras) enas çerze gamogividaო წყევლა.

ენღომების (V) endomebis ცდილობს, ინღომებს. მე მენღომების საქართველოჩი წასლა; ანს რო მიამბისყე, ჩემ პაპა ძრიალ ნღომებია, როს ყორვებია საქართველო, ძრიალა ჰყორებია.

ენტეხაბი (N) entexabi ენთეხაბი entexabi. არაბული انتخاب entexâb იხ. ენთეხაბის ქნა. რჩევა, რჩეული. ისეიბი, რო ჭკიანებია, ხუთი, ექსი ენთეხაბეიბი შაიქნებინ და იმამ უნდა, თუ ერთ, ორი შუაზე გაფი ამოიდა, ეხთელაფი ამოიდა, ჯაერი ამოიდა, წაიკიდნეს, ემათ გოოკეთონყე, დოოლაგონ საქმე.

ენტეხაბის ქნა (Msd) entexabis kna. იხ. ენთეხაბი. არჩევა. დიდ ყორამამ მოიდა ეაზირის ბიჭი ენთეხაბი ქნა; თა ენახოთ ემ ყრეფს მე რო ვეტყიეთყე მოიდენ, მის თაიცი ქე უნდაყე თითნენშამ, ენთეხაბი ქნან.

ენის ჩარჩობა (Msd) enis çarçoma იხ. დალალება. ენის ბორძიკი. დალალებულა, ენა ჩარჩობია.

აპირებს (V) apirebs ცდილობს, აპირებს. ისიცი ეხლა მიდის, ეპირების მექალაქობას; ხო იცი, რო შამ-აბასმა იქა ტყევეთ ხო მაიყვანა ზაღლი, ხო და იმას აპირებდენ, რო დარჩენ ქართუელი, ცოცხალი დავარდენ; აპირებს ხეალ სკოლაში წაიღეს.

ერბო (N) erbo ერბო. მე ერთ ავღიდე ნეპრა მაქ, რუპის ნეპრა. ჩავასხამყე ნეპრაჩივა ეგრე შაუღღემაგ. ანქით ღო აქ და ანქითაც კარაქი. ყაღულს შაუღღემაგ, კამ კარაქს ამოიღემაგ, რო ერბო გაკეთებების და კამაც დოსაც წამოვასხამ; მაღან იმაშინა, რო გევაკეთებ დოს და აუღულსღადა და ნამადა. მუალ, ერბოს დაუდაღავ, ხახი და პიტნა დაუდაღავ და დავასხამ ემ ყურუთხევა. იმიში ბაღიებჩი დოოასხამყე და პურს ჩაყორან, შაშქამენყე.

ერბო კაცსაყე იყიდო, ხორბალი – დელაკაცსაყე (V:Phras) erbo kacsaqé iqideo, xorbali dedakacsaqé ანდაზა, სხვის ნამშრომს თავისზე ნაკლებად აფასებენ. ხორბალი დელაკაცს გომოოტანეო და ერბო – კაც საო! –

რატომ? – იმიტომ რომ ეხლა ამ კაცს ხო არ უწკენტავ, ეს ცხორი და ფური არ უწკენტავ, ერბოს ძიმედ გიწონსო, ბეჭრს მოქცემსო. ხორბალიცაო ხო ღელაკაცსა ამდენ რამე არ უქნია, შუაღამ ჩადგეს ციე წყაღრიგა და უხაზოსო!

ერ დასთა (N) er dasta ერთდასტა er dastā. სპარსული عداستە yek daste. იხ. დასტი. ჯგუფი, ერთი ჯგუფი. მოიდა ქერიმ ხანმა, თქო, რო, ერდასთას უთხრა: გზა მამეცით; ღამით რო გზა მიპცა, აიღეს სიხეჩი ერდასთა ღელაკაცებმა, გადაციეღეს ტინთუქანა.

ერ ზარა (A) er zara ერ ზარე er zare. არაბული عر زارر. იგივეა რაც ერ ცოტა. იხ. ზარა. ძალიან ცოტა, ერთი ბეწო. იმაშინ ცოტა წყალს წოოყენფეთ, ერ ზარა ჩარბითა; ამამაცა თქო: წახოლ ამ ემეს ერ ზარა წყალს მამიტანო და იმიში ემეს მოქცემო, ფოთოლს მოქცემო.

ერ ცოტა (A) er coṭa იგივეა რაც ერ ზარა. ძალიან ცოტა. გოლიანთი იყო, ეგდენ წისქილი ელემ მარტყოფჩი იყო და ერთ ცოტა ემ ქენარებზეგა; ერთი ქალმა ამადის კისასაყე ეს ღო, ამადის და ერთ ცოტა მარბილი მაყარის.

ერ-ორველ (Adv) er-orQcl ერთი-ორველ. არა, ეს ჩაიჭრის, ერთი ჩაიჭრის, ერ-ორხელ ხორხზე დაადეფეს; ერთ-ორველ აველო ღოქთორზენა, შარბათებითა, ეხლა გიამბოჯა და ბაიტა თაჯაღად მოეკეთიდი, ეხლა მაველუძავს, შარბათები მაქ.

ერ დუნია (N) er dunia სპარსული دنیا yek donyā. ძალიან ბევრი, ქვეყნის.

ერთ ხელით ორ ზამთრებულს ვერ დაიჭერ (V:Phras) ert xelit or zamtrebels ver daiçer ორ საქმეს ერთად ვერ გააკეთებ /თო-რელი/.

ერთ ვარა (Adv) crt Qara იხ. ვარა. ერთი მხრივ, ერთ მხარეს. ჩონ ამ გზაზე ძრიალ დაღონდით – ფეჯის ტკივილი ერთ ვარასყე და სიცხე და ოფლი ცხო ვარასყე; და ეს სარტყელი რო შამოკრული ყოფილა, ღეესხნების ერთ ვარა და, ერთ წერი ღეესხნების და ემ უკნითყე ემე ქნდების, ჩამუა უკნითყე და მიწაზე გაათრეეს; პაჯ იმამყულა ეტყის: ყორი მიეცით, წაიყვანონ და ამეს სავბარის თქმა ერთ ვარასყე და ნაჯარა-ზურუნას ვუმაც ამ ვარასყე გამუა.

ერთვან (Adv) ertgan ერთვან er dgan. ერთ ადგილას. ერთვან უნდოდა გამბთხოინ; მეღამ წაიდა და ეძება და ერთვან ვირი მონახა; წაიდა, ნახა ერთვან ქორწილია, ქორწილია და სტილ-ნაჯარას უკრევენ და შუმ-პრობენ.

ერთვან აქლეშა ეკარგავს, ერთვან ნემსს უკან ეტარების (V:Phras) ertgan aklemsa ykargavs ertgan nemss uқан eṭarebis ანდაზა: ერთვან ბეური საქონელია, გაიშლის და ერთხელაც მაადგების, რო ნემსის ყუნწის უკან ეპარების, არცრა ზეღჩი არ უჭი-რავ /თორელი/.

ერთვან დარვანას ვერ გახოლ ღიდ კარსაყე და ერთვან ნემსსაყე გახოლ (V:Phras) ertgan darvazas ver gaxol did karsaqe da ertgan nemssaqe gaxol ანდაზა: ზოგჯერ მარტივ საქმეს ვერ გააკეთებ, რთულს მოერევი.

ერთვან დაბერდეთ, ერთმანერთის ფეჯზე დაბერდეთ (V:Phras) ertgan dayberdet, ertmanctis peQze dayberdet სიძე-პატარძლის დალოცვა ქორწილის დროს.

ერთები (A) ertebi ერთვებიც ertvebic. ერთებიც ertebic (A:Pl,C,Nom). იხ. ერთი. თითო-თითო, ერთი. ერთებიც აიღეთ, ქალბატონო, ერთვებიც აიღეთ, ეს ჩემ ღია

არი, არ გოოშეფს, აილე, ჩაილე ჯიბეჩი.

ერთი (Num) erti ერთყენ crtqen (Num:Dat, Ye), ერთჩი crtci (Num:Shi, Dat, Sg), ერთმა crtma (Num:Erg, Sg), ერთსაყე crtσαqე (Num:Dat, Sg, Yc). იხ. ერთები. ერთი. წავიდა ეხლაკი კაცმა და ერთი საბელი აილო და შირი მიიყვანა ხესთან; თქო: არა, რაათი ორი შენ და ერთი მე?; მოზობელის სახლს დაიჭერენ, ერთჩი – დელაკაცი, ერთ შინას – კაცები.

ერთი (Pron) erti ერთი. ერთი მორწყაყემა წაყიდა სარწყაყე ზე, რო გოლი გამოეშოს, შაგუბებულს წყალს დაიძახიან გოლს; ერთ დლე წაყელ ბატონ გერგერიის ხანთან; დლე ერთის სახლჩი ზე იქნების, თხუთმეტ დლე – ერთისა; ერთი დაბალ გომია ხუციანთ გომზე.

ერთი ნახვა ცნობა, ორი ნახვა ძმობა (V:Phras) erti naxva cnoba, ori naxva qmoba დამეგობრება /თორელი/.

ერთნაირათ ქული დაბურა (V:Phras) ertnairat kudi daybura მოატყუა.

ერთნაირი (A) ertnairi იხ. ერთჯურად. ერთგვარი. ლურთუმის ქვა – ერთნაირ ქვა'რი, ძალიან მაგარი!; ერთნაირ თამაშობაც ეს იყისყე, რო ერთი წაიხარის; ერთნაირი ქერი გოქ, შემოდგომას თესლია.

ერთნაყრი (A) ertnaqri ერნაყრი ernaqri. ნაწილი. ემ დათმა ერთნაყრი ჯორცი აეგლიჯა; ჩემი ოლტაშებ ერნაყრი ინჯინერია, ერნაყრიც ხაღლს ასწავლიან, მოალეუმებია; დათის მოკლევა ერნაყრიც მე ვიიბნა, რო ჩონ ბიჭებმა სუმ დათისა იბნეს.

ერთფეჲ (Adv) ertpeQ ცოტა ხანს, ცოტა ხნით. ერთფეჲ წაყიყვანო; ერთფეჲს წაყელ ჩემ დას სახლში.

ერთცოტა (A) ertcoṭa ერთცოტა ertcoṭa. ცოტა. ეხლა მე მამთხოვა, რო ერთცოტა ქორწილის ემე უამბო; იმაშინ მოვლენ და ეს ქუასა, დიდ ქუეფს, ტყელ ქუეფს, მანახვენ და დაფარებენ და ერთცოტა ტალახსაც მათთანენ რუსაყე.

ერთწიწყნა (A) ertciṭqna ერთი ბეწო. კალუა ერთწიწყნა ემ თაის ზაღს არ მისცა.

ერთხელაც კოჭლი ჩავარდების წინ (V:Phras) ertxelac ḳoṭli čavardebis čin ერთხელ ბოლო კაციც მოექცევა თავში /თორელი/.

ერთჯურად (Adv) ertjurad ერთჯურად ertjurad. სპარსული ۱۰۰ jur. იხ. ერთნაირი. ერთნაირად. ეხლა რო ვთქო ჩუღრუთელუბი და სოფლიველუბი ერთჯურად ლაპარაკობენ, ერთჯურად ფიქრობენ; იმაშინ ერთჯელ მოკვდების, რო ეს კოჭები სუ ერთჯურად დადვენ, აცხენი მოიღეს, აცვირი, აცადმობრუნდეს ამ უარაზე, იმას იტყიან: საფიუ; და პარ თითო ერთჯურად იტყის: ერთ იტყის, რო ადამექუმ საიდა, იანი შენ ვახტიო, შენ დლეო მოძარეჲი იყოსო!

ერთველ (Adv) ertqel ერთხელ ertxel. უცბად, ხან, ერთიც რომ, ერთხელ. და ელ ეგრე რო თხრიდეს, თხრიდეს, ერთველ კარი გამოიდა, კარი გამოიდა; ერთველ, მასან, პირიტყსაც გაუზღით, მასაღან, ბატკანს, ფურს და თუ ბეერი იყოს, მასაღან, მიფცემთ ემე დაკლას, ემეს ცხორს და ემეფს; ეხლა კოჭობა ჩავდვით, ჯორცი ჩავდვით და ერთველ თუ ბრინჯი გოქონდის ელა, თორხენი ჩაუდვითყე, იმაშინ გაზი და რამე ეგრე არ იყო; გარეთის წასულა ერთხელ რამე რო წუენი მოიტანო; ორ-სამ თეჩი ერთხელ დორეკითყე; ერთხელა სომეხებმა უნდოდაყე, ხიდი გადაადგან; ერთხელაც კოჭლი წინ ჩავარდების; ათველ გაზომე და ერთველ გახივე.

ერცხინება (V) ercxincha დრცხენია yrczenia (V:Sg,3,Prs) რცხენია. პირზე-გაც არ მაილიოდა, ერცხინებოდა, რო ეგეთ გაფი წამოთქო, იმას სიზმარნი უნახავ და გონებია, ვარები წოორეკითაყე; იმ ქალბატონებს ირცხენიაყე, არ მოლიან ჩონთა?

ეს (Pron) es ე e. ემამ emam (Pron:Erg,Sg), ემ cm (Pron:Dat,Sg). იხ. ანსი. ეს. ემამ არ გოოშო და ემამ თავის საქმე ქნა; ე ჩემ ყორს დაესომ და ეს ცომს მამზელს; ეს მენადირეობა მარტყოფელთა და ჩუღრუთელთ შხირად იციან.

ეს კაცი თავის ქოლაქომას ცეცხლს აყრის (V:Phras) es kaci tavis kolakomas cccxls aqris იხ. ქოლაქომა. თავისას უფრთხილდე-ბა.

ესენი (Pron) eseni ესეები esebi (Pron:Pl), ამათ amat (Pron:Pl). იხ. ისინი. ესენი. აი-ლო ბაძტა ფშატი და წაყიდა და ერთი-ორ მიხცა და შაჭამაყე და ესენი გამოთელღეს; და რაგდენ მოკობრე ამათ გოწყიტესყე და არ გამაძქეეს; ესეები აიღეს და, ჩაი და ყავა რო ყეინმა დალოვა.

ესთერათობა (Msd) esteraatoba არაბული استراة esterahat. დასვენება. ემ ბერ კაც-მა თქო, რო კალაქიდა რო დაილაღეთ, პოსეინ, მო, ექ ერთი ესთერათობა ქქნათ, ერ ლუკმა პური შაჭამათ და წაიღეთ; ემ ბერ კაცმა თქოვო, რო მე დაილაღე, არ მოხლო ერთი თავი დაუღეთ, დაიძინოთო ერ დაყა-ზევ ესთერაქათიო და ვთქი: რასთი არაო.

ესთეფადა (N) estefada ესთაფადანი estafadani. არაბული استفاة estefade. სარგებლობა. ის ვარი და ესეები ჰქიანყე, იმეფს ესთეფადა ქნან; და ერთი რაქთენი, რო პურსა ჭამს და დარამადი აქ და თავის ესთაფადანი აქ და ზენღევის იქს, ელა იმიწყენ არი.

ესთქელი (N) estheli ასტქელი astheli. იგივეა რაც ისტილი. პატარა ტბორი /მარტყოფი (ფერეიდუნშაქი)/.

ესლაზე მოსლა (Msd) eslaze mosla არაბული اسلا eslāh. გამოკეთება, გამოჯან-მრთელება.

ესლაპათე არზი (N) eslahate arzi არაბული اسلاصاحات eslāhāt-e arāzi. მიწის რეფორმა. ის იყო, რო მოიდა და ესლაპათე არზი ემე ქნა, გააკეთა რო; ერთ მეყადარი ხალიტაგარობასი იყო, ქე ბე ესთელა ვაგო-ზარი ქნა ესლაპათი არზიმ.

ესპაბი espabi არაბული اسباب asbāb. საო-ჯახონივთები. ადამიანმა უთხრა, რო იციო, რო ჩემი ესპაბი თან არა მაქო და იმისთი მოლიო?; იმის მოთაბეზე ფარში და ესპა-ბი – ყველაფერი სუ მოუმზად ემ სახლს; ექთენი ჩაის ესპაბიო, სულ ოქროსიო, გო-პატივაო!; ესპაბი – სახლის სხილ ნივთე-ბი: მაკივარე, ტელევიზორი, ხალიჩა, – რა ნივთებიც სახლში იჭირდება.

ესპოთი (Msd) espoti ინგლისური اسپورت esport. სპორტი, ვარჯიში.

ესტანდარდი (A) estandardi. ინგლისური استاندارد estāndārd. სტანდარტული, ხარის-ხიანი. წაველ, მიღგერდი რა უბედურებით ჩამოიტანე, რაგდენჯერ ველონეთა, ესტან-დარდი გომოართი.

ესტალთი (N) esfalti. ფრანგული اسفالٹ esfālt. ასფალტი. თავრობამ დაიწყო სო-ფელსაყე ესტალთი დაყაროს სიბაქამდე; იქითღა ესტალთი არ იყო, მიწა იყო და შორსა.

ეტყობა (V) etqoba ეტყობა. ეს მიწები დაარეილდაო: ეტყობის, რო ერთველ მოხ-ნულა, ხო!; ციცა ხო კნავის, ციკანი ხო კიკინებს, ცხორი ბღაეის, ეტყობა, რო ეს

ცხორის ბლავილია, ეტყობა, რო ეს ციცას ხმაურია.

ექ (Adv) ek იხ. აქ. მითხრა, რო ერთი ქართველიო თბილისსაყო ჩამოსულაო, ექ არიო; ექ ხო ჰექიმები იმაში არ იყო.

ექამდის (Adv) ekamdis აქამდე. ექამდის სწორი მოდის თუ არ მოდის?; ვთქი: ექამდე არ ვითქომეც ესე; თურმე ემეებმაც იციან, რო ექით ცოცხალი არმინ არ ამოსულა ექამდი.

ექაური (A) ckauri ექაური ckauri. აქაური. ექაურ ისტორია და ესეგი უთხარი; ექაურ ქართველები არ ყოფულან, სხვა ქალაქეფსაყე მოსულან; ეს ჩემ ბიძა ექაურ სიძე ერი, ჩუღრუთელები.

ექებში (Adv) ekebči აქ, ამ ადგილებში. და ეხლა ექ რო მეტლების, უნდა მობრუნდეს, ეს წყალი იგრე გამაიტანოს, რო გამაიტანოს, რო ექებში ეაკებში გაიტანოს; ექ ბოხარისა დავდეფტყე. ენთების და ექებში-გაც დაწუებიან.

ექთენი (Pron) ekteni ექთენ ekten (Pron). იგივეა რაც ემდენი. ამდენი. ბიგ მილიან თუმანი. ათას ოცი, ოც მილიონ დოლარი – ექთენ დოლარი; უნდოდა რო ემ ექთენი ხალღმა და იმ პირიტყმა ემ ჭასაყე წყალი ამაილონ და დალიონ; ორმოზდაათ გირსა, სამოც გირსა, ექთენს გამართობსყე.

ექით (Adv) ekit აქეთ. თურმე ემეებმაც იციან, რო ექით ცოცხალი არმინ არ ამოსულა ექამდი; ნეფე ექით მაჰკიდავს, ერთიც ანქითა და მაიყვანენ, ჩაჰკსმენ ემ მაშინჩი.

ექითყენ (Adv) ekitqen აქედნაც. ექითყენაცაო ქარიშხანი თაჩი ვერ ამოა, ჩუნენ რო ამოვსულეართო, ექითყენაცაო ხო ურუჯ-

ყურბეგის ყარაყულა არიო?; არ ვითხარ, რო რათ ექითყენ არ გასულხარ ხოლმემეთი?; და ნამადა რო ეს დედაკაცები და ესეგი გაეატალოყე ექითყენა, რო ემათა გაიდენ და ემით გირჩინ არ ჩავარდენ.

ექსი (Num) ekxi ექსი. ექსი წელისა ვიყავ წაველ, ხუთი წელსაც ვიკითხე, მეტი არა; ექსი ბიჭი მეყ, შილდი ყორი, ჰაფთა ყორი მეყ; ჰარ ლიტრჩი შადის ექსი ქილუ.

ექსილე (A) eksile ამხელა. ჩინთან არი ყანდები ექსილდები, ვინახე?; რიყეაინო: ლიკბაინო, ჯოხს დაისჭრილეს ექსილე, ჯოხს დაიშჭრილეს ეხლა ექსილეს, ექსილეს, ხო!; ექსილე კუკუა, მასალან, დავაკრიტყე და მარილი და ესეგი აურვიტყე, იგრე დავამლაშიტყე.

ექსისხე (A) eksisxe ამსიქე. ექსისხეები არიან – ბატარები, ბაიტები; ეკლები არიან სხილები, ექსისხე კაპები აყე; თიხითა აკეთებენ ექსისხეგსა, ექსისხეგსა.

ეყბალი (N) eqbali არაბული كعقابال. იგივეა რაც თაალე. იღბალი. გადიო, გადი ექითაო, ადრე გამატარე ექითყეო და იმ საზღვარსაყეო და ემ ჩემ ეყბალს, – ეყბალ, ეძახით, ეყბალ, ბედი!

ეშაკიანი (N:Top) ešakiani გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაქრში).

ეშთებაჰს იქს (V) eštēbahs iks არაბული استهبعشتهبাহ. შეცდება.

ეშმაჰ ტინი (N:Top) ešmaḥ ṭini ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაქრში).

ეჩენების (V) ečnebis ეჩენება. საითაც გაიხელა და გამაიხელა, სხოლასხონარი ხალღები ეჩენებოდა თოლჩი; ბაიტა შამჭრიტა და თქო: ხოდააო, რა არი, მეჩენე-

ბისო, ეს რაღა არიო, ეს მისი ყოფილა, რა არიო, ეს თაის პატრონი მინ არიო?

ენო (N) eñu ცუნცულა.

ეცხობის (V) ecxobis იხ. გულზე ეცხობის. მოსწონს. მეცხობის ნიშნავს მომწონს.

ეცხობის (V) ecxobis აკვირდება და აზრი გამოაქვს, ჩახვდება. გულთ, ინტერესით გამოაცხობს [დააკვირდება და ზარს გამოიტანს]; ნამა გამოცხევე/ყველაფერს კარგად დააკვირდი და გაიგე, რა ხდება/.

ეხთელაფი (N) extelaFi არაბული اختلفا extelaáf. უთანხმოება. ორი შუაზე გაფი ამოიდა, ეხთელაფი ამოიდა, ვკავრი ამოიდა, წაიკიდნეს, ემთ გოოგეთონე, დოო-ლაგონ საქმე.

ეხთიარი (N) extiari არაბული اختلفا extiyār. არჩევანი. არჩევანი შენზეა, რომელიც გინდა, აირჩიე. შენ ეხლა ხონ ეხთიარიც გაქ; პარსულ სიტყვაა, მაგრამ ასე ხმარობენ: შენ ეხთიარზე იყო, ეს შენთი იცი.

ეხლაკი (Part) exlaqi ერთხელაც, ახლა კი. მაკრეფენ, სადილობა რო შაქნების, პურს შაქტამენ და გამოვლენ და ეხლაკი წავლენ ერთი თა გოქ, იმას დავძახით: ქალღების ქობი; მოიღეს ეხლაკინა და უთხრეს ყვინსა და წაიღეს და ნახეს ეს ყორიანთ სახლი.

ეხლასაყე (Adv) exlasaqe დღეიდან. ეხლასაყე უნდა იქვე საღ თაქეა ვიჭირო, ემას იე მელიუნი შოოყენო, წაიყვანონ; კარგი ადგილიაო, იყიდეო და მაიწყეო, რო ელ ეხლასაყეო დავადგეო და ეაკეთოთო.

ეხლუმჩი (Adv) exlebc̄i ეხლუმჩი exlepc̄i. მალე, ახლო დროში, ამ მოკლე ხანში. ეხლუმჩი ვერ ჩამოაღ; ეხლუმჩიღა ბევრს გამაართმენე.

ეჯაზა (N) eǰaza არაბული هــجـازة eǰāza. ნება, უფლება, ნებართვა. ეთქო იმ ქმარსათი, რო ეახშამის უკანო ეჯაზა აიღეო ყვინისაყეო და მაცნობეთო; დედა ეჯაზა მისცემს და მამა ეჯაზას მისცემს და ჩააცმევენ; დილაზე აიღებენ ეჯაზასა და ფეკსაშოსს გაახლიან.

ეჯბარს არ იქს (V) eǰbars ar iks არაბული ارجب اربار eǰbār. არ აიბულებს.

ეპთიათი (N) ehtiatī არაბული احتيات ehtiyāt. სიფრთხილე. ეპთიათი გაქონდეს. /ფრთხილად იყავით, თეაღყური გეჭიროთ/.

ეპთიაჯი (N) ehtiaǰi არაბული احتياجي ehtiyājī. საჭიროება. უნდოდეს კარი იყი-ღონ, დანი იყიღონ, რაღა რო ეპთიაჯიაყე, ის ბანგი იმ სათელუს რო მიჰცემსყე, იმ ფულთ თაყინთ ეპთიაჯობას გაყეყანენე.

ეპრამი (N) ehramī არაბული احرام eħrām. პაჯის მოსახური ქსოვილი. შაველით იქა, თქეს რო ლაძასედი გაიჯადეთლა, რო ეპრამედი ჩაიცოთლა. ეპრამის ლაძასი, თეთრი ლაძასი.

ეპრამი (N) ehramī არაბული احرام eħrām. თხელი ქსოვილის ფარდაგი. ყაღლიჩა გოქ, საძანი გოქ, ფარდაგი გოქ, მამთა გოქ, ეპრამი გოქ, ღოშაქი გოქ, ქენა არი, სასთოვლი არი, ფარდა არი, ფათუ არი.

ეიდბინი (Msd) cydbini სპარსული عيدين eydbini. ზეიმზე, დღესასწაულზე მისვლა. პარსულ სიტყვაა, ზეიმის დროს სხეების ნახეა.

ეიდი (N) cydi აიდი aydi. არაბული عيد cyd. იხ. ეიდის დავარდა. დღესასწაული, ზეიმი. ეხლა კი ეგრე რო გამიგია, ეს ნავრუზი, ეს ეიდი, მის დოოდებია, მის გოოკეთებია ჩინთინა; ეს შენ ეიდი დინი ყაბულ იყოს, ღმერთმა გიყაბულოს.

ედის დავარდნა (Msd) cydis davardna
არაბული **دع** cyd. იხ. ეიღი. ზეიმის, ღლე-
სასწაულის დამკვიდრება.

ეიჰათ (Interj) eyhat *ჰეიჰათ* heyhat, *ჰეი-
ჰათ* heihat. პაიპა. *ჰეიჰათ იმას ნაშნავს,
რომ საქმე ადვილად არ კეთდება და შეიძ-
ლება უფრო სურვილად დარჩეს: ეიჰათ, მა-
გე ქნდების!; ჰეიჰათ, თუ ქნდების.*

ეფრითა (N) cFrita არაბული **عفريت** cfrit.
ავი სული. *სხონაირი, ეფრითა ღვევი.*

ეფტარი (N) cFtari არაბული **فتار** cfār.
ხსნილი. *საღამოსა კიდემ პურს შვეჭამთ და
ემას ვიტყით: ეფტარი, ეფტარის დრო.*

3

ვაამი (N) vaami სპარსული **وام** vām. ვალი.
*ჰა, ცხრა მილიუნი მისცა, ვაამი ვაამი გა-
მართო.*

ვაგლახი (A) vaglaxi ვაგლახად **vaglaxad**
(A:Ad,Sg). იხ. ცული. უსაქმოდ მყოფი,
არაფრის მქონე. *ვაგლახები არა ყოფილან,
სხილ ბაღლები ყოფილან; ბევრიც ვაგლახ-
ათ მითხრესლა; ვაგლახი – ვინმე რო არ
მუშაობს, ყოფილა, რომ ახლა არაფერი არ
აქვს; რომელი მიწაც რო აღუკათია და არ-
ცრა არ მაიყავ, ხირხატს ეძახიან, ვაგლახ
მიწას.*

ვაზი (N) vazi თოვლის სახვეტი. *ვაზი –
თოვლის ვახეტასია. /ახნა/*

ვაზი (N) vazi არაბული **واض** 'vaz. საფუძ-
ველი, ქონება. *ოთალიცა, მისაძღა რო ნა-
მაი ვაზი ჰქონდა, ყონალი ჰყენადისეე, იმ
ოთაღრი შაიყენოს; ამეძჩი ნესირ აყას ვა-
ზი სუსეე ნამა ყოფულა და სოფელჩი ერთ
რაქთენსხან ქადხოდა ყოფულა.*

ვაზიათი (N) vaziatl არაბული **واض**
vaz'iy(y)at. მღვობარეობა. *იმეგმა რო წაი-
ღეს, სეფაქებეჰდაშთი შაიქნეს, წამალი
მიქცაყე, ვაზიათი ჯური შოოქნაყე და მაი-
ყენაყე,*

ვაზირი (N) vaziri ვოზარი vozari. ვეზირი,
მინისტრი. *ემამ ვაზირს უთხრა: ქე ვაზირ!
თქო: ბაღე!; ემ ყეინმა უთხრა: მართა-
ლოაო, თუ ვაზირი ივეთი იყოსო, საქმე გა-
ფუჭდები სო; მათხოეა თავის ვეზირები.*

ვაზირობა (N) vaziroba ვაზირობისაყე
vazirobisaqe (N:Gen,Yc,long). ვეზირო-
ბა, მინისტრობა. *ყეინმა ვერიუეკ აპატიეა
თავის ყორსა და აღარ მოკლა და ვაზირო-*

ბისაყე კი ხარიჯილა შაქსა.

ვაზიფა (N) vazipa არაბული فازيف vazifc. მოვალეობა.

ვალა ბახტი (A) vala baxti სპარსული بخت bax bālā baxt. უბედური. შე ვალა ბახტო, რათი მამკლაო?

ვალი (Cj) vali ვალე valc. არაბული والي vali. მაგრამ. ჩონ ქართული სოფლები ცარიელ ქართველებია, სახელები სუს ქართველებიაყე, ვალე ამათა პარსულებია, გვარებ გომორთომეყე; წყალიებილა ყალიმი შაიქ-ნა, წყალისა იყო, ვალი ეხლა აღარ არი.

ვალლა valla არაბული وال vallāh/vallā(a)h. ვფიცავ ღმერთს! არც რამე გოქ აიღოთ, არც რამე გოქ დაუღვათ, არა, ვალა!; ვალლა ჩემ ნათხოვნი თავი გომზე გამოიღა.

ვაჟა (N) važa იხ. ჩილი. ჩვილი. ჩილი ყმა-წილი, არ ჩანს, რო ბიჭია თუ ყორია.

ვარა (N) vara სპარსული وار vār. სპეციალურად გადაღებული წყალი მიწის მოსარწყავად. ეს უნდა შაიკრა, – ვარა, ვარას ვეძახით, ეს უნდა შაიკრა და წაიღო სხო მიწაჩი, არა?; ვარა – წყალი რო მოღის, რო მიწა მაირწყოს, ეს რუვი, წყალს ჩომოვღებენყე.

ვარაზგერდი (N:Top) varazgerdi ვარაზგერდი varasgerdi. ვარაზგერდზე varasgerdze (N:Dat,Ze). ადგილის სახელი ფერეიდანში, აფუსში. სად მივდივართო? – ვარაზგერდზე!

ვარდანა (N) vardana სპარსული واردان vardanc. ცომის გასათხელებელი ჯოხი. ვარდანა იყო, ეგრე ჯოხი იყო დაბატული, ვარდანად გავათხელითყე; ვარდანაით გავათხელებ და ეხლა კელით გავათხელებ და დაეკარავ ბალიშზე; ჰა, ემ ვარდანას გაა-

ვორვებენ, გამავორვებენ და სამკელ, ოთკელ და ეს გამტყველდების ნამა.

ვარდბანდი (N:Top) vardbandi მაზრის, სამოერის სახელი ზემო მარტყოფში. ზემო მარტყოფის თორმეტი მაზრიდან ერთ-ერთი, რომელიც სოფლისათვის მთავრობას ჩამოურთმეკია.

ვარდისყელი (N:Top) vardisqeli ადგილის სახელი მარტყოფში. გაღმა ბაღებშიყ არი ვარდისყელი; ანს, ის სახელები რო ჩანს, ანს ნაქერალებია, ვარდისყელი.

ვარებიდი (N:Top) varebidi ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდნუშაპრში).

ვარია (N) varia ვარია. ქათამ ვარია, ქათამ ვარია, – შაივარდი, შაივარდი, მაგრამ თუ არ შაივარდი, ბატონო მელია მოვვარდი; უუუუ , უუუუ ვარია, დავთოლე, ერთი უკლია.

ვარიამ კერცხი დაღოს, ბევრს იყაყანებს (V:Phras) variam kercxi dados bevrs iqaqancbs კერცხი დაღოს kercxi dados (V:Seg,3). თავის გაკეთებულ საქმეზე ბევრს ლაპარაკობს. საქმე რომ გოკეთია და ბევრს ამბობს – იტყვიანყე, კერცხი დაღოს.

ვარიბიდი (N:Top) varibidi ადგილის სახელი სიბაქში.

ვარშექასტა (A) varšekastā სპარსული وارشکاست , varšekaste. დაუძღვრებული. მე ახირ ორმოზდაათის წლისა ვარ ეგეთ მალე, ეგეთ ვარშექასტა შაიქენ: წელი მაღონეფს, მეედა მაღონეფს, კელები მაღონეფს.

ვასილა (N) vasila ვასელი vasaeli (N:Pl,Nom). არაბული واسيل vasile. ხელსაწყო. წელსაც ვასელი მოოტანეთყე ყმა-წილეფს, აზმაიშვას ვასილა, ესები რო ისე

იმეფს რო იკითხვენ, ამალიც ნახონ.

ვასლად (Adv) vaslad არაბული **صلا** vaslac. ცულად, უხეიროდ. არა, ერთი ორი კბილი თავისი აქ და ვასლად გომოუკერებია თხელი, იგეთ თხელია, რო გაიხედო, ემერიქა ჩანს, იგეთ თხელია.

ვაქსანი (Msd) vaksani ვაქსანები vaksanebi (N:Pl,Nom). ფრანგული **واکسان** vāksan ვაქცინა, აკრა. ეს ვაქსანილა რო გამოიდალა, ვაქსანები რო იკრესლა, იკადინა-ე; ეხლა ვაქსანებსა სკენ; ქე მინმე მინახე ემაწილს ყოვილი ვამეელოს, ვაქსანს ქე ჰკრევენ, აღარ გამაიღებენ.

ვაყეან vaqean არაბული **واقعان** vaqcan. მართლაც რომ. *პოსეინამ მიჰხელა არა, ვაყე ელა, მართლა უმბობს; ვაყეან ღოროსტი იყოვო.*

ვაშათის ნამაზი (N) vašatis namazi სარსული **واش وناماز** vašat. ლოცვა, რომელიც მიცვალებულთათვის სრულდება. *ვაშათის ნამაზსაც იქმენ.*

ვაშლი (N) vašli ვაშლი. ბაღი ვოქ და კაკალი დგა შიგა, და ჭერემიცა დგა შიგა, და ვაშლიცა დგა შიგა.

ვაშლოვანელი (A) vašlovaneli ვაშლოვანის მკვიდრი. *იქ ერთ ბიჭი იყო ვაშლოვანელი, იქ მუაბონე იყო; ეს ვაშლოვანელი დარბუნდა, შიდა სახლჩიგა და მეუღლემ უთხრა: სად იყავი?; ეს ჩუღრუთელეზისა, ანეკლოტია ვაშლოვანელებზე.*

ვაშლოვანი (N:Top) vašlovani იგივეა რაც სიბაქი. სოფელია ფერეიდნის რეგიონში. *გიორგის მაზრა ვაქ და ვაშლოვანი ვაქ; სიბაქი პარსულ სიტყვით, ვაშლოვანს არ ჩაწერილა, სიბაქი ჩაწერეს.*

ვახტი (A) vaxti ვაყთი vaqti. არაბული **واق**

vaqt. ღრო. *იანი შენ ვახტით, შენ დღეო მოზარეკი იყოსო!; ვახტი არა ვაქ, ელა წაგიყუნა ვაჩენავ, წყალი, სუ რამეც არი, წაგიყუნა ვაჩენავთ, თქი ნახე როგორია; ვაყთი არა ვაქ, აგენა წაგიყუნადი მაშინითა.*

ვახშამი (N) vaxšami სარსული **واق وشم** vaqt-e šam. ვახშამი. *ვახშამი – საღოშოს, ათი-თერთმეტზე ემათაც ნამაი დიდი თადარუქი ჰქონდაყე და ძრიად ლამაზი ვახშამი გოუკეთეს.*

ვახფი (N) vaxfi არაბული **واقف** vaqf. იხ. ვახფის ბაღია. შესაწირი მეჭეთში. უნდა გამოიყენოს სალოცავმა, სხვას ამისი გამოყენების უფლება არ ჰქონდა, თუმცა სხვა ინფორმატორის ცნობით, ბაღებშიც (ვენახში) შეიძლებოდა გამველელ-გამომველელისთვის დაეტოვებინათ ყურძენი საჭმელად როგორც ვახფი. *ეს ყურძენი თავისი ვახფ იყოს, ვინც წაღისო იქით, ჭამოსო, ვინც მოღისო – ჭამოსო; ჩონთან არის ერთ სიტყვა: ვახფი, ვახფი ბაღია.*

ვახფის ბაღია (N) vaxfis badia არაბული **واقف وبادية** vaqf. იხ. ბაღია, ვახფი. ვახფისთვის მოწყალების შესაწირისთვის განკუთვნილი ჭურჭელი (ძირითადად სპილენძის იყო). *ვახფის ბაღია – ე რაგდენ რაღაც-რაღაცეეფს ვიყიდო, მოიტან, დაუღეფ მეჩინჩი, რო საღა სჭირდების, იყოს ეგ და ვინც მოიდა, წაიღოს.*

ვახფის ბაღია (N:Pr) vaxfis badia კაცის მეტსახელი სიბაქში (ვაშლოვანში). *ერთ ბიჭი ჩონთან არი, ეხლა ეძახიან ვახფის ბაღიაო.*

ვენახი (N) venaxi ხეხილის ბაღი. *ჭერე-მი ვოქ, ტყემაღლი ვოქ, ყურზენი ვოქ, რო ვენახებია, რო პარსული იძახის მევესა და ქართული იძახის, რო ვენახი; ჯაას ბაღი – მევი, ვენახი; ვენახი შიგა.*

ვერვერა (N) ververa სპარსული ვ(ვ) ვ
ver(o)ver. იხ. ვიტვიტა. ბევრის მოლაპარაკე. *ვერვერა – ელ ესა, ბევრი საუბარი აქ.*

ვერიავი (A) veriavi ვერიაობა veriaoba (Msd:Sg,Nom). იხ. ავერიავება. ჩქარი. და *ემ ყორმა თქო, რო ჩიქარდა დალივე, მე ვერიავი ვარო; რო სადილზე მოხიდეთ, ეგე მოსდა ხო ყაბული არა მაქ, ვერიავად ჩამოხიდეთ.*

ვერმინ (Pron) vermin ვერმის vermis (Pron:Dat). ვერვინ. *ვერმინ ვერ გაიარის-ვე, გაიარინავე იქებში; ვერმინ ხელს ვერ შეუშლის ღმერთსაო; ვერმის ჯგორათი ვერ ექნა, იმისთი რო რე ზა-ხანსა სუ ვ ზებთი დეეჭირა.*

ვეფხის ბულე (N:Top) vepxis budc გორა მარტყოფში (ფერეიდნუშპარში).

ვითმე (Pron) vitme მე თუ; შემიძლია თუ არა. *თუ ვითმე მეცალოს. ვიტყვი: მოდი ჩუენსა. – თუ ვითმე მეცალოს, მოვალ, თუ არ მეცალიაო; ბეჭერი ცოტა ადამიანი ჩაეარდების, რო ვითმე გარდახტეს /თორელი/.*

ვირისპიტნა (N:Plant) virispiṭna ერთგვარი მცენარე /თორელი/.

ვირმა რა იცის, ხურმა რა ხილია (V:Phras) virma ra icis, xurma ra xilia უვიცი ვერ დაფასებს ფასეულს.

ვირმა წიხლი გაიქნივაო და ფეხს არ მაგჭირიანო (V:Phras) virma çixli gaiknivao da pexs ar magçiriano ანდაზა. *ყმაწილი შეცდომით საქმეს გაკეთებს და მამა გაბრაზდება, ჩხუბს დაწყობს, სხვა იტყვის: არაუშავს, ვირმა წიხლი გისროლა, ფეხს ხო არ მაჭკრიან!*

ვირს პიტნა იძულდა, მოოტანეს, წინ ღლოდეგს (V:Phras) virs piṭna ysulda

mooṭanes, çin doodves ანდაზა /თორელი/.

ვირსა პიტნა სძულდა და წინ გოომწონდა (V:Phras) virsa piṭna şulda da çin goomçonda ანდაზა, რაც, ვინც არ უნდოდა, ის ნანა.

ვირსაყე წინ რო თავის მუტრუკი გაიქცევისყე, გელი გაპხევს (V:Phras) virsağc çin ro tavis muṭruki gaykcevisğc, geli gahxcvs ანდაზა, დედის ურჩი შვილი ხიფათს გადაეყრება.

ვისაც თევიზი უნდა, უნდა ფეხი ღეესველღეს (V:Phras) visac tevzi unda unda pexi deesveldcs მიზნის მისაღწევად არ უნდა შეუშინღე წინააღმდეგობებს /თორელი/.

ვიტვიტა (A) vitviṭa იხ. ვერვერა. ბევრის მოლაპარაკე. *ვიტვიტა მარტო თითონ უბნობს თავისთვინ და მე მაღონებს.*

8

ზათი (N) zaati არაბული *zāt*. ჯიში. *ჯიში იცი რა არი? – ზათი. – რა ჯიში-საო, რა ზათის არიო?*

ზადი (A) zadi. კარგი. როგორი ზადი კაცია! როგორ კარგი კაცია! ეხლდ ექა როგორი ზადი ქქსოვთ, როგორი ზად ყალიჩა ქქსოვთ; ეპა, ყეინის სუფრაო და ყეინის ზადიო, რამე ეკლობისო, რო გაიციინო?; კარგი ზადებია! როგორი ნამაჲ ზადებია!

ზადი (N) zadi სპარსული *zād*. შეილი. საყეინო ზადია.

ზემანი (N) zaemani სპარსული *zayemān*. სამშობიარო, მშობიარობა. ეხლალა რო, მასლან, მუცელი დააღონეფსეე ეხლანდელეფსა, წაიყუნანენ ზემანჩივა.

ზალი (N) zali იგივეა რაც ძალი. იხ. დედამთილი ეკალია ზალსათი. რძალი. ერთი ჩემთან არი, ელ ანს ბაიტა ზალი, ბალე. ბაიტა არა, შუალა, ბაიტა ზალი მადრესა არა აქე, ელა შინ არი, დადევის, დაირეცხავს, მასალან, პურს მაიტანს, ზარეფებს დაირეცხავს, ემეფს იქსეე; ოთხი ზალი მყავ, ყორი სამში, ორი გამითხოვებია და ერთი შინ არი; ზალი – მაზლის დედაკაცი, ზალი მყუნდა, ზალიც ნამაჲ ზალი იყო. მაზლი მყუნდა და ზალი.

ზალი (N) zali ბიძას დედაკაცი.

ზამთრეული (N) zamtreūli ზამთრეული *zamtrevli*. იგივეა რაც საზამთრო. იხ. ბოსტანი. საზამთრო. ელ ეს ყარფუზა, ზამთრეული, ყურზენი; კიტრი გოქ, ზამთრეული, ბაღალა, გოგრა, ხიარჩამბარი ზორათი, გოლატბაძი, რაძლარო ესები არი და/მარტყოფი (ფერეიდუნშპრი).

ზამთრის ყინულს არ გასესხებს (V:Phras) *zamtris qinuls ar gasesxchs* ანდაზა, მუნწადმიანებზე იტყვიან.

ზანამუა (N) zanamua ზანამუ *zanamua* (N). სპარსული *zanamu*. ბიცოლა. ჩემ ამუას დედაკაცი; ემ ბაჯიამა, ჩემ ზანამუამა, ჩემ ზანდაიამა, თითონთ ერთ ბაღლა მოგუტანი სეე; პა, შენ აღას ძმა ამუა არი, შენ აღას ძმა და ზანამუა – შენ ამუას დედაკაცია, ზანამუა.

ზანაღა (N) zanağa ზანაღას *zanağas* (N:Sg,Dat). სპარსული *zanāğā*. დედინაცვალი. ემ ჩემ დედამაც უკან მემედენენა, ემ ჩემ ზანაღამაც, ზანაღა მყუნდა; ამ ყორსაც ზანაღა მყუნდა, ზანაღა მყუნდა და რო წაიდა, ემ ზანაღას ძრიალ ეწყინა.

ზანგი (N) zangi სპარსული *zang*. ზარი. ეს რო ეკლესიანი ზანგი რას დაუძახებს?

ზანგი (N) zangi სპარსული *zang*. ეანგი. როგორი ზანგს უკრავ შენ კბილეფსო.

ზანგია (N) zangia ცხერის ან თხის სახელი. თხა და ცხორი ექს თე ზე ეგებენ; სახელუბი: ჭიჭა, ტყეფურა, ზანგია ზანზალაკიანი, ლუაიანი და სხო რამეები.

ზანგის დაცხომა (Msd) *zangis dactxoma* ზანგი დაციხე *zangi daycxe* (V:Sg,2), ზანგი დამიცხო *zangi damicxo* (V). იგივეა რაც დაზარება, ზანგის ცემა, ტელეფონი დაციხე, ტელეფონი იკარ. ზარის დარეკვა, ტელეფონზე დარეკვა. ზანგი დაციხე; ზანგი დამიცხო.

ზანგის ცემა (Msd) *zangis cema* ზანგი გიცი *zangi gici* (V:Sg,1), ზანგი ვიცი *zangi vici* (V:Sg,1). იგივეა რაც ზანგის დაცხომა. ზანგი გიცი და შენ არ ათლე; ზანგი ვიცი.

ზანგსა იჭამს (V) *zangsa yčams* იგივეა

რაც ზარს იჭამს. ზარი გადის. საიდასთან დამიციხია, ზარს იჭამს და არ იღებს.

ზანდა (N) zanda ადგილი, სადაც იკრიბებიან დასასვენებლად. ზარდა ადგილია დასენმასათი. – ბიჭები ზარდარი არიან.

ზანდაშია (N) zandašia სპარსული شاس زن zan dāš. უფროსი ძმის ცოლი. ჩემ ზანდაშიას შაჰნაზა ჰქვია; ზანდაშია – დაშიას ცოლი, ძმის ცოლი, ძმის დედაკაცი.

ზანზალაკი (N) zanzalaki იგივეა რაც ზანზალიკი. ეყვანი, ზარი. ზანზალაკი – ვარის ზარი, ვარს რო ჰქვიდავენ, ბატკნის კისერზე რო ეუვდევთ, ჰოჯოჯო, მაიტა, გორგოლა რამე კინისა შიგ აქ/დაშქესანა/.

ზანზალაკიანი (N) zanzalakiani ცხვრის ან თხის სახელი. თხა და ცხორი ექს თეზე იგებენ; სახელები: ჭიჭა, ტყელყურა, წნიკყურა, ზანზალაკიანი დუაიანი და სხო რამეები.

ზანზალიკი (N) zanzaliki იგივეა რაც ზანზალაკი. იხ. ზინზინკუ. ეყვანი, ზარი. ზანზალიკი ზარსა, ფურსა, ცხორსა, ბატკანსა შევაბამთ/თორელი/.

ზანზალიკი შობამ (V:Phras) zanzaliki šoobam რამის გაძვირების დროს იტყვიან.

ზანობაჩა (N) zanobača სპარსული اچا و زن zanobačē. ცოლ-შვილი. იმეშაონ და ფული მაიტანონ თავი ზანობაჩასათი.

ზანომარდი zanomardi სპარსული امر و زن. ქალი და კაცი. ზანომარდ უწევია (დობატი-თე); მერე ჰაი მოიღუნ ზანომარდ, დედაკაცი და კაცი ჰაი მოიღუნ და ცალკე არიან, დედაკაცი – ცალკე, კაცი – ცალკე.

ზანჯირ (N) zanjir ზინჯირი zinjiri ზინჯირით zinjirit (N:Sg,Inst). სპარსული چاچانjiir. ჯაჭვი. შაკრიანყე ფეხები

რკინებით. ზინჯირით, რკინათ; აქენგარი, მასალან, ერთი კინას რამე გატეხილი ზინჯირი ზინჯირი რამე გატეხილი იყოს; ზანჯირსავით ასხმულია.

ზარა (A) zara არაბული زار zarre. იხ. ერ ზარა. მცირე, ცოტაოდენი, წვრილი. ერ ზარა ფოთოლი მამე, წაიღო, დოოყარო ემ თხასაო; ამამაცა თქო: წახლო ამ ემეს ზარა წყალს მამიტანო და იმიში ემეს მოქცემო.

ზარა-ზარა (A) zara-zara არაბული زار زار zarre -zarre. ცოტ-ცოტა.

ზარანგია (N:Plant) zarangia ზერენგია zarangia. სამკურნალო ბალახი, სურნელოვანი მცენარე.

ზარბოლ-მასალი (N) zarbol-masali ზარბონ მასალი zarbon masali. არაბული زرب المثل zarbol- masal. ანდაზა. რაც ანდაზები, ზარბონ-მასალ, ანდაზები ყოფულა, მე დამიწერავ /თორელი/.

ზარდაჯუა (N:Plant) zardadžua სპარსული اچاچاردچوبه zardčube. იხ. ზარდი. ყვითელი კოჭა, ზარდანი. ზარდაჯუა ჩოოყარე ყაზას?

ზარდი (A) zardi სპარსული اچاچارد. ყვითელი.

ზარდი (N:Disease) zardi ერთგვარი სენი, ავადმყოფობა. ზარდი ერთნარი ავადობა. ა, ემ ყმაწილს ზარდი დოოჭერია.

ზარდიგარი (N:Top) zardigari მთის სახელია ფერეიდანში. ერთ თა არი, დაბაძხინა: ზარდიგარი.

ზარდიგარის წყარო (N:Hydr) zardigaris çqaro წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდნუშარში). ზარდიგარი ტიხემთას გერდით აფუსს დაქჭრეთს. ამავის წყაროს ზარდიგარის წყაროს დაბაძხინ, ძალიან გემრიელ და ცივ წყალი აქ.

ზარე (N) zarcc არაბული عازجzārc. მიწის მუშა. ჩონ სოფელში სუნი ზარენი არიან.

ზარნათი (N) zarnati არაბული زرنات zarurat. გაჭირვება. ბეური ზარნათი გოქონდა/თორელი/.

ზარნაო (N:Bird) zarnačo თურქული. იხ. ბუეი. ზარნაო. ერთნაირ ფრინველია, ხალხი ქამას ვლუჯის დროს რო გარეთ არიან, ნახვენიც; რა'რი ეს ზარნაო, ეგეთ ყითელი და ქვლე ყმაწილი.

ზარრე (A) zarre წვრილი რამ.

ზარსა ეჭამს (V:Phras) zarsa yčams იგივეა რაც ზანგსა ეჭამს. ზარი გადის. მობილურ ტელეფონზე დარეკვისას ამბობენ.

ზარფი (N) zarfi ზარფი zarfi. არაბული ظرف zarf. ჭურჭელი. გაციელების და ბად ჩავსახმთ ერთ თეთრი ზარფივია, რო ქასიფი არ იყოს, ფელე შტი; ზესმოეწელავთ, დატტულად ჩაწურავთ ერთ ზარფში.

ზაფარანი (N) zaparani არაბული زعفران za'ferān. ზაფარანა. ვახშამზე რა გოქ? – ზერეშქ ფოლოვი ზაფარანით.

ზახმი (A) zaxmi სპარსული خ زaxm. იხ. გოზახმება. ჭრილობა, იარა. ფეხი ზახმი მაქ.

ზაჰმათი (N) zahmati არაბული زحمة zahmat. იხ. ზაჰმათქეში. ჯაფა, შრომა.

ზაჰმათის ზიდვა (Msd) zahmatis zidva ზაჰმათ ვეზიდვე zahmat vezide. არაბული زحمةzahmat. შრომაში ყოფნა. ემათმა იციან, ბეური მე ზაჰმათ ვეზიდვე.

ზაჰმათქეში (A) zahmatkeši სპარსული زحمتكە zahmatkeš. იხ. ზაჰმათი. მშრომელი კაცი. ზაჰმათქეშ ადამიანია.

ზაჰრი (N) zahri ზაჰლა zahla. სპარსული

زهر zahr. შხამი. ზაჰრი, ნაღველი, რო წარე არი.

ზაჰთის ქნა (Msd) zaftis kna ზაჰთი ქენითო zapti kenito (V:Pl,2,0). არაბული ضبط zabt. იხ. მოზაჰტება, მოზაჰტვა. პატრონობა. ზაჰთი ქენითო/მოუპატრონეთო/.

ზე (N) zc ზით zit (N:Inst), ზეით zcit (N:Inst). რბე. ზით რაც რო კეთდება, ეს ზეით კეთდება; ზე მოჰწელიტყე ხო, ხარმულაბა ჭქნიტყე, ჰაი ერთს მოონდის ყათული ჩავადვით; ბარი მამე, თა ანს წყარო ამოჰხეტოვო და მინდა წყალი მიტყე ზესაო და ზემაც ფოთოლი მამტეს და ფოთოლი წაილო, თხას მიტყე და ამამაც ზე მამტეს და მიეცე ამ ბერ დელაკაც საო.

ზებუნბასტა (A) zebunbastā სპარსული زنبان بست zabānbast. უტყვი, საცოდავი, საწყალი. ზებუნბასტამ წაილა იხანას, კერცრა კერ დალაგა.

ზეგა (Pstp) zcga ზე. მოესულუარ დენიაზეგა; იბნიან ემ ქალის მიტემაზეგა.

ზედ (Adv) zcd ზელა zcda (Adv). ზედ. დაღე ზელა, დაჯე ზელ!

ზედა (A) zeda იგივეა რაც ასტარი. იხ. ზედითი რიგი. საქსოვის უკუღმა სახე ქსოვის დროს.

ზედაზედ (Adv) zedazcd ზელიზედ. ზელაზედ უმბობდა.

ზედითი რიგი (N) zediti rigi იხ. ზელა. უკუღმა პირი ქსოვის დროს, ერთ რიგ წინდა შაჰქენ, ზედით რიგი ამარჯუე[ამოვარლიეი].

ზევით მარტყოფი (N:Top) zevit mar[čopi მარტყოფის ერთი უბანი. ექ ბოინია, მარტყოფი არი, იტყვიან ზევით მარტყოფი, ქოვით მარტყოფი – ორი სოფელია.

ზევრი (A) zevri სარსული ڤ zcbr. უზე-
ში.

ზეზე რუვი (N:Hydr) zeze ruvi იხ. რუვი.
რუს სახელი თორელში. *ეს ამას მე ვთქი, ქე:
ეს ზეზე რუვი როგო შაქენების? თქო ქე:
ორ რუვი იყო, ზე რუვი, ზედ რუვი, ერთ
რუვი მოიღოდა ზემოთ ემ მამულეფსათი,
ერთ რუვიც თაი თავ ზე'ყო, გარდავიღოდა
ამ ერთსა – ზედ რუვი, ზე რუვი.*

ზეზევრი (A) zczevri ზე ზეური zczuri,
ზე ზეური zczûri. ზელა, ზეითა. სამ კაცი
აი გაიღოდენ-გამოიღოდენ, ძან ნელა-ნე-
ლაღ. და იგრე დატკეპნიანყე, რო ზე ზეური,
როგორც ფიტარი შაქენას.

ზელა (N) zcla ზელაალი zclaali არაბული
كَلْبَة(zc)lā. იხ. წმინდა წყალი, გასუფ-
თაგებული წყალი, სუფთა წყალი. სუფთა,
წმინდა წყალი. *ღიდრუს ზელაალ წყალი აქ.*

ზელზელა (N) zelzela არაბული ღკჟ
zelzelc. იგივეა რაც მიწაბრომა. მიწისძვრა.
ჟაფონს [იაპონიას] ბევრ ზელზელა მოღის.

ზელზიას წერი (N:Top) zelingias ceri
ადგილს სახელი. *თუ კარგა ავა ის მაღალ-
წერითა, გავა ზელიზიას წერითა, ვოო-
ხოვს იქით.*

ზემესტანი (N) zmesłani სარსული
مَسَلَة zmeslān. ზამთარი. *ამ სუ ზე-
მესტანსა ზამთრის ქორწილ იყვისყე, სუ
თოფლჩი. თქიანყე, რო გუნდა წაიყუანო-
თო.*

ზემინი (N) zemini ზემინს zemins
(N:Sg, Dat). სარსული ڤ zamin. მიწა.
*მეც დავიეც ზემინზელაო და მუვლი დავა-
დე გულისპირზე, რო მინდოდა თავი მოფ-
ქრაო; სახლი რო უნდა გავაკეთოთ, ერთ
ზემინს ვიყიდითყე, და თუ ზემინი გოქ, მი-
წა გოქონდეს, ჩონთი გავაკეთეთყე, თუ არა*

და არა, ვიყიდით.

ზემინი ყალიჩა (N) zemini qalīča სარსუ-
ლი زمينى ڤ ڤ qālīče-ye zanini. მიწაზე
გასაფენი ხალიჩა. *ზემინი ყალიჩები ეგრე
გუქსოვია, ესები ზემინი ყალიჩებია.*

ზე (Pstp) zc ზენ zcn(Pstp), ზენა zcna
(Pstp). -ზე. *ერთმა იქით მაიციდა, ერთმა
ცალ კარე ზე ამიღდა; ეხლა ამას მოიყუან
ჩემ ალაგ ზენა; ერთ-ორველ აველ დოქ-
თორზენა; კრეტმა წაიდა, თაის ბარტყები
აიყუნა, ხარზენ დაიგდო და ვირსაყენ და
ნემსაყენ და მამალსაყენ კარკალი თქო და
წაიდა.*

ზენდა (A) zenda სარსული ڤ zende.
ციცხალი. *ქათმები ზენდა მაიყენანეს.*

ზენდა (A) zenda სარსული ڤ zende. იხ.
უმი. უმი. წყალს ავადღუღებტყე, ბრინჯს
ჩაფყრით. *ჰაა წაეაღ, ენახე ეგრე, რო აბა
არ გასულიყოს, ზენდა არ იყოს და ბაადან
ჩაფწურაეთ, სომახფალუნჩია გაფწურაე.*

ზენდანი (N) zendani ზინდანი zindani.
სარსული ڤ zandān. ციხე. *ჩემ მამას
ერთი მოუკლაე და ჯერ ზენდანი არის,
ციხეჩი არი, არა? ზინდანი ხარ და იციანი/
თორელი/?*

ზენდეგი (N) zcndegi სარსული ڤ zndeg.
ციხორება, სიციცხლე. *ზენდეგი
ექნათ და სიციცხლე; ყადიმად ივეთ ზენ-
დეგი იყო.*

ზეპირი ჯავაბი (N) zepiri žavabi ზეპირ
ჯავაბს zepir žavabs (N:Sg, Dat). არაბული
ڤ ڤ javāb. დაუფიქრებელი პასუხი. *რა ზე-
პირ ჯავაბს მადლეუ.*

ზერენჯი (N) zerenži სარსული ڤ zercšk.
იგივეა რაც ზირიშკი. კოწახური.
ყათულს მოიტანთ, ავდულს მოიტანთ, ზე-

რენჯიას ჩოოყრითყე, წონეს ჩოოყრითყე.

ზეს აჭრა (Msd) zcs açra ზის აჭრა zis açra. რძის აჭრა. ზე აჭრა, დამტყვებული ყოფილა.

ზეს ჩამოყრა (Msd) zcs čamoqra ჩამოწველა. ზეს არ მიყრის, მთავეღუ.

ზიანა (N) ziana ერთგვარი ბალახი /თორელი/, /აფუსი/.

ზიარათის ქნა (Msd) ziaratis kna არაბული تارةziarāt. წმინდა ადგილების მონახულება. თქეს, რო არა ზიარათი ვქნათო; სამარეზეჰა, წაველით ზიარათი ვქენით.

ზიბტკილა (N:Plant) zibḱila ზიბკილა zibḱila. იგივეა რაც გოლეგაუშებანა, ზირტკიბილო. ერთგვარი ბალახი. ორი ზიბკილა ოოდუღითყე, ზიბკილა იცი რა არი?; ზიბტკიბილა – ერთი მინდორს გამწონდების, მაიტანენ, შამადულეებენ. მეტობა იმიტო, რო მერე თაის ემეს გამაიღებენ, მეტობა მუცლისტკივილი სათ/თორელი/.

ზილილა (N:Top) zilila ადგილის სახელი თორელში.

ზილჰაჯე (N) zilhaǰe არაბული زحل ذالzelhajje. მუსლიმთა მთვარის კალენდრის მეთორმეტე თვე. ზილჰაჯე – არაბული თვეს სახელი.

ზინაბარგი (N) zinabargi ზინობარგი zinobargi. სპარსული زین و بارگ zin-o-barg. იგივეა რაც ზინი. უნავირი, კურტანი. ზინაბარგი ქქონდისყე; ბარგი ზო ანჟა ექონდა, ექაც მეორეს ბარგი ექონდა, რო ზინაბარგს ეძახიან, ცხენის აღვირსა და რასათიო ზედ იჯდებიან; რაიყომით ზარც ხენს ზურგ ზე? – უნავირი! – ზინობარგი, დაადგა უნავირი.

ზინზინკუ (N) zinziḱu იხ. ზანზალიკი. პატარა ზარი, ეყვანი. ბატარას ჩვენა ზინზინ-

კუს ვეძახით /თორელი/.

ზინი (N) zini სპარსული زین zin. იგივეა რაც ზინაბარგი. უნავირი. ზინი ცხენის არი, ფალანი ვირისა.

ზირზიალა (N) zirziāla იგივეა რაც წირწიალა. იხ. ზირზიალი, ზირზიალობს. ბზრიალა. ერთგვარი სათამაშო. ზირზიალა ზირზიალობს; ზირზიალა ბზრიალავს, ტარს აბზრიალებს/მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

ზირზიალი (Msd) zirziāli აზირზიალებს azirziālebs (V:Sg,3,Prs), დაზირზიალდე dazirziāle (V:Sg,2,Conj II). იხ. ზირზიალობს, ზირზიალა, მოძირძიალება. ტრიალი, ბზრიალი. უნდა ვერე და ზირზიალდე კიდე დასცხო და და ზირზიალდე, – დატრიალდე, დასცხო.

ზირზიალობს (V:Voice) zirziālebs იხ. ზირზიალი, ზირზიალა. ქარის ხმა. ზირზიალობს – ქარის ვმა, ლულაჩი რო შაუებრავს /დაშქესანა/.

ზირინგი (A) ziringi ზირინგს zirings (A:Dat,Sg). იგივეა რაც ზერინგი. ყოჩალი. და ეს ყოჩიე ზირინგი ადამიანი იყო; ზოგი რო ყოჩალია და ზირინგს ვეძახით, როგორც ყოჩალი და ისე ზირინგი პარსულია. ზირინგ ადამიანი უფრო ადრე ფეხზე დადებოდა, ხო, ზირინგი ყოჩალია.

ზირიშკი (N) ziriški ზერეშკი zereški, ზერეშკი zereški. სპარსული زهره زهرهšk. იგივეა რაც ზერინჯი. კოწახური. ზერეშკ წაველით, ზერეშკების ხეში.

ზირტკიბილო (N:Plant) zirḱbilo ძირტკიბილო zirḱbilo. იგივეა რაც ზიბტკილა. ერთგვარი ბალახი. ფესვებს კურნალობისთვის ხმარობენ. ზირტკიბილოს რიშეძი ადუღე და დალოვე.

ზირფირჰანი (N) zirpirhani სპარსული
 زير پير هاني zirpirāhani. საცვალი. კაცს სა-
 თი აქ, ქოთი აქ, გერევათი აქ, პერანგი
 ზირფირჰანი აქ, წინდა აქ, ფევსამოსი აქ.

ზის (V) zis იხ. სხედან, ჯდობა, ჯგობა.
 ზის. ეხლა ყვინიე ამ ზის და ათორიალებს,
 რო ამა, ემ სუფრაზევა, ამა არცრა არ ეკ-
 ლოს, არც რამე; მოიდა და დაწვა ემ წყა-
 როზე, დაწვა ემ წყაროზე და ბაიტა ხან
 დაიძინა და, რო წამაიხარა, ნახა რო, ერთი
 ბიჭი ზის.

ზილი (N) zigi ზილის zīgis (N:Sg,Gen).
 ჭაობი. ზილის მიწა მაიტათო; სადაც ბეურ
 ლიდაა, ზილია; ზილი წყალიან ადგილია,
 ჩეეფულებს; ჭავროუმბი რო პირიტყვი ძოვს
 და წაეა ტალახნი, ჩეერჭუმის, ის ადვილა
 ზილია.

ზოგი (Pron) zogi ზოგი. ზოგი გობნევის,
 ნუ წახოლოთ, ან წადით, ნახეთ, ამა, რო-
 გორია; ბეერ ხალღ იყო სურველი, ზოგი
 ჩამოიდა; ზოგმა ნამა გავეცრითყე, ნამაი იყ-
 ვისყე. და ზოგმა მასხლან, ერთი გაცრისყე,
 ჩონ ორი, სამნი გავეცრითყე.

ზოგიერთერთი (Pron) zogierteri ზო-
 გიერთი. ზოგიერთერთი მიდის ისხანს, ზო-
 გი მიდის თეპრანს; ზოგიერთერთმა ერთი
 ტყუილი თქო.

ზოვი (N) zovi იხ. ზუა. ზუავი. ჩუღრუთს
 ბიჭები წაიდეს თარი ნადირად, ზოვი ჩა-
 მოიდა/მარტყოფი (ფერეიდნუნშაპრი)/.

ზოვი ადგების (V) zovi adgebis ზოვი ად-
 გეს zovi adges (V:Sg,3), ზოვი ადგებოდა
 zovi adgeboda (V:Sg,3). ზუავი ჩამოეა.
 ზამთრისა თოვლია, ჩონ ჩონთი გომინიან,
 ზოვი ადგეს და წუგულოს, იმისთი არ წა-
 ეალთყე; ისენი ერთ ადვილზე მიიდეს,
 ძრიელ თანრიზ იყო, ზოვი ადგებოდა.

ზოვი დაყოლა (Msd) zovči daqola ზუავში
 მოყოლა. ოთხი კაცი დაყევა ზოვი; ზოვი
 დაყოლა – ზოვი რო დეყრების.

ზოკო (N:Plant) zoḳo ზოკოს zoḳos
 (N:Sg,Dat), ზოკოები zoḳoebi
 (N:Pl,Nom). სოკო. ბალახ-ბულახი, მასა-
 ლან, ზოკო ზოკო მაიტანიანყე, ზოკო; ზო-
 კო ყარჩი, ეგრე ჭარსულად ყარჩი, ყარჩია
 ზოკოს დაუძახლითყე; ზოკოები ზოკოე-
 ბი მაიტანიანყე, დაადვიანყე ცეცხლზე, ია,
 ჩაყაყურმავეიანყე.

ზოლა (N:Plant) zola სათიბის ბალახი. ზო-
 ლა არი, ყანღარი არი, შავიონჯა არი.

ზორათი (N) zorati არაბული زورات zorat.
 სიმინდი. ბოსტანი არ მამიუნავ, ტყეფელს
 ეერ ვიტყვი. კიტრი გოქ, ზამთრეელი, ბა-
 ლალა, გოგრა, ხიარჩამმარი, ზორათი; კიტ-
 რი გოქ, ზამთრეელი, ბალალა, გოგრა, ზო-
 რათი გოლაფტაბი, რაძღარო ესები არი და.

ზოღალი (N) zoḡali სპარსული لاجزوقال.
 ნახშირი. კაცო, ექ ზო ტანიხამოსსა ვეკ-
 რავთ, ზოღალი რად გუნდა გოქონდეს! და
 დაკცინეს ხალღმა. ჩონ ეს უთხარით; დაყ-
 რიანყე ეგრე, პა, დაყრიანყე ზოღალზე
 დაყრიანყე და დუდ მიქონან და ეგრე.

ზუა (N) zua იხ. ზოვი. ზუავი. ზუა – დე-
 ლორი ემ შუაზე ჩამოღის თოჯელი და თანაც
 ქუები, გარეული ერთმანეთი/დაშქესანა/.

ზუბიტანი (N:Pr) zubiṭani შტო-გვარი მარ-
 ტყოფში. ეს მეტ გუარები ზო რო არი, მარ-
 ტყოფის არი, მარტყოფჩი რო ყოფილვარ,
 ანსენი დამიწერია და ეხლა მე ჩამოვით-
 ელი შენა. ჩოროკანი, ლულენი, ჯულანი,
 ზუბიტანი.

ზუდრეს ყურძენი (N:Plant) zudres
 qurḡeni სპარსული سوزدهس zudres. ვახის
 ჯიში. ეხლა პირეულად მაიწევის, ერთნაი-

რი არი, რო ზუდრეს ვეძახით, რომელიც მალე იწვივის.

ზუდგაზი (N) zudpazi სპარსული ჯაჟაჟ zudpaz. ორთქლის ქვაბი – სწრაფად მოსასარში. ნუზულო ზუდგაზნი ნამა მაიხარშე-ბის.

ზუზუნა (N:Insect) zuzuna დიდი ბუზი. ზუზუნას ვეძახით ჩონ. ზუზუნა იფო ღი-ღია, შავი და ზუზუნა, ავია; ზუზუნა – ღი-ღი ბუზუკია, იკბენავს; ზუზუნა – ძალიან დიდი ბუზი, ღამაზ ფერთები [ასეა!] აქ.

ზუზუნი (Msd:Voice) zuzuni იგივეა რაც ჟუჟუნი, წუილი. ქარის ხმა.

ზურგის შებრუნება (Msd:Phras) zurgis šbruncba გაბუტვა. თავისთან ამბობდა და ზურგი შომოიბრუნა და წაიდა.

ზურუმბო (N:Plant) zurumbo წამალი და-მაწყნარებელი ევექტიო. ზურუმბოკი მოგი-დუღელო!/ამბობენ, როცა ვინმე ბრაზდება/.

თ

თა (Pstp) ta სპარსული წინდებული თ ta. სანამ, -მდის, რათა, როდემდე, ვიდრე. თა სა-ღამომდინ ეშუშპრობდიყე; ბლუნა, თოე-ლიც მოდის თა წელამდი; ყარაჩორაქი ჩაყაროჩანყე და ეხლა კი იმასლა დაღიან-ყე, თა გაჟმეს; ემ ემეს უთხრა, რო მეღას უთხრა: მე თა წაეაღ, კელები დაიბანოვო; სხილ ხალღებმა დაიზინდეს სანახველად თა იქამდი, რო თითან ყვინიც ვაზირითურ-ვე მოიღეს ემ თაჯერის სანახველად.

თა (N) ta თას tas (N:Sg,Dat), თაჩიგა tačiga (N:Sg,Dat,Shi). მთა. თას ექით; ის ათვარიელეთ ემ თაჩიგა; დაქუჩღებთან ერ-თგანა ჩუშქუმადა, რო ჯმა არ ავიღეს თაჩი; მოდი წაიღეთ მე და შენა თაჩიგა ერთ ალა-გია, დადრიგანს დავძახით. ექა ქართველუ-ბი არი და სხილ თები არი.

თარუფი (N) ta aruFi არაბული تاروف ta'arof. ძღვენი. გაჟმების და დავკეცავთ და მისაც უნდა, თარუფი მივეცეთ, გოოგ-ზავნით.

თახერ (Adv) taaxer სპარსული آخر ta āxer. ბოლომდე. თახერ შენთან ვარ.

თაუხრია (A) tauxria თავხრია tavxria. იგივეა რაც თავჭამია. იტყვიან იმ ბავშვზე, რომლის ლედაც მის დაბაღმას გადაყვება. იტყვიანყე: თავი შაშუამე, თითანა დაიბა-ღების, შერე თაის დაბაღებანი ღელა გარ-ღიციკლების, იმ ბავშვს ეტყვიან თაუხრია და თავჭამია, ორივე ერთ სიტყვად.

თააღე (N) taalc არაბული طالع ta'āle. იგი-ვეა რაც ეყბაღი. იღბალი. როგორი თააღეი მაქონდა.

თააღუჭჩის ამოღება (Msd) taalchčis

amogcha არაბული علم'ālc. მკითხაობა, მარჩელობა. იმამ მოიდა, თააღუქნი ამიილო, რო ამა თა ცოცხალი არი?; თააღუქნი რო ამიილო, ნახა, რო სამი თეს ე ზენდანჩი იქნების, სამი თეს იგედაეებს, სამი თეს ქენიზ იქნების.

თაამონი (N) taamoni არაბული تاعون ta'āvon. ცოპერაქტივი. ელ თაამონი მაიტანს ქბილს და მოქცემავს, ჩონ მოვზელავთ, დაეკრავთ თორნენი.

თააჯი (N) taāji სპარსული تج تاј. გვირგვინი. შაჰ სულტან ჰოსიენე საფავიმ თააჯი დააღუა შამშუდე აფყანისა და იმაშინ აფყანები ამოიღენ გულშაიგვანს.

თაბანა ნემსი (N) tabana ncmsi დიდი, საბნის ნემსი. ნემსი მამიტა, ამაგ არა თაბანა ნემსი, საბანის ნემსი.

თაბლოვი (N) tablovi ფრანგული tableau (w). აბრა.

თაბრაზა (N:Plant) tabraza იგივეა რაც მადარაზა. ვაზის ჯიში. მადარაზასაც უწოდებენ სპარსელები, ფერეიდნელები თაბრაზას ამბობენ.

თაბრიკი (N) tabriki არაბული تاجرtabrik. მილოცვა. ძრიად გუხარიან და იმ დღესა ჩონ ეიღს დაიჭერთ. ერთმანერთს თაბრიქს ვეჭყით; ერთმანერთს თაბრიქს ვეჭყით და ვეჭყით, რო ეს შენ ეიღი დინი ყაბულ იყოს, ღმერთმა გიყაბულოს.

თაბუთი (N) tabuti არაბული تابوتtabut. სასვენებელი, კუბო. იტირეფს კარჩი და ხაღლი გააგეფს, რო ერთი მინმე იმ სახჩი შამკდარა. და წაეღენ და ერთი თაბუთს მაიტანენ; თაბუთი ერთ ჯოხია, რო პარსულად თაბუთ დაიძახიან. ჩაიდებენ ემესა, კდარს და წაყვანენ.

თავი (N) tagi თავის tagis (N:Sg,Gcn), თავმა tagma (N:Sg,Erg), თავლო tagoo (N:Sg,Voc,O). თავვი. თუ თავი ვიყო, ციცა არ შამჭამდა; თავი ხონს არ გამიხრეტავდაო.

თავი ხო არ ჩაგკლომია (V:Phras) tagi xo ar čagkdomia ფრთანი გამოთქმა. საცა წაეკლ, ხელ-პირს ვიბან, დიდსხან რო დავაგინენ, რო ებანაობ და ებანაობ, ჩემ დედაკაცი მებნების; თავი ხო არ ჩაგკლომია?

თავის არილი (N:Plant) tagis arili ერთგვარი მცენარე. ხორბალს ჰგავს.

თავის ბალახი (N:Plant) tagis balaxi ერთგვარი სარეველა ბალახი. პირველად ხორბლოს მსგავსია და მერე იზრდება.

თავის ბარტყი (N) tagis barčiqi იხ. ტურავის ბარტყი, გელის ბარტყი, ბარტყი, დათის ბარტყი. წრუწუნა. თავის ბარტყესა დაშახით წიწილი; თავის ბარტყი – თავის წუწუნა, თავის წუწუნა.

თავის ქერა (N:Plant) tagis kera ერთგვარი ბალახი /თორელო/.

თავმა თხარა თხარაო, ციცა გამაფთხარაო (V:Phras) tagma txara txarao cica gamaytxarao ანდაზა. თავმა თხარა თხარაო, ციცა გამაფთხარაო.

თაგორა (N) ta-gora მთაგორა. თა არი და ქუესტანი. ერთს იტყვიან ქუეტანჩი, თაჩჩი, თა და თაგორა, იგეთ შორს არი და იგეთ დუშხრივ ასლანი აქ, რო რა ვიცი.

თადარუქი (N) tadaruki არაბული تادارok. თადარიგი, წინასწარი სამზადისი. ემათაც ნამაი დიდი თადარუქი ჰქონდაყე და ძრიად ლამაზი ვახშამი გოუკეთეს; დაიჭირა თადარუქი და აწვიეს ყვინი.

თავ დემემადლეების (V:Phras) tav

dememadlebis თავს მამეტებს. *მე გვეზე-
წები და შენ თავ ღემემადლები.*

თავ-პირი (N) tav-piri თავ-პირი, საზე.
*ცხენმა თოვლის ამოსლანი თავი აიჭნი-
ვა, აქერა ღელაკაც თავ-პირნი; ღელაკაც
სისხლი თავ-პირსაყე წადსკაღ.*

თავაზიან მაზრა (N:Top) tavazian mazra
თავაზიანთ მაპლა tavaziant mahla (N).
ადგილის სახელი ფერეიდუნშაპრში (მარ-
ტყოფში). *ეხლა ემ მაპლებს მე ელემ ქო-
მოთყენა ჩამოფთლო; თავაზიანთ მაპლა,
ღარინანთ მაპლა, გუგუნანთ მაპლა.*

თავაზიანთ გურაბი (N:Top) tavaziant
gurabi ადგილის სახელი მარტყოფში (ფე-
რეიდუნშაპრში). *თავაზიანთ გურაბიყო.
თავაზიანთ გურაბი, სეფიანთ გურაბი, ემ
ორ გეარსა ექონდა გურაბი, სხეებს არა.*

თავარი (N) tavari იხ. თავრობა. მთავარი,
უფროსი, ხელისუფლების წარმომადგენელი.
*თუ გ ზა ექონდესყე, ხო, თუ გ ზა ექონდესყე
და თავრებმა მეე შეღონყე, რასთ არ გამოე-
ღენ; სეიფოლა ხანი წაეა და იქ ვინძლა
ყოფილა, თავარი და უფროსი, იმას ეტ-
ყვის, რო ჩვენ ირანში ფე ხოვროფთო.*

თავასათობა (Msd) tavasatoba არაბული
طاواساتوت. შუამავლობა, მოსარჩლეობა.

თავებუბულა (N:Plant) tavbubula ერთგვა-
რი ყვავილი. *ყვავილითა, რო ზედ იკიდებს
მატყელსავითა; თავებუბულას რო გობერაე-
თყე, ქარი ჩაიტანსყე.*

თავგასული (Ptcp) tavgasuli იხ. თავს გას-
ვლა. მიხვედრილი, მოხერხებული. ყველაფ-
რის მომხერხებელია, ნათესავსაც თავის ად-
გილს მოუჩენს, არც მეზობელთან შეეშლება
არაფერი.

თავდანებული (Ptcp) tavidanebuli იხ. გა-

ივლებუბა. თავნება. *რაც უნდა თვითონ აკე-
თებს, სხვას არ უსმენს.*

თავდასაკარგავი (A) tavdasakargavi თავ-
კერძა. ვინმეს ხო ეგონოს მხოლოდ (NCW)
თვითან არის და სხვებსა არ უჭერეტყავს,
ჩვენთანა ქიან თავდასაკარგავი /თორელი/.

თავზე შაიდვა (V:Phras) tavze šaidva
საწყენი სიტყვის თავზე მიღება. *ეს ვაშლი
შენ არ შაშჰამო, ჩემ გულით ვამბობ, შენ
არ მოვიხლები, შენ არ იცი, რო გულით
ვამბობ, გეწყენებ; ჩემ საუბარი თავ-
ზე შაიდვა; სიტყვას მე ჩემ გულით რა-
მეს გეტყვი, მაგრამ შენ ყრალთ გაიგონე
იმას, ცული გაფია, შენ ის გეწყენების, ის
ჩემ სიტყვა, თავზე შაიდვე ჩემ სიტყვას.*

თავთხე (A) tavtxe თავტახიკი, მთავარი ტა-
ბიკი უღლის დასამაგრებლად. *თავთხე – რო-
მელ ერთიც, რო უღელს და გუთანს გააერ-
თეფს; თავთხე არი უღელს რო გოუკეთებს
გუთანს, იქ ჩაქრეტილია, ვროხი უნდა და
ვროხია გამოთლილი, პეციალურად ჩაიდ-
ებენ, რო გაიწივოს და წავიდეს.*

თავი არა პტიკოდა და დასმალი წაიკრაო
(V:Phras) tavi ara ht'kidoda da dasmali
čaikrao ანდაზა, აუტიკივარი თავი აიტკივა.

თავი დაგისივდა (V:Phras) tavi dagisivda
წყევლა.

თავი მინ მომჭრა და ჩემი მეგვერდე ძმა-
მო (V:Phras) tavi min momčra da čemi
mcgverde ჯმამო ანდაზა, ახლობლის ცუ-
დი საქციელი ჩემი სირცხვილია /თორელი/.

თავიდან გარდასული (Ptcp:Phras) tavidan
gardasuli თავზესაყრელი. *მეური ხორბალი-
ცა აქონდა თავიდან გარდასული.*

თავით (Pron) tavit თავიანთი. *თავით მამა
შავიდა; წამიყვანეს თავით მანზილზე; თავ-*

ვით ყმაწილსა და პირიტყსა და რაცღა რო აქონდაყელა ესები, მაიზატკვენ და აელენ სიხეჩივა და სიხეს შაიკრევენ.

თავითავყინწია (A) tavitavqincia თავდაყინა. ეს ყორი ჩამაბეს თავითავყინწია ხეზე.

თავის ახრა (Msd:Phras) tavis axra თავის აწევა. აბა, თავი ახზარეთ!

თავის გატანა (Msd:Phras) tavis gašana თავის გატანა, სწორი გზის პოვნა. სწორ გზას იპოუავს, მე ვიცი შენ და ემ საქმერი თავს გაიტანს.

თავის გაშვება (Msd:Phras) tavis gašveba თავის ტყვილის გავლა. გავიშო თავი?; იმის ქალღას ტინი შაშჰამე და თავმა გავიშოსო.

თავის დაკვრა (Msd:Phras) tavis dakvra შერბენა, დახედვა მოსაკითხად. თავი დაუკრა და წაივდა; მოალ და თავსა კერავ /თორელი/.

თავის თავზე მალული (Ptcp:Phras) tavis tavze maluli თავმდაბალი. თავის თავზე მალულები ყოფილან.

თავის თავი თავის ტანსაყე დიდიაო (V:Phras) tavis tavi tavis ļansaq̄e didiao ანდაზა, თავს ამაღლის.

თავის თაფრა აქს (V:Phras) tavis tapra aks ყველაფერი თავისთვის უნდა. თავის თაფრა აქო, რაც არი, თავისთვის უნდა, მაიხზაროს.

თავის საქვები (N:Top) tavis sakvebi ლელუ მარტყოფში (ფერეიდლუნშაპრში).

თავის შემოყრა (Msd) tavis šemoq̄ra თავის ხელში აყვანა. ძალით რო თავის თავი შემპაკყარა: აი, რო მე მთრალი ვიყო და მა-

მაჩემი მეტყის: თავი შემოპყარე!

თავის შუასყე წაიდა (V:Phras) tavis šuasq̄e çayda მოკვდა.

თავის წაღება (Msd:Phras) tavis çaq̄eba ტვინის წაღება, თავის მოხეზრება. თავი წაიღე!

თავისთაობა (A) tavistaoba იგივეა რაც მიჯიქებული, ლავჯაზ. თავკერძა, კერძი.

თავისი (Pron) tavisი თაისი taisi. იხ. თავისი. თავისი. თითო თავის წილს აიღებს და წამოუღენ სოფელსათი; ცოტა რო მოსქელღების, თითან ანდაზა აქ, თავის დრო აქ.

თავისი (Pron) tavisი თაის tais. იხ. თავისი. მისი, იმისი. წუგუყვანა, წავედით თავის სახჩი სტუმრათ, ყონდათ; იმ ყორის ქორწილი იყო, ქორწილი იყო ელა, ამ თაის აშუას ყორსათი მეექცაყე.

თავკოპელა (A) tavkopela დაბალი ადამიანი.

თავლა (N) tavla თავლა. არაბული ძყეჟი tavilc. საქონლის საღლოში. იატაკი ძირითადად მიწისა და სახელი არა ჰქეია, ზოგჯერ ქვისა, ფიქალი. თქო: შაგდეთ ეს ზენდანჩიო და იმაშინაც თავით ზენდანთ თავლა და ესები იყო. – გაგდეთ ანქაო; იმის უკან მოიდითყე, თავლა გავაკეთითყე. თავლა ცხორსათი, ვირსათი, ცხენსათი, ფურსათი, ემფესათი.

თავლაჩიანი (N:Pr) tavlačiani შტო-გვარი ფერეიდანში.

თავმანდილიანი (A) tavmandiliani ასუნდი, მოლა. სასულიერო პირების ირონიული მოხსენიება.

თავმზიანი (A) tavmziani წმინდა, წმინდა-

ნი, შარავანდელიანი. ყოფულან თავმზიანე-
ბი, ჩონ თორმეტი ადამიანი თავმზიანი ჩონ
ისლამურ რაიონშივა თორმეტი თავმზიანი
ყოფულა, ანსები ნამდვილი ადამიანებია
და სხვადა ბეური ცოტა ჩაჯარდებიწყე, რო
ღიახ უნდოდეს, კარგი ადამიანია/თორე-
ლი/.

თავმზიანი (A) tavnziani თავმზია tavnzia
(A). მზიან ადგილზე გაზრდილი ხორბალი.
ზოგს ერთადა ექონდა, თაის ხორბალი
მზეურ ადგილზე იყო, ის რომ მალე მოი-
დოდა, თავმზიანიო.

თავმოვლიობა (N:Play) tavnovlioba თავ-
მოვლობა tavnvloba (N). ერთგვარი თამა-
ში. თავმოვლიო, მოუაროს – ერთს ექ და-
სომს, ხელს დაადეფს და შამიკვლის; თაუ-
მოვლიობა – ამასაც ემამ რო უნდოდესღა
ფეხი ეკრა, იმას მაიყვენ, დასმენ და ეხლა
ამას იცემენ. ემამ ეს ფევი იკრას.

თავმოხდილი (A) tavnxdili მოტყუებუ-
ლი. ხალღი პირიტყეს ყიდის და რო ყიდის,
ველარ იყიდის და რო ველარ იყიდის, და-
ჯარდების თავმოხდილი; ხოლასა დაჯარდა
თავმოხდილი და ქორწილმა დაიშალაღა და
აიბურღინა-დაიბურღინაღა.

თავ-პირი (N) tavnpiri იგივეა რაც სურათი.
სურათი. თავის სურათს მიკხეო, მეტად
თავ-პირს იტყვიან, სურათი ეგრე შამოსუ-
ლათ იტყვიან.

თავრება (N) tavreba იხ. თავრობა. მთავ-
რობა.

თავრიალი (N) tavnriali ხარის მოჭრილი თა-
ვის ტყავი. ხარის თავის ტყავს ან ხორცს, რო-
მელსაც ფასი არ ჰქონდა, იაფი იყო – ღარი-
ბებს აძლევდნ. თავს რო ტყავს წაჰყრი, ემას
დაიძახიან თავრიალიო, თავის ტყავიო.

თავრობა (Msd) tavroba იხ. თავარი, თავ-

რება. პატრონობა. მინდორის თავრობა უჭი-
რავს ყველანაირი ნება აქვს; მთელ მინ-
დორას შამიკვლის, ეთავრებოდეს.

თავს გასვლა (Msd:Phras) tavs gasvla იხ.
თავგასული. მიხვედრა, მოხერხება. არმინ
თავს გაღის/ვერავინ ხედება /.

თავს დაიბიტავებს (V: Phras) tavs
daibatavcbs თავს დაიმცირებს /თორელი/.

თავს უჭამს (V:Phras) tavs ucams ძალიან
ბევი აქვს. თავს უჭამსო, იცინიან ხომე,
თავს უჭამსო.

თავსაყე გადასდის (V:Phras) tavsacq
gadaysdis ძალიან ბევი აქვს.

თავსახლი (N) tavsaxli დიდი სახლი, საერ-
თო საკრებულო. თავსახლი – ერთი ექსა-
სი კაცი შივა სხდება. ქორწილიჩაგაც არი.
ჭირჩიგ არი და ლხინჩიგ; თავსახლები გოქ,
ოთხი ბოძი აქ, დედა ბოძი, – ქართულ თავ-
სახლები.

თავქე (N) tavke იხ. დათავთავქეება. თავ-
ქეე. დაქანებული ადგილი, დაღმართი. სიგ-
რძეზე ეგრე რო ვნავს, თავქე პირაღმა მოუ-
ნაო; გორა წაევა, წაევა თავქე და წაევა ჩულ-
რუთის კარზე, ქოთნ ჩაევა.

თავში ცემა (Msd:Phras) tavši cema თავ-
ში იცემს tavši icems (V:Phras). წელზეზე
ფეხის დაღება.

თავჩი იცემს (V:Phras) tavči yccems თავს
იკლავს. თავჩი იცემს, ისე ღელს.

თავჭამია (A) tavčamia საქმის ბოლომდე
ჩამყოლი. იგეთ თავჭამია, რო საქმეს იგრე
მოუყეების, დაქწიწენის, გაიგოს რა შმა-
ვია.

თავჭამია (A) tavčamia იგივეა რაც თაუ-
ხრია. იტყვიან იმ ბავშვზე, რომლის ღელაც

მის დაბადებას გადაყვა.

თაზა (A) taza სპარსული تازا tāza. ქორთა, ახალი. იმ ბაღახსაც ჩაყრიან და ეს თაზა ბაღახებიც იყოსდა მოვნილები, ემეხსება და ჩოყრიან; გამწონდების ბაღახი, თაზა არი. წავალთ, დაკერეფავთ, მოიტანთ.

თაზია (N:Animal) tazia სპარსული تازيا tāzi. მწვეარი. ძალით გამოტევილი თაზია ნადირს არ დაეკვირს.

თათალანგი (A) tatalangi იხ. მუსლუკი. ზონზროსა, ღილი.

თათარა (N:Top) tatara გორა მარტყოფში (ფერეიდნუშპარში).

თათარას წყარო (N:Hydr) tataras çqaro წყაროს სახელი. თათარა ერთი თას წერზევა წყარო არი, რო იმას თათარას წყაროს ეძახიან.

თათღარი (A) tatağari იხ. თათღარი, ნაფხეკა. დარჩენილი ცომისგან, ანაფხეკისთან გამოძეხვარი პური. თათღარი – პურს რო დააკრვენ, რაც დარჩება, ნაფხეკა, იმისგან გამოძეხვარი პური.

თათღარი (A) tatağari თაძათღარი tahtağari. იხ. თათღარი, ნაფხეკა, ბოლა. ნაბოლარა. სუსაყე ბიჭა ყმაწილს რას ეტყინაყე? – თაძათღარია, ეს თაძათღარია.

თათაშვილის გორა (N:Top) tatašvilis gora თათაშვილიl tatasšvili. გორა მარტყოფში (ფერეიდნუშპარში).

თათი (N) tati წინდის ნაწილი ქუსლამდე, საბუხაროს (ხელთათმანის) წინა ნაწილი – თითები.

თათილა (N) tatila არაბული تاتيلة ta'ililāt. დასვენება, არდადეგები. თა ზაფხული გათავდისყელა, თათილა შაქნებიცლა,

იანი დაიკეტიცყე მადრესა.

თაიარა (N) taiara არაბული تايارة tayyāre. თვითმფრინავი. იმაშინაც, იმის დროს, არც მაშინ იყო, თაიარა იყო, არც ყითარ იყო, არც რა არ იყო; რაქთენ თაიარაით ხო მიდიან არა, რაქთენ ფულს იქ მისცემს და იმათ ჩასონ და წაიყუნონ მაქქაჩი.

თაინი (A) taini არაბული تائنة ta'yin. განსაზღვრული, წინასწარდასხული. ემ ავადალნულეფნი ისებილა, რო მარი ზებ იყნეს, თავინთ ხეთმათი თაინი შაქნა, რო ის გაამთელოსყე, ესები, ესები სუ გამთელდე.

თაისწერა (A) taisçera ჯიუტი.

თაიფა (N) taipa არაბული تايفة tayēfe. ტომი.

თაიფის ქნა (Msd) taipis kna სპარსული تايپيد تابدان taib'id kardan. გადასვლა, გადასახლება.

თაიხუალ (Adv) taixual იხ. თა. მეორე დღეს.

თალაკი (N) talaki სპარსული تالاق talc. იგივეა რაც თალე. ზაფანგი. თალაკით თავს იჭერენ; თქო, რო თალაკი დაიჭირო, მოიტანო, რო დაეიჭირო ეს მელა; ემ მელაძე მოიდა, ნახა და ნახა, რო თალაკი შოობამ, რო ეს დაიჭიროს, წაიდა და გელი ნახა.

თალაფას გატანა (Msd) talapas gařana თალაფას გატანა talaFas gařana. არაბული تالافت talāfi. სამაგიეროს გადახდა. თალაფა გაიტანინ, და პერანგი მისციან და და სხო რამე მისციანდა, ერთ ეგეთ რამე მისციანყე; შენ თალაფას ახირი ოძრამდი ვერ გამოიტან.

თალაქად (Adv) talakad ცოტათი, ოღნავ. წაველით პარამსათი, შაველით, თალაქად ილიქ საქები დავდევით და წაველით

და პარამსათი, ელაჰი სუს ყესმათი იყოს; აჯარ გამოუღუნეყელა, თა იმაშილა რო თა-ლაქად მოთბებიწყე კიდეშ გამოუღუნ.

თალადის მიცემა (Msd) talaġis miccma არაბული تالاجيس miccma. მეუღლეშთან გაშორება. ბადიანთ ყორი თალადი მისცა; და ემეცა ხო რა ექია, ნაურუ ზამაც ხო ამ თალადი მისცაღა.

თალაქას გაყვანა (Msd) talaFa არაბული تالافا talafi. მუქაჟა, სამაგიერო, სხლადური. იმის თალაჟა გაიყვანოს/იმას სამაგიერო გადაუხადოს/.

თალაფი შაქნის (V) talaFi šaknis არაბული تالاف talaf. კლავს, ღუპავს. ისღა ყმაწილი თალაფი შაქნის იშ შავეკლამა.

თალე (N) talc თელღა tella. მახე. სპარსული ლე tale. მახე. იგივეა რაც თალაჟი.

თალღას წისქილი (N:Top) talġas ċiskili წისქვილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაქრში). წისქილი ქონდა სოფელრიგა. დაიძახიან თალღას წისქილი, თალღა ის არი, წარე წისქილი. ეს წარე ჰასანა ყოფილას ჩონ ბიძა ყოფილას.

თალხუნი (N:Plant) talxuni სპარსული تارخون tarxun. ტარხუნა.

თამამ (Adv) tamam არაბული تمام tamām. მთლიანად, მთელი. ეს თამამ ბაღლი გაკირდა; ეს ბიჭიკ ავიდა და, რო ავიდა, თამამ ბაღლი გაკირდა, რო როგორღა ამოვიდა ესეო?

თამბალი (A) tambali თამბაღებიამ tambalebīa (A:Aux,Pl). სპარსული تانبال tambal. ზარმაჟი. ანს ერთი თუ დაეარღე-ბად უკან იყო და: თამბალი ზარ!

თამბაქოს ზიდვა (Msd) tambakos zidva თამბაქოს მოწვევა. ადრე და ადრე უფრო

მეტად თამბაქოს ეზიდებოდეს; თამბაქოს დაედებენ ცეცხზედად ეზიდებოდა.

თამზია (N:Top) tamzia იხ. თამზიას ცხენი. გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაქრში). თამზია – ეს თა არი მზიანი.

თამზიას ცხენი (N) tamzias cxenī იხ. თამზია. ქვის სახელი ფერეიდუნშაქრში. ჩონ მარტყოფის თავიგა ერთ ქუა'რი, თამზიას ცხენს ვეძახით; აი ეს ის, ემ სახლეფს უკან, ახალსართულეების იქით თამზიას ცხენია.

თამთელი (Pron) tamteli იგივეა რაც თეი-ლი. მთელი, ყველა /თორელი/.

თამისი (A) tamisi იხ. თამისის ქნა, თამისობა. არაბული تاميس tamiz. სუფთა. თამისი ფარზა, ფაქიზა, ფაქიზა ფარზათა ბატა გაყვამონ და დაეჭაქევენ, ქაქანს იქმენ.

თამისის ქნა (Msd) tamisis kna თამიზი tamizi. იხ. გათამიზება, თამისი, თამისობა. გასუფთაეება. ნამა თამისს ვიქით, ბაღდან მალაქას შამუაქომთ.

თამისობა (N) tamisoba იხ. თამისის ქნა, თამისი. სისუფთავე. თამისობა იყვის, დაბანოთ, რო ჰური შაქჭამოთ.

თანამანდიანი (A) tanamandiani სპარსული تانماندانه tanumand. ღიღი, მღაღი. მატყოლი ზანი ძალიან ღიღი კაცი იყო თანამანდიან აღამიანი.

თანაფი (N) tanaFi არაბული تانفاناب tanāb. საბელი, თოკი. ეზღა კი თანაფი და ჩოუშეს ჭანი; და ერ დღესღა თქო, რო ადღეო, ერთი ემე თანაფიო და ერთიეკო კისარ და გაიდღელაო.

თანგი (A) tangi სპარსული تانگ tang. იხ. გული თანგი მაქეს, თანგობა. ვიწრო, მჭიდრო. კელეფს შოოქარავეყე, ყმაწილსა, თანგს

ნუ იქვე ვმაცნისაო.

თანგობა (N) tangoba იხ. თანგი. გაჭირევა. *მაშ თქო, რო გეთქო ჩემთინაო, რო ყეინის ყორიო თანგობა გაი ზიდოსო; მამშულე აფყანი მუა და ექს თესა, შიშ მამ, ისანს მოპასურას შაიქს და შოშოღების და თანგობა მაღღებისეყ ისანელუმსა, რო ციცას შაიქჰამენ, ძაღლს შაიქჰამენ.*

თანდილა (N:Top) tandila გორა მარტყოფში (ფერეიდულშაქრში).

თანდილას წყარო (N:Hydr) tandilas çqaro წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდულშაქრში).

თანსვე (Adv) tansve მაშინვე.

თანურა (N) tanura სპარსული تانور tanur. სათონე. *თანური სათონეს ნიშნავს. თორნე როგორ გაკეთებულა – თიხით გაკეთებულა.*

თანურა (N) tanura სპარსული تانور tanure. წისქვილის ნაწილი. ამოშენებულა ქვითკირით, ქვევით ვიწრო, ზემოთ ფართო პირით, წყალი გროვდება და დიდი ძალით ატრიალებს ქვას. *ის რუეი რო გაღის, იქ წყალი უნდა მოვიდეს ერთი, თანურა გაკეთო, თანურა იცი საით დაჭერილია? – თორნისაყე.*

თარაყი (N) taraqi არაბული تارقي taraqi. პროგრესი. *ეხლა თაყრიდან თარაყი უქნიაყე; ეხლა თარაყი უქნიაყე – აჯგითა, აჯურითა, ემებითა ააგებენყე, თაღსა ჰკერენყე, ვალი ხობ, მეტობა ემე სახლი ჯოხით არი.*

თარე (N) tare თარო.

თარეიჯი (Msd) tarviži არაბული تارويج tarvij. გაერცელება.

თარი (N) tari სპარსული تار tar. საკრავის

სახეობა.

თარიფი (N) taripi არაბული طرف taraf. მხარე, სიძის მხარე.

თარიფი (Msd) taripi თარიფოფთ taripoft (V:Pl,2,Prs). არაბული تاريف tarif. ლაპარაკი, საუბარი. – *არა თარიფოფთ, ხო? – ემან არ იცის, ჩონებური არ იცის; ალა საიდ, ყაბელე თარიფი გოქ ჩენა, გახარებაშ, შამოლი.*

თარიშავ ღამე (A) tarišav game სპარსული تاريخ tarix – ბნელი. ძალიან ბნელი, უკუნი. *თარიშავ – ბლენი, რო არსად არა ძხედაყ. შუქი არა აქ და ბლენა, ბლენა, ბლენა! იმი სყე ბლენა აღარ შეილუბა; თარიშავ ღამე ერიო.*

თარიშის კრვა (Msd) tarišis krva თარიშ უკრაო tariš ukrav (V:3,Result I). დამნელუბა. *ექაო, ხო თარიშ უკრაო, ურუჯყურბეგი ხო ვერ ამოაო?*

თარიხი (N) tarixi. არაბული تاريخ tarix. თარიღი, ისტორია. *ახუნდს თარიხი ოოღია! ჩონთადა ყოფულა, ამაშინ მოულენ, ემეი წინ წაელენ, გამაიკითხვენ და რა დლე ყოფულა/თორელი/.*

თაროშა (N) taroša სპარსული تاروش taroš/ toroš. პურის ხაში, ცომის საფუარი.

თარრა (N:Plant) tarra სპარსული تارر tare/ tarre. ერთგვარი ბალახი, მწეანილი.

თარულა (N) taruga თურქული تاروغا dāruq. პოლიცია.

თარქა (N) tarka სპარსული تاركة tarke. წკეპლა. *თარქა, ჯოხი, საფი, ეგეთ წრილი და სწორი და ემ ნიფხავს ეგრე ტოტზე ვარაკუნებდითყე და დაიდოღითყე; თარქაც ხელჩი გოჭირისყე.*

თარქი tarki სპარსული تارك tark. ცხენზე ან მოტოციკლზე მეორე, უკანა ადგილი, სადაც ჯდება ადამიანი ან იღება ტვირთი.

თას ბოტი (N:Animal) tas boŷi იხ. ბოტი. ველური მამალი თხა. ბოტი არ იყოს, რაის თა არიო?; ბოტი! – არ ვიცი ეხლა ქენტან ჯიხვს ეძახით თუ ბოტს, რომელს ეძახით, არ ვიცი.

თას კალთა (N) tas kaŷta მთის კალთა.

თას კინწიხი (N) tas kiŷcihi იხ. თას წერი. მთის წვერი. ავიდა თას კინწიხზე და გაღიხელა, რო გერივაც არი ღუნია.

თას ფევი (N:Top) tas peQi ადგილის სახელი თორელში.

თას ფევი (N) tas peQi იხ. თასფევაღ. მთის ძირი. ქარიზ ხანი მუა და ემ ქომოთ თას ფევიზე ჩადრეფს დაქცემს და თავის ლაშქარი და ესები ექა დაღებთან; თეირანს აღმოსავლით ერთ საეადმოფო არი, თას ფევიზე იქა და ელეს ქაღო, რო გითხარ, სულიეთში იყო, ემის მამის ღელა იყო, ოთხმოცი წლით, იქ იწვა.

თას ღელე (N) tas gēle წვიმისგან მთის კალთაზე გაჩენილი ღელე. თას ღელე – წიმა რო მოსულა, ჩომოულრანტავ.

თას წერი (N) tas çeri იხ. თას კინწიხი. მთის წვერი. ვერე აულენ, რო თას წერებზე საჯდომებზე რო დასხდებთან, მზეს გერივ არ უქრავ. თხა-ბოტი რო წამაიშლები, დაყრიან თოფებს; თას წერზე, გაღიხელა და თქო: ოპ, ექაც ხო ღუნია ყოფილაო!; ჩაეიდა, გაიარა, მიადგა თას და შოეპირაღმათა, თას წერზე, გაღიხელა, რო გერივ გა-მოჩნდა ღუნია.

თასბი (N) tasbi არაბული تاسبي tasbih. კრილოსანი. თითან ერთი თასბი, თასბი

აიღო და მეო დამიფიცინიო და არც არ შავ-ჭამოღაო და, არც არ შავჭამოო.

თასირის დაღება (Msd) tasiris dadeba არაბული تاسير لادعة la'sir. კეკლის, ნაფეხურის დატოვება. საქართველოზეც თასირი დაღება.

თასლიმი შაიქნა (V) taslimi šaikna არაბული تسلیم taslim. დაღება. ქურთებ შემოულ-გესყე და ყოლას ამათ ფეშანგი გოთათე-დაყე. თასლიმნი შაიქნს.

თასმა (N) tasma იგივეა რაც ლაი. თურქული تاسمه tasme. აპური. ტამიკების გადასაბმელი თასმა, ოთხი ან ექვსი თოკივით ორი თითის სივრცით ტყავისგან გამზადებული; უღელს და გუთანს აერთებს. თასმა არი, უღელზე გუთანს რო ზეით აცომ, ტყავია დაგრეხილი; კალოზეგაც რო ვლეწლით, ის ვარი პატარა იყვისყე: თასმა იმ დიდ ვარს გოლოუგდეო, რო ძალა აღმაზე წაეიდისო; უღელს და გუთანს გაერთეფს, თასმაჩი გაერთეფს; თასმა არი, უღელზე გუთანს რო ზეით აცომ, ტყავია დაგრეხილი.

თასმიმის დაჭერა (Msd) tasmimis daçera არაბული تاسميم داچرة tas mim. გადაწყვეტა, დაგეგმვა. თასმიმის დაჭერა – ჩონ ვიტყითყე, დაეაწყით.

თასფევაღ (Adv) taspeQad თასფეხად taspexad, თასფევა taspeQa. იხ. თას ფევი. მთის ფერღზე. უწყალო ხორბლები ხო იხნვის თასფეხა, სადაც სარწყავი არ უნდა; შაპის სასახლეს ზეით პოტელი იყო, იმ პოტელიჩი იყნეს. თასფევაღ.

თაუსტანი (N) taustani სპარსული تاستان tahestān. ზაფხული. პირეელა გაზაფხულზე ექით დიდ წყალი გამუა, გამუა და შუა თაუსტანამდი. ერთ თე თაუსტანი რო გაევა, ის წყალი ელა მოღის; თაუსტანი – გაზაფხულის უკან რა შაიქნების? ფარსულად იტყიან: თაბესტანი.

თაუშტერა (N:Old) tauštĕra იგივეა რაც შალფი. ციბრუტი, ფიცრის სახერეტი /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

თაფალა (N) tapala სპარსული ძსტე tāpāle. იგივეა რაც წივა. საქონლის გამძმარი ნაკელი. *თაფალა ხო არ იცი, თორნეჩი რო ავანთით, თორნეჩი რო ავანთებევთ, რო პური დავაკრათა. ის ნეხი, ფური რო დაანესკეს, ისი.*

თაფთხე (N) taptxc სახენელი იარაღის გუთნის ერთ-ერთი ნაწილის სახელი. *ესეც ნუშის არი, ხედავ? ნუშის, ემას ვეძახით თაფთხე, ემას ჩოუგდებთ ექ, კართთ შაბმული ერთი ექ, ერთი ექ.*

თაფხე (N) tapxe თავხე/აფუსი/.

თაქანის ჭამა (Msd) takanis čama სპარსული ტკან takān. მოძრაობა, განძრევა. *ზამთრისდა, რო თოჯლი ჩამოა, ექსიმადლე თოჯლი, თაქანს ვერა ჭამს – გაიდეს, ამაშილა დოოყრიანდა პირიტყს და ჭამოს.*

თაქლიფი (N) taklipi არაბული ტაკტი taklif. დავალება, დანიშნულება, საქმე.

თაღარი (N) tağari თურქული ტაღარ tağār. იგივეა რაც ქეშმალა. თაღარი. თიხის ჭურჭელი, რამიც ცომს ზელენ. *ცომსა ძ ზელლი თაღართთა, წყალს გისხმლი ბოჯღართთა; თაღარი, რო ცომი მაიზილოს შივა.*

თაღის შაკერა (Msd) tağis šakvra სახურავის თაღად ამოშენება. მარტყოფში თაღლას რომ ამენებენ, ჯერ ერთ მეტრზე მიწას ამოხრიან, კედლებს აგურით ამოყვანენ და სახურავად აგურისავე თაღს შეკრავენ.

თაღრიბან (Adv) tağriban *თაყრიბან* taqriban. არაბული تاقريب taqriban. მიახლოებით. *პაპა გყუნდა ურუჯყურბევი, მგარ კაცი იყო, ეს ხუმრობა, თაღ-*

რიბან იქნების, თქო, რო ექაო, ხო თარიშ უყარო, ურუჯყურბევი ხო ვერ ამარო; ხოდა ქართულის ლაპარაკი სუმ ვიცოდით და თაღრიბან ექაურობა, სუ გონატრებოდა.

თაყაზა (Msd) taqāza არაბული تاقاظ taqāzā. მოთხოვნა. *შაქუნდეს ქართველებმა, ემ სხილებმა და თქეს, რო თაყაზა ექნათ, რო შიდი ქელასი მაიტანონ ექა; ის იყო, რო შიდი თაყაზა ქნეს და მაიტანეს.*

თაყდიმი (N) taqdimi არაბული تاقدم taqdim. მიძღვნა, გადაცემა.

თაშანუში (N:Plant) tašanusi ერთგვარი მცენარე. *თაშანუში თავის ფოთლებსა გახმობენ და თავის ბოლი კბილის ტკივილის წამალთა/თორელი/.*

თაშითი (N) tašiti სპარსული تاشط/تاشت tašt. ტაშტი. *წაიდებენ თაშითეფჩი, იქ რო იდუღეფსყე, ეს გატყებებისყე: ტყბილშირა; ალ ამ ქოფსყე ამოიღეფთყე და თაშითეფჩი ჩავასამთყე.*

თაშირიფის მოტანა (Msd) tašripis mošana *თაშირიფი* tašriFi. არაბული تاشريف tašrif. მოზიძანება. *თაშტიფი მაიტა/მოზიძანდით/!; ქენ როს მოგიტანიყე თაშირიფი?*

თაჩა (N) tača თაჩიები tačiebi (N:Pl, Nom). სპარსული ტაჩინ tačē. პატარა ტომარა, ტომსიკა, ფუთა, ბოხა. *თაჩაჩი ვყრიდით ხორბალსა, ქერსა. ტუმარაჩი – მზეს; მატყელითა ექსოვდით, თაჩა მატყარებია; ბენაძ ქნა თაჩიებითა, ყადიმად თაჩიები იყო, თაჩია და გულადით ემას ფული ე ზიდა შინა.*

თახასუსი (N) taxasusi არაბული تاحص taxassos. ხელობა, სპეციალობა. *მეტი თახასუსი არა მაქ/თორელი/.*

თახთაზე დაგდევი (V:Phras) taxtaze dagdevo სპარსული تاختاخته taxte. წყევლა. *თახ-*

თაზე დაგდო – მის კოლზე გაიყვიო.

თახთესანგი (N) taxtesangi სპარსული **تخت taxtesang**. ლოდი, ქვის ფილა, ბრტყელი ქუა. ერთი ნამბა თახთესანგი ადლო; ეს ქუები რო გედეე ზიდნა ემ ქასანასო, თახთესანგი ზედ ემებზე იყო.

თახთესაბი (N) taxtexabi სპარსული **تخت taxtc xāb**. სწოლი. **ჯაბაზს**: კილობანს, რაქთენ ლაბაას, ფულს, თახთესაბს, ლამბაქს, რახტეზაბს, ყალიჩას, ყურს, მანყალს, სამეარს წოოლებენ თავის ყორს.

თახსირი (N) taxisiri არაბული **تقسير taqsir**. ბრალი, დანაშაული. იმამ ჯადუ მქნაო, თახსირი არა მაქო და როგორც ქენ გინდაყე, იგრე გააკეთეთო; **ჰათთა ყმაწილს თახსირი უქნია ერ ჯოხი ეელო სამ-ოთხ ერთ სე – ჩარ მეთო იყო.**

თახტა (N) taxta თახთა taxta. სპარსული **تخت taxtc**. იხ. თახტი. ფიცარი. **ჯოხებია**, დაედეთო, ექა თახთას გაედეთო, დაესხდებით ელ ეგრე მდლა; ესები თახთა'რი. ანსები, ანს თხელეები რა არი? – თახთა არი, **ჯოხია.**

თახტახონი (N) taxtaxoni სპარსული **تخت خان taxtc xān**. ცომის გუნდების დასწყობი, ხისა. იმაშინ, რო თახტახონს დაედეთო და აზნოუ საფანელს გაეკრით და გუნდას შავიქო და ჩაეკრავთ; და თახტახონს დაედეთო და ვარდანასაც მოტანთ, დაედეთო და დაეკრავთ ბალი შსა და ჩაეკრავთ ეგრე თორენჩი.

თახტი (N) taxti სპარსული **تخت taxt**. იხ. თახტა. ტახტი. თახტს შაკმაზეენ და ზედ დაწყობენ გოლებსა და ემებსა და შავყანენ ახანძალს და იქ დაიპსმენ და კარს გამაი შებენ; **ორ წელს მამცეს. შაკმა-დალევა იქა მქონდა და დაწოლაყ ილ იქა დაეწიყე – თახტი და ოთალი – სუ რამე იქ იყვისყე.**

თახუალ (Adv) taxual თახუალ taxual. იხ. თა. ხუალმდე.

თახშისის მიცემა (Msd) taxšisis miccma არაბული **تأشيش taššis**. გარჩევა. **თახშის ვერ ვაძლევთ.**

თაჯერი (N) tažeri არაბული **تاجر tājer**. ვაჭარი. **რატა თაჯერი იენეს, მოქურღეს ჭას პირზე; წავიღეს ინღისთანს, სხო თაჯერებიც იენეს, რო ემათთან ერთგან მიდიოღეს; თაჯერები რო დაიჭერენ მანზილებსაო, რო საქონელი გაყიდონ და საქონელი იყიდონ, შენ ფიცხლაე გატაღეკედლო და სხოგან მანზილი დაჭიროო.**

თაჯი (N) taži სპარსული **تاج tāj**. გვირიგვინი.

თაჰვილის დაბრუნება (Msd) tahvilis dabruncha არაბული **تأهيل tahvil**. დროის შეცვლა. **იმ სათზე, რო სამოზდა ხუთი დლე რო ერთ წელი შაიქების, შამობრუნდების, იმაში ვიტყით, რო თაჰვილი დაბრუნდა, იანი გადაცეკალა წელი; ეს ეხლა იმაში, თაჰვილი დაბრუნდების, წელი გადაცეკების, იმაში ეს განუწუნდების.**

თაჰმილის ქნა (Msd) tahmilis kna არაბული **تأهيل tahmil**. დაძალბა, თავს მოხვევა. დაძინება, თაჰმილის იქმს.

თაჰრას იქს (V) taFras iks თაჰრა ექქნით taFra vkenit (V:Pl, I, Aor). არაბული **تفره tafre**. თავს არიდებს.

თე (N) te მთე mte იგივეა რაც მამ. თვე. ურუჯი ერთ თეს არი; **სამი თე რო ოთთაყდა, გამოიდა; კილე ერთ თე გაეა, თა ესები, ქარავანი, დაბრუნდებიან თაინთ სახლეში; ბატონი მოხთარ ასლანი ბევრი ავად არის და მეც არ მინახავ, კი ორი მთე არის ავად.**

თევზი წყალში არ დაფასდება (V:Phras) *tevzi çqâlci ar dapasdebis* შინაურს დაფასდება არ აქვს /თორეული/.

თევზის ყური (N) *tevzis çuri* ნივარა.

თეთრი მიწა (N) *tetri miça* იხ. ზაბი. შესათეთრებული მიწა. *ის მიწა თეთრი იყო, ჩაყაროან წყალში და ასხემდლიანყე კედელზე, ზაბი იყო და კალოსაც რო ზაბებთანყე; მაიზაბელო სოფელოო, სხო რამე ზეგაც ამბობენ და სახსაც რო თეთრი მიწა მოიტანე თასაყე, გორასაყე, ხო!*

თეთრი წყარო (N:Top) *tetri çqaro* ადგილის სახელი თორელში. *თეთრი წყარო. წითლები, ხინჭები, ჩევილები, ზეზე რუვი, ესები ჩუენა სასეინიანები.*

თეთრი წყარო (N:Top) *tetri çqaro* გორა მარტყოფში (ფერეიდნუშპარში).

თეთროვანი (A) *tetrovani* ძალიან თეთრი.

თეთროპირა (A) *tetрпира* თეთრი ადამიანი.

თეთრფეხანი (N:Pr) *tetрпиxani* შტო-გვარი ფერეიდნში.

თეთრყურა (N) *tetрпиqura* ცხერის სახელი.

თეილი (Pron) *teili* იგივეა რაც თელი, თამთელი. მთელი, ყველა /თორელი/.

თელა (N) *tela* არაბული *تلا talā*. ოქრო. *ერთ რამეს წოოლებენ ქარ თითო, თელა, ფათუ, სუ რამეს წოოლებენ; მაიტანენ და ერთ აშრაფი მისკენ ემ დავრიშს, აშრაფი თელა, ფულაო, ოქრო ბე ქასაბ, მისკენ ემეს და ემამ არ აიღო.*

თელი (A) *teli* იგივეა რაც თეილი. მთელი. *პარსელები არიან, ისაგანელები არიან, არაბები არიან, ქორდები არიან და სუ ზალო არი თელ ირანისა; შიდი დასტი სტინ-*

ნაღარა დაიქარა'დ თელ სოფლის ხალღი აწივა; თქო, რო შენყე ნაქარმიდა თელ ღუნიაჩი მინდა მოვნახოო.

თელიქის ქმნა (Msd) *telikis kmna* სპარსული *تلکتلعت*. პურის ჩაფშენა. *მოოტანთ წენები, მალიჩი ჩაფყრიან, თელიქს იქმენა.*

თელფუნი (N) *telpuni* ტელეფონი. *თელფუნი რეკეს, რო აი, მოედივართ, – მაინც კერ არ ჩანან.*

თერიაკი (N) *teriaki* სპარსული *ترياک* *teryāk*. თრიაკი. *მოიდა, თერიაკი წაყლართა; ბიჭიც ნამაია, ყირათიანია, სივარს არ, თერიაკს არ ეზილები, ანსიც ნამაი ბიჭია.*

თერო (N:Plant) *tero* ბოლქვი. *ბლანს აქს თერო. ფესი არა, რადაც გურგუაღია, როგორც ბოლოკი, ბოლოკისოფენია. ხაზუსავითა; თეროსაც თითან ფესი აქ.*

თესვა (Msd) *tesva* თესავს *tesavs* (V:Sg, 3,Prs). იხ. თესლის მოყრა. *თესვა. ეხლა ხორბაღსა ჩონ ვიტყით დათესაო, ქენ რას იძახით? – ხორბაღს თესავსო; სახლები ყოფილა და დაბგრეულადა და თესვენ შიგ მამულეფსა.*

თესლი (N) *tesli* თესლი. *თესლიადა და, დაეთესე; იონჯა ეტყობის, რო ეს ერთს მაიმკი, მეორეს მაიმკი, მესამეს გოოშებ და თესლს იქს.*

თესლის მოყრა (Msd) *teslis moqra* იხ. თესვა, თესლის მოვენა. *თესვა, ნანნავში თესლის ჩაყრა. ჩონ ვიტყით მოაყარეთ. თესლი მოაყარეთ /თორელი/.*

თესლის მოვენა (Msd) *teslis moqvna* თესლი მოვენანი *tesli moqvani* (V). იხ. თესლის მოყრა. *თესვა. გულისხმობენ თესვის სრულ პროცესს.*

თექანის კრა (Msd) *tekanis kra* სპარსული

სანტეკან. იხ. თაქანის ჭამა. შენჯღრევა.

თექას იქმენ (V) tekas ikmen თურქული
 45 tekke. იხ. თიქა. გაყოფენ. *ოთხი თექას
 იქმენ/ოთხად გაყოფენ/.*

თელიანი (N:Pr) teġiani შტო-გვარი მარ-
 ტყოფში (ფერეიდუნშაქრში). *თელიანი –
 თითონ, თავინთ პაპანთ თელია ერქო და
 ესეო – თელიანთები.*

თეჯარათობა (Msd) teġaratoba არაბული
 تاجرات. იხ. თავჯერი. ვაჭრობა.

თეპრანელი (A) tchraneli თეირანელი.
*თეირანს დაბადა ისი, და ის თეპრანელი,
 ეს ყმაწილი. ანს არა! ანს პირველა, პირვე-
 ლი ის ერთი ხო მოკლა.*

თეპრანი (N:Top) tchrani თეირანი. მუცე-
 ლი აბტკივლა, წაიყვანეთ თეპრანს; რაც-
 ლა რო დასაწერი მქონდა, დაეწერე ქალაზე-
 ბი თეპრანსათი.

თვალეზი გამოგვარდესყე (V:Phras)
 tvalebi gamogvardesqე წყევლა.

თი (Pstp) ti თვის. იხმარება ნათ. და მიც.
 ბრუნვებთან ხშირად კენ თანდებულის მნიშ-
 ვნელობითაც გამოიყენება. წაელენ თასათი;
 დაბრუნდეს ფერეიდანსათი; წაეიდენ მარ-
 ტყოფსათი; ჩამოიდეს სოფელსათი; იძის-
 თი, რასთი, დაწერასათი, წყალსათი.

თიართი (N) tiarti თეართი tearti. ესანუ-
 რი تيارت. იგივეა რაც თიართის გამო-
 ტანა. გასართობი სანახაობა, თეატრი. *ოინიც
 ერქო თიართსა; ერთმა რო ერთი აცინისყე
 და ქორწილებში ჩაეკმაზების მეწირქილე
 ან მეწობენ. იმას ერქო თიართი.*

თიართის გამოტანა (Msd) tiartis
 gamotana იგივეა რაც თიართი. გასართო-
 ბი სანახაობა. ბაბა, გამიში, პასან, ნულარ
 თიართი გამოეიტანია, ფული სად ყოფი-

ლა, შენ მაინახო; ერთ თეართი ერთად.
 გამოიტანით; თიართი გამოეიტანია – აცი-
 ნებს.

თივა (N:Plant) tiva ერთგვარი ბალახი. თი-
 ვა და ბალახი ბეური მოდის და წყლიან ად-
 გილი არი.

თითან (Pron) tilan თითონ titon (Pron),
 თითონანთა titonanta (Pron). თეითონ. ეგ
 რაქთენ კომლობადა არი, რო მამულეზი თი-
 თან აყე და პაიტაც ჯანი უდგაყე; იმ დღეს
 თითანაც მოვიდა და დაჯაგდა თავის სახ-
 ლჩი; თითან ყეინიც ვაზირითურეე მოი-
 დეს ემ თავჯერის სანახველად; ჩონი დიდი
 ყეინი რო მოიდა, თავისი მამა რო მოიდა,
 თითონა ესეზი შაქენეს ჩონთი კარგნი; ეს
 წაიყვანესლა და იქაურ მოიდა ხალღობო და
 თქოო, რო თითონა დარღობდა ეს მარიაში.

თითო (Pron) tito იხ. თითო-თითო. თითო.
 თითო თავის წოლს აიღებს და წამოიქლენ;
 ხალღი მოიქლენ თითო ერთ თეფშით.

თითო-თითო (Pron) tito-tito იხ. თითო.
 თითო-თითო. აჰ, ამა უნდა წაიღეს თითო-
 თითო მონახოს; ღამითა თქო რო დაწეგბი-
 ნო და თითო-თითოს წაეკალ, შაჭჭამყეო;
 დილობას აღარ მოხიდეულა თითო-თითობა
 მკითხთოო, რო მოლა, როგორ იყო?

თითო-ოროლა (Num) tito-orola თითო-ო-
 ლა titorola, თითო-ო-რალა tito-oralა. თი-
 თო-ო-როლა. ემ რამთენ სიტყუას თითო-ო-
 როლა მე ჩემთინ შოიმატე; თითო-ო-რალაც,
 რო პარსელები, რო შომოგრევიყენეს, ისე-
 ბიცა იყენეს. რამათოლა ერქო; თითო-ო-რალა
 ადვილები დაკარგულა, დაივიწყებიაყე;
 თითო-ო-რალ ქართველები არიან თავინთ
 ოჯახი, თავინთ ნათესავები.

თირზანობა (N:Play) tirzanaoba თირა-
 ნობა tiranaoba. სპარსული تيرزان.
 იგივეა რაც კაკლის თირზანობა. კაკალ-

სა, კაკალსა ვთირზანაობდით. თირზანაოფ იცი რა არი? – თირზანი პარსულ სიტყო არი, ვთირზანაობდით, კაკალს აი, ერთი დაიდებლა იქა, მე ვესროლი.

თირი (N) tiri სპარსული تير tir. ძელი. ორ დლესკ მიმუშავიდალო, მამიყრიდა თირ-ბანდობაზეო, რო თირი მინდა გავაკეთოო; აედექით მე და ჩემ დედაკაციის მამა, თოფე-ბი აიდეთ და წავედით, ამას თირი ჰქონდა.

თიფთიფი (Msd) tiptipi თიფთიფობს tiptipobs (V). წინწკვლა. თიფთიფს იქს; თიფთიფოფს წიმა; ეხლა ხო თიფთიფი დაიწყო და ეხლა დაიყურეფს.

თიქა (N) tika თურქული تيكه tkke. იხ. თე-ქას იქმენ. ნაჭერი. ქორწილის ხაღლსა თი-ქა პური წოოდეიანყე შირა და ეს ერბო და წამარიანიანყე; თიქა ერბოში აქო. /საქმე კარგად მიხდის; ერთი თეთრი ფარჩა არი, შილდი თიქა არი, არა?

თიქა-თიქა (Adv) tika-tika ნაჭერ-ნაჭერ. თიქა-თიქას ამილედებს დიდეფს, რო თორნეზე რო უნდოდა პური დააკრა.

თილა (N) liga სპარსული ليگه ligc. იხ. თი-ლას გატარება. ტიხარი. თილა – წნიკი ეედელი; ბალე ჰა, წინდის ჩხირია, დავიწყე-ვითყე და ხუთ-ხუთს შავქნითყე და ოობე-ტითყე და უკლითყე და, ელე მავრე თილა ავადენითყე.

თილას გატარება (Msd) tigas gağarēba იხ. თილა. ტიხარის აგება, გაკეთება. თილა გაეატარით ემ შუა.

თლიანი თორე (N) tliani tore ახალი მთეარე. თორე – თელი თხუთმეტისაო. თხუთმეტის დამესიარო, რო თელილა არი.

თმა (N) tma. თმები tmebi (N:Pl, Nom), თმები tmeebi(N:Pl, Nom), თიმები

timebi (N:Pl, Nom). თმა. რაც რო ქართეელი დედაკაცია, რამეს თავ-პირზე არ მახსობს და თავზენაც ინას დაიდეფს, თუ თეთრ თმა აქ, თუ თავი ჰტკივიის თუ რამე, ინას დაიდებავს; შენ რო იჯე რუვიის პირზე, ხალი გესო თეალის ძირზე, ბურმა-ბურმა თიმებითა, სურმა-სურმა თეალებითა.

თმათეთრი (A) tmatetri ჭადარა.

თმის ფულთან შეწონება (Msd:Ritual Phras) tmis pultan şəçəncəba რელიგიური რიტუალი, აწონინ თმის წილ ფულს და გადაპარსულ თმასთან ერთად მიიტანენ აღთქმის ადგილზე.

თონაგუ (Part) to nagu სპარსული تونو to nagu. ნუ იტყვი. ეს დატხილი დააგლო ექა და, თონაგუ, ეს მიილოდა და ეს ცეცხლიც მიილოდა, და ეს მიილოდა და ეს სინათლე მიილოდა; ტრედები, თონაგუ, მოიდეს და მაიყუნანეს ყმაწილი.

თოვლის გატყდობა (Msd) tovlis gağqdoma გაყინული თოვლის ჩატყდობა.

თოვლის გაჭრა (Msd) tovlis gağra თოვლის გარღვევა. თოვლის გაჭრა – არჯოფ და მიდიხარ, იმასა ექიან.

თოვლს (V) tovlisითოვლა itovlia (V:3,Aor), მათოვლა maatovlia (V:3,Aor), ითოვლეფს itovleps (V:3,Fut), უთოვლია utovlia (V:3,Result I). თოვს. ერთ ცოტა შუეა დამესყე გადასულიყო, რო ბერ კაცმა დოვოლიმა: ადექით, რო ძრიად თოვლს; ენახეთ, მართლა თოვლდა!

თოთოვი (A) tototqi თოთოხი tototxi. მსუქანი, მსხვილი, მოსული. მინმე რო გაბერილოფებთან, სუქანი იყოს, იმაზე იტყიან, თოთოვიო.

თოლ-ყური მაძღარია (V:Phras) tol-čuri mağğaria ყველაფერი საესა, ყველაფერი უხეადა. *თოლ-ყური მაძღარია – ყველაფერი არი სხილფეხობა, ფური და კამეჩი.*

თოლდასუქელი (N:Play) toldaxučli იგივეა რაც ბულუნობა. დასუქობანა.

თოლები დაგიდგეს (V:Phras) tolcbi dagidges თვალები დაგიდგეს.

თოლების გახეხება (Msd) tolcbis gaxexba სიმართლეზე პირზე დადგობა. *თოლები გიოხეხებია და იგრე მიჭრიტავსო.*

თოლების მოჭმუქნა (Msd) tolcbis močmučna თვალების მოსრესა.

თოლების ფოშტები (N) tolcbis poštēbi ქუთუთობი. *რაქსისხე თოლების ფოშტები აქ ემასაო, – ვიტყვიტყე.*

თოლზე დასმა (Msd:Phras) tolze dasma პატივისცემა, გადაყლა. *ჩონ თოლზე დაისომთ; მინც უნდა იყოს ქართულად რო ამბობდეს, ჩონ იმას ბეერ პატივსა ვცემთ და თოლზე დაისომთ.*

თოლთეთრა (A:Phras) toltetra ჯიუტი, უჩი. *ჩონ ვამბობთ თოლი, ჩონ ვიტყვით თოლთეთრა, მინმე რო არდამჯერო არი და არ წაეა, გაარიგოს; ვიტყვით, როგორ თოლთეთრა, არ მიდის, რო საქმე გაარიგოს /თორელი/.*

თოლი (N) toli თოლით tolit (N:Sg,Inst), თოლების tolcbis (N:Pl,Gen), თოლებში tolcbēi (N:Pl,Dat,Shi). თვალთ. *არს რო გახეხდავ და თოლი თოლის არა იჭრის, ის არი სივაკე ჩენთან; მაპხედა და თქო, რო ანს ერთ თოლი, თოლი ამათხარეო.*

თოლი არ უჭრის (V:Phras) toli ar učris თვალთ არ უჭრის, ვერ ხედავს. *თოლი არ უჭრის, არ უჭრის და!*

თოლი გზაზე აქო (V:Phras) toli gzaže ako თვალთ გზაზე აქვს. *გაიჭრეტავსო და არ მოდისო. მინმეს ელოლები.*

თოლი დაივარდა (V:Phras) toli dayvarda იგივეა რაც თოლი მოოგლო. თვალთ დარჩა. *თოლი დაივარდა ზედა /თორელი/.*

თოლი თოლს არ იჭრის (V:Phras) toli tols ar yčris ძალიან ბნელა.

თოლი მიივარდა (V:Phras) toli miyvarda თვალთ შეავლო. *თოლი მიმეარდა; თოლი მიმეარდა და ვერ მოვიტალე რო წორათა ენახო; თოლი მიმივარდაო და ეს საქმე რო ეაკეთებდიო, კედარ მოვიკითხეო.*

თოლი მოოგლო (V:Phras) toli moogdo იგივეა რაც თოლი დაივარდა. თვალთ დარჩა.

თოლიან ადამიანი (A) tolian adamiani სხეებზე თვალდადებული, შურიანი ადამიანი.

თოლის აქნევა (Msd:Phras) tolis akneva წარბის აზიღვა. *თოლი ოუქნევა.*

თოლის გამოყვანა (Msd) tolis gamoqvana გამოუყვანო gamoqvano (V:Sg,2,Conj II). საქსუი თვალის გამოყვანა. *ეს ერთი თოლი. თოლი გამოუყვანო! /თორელი/*

თოლის დაქნევა (Msd) tolis dakneva იგივეა რაც თოლის დაცხობა. თვალის ჩაკერა, თვალთთ ნიშნება. *თოლი დოუქნევა.*

თოლის დაცხობა (Msd:Phras) tolis daxoba იგივეა რაც თოლის დაქნევა. თვალის ჩაკერა, თვალთთ ნიშნება.

თოლის ეკალი (N:Insect) tolis ekali ნემსიყლაბია. *მწერია – კუდას ჭამს.*

თოლის ქასა (N) tolis kasa იხ. ქასა. თვალის ბუფე.

თოლის ქირა (N:Phras) tolis kira წამხე-

ღურ, მიმბაძეულ ადამიანს ეტყვიან. *თუ ჩემ პაპანდელა ვაშლს ჭამს და მე არ მინდოდა, მაგრამ მაინც ავიღებ, მეტყვის: თოღოს ქირა მოვინდა?*

თოღოს შაკიდვა (Msd) tolis šaxidva მწუხრო. *თოღოს რო შაკიდვას, მაშინ მოაღო.*

თოღობო (N) tolombo *თოღობმა* tolomba. სპარსული *تولمبو* tolombo. ღგუში, ტუმბო, რომლითაც იღვებიება მწონი. *თულუხი შევდლიბიყე, თოღობო შევდლიბიყე; იმაშინაც რო მინდოღეს შაუდლიბო, ერთი თოღობორო, ნეპარარი, თულუხი არი. სამ რაყამი არი.*

თოღსაკრავი (N) tolsaxravi სათვალუ.

თოღყოტა (A) tołqota თვალბაყაყა, თვალებდაყვლეპილი.

თოღჩი არ მომწონდა (V:Phras) tołci ar moyçonda თვალში არ მოსდლიოდა.

თოღჩი მოყვანა (Msd:Phras) tołci moqvanca თვალის ცემა. *თოღჩი მაიყვანეს/თვალის სტეს/; თოღჩი მაიყვანა – თვალი ეკრაო.*

თოღჩი შაძრომა (Msd:Phras) tołci šaxroma ტყუილზე პირზე დაღვომა. *სოძებს თოღჩი შეუძერ, მე არ მიქნიაო.*

თოღცუნცულა (A) tolcuncula ქაღების მოყვარე, ცული თვალის მქონე. *თოღცუნცულა! – უი, ხოდა. როგო იგრე მძულს იგეთი; მოიდა ის თოღცუნცულაო და ყმაწილსა თვალი კრაო.*

თოღწამოვარდნილი (Plcp:Phras) tołcamovardnili თოღები წამოვარდღეს tolebi çamogivardes (V). *წყველა. ჩონ ვიტყით: თოღწამოვარდნილი, თოღები წამოვარდღეს/თორელი/.*

თორა (N) tora იხ. თორრა. *ჭურჭელი, რაშიც პირუტყვს უყრიან საჭმელს/აფუსი/.*

თორა ბე ხოდა tora be xoda სპარსული *ترا به خدا* to rā be xodā. *ღმერთის გაფიცება.*

თორე (N) tore მთვარე. *თორე კირკიაღას არიო; თორე აკირკიაღებსო.*

თორე მეტულოფს (V) tore meçulops ახალი მთვარე მატულობს. *ხუალ თხუთმეტიია. თორე მეტულოფს.*

თორელი (N:Top) toreli *თორელიგ* torelçig (N:Dat,Shi). *ქართველებით დასახლებული სოფელი ფერეიდნის რეგიონში. თორელიგ თითო–ოროღა ლექსები ექ ჩონ ვიცით, ახჩაჩი არ იციან/თორელი/.*

თორელული (N) torcluli *თორელულები* torclulçbi (N:Pl,Nom). *თორელში მაცხოვრებელი.*

თორესავით არი (V:Phras) toresavit ari იხ. დასატული. *ღამაზია. მეტობა დასატულს ხმაროფს.*

თორიან ღამე (N) torian çame მთვარიანი ღამე. *თორიან ღამე'ჩიო და იგრე ნათელაო, რო დღესავითო.*

თორნა (N) torna იგივეა რაც ჭაპანი, ჭაპჭაპი. ნაწნავი.

თორნე (N) torne თონე.

თორნეს ღელე (N:Top) tornes çele ადგილის სახელი სიბაქში.

თორო (Part) toro *თორემ. ჭაყათ ძუძუ მოაწოვიტყე, თორო რამე არ დავაღეინით და რამე ზე არ დავაწუვიტყე; თქო, რო ჩემ ეკალი მამეო, თორო გარდაფერინდები და გადმოფერინდები და ემ ფარჩიღ პურსაო მოიტაკე და წაეაღო.*

თოროში (A) toroši სპარსული *تورشی* toršī/ toroši. მთავე. მიახარებების ნამა, ჩაფ-
ყრით წონე ჩირას, ქამარაყამსა, თოროშსა
კერავთ და გადმოიღებთ.

თორრა (N) torra თორა tora. იხ. თორა, ხის
ქვაბი. თორაითა, თორაით ნეხი აიტანითვე
გომზევა, რო ზამთრის წივა დაეკრათ.
არე რა იყვისე. ფილაქანზე აიღითვე, თო-
რაითა; თორრა – ჯოხის ქვაბი.

თორჯომა (N) torjoma არაბული *تارجوم*
tarjome. თარგმანი.

თორუი (N) touri თორუი toûri. არაბუ-
ლი *تور* to(w)r. გვარი, რიგი. იმამინაც რო
წაუღლთვე, აღმათ შიქლომატ, ემეც, ერ
თორუია, ერ ჯურად არი; ბოინიც ბეჰამინ
თორურ, ბოინი და თორელი, ესეები სუ გორ-
ჯესტანსეენ მოჰაჯერათ ქარდან.

თორჰინი (N) toûhini არაბული *توهني* to(w)
hin. იხ. პირის დაბრუნება. შეურაცხყოფა.
თილიქუნი დაკცხო, რო ერთი მოჰასელ-
მა მე თორჰინი მიყო, პირი დამიბრუნა და
ეს გააგდეთ მადრესასაყე; ის იყო, რო ამამ
მოიდა და თქო: ამა, ეს მინ იყო, თორჰი-
ნი მიყო?; იმამ რადსთი თორჰინი მიყო, მე
ღიღი ვარ ექაურა!

თოფის ყრა (Msd) topis qra ფყრიდა თოფ-
სა yqrida topsa. თოფის სროლა. ის ნამა
ფყრიდა თოფსა.

თოფრა (N) topra თოფრაკი topraqi. თხის
ნართით მოქსოვილი ტომარა. თოფრა, ტო-
მარა, ბალავითა და თხის, თხისთოფრა –
თხის ნასთით, თხის ნაითით მოქსოვილი,
იგეთ მავარ იყვისე, წყალი არ გვეღინის-
ყე, ხო, იმანი ჩაასხიანყე; ეხლა ისი მოი-
ღიანყე, ამაღიან ის ამღრეული იმ მიწე-
ბითა და ჩაასხიანყე ერთი თოფრა; თოფრა
ექსილე იყვისე და ეგრე შაკერილი, ეგეთ
პირი ფქონდისყე, აღმათა ღიღი, ეგეთი. ექ

ჩაასხიანყე, ემასყ ერთი ემე ფქონდა.

თოფრანი (N:Pr) toprani შტო-გვარი მარ-
ტულეში (ფერეღუნშაქრში).

თოღანი (N) toğani კრები, საყხი.

თოხმემორღი (N) toxmemorği სპარსული
توخم مورق toxm-e morq. იგივეა რაც კერცხი.
კვერცხი. იმიში რო შინ ვიყავ მაგონდების,
როა ორ რიალზე იყო კერცხი, თოხმემორ-
ღი ორ რიალზე იყო.

თოფალა (N) tofala თუფალა tuFala.
სპარსული *توفال* tofale. ყურძნის გაწურვის
შემდეგ დარჩენილი, ჭაჭა. ეხლა მოღთ და
ყურძენილა რო გაიწურისყე, დაივარდისყე
თუფალა; ეს თოფალა უნდოღისყე გაიწუ-
როს. უნდოღ ეს თოფალა გაიწუროს.

თუ (Cj) lu თუ. თუ ევჯაზს მოგეემო,
დატბრუნდეთო; აღამიანმა უთხრა, რო თუ
მინდოღესო, შენ კი ვერ გიზამ ეგრენაო?;
ურუჯილა გათავებულა, აღარ უნდა და-
ჭირობ. თუ მინმე უნდა დაიჭიროს, სწორი
არ არი, ურუჯობა ოზდაათი დღე, ერთ თე
გრძელდება; ეხლა თუ გიყორღეს თუ არ
გიყორღეს, უნდა ინა კელუმზე გქონდეს.

თუ შეიღი ქორი ყორი მყვანდეს, ცხოს კალ-
თაში არ ჩავსომ (V:Phras) tu švidi kori
qori mqvandes, cxos kaltasi ar čavsom
ჩემსას სხვას არ დევთომობ.

თუთი (N) tuti სპარსული *توت* tut. თუთა.

თუთლუმა (A) tutluma ძალიან მსუქანი.

თუთქალი (N) tutkali იხ. თუთქი. ნაღვერ-
ღალი. თუთქალი ის არი, რო ნაერის ქეშ
წახოულია, არ ეტყობის და რო გადი ზიდავ,
ცეცხლი არი და სინათლე არა, ცხელ-ცხე-
ლია.

თუთქი tutki იხ. თუთქალი. ცეცხლი ნაცარ-

ში, ნაკვერჩხალი.

თუკი (N) tukī თოკი/თორელი/.

თულა (N) tula სპარსული ქვაtula. ლუკვი.

თულა (N) tula სპარსული ქვაtula. ნერგი.

თულუხი (N) tuluxi თურქული. იხ. თულუხი. ტიკი. ტიკში შედღებენ მაწონს. *თულუხი დიდ ტყავია, გააკეთებენ თულუხად, ანსენი ამასთ შაიდლებენ, ჩონ ნეპრათ შავდღებეთ/დაშექსანა/.*

თულუხი (N:Pr) tuluxi იხ. თულუხი. მეტსახელი. მსუქან, დიდ აღმიანზე იტყვიან.

თუმანი (N) tumani თუმანი. ფულის ერთეული. *თუმან ფულს, სამას თუმან ფულს, რაძლა რო უნდ, ემ მაჯმაზე, დაადებ; ერბოს გამართომს, ბრინჯს გამართომს, თუმან ფულს გამართომს.*

თუნგი (N) tungi იგივეა რაც ბოლღარი. თუნგი. კოკა, თუნგი, ეგეზადები. ადლებდით, წაიდოდით, ავაესებდით და მოიტანდით და დღეში ორ-სამჯელ კა, წაიდით და მოადით რუეზე. /ბოინი/

თუნდად (Adv) tundad იხ. თუნდი. სწრაფად. *ეს წყალი ჩამოდის ელ ექ, და ექ თუნდად გადის; რად ეგრე თუნდად უწერები /რატომ მიგყავს მანქანა სრაფად/?*

თუნდი (A) tundi სპარსული آند tond. იხ. თუნდად. სწრაფი. *შოოკერაე, ჩარხები მაქ. სამ ჩარხი მაქ; თუნდია და ღიახ ნამაი ჩარხია, ანსი ღუგმას ადგილუფს ამაილუფსეე, ესეც გერდუფს გაიკერაე სეე.*

თუნდურა (N:Top) tundura ადგილის სახელი ფერეიდანში. *აღან თირანის თავზე რო წახლით, დაათორიალუთ, თუნდურა დაძაძადის.*

თუნი (N) tuni სპარსული تون tun. იხ. თუნის კაცი. ლუმელი ძველ აღმოსავლურ აბანოებში. *შეშა მაიტანიან და ანქ თუნი ქონდა, შოოკეთიანეე ემ აბონესა.*

თუნის კაცი (N) tunis kaci იგივეა რაც სიხინთი. იხ. თუნი. ცეცხლფარეში.

თური (N) turi სპარსული تور tur. იგივეა რაც ბადე. ბადე. ბადე არი, მაშ! თური ქქიან. *თური ფარსულია. თეეზის ჭერასათი თური არი; [თეეზს] დენითაც ვიჭერთ და ანკესითაც იჭერენ და თურიტაც იჭერენ; თური რამე არი, ეს დაბრუნდების და თაფლები ემ თურსაეე გაილენეე გარეთა, ჩაისხმენეე ემ ზარაქი.*

თური (N) turi სპარსული توري turi. პატარძლის მაქმანებანი ჩასაცემელი. *ახანძალს ლაბას ჩააცემენ, თური ლაბასსა.*

თუფბაზობა (N:Play) tupbazoba სპარსული تپباز تپبازი. ომობანა. *ითამაშებენეე, თუფბაზობას იქმენ; თუფბაზობა, რო თოფი, მასლან, თუფი იგრე არი.*

თუქარის ქმნა (Msd) tukaris kmna სპარსული توكاري توكاري. სახეების გამოყვანა. *ელა ზებუნმატები ელა შიღის წლისა შაიქნებიან, დაისმენ ყალიჩაზეგა, თუქარი ქენო, ნახშა დაისწავლო.*

თქენ (Pron) tken ქენ ken, ქენა kena. თქვენ. *თქენ რაც ვინდა, მოქცემთ; თავის ყაფლას მიაბარა, რო ქენ წყრან-წყრან წამოდითო და მეო წაეაღ, ერთს ენახავ, ამა ჩემი სახლი და ჩემი ცოლი როგონ არიანო; პირველად ქენა შიღობას გეზნებიეე, გამარჯობას გეზნებიეე.*

თქენი (Pron) tkeni ქენი keni. თქვენ. *მითხრა, რო მინდა მოიდე თქენი საქართველოში; თქენი წინაპრუფს აქა და კახეთში, ეს გოხარდების, ეს გოხარდების;*

მე ესე ვთქი, რო ქენი საქმე ძალიან კარგი საქმე'რი.

0

თხელი (A) txcili თხელი. თხელი თავის პირად სქეილი, აი, როგორც პური გათხელილ/თორელი/.

თხელწყალი (N) txcicqali ფონი. გოოფ-რთხილიო წყალიო, კოჭამდი მამადგაო, და აი მუხლამდი მამადგაო და წლამდი მამადგაო და გულისირზე რო მამადგაო და შიშთ ვერ გავედილაო ემ წყალზიო და. თხელიაო, მაშ!

თხლამი (N) txlami იხ. ქუთუთი. წირაბლი. თხლამი ქუთუთს ეძახიან.

თხლამი (N) txlapi ტლაპო. რბილი ტალახი. მაგარი არ არი, ჩირი ტალახია.

თხრა (Msd) txra ამბითხრა amaytxara (V:Sg,3,Aor). თხრა. ეხლა თუ კარტოფილის თხრა გენდობედი სეე, წაიდეთ იქ; წინანდელ უფროსეფს უთქომთეე, რო თხრა თხრაო და ციცა გამბითხრაო.

თხრილი (Ptcp) txrili გათხრილი. სადაც რო ხელით გათხრილია და გაკეთებულია, თხრილია.

თვრთიალებს (V) tɔrtialebs ათირთიალებს atirtialebs. ათვრთიალებდა atirtialebda (V:Sg,3,Impf), თირთიალებს tirtialebs (V:Sg,3,Prs). თრთის. ტკივილით თვრთიალებდა. /ახნა/.

იავანი (N) iavani იავანი yavani. ერთგვარი კერძი. შეჭამანდი, აკეთებენ მოწითებული ხახვით. ერთნაირი შაჭამადი, ხახს შეწევენ ვერძიშელი, ოსი და ცოტა წყანილები აქ/დაშქესანა/.

იავარი (N) iavari სპარსული ayeyavar. სამხედრო ჩინი, შაიორი.

იაღდას ღამე (N) ialdas game სპარსული ialyaldā. ზამთრის პირველი ღამე. ამღამ პირველი ზამთრის ღამე'რი, დიდი ღამე და ქქეია იაღდას ღამე და თქვენც ბედნიერად იყავით /თორელი/.

იარა (N) iara. იხ. დიარაეება. წყულული.

იაღჩალი (N) iağçali მახჩალი yaxçagi. სპარსული ქაჭყაჩალ. იფივეა რაც მოციკარე. მაციკარი.

იაყუთი (N) iaquti სპარსული ayeyāquti. იაყუნდი.

იაყუტი (N:Plant) iaquti იაყუნთი iağuntı, იაყუთი iaquti. სპარსული ayeyāquti. ვაზის ჯიში. წითელია ალუბალივით, ვაზის სხვა ჯიშებთან შედარებით ოცი დღით ადრე მწიფდება. იაყუტი ოცი დღით ადრე მამწევის; იაყუნთი მალე მამწევა.

იგეზად (A) igezad ისეთი კარგი, ისე კარგი. ერბოსაძლა რო გაეაწითეფთ და ემებ ჩაფყრითეე, იგეზად აგლაქი მოაყე, წითელწითელი; შაჭამადი და გაფი და ნაღლი და მოკრეფა და სარაეია ნამაი, ნამაი ციე წყალიც არი, იგეზად ალაგია.

იგეთი (Pron) igcti ისეთი. ემ ყეინის ყორმა, ისლა რო გომოუიდა, ფული ხარჯა და

ამართები აკეთა იგეთი, რო არც თავის მამასა ჰქონდა, რო ყეინი იყო, და არც სხო ყეინებს; ეს ჭა იგეთი ჭა იყო, რო მინაც ჩასულოყო შიგა, ცოცხალი აღარ ამოსულიყო.

იგრე (Adv) igre იხ. ეგრე. ისე. იმაში იგრე იყო, ამა ეხლა იგრე აღარ არი; იგრე რო ყორს ფარმანი მისციანყე, ზალსაც ილ ეგრე.

იზრინების (V) izrinchis იზმორება.

ილი (N) ili თურქული il. ბასტიართა საზაფხულო საცხოვრებელი კარავი.

ილიგეთი (Adv) iligeti იხ. ელ. აი ისეთი. იგეთი, რო გუმუგუტანია, ილიგეთს შოოტანთ.

ილჩი (N) ilçî თურქული ilçî/ilçi. ელჩი.

იმაკებს (V) imakębs იმაკა imakę (V:Sg,3,Aor). მაკედ რება, მაკლება. არა მაკულობსო, არ მაკულობსო. – ყისირი; მინაც რო მაღვით იმაკა, ცხადვით მაგვეფს; თოხლი არა, თოხლი დედალ ბატკანია, რო პირველათ იმაკოს და მაიგოს.

იმანი (N) imani არაბული imān. იმედი, უსაფრთხოება. მაგის ბედიც იციის და ის რო იმან იციის, არმინ არ იციის. ის, რო იმან იციის, ეს იმანი ნიშნავს ღმერთს.

იმასზევამ (Adv) imaszęvgam იმ ღამის შემდეგ. იმასზევამ – ხეაღამ არა, შემდეგ ღამე.

იმაშინ (Adv) imašin ემაშინ cmašin, იმაში imaši, ამაშინ amašin, იმაშინა imašina. იხ. იმაშინსუკან. მაშინ. ემაშინ ტელუმი ზარი და ესები არ იყო. მე რო იმაში რო დავიბადე, მინდორში ვაეიზარდე; ვაი ზარდოს. ამაშინ ბეური წყალი იყო, ეგრე არ იყო წინანდელსათ. მიწა იყო. ესები

რუეს წაიტანდეს, წაიღებდეს და მიწას არ გოოშებდეს ცარიალი დავარდეს.

იმედი (N) imedi იგივეა რაც ემიდი. იმედი. ღმერთო, მე დავწეები შენის იმედით და ან უნდა რო წაიდეს მენადირადაც, იტყის, რო ღმერთო, შენის იმედითო/მარტყოფი (ფერეიდუნშაპარი)/.

იმიითი (Pron) imiti იმიით imit. იმანთ imaant (Pron:Erg,Pl). იხ. ამითი, ის. იმათი. ნახეუარი იმიითი იყო და ნახეუარი ჩორი იყო, ჩემ მამის იყო.

იმის კაკალი ნამა გორავს (V:Phras) imis kākali nama goravs კარგი ბელი აქვს, უმართლებს.

იმისწინდამ (Adv) imisęingam იმის წინა ღამეს.

იმსხოსწინდამ (Adv) imsxosęingam სამ ღამის წინ.

იმღამ (Adv) imęgam წინა ღამის წინ.

ინა (N) ina ჰინა hina. არაბული hanā. ინი. ჰინას წაიღებენ, ახანძალს დოოდებენ; ინა წითელია და რანგი შავია, ელა ინასავით არი და შავია.

ინას დადება (Msd:Ritual) inas dadęba იხ. ინას ღამე. საქორწინო რიტუალის ნაწილი. და მერე მეორე დღეს, თაი მეორე დღეს ინას დადება, ინას კელებზე; ახანძალს წაყეიანენ აბრეჩი, იმიშინ ინას დაალობენ, დაალებენ თავზე, კელებზე დაალებენ, ფეკებზე დაალებენ.

ინას ღამე (N:Ritual) inas gęame იხ. ინას დადება. ინას დადებას ღამე. როგორც წესი, ეს რიტუალი ქორწილის წინა ღამეს სრულდება.

ინშალა inšala არაბული anšāllāh.

ღმერთმა ქნას, ინშალა ხოშჩი ინახო, ერთიო გუმუგუგ ზაენე, ჩინაცა ენახოთ; გასლა-გამოსლა არა გოქ, ამა ემერი რო, ინშალა, ქამ გამოიღეთ და გამოხიღეთ ექა.

ინჯინერი (N) inžincri ინჯინერები inžincrcbi (N:Pl,Nom). ინჯინერი. ჩამოსულოყენენ ინჯინერები და: ექაო, რა გაეკეთოთ? და რა გაეკეთოთ და რა უნდა? – იქ წყალი გადაიტანოთ; ჩემ ოლტაშები ერნაყრი ინჯინერია.

იონჯა (N:Plant) ionža იონჯა. სპარსული ٤٠٥٥٠٦٤. სათიბის ბალახი. დახე, იონჯა ეტყობის, რო ერთს მამკი, მეორეს მამკი, მესმეს გოოშებ და თესლი იქს, თესლს; იონჯა მოღის კალოზეგ, ვახშების, რო ვახშების, ორ თითით, ორთითიანი, ან ფიწალი არი ორთითიანი, ან ხუთი თითიანი, ემას აბერტყენ, ოოქცევენ, აბერტყენ.

იორჯა (Msd) iorǰa თურქული ٤٠٦٥٠٦٤. ცხენის ნელი სიარული. სირბილჩი იორჯა ოთხ ხელ-ფეხზე რო დგების, ეს არი, ნელ-ნელა სწავლობს რო ოთმაღზე ისწავლოს.

ირადის დაჭერა iradis dačera არაბული ا٤٠٦٤ irād. შენიშენის მიცემა. ხო დილობა რო შაიქნიწყე, მასლან, ირადი დაიჭირიყე, მე ხო ნათხოვნილა ვარ; ექთენს ირადს ნუ უჭერაყ.

ირევის (V) irevis მიზეზობს. ირევის – ყრალ ორსულობა რო აქ.

ირეცხავს (V) irecxavs ღელათა წესი აქვს. იტყიანყე, რო იმაში უნდა ღელაკაცი დაორსულდეს, დაგირეცხია თუ არაო? ჰოო, იმაში რო არ დაირეცხავს, ორსულად არი, რო დაირეცხავსლა, არ არილა.

ირტყმება (V) irtqmeba თავში იცემს. ირტყმება – წყინობს და თავში იცემს.

ის (Pron) is ისი isi. იხ. იმითი. ის, იგი. სეიძოლახანი დოჭრაზეგა ერთ ყოფილა საღარი, და ისი მოსულა, რო სოფელი დაიჭიროს; ის უფროსი ღელაკაცი იმით მეფედ იყვისყე.

ის რო გიყვარს, იმაზე გეფიცები (V:Phras) is ro giqvars imaze gepiccbi ფიცი. ვინც გიყვარს, იმას გაფიცებ.

ისიბეგრი (N:Top) isibcgrī სომხებით დასახლებული სოფელი ფერეიდანში. ერთი სოფელია, რო ახჩეის შუა და თორელ-ბოინის შუა არი, ისიბეგრი, აი, ისი რაც რო არიან, სუ სომხებია, ყველა სომეხი, ბატარა სოფელია, მაგრამ სუ სომხებია, ისენი ღარჩეს იქა.

ისინი (Pron) isini იმანთ imant (Num:Erg,Pl). იხ. ესენი. ისინი. კაკო, თავრობამ მათ ნება მისცესყე, რო ქართული ისწავლონ, სკოლა გაიხნას, ქართული ასწავლოსყე, დაისწავლიან, ჰო; იმანთ მე მთხოვეს, რო თუ შეგიძლიაო, მითუნიო, მოდი ექაო და ერთი ქელასი გუგუსხენო, თუ გამოვიგაო; იმათ სასადილო ჰქონდაყე; ეხლა არ ვიცი, ჩონ კარგად ვამბოფთ თუ ისინი.

ისპანი (N:Top) ispani ისპანსაყე ispansaqč (N:Dat,Ye). ისპანანი. ეხლა ეს ისპანანი რო ეგეთ გათქმულია, იმ თავის ნუგზეგა, ის, პირველად ის, სიტკბო, შექარი შეშებზე, ემ გყაყაყის ხაღობა მონახა; ისპანის ველი კაი ველია და კაი ხორბალიოც მოღის.

ისპნელი (A) ispncli ქალაქ ისპანანის მკვიდრი. ის ქართველი არ იყო, ისპნელი იყო ისი; ერთს ისპნელი ღელაკაცი ჰყავ, ალანაც ისპანანს სახელები აქ, ერთ ბიჭი ჰყავ.

ისპნურად (Adv) ispnurad ისპანპნურად.

ვალა, ისანურად ვერ ვიბნეფთ, ამა ჩონე-
ბურათ ვიბნეფთ.

ისტაფილი (N) is[apili სტაფილი. ზამ-
თარსათივა ჭარხალი გოქ, ისტაფილი გოქ
თაჲის ფონებითა; ისტაფილიც ელ ეგრე
რენდას ვიქთ და მერე შექარსაც ჩაყყრით
და აუადღუღებთ, ბატა წყალი და შექარი ჰა,
მერე ისტაფილსაც რენდას ვიქთ.

ისტილი (N) istili იგივეა რაც ესთჰელი. პა-
ტარა ტბორი /დაშქენანა/.

ისტირ-ნაღარა (N) is[ir-nağara იგივეა რაც
სტინ-ნაღარა. იხ. ისტირი. სტვირ-ნაღარა.
ისტირ-ნაღარა იყო იმაშინ, ისტირი და ნა-
ღარა. დოოკრიან, ემე ქენე და მოგვიყვანიან,
წავეიდიან და ქმარია/თორელი/!

ისტირი (N) is[iri ისტირი is[iri. იხ. ის-
ტირ-ნაღარა, სტინ-ნაღარა. სტვირი. ისტი-
რი რა დოოკრიანყე, ისტირი, იცი, ისტირი
რა არი? ეგრე დაიჭირიან ეგრე დასატუ-
ლათ დოოკრიან; ერთ ღამე დოოკრენ თამ-
ბაქი-შამბაქი, ისტირ-ნაღარა იყო იმაშინ,
ისტირი და ნაღარა /თორელი/.

იფო (Adv) ipo იპო ipo, უფო upo. უფ-
რო. იპო! იპო დიდები!; დღეს იფო მეტი
მისკა იმ თაგერმა ბიჭსა და ბიჭი წავეიდა
სახლჩი; ბატა დაამეტოს, დაამეტოს იფო;
მეტობა ქუნთრუშამ მოკლოსყე, ყოვილიმა
უფო არა, მეტობა ქუნთრუშამ.

იქით (Adv) ikit იქით, იმ მხარეს. ხომ-
სარსაყე ერთ ქალაქია ხომსარ დაიბახიან,
იქით მოსულან; ამა ხო ჩონ წინაპრები
იქით ყოფილან, იქაურობაც ელა გუინდა.

იქით მაზრა (N:Top) ikit mazra აფგილოს
სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

იყუსავების (V) iqusavec[is ვიყუსა-
ვე viqusave (V:Sg,1,Aor), იყუსავე

iqusava (V:Sg,3,Aor), ყუსაობს qusaobs
(V:Sg,3,Prs). იხ. ყუსა. დარღობს, ნერვიუ-
ლობს. მე ბევრი ვიყუსავე – ვიწუსარე; მე
ბევრი ვიყუსავე ქართველეფსათი.

იშარა (N) išara არაბული اشرار[šārc. ხე-
ლით მინიშნება. ესენი დაწყობენ, რა შენ
წყალი მაიტა, რა არ იძრახონ ერთმანეთ-
თან, შენ პური მაიტა, შენ ჩაი გააკეთე,
შენ ასე ქენ და აი იშარაით ვისაც რა უნდა,
ადგეს, მაიტანოს რა ერთ კირიას ესენი არ
იძრახებენ ერთმანერთან, პირმოკრულე-
ბია.

იხი (N:Bird) ixi იხვი. იხმა შემევეყარაყე
და ამამაცა თქო, რა საით მიხულ ალა მე-
ლაო? ქათამისა ხო ჭუჭულა არი და ძრიალ
ბაიტალა იხი წიწილა.

იხრუსტების (V) ixrusteb[is შაიხრუს-
ტა šaixrusta (V:Sg,3,Aor), მაიხრუსტა
maixrusta (V:Sg,3,Aor). იხრუსტება, იწ-
ვება. რაღაცამ იმდენად დაიწვა, რომ წყა-
ლი მთლიანად დომთაურდა და დაიჭმუჭნა,
წყალი გამათავებია და იხრუსტების; შაიხ-
რუსტა – რამეს ფარასათით ხო შოოშერ,
ცეცხლზე შაქურდების, ეს შაიხრუსტების.

კ

კაბა (N) *kaba* გრძელი ჩასატყეველი კაცისა. ადგა ფეკზე და ბარი ღოერჭო მიწაზე და კაბა გაიკადა, ჩამაქილა ბარზე და შოუპირაღმთა სერსათი, ავიდა სერზე; მესამე დღეს მივიდა, ნახა, რა კაბა და ბარი აღარ არი, წამოვიდა, თქო: აწყა მის მოვპარავო, აი, როგოი ხალღებივო!

კაბა (N) *kaba* კაბას *kabas* (N:Sg, Dat). კაბა. ქალის ჩასატყეველი. კაბას შაიკერავთ, პერანგს შაიკერავთ; ნიფხავს შაიკერავთ, დიდი – ოთხი ადლი, ჩიქილუმ დაიბურავთ, ჩადრებს წამოიხსამთ; ბიჭის დედაცა ჩაწყობს დახატულ ლაბასს ახანძალსათი, ფეკსამოსს, წინდებს, შალვარას და ორი ნიფხავს და ზედ პერანგს და კაბას ზედ გუქათს.

კადა (N) *kada* თურქული *qardāš*. იგივეა რაც ადა. ძმაზინი/.

კადაშანი (N:Pr) *kadašani* ქართველთა ერთი საგვარეულო თორელში. წიფწივანი, ხისხისანი, კადაშანი კადაშანი, დოღონი, გალუანი, კაკრინა, წარუკა, – ესეები'ყო, რა მე დამიწერავ.

კავი (N) *kavi* კავი. საფეთქლებიდან ლოყებზე ჩამოშვებული დახვეული თმა. კავები გაქბურმა-ბურმა; თქენ ირანელებსავით გაციათყე და მე ის ძელებური, ის კავები რა დავრეხილიაყე, სურათეფჩი რა მინახნი, იგეთ ფორმაში ვიყაით.

კავი (N) *kavi* კავეფს *kaveps* (N:Pl, Dat). კავი. მიწის სახუნელი იარაღი. მეტსა ხელით დავამზადეფთ ემ კავეფს, ხელის ექით-ექა; კავი, რამე, ტაიკს რა დაჭჭრიდით, ემაზე დავაზმანებდით. თაის ზომით, ემაზე

დავაზმანებდით და მოჭჭრიდით.

კავი (N) *kavi* მოკაუჭებელი რკინა, რამის ჩამოსაკიდად. აუესით ერთი დიდი ოთალი ზეითა. პოდა, მერე მოიტანით და ერთ ნეკრა ჩამოაბით ემ კავებზეგა, ტერჩი, ჩამოაბით; კინა მოკაუჭებულა.

კათულა (N) *katula* იხ. მარტოკათულა. ხე. ჩენ გოხი, ხე, კათულასაც ეეტყით/თორეული/.

კაკაბი (N:Bird) *kakabi* კაკაბის *kakabis* (N:Sg, Gen). კაკაბი. აქ მიხედავს-მახედავსო და კაკაბი ხო როგორ გულით დაღის, კაკაბის სიარული ვინახავ? კაკაბის ბუშები ჩიორა.

კაკალა (N) *kakala* კალატონი/დამქესანა/.

კაკალა (N) *kakala* კაკალას *kakalas* (N:Sg, Dat). იხ. ფიანდაზი. წითელი აბრეშუმის ნაჭერი. ქორწილში პატარძალს ჩამოაფარებენ სახეზე. მაად ერთ სე მეთირი, ჩარ მეთირი ერთ წითელ კაკალა არი, იმას გარდააფარებენ თა ექნობამდი, გარდააფარებენ და იბიშიდა, რა საღობო შაიქნების და მოიღუნ, წაიყუნანონ, ბეჭებდი ამ ნეფიანთ კარასაყე, მასაღან, სი-ჩელ ნაჭარი; კაკალას, კაკალას რა გავდამაფარებენ, ექით ძმა მაქიდეფს და ექითაც მაზლი.

კაკალბიძის წყარო (N:Hydr) *kakalbişis çqaro* წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). ემაწილებდი კაკალბიძის წყაროსთან აძოვებენ.

კაკალი (N) *kakali* კაკალით *kakalit* (N:Sg, Inst). იხ. მაღზა. კაკალი. კაკალი არი, ნუში არი, კარზადი არი; ერთ რაყამიცი კაკალით გაეაკეთათ, ჭესენჯუნს.

კაკალუა (N:Animal) *kakalúa* კაკალვა *kaklva*. მამალი ვირი. მამალი ვირს იტყვიან

კაკალუა – მინმე რე დაღეს ყირილზე, ეტყინან: რა კაკალუასავით ყირიო.

კაკანი (N:Pr) *kakani* შტო-გვარი თორულში.

კაკბის კვერცხი (N:Plant) *kakbis kvercxi* ვახის ჯიში, მტვენი წვრილი მარცვლებით.

კაკბის წყარო (N:Hydr) *kakbis cvaro* წყაროს სახელია ფერეიდნუშპარში. თითოს თავისი სახელი აქ: ბულბულის წყარო, კაკბის წყარო; წყაროები, თავის კაკბის-წყარო – ქართულიადა.

კაკლის თირზანაობა (N:Play) *kaklis tirzanaoba* იგივეა რაც თირზანაობა. ერთგვარი თამაში. კაკლის თირზანაობა არ იყო?; თირზანაობა, თირზანი პარსულ სიტყეო არი, ვთირზანაობდით, კაკალს აი, ერთი დადებდა იქა, მე ვესრუდი, რე მოახტებდი, თირზანაობა, თირზანი პარსულ სიტყეო არი, ვთირზანაობდით, კაკალს აი, ერთი დადებდა იქა, მე ვესრუდი, რე მოახტებდი, აიღებდი.

კაკლის ნაჭუჭი (N) *kaklis nacuci* კაკლის ნაჭუჭი.

კაკრინა (N:Pr) *kakrina* შტო-გვარი თორულში.

კალაპოტი (N) *kalapoti* კალაპოტს *kalapots* (N:Sg,Dat). კალაპოტი. სათანადო მოყვანილობის ფორმა. ტალახს რე მაგუნდაეებ, მა! ერთ კალაპოტი საპონი მამეო, კალაპოტი იყეისყე და დაეჭრითყე დიდ, რე მოიტანდენ, დაეჭრითყე, აი კალაპოტ-კალაპოტს გაეაკეთეთყე; კალაპოტი, კალაპოტი მა!

კალთა (N) *kalta* კალთა. შეილი რე დედის კალთაში არ იზრდების, ჩირილილის ვარდსავით ყითელი იქნების; უხე, კალ-

თა აქო, რე როგორ სუფთა კალთა აქო, რე უფალოს კალთა აქო.

კალო (N) *kalos* იხ. კალობა. კალო. მოსწორებული ადგილი, სადაც პურეულს ხარებით ლეწვენ. უბედურის კალო ხო იცი რა'რი, ნაძგა ზედა აქ; კალო გოქ, სუ რამე გოქ, ბაღე; იმის უკანაც ხო ცომის მოზელა იყო, პურის დაკრეა იყო, კალო და ნიავება იყო, ეხლაც ხო ელს არი; იმაში რე კალო იყვისყე, შოქსიან ჩუმფარაზეგა, კვერზეგა, ეაცხავებდითყე.

კალობა (N) *kaloba* იხ. კალო. კალობა. გერიმ გაზაფხული შაქნის, გერიმ კალობა მოიღის, ჩემ აღანთას რაიათობა გოქონდისყე/თორელო/.

კალოს მოხაპვა (Msd) *kalos moxapva* მიწის დასველება კალობის დროს. ვაკე მიწას ჯერ მორწყავენ, შემდეგ ზედ ფარცხს წამოტარებენ. მიწა ხაას აიგლებს. ამ ხააზე ბზეს მოაბნევენ და საგორველათი დატკეპნიან. კალო მხად არის. კალოს მოხაპვა – ხო ერთ უღელ ხარს შაამამ და ერთი გუთანი ხო არ არი, ფარც ხია. ფარც ხზე მატარა ბაეშე შესომ და ეს ატარებს. ატარებს და ეს ტალახი ხომ გაკეთების ხარებისგან, ეს ფარცხი ხაას მაიგდეფს, ურეეს, ურეეს, ურეეს, ხაას მაიგდეფს და გააკეთეფს კალოზეგა და გოუშებ, გაშრება და ბზეს მაყირიან და საგორველას მაგორეებენ, გამაგრების ესები.

კალოს ჩალაგება (Msd) *kalos calageba*. კალოს დაბთავრება. შემოდგომის მოსავლის დაბინაება. კალო რე ჩალაგების, გათაელების, გლეხის საქმე გათაელების.

კალოს ჩალაგება (Msd:Phras) *kalos calageba* კალო ჩაჯალაგეთო *kalos calageba* (V:Pl,1,0). დაბერება. ბერ კაცი იძახის, რე ჩონ დრო აღარ არიო, ჩონ დაე-

ბერდითო, კალო ჩავალავეთო, ჩონ კალო გუგულეწიაო, ქენ უნდა გააკეთითო.

კამბეჩი (N:Animal) kãmbec̣i კამეჩი. ყვე-
ლანაირი, რომელიც რო ცხორი რო მოა და
დაეხოვის ერთგანა, გაატალახეფს, ამ-
ღრეფს, კამბეჩი შოორეფს, ეს ამღრეფს,
შოორეფს წყალჩი, კალო რო მოხაითიყე.

კანკლიკოვზი (N:Animal) kãnklikovzi ბა-
ყაყის ნამიერი. კანკლიკოვზი ბაყაყის ყმა-
წილო.

კანკლობა (Msd) kãnkloba კანკალოფს
kãnkalops (V:Sg,3,Prs), იკანკალო
ikãnkalo (V:Sg,2,Conj II). ასკინკილა.
კანკალოფს – ყმაწილი დახტის, ხტუნავს;
არ ირბინო [კი არ ირბინო], წახიდე ანქა
ერთი თა იკანკალო ცალ ფეკით.

კანტარა (N) kãntara ხელოვნური რუ. კან-
ტარას ვაკეთათ, კასრა შუაზე გატჭრით,
ნავივით არი/დაშქესანა/.

კანტარა (A) kãntara ის მიწა, რომელიც
სხვა მიწების ზედმეტი წყლით ირწყვება,
ბახსავით არის. ის მიწა, რომელიც ირ-
წყვეის, კანტარა არის/დაშქესანა/.

კაბ-კაბი (A) kãp-kãpi თითო-ოროლა, მეჩ-
ხერი, ღერა-ღერა. ერთ კაბი, ერთ კაბი.
ხორბალსა დათესენ ეხლა ხორბალს ამი-
ღებს, ზამთრის. ეხლა როგორ ამოიღებს:
თოვლი რო მოა, გაყინავს, ხო! რო გაყი-
ნავს, ეს ცოტა გათბების, ეს მიწა თავის
თავს ამიბიდავს ანს. და ამ ხორბალს ამ
ძირსაყე ამოიტანს, დაეარღების კაბ-კაბი-
ლა; კაბ-კაბი წერი.

კაბი (N) kãpi კაპი kãppi. ის. კალი. ხის
წერილი ტოტი. კაპი და ფიჩხი, ხეს რაძ-
ლა რო ტოტი აქ და წრილ-წრილები, ის
არი ფიჩხი. რო მაიტეხ, ფიჩხია, ერთ კა-
პი წონილი – ბალახის პატარა ტოტი; კაპი –

ტოტზე რო წრილ-წრილებია.

კაბი (N) kãpi ღერი. ორი კაბი თმა; ორ კაბა
ადგების თავზე, მამალი უნდა ღოუკლა და
ეს დაჯღების.

კაბი (N) kãpi ნიკაბი.

კარაზანა (N:Insect) kãrazana იგივეა რაც
კერაზი, კარაზუზუნა. კარაზანა, ფუტკარი.
კარაზანა ყითელ კერაზები, ჩონ ვიტყით
კარაზანა; ფუტკარი, რომელიც უტებს;
ჩონ სუველას ვეტყით კარაზანა, თაფლიან-
სა და უთაფლოს/დაშქესანა/.

კარაზანას გოლი (N:Top) kãrazanas goli
ადილის სახელი თორელში. ახალრუვი,
გძელმიწეები – ანქ იყო მოკლე მიწა, ექ
კარაზანას მიწეები – კარაზანას გოლი.

კარაზუზუნა (N:Insect) kãrazuzuna იგი-
ვეა რაც კარაზანა. ფუტკარი. /ახანა/.

კარაქა (N:Plant) kãraka ერთგვარი ბალა-
ხი, ფხალი. ეგ გაზაფხულზე ელამ მაშინ
რო ნაკარქათამა, დაბბალი რო ამოა კარტო-
ფელჩი, ქალები, დედაკაცები წაელენ მაი-
ტანენ, კარტოფელიჩეა გამწონების. ამას
მაიტანენ, მაიხარშენ და წელასა, ჩონ ვიტ-
ყით წელასა, მანონსა დაადებენ, ზედ რო
გაყივდეს და მერე შაიშქამონ. – კარაქაც
არი. – კარაქაც, ხო, კარაქა ზაფხულჩეა.

კარაქი (N) kãraki კარაქს kãraks
(N:Sg,Dat). კარაქი. ერთს კარაქი ერბო –
პარზალი ქქონდა, ამ სხოს არცრა არა ქქონ-
და; ეხლა ამოღეფთ კარაქია მოოტანთიყე
და კარაქს და პურს შაშქამენ, თაფლს შაშ-
ქამენ დახატულათ, იმ ყმაწილეფსათია
ხეთმათს ვიქთ, რო ეკალათ არი, იმუშაონ
დახატულათ.

კართუკანა (Adv) kãrtukana ახლოს. თბი-
ლი სი კართუკანა არიო.

კარის მოშება (Msd) *karis mošeba* კარის გამოშება *karis gamošvcha* (Msd), კარი გაიში *karī gaiši* (V), კარი გამაიში *karī gamaiši* (V). იხ. მოშებული. კარის დაკეტვა, კარის მიხურვა. *კარი მოუში; კარი გაიში. /კარი გაიხურე/; კარი გამაიში. /კარი გამოიხურე/; ბუშფესაც მამამთილთან ძუძუ არ მოაწოთიყე, უნდა ესეყე, შაიღეთ ოთახში, რო არშინ არ იყოს, კარი მოოშოთ და მოაწოთ. კარი მოოშეთ, რო არშინ არ ღუგუნახოს.*

კარკალი (Msd:Voicc) *karḳali* მტრელის ხმა. *კრეტმა წაიდა, თაის ბარტყეები აიყუნა, ხარზენ დაიგლო და ვირსაყენ და ნემსაყენ და მამალსაყენ კარკალი თქო და წაიდა.*

კატანა (N) *kaḷana* იგივეა რაც კოტი. კნუტი. ბაიტა კატა, კატუნა: *ჩემ ბიძა ჩემ ბაიტა დას ეტყოდა: კუკუნა კატანა.*

კაშკაში (Msd:Voicc) *kašḳaši* ვიკაშკაშოთ *viḳašḳašot* (V:Pl,1,Conj II), იკაშკაშო *iḳašḳašo* (V:Sg,2,Conj II). ხამალა გულანად სიცილი, ხარხარი. *მოღი ერთი ვიკაშკაშოთ, და თუ არ გიჭირავ ესე და ის საუბარი მოიდა და ეტყობის, რო შენ ვინდა იციინო, იკაშკაშო.*

კაჩა (N) *kača* ფერლი.

კაცია და თავის საუბარი (N:Phras) *ḳacia da tavis saubari* სიტყვის კაცია.

კაჭკაჭანი (N:Pr) *kačḳačani* შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდნუშაპრში). *კაჭკაჭანი ჩემ მეუღლეს ღეღინთ ბიძანია; კაჭკაჭანი, ჯანეიანი, ჯანეი პარსულ სიტყვა არი, მოშულარი, მოშულარი ნიშნავს. – ხანღულანი, ჯინის ქუჩანი.*

კაჭკაჭი (N:Pr) *kačḳačī* კაცის მეტსახელი თორელში. *თითო ემ ემე არი, სახელები ღლორქეამეყე: კაჭკაჭია, ერთსა ღლორქემ-*

ყე; კაჭკაჭი – თავის თავ-პირი და თავის საქმეებია შაადარფეს ამ ფრინველს.

კაჭკაჭი (N:Bird) *kačḳačī* კაჭკაჭი. *კაჭკაჭიო მოვა და გოიხარებავს. /სტუმრის მოსვლას ახარებს/; კაჭკაჭი ვარ, მე მოუღდივარ კაჭკაჭი ვარ, მე მოუღდივარ, ჩაგახარო.*

კახურდიანი (N:Top) *ḳaxurdiani* გორა მარტყოფში (ფერეიდნუშაპრში).

კებნა (Msd) *ḳbcna* იკებნავს *iḳbcnavs* (V:Sg,3,Prs), უკებნ *uḳbcn* (V:Sg,3). *კებნა. ზუზუნა იკებნავს; ტკიპი ცხორსაყენ, თხასაყენ მოა, აღამიანს უკებნს და ემ თაუნს ჩაპყოფს ემ აღამიან ტყავის ძირზე და სიხლსა წოუნს.*

კებნა (Msd) *ḳbcnča* იგივეა რაც კმენა. *კებნა/მარტყოფი (ფერეიდნუშაპარი)/.*

კბილების ჩაყრა (Msd) *ḳbilebis čaḳra* პროტეზის გაკეთება. *არშინ არ გაიგეფესეყე, რო მე ჩაყრილ კბილი მაქ, იგრე ჭჭამ.*

კბილი (N) *ḳbili* იგივეა რაც კვილი. კბილი. *ის ცხრა თთის ბავში ქენ ქართველების ორის წლის ბავშვის ტოლ იყო. კბილები – ორ კბილ ომოუნდა. ღაპარაკი იცოდა; ემ ყუნამა წაიდა, რო ღედუფალა დაიჭიროს, ღედუფალა წაწუნდენიყო ემ ნისკარტზე და მეეჭვირნა თავისთვინ. ბურზიკალაბღესო ეს ორნიო. არც ეს იმია ვერ შაიშებიყო, ყორანი ამ ღედუფალას არ უშებდა და უჭირებდა ამ კბილებითო, ეწებოდაო და ვერც ყარყარებდაო.*

კბილის ამოღლეჯა (Msd:Phras) *ḳbilis amoglečḳa* უსამოენო საქმის მოცილება.

კბილის ამოღლეჯა (Msd) *ḳbilis amoglečḳa* კბილები ამოღლიჯოთ *ḳbilebi amoygličot* (V:Pl,1,Conj). *კბილის ამოღება. მივალთ, კბილეფს ამოიგლიჯოთ. კბილები ამო-*

გლიჯოთ.

კბილის დაქოლავება (Msd) k̄bilis dakolavc̄ba კბილებს დაქოლავებს k̄bilebs daakolavc̄bs, კბილებს დაქოლებს k̄bilebs daakolebs. იგივეა რაც კბილის მოჭრა. იხ. დაქოლავება. კბილის მოჭრა. კბილებს დაქოლავებს; კბილებს დაქოლებს.

კბილის დაჩლუნგება (Msd) k̄bilis dačlungc̄ba იხ. დაქოლავებული, კბილის მოჭრა. კბილის მოჭრა [ხილისგან].

კბილის მოჭრა (Msd) k̄bilis močra იგივეა რაც კბილის დაქოლავება. იხ. კბილის დაჩლუნგება. კბილის მოჭრა.

კბილს მატლი ღოუჯდა (V:Phras) k̄bilis małli douj̄da კბილი გაუფუჭდა.

კდარ კუა (N:Phras) k̄dar k̄ua უსაქმური. კდარ კუა აი, როგორ ადამიანია, – ცული, საქმეზე არ წაიღეს, არცრა არ იცოდეს /თორღელი/.

კდარი (N) k̄dari კდარს k̄dars (N:Sg, Dat). მკედარი. ის კდარია, კდარის უკან საუბარი არ არის კარგი; აი ველი რო მაკიდლო, კდარს რო ველი მაკიდლო, ასიანათ უნდა დაიბანო კარგათაო.

კდემო (N) kdemo შუბლის ზედა ნაწილი (?). ვარს აღარ ვეტიყვით ყაბახიო, ვარს იმაში, რო კდემოზე ექ დიდი ქა აქ, როგორ უთხრა ყაბახი-მეთქი /ხარზე არ ვეტიყვით ურქაო, ვარს, მაშინ როცა კდემოზე დიდი რქა აქვს, როგორ ვთქვა ურქაო/.

კედელანი (N:Pr) kedelani შტო-გვარი მარტყოფში. რაც უთხრეს: ეგრე ქენ, არა ქნა, კედელანთაყე'რი, გაკედელაღდა.

კედელი (N) kedeli კედელები kedelebi (N:Pl), კედელის kedelis (N:Sg, Gen).

კედელი. ერნაყრი კედელი აგონ, ერნაყრი წაიღენ ემესთა; ეს ზუსტად ერთი ჩონ კედელის უკან იყო.

კედი (N) k̄edi კედით k̄edit (N:Sg, Inst). იგივეა რაც საბელი. იხ. ძაბი. ძაფი. კელი ქართულია, ძან წნიკია, როსაც რო გინდა ქოთი შაკერო, კედით უნდა შაკერო; ეგლიდე, ეგლიდე აიღის ცინი, ეგლიდე კელი, ეგნსამოსი დაკეროს, ეს გაცინისყე.

კედის დაჭერა (Msd) k̄edis dačc̄era კელი ღოუჭირეო k̄edi douč̄irc̄eo. იხ. ფესების დაჭერა, დაჭერა. მწეანე ლობიოს გარჩევა, ფხისგან გათავისუფლება. კელი არ უნდა იქონდესო, კელი ღოუჭირეო, ფესი, კელი არ უნდა იქონდესო, ქალები რო წაველენ, იყიდიან, ერთ გადაიტეხენყე და ეგრე გასინჯავენ.

კედლის გატარება (Msd) k̄edlis gačarc̄ba ჩახერგვა [მღინარის]. ბევი ჩამოღის და ბევის უნდა წინ კედელი გოუტარო, რო მიაბრუნო იქით, თუ არადა, როგორ მიაბრუნებ! კედელი უნდა წინ გოუტარო, ამოუტარო, რო ის წყალი მიაბრუნოს სხოვნიო. ისიც იგრეთ კედელი იყოს, რო თუ ბევრ წყალი მოიღა, არ წაიღოს; ჩუღრუთის ვარაზევა ისეები რო ასულან, კედლები გოუტარებიაყე და სანგარები შოოკრავევი, ექა რო იტყიანყე, რო სამარველების ყელს დაიძახიან, ექა და თელ სიხეს შაიკრავენ.

კეთავს (V) k̄etavs გამოკეთოს gamok̄etos (V:Sg, 3, Conj II). კერავს. ლაბასი გამოკეთოს.

კეთილი (Ptcp) k̄etili გაკეთებული.

კელობს (V) k̄elobs კოჭლობს. ფეხი კტკი-ეოდა, კელობდა – ცოტად კოჭლობდა.

კენწერი (N) k̄enc̄c̄eri კენწერო.

კენჭაობა (N:Play) kənčəoba ვიკენჭავით
vikenčavit (V:Pl,1,Aor), კენჭაობლითყე
vkenčəobditqə (V:Pl,1,Impf). გოგუბის
თამაშია. *კენჭაობა გოქ. გოგუბი ითამა-
შებენ, საში ბატარა ქუა არი. ქუას აისრი
და დაიწყებენ კენჭაობა და ერთ სხონაირი
კენჭებიტაც წაიყრიყე. აიჰყრი და ეგრე
დაიჭერ – წაყრი. ესე გოგუბის თამაშობა
არი; მელა დამეიწყებიალა, ვკენჭაობლით-
ყე.*

კერაზი (N:Insect) kərazi კერაზანა
kərazana (N), კერაზანები kərazanebi
(N). იგივეა რაც კარაზანა. ბზიკი, კრაზანა.
*ყითელე კერაზები ზო არიან, კერაზანები,
როგორ ყითელია? – იმას იგეთ ვარდებს
იქსყე; კერაზი წნიკწნიკებია, ყითელი
/მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.*

კერზი (N) kərzi *კერძი* kərzi. წილი. ყორი
რო გაგითხოვებია, იმას უნდა თაის კერზი
წოჯლო. ბალი რო მაიბალო, ყმაწილი იტ-
ყის: *ჩემ კერზი სად არიო; მოვზელთ და
თორანეს ავანთებთ და ემას დაეკარავთ და
თუ გუნდა, რო ნათხოვნი ყოწ, იმას კერზი
წოწლოთ, ემას გერობ კერცხს ჩავყვლით
და გატქეჟავთ ნამა და.*

კერნა (N:Animal) kərna იგივეა რაც
წყლის ძაღლი. კვერნა. *აი ჩვენა თორელში
ვეძახით წყლის ძაღლი და სოფელი ბოინ-
ში ამბობენ კერნა /თორელი/.*

კეური (N) kəuri კევრი kəvri. კეურს kəürs
(N:Sg,Dat). კევრი. სუყელა საქმე ერთ ადა-
მინი გყოვ, ერთი გუთანს აკეთებდა. ერთი
კეურს აკეთებდა; ერთი ჩუმფარასავითაა,
კევრი იყვისყე, კევრი იყვისყე და ოობითყე
რო ჯარებსა და ლეწევილსყე.

კერცხი (N) kərcxi კერცხით kərcxit
(N:Sg,Inst). იგივეა რაც თოხმეპორჯი.
კვერცხი. *ვარობ კერცხი დაღვა; პრასასა*

*გავაჰმობტყე და კერცხით გავაკეთებტყე
ქუქუსავით და შაჰჭამტყე.*

კეცი (N) kəci ნაკეცი. *კეცის ადგილზე მო-
ამსე.*

კეცი (N) kəci სახენელი იარაღის, გუთნის
ერთ-ერთი ნაწილის სახელი.

კეხა (Msd) kəxa კეხს kəxs (V:Sg,3, Prs).
იხ. მოკესარე. კეხნა. *კაცი რო თავისთავს
აქეებს, კეხს.*

კვამლი (N:Old) komli კომლი kəmli კვამ-
ლი.

კვილი (N) kvili იგივეა რაც კბილი. კბილი.
*ჩემი ზღოზზე ადრე იტყოფეს: თუ ყმაწი-
ლი ვირზე შაისო, დიდი კვილები ომოყა;
თქვენი ენაზე კბილები და ჩვენთან კვილი.
ჩვენ ვეძახით კვილი /თორელი/.*

კვირი (N:Pseudo) kviri კირი. *თორანე რო-
გორი გაკეთებულაია, თიხით გაკეთებუ-
ლაია, ეს უნდა ქუაით, და აჰაქი, ქუას რო
გამაისწოვ, კვირი, არა, კვირია?*

კვირია (N) kviria კირია kiria. კვირა, შვი-
ლეული. – *ერთი კვირიას შემდეგ, ერთი
კვირიას უკან, ჰა; კირიანი ერთხელ.*

კიბე (N) kibe იხ. ფილაქანი. მისაყულებე-
ლი კიბე. *კიბე – მიაყუდე, აიდე, გაღვიდე;
კიბეტა ორ ჯოხია: ერთი ანქით, ერთიც
ექითა, ემ შუებზე ხურდა ჯოხები გაყრი-
ლია, რო საფეკურებ დაეძახით, რო ფეკე-
ბი დაეაღათ და აიდე; ხის კიბე, რო აქეთ
იქით მიიტანო. – კიბე დადე და ადი გომ-
ზე.*

კიბე (N:Top) kibe გორა მარტყოფში (ფე-
რეიდუნშაპრში).

კილობანი (N) kīdobani ჰურის შესანახი.
დიდი თორანეები გოქონდა, დაეკრევილი

და კილობანები გოქონდა, შავაწყვითიყე, აუკუსითყე; იმაშიდა რო მოუერდისყე, ბალიში, პური – ესები კილობანში შავაწყვიტყე – ზამთრის გოქონდისყე.

კივილა (A) *ktivila* ხამაძლა მოლაპარაკე. რარი ეს გაგი ზღია კივილა ყამაწილი!

კივილზე დადგომა (Msd) *ktivlzc dadgoma* აკივილბა. დაღი სყე კივილზე.

კითხვა (Msd) *ktivxa* კითხულობს *kitxulobs* (V:Sg,3,Prs). კითხვა, სწავლა. მოუყვანა ერთი მუაღუმი ემ ბიჭსა და ასწავლა წერა-კითხვა თა იქამდი, რო ნამა დაისწავლა გაკითხვა და დაწერვა; ა, ეს ასაღლა ზღები ყველანთ ქართული იციან და აი ეს ემები კამპუტერი რო გამოსულა და წიგნები ხო ბეერი, ხო იმაშინ ცოტა იყო და ეხლა ყველანი წიგნებს კითხვობენ.

კითხვა (Msd) *ktivxa* კითხობდეს *kitxobdes* (V:Pl,3,ConjPrs). მღერა. ეს კითხვა ემერი, რო იკითხვენ და იშუშპრებენ; და ეხლა კი, ჩემ მამიდები და ესები, სუ, ჩემ მამიდას ყორები და კითხობდეს და შუშპრობდეს და ბევრ იყო; მოუყვანა ერთი მუაღუმი ემ ბიჭსა და ასწავლა წერა და კითხვა, თა იქამდი, რო ნამა დაისწავლა გაკითხვა და დაწერვა.

კითხვა (Msd) *ktivxa* გიკითხავთ *gikivxavt* (V). მოკითხვა. მარინაც აქ არი და გიკითხავთ.

კითხობა (Msd) *ktivxoba* მკითხობა. გოგოები კითხობდიანყე, კი, იკითხვიანყე, იკითხვიანყე ეს ნემსები წყალში რო ჩუჩუნობდა, ამა მოვლენ ერთმანერთან, მისწლებიან ეს ორნიო თუ არაო! რო დაახლოვებდიანყე: ოი! ოი! – ტაში დლოკრიანყე: ემამ გათხოვდაო, ეს გათხოვდაო!

კიკინი (Msd:Voice) *kikini* კიკინებს

kikincbs (V:Sg,3,Prs), იკიკინებენ *ikikincben* (V:Pl,3,Prs). კიკინი. ციკინს, თხის ხმიანობა. ციცა ხო კნავის, ციკანი კიკინებს, ცხარი ბღავის, ეტყობა, რო ეს ცხარის ბღავილია, ეტყობა, რო ეს ციცას ხმურია; ციკანი იკიკინებენ.

კილტე (N) *kilce* კილტეს *kilces* (N:Sg,Dat). იხ. დაკლიტვა, საკილტე. გასაღები. ჩახნაყიცა, აი კილტე ხო საკლიტეს ეაღებთ, ეგრე უნდა ვაგაყყაყოთ, ვაყყაყი ჩონთან არი; თქო, რო მე მინდაო ერთ გაფფი ვიიბნაო, კარსო კილტეს მე ავიღეფო და იმაში ვიიბნეფო.

კინაღამ (Adv) *kinagam* იგივეა რაც კინაღატარ. კინაღამ. თორელულები ამბობენ – კინაღამ/თორელი/.

კინაღატარ (Adv) *kinagtar* იგივეა რაც კინაღამ. კინაღამ/ახნა/.

კინკალა (A) *kinkala* კინკილა. მოწმენდილი ღამე იყო და კინკალა ღურბელიც არ იყო.

კინკრახი (N) *kinkraxi* სახურავის პირი, კიღე. კინკრახი – გომის წერი/თორელი/

კინწიხი (N) *kinçixi* კენწერო, წვერი. თქო, რო ეხლა რო ექამდი გამოვსულეფარო, ნამაი არი, რო ექაც ჩავიღე და მოიარო, ამა რა არი, და – ღოთაეჟეჟეა, ჩავიღა, გერივ მაიარა, მიაღვა თას და შოჟირაღმათა, კინწიხზე და გაღიხელა, რო გერივაც არი ღუნია.

კირისთავი (N) *kiristavi* კირისტავი *kiristavi*. იხ. ტარ-კირისთავი. კვირისთავი. ძაფეების ჩასთისთვის ტარი და კირისთავი.

კირისტე (N) *kiristi* კირისტები *kiristebi* (N:Pl,Nom). ქრისტეანი. ჩონ ხაღლს ეუ-

ბნებოლეს, რო თუ ქერიმ მოიღამ ქენ უნდა თავი დავჩხოხს, დავჭყლიტოწყე, იმისთი, კირისტები ხართ და ემე; ექითაყ ამბავი მიჰქონდაყე, ამბობენ, ჩონ თავრობასა და შახსად ემეგბსა გაფწყეტავთ.

კირკალი kirkali რკალი. ცხვიი და თორავ არი, რო კირკალი ნახო, რა რი/თორელი/.

კირკიალა თორე (N) kirkiala tore ბადრი მთვარე. ეს არი ქაქქეშაქ, ბზენ ეზიდები სო, მაქქეს გ ზა რო დაათორიალო ემ ცაზი, რო-გორე ბზე დაფანტულიყოს ეს ლურბლები ცოტ-ცოტადა და ეს გაგატანინებს გ ზას, რო სად მიიდიხარ, სად მაიდიხარ? – თორე კირკიალა არიო.

კირკილი (N:Insect) kirkili მკილი, ჩრჩი-ლი. კირკილს ვეძახით ჩონ იმას, აჲ, კირ-კილმა შაჭამა ჩონ ყალიჩებო; ბატარა ბატლია და ჩონ კირკილს დავძახით და ჩირჩირი სხო რამეერი.

კირკილიანი (N:Pr) kirkiliani შტო-გვარ-ი მარტყოფში. საგუნდენი, ჩამომკითხე, პანწულიანი, კირკილიანი კირკილიც ხო ფთქით, რო რასაც შაიჭამსეყ და.

კირტი (N) kirti იგივეა რაც კურტი. მე-ჭეჭი. ციცასთი წყალი მივიხსამ, ამქეთენ კირტი დოოყრია/ მარტყოფი (ფერეიდუნ-შაპრი)/.

კისა (N) kisa არაბული საჰკkise. ქისა, ჩან-თა. ემამ წაიდა, მაიტანა, თითოს ერთ კისა ფულეები დოოდეაყე და კიდემ დაიკივლა: მისა იძინავ, მისა ილიძაეო; მეთხალის კისა გოქ, ემ მეთხალის კისას დაუღეფთ ცოტა მაღლა ფარჩილჩი, რო ემ ფარჩილზე-ვა, ძირზევა ქობს შოიდვამთ, რო ეს თაის სელი ჩაიღეს ამ ბარჩჩივა; ფურს მოფწე-ლაყეყ-მეთქი, მოიბან, ჩაფწურავ კისაჩი და კისა შამიკერავ.

კიჩ კიჩ კიჩ (Interj:Voice) kič kič kič იგი-ვეა რაც გულუგულუ. ფურის დაძახება. კიჩ, კიჩ, კიჩ, კიჩ – უმღერებდით, ემამ დადგით და ჩენ მოვწელითყე; არე არა ვთქით, რო აი ეხლა: კიჩ, კიჩ, კიჩ, დახატულათა ფუ-რი მოიღეს ჩვენთან: კიჩ, კიჩ/თორელი/!

კიცი (N) kici ციკი ciki. გაუხედნავი ცხენი, კვიცი. ცხენი კიცია, კიცი ან ციკი; ორი-ვეს ვხმაროფთ კიცი ან ციკი.

კიჯინა (N) kižina გიჯინა gižina. ლერძი, რომელზედაც კარია ჩამაგრებული და მოძ-რაობს. ჩხილს ლებენ გიჯინაჩი.

კლავი (N) klavi მკლავი. ველეები კლავია კლავია, ეს მოა, ეს ემეჩი; კლავი, კლავი არა?

კლანჭავს (V) klančavs გადაჭლობს, ჩაგ-რებს. თითებითა კლანჭავს/თორელი/.

კლანჭიანი (N:Pr) klančiani შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრიში).

კლურტი (N:Plant) klerči ბალახი. კლურ-ტიც მეტობა ელა ბაღში გამწუნანდების, კლურტი მეტობა ბაღშიგ არი, ვაზის ახ-ლოს; კლურტი, ჟაველა, თივა, წინმანე /თორელი/.

კმენა (Msd) kmenča გამოკმენჩოს gamokmenčos (V:Sg,3,Fut). იგივეა რაც კბენა. კბენა. ვაშლი უნა გამოკმენჩოს /თორელი/.

კობოლა (N) kobola ხელჯოხი. დღეს ამ სიტყვას მხოლოდ ხუმრობით, დაცინვით ამ-ბობენ. ხელჯოხი რო დაპრჩების, ეტყვიან: შენ კობოლაყ აილე.

კოდალა (N:Bird) kodala იხ. შვილდ-კო-დალი. კოდალა. კოდალა არაკუნეფს ასე, და სადაც რო, ექ მაგარია და ექ რამე არ არი და სადაც ეს ცოტა ხმა მოიღის, იმას და-

სკ ხეძს; კოდალა აკაკუნეფს ხე ზედ და დლის, ხე ზე მიდის, აკაკუნეფს, ხო?

კოდი (N) kodi იგივეა რაც ფეთაქი pɕlaki სორბლის, ფქვილის შესანახი ადგილი.

კოზაქი (N:Animal) kɔzaki იგივეა რაც ტერალი, ტოზოკა, ტეილალი. კოზაქი. აქლემის ნაშიერი. *კოზაქი ხო აქლემისა არი; კოზაქი კოზაქი გინდა თქო/აზნა/*

კოიანი (N:Pr) koiანი ქართველთა შტოგვარი თორელში.

კოკა (N) kɔkɑ კოკას kɔkɑs (N:Sg,Dat). იხ. ჭურჭელი. წყლის დიდი ჭურჭელი. *კოკას ერთ ყური აქ; წაადიანყე, კოკა წყალი მაღტანიანყე, შორს აყე, ეხლა ხო სახლეფჩილა აყე.*

კოკა მუდამ წყალს არ წაიღეფს (V:Phras) kɔkɑ mudam ɕqɑls ar ɕaiɕeps ანდაზა, ყოველთვის არ გაგიმართლებს. /თორელი/

კოკოლა (N) kɔkɔla იხ. აკოკოლავება, ხუხულა. სახურავზე მიწით ამოყვანილი, სახელდახელოდ აგებული. *კოკოლა ვომზე იყვისყე, ხუხულაცა – ენდეგ ზე, მიწაზე.*

კოკოშა (N) kɔkɔʂɑ თავზე დასამაგრებელი კოკის დასაღებად. *ეს მაყარი ერთი ჩიქილაზეგა კოკოშას გააკეთეფს და ეს დეეტიობის, რო ესე მაყარია.*

კოლი (N) kɔli იხ. დაკოლვა. კვალი. *კოლი ორნაირია. ბეჭერ თოწელი რო მოსულა, მე გაეკოლვა. ერთიც არი, გუთანი რო ვნაეს, მიარღვეეს, ისიც ერთ კოლია; არც ვ ზაზე მიდისო და არც კოლი ეტყობის თავისიო.*

კომბელე (N) kɔmbele იხ. გურზი. იარაღი. *გურზი სპარსულია, კომბელე – რკინის, მუღლში იხმარებენ.*

კომლი (N) kɔmli იგივეა რაც კომლობა.

კომლი. *თორელში კომლია ათველ ასი, მაღლა; ალაგოლი ქართველებისა იყო, ქურთებმა წაართესყე. ეხლა ორ-სამ კომლი ქართველია იქა, რაქთენ კომლიცა ქურთია.*

კომლობა (N) kɔmlobɑ კომლობანი kɔmlobani (N:OldPI), კომლობასა kɔmlobasa (N:Sg,Dat), კომლობადა kɔmlobɑgɑ (N:Gha). იგივეა რაც კომლი, სახლიანობა. *კომლი. ერთ გვეფუფს დაიძახებდეს რო მინთ კარია, მინთ კომლობა, ჰა!; ფთქი, რო ერთი დაეკარგაე წიწილა და ხუთი კომლობასა, ხუთი ქუჩა-კარს მაილოს და მონახოს; ეგ რაქთენ კომლობადა არი, რო მამულეები თითან აყე და ჰაიტაცჯანი უდგაყე!*

კომში (N:Plant) kɔmʂi კომშს kɔmʂs (N:Sg,Dat). *კომში. ჰა, სხოს ჰა ბეი, ბეი, ვაშლი, ბოსტანე ქე ვაშლს დაუკრეფეთ, ემ ვაშლებს დავახურდავებთ, ჩაყრით შიგ, ვაშლის მორაბბას გაეაკეთებთ, კომში ჰამ ბეის ვიტყით, ჰამ კომშს ვიტყით; კომშს დაფჭრით, ჩაყრით, ჩაყრით და ავაღლეფთ, და მურაბას გაეაკეთეფთ.*

კონა (N:Plant) kɔnɑ ერთგვარი ბალახი. *კონჩილა, გელისაიტნა, ვირისაიტნა, თავვისქერა, მელისკუდა, კონა ზიანა, ზიბტიკილა, ფამფარა /თორელი/.*

კონკი (N:Pr) kɔnki ერთი გვარისთვის შერქმეული სახელია ფერეიდნში.

კონკი-კონკი kɔnki-kɔnki უშნოდ, უწესრიგოდ სიარული.

კონკროხი (N) kɔnkrɔxi ბორცვი, შემალღებული ადგილი. *კონკროხი – მაღალ ადგილებია. აველ თანი, კონკროხზე აველ.*

კონსოლხანე (N) kɔnsɔlxɑnɛ სპარსული *کونسول خانہ konsol xâne*. საკონსულო სახ-

ლი. ხუალ სადილზეო მუა ჩემ სახლჩიგაო, შამოლი, ნახეო. მერე დღეა სადილზე წაკელ კონსოლხანეი. იქ იენეს აუსოფ ხანი და გერგერის ხანი.

კონტ-კონტათ (Adv) kont-kontat იხ. მონკონტული. მონკონტულად. აქლემზეგ რა შაიკე, კონტ-კონტათ ნუ დახოლო.

კონტოლანი (N:Pr) kontolani შტო-გვარი ფერეიდნში. კონტოლანი – კონტოლა მოხრილი არი, ეგეთი, ბუმაზალანი, თეთრფეხანი, ალიბობოლი, კუხრიანი, იქ, საქართველოში კობრიანები არიან.

კონჩხელა (N:Plant) koncxela კომჩხელა komcxela, კონჩხილა koncxila. კონჩხელას koncxelas (N:Sg,Dat). ერთგვარი ბალსი, ფხალი. კონჩხელა, ღოღო ფინანარმა, ეკლემხალა – ესეები შაჭამანდის არი; კონჩხელას შეჭამადში ემარულობენ.

კოპლი (N) kopli იარაღის მრგვალი თავი.

კოპპოლა koppola კომპალი. კოპპოლად უჭირავ.

კორკლი (N) korkli კორკლის korklis (N:Sg,Gen). ცხერის კურკლი. როგორც რა კორკლი ჩოუყარო; მიწა დავაქუნითყე, კორკლის ემე, რა აქიან?

კორკოტი (N) korkoti კორკოტი. კორკოტი – დამტრეველ ხორბალი, შაჭამადს აკეთავენ; საჭმელს სუნ რამე, შაჭამანდს გავაქეთებდით, ემეს კორკოტი კორკოტი ხორბალი დავქეთითყე, სხილი კორკოტი.

კოტი (N:Animal) koti იგივეა რაც კატანა. ანუტი. ციცა დიდა და კოტი თაის შვილია; კოტი, ციცის კოტი, ციცის კოტიო.

კოტკოტობს (V:Voice) kotkots კოტკოტოფს kotkops. კაკანებს. ქათამი კოტკოტოფს.

კოტონი (N:Pr) kotoni ქართულთა შტო-გვარი თორულში.

კოტორშალა (Msd) kotorsala იხ. კუნტრულა. კოტრილა, ყირაძლა გადასვლა, /აფუსი/.

კოწიწი (N) kocici იხ. დაკოწიწვა. ჭურჭლის საწებავი, გასამთელებელი. კოწიწი, ტალახი გააკეთისყე და შუა მიაკრისყე თეფში ერთმანეთზევა; კოწიწი – იმიშინ ფული არ იყო და ხაჯლიც ხო საწყალ, არა აქონდა. ეს თეფში რო გოოტყდისყე, მათანიყე, ერთი უსტა იყო, რო ემეეფს აკრევეა ერთმანეთზევა. კერეხი და ნაცარი და ეგეთ რამეები გააკეთისყე.

კოჭაობა (N:Play) kocoba კოჭაობანი kocobači (N), ვკოჭაობდით vkocobdit (V:Pl,1,Impf). კოჭაობა. ვკოჭაობდით, ხომ! კოჭაობანი. ერთ ექ ჩადებდით, ერთი ექ, ერთი ექ; იმაშინ, რო ყმაწილი ვიყავ, მე მივიღოდიყე მადრესანი, დარსა ეკითხობდი და ჩონ მოალეუმებმა თქიანყე, კოჭაობა ყრალია, ყომარია.

კოჭბისყურები (N) kocbisqurebi ქალის დარეხილი თმები. კოჭბისყურებს დედაკაცები გააკეთებენყე იფო ახანძლები. თმებს დაივარე ხნიანყე და პირის ხარაზე ყურებთან გაატალკევენ და არაყინის ქეშს დახონ ჩანამდი. ბად დიდ ჩიქილას დაიხურევენ.

კოჭიანი ქოთანი (N) kocian kotani კარაქს დღებავენ, სადღობელა დიდა, ხიპიანი, მუცლიანი/დამქქესანა/.

კოჭიანი (N:Pr) kociani შტო-გვარი მარტყოფში. კოჭიანი – კოჭიე ხო იცი, ზემოთ ფეკი, რო არი.

კოჭობა (N) kocoba კოჭბებები kocbeebi (N:Pl,Nom), კოჭბებიბი kocbeibi

(N:Pl,Nom), კოჭები *kočbebi*
(N:Pl,Nom), კოჭობები *kočobebi*
(N:Pl,Nom). თიხის ქილა, ქოთანი, თასი.
ტალახის კოჭობა მე ენახე და კა, კოჭობე-
ბი იყო; კოჭბეები გოქ.

კოხვა (Msd) *koxva* გემეკობა *gemekoxa*
(V:Sg,Aor). იხ. კოხიანი. გაგლესა, გაჭუჭ-
ყიანება. გემეკობა – გემეგლისა; ბიჭო რა
გიქნია, ხელეები ეგრე გაგკოხია!

კოხიანი (A) *koxiani* იგივეა რაც მოხსლე-
ტილ პირი. იხ. კოხვა. ნაყვავილარი/ღაშქე-
სანა/.

კოხტა (A) *koxta* ლამაზი. კოხტა შაიქა –
ნამა აცია, მოკოხტავებულა; ღილი. ბეური
დაიკერიანყე. აკოხტავებდეს, ემაზე დეერ-
ქეა ჭუჭყუნანი; ჩაიციე ახალ ტანსაცმე-
ლი, მოკოხტაედიყე, ერთი წაიყანიყე და
ეს ორიღა რო ეთგან დადიოდისყე, მინც
დაინახისყე, მოწეერებია, – ეტყობოდისყე.

კრასკასი (Msd:Voice) *kraskasi* კრასკა-
სეფს *kraskasps* (V:Sg,3). კაკანი. ქათამი
კრასკასეფს. როს კრასკრასეფს. იმაშინ
უნდა კერე ხი დაღვას.

კრეტი (N:Bird) *krcti* კრეტის *krctis*
(N:Sg,Gen), კრეტმა *krctma* (N:Sg,Erg).
იგივეა რაც ტეტრი. იხ. ტრეტი. მტრელი.
ერთხელ ერთ კრეტმა თელ ბარტყეფს გა-
მასხამს. წაუა, რო და ემ ბარტყეფსათინ
საჭმელი მაღტანოს; ვირმა ეტყის, რო კრე-
ტო, კრეტო, საღ მიიდიხარ?

კრიკოლა (N) *krikola* გრიკოლა *grikola*.
ჩვილის ჩასაწვენი. კრიკოლა – შამოხეუ-
ლი წივიითა და რაითა, შიგ ბაიტას ჩაწ-
ვენდენ.

კრუნტუშელა (Msd) *kruntušcla* იგივეა
რაც კუნტრუშელა. იხ. წააკრუნტუშელა-
ვებს. ყირა, ყირამალა /თორელი/.

კრუნტუშელას აყრა (Msd) *kruntušclas*
aqra იგივეა რაც კუნტრუშელას ყრა. იხ.
წააკრუნტუშელავებს. გადაყირავება. კრუნ-
ტუშელა აყყარა /თორელი/.

კრუსტავი (N) *krustavi* კვირისთავი /ღაშ-
ქესანა/.

კრუტად ჯღობა (Msd) *krutad ždoma*
კრუხად ჯღობა. ქათამი რო იკრუსკრუსეფს
და კრუტად დაჯდეს, ერთ ღამთა, ნოპ-
თა კერცხს შოოყრინ; როდისაც ქათამი
კრუტზე არის და ზედ კვერცხზე წვა, თუ
ცამ დაიქულეს, კვერცხები დაღყადების.

კრუხკრუხობს (V:Voice) *kruxkruxobs*
კრუხკრუხი *kruxkruxi* (Msd). კაკანებს.
როსაც რო ჭუჭყულა ჰყავ და იმაში კოტ-
კოტოფს. კრუხკრუხი იფო იმაში არი, რო
კერე ხი უნდა დაღოს.

კუღამგძელა (N) *kuđamgvcia* მელია –
ზღარების პერსონაჟი. კუღამგძელა – მე-
ლას მაგიერად იტყიანყე.

კული (N) *kuđi* ყუნწი. ეაშლის კული, ატ-
მის კული.

კული (N) *kuđi* კული. ზე წაიღო, მისცა და-
ლულას, კული მისცა, მისცა მელას, მაიბა და
გაიქცა; მელამ თქო: კული მამე, წაიდა გა-
რეთ, ერთი გელმა ნახა, თქო ქე: ე, ალა მე-
ლა, ეს ეგე კული საიტყე მოვიტანია?; შენ
ფიცილი დაჯგერო თუ მამაღის კულიო?

კული ამიიდეა და გაიქცა (V:Phras) *kuđi*
amaidva da gaicka შემინდა. ორი რო მა-
სობენ, ერთი გაიკვებს, მეორე მართალს
უმბობს – თაეს დანებებს. მესამე მეორეს
ეტყის: რა შაიქა? მეორე იტყის: არცრა,
კული ამიიდეა და გაიქცა.

კული კულზე ჩანასკვილი აყო (V:Phras)
kuđi kuđze čanaskvili aqco ანდაზა, ერ-

თმანეთთან შეთანხმებულები არიან, ერთად მოქმედებენ.

კული წერზე თეთრი აქო (V:Phras) *ḵudi çerze tctri ako* ანდაზა, გამოცდილია.

კულის გაერთება (Msd:Phras) *ḵudis gaerība* კული გაერთეს *ḵudi gairtes* (V:Pl,3,Aor). კულის გადანასკვა, პირის შეკვრა. *კული გაერთეს.*

კულის გასიხება (Msd) *ḵudis gasixeba* იხ. სიხი, ასიხებს. ფეხის გაფშვკა. *კულის გასიხება – გაკეთებულა მინმეზე, რო კდე-ბის, ასიხებს – მკდარი პირუტყვივით.*

კუდმაკრატელა (N:Bird) *ḵudmakraçla* მერცხალი. *კუდმაკრატელები გაზაფხულზე მოილენყე.*

კუდმოსკლავა (N) *ḵudmoskḷava* სათამაშო. რომელსაც ბავშვები აკეთებდნენ გამხმარი ნეხვისგან. *ტარტლი! თავის ნეხი, ტარტა! რო გოობაგრდების მატყლებზეგა, ეხლა ემას, ჩვენა იმას მოეჭრიდით ხო, ჩამონასკითყე და ექათ თოკი მოაბითყე და კუდმოსკლავას ეაკეთებდი და ვისრიდით ცარი; კუდმოსკლავა, ხო! დავატრიადობდით და ვისრიდით ცარი.*

კუვი (N:Rcptil) *ḵuvi* კუვმა *kuvma* (N:Sg,Erg), კუვები *ḵuvebi* (N:Pl,Nom). *კუ. კურდღელი რო დაიძინა და იმაშინ კუვმა გოუსწრო; ემ კუვმა დაჟფიქრა, რო მოუალო და ერთ კუვი მაიყუნა და, მასალან, იქამდი, რო უნდა მოსაბეყა დადუნ, ეს კუვები გაშალა.*

კუვის წყარო (N:Hydr) *ḵuvis çqaro* წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპარში). *ბახშიას წყარო, ჩქრიჯლა, თანდილას წყარო, მუდამ კუვის წყარო, ნაპირალოს წყარო.*

კუთხე (N:Phras) *ḵutxe* ქვეყნის ნაწილი, – მხარე, კუთხე. *ეს ბატარა კუთხე ჭერეიდანჩიგ არი, ქართველები ცხოვრობენ; ირანნი ერთი კუთხეა კაი ქაერთი, კაი ხალღითა, თიანეთი წყარობითა, ათასფერი ყვავილებითა.*

კუთხე (N) *ḵutxe* კუთხე. *ხო, ქურსი ევეთოთხი კუთხე აქ, რო იმაზეგა შემოოვლიან, სამეულ, ოთხეულ შემოოვლიან, რო ახანძალი აველან შემოიყუნან; მაღე რო დაქორწილებდენ ბევრსა, ბევრი ყოვე შვილები, მრავალშვილიანობა არი, ამას ერთი კუთხე ოთახს გამოუყოფდეს ცალკე.*

კუკუა (N:Plant) *ḵukua* კოკორო. *ყუაეილი რო გაისხნების და მერე დანი რო მეიწევის, მოწიფდების და მერე კუკუა შიქნების, თესლია. რომელ დანებიც იჭმების, კუკუა არის, თუ არ შიჭამოს – კუკუა არ არი. /დაშქესანა/*

კუკუა (N) *ḵukua* იხ. ფეტის კუკუა. *ბოლოს ჩაკრული პატარა პური. ბოლოს და ბოლოს დაკარიანყე ეგსიდე ბატარა კუკუა, ბაიტა პური; ეხლაკინა მოიდიტყე, ფეტის კუკუა დავაკრიტყე, შიდიგნიტყე პა, ნაცარი მოიტანიტყე, ნაცარია, რო ავანთებთყე, შიდი წყაროს წყალი მოიტანიტყე, შიღანა ქბილი მოჭკრიფიტყე და აურივიტყე, აურივიტყე კუკუა დავაკრიტყე /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპარი)/.*

კუკულა (N) *ḵukula* ბეჭობი.

კუკუნა (N) *ḵukuna* იგივეა რაც ტიკინა. *თოჯინა. მასალან, ომოკერიტყე, ნიფხავი გოოკეთითყე, მარჯული გოოკეთითყე, ჯოხზეგ, მასალანა, თავი ჩაეღვითყე ბაშა და მივაკერიტყე ჯოხზეგა და პირი გოოკეთითყე და კუკუნა გავაკეთითყე; კუკუნა ხო, ფალასნი შაქკმაზითყე, გავაკეთითყე ყორი, ყმაწილსავითა.*

კუმშა (N) kumša იხ. აკუმშავებს. გუნდა.

კუნტალანი (N:Pr) kunṭalani ქართველთა შტო-გვარი თორელში.

კუნტრუმას სროლა (Msd) kunṭrušas srola იხ. კუნტრუმელა, კუნტრუმელას ყრა. კოტრიალი.

კუნტრუმას სროლა (Msd) kunṭrušas srola სურდლიანი ადანიანის ცხვირიდან ღუნა.

კუნტრუმელა (N) kunṭrušela იგივეა რაც კრუნტუმელა. იხ. კუნტრუმას სროლა, კოტრომალა, კუნტრუმელას ყრა. კოტრიალი, გორიალი, ყირაზე გადასვლა. ყალიჩაზე გადმოზრუნდნიანყე. – კუნტრუმელა მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

კუნტრუმელას ყრა (Msd) kunṭrušelas qra იგივეა რაც კრუნტუმელას აყრა. იხ. კუნტრუმას სროლა, კუნტრუმელა. კოტრიალი, ყირაზე გადასვლა. კუნტრუმელას ყრა – თამაშობა, ბეშეებში. ფეხებს რო აპყრიან და დაბრუნდებიან/მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

კუპრის წყალი ამაგივარდესყე (V:Phras) kupris c̣qali amagivardesq̄e წყველა.

კუპრის წყალი მეგეჭრასყე (V:Phras) kupris c̣qali megečrasq̄e წყველა.

კურბელა ყრუვი (N:Insect) kurbela q̄ruvi იგივეა რაც ყურსაპროშელა. ყურბელა. ერთგვარი ჭია, ყურში ძვრება. კურბელა ყრუვი კურბელა ჭია არი, შედის ყურჩი, ყურს აქორავს /დაშქესანა/.

კურდელლანი (N:Pr) kurdǵelani შტო-გვარის ერთი განაყოფის ზედმეტი სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). რომელი აბას? და: კურდელლანთიო. და ის ხუმრობასყენ რო თქო, გაიგეს. შეიძლება ამა-

საც ეწყინოსლა, მაგრამ არ იგრე, რო გაჯავრდეს; კურდელლანი ხეზიანი, ქაზიანი, კავანი, კავას ვიტყითყე ჩონ.

კურტი (N) kurti იგივეა რაც კირტი. მეჭეჭი/დაშქესანა/.

კურტუმი (N) kurtumi იხ. ლომბი. კურტუმი. ლომბები, დიდ ლომბები აქო. დიდ კურტუმი აქო; ჰა, ელ ორივეს ერთად კურტუმ დაძახიან.

კურტუმშელა (N) kurtumšela ყირამალა.

კუსრი (A:Phras) kusri უჭკუო. კუსრი – მისაც მოსაწყენი საუბარი ექნება, გაგინება /დაშქესანა/.

კუტი (N) kuti ჩავარდნილი პური. კუტი არი, ღედარჩონმა რო პურს აცხოვდიწყე, პური რო დაამთავრის, მერე ცომი გააკეთის გრეალი და სქელი და დასისყე ცეცხლში, რო კარგათ შეიწოს, იმას ჰქიან კუტი; თითან ცომი რო ბიპალია, კუტი ჩავა, ისიც ამბილუფთ, კუტია, ნაყრიანია; პური რო მიაკრისყე თორნეზე, ჩავარდების ეს კუტი, ვერ დადგების თორნეზე და ჩავარდების.

კუტი (A) kuti კუტტი kutii. კუტს kuts (A:Dat,Sg), დაკუტდაო dakutdao (V:Sg,3,0). იხ. დაკუტება. საყარი. ადამიანი, რომელსაც ფეხები არ ეპორჩილება, სიარული არ შეუძლია. და კიდე კუტს სხოგანაც ხმარულობენ. – ვიდაცას რო საერთოდ სიარული არ იციოდეს და ყოველ დროს სახში იყოს, ფეხები ტკიოდეს, იმაზე იტყიან დაკუტდაო.

კუტი კარი (N) kuti kari პატარა კარი.

კუტიანი (N:Pr) kutiani ქართველთა შტო-გვარი თორელში.

კულა (N:Insect) kuga კოლო. კულა, კულა,

რო უკბინავს; კულა ხო იცი, უკბინავს.

კუჭი (N) ჭაწი მომყოლი. *ჯუფტი დეეს-
ხნას და ემაწილს კუჭი მეეჭრას; კუჭი
მაიჭრას რო ემაწილი მაი ზილოს.*

კუჭულა (A) ჭაჭულა პატარა. *კუჭულა სახ-
ლი გოოკეთია.*

კუხრიანი (N:Pr) kuxriani შტო-გვარი
ფერეიდანში. *ბუმაზლანი, თეთრფეხანი,
აღობობოლი, კუხრიანი, იქ, საქართველო-
ჩი კოხრიანები არიან.*

ლ

ლაბასი (N) labasi ლაბასები labascbi
(N:Pl,Nom), ლაბას labas (N:Sg,Dat).
არაბული لابس labās. ტანსაცმელი. *თავინ-
თები ჩაიკმენ ლაბას და ყარიბები არა; იქ
ლაბასი, ლაბასები ჩელეყარები ჩაიციით.*

ლაბგარის წყალი (N:Hydr) labgaris çqali
ლაბეგარის წყალი labegaris çqali. წყაროს
სახელი ფერეიდუნშაპრში (მარტყოფში).

ლაგანი (N) lagani ლაგანს lagans
(N:Sg,Dat), ლაგანები lagancbi
(N:Pl,Nom). სპარსული لگان lagān. აბანო-
ში სახმარი წყლის ტურჭელი, პატარა ჯამი.
*აბონეს ლაგანს და ყადიქასა და ფუტასა
და საონსა და სეარეხელსა და ემ ათრსა,
თქენ ოთქოლონს დაიძახით, ემებს ჩოწ-
ყობსყე და წაელენ, ყორსაც წაიყუნენ
აბონეჩი; შეაღთ იქა, ლაგანები წუგულია,
ყოლაფერი წასასმელი, პირზე წაისობთ,
რო ჩირქი, ტუჭყი, ოგუდგეს, ლაგანები
გოქ, დაფსხდებით დაბლა, სუსტ ალაგია.*

ლავა (N:Plant) lava ერთგვარი ბალახი.

ლავარძარღა (N:Plant) lavarğarğa მრავალძაღვა. *ლავარძარღას დაინაყენ და თა-
ვის წყალის წაიყენებენ ხაზაში, ყელის
ტკივილის წამალია/თორელი/.*

ლაზახანანი (N:Pr) lazaxanani შტო-გვარი
მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). *ლაზახან-
ანი ქართველები ფერეიდანჩი ცხოვრობდეს
და თავრობას ეხმარებოდეს.*

ლაი (N) lai იგივეა რაც თასმა. აბურთ. ტა-
ბიკების გადასაბმელი თასმა. *ლაი, ლაი გო-
ლოუგდო, ლაი. – ქართულია, სუ ძელე-
ბური ქართულია; ემას, ლაი გოლოუგდო,
ერთ ლაი გადაუგდე იმ ვარსაო, გაიგე?*

ლაინი (N) laini ლაინი. ბავშვის საწოლი. იმაში კი ჩავაწვინიყე ლაინჩივა, დაუჯგვიყე, ეს ბანდი მოიბიყე ემ თითზევა, ეგრე ანს ვაქანიყე, ექითაც ველსაქმე ვქნიყე; მერულა ქი გადიდდა ხო, ყმაწილილა თუ, მასლან, ევე ლაინსაყე ამოიღისლა, თათითათის ვაქნევინებლით.

ლაკარტანეები (N:Top) laqartancebi ლაკარტანეები laqartanci. ადგილის სახელი თორელში. ექ არი ადგილი ლაკარტანეები, ლაკარტანეები; ხო, ექ არი ლაკარტანეები ლაკარტანეები, ახჩანთჩი არი გატანულეები.

ლაკარტი (N) laqarti ლაკარტს laqarts (N:Sg,Dat). ლაკარტი. ბაწრის საგრეხი კავი. აჰ, მატყლოს ქაღებმა უნდა ძაფად გააკეთონ, აჰ, ამ ლაკარტს ჩასთონ, პირველად დაისწეწვენ დაისწეწვენ და ლაკარტი არი, ესეთი რამე არი, ორი ჯოხია, ეგრე გააკეთებენყე და აჰ, ექაც ვრელი აქ, აჰ, ნახე ჯვარი და ის ბრუნავს, ხო ვაივით რა არი, როგორც ჯარა, ის ჯარას საქმეს აკეთეფს; ლაკარტზევაც დავდახვეყე, ლაკარტზე დავდახვით, ვასთავით. მაწარია, მატყლი იმაში რო ჩავასთავით, ამოვხოვთ და დავდახვით.

ლამაზის გორა (N:Top) lamazis gora ნამაზის გორა namazis gora, ლამაზი გორა lamazi gora. გორა მარტყოფში (ფერეიდუნ-შაძრში). ლამაზის გორა გაქს, ქაღების ქობი გაქ, საქართველოთგან ნათესავი ხარ; ნამაზის გორაზე ეხლა ბაღები გოქ შელა.

ლამბაკი (N) lambaki ლამბაკით lambakit (N:Sg,Inst). სპარსული کبابنا'lbaki. თიფში. ესენილა ლამბითლა, რო უნდა ადგენ, იმ ხალხსლა, რო ფული ჩამოუტანია ემ ყორიანთასა, ესენი ლამბაკი ხილსა დოუჭერენ; ემის სახლჩიგაც რო შაიდეს, აწიოსყე, ესენი ლამბაკით ხილს მაიტანენ

და ჯიბეჩი ჩოყყირან, რო ეს ქორწილიაყე და ეს მოსულა, რო ესენი დაყონაღოსყე, თასუ ხალღი აწიოს.

ლაპერდინობა (N:Play) lamerdinoba იგივეა რაც ქულიგერდინობა. ბანზე ქულს დაღებდნენ, ფეხით უნდა გადაეგლოთ.

ლამი (N) lami ლამი, სილა.

ლამი წყალი (N) lami çqali მღორე წყალი.

ლამის ცემა (Msd) lamis cema იგივეა რაც ლამლამი. ლივლივი. აეზჩი წყალი ლამს სეემს.

ლამლამი (Msd) lamlami ლამლამი lablabi. იხ. გადად-გადმოსულა, ლეტლეთი. ბავჯაჯი.

ლამლამი (Msd) lamlami იგივეა რაც ლამის ცემა, ლივლივი.

ლამქონი (N) lamkoni რამქონი ramkoni. სპარსული کرم ramqon. მარკი. ლამქონ, იანი მფთხილებელი – ესე დაფთხინაო, წავლენ, დაფთხინაო, ჩენ ვიტყითყე; ქა, იმას სპარსული სახელი აქ – რამქონ, იანი მფთხილებელი.

ლამლამი (Msd:Phras) laplapi ბარბაცი. ეს კაცი ლამლამით დღის.

ლამლამი (Msd) laplapi ლივლივი. ყაბღამა წყალით სავსე 'რი, ლამლამობს; წყალი ბაღიაჩი, – ეს რა იქს? წყალი ლამლამებსო.

ლასიას ყორი (N:Phras) lasias çori ჯაყრის გამოშხატველი, საღანძღევი გამოთქმა. როგორი ლასიას ყორი მოიყუანეო! – ეს ვაგინება; ჩონ რო ზალს უნდა გოოჯაჭურდეთ, შე ლასიას ყორიო! – ვეტყითყე, რასთი ეგეთ ყრადი ხარო, რასთი ეგეთ ფოშული ხარ და ყრადიო.

ლაუსი (A) laúsi კუტი. ლაუსი იყო – დაკუთმებული.

ლაფა (N:Top) lapa ადგილის სახელი, ამ ადგილზე პატარა წყარო გადმოიღის. გაზაფხულზე ლაფაზე წაეალთყე. ამ ადგილზე გუბი არი, წყარო აქვს, ბუნებრივად გუბი წყალით ივსება, მერე მთლიანდ დაიკლებდა კიდეე.

ლაფა ხორეშტი (N) lapa xorcšji სპარსული خورچاچاپه xorcšt. ირანული კერძი დამზადებული დაქუცმაცებული მუხუდითი. სპზე ხორეშტი გაეაკეთო, თუ ლაფა ხორეშტი?

ლაფარტი (N) laparŋi ტალღა. ქარი ქროდა და წყალი ლაფარტს სცემდა.

ლაფარტის კვრა (Msd) laparŋis k̄vra ლაფარტი ჰკრა laparŋi h̄kra, ლაფარტსა იკრავ laparŋsa yk̄rav. ტალღის ცემა. წყალი რო მოდის ნელნელა და ემას გამაიტანს, ემანაო ლაფარტი ჰკრაო, ლაფარტი ჰკრა და გაავდო თეეზიო, ადამიანი რო წოილია წყალსა, ლაფარტსა იკრავ და გამაიტანსო, გამაისრის.

ლაფაქი (N) lapaki ლაფაქს lapaks (N:Sg,Dat). სახნისი. ღედა ლივლზეა დამაგრებული ხმლით. ეს ლაფაქი ხო ზედა არი რკინასი, ხო აი, ეს ლივლით შანახული; ლაფაქს რო შამუაკობთ, ერთ ვარაზე – წეტია.

ლაფი (N) lapi ლაფი, ტალხი. რუებს დალიან და გაასუფთავებენ და გაილებენ თავის ლაფებს. ტალახებს ამამყრიან და ემებს გაასუფთავებენ.

ლაფის გალება (Msd) lapis gaḡc̄ba ტალხის გატანა.

ლაფლაფი (Msd) laplapi სპარსული لاپ لاپ. laf.

ლაქლაქი. ლაფლაფი – ჩიქარ-ჩიქარ ლაპარაკობს და არ ეტყობის რას ლაპარაკობს.

ლაფუშა შაიქნების (V) lapuša šaiknebis გასკლება. მუცელი ეეე სების და აი, თუ დანა არ დასტან, ლაფუშა შაიქნების, ლაფუშა, აი, სუფრასავით გაიშლები. ლაფუშა? – გატყერების, მართლა გატყერების, გასკლები.

ლაფხანდის კვრა (Msd) lapxandis k̄vra ლაფხანდი ჰკრა lapxandi h̄kra (V:Sg,3,Aor). სპარსული اخبان labxand. გადიდება, გაცინება. ემ პოსენამ ერთი მიკხედა და ექა გაიციანა, ლაფხანდი ჰკრა.

ლაქა (N) laka მტკაველი, ნაგლეჯი. თქო, რო თუ ინახე შენ შანსიო, ესეც გამოჰკითხეო, რო ერთ ლაქა ზემინი ექა მაქო, როსაც მინდაო, რო წყალი მოივდო.

ლაქა (N) laka სპარსული لاک lake. ლაქა, განსხვავებული ფერის პატარა ადგილი, ნიშანი რისამე ზედამირზე. ჰა, ქენ იძახით, რო ფირტ ზეგაო ემე ერიო, ჩონ ვიტყით, ამაღამ თორე დაიჭერსო, თუ ორსულათ ხარ, კელი არ მაიტარო, რო შენ ემაცილსაო ლაქა დაივარდებიო.

ლაქინანი (N:Pr) lakinani შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპარში). ფარსულია ლაქიანი და ქართველების გოგონები შოურთავეე და ქართველეფრილა არიან ლაქინანი.

ლაღარტი (A) laḡarŋi იხ. გალაღარტება. ძალიან სეელი, გალუმპული.

ლაღლაღი (Msd) laḡlaḡi ლაღლაღი. წყალჩი ლაღლაღობდა.

ლაყაბი (N:Pr) laḡabi არაბული لقب laqab. მეტსახელი, მეტგვარი, თიკუნი. ეხლა ანს ლაყაბი რას ნიშნავს. – ზედმეტი სახელე-

ბი არიან.

ლაცი (N) laqi იგივეა რაც არანჯი. ილაცი. *ჰა, ეს ლაცი, ჰა, ეს ლაცი; ხელედი, ლაცი, თითები.*

ლაცილაცი (Msd) laqlaqi ლაცილებს laqlaqcbs (V:Sg,3,Prs). იხ. ჩუჩუნი. ლაცი.

ლამე წყარო (N:Hydr) lašc cvaro წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ლამი (N) laši ლამები lašcbi (N:Pl,Nom). იხ. ტუჩი. ადამიანის ტუჩი. ლამი ფერეიდუნულში არ ატარებს იმ უარყოფით ნიუნსურ მნიშვნელობას, რაც მას სალიტერატურო ენაში აქვს. *ლამები ჩომოუშია; ღორს, ძაღლს, პირიტყეს ტუჩი აქ, ადამიანს ლამები; კაშკაში სიცილი ხო არ არი, სიცილი არ არი, ე ლამებით.*

ლამინანთ მახრა (N:Top) lačinant mazra ლამინას მახრა lačinas mazra (N). ადგილის სახელია მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ლამჩაქი (N) laččaki ლამჩაქი lačaki. თურქული *laçak*. ლამჩაქი. *შამოცოვით, ჯირეყეფს ჩაიცოვით ლამჩაქ დაიბურავთ და ჩიქილასაც დაიბურავთ და ჩადრ წამოიხამთ; ლამასი – ნიფხავი არი, პერანგია, ლამჩაქია, ჯარია არი, ჯააქათია.*

ლაჯარი (N) lažari ლაჯარადთ lažarayt (N:Inst). მთელი სასახლის კაკები. *ყეინი ლაჯარადთ მოვიდა თავჯერის სახლში.*

ლაჯაყულანი (N:Pr) lažaqulani შტოგვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). ლაჯაყულანიც ქართველებსა, ლაჯაყულა დიდ კაცის სახელია, თავით პაპა ყოფილა.

ლაჯბაზ (A) lažbaz სპარსული *jaš* ჯ lajbx. იგივეა რაც თავისთაობა, მიჯიქებული.

კერაბი, ჯიუტი. *ჯიუტი. იგეთ ლაჯბაზია არმის არ დოყურებს.*

ლაიგერდანი (N:Top) laygerdanebi ადგილის სახელი თორელში. *მიწას რო ქარდუნ, დაქარდვა ხო იცი რა არი, ეს ერთ მანზე რუეი გადის, ზირჯულიც აქ იმას, ერთ მოკლე რუეიც ებმის დიდ ლაიგერდანება ლაიგერდანება, ლაქარტანეები.*

ლევა (Msd) leva ლევა liva (V:Sg,3,Aor), ლევს livs (V:Sg,3,Prs), ლევს levs (V:Sg,3,Prs). *სმა, დალევა. წყალს ლევს?; ერთი თავით საქმე ჭამა და ლევა იყო.*

ლეკი (N:Animal) leki ლეკვი. *ძაღლი ლეკი, ლეკი წკაოდა, ძაღლი ყეფდაო; ლეკი, ლეკი ლყარა.*

ლეღენი (N:Pr) lelni შტოგვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). *ეს მეტეჭარები ხო რო არი, მარტყოფის არი, მარტყოფი რო ყოფილუარ, ანსენი დამიწერია და ეხლა მე ჩამოვითული შენა: ჩოჩოკანი, ლეღენი, ჯულანი, ზუბიტანი.*

ლეტლეთი (Msd) letleli ლეტლეთებს letletebs (V:Sg,3,Prs). იხ. ლამლამი. ბანცალი, სიარულის დროს გადასვლ-გადმოსვლა. *დაბერებულა, ლეტლეთობსლა.*

ლეველი (N) livli ლილევი. *ლიველი – გუთანის დიდი ტარი, მოამამენ რო მაიხნან; ეს ლაფაქი ხო ზედ არი რკინასი, ხო აი, ეს ლიველით შანახული, ემას შოუნახუ.*

ლეკიდლობა (N:Play) likidedoba რიკიდლობა rikidedoba. იგივეა რაც რიკიდლობა, რიკფანი. რიკფანი. ერთგვარი თამაში. *ლიკფანი – ლიკიდლობა არი.*

ლიმუ (N) limu. იხ. აბლიმუ, ლიმუნი. ლიმონის წვენი.

ლიმუნი (N:Plant) limuni ლიმუნს limuns

(N:Sg,Dat). სპარსული *والمليمو*. იხ. ამ-ლიმუ, ლიმუ. ლიმონი. ხუთნი, ოთხნი, რეძიეები შემეყერებიან და კორცსა, ჩაის, ყანდს, ლიმუნს – ემებს წაიღებენ და იტყვიან, რო სად წაიღეთ?; მაჯმაზე დაეაწყოფთ ოთხ ადლი ფარსა, ლიმუნსა შირინსა, გაზსა – ემასა და წოოღებეთ იმ ჩონ ყორსა ღამითა ნაერუზს ღამითა.

ლინგლიგი (Msd) *lingligi* მალინგლიგი *malinglige* (V:Sg,2,Aor), მაალინგლინგებს *maalinglingcbs* (V:Sg,3,Fut), მაალინგლინგა *maalinglinga* (V:Sg,3,Aor). ჩამოცლა, დაღვრა. *მეუბნება შენ მალიგლინგეო, ზე ხო არი ჭურჭელნი, არა? საესერი? აი, დააპირაკეო და დაიღორე სუო; ძროხას წელს ქალი, არა? და ჩით ქობნი, ბეერ ზესაც მაძეემის, ბოლოს და ბოლოს წიხლს გაიქნევს და ამ ქობს მაალიგლინგებს. ეხლაც მებნევის, მალინგლიგეო?*

ლიპლიპობა (Msd) *liplipoba* ლიპლიპობს *liplipobs* (V:Sg,3,Prs), დალიპლიპავებული *dalipipavebuli* (Ptcp), ლიპლიპი *liplipi* (Msd). ლიცლიცი. მარგალიტი, ტეცტლი – ლიპლიპობს.

ლიტრა (N) *liṭra* იხ. მანი. წონის ერთეული. ლიტრა იხმარება არა მხოლოდ სითხის, არამედ ხმელი პოლექტის საწონადაც. *ზოგმა ორ სააღრე, ზოგმა ორ ლიტრა. ქარ ლიტრანი შადის ექსი ქილე; მოდიოდეს, ლიტრასა სყიდელუობდეს ოცი თუმანზე.*

ლიტრაჭამია (N:Pr) *liṭraçamia* შტო-გეგარი, დათანის ერთი განაყოფის სახელი. დათანის ასლანიები არიან და ორ-სამ სახლისა რაჰიმ იყო და გაღვიდეს, ახლა ასლანია, კიდეკაც და ლიტრაჭამიანთას დაიძახიან-ყე; ბეურს ჭამენ ლიტრაში ექს კილლას ლიტრანი და ბეურს რო ჭამენ, დოორქეკეყე ლიტრაჭამიანი, ეს თავით ზედმეტი გეარია.

ლილა (N) *liga* ლილას *ligas* (N:Sg,Dat). ლაფი. ლილა – ექ რო წყალი ქუნდების, ლილა ხო არი. ლილა იცი, რა არი? – წყალი რო წაიღეკავს, ლილას ექდახით. იმ ლილას მაიტანენ, მაყრიან ემაზე და ეს წყალი არ გაეღინების; ამა, ეგეთ საქმე ჭკოსთან ახლო'რი, რუემა ლილა მაიკიდა, წყალს არ გაიტანს, რუეი უნდა გაიღო, რო წყალი გაიტანოს, თუ არადა წყალი რუის ექით-ანქით გადავა, და ზამთრის უპურო დავარდებით.

ლოდიანი (N:Top) *lodiani* გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში). დათების ღელე, ლოდიანი, ნატუსი, დიმდარა, მოდამ წყარო და ჩალიანი, რო ზაფხულნი ხაღლი იქ მიდიოდეს იილაღზე.

ლოლიავი (Msd) *loliavi* ულოლიავე *uloliave* (V:Sg,2,Aor), ულოლიავა *uloliava* (V:Sg,3,Aor). იგივეა რაც ლეულიავი. მოფერება, დაწყნარება. *ყუმაწილს რო დასაძინავად უმღერიან; ევლის გულზე ლოლი, ლოლი, ლოლიაობა; წაიდა, ულოლიავა და მაიყვანა; ყმაწილებს მოლოლიავეყე /მარტყოფი (ფერეიდუნშპარი)/.*

ლოლო (A) *lolo* მოგრძო ფორმის მქონე. მოგრძო რაღაცა. მაგალითად ნაჭერი რო სიგრძე სივანეზე მეტია. *ესეა ეგეთ, ლოლო, რო ა ეგეთ ალყა-ალყა, გურგუალი.*

ლომბი (N) *lombi* სპარსული *الملمبة*. იხ. კურტუმი. ღუნდულა. ლომბები, დიდ ლომბები აქო, დიდ კურტუმი აქო.

ლომიტანი (N:Pr) *lomiṭani* ლომიტანები *lomiṭanebi* (N). შტო-გეგარი მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში).

ლონყა-ლონყა (Adv) *lonqā-lonqā* ნება-ნება. საშუალო სიარული. ლონყა-ლონყა მიდის/დაშქესანა/.

ლორი (N) lori ლორები lorebi (N:Pl,Nom). სპარსული لور lor. ლორი ეთნიკური კუთვნილების აღმნიშვნელი სახელია. ლორები მოსახლეობენ ფერეიდნის რეგიონში ქართველების მეზობლად. ჩუღურთში იყო, ქალბატონო, ერთი ორმოცი წელუბისეე წინ სუ ქართუელი, ეხლა ნახევარი ლორია, ნახევარი ქართუელია; იმის მარჯვანა ვარაზეგაო იდგეს ქართველებიო და ბახტიარებო, ლორები, ბახტიარებს ვეძახით.

ლორქოში (N:Plant) lorkoši ლორქოშს lorkošs (N:Sg,Dat). სპარსული لورک لورک. ვაზის ჯიში, მსხვილი ზომისაა და მჟავაა. სხილია, ძალიანი უაგეა, იმისთვის დეუძახით ლორქოშს, რომ ლორი შემოსულა ჩონ ბაღშივა, ყურძენი უჭამია და მამკედარა.

ლოუდა (N) loūda ლოუდი lovdi ლოუდები lovdebi (N:Pl,Nom). სპარსული لودا loude. დაწნული კალათა, გოდორი, რომელსაც ოთხი კუთხე აქვს, ყურძენს დებენ შიგნით. ლოუდები ეკიდა ბაღსაყე ყურზენი მაქონდა; ვირებით მოვლენ და ლოუდებითა და ემით და გაფყიდით, ისები წაიღებენ, სხო სოფლებში გააპყიდინან.

ლოქნათი (N) loknati არაბული لکنات loknat. ენის ბორბიკი. ლოქნათიცა ქქონდა ენაჩევა/ენის ბორბიკით ლაპარაკობდა/.

ლოყა ლოყაზე არ გაბია (V:Phras) loqa loqaze ar gabia საქმე რომ არ გამოუვა, იმაზე იტყვიან. მსუქან კაცს იტყვიან: ლოყა ლოყაზე არ გაბია? – რატომ ვერ იქმ?

ლოცულობა (Msd) loculoba ლოცვა. დედო დაჯდაო ად ორივე ხელი შაუყარა ღმერთსაო და დაიწყო ლოცულობაო, რო ღმერთმა და გამჩენელებმაო ერთი შეილი მყავ და ისიც გამომართვესო.

ლუბია (N:Plant) lubia ლუბიო lubio,

ლობია lobia. სპარსული لوبيا lubiyā. ლობიო. მოხონაყე, მოგუტანენე ელა სოფლის'რი ანს ლუბიო; ნუხულოს ჩოოყრით ვორცსა, ერთ ცოტა ლუბიასა, ოსპსა მოვარშავთ იმაჩი.

ლუკმა (N) lukma იგივეა რაც ლუკმა პური. ლუკმა. ბაიტა ლუკმა აიღე; ასი კაცმა ვერ შეჭამა, ერთი ჭინჭველამ ლუკმად ქნა; სუფრას ჩაავდებენ, დასხდებიან. მინამე ერთ-ორ ლუკმას შაშჭამს და გამოოჯღების განზე.

ლუკმა პური (N) lukma puri იგივეა რაც ლუკმა. ლუკმა პური. კაცსა ძალი რა გლეჯავსო, უნდა ემინოდეს იმისეყო, მეურ წამოწესო, ლუკმა პური დოოჯღოსო; ამამ მითხრა: წაიღეთ თუქრანსო, ვიმუშავოთო და ერ ლუკმა პური რამე გამოიტანოთ ჩონ ყმაწილებსათიო; იმისეე ეს ხაღლი ლუკმა პურსა შაიჭამდეს და მთელ მინდორს შამაივლიდეს, ეთავრებოდეს.

ლუკმას შაყოლება (Msd) lukmas šaqolcba ლუკმას შაყოლოა lukmas šayqolia (V). შეტანება. ლუკმას შაყოლოა.

ლუკმას შეტანა (Msd:Phras) lukmas šcłana ლუკმა შაიტანოს lukma šaitanos (V). სასლში რაღაცის შეტანა. ლუკმა შაიტანოს, ოჯახი არ დაწუხოს.

ლუკმას შეტანება (Msd) lukmas šcłaneba ლუკმის მიტანება. რაღაცა რომ სხვა რაიმესთან შეშჭამო. ერთ ლუკმა პური შაატანე.

ლულა (N) lula ლულას lulas (N:Sg,Dat). სპარსული لولا lule. მილი. ლულაქემოდა არი ელ ემ თასაყენ თა, თასაყენ ლულა ჩომოოზინდაყეე და იქით წყალი ჩამოიღის; ქალას მაიტანენ, აღან ქე ეს გაზი არი სახნი, ლულას შამუყაქობთ გაზე, ემ ლულას ქე შინახავთ.

ლულაქეშობა (Msd) lulakešoba სპარსული ლულაქეშობა (Msd) lulakešoba სპარსული ლულაქეშობა – მილი გატანილია; ოჯლიან ყალასაყე ლულაქეშობა გუქნია და მოსულა მამბაჩი და მამბასაყენ მოიღის ჩონ აღილუბნი შირები გოქ და ვლეუეავთ, ამით ესთეფად ვიქთ.

ლულენი (N) luleni ლულენი lulcini. სპარსული لولانlule'in. სპილენძის მილიანი ჭურჭელი. ლულენი – ლულიან ჭურჭელი, მისისა.

ლულიავი (Msd) luliavi ულულიე ululie (V:Sg,2,Aor). იგივეა რაც ლოლიავი. მოფერება/დაშქესანა/.

ლულუა (N) lulua სპარსული ლულულე. ცხვირის ნესტო.

ლულუა (N) lulua ბუა – ბეშვის ენაზე. ბეშს შეშინებისთვის ვეტყით: ლულუა მუა შაკამსა.

ლურთუმის ქუა (N) lurtumis kua ლურთულის ქუა lurtulis kua. წისქვილის ქვის ქვეშ, ქვის ნაწილია, იცავს გაცვეთისგან. ქუა ჩახშული. ისეთი მაგარია ის ლურთულის ქუა; ისეთი მაგარია ის ლურთულის ქუა, იმ რკინას წერი ჩავაყე ემ ქუაჩი. ემ ქუაზე ბრუნავს, ის ქუა არც გატყელებს.

ლურსი (A) lursi დალურსილი dalursili (Ptcp). იგივეა რაც ლურსი-ლურსი. იხ. დალურსნილი. სლიპინა, სრიალა, პრიალა. ეს შუაზე ეს ეგლიდე ქუა ჩადებული იყო ეგლიდე, იგდენ იმაზეგა ჩონ ის გორეცზა, რო ისი ლურსი-ლურსი იყო; თორნეს ქუა ლურსი ემხელა ქუა არი, ხელჩი დაიჭერ, ლურსია, ემასაყე იფო ლურსი; იგრე გამრიადღისყე ის ქუა, რო ჩონ ვეძახით ლურსიო.

ლურსი-ლურსი (A) lursi-lursi იგივეა რაც

ლურსი. პრიალა. სლიპინა. ემ დიდ რუეზეგა, ეს შუაზე ეს ეგლიდე ქუა ჩადებული იყო ეგლიდე, იგდენ იმაზეგა ჩონ ის გორეცზა, რო ისი ლურსი-ლურსი იყო.

6

მაგარ (Part) magar *მაგე magc.* სპარსული **مگار magar.** განა, ნუთუ. *ვთქი, რო მამა, მე მიყორს, მე ქართველი მაგარ არ ვარ; ოო, მაგე რა მითხარ და არ გაგივინებ; ეალაი, მაგე, გაგმთელუბია ქანალ თავი; მაგე რა მიქნია, რო სეილი მაქ მე; ის თავგერი გაკირდა, რო ემამ ემ სამ-ოთხ თე ზეგაო, მაგე, რა ქნაო, რო ეგ სიდე საქონელი შამაქ-ყარაო და პაქიმობაც დაისწავლაო?!*; თქო, რო მაგე, მოსულეარ, რო შენ პურის პას-რათი ვიყავ, და შენ ჩაისაო, მეო შენ თავი მინდაო; ებნებოდაყე, რო ჯერ მითხართ, აბა, მაგე, ჩემ სახლში რა ყოფილა და გეტყვიყე, რო სად ვიყავ.

მაგარ ტინები (N:Top) magar tinbi ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნ-შაქრში). *საღობის სადაცლა მაგარ ტინებში დაღაგდეს თხები, იმ დამით ადგებიან და შაატყობინებენ ერთმანერთს; მისულყოიო მაგარ ტინეფთან, მისწოლიყო და წაიღისყე წყრან.*

მაგარა (Adv) magara *მაგეირად.* *მე ბატონი მოსეს და კოტეს უთხარ; მინდა ემ კაცთან ვიკვილო. მოსემ მითხრა: კაცო, რას ამბობ, ეს შენა პურის მაგარა შავჭამს!*

მაგარი (A) magari *მაგარი.* *მაგარი იმას ნიშნავს, ვერ ტყდება; ანს წყალი რო გაღის, იქაც მაგარი ჯოხი, ჭერმის ჯოხი გაღებულაი.*

მაგარი (N) magari *კლდე.* *გაუკვალი გზა. და სადაც რო, მაგარია ზო ექ რამე არ არი.*

მაგრამც (Cj) magramc *მაგრამ.* *მაგრამც – პაპაჩემმა იტოლაო.*

მაღლანთ კარი (N:Top) madalant kari ადგილის სახელი თორელში. *ემი, მასღან, გითხრა პაჯიანთ კარი, მაღლანთ კარი, ესები ადგილები, ემამინ ქუჩები ევრე ღია არ ეტყობა და სახლები; ადგილები, თავის ემები ეტყობის, შეიღანი ყოფულა, და რა გითხრა, მეტობაც ემე, მასღან, გითხრა მაღლანთ კარი, ესები გაყრულაი, არა?*

მაღანი (N) madani *არაბული* **ماداني ma'dan.** *მაღანი.*

მაღარბაჩა (N:Plant) madarbača სპარსული **مادارباچه madarbače.** იგივეა რაც თაბ-რაზა. *ვაზის ჯიში. მაღარბაჩა დედა და შეი-ლია; ერთი მარტყვალი სხილია, ერთი კი-ღენა წნეკი, დედა და შეილივითა, რაჯა.*

მაღლობით madlobit *გმაღლობთ, მაღლობე-ლი ვარ, მაღლობით, კარგი წელი იყო; და ბაადან პარ ორივემ ერთ რამეს ველი მის-ცეს და თქეს: მაღლობით, და იმ ყორანმა შორიტყვენ დადგა და იმეფს უჭრიტა.*

მაღრაქი (N) madraki *არაბული* **مدرکي madrak.** *საბუთი, ზუსტად არ ვიცი და სა-ბუთიცი, რო მაღრაქ იყოს, არა მაქ.*

მაღრესა (N) madresa *არაბული* **مدرسة madra(c)sc.** *სკოლა. მეერე წელს ერთი ახუნდი მოიდა, რო დოვლათის ვარასაყე იყო და მაღრესა გაისხნა; მაღრესა არი და ფარსულს ხალღი ეითხობს.*

მაზა (N) maza *სპარსული* **مازا maz(z)c.** *გე-მო. არ ათრობს, ჩაია და სხოდასხო სუნნი და სხოდასხო გემო მაზა და ესები აქ.*

მაზამანანი (N:Pr) mazamanani *შტო-გვა-რი თორელში.*

მაზრა (N) mazra *არაბული* **مزره mazra'c.** *იგივეა რაც მაზრეზალ. მიწის ნაკვეთი, მამუ-ლი. ემ ცხრამმეტი ფამიღს მაზრა პქონია,*

ცხრაშეტი – წისქილი; მასღან, *ემ დე-
პათი* პარ გუშას ერთ მაზრა აქ ხო, მაზრას
ერთ სახელი აქ.

მაზრაცაზი (N:Top) mazraqazi ადგილოს
სახელი მარტყოფში (ფერეიდნშაპრში).
ცხრაშეტიცა მაზრა ქქონია, რო პარ თი-
თო მაზრას, ერთსა ქქიან ყალასლაბლია,
ერთსა ქქიან გოსოტუანი, ერთსა ქქიან
მაზრაცაზი; თითოს, ცალ-ცალკე თითოს
თაეისი სახელი აქ, და აი მეც იქ კაკლე-
ბი მაქ, იქ. მაზრაცაზის ეძახიან, აი ეს ხევი
რო ჩამოდის, ბეურ წყალი, აი ბეურ ხევი
როა, იქ. მაზრაცაზი!

მაზრებალ (N) mazrebağ იგივეა რაც მაზრა.

მათანი (N:Pr) matani შტო-გვარი მარ-
ტყოფში.

მათლაბი (N) matlabi არაბული مطلب
mallab. საკითხი. ილ იმაზე ბერ ქართვე-
ლი დაწყდა და ეს მათლაბი მინდოდა ვიცო-
დეთ, რო ქართველი ერთ იგეთია, რო ისღა,
რო დიდად იყაბულა და ყეინად იყაბულა,
იმასა ძალიან ყორეოფსღა თა იქამდიღა,
რო სისხლი ბადანჩი აქ (გულ-მუცელი
აქ), იმის თაეი უყორს.

მაიმამა maimama მაიმამა საღანძღაეი
სიტყვა. გაგინებაში იტყვიან/დაშქესანა/.

მაიწმინდა (V) maiçmindა მაიწმინდოს
maiçmindos (V:Sg,3,Conj II). იგივეა
რაც დაიწმინდავს. მოიწმინდა. მაიღურბლა,
თოულმა დააკმარა და მაიწმინდა. წიმაეც გა-
დოყარა. აღარ მოჯის; ის გეტრიაჩეე [მზის
სხივს გაატარებენ საცერში], მაიწმინდოს,
აღარ იწიმოს – პირეულა შვილი, ეხლა მი-
ნაძღა რო პირეულა ყოფილიყო ოჯახჩი.

მაიწონებს (V) maiçonebs მაიწონევენ
maiçonven (V:Pl,3,Fut). მოიწონებს, მოს-
წონს.

მაიხე (V) maixე იგივეა რაც მამხე. მოიხე-
ლე. ეხლა მაიხე, შაიდეთ ჩონ სახლიჩინა ემა
ყადიმებია; მაიხე, ჩაიდეთ, ჩონ სახლები
ნახეთ, ყადიმებია/თორელი/.

მაკე (A) mağე მაკე. წყალს რო ლეედა ეს
ფური, რო მაკე იყო, ხელი დამადებინა ემ
გერდზე, ხელი რო დაეადე, ფხლანკუნებდა
მუცელიჩი, წყალს რო ლეედა, ფხლანკუნებ-
და და ეს ჩემ ხელზე ატყობდა, რო ეს მაკე
ერი. გაჩხრეკა მარტო ფურზეგ არი, თუ მა-
კე ერი, შვეინახოთო, თუ არა გაეყვიდოთო;
აბა, ესეო, ორსულათ რო არიო, უნდა მოიყ-
ვანონ კაცი, გაჩხრიკოსო, მაკეა თუ არა.

მალა (N) mala მალაით malayt
(N:Sg,Inst). სპარსული المالا. ქაფ-
ჩა. კედელი რო გუნდა გაეღესოთ, მიწარი
ბზეს ოორეთეე, ნამა დავაღბოფთეე და მა-
ლაითა, მალაით, გორომთეე; ნამა დავაღ-
ბოფთეე და მალაითა, მალაით, გორომთეე
და რომელიც რო მაღალ-დაბალია, შემშას
დაეადეფთეე, ჯოხია, წორი ჯოხია, ერთ
აღლი, – იმას მიეკარავთ და გორომთეე
და დეეტყობისეე, რო საღ ჩუყურად არი, იქ
ჩაეკარავთ, ამუაესეფთ.

მალა (Adv) mala იგივეა რაც მართლა. მარ-
თლა. საგბარში ხო ამბობენ ორნი ერთმა-
ნერთან, მარტყოფში – მართლა და თო-
რელში – მაღა/თორელი/.

მაღავენობა (Msd) malavnoba გამაღავენდა
gamalavnoda (V:Sg,3,Aor), მაღავენობით
malavnobit (N:Inst), იმაღავენა imalavnā
(V:Sg,2,Aor), გამაღავენება gamalavnēba
(Msd). არაბული المالا malavān. იხ. ცალ-
ხელით მაღავენობა. ცურვა. გამაღავენდა, მა-
ღავენობით გაიდა; გამაღავენების, იცურა-
ვებს, თაეი ჩაყო და გამაღავენდა.

მაღაქა (N) malaka არაბული المالا malake.
დეღაფალი.

მალაქი (N) malaki მალაქები malakebi (N:Pl,Nom). არაბული ملك malak. ანგელოზი. *ემას უთხრა მალაქმაო, ანგელოზია მალაქი, შენ პირი ა ვერეო, გაიარე იმ ხალხშიგაო, და რასაც რო გეტყვიანო, ძელებურათ რო მარხვას ვინც იჭერდა, არა ლაპარაკობდაო; მე ბიჭებს უთხარეე: მალაქები იყენს, რო თქვენ ანგელოზებს დაუძახით, დიდი კაცობა ქნეს.*

მალაღა (N) malaga არაბული مالا malāq. დიდი კოვზი. *მალაღა – დიდ კოვზი; ა ერთ ბაიტა მალაღასაც ამ მოწნეველს დაასხმენ, მისცემენ, ყონალებმა შაჭამონ ქორწილშიგა.*

მალაფა (N) malaFa მალაფას malaFas (N:Sg,Dat). არაბული مالا. ზეწარი. *მააღან მალაფას შამუაცომთ; მატყელს ემ ქოლაცეფი, რო ყალიჩეფს ქსოვენ დ იმაში ეგრე ლიანდავსა კერავთ, ნამა თამისს ვიქთ, მალაფას შამუაცომთ, ჩონ ეგრე სანდლები არა გოქ რო დაუწდეთა.*

მალექი (N) maleki მალექები malekebi (N:Pl,Nom). არაბული ملك malek. მეპატრონე. *ეს მალექები იგეთები იყნიანყე, იგრე აღონებდიანყე ემ ხალღსა.*

მალი (N) mali სახენელი იარაღის გუთნის ერთ-ერთი ნაწილის სახელი.

მალიათი (N) maliati არაბული مالا maliyāt. გადასახდი. *ექა ეტყვიანყე, რო ყეინი ამბობს, რო მალიათი უნდა მაიკეთო და ემათ ერთ ქაღაზი ქაჩინდაყე შამადასაყენა, რო მალიათი ებახშა ქართველებსათინა; ქარიშხანი გამაძვ ზავნის ექა და მალიათ მადთხოვსყე ქართველებსა და ქართველები არ მიიკემენ და ემ თავის კაცი დაპარუნდებიან, წავლენ და უამბობენ, რო ეგრე იყო და არ მოგცეს მალიათიო და ესეზიო და მეორედ გამაძვ ზავნის.*

მალიშე (N:Bird) mališc მალიშე mališc. სპარსული مالچ/مالچمالijak/maliyc. ბურჯა/ბურჯი/.

მამა (N:New) mama იგივეა რაც ადა, ადა. მამა. *ოჯახის უფროსი, მარჩენალი. დასტურდება იმ ფერეიდნელთა მეტყველებაში, რომლებსაც მჭიდრო კავშირები აქვთ საქართველოსთან. ხალღმა რო პური შაჭამა და ადგეს, უნდოდაყე, რო ქობები გადმოიღონ, მამა შვიდა, ნახა, რო სახლში ყოფილა რამე, შეშინდა: არამც მინმე მამკადარიყოსო!; ემეებმა უთხრეს, რო ეს ღელაკაცი არი ერთი თაჯერის ღელაკაციო და ანსიც თავის ბიჭიო, რო ჯერ მამა არ უნახაო.*

მამაგულა (N:Top) mamagula ადგილის სახელი ჩუღურთში. *აი, ექ ერთი ადგილა არი ჩუღურთს, იმას ექძახით მამაგულა. მამაგულა რა არი? ერთი თა არი, იმაზე ვინაც ქიქთხე, არმინ არ იცოდა, რო ემას რატომ მამაგულა ქქიან.*

მამაგულას მთა (N:Top) mamagulas mta გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაქრში).

მამადედა (N) mamadedda იგივეა რაც დიდი ღელა. *იხ. პაპან ღელა. ბებია მამის მხრიდან.*

მამალი (N:Bird) mamali მამალის mamalis (N:Sg,Gen). მამალი. *ეს თუთუნი ჩოუედა ამ მამალ ვირის ცხირჩი; შენ ფიცილი დაჯერეო თუ მამალის კულიო.*

მამაჩა (N) mamača ბებია ქალი. *ღელაკაცი ხო უნდა მაიგოს, ქალი ხო ეშლების მოგების დროს, ის არი მამაჩა/თორელი/.*

მამბა (N) mamba თურქული. საგუბარი. *ოღლიან ყელასაყე ლულაქეშობა გუქნია და მოსულა მამბაჩი და მამბასაყენ მოხდის ჩონ აღილეზჩი შირები გოქ და ვლეეავთ, ამით ესთეჭად ვიქთ.*

მამლექათი (N) mamlickati *მამლიქათი* mamlikati, *მამლაქათი* mamlakati. მამლექათს mamlickats (N:Dat). არაბული مملكتmamlakat. სახელმწიფო. იმაში სუ სახში იყვისყე და კარგად არა ფიქრობდა, რო თავის ემე შანახოს, სახემწიფო, თავის მამლექათი; ბევრ რამე'რი, რო უჭრეტათლა ემ მამლექათს არც რა არ უკლოა-ლა, სუ რამე, სუ რამე გოოკეთებია.

მამლის ბალახი (N:Plant) mamlis balaxi *სამკურნალო ბალახი*. მამლის ბალახი გა-ზაფხულზე გამწონდების /თორელი/.

მამნუნი (A) mamnuni არაბული ممانmamnun. მაღლობელი. მამნუნი მამნუნი ეარ შენყე, მე ძრიალ შენ თავი მიყორს; მე უთხარყე: ქენი მამნუნი ეარ მიწასყე თა ასიმანაძლი.

მამულანი (N:Pr) mamulani *იხ. წიფწივა-ნი, ქოქოლნი*. შტო-გვარი თორელში. ერთი ჭაკოლანი და წიფწივანი, ხისხისანი, ქოქოლნი, მამულანი, დოდონი და ესეები სუ ყუფულა; ამაში მეტობა სახელეგია, ეხლა მამასი ყოფულა და ჯგუფისა, მასლან, და ერთი ჭაკოლანი და წიფწივანი, ხის-ხისანი, ქოქოლნი, მამულანი, დოდონი და ესეები სუ ყოფილა და მერე რო მოსულა ეს, აღამიანის სურათები რო დოორტყამყე ემეებზეგა და, საშუთებზეგა და გოოცნობ-ყე, ირანელ გუარები გომოუტლიაყე და სახელეგის მეტობა ირანის რაიონზეგ არი.

მამული (N) mamuli მიწის ნაკვეთი. თე-ლაყრი უწინ ქონიარე ბაღლი მყოლია, ეხ-ლა კი თურქის ხანი დასჯდომიდაყე თავ ზე, მამული იმისილა არი და ბაღლი დოუფაყი-რებია, ნამაი სოფელი იყო და!; ეს ფართო-ვი და მამული და მინდორი ბაღლიში გაყო-ფილია. და ქალსაქარაჟა გაიგეს, რო ზე-ლე სულთანნი წასულა ჩუღრუთს, წომოოვ-ლია და უნდა ეს მამული თავის სახელზეგა

საბთი ქნას; ეს ფართოვი და ეს მამული და მინდორი ბაღლიში გაყოფილია. პარ აღ-მიანს თავის მიწა და მამული თავის ველში უჭირავ და თავისიც არი.

მამული (N) mamuli მამის ოჯახი.

მამულიეთობა (N) mamulictoba არაბული ماموريةmamuriyat. მივლინება.

მამულწყალი (N) mamulçqali *სავარგული*. ქართველებმა მიეშელნეს და დატორეს, იმაშინ რო დაბრუნდეს, ქართველეთსა თა-ვით ემე აბახშაყე, მამულწყალი აბახშაყე.

მამური (N) mamuri მამურები mamurebi (N:Pl,Nom), მამურებმა mamurebma (N:Pl,Erg). არაბული مامورmamūr. პაქი-მის მხლებელი. ამებმამ მამურები გამოგ-ზაუნა; და ექ ორი ნაქარილა დაეარდენ, მა-მურებმა ნახენ, ზაბარი არ არი.

მამყორველი (Ptcp) mamqorveli *მყვარე-ბელი*. ეს, ბატონ ქერიში ეს ძალიან ქარ-თველის ემე არი, მამყორველი.

მამხე (V) mamxe *იხ. მაიხე, შეხე, ნახე, მომხლე, მისძინე*. მამხე, ასადოლა სეიფო-ლა მადალა ხო ორ-სამ წელია გადიცვა-ლა და ეხლა ხუთი ბიჭი ყავს და სუსაც ცოლშვილი ყავს; მაიხე, იანი, უჭრიტყე, მამხე მე; საშუალო ფქილი გამოდიხო, ეს ფქილი, მე მამხე, რო ეგრე ბრუნავს, ექ სამ ნაწილად ჩამოიღის; დაანდოს – ეს ორი ერთმანერთს აი ეგრე უნდა შახხდინოს ეს ტალახები, ეგრე ჩადოს, ჩასოს ერთმანერ-თნი, მამხე!

მან (Pron) man სპარსული من man. მე.

მანაქანის კრვა (Msd) manakanis krva *მა-ნაქანა უკრავ* manakana ukrav (V:Sg,2, Prs). მანქანის დარტყმა. *ჰა, მანაქანა უკრავ ერთსათი*.

მანგულა (N) mangula სპარსული مڠگول mangule. მოსართავი. მანგულა – მოქსო-
ეული რამე, პირიქტის სამკაული, შალი-
სგან მოქსოული ყვავილი, ერთმანეთზე
გააბმენ და ჩამაგდებენ კისერზე/დაშუქსა-
ნა/.

მანდაქა (N:Plant) mandaka ერთგვარი
ბალახი, ფხალი. მანდაქა არი, ეკლამხალა
არი, ალჯაბაში არი, კონჩხელა არი, ღოღო
არი; ღოღო არი, მასალან, მანდაქა არი, ნა-
მა არი, მე რა ვიცი.

მანდილიან გორა (N:Top) mandilian gora
გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში).

მანეთი (N) maneti წონის ერთეული.

მანზილი (N) manzili არაბული منزلي
manzel. სადგური, სადგომი. არაბ.manzel
სადგომი, გასაჩერებელი ადგილი. ერთ მან-
ზილი ქქონდაყე, რო მოიდენ სოფელში;
მანზილი უქნიდაყე და მასქანი ანქ სახლები
გოოკეთებიაყე აღ ანქსაც არიან, ღაჩინან-
თაყე ელ ანქ არიან.

მანი (N) mani არაბული ماني ma'ni. მნიშ-
ვნელობა. ექ ემ სარავის მანი, მანი, ესე,
რო, ექითა გაზფხული რო შაიქნების,
პირველი გაზფხული, დიდ წყალი გამუა.

მანი (N) mani სპარსული من man. იხ.
ლიტრა. წონის ერთეული – ექესი კვ. ეს რო
ლო მანი ზეერი და გამიცხელებია, ერ ზარა
წყალ დავასხამ ემ ყათულს.

მანქანა (N:New) mankana მანქანით
mankanait (N:Sg,Inst). მანქანა. და გად-
მოიდა და ერთიცა ქურთსა თავის კარები
და ესები ეეკიდა მანქანაჩი დიდ მანქანეფ-
ჩიგა, რო წაიყუნანოს, თოვლი რო აქ მოაყე,
ჩაიყუნანოს ემეჩიგა, რო ნამაჲ ადგილი არი,
საძოვარს ემესათი; თენგი ზამა ერთ გოგო
და ერთ კაცი მანქანით გამოგ ზენა, ბატა-

რა მანქანათ.

მანყალი (N) manqali არაბული منقالي
manqal. ქურა, ლუმელი. მანყალი არი, სა-
მაყარი არი, კილოზანი არი, მეჯირი არი,
ჩირალი არი, რადიოვი არი, ლამყალი არი;
დილობა რო მანყალს ავანთეფთ, მოიტანთ,
მისაც სამყარი აქ, სამყარი და მისაც მა-
ყალი – ეეც ხლო.

მანყის დეყარდნა (Msd) manqis davardna
გაკვირება. მანყი დეყარდნილა, მანყი, ეს
სადურობა არიო, რა არი ექაო, გაკირვე-
ბულია.

მარგალიტის აცმა (Msd:Phras) margaliqis
acma მარგალიტს აცომ margaliqis acom
(V:Sg,2,Prs). რამის ღიღხანს და გულიანად
კეთება. რაიმეს რო ჩაიჭერეტ – მარგა-
ლიტს აცომო?

მარგლუა (Msd) marglúa გავმარგლოთ
gavmarglot (V), დამარგლე damargle
(V). მარგელა. შხირად დასთესა ბოლოკი,
უნდა დავათითაოთ, გავმარგლოთ; დამარ-
გლე.

მარზი (N) marzi სპარსული مرز marz. საზ-
ღვარი. ეხლა დამელა იყო მარზზელა, ირა-
ნის, მარზ რას იტყვიით ქენ?

მარზი (N) marzi სპარსული مرز marz. მი-
წაყრილი. ფერეიდანში ვაზს საყრდენი არა
აქეს, თხრილის შემადლებულ მიწაყრილზეა
დაფენილი. ესა მარზი.

მართლა (Adv) martla იგივეა რაც მალა.
მართლა/მარტყოფი (ფერეიდუნშპირი)/.

მარიზი (N) marizi არაბული ماريز mariz.
ავადყოფი. მარიზი შაქნილა; ეხლა კი, ჩემ
მამასა, მარიზი იყო ისი, ხობ, მიიღოდა-მო-
ლოდა, უზაროდა, ძირალ უზაროდა ჩემ ქორ-
წილი.

მარიზობა (Msd) marizoba. ავადყოფობა. ჩემ მამასაც იმაში მარიზობა ჰქონდა, სა-რათანი, და ხობ იმაში ვერე უხაროდა, რო ჩემ ქორწილია, ვალი, გულში, ხობ, გუნე-ბა ივეთ აღარა ჰქონდა, ელა ნარაპათ იყო, მარიზათ იყო და იცოდა, რო არ გომოუვა, მოკლები; ვთქი: მარიზობა მაქ და ეს მა-მიტანია, ექიმს უთქომ ჩემთი ეს იყილე და დალივე.

მარიზხანა (N) marixhāna სპარსული **ماریخانه marixānc.** საავადყოფო. მად-რესა გოქ და ესწავლოთ და მარიზხანა. ერთი მარიზის დაძქერს, მარიზი შაქენ-ბის, წავა, გამთელღებბის.

მარსუმი (A) marsumi არაბული **مارسوم marsum.** ჩვეულებრივი, ტრადიციული, წე-სი, ალათი.

მარტოკათულა (N:Top) marṭokatula იხ. კათულა. ადგილის სახელი თორელში. ერთი ხე ყოფულა, ერთ ადგილზე, ემას ეტყიან მარტო ხე, მარტოკათულა; ერთ ხე ერ-თი ადგილას რო დაეარდნულა, ემასთვის დოორქომთ მარტოკათულა.

მარტუკა (Adv) marṭuḳa მარტოკა. მარ-ტუკა ჭამაშიდაც ბრალიბს; ჩემ ქაჯი აღას, ჩემ ამუას, შემევეყრებიტყე ვალი ზამ-თრის მარტუკადა.

მარტყოფი (N:Top) marṭqopi დასახლება ფერეიდნის რეგიონში, დღეს ქალაქი ფერეი-დუნშაპრი. ის იყო მარტყოფი ერთი ნამაი ბაზარი შაქნილიყო; ექ მარტყოფი არი, იტყიან ზევით მარტყოფი, ქოვით მარ-ტყოფი.

მარცოლი (N) marcoli მარცვალი. თითან მარცოლი პატარ მარცოლებზე ვარდი გა-მია, ის ვარლები გაიციელებბის, ვარლები გაიციელებბის და დრო აქ.

მარჯაკალი (N) marḳākali მაჭანკალი. საზ-მარჩი ნახიანყე, რო მინ რომელ ხარაზე მარჯაკალი მოუვა!; მარჯაკალი ჩემ დიდ მაზლი იყო, - ჩემ მამამთილის, ემე იყო, ძმა იყო, მამამთილის, - დიდ მაზლი.

მარჯანა (A) marḳāna მარჯენა **marḳāna.** იხ. მარჯნივ. მარჯენა. მარჯანა ველი; მარჯანა ვარაზე; იქ წახოლ ჰაი, ემ ქუსლს გოოსომ, მარჯანა ქუსლს ჰაი გოოსომ, ან-გერ დაიბრუნდებ; ორნი ამ ვარაზე მაქ-კილებენ, ორნიც ემ ვარაზე და ჩადებენ, ივრე, რო ეს თავის მარჯანა ლოყა ზედ ზე-მინზე იყოს.

მარჯნივ (Adv) marḳniv იხ. ჩაფა ვარაზე, მარჯანა. მარჯნივ. მარჯნივ, პირველა სახლი ან მეორე სახლი იქნებბის; მარჯნივ, არი ქალებბის ქობი.

მასაბი (N) masabi არაბული **ماسبه mazhab.** რჯული. მართ მითხრესო, რო ემათაო დი-ნი არა აქო და მასაბი არ აქთო და ის ემე აქენი - გაიწყიტეო.

მასალან masalan მასალანა **masalana,** მასან **masan.** არაბული **مسالان masalan.** მაგა-ლითად. ერთ რამეს წოოლებენ ჰარ თითო, მასალან, თელა, ფათუ, სუ რამეს წოოლე-ბენ; მუალთყე, მასალანა, თითო ერთ ბეჭე-დი, ერთ სინარი ზი, ერთ რამეს წაილებთ და დაევაგდებთყე.

მასი (N) masi სპარსული. ფლოსტები. მა-სია, ქალაშა არი, საყურე ერთი.

მასირიელი (N) masirieli ქრისტეიანი.

მასნოვი (A) masnovi მასნუი **masnui.** არა-ბული **مسنو masnu'i.** ხელოვნური, პრო-თეზი. ქენა გაყე ანქ მასნოვი კბილი?; ჩე-მები მასნოვია მასალან.

მატლიანი კბილი (N) maṭliani ḳbili გა-

ფუჭებული, ჭინი კბილი. კბილი? არ ვიცი მატლს უჭამიაო. ჩემ კბილი როგორც მატლს შეეჭამოსო.

მაქსი (N) maks არაბული **ماكس** maks. და-ყოვნება. ეს რო გაწითლების, გაღმობლებთ, ერთ მაქს ვიქთ და შირას დაეასხამთ და და-ვაღფეთ ლამბაქებზე.

მაღალი (A) mağali მაღალი. ერთი დიდ ხე გამოთხრილია, დიდ ხე, მაღალი ხე, რო შიდი, რუა მეთრი სიმაღლე აქ, ეს გამოთხრილია და ზედა თახტა დაფარებულია; შარშან, მაღალი, შარშან გვიღ ბიჭი იყო, მაღალი, აღან შეიძლება საქართველოში იყოს; მაღალზე გავედი და წერ-წერ წავედი, თის წერზე.

მაღარა (N) mağara სპარსული **مغارة** maqāre. იგივეა რაც მაღარო, ქობი. მღვიმე, გამოქვაბული. წაიდეს, წაიდეს, წაიდეს და ერთ მაღარანი შაიდეს.

მაღარო (N) mağaro იგივეა რაც ქობი, მაღარა. გამოქვაბული. ქობი მაღაროს ნიშნავს ჩონთანა; ემ მთეფხი მაღაროები არი და ქობები არი; მინდორში იყოთ, მაღაროში შეეფუარებთ.

მაღაროები (N:Top) mağaroebi გორა მარტყოფში (ფერეიდენშაპროში). ქურდამ თქო, რო სადა და სად ემ მთეფხი მაღაროები არი და ქობები არი, მო და წაგიყუანო და იქ შეიძლება ემ ქობებში ჭასაო, ექითყე ემ ჭასაო, იმ ჭვეფთან, იმ მაღაროეფში გ ზა ექონდესო და აბა, წაიდეთ, ისეები მოგატაროო.

მაღზა (N) mağza მაღზას mağzas (N:Sg,Dat). სპარსული **مغز** maqz. ის. კაკალი. ნიგოზი. კაკლის მაღზა, მაღზას დაინაყენ; ყურუთს გამაიდუსენ, ერბოსაც დაიდლევენ, დაასხმენ, რა ვიცი, მაღზას დაყრიან.

მაღლა (Adv) mağla ზევით, მეტი. ერთ სა-მი-ოთხი წელია, რო გათხოვილა, წოოყუნანია, არა მაღლა. შეკდომა დოოში. მა-მაგონდა, რო ბეურსხანია; მეთხალის კისა გოქ, ემ მეთხალის კისას დაუდეთ მაღლა ფარჩილი, რო ემ ფარჩილზეგა, ძირზეგა ქობს შოიდგამთ, რო ეს თაის ხელი ჩაადეს ამ მარჩიგა.

მაღრური (A) mağruri არაბული **مغرور** maqrur. იგივეა რაც ყორური. ამპარტყენი, თავემოძწონე.

მაღუმლება (Msd) mağumleba მაღუმლებ-ბენ mağumlebcen (V:Pl,3,Fut), მაღუმ-ლებლენ mağumlebcen (V:Pl,3,Impf). მოშუმვა, მოწვა. ფქილს მაღუმლებლენ, გააკ ხელებლენ იმ ფქილსა და იმ ტკივილს გამოიყენას. ნახეუარ მოშუმლიო.

მაყაზა (N) maqaza სპარსული **مغازه** maqāze. მაღაზია. ქმარი მაყაზა ქონდა.

მაყარი (N) maqari იგივეა რაც მაყრის კაცი. ქალი, რომელსაც პატარძალი გამოიყავს. მაყარიც არი: შაიქნების ერთ ღელაკაცი, რო წაიდეს ანქა ახანძლითან და ანქ ახანძალს მაყევეს, ემას დაძახიან მაყარსა; ეს მაყარი ერთი ჩიქილაზეგა კოკომას გაიკეთეფს და ეს დეეტყობის, რო ესე მაყარია.

მაყაში (N) maqāši არაბული **مقاش** maqqāš. მარწუხი. მჭვდლის იარაღი. უსტამ თქოო, რო მაყაშო; მაყაში ეს ემე'რი, ცეცხლ მაიკიდებენყე.

მაყაში (N) maqāši მაყეაში maqāqāši. არაბული **مقاش** maqqāš. მაშა. მერე მაყაში ვოქონდა, ემ მაყაშითა ამოიღებდით და გადაეგვებდით ანქითა; ერთი ის ღელაკაცი და კაცი ადგებდის და მაყაშითა, მაყაში იცი, ხო, რა არი? მაყაშს ჩავყოფთ და მოარევთ. ამ ნაყრეფს გადააზიდავთ და ცეცხლი გამოჩიდებდის.

მაყაში (N) maqāši არაბული شامماqāš. პინცეტი.

მაყროს კაცი (N) maqris kaci. იგივეა რაც მაყარი. ჩემმა აღამ გამაძეუნა, გუშტი დაკლა, ცხორი დაკლა, ვარი და მაყროს კაცეფს ხარჯი მისცაყე, პური მისცაყე; ერთ კირიაზე ქორწილი იქნებიწყე ექა, იქ უნდა მაყროს კაცი წაიდეს ახანძლობას; მაყროს კაცი რო მოიდა ჩონსა-თქო, სამი დღეს დავარდეს-თქო; სოფელჩიდა რო მაყროს კაცები დავარდიწყე.

მაშალა (Interj) mašala არაბული ماشا mašāallāh. ყოჩაღ. ოთხი ქოთან ჩაეასხიტყე, მაშალა!; და წაეელით, იგრე წიბდა, იგრე წიბდა, და წაეელით ამ ზევით, ფალაქაზე, მაშალა ელეგრე ხალღი იყო და ზეგარი.

მაშთა (N) mašta სპარსული ششمعشتي. სქელი ფარდაგი. ყალოჩა გოქ, სპანი გოქ, ფარდაგი გოქ, მაშთა გოქ, ეპრამი გოქ.

მაშია (N) mašia მაშიები mašiebi (N:Pl, Nom). არაბული شامماšī. ფეხსაცმელი, მაშია. ჩემ დიდელდა ამობდა, ბერები ამობენ: ცხო მაშიები ჩაიციოთ და იყო ნამა და ადვილად ვიარეთ; – ფეხები დეგეწების. – მაშია მაცია. – მაშია გეგეხევის, – შამქერავი მყე.

მაშინი (N) mašini მაშინით mašinit (N:Sg, Inst). ფრანგული شامماšīn. მანქანა. იქითლა რო მაშინი არ იყო და ემე არ იყო, იქითა ცხენი დაიქირაყე და ამოიდა თავის სოფელამდი; და მისაყ რო უნდა და უნდა წაიდეს, რამე მაშინით, ცხენით, რამეთი წავლუნ.

მაშტიაობა (Msd) maš[iaoba მაშტიაოფსო maš[iaopso (V:Sg, 3, 0). სპარსული / شامماšīhadi/mašī. თავის მოწონება. ძრიაღ თაისთავს აკეთებს, ახალ ლამას

იცოძს, მიდის ქორწილჩი, იტყვიან მაშტიაოფსო.

მაშყული (Ptcp) mašquli მაშყული mašquli, მაშყური mašquri. არაბული شامماšāqul. დასაქმებულ, დაკავებული. ანქით კი ყეინის ყორი მაშყულითა თავის საქმეზე.

მაჩეთი (N) mačeti მეჩეთი mččeti, მაჩითი mačiti, მასჩელი maščedi. მაჩითი mačitči (N:Sg, Dat, Shi). არაბული شامماšjed. მეჩეთი. გაიდა ამ ბიჭმა, შეიბრბინა მაჩეთიჩი; არაო, ჩონ მაჩითი არ წაეალთყე; სამ-ოთხ მასჩელი გოქ და ოთხი მასჩელი გოქ.

მაჩის წყარო (N:Hydr) mačis čqaro წყაროს სახელი მარტყეოფში (ფერეიდნუშამარში).

მაჩულა (N) mačula სპარსული شامماčāle. წივა. გამაგრებული დაზელილი წივა. მაჩულა გაეაკეთელა წმინდა ფადარისგან; მაგარი რო იყვის, ბევრ ხან იძლობდის ცეცხლი, დატკეპნიანყე მაგრად, და რო გაევიწყე, გაეცეცხლისყე, მაჩულა.

მაწევა (Msd) mačeva მაწიევეს mačives (V:Pl, 1, Aor), მაწევეს mačevs (V:Sg, 1, Prs). იხ. მოწევეარი. მოწევევა, დაატიევა. ის არი, რო, მასალან, მე მაწევეს და დამყონდაღეს, მეც იმას დავყონდაღეს.

მაწონი (N:New) mačoni მაწონს mačons (N:Sg, Dat). მაწონი. დასტურდება იმ ფერეიდნულთა მეტყველებაში, რომლებსაც მჭიდრო კავშირი აქვთ საქართველოსთან. იმეფსაცა ყათულს დავადეფთყე მაწონისა, მაწონს დავადეფთყე და შავჭამთყე; მოძწელიყე მაწონი გაეაკეთიყე და თა ერთ კირიამდე ესე მაწონი მქონდის.

მახდობა (Msd) maxdoma მაახდობია mahxdomia (V:Sg, 3, Result I). მოხვლობა.

მაკველულს თავი და ტყავი აქ და კისრის კორცი, თუ ორთა უკრავე ტყავა, ძავე-ლის [პირველის] მახლოშია, იმის მოკ-ლული დეერქმის, მეორე კისრის კორცს წაიღებს.

მახსუსან (Adv) maxsusan არაბული **صاوصا**maxsusan. განსაკუთრებით.

მახსუვლება (Msd) maxuvleba მოიხუვე-ლოთ moixuvlot (V:Pl,2,Conj II). შემოკ-რება, შემოსხმა. *მაიხუველისეე ემაწილები! იგრე უკორდაყე, რო რა ვიცი!; ჯობია, ხალხი მოიხუველოთ, მაგრამც ერთგან ფარყი აქ, იმაშინ რო ყრალ საქმე მახდე-ბის.*

მაჯგური (Ptcp) maǰburi არაბული **مجبور** majbur. იძულებული. *მაჯგური შექნილა; მაჯგური ვართ ელა კერეხი ვიყიდოთღა.*

მაჯღესი (N) maǰlesi არაბული **مجلس** majles. იხ. მაჯღესის დაჭერა. წვეულებ-ბა, შეკრება. *ერთი, მასღან, ერთ პაფტა რო გავა, მაჯღესღა დაიჭერენ. მაჯღეს-ღა რო დაიჭერენ, მასღან, სამასი, ოთხასი ხაღღს ეტყიან – კაცი და დუდაკასა.*

მაჯღესის დაჭერა (Msd) maǰlesis daǰera მაჯღესღა დაიჭერენ maǰlesǰa daiǰeren (V:Pl,3). არაბული. იხ. მაჯღესი. წვეუ-ლების გამართვა. *კაცი რო მოკეღების და, მასღან, ერთ პაფტა რო გავა, მაჯღესღა დაიჭერენ.*

მაჯმა (N) maǰma სპარსული **مجمه** majma'e. სინი. *როსაც უნდა პური ჭამონ, რაღღას რო გაამზადებენ, დააღაგებენ ემ მაჯმაზე; ვორცი იყოს, პური, ღამბაქები თავის საჭმელით; ოთხ კაცს საჭმელს ერ-თი მაჯმით მიართმევენ.*

მაჰ (N) mah სპარსული **ماه** mäh. იგივეა რაც თე. თვე. *მაჰ აზ ღო-სე მაჰ, ღო-სე*

მაჰს რას იტყიანყე?; ეს სხოები გამაიქვე-ვიან და მაჰმულე აფყანი მუა და ექს თესა, შიშ მაჰ, ისჰანს მოჰასერას შაიქს და შო-მოღეგების.

მაჰალე (N) mahale **მაჰალათი** mahalati, **მაჰალა** mahala. არაბული **مماهاله** mahalle. რაიონი, უბანი. წაეიდა *შორი მაჰალათი; მაჰალა, რაიონი იყო, ეწერა გორჯი მაჰა-ლე – ქართველების რაიონი იყო.*

მაჰზარი (N) mahzari არაბული **مخزر** mahzar. სანოტარო კანტორა. *ახღს იქმენ, მაჰზარს იქმენ.*

მაჰიგირი (N) mahigiri მაჰიგირის mahigiris (N:Sg,Gen). სპარსული **مهاجير** mahigir. მეთევზე. *მაჰიგირი იყო, იმასა ჰყვანდა ერთი ბიჭი; და ემ კაცმა წაიდა და გამაიკითხა ემ სოფელში, რო მეთევზე მინ არიო და, ხალხი მაჰიგირის სახლი რომე-ლიაოღ, აჩენეს, თქეს, რო ეს არიო.*

მაჰმალი (N) mahmali არაბული **مخمال** maxmal. იხ. ქერეფი. ძვირფასი ნაჭერი. *მეგონისეე, რო ახალ ლამას ჩაიღმეე, მასა-ღან, ქერეფი და მაჰმალი მიყორღა, ქერე-ფი და მაჰმალი!*

მაჰმულა (N:Top) mahmuda მიხდერის სა-ხელი ჩულრუთში, საძოვარი.

მაჰმული (N:Plant) mahmudi ვაზის ჯიშში. მრევალია, კაკალზე ცოტა პატარა მარცველ-ბი აქეს. *მაჰმული გურგუალია, როცა მაი-წვეის, ცაგახსნილივით ლურჯი იქნების.*

მაია (N) maya **მაია** maia. იგივეა რაც საღე-დი. სპარსული **ممايه** maye. მანენის ლღა. *ყა-თული საღილოზამდინ მაიას აიღეფს; აღუ-ზი რო მოწოვისეე, ბულამა რო მოწოვისეე, მატკანი დატკლითყე პირველა, ამოიღოთ-ყე ეს მაია.*

მადას ალბა (Msd) mayas aǵcha მადას აი-
ლეუს mayas aǵcps (V:Sg,3). შელელბა.
ყათული სადილობადინ მადას აილეუს.

მადას კრვა (Msd) mayas kṛva მადა კკრი
maya Fkri (V:Sg,1:Fut), მადას ვკრავთ
mayas vkravt (V:Pl,1,Fut). იხ. ჩაღდე-
ბა. მაწენის შელელბა. მადას ვკრავთ; მადა
მქონდისყე, ეს მადა ერთ ზარტჩი დატყყუ-
ნიტყე, ერთ ექსიღე ზარტჩიგა და ერ ზარა
თოროში კკრიტყე და მადა კკრიტყე, ჰა;
ზე გავათბიყე მადა კკრი და დატწიყე დი-
ლოთ.

მაბტლა (V) mayxtda მაბტეხლეს
maytɛxdes (V:Sg,3,Conj II), მაბტეხლა
maytɛxda (V:Sg,3,Aor). მოტყლა, გატყლა.
*მაბტეხლა ყინვა; თუ ზედ ხელ ლეეცა, ფე-
ხი და ხელი მაბტეხლეს, არ აიცილელეს.*

მაბკელე და დაგმარხონდა (V:Phras)
mayhkde da dagmarxongə. წყევლა. მასა-
ლან, მაბკელე და დაგმარხონდა/ჩუღრუთი//

მაველთავება (Msd) maQeltaveba მა-
ველთავა maaQeltava (V:3,Aor), მუა-
ველთავებ მuaQeltaveb (V:Sg,1,Fut).
ხელში ჩაგდება. უცხო მუა ჩემ სოფელი,
შინ წაყიყვან და მუაველთავებ.

მაჟინცი (A) maQinci მაზინცი maxinci.
მაჟინციოს მაQincops (V:Sg,3,Prs).
ცელქი, მაკვარანცი, მოუსენარი. მაჟინ-
ციოს, ცელქობს, მოუსენარი /მარტყოფი
(ფერეიდულშაპო)/.

მაკლენა (Msd) maQlenča მოკლინა
moQlinča. მაკლინჩავს mayQlinčavs
(V:Sg,3,Prs). იხ. გავლენა. მოხლჩევა. ეს
ხერსი მიჰყრინდების ემ ორ ველს მოოჭა-
მავს და მაკლინჩავს ეგრე.

მდნარი (Ptcp) mdnari გამდნარი.

მე (Pron) me მეც mec (Pron:C), მე-
ცა meca (Pron:C,Long), მეცლა mecga
(Pron:Gha,C). მე. პირადმართმა თქო, რო
მე კაციო არ მინახო, ძრიალ ცოტა მინა-
ხო; მე უთხარყე: ღმერთი დიღია-მეთქი;
მეცამ ხო დაბერებულვარ, აღარ გამამდის,
რო პირიტყი შაინახო, ქათამი ყოვ, პირიტ-
ყი ყოვ, არზი ტქნა.

მეაბონების წყარო (N:Hydr) meabonebis
cǵaro წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეი-
დულშაპოში). ამოსულან ჩუღრუთის ყელ-
ზე, მეაბონების წყაროსთან გ ზას დაკკარ-
გვენ და გავლენ, სადაც დედაკაცები ციე-
ნილან.

მებაღუნე (N) mebagūane სპარსული
نابغنباقبان. მებაღე. მებაღუნე მინ იყო-
ხო, მეციგენ მინ იყოსო. ეს აირჩევის; მე-
ველე მიწეფს უღვა, ყანასა და პურსა და
ქერსა და ემეფს უღვა. მებაღუნე – ბალს.

მეგერდე (N) megerde გვერდით მყოფი. მე
და შენ ვამბოფთ ერთ რამეს, მაინც აის ჩონ
მეგერდე, აი, ეს, ქალბატონო [Pseudo], ემ
ჩონ სუბარს ვერ გებულოფს, გამაგეთ ეს
სუბარო, დაატყეეთო, გაასუფთავეთ ის
სიტყო იგვე თქითო, რო იმამაც გაიგოს,
მე ზობელმაც გაიგოს, მეგერდემაც გაიგო-
სო.

მეგზავრე (N) megzavre მეზავრი, მოგზაუ-
რი. კატკატჩი როდისაც გომზე დაჯღებოდა
და მოვიდოდა ფანჯრის წინა, იტყოდეს:
ჩენი მეგზავრე მოდის, მოსულა, ამბავი
მაიტანოს /თორელი//.

მეგობრების წყარო (N:Hydr) megobrebis
cǵaro წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეი-
დულშაპოში).

მეღევენე (V) meedevne გაყვევი. გ ზას
მეღევენე და გახლ იქაო; პირდაპირ გამო-
დის და ემ მეღევენების მეღევენების და ეს

წყალი ხო მეტდების, არა?

მეეკიდა (V) meckida მოეკიდა. ცეცხლი მეეკიდა კალოსა.

მევეელს გორა (N:Top) mevces gora გორის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპ-რში). აი ეს პატარა მევეელს არი. ეხლა რასთი მევეელს გორა? და აი ემ სასახ-ლუფს ხო დაისცქერის და ეხედავს და იმ პირიქითაც ხო ეხედავს, ხირხატებსაც ხო ეხედავს; ეს მევეელს გორაა, ეს მევეელუ რო ექა ღებმა, ის ემეფს ხო ეხედავს, ყანებსა და რაზღა რო იქ იყენის და თელათა ეხედავდა და აი ნასერალუფსაცა ეხედავს.

მევი (N:Plant) mevi მევეები mevcebi (N:Pl,Nom). სპარსული ჟა mo/mov. ვაზი, ვენახი. მევეებში რო ვყრიდით, ისეთი ყურძენი მოდიოდა, როგორც ბატკანი გააწვინოო, ჩონთან იციან, ის ყურძენები, როგორ ბატკანი გააწვინოო, ვენახებში, ისეთი ყურძენი მოდიოდაო; პაპას მევი შივა, ვენახი შივაა.

მევის აშენება (Msd) mevis ašeneba. ვაზის დარგვა.

მევის ჩარგვა (Msd) mevis čargua. იგივეა რაც მევის ჩაყრა. ვაზის დარგვა. ფერეიდანში ვაზის დარგვას ჩარგვასაც უწოდებენ.

მევის ჩაყრა (Msd) mevis čačra იგივეა რაც მევის ჩარგვა.

მევის წერის დაჭერა (Msd) mevis čeris dačera მევის წერი დოოჭიროთო mevis čeri doočiroto. გაფურჩვნა. მევის წერი დოოჭიროთო, ვენახის წერები დოოჭიროთო.

მევრის (Adv) mevris მერმის. მევრის, იმ სხო მევრის თქენ მევრის იმ სხო მევრის თქენ მოღით-მეთქი; ეხლა კი გამოზოლო

მევრის ევეთ დრომღი გოქ თაის შიშები.

მევს გოლი უქნია (V:Phras) mevs goli uknia ასე უწოდებენ ვენახის გამოხვლის, ყვავილობის, დაისრიმება-დამწიფების და მოკრეფის პროცესს.

მეთარგმანე (Plcp) metargmane მთარგმნელი. სამ დღეს ჭიდავობაში მეთარგმანე ვიყავ.

მეთოფე (N) metope მეთოფები metopebi (N:Pl,Nom). მეთოფე. და ერჯან არი რო ნადირი გაიდის იქითა, თხა, ბოტი, ესები გაიდინ და ეს მეთოფები ჩაიჯდებიან; და ისები რო თოფ-იარაღის ოცნი, გაიშლე-ბიან თაი და სადაძლა რო ბოტი და ესები-ლა, დააფთხიან, იკივლებენ და დააფთხიან, წამოიღეს, რო წამოა, მოა ექით გაიძაროს მეთოფესა, მეთოფე ესრისყე.

მეთქიანი (N:Pr) metkiani შტო-გვარი თორელში.

მეიგუ (N) meigu სპარსული *معیگ*. ზღვის პატარა იბო. წყალში გერდ-გერდ მი-ღის. კირჩხიბოსავით რო არი, რო იჭამენ-ყე. – მეიგუ! მეიგუსავით!

მელა კლებოლა და საქათმორი დამმარხეთო (V:Phras) mela kdeboda da sakatmoči dammarxeto. ანღაზა, აღმინი თავის ჩვე-ვას სიკვდილის შიშითაც ვერ მოიშლის /თორელი/.

მელაკაჭუნანი (N:Pr) melakačunani შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშარში). მელაჭერიანი, მელას ჭერი, მელაჭერია და მელაკაჭუნანი – მელაჭერიანი და მელაკა-ჭუნანი.

მელანი (N:Pr) melani შტო-გვარი თორელში.

მელას თითან ადგილი არა იქონდა, კულიც

ათორვა (V:Phras) melas titan adgili ara ykonda ꝥudic aitriva. ანღაზა /თორელი/.

მელას წინ გოომწონდაო (V:Phras) melas çin goomçondao. ანღაზა /თორელი/.

მელასკუდა (N:Plant) melaskuda მელის-კუდა meliskuda. ერთგვარი ბალახი. მელასკუდა ბალახია მისაკ ადუბინოს, დაილევს; მოიტანტყე. მიტყემტყე მელასკუდა. ერთ ბალახია მელას კუდას დაიბახიან; კონწხილა, გელისპიტნა, ვირისპიტნა, მელისკუდა ქუდუნა, კონა, ზიანა, ზიბტკილა, ფაშფარა.

მელაჭერიანი (N:Pr) melaçcriani შტოგვარი მარტყოფში.

მელაი (N:Pr) melay კაცის მეტსახელი. ერთსა დლორქომყე მელაი, ერთსათი /თორელი/.

მელი (N) meli არაბული ملك meyl. სურვილი, ნღომა. უთხრა: რა ვითხრა, ბატონოო, თუ მელი გაქ, წავეიღეთო და ნახეო, რაფერია ადამიზადიო; მელი არა მაქ/არ მინდა/. მარტყოფი (ფერეიდუნშპარი)/.

მემელე (N) memele მეველე. უნდა მემელე დაიჭიროთო, მინდორი ათორიადოსო; ერთი მეაბონე იყო, მემელე იყო, მეც ხორე იყო, მემატკენე იყო, თითოს ერ საქმე იქონდა.

მემთაბარეები (N) memtabarcbi მომთაბარეები. მემთაბარეები რო მიდიან ზაფხულში; მემთაბარეები ექ არიან.

მემთე (N) memte მემთეებს memtecbს (N:Pl,Dat), მემთეები memtecbi (N:Pl,Nom). იგივეა რაც მენადირე. იხ. მემთობა. მონადირე. თითოს ერთი სანადირე ჯოხი აქ, მემთეებს; ახლა კი ჩამააქუჩებენ და ერთი სითობზე შეაქუჩებენ და

მემთეები დაქუჩდებიან.

მემთობა (N) memtoba იხ. მემთე, მენადირე. მონადირობა. ეგეთ მემთობა იყო.

მენადირე (N) menadire მენადირენი menadireni (N:Nom,OldPl), მენადირემ menadirem (N:Sg,Erg). იგივეა რაც მემთე, მემთქალე. იხ. შექარჩი, შიქალური, მემთობა. მონადირე. ეგეთი, ვინც ნადირზე დადის, ძალიან ძნელიაო, ვინც ის მოკლა, ის არი მენადირე; ორ მენადირემ გაწყედ სო და იმამ სუნ გაიტანა, გაიქცა და გავიდაო; მენადირენი, მემთქლენი სუ ტყუიან.

მენადირების წყარო (N:Hydr) menadirebis çqaro წყაროს სახელია მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში). ვეველას თითოს თავი ის სახელი აქ: ბულბულის წყარო და კაკბის წყარო და მენადირების წყარო. აღმათ მენადირების წყარო სიხის კალთაჩიგა'რი; ციხის კალთაჩი მენადირების წყარო'რი.

მენადარე (Ptcp) menagare არაბული مَنَاق (naq(q)äre. დოლის დამკერელი. მენადარე მაიყვანოს და მესტირე და ეხლა კი სამოთხი ღამეს, ოთხ-ხუთი ღამეს უნდა სადილი და ეახშიმი ქართველები დავეყონადოთყე, მოზობლები და ბიძაშვილები დავეყონადოთყე; მენადარებს მაიყვანენ და ხაღოს დამაყონადვენ.

მენახირე (N) menaxire მსხვილფეხა საქონლის მწყემსავი. მაიყვანიანყე მე შიქლე, მენახირე, მემატკენე, მეც ხორე, მეაბონე, დალაქი, ესები სუ, მეველე; მენახირე იყო, ოჯონდ ოტაღს ეძახოდეს, ბატარა ნიურა რო არი, მენახირე იყო, ოჯონდ ოტაღს ეძახოდეს, ბატარა ნიურა რო არი, ხო!

მენკლე (N) menkle მეკვლე.

მენტავი (Adv) mentavi ნეტავ.

მეორე ჩინი (N:Plant) meorc čini სპარსული მეორე ჩინი. მოთიბვის შემდეგ ხელმეორედ ამოსული ბალახი. *იონჯა რო წომოიყენებდაყე მეორე ჩინი, იმას აძოებენ და იმ ბატკნებს დაასუქებენ.*

მერე (Adv) mere იგივეა რაც მერენ. შემდეგ. *შუშპრობენ და მერე მაიტანენ სუფრას გაიშლიან, პურს შაიჭაშენ; ცეცხლზეა საჭმელს გააკეთავენ და მერე საჭმელი, ცეკვა და ესები არი.*

მერენ (Adv) meren იგივეა რაც მერე. მერე. *მოსე და კოტე დიდიები ყოფილან გზას გაკეთებაზე, მერენ მოსულან ფერეიდანში; ჯერ ქრისტიანი ყოფილან ფერეიდანის ქართველები და მერენ შაჰაბასმა ამირ აბოლშალიე ნათანზი გამოგ ზაენა, ქართველები მუსულმანი მაჰამადიანი გაკეთა /თორელი/.*

მესახლე (N) mesaxle მესახლეს mesaxles (N:Sg, Dat). მასხინძელი. ოჯახის პატრონი. *მესახლეს გოზხარდება; მესახლე ეხლაკი კაკალსა, და ფშატს ჩოიყრის ემ ყმაწილუფს, ემ ბავშეფს.*

მესტირ-მენაღარე (N) meštir-menağare მესტირ-მენაღარეს meštir-menağares (N:Sg, Dat). სტივისა და ნაღარაზე დამკვერელები. *მესტირ-მენაღარე უკრევის და ცეკეოვდა და ეს ჭერი ჩაიშალა; მესტირ-მენაღარეს მოიყუნანენ, დოუკრვენ და ნულლი და ესებიც არი.*

მეტგუარი (N) meṭgūari მეტგუარები meṭgūarebi (N:Pl, Nom). შტო-გუარი. *ეს მეტგუარები ხო რო არი, მარტყოფის არი, მარტყოფი რო ყოფილეარ, ანსენი დამიწერია.*

მეტიხახელი (N) meṭisaxeli მეტსახელი.

მეტობა (N) meṭoba მეტოვა meṭova. მე-

ტი, უმეტესი. *მეტოვა ბზე იყო, აი, წოიყაროთ ბავებნივა; მეტობა ემე სახლი ჯოხით არი.*

მეტტური (Adv) meṭṭur მეტტური meṭṭuri. უმეტესად. *მეტტურ ჩონ ქეშაეარზობა სიბზემინი არი; მეტტური ბებთასთან ყუმაწილები იფო ახლო რიან, ეს თაობა სუ გაპარსელა.*

მეკალაქობა (N) mekalakoba მეკალაქობას mekalakobas (N:Sg, Dat). იხ. ქეთხულა. *სოფლის უფროსობა, მამასხლისობა. ისიც ეხლა მიდის, ეპარების მეკალაქობას.*

მექეს გზა (N) mekes gza ირმის ნახტომი. *მექეს გზა ხო არი ცაჩი, პარსულათ არი ქაქქემან. ეს ღურბლები ცოტ-ცოტადა და ეს გაეატანინებს გზას, რო მიიღიხარ, საღ მიიღიხარ.*

მეკი (N) meki მექია mekia. სპარსული *کامک*. სწოვარა. *მეკი ჩოუდე პირნი; არა, შიარი არ იყო, დასმაღლებნი ყანდი ჩოიყარითყე და პირნი ჩოიდეითყე, მექია დასმაღლია ყანდი მიტციტყე, ეგრე წოიყანყე.*

მეშაკი (N:Plant) mešaki მაშაკი mašaki. სპარსული *کاشماشاک*. ოსპი, ცერცველა. *წონეს მოფთიბავთ, ბზეჩი გადავრეუთ, რო პირიტყმა შაჭამოს. გაუდანას ძმა, ისიც წარე რი; მეშაკი მაიტანონ და იონჯა მაიტანონ და ქერი მაიტანონ; მარკეღეულია და გურგეღლია, და მეშაკიც არი იგეთი და გაუდანა და კოღარი.*

მეშანთების (V) mešantebis იხ. ლყელყე, ყროყინი, ბურბური, ბოყბოყა. *ბევრს და უაზროდ მეღაპარაკება.*

მეშიკალე (N) mešikale მეშიკალენი mešikaleni (N:Nom, OldPl), მეშიკალუნე mešikalune (N:Sg, Nom). სპარსული *کاشککار*. იგივეა რაც შექარჩი, მენაღ-

რე. მონადირე. მენადირენი, მეშიქალუნნი სუ ტყუიანი; ერთ მეშექალუნემ ემემა, მენადირემლა ანქლა ნახა, რო ანსა ძრიალ ტირის.

მეწობნე (N) mečobne მეწობნებს mečobnebs (N:Pl, Dat). სპარსული مېسوپان čupān. იგივეა რაც მეციკნე, გალაღარი. მწყემსი. ამაც ხო აღმათა, წისქვილზე იყო, ჰა, მეწობნე იყო ჩემ მამა ელ ექა, ელ ემ ბიაბანზე აძოვის და საღამოს მოიღის, დილას ადრე წაიღის; წაიდა მეწობნებს უთხრავე, რო ეს პური რო მოგიტანეყო, მამეციტლაო.

მეციკნე (N) meciḱne მეციკნეს meciḱnes (N:Sg, Dat). იგივეა რაც მეწობნე. მწყემსი. მეციკნე იმას ეძახოდეს, რო ციკანი და ბატკანსა აძობდისეე, ციკანი თხას ბარტყი და ბატკანიცა ცხუარის ბარტყი; ემ ციკან-ბატკანს ვინც აძოუედა, იმას დაძახოდეს მეციკნე, მეციკნესა იქონდისეე ერთი-ორი ჩიღარი.

მეწირქილე (N) mečirkile იხ. მეწისქილე. მეწისქვილე/დაშქესანა/.

მეწისქილე (N) mečiskile მეწისქილემ mečiskilem (N:Sg, Erg). იხ. მეწირქილე. მეწისქვილე. მეწისქილე შიმშილითა კდებოდა, თქეს, რო ფატირს მოკლავ /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

მეწისქილემ შიმშილით მოკდა, თქეს, რო ფატირს გოხოეთქიო (V:Phras) mečiskilem šimšilit moḱda, tkes, patirs gooxetkiao. ანღაზა.

მეჯერე (N) mežere მეჯარე mežare. მეჯერე, ვისი რიგითა. მეჯერე – მისი გერეც არის; ელ ეგრე ეხლა მეჯარე მოა და წყალს დაიჭერავს.

მეჯი (N) meži მენჯი. ა, ეს მეჯია და ექნობამდი ეს მუელოა, ეს მუელოა.

მეჯირი (N) mežiri პატარა ზანდეკი. სამავარი არი, კიღობანი არი, მეჯირი არი, ჩირალი არი, რადიოვი არი, ლამგალი არი.

მეპჯარი (N) meḱjari არაბული مجر mahjar. მოაჯირი/აფუსი/.

მეიმარბაში (N) meymarbaši სპარსული مېمارباشي me'mārbāši. არქიტექტორი, ინჟინერი.

მზადი (A) mzadi იგივეა რაც ჰაზირი. მზა, მომზადებული. სახლი მზადია; თავის პატრონი მზადია, მომზადებულია, ჩინ ვიცით – ჰაზირია!

მზე (N) mze მზეს mzes (N:Sg, Dat). მზე. მზე ანათებს; მზე რო ცხელია, ქოლგას მიელ მაქ მე; ეეპარებიანეე, ეგრე აუღუნ, რო თას წერებზე საჯდომებზე რო მზეს გერიეც არ უკრავ; დიღობან მზემა ინათა, მზემ ამოიდა და განათდა; მზელა რო დააჭირებავსლა, ამოღულღების და ზოკო ამუა.

მზე დაადგა (V:Phras) mze daadga მზე დაადგეს mze daadges. იგივეა რაც მზე დეეცა. მზემ გაახმო, გააშრო, დაადნო. ნამა გაეშლით, შუა და შუა გაიხნხნას, რო მზე დაადგეს. გაეშების ცოტა და კიღემ მოორეუთ მეეორედ და მესამედ და საღამოს შაკაქუნეფთ, ჩამოტანთ და დავყრით ემეფჩი; ნაურუზის პირათ მზე რო დაადგა თოელებს, თოელებმა დაიწყევს გაწყავლება.

მზე ღვა (V:Phras) ze dga მზე ღვას, მზიანი ამინდა. ზე ღვა და წიმა მოღის.

მზე დაიჭირა (V:Phras) mze daičira მზეს მთვარე დაეფარა. მზე დაიჭირაო. არ ეტყობის, რამ დაიჭირაო.

მზე დეეცა (V:Phras) mze deeca იგივეა რაც მზე დაადგა. მზემ გაახმო, გააშრო.

მზე შუა ასიმანღრი ღვას (V) mze šua

asimandçi dgas მზე შუა ასიმანდჩიგ არიო
mze šua asimandčig ario (V). შუადღეა,
მზე შუა ცაზეა.

მზე ჩაიდა (V) mze čaida მზე ჩაიდა mzc
čayda. იხ. მზემ წაიყურა. მზე ჩავიდა. მზე
ჩაიდა და ჩემ მოსკლავო ამოიდა, ვალ-
ლა ჩემ ნათხოვნი თავი გომზე გამოიდა,
გამოიდა და ემამ მე დამინასა, ეენაცლო
ღმერთს, რო არ შამინასა; მზე ჩაიდა, ბიჭო,
აბა, ნათლი სთოლად ერთ რამე გააკეთეო.

მზე ჩხლეტავს (V) mzc čxlčavs მზე
მჩხლეტავს mzc mčxlčavs (V). მზე თვალს
სჭრის. არა, თოლს არ მოგჭრის. თოლეძნი
მჩხლეტავსო მზე. მზე მჩხლეტავს.

მზემ ფესები დოოშო (V:Phras) mzc
pescbi doošo იხ. გელი იგეფს. მზე პირს
იბანს. მზე დგა და წიმა მოღის, რო გაახე-
დავ, ესე ფესები დაშებული აქ, იმაშინ ჩენ
ვიტყით: გელი იგებსო; მზემ ფესები დოო-
შო – ეხლა როს იბახიან ფესები დოოშო?

მზემ წაიყურა (V:Phras) mzc
mčaiqura იხ. მზე ჩაიდა. მზე ჩადის.

მზის გაცრა (Msd:Phras, Ritual) mzi
gacra მზე გაცერო mzc gaccro (V). ტრა-
დიციული რიტუალი წვიმის შესაწყვეტად.
ორ დღეს სამ დღეს რო წიმღისყელა და მზე
ამოიღისყელა, საცერი მაოტახიანყე და ეს
მზე შოოშურიანყე და გაცერიანყე რო ეს
მზეს შუქი რო შამოღგომილიყო. ის გაც-
ერიანყე, რო მაიწმინდოს და ადარ იწიმოს.
პირველა ადამიანი გაცრისყე. პირველა ში-
ლი; მზე გაცერო? – ორ დღეს, სამ დღეს,
რო ღურბელი იყვისყე, იმიშინ გამოიღეს-
ყე – მზე გაცერონო, ამოიღეს, მაიწმინდო-
სო – პირველა ადამიანმა გაცრისყე.

მთლიანად (Adv) mtlianad მუდამ. დე-
და ენას საყვარულით სუმუდამ ცოცხალი
ეარ/თორელო!

მთუარესავით ლამაზი (A:Phras)
mtuaresavit lamazi ძალიან ლამაზი.

მიაბონე (N) miabone მეაბონე meabone.
მეაბონე. მეაბონე! მეციკნე. ცხვარს რო
პარსავს, ესეძი სუ იყო ქერხორბალი თა-
ვისი ჯამებით; ქეთხუდა ატყობდა წელს
მიაბონე მინ იყოს.

მიბარება (Msd) mibareba მიბარა-
ყე miabaračq (V:Sg,3,Aor), მიბარა
miabara (V:Sg,3,Aor). მიბარება. მიბარა-
ყე, რო ეს ბიჭიო ერთ პატიჯზე უნდა გაამ-
თელთო; ემ ვაზირსაც მიბარა, რო ჩემ
ღელაკაცის ჩადრჩი არმინ არ შაიხელოს.

მიბარება (Msd) mibareba დეგაბარე
dagabare (V:Sg,1,MSg2,Aor), მიბარის-
ყე miabarisčq (V:Sg,3,Aor,Yc), მეგებარა
memebara (V:Sg,3,MSg1,Aor). დაბარე-
ბა, დარეგება. დეგაბარე ჩემ აღასთან – ეტ-
ყობის, რო ერთი მინწე შუაზევ არი; მია-
ბარისყე, რო როგო და როგო მეექექ იმ კაც-
საო, რო შოეყორდეს შენი თავიო.

მიბახშიდ mibaxšid სპარსული مباحثيد
mibaxšid. მაახტი, ბოღიშს ვიხლი.

მიბერება (Msd) miberceba მიბერლებიან
miberdebian (V:Pl,3,Prs), მიბერლების
miberdebis (V:Sg,3,Prs). დაბერება. ქარ-
თველი ქალები მაღე მიბერლებიან; ის მარ-
ტო ფურს რო ზე მეტი გამოართო, ანს უარი
მიბერლების და ვინდა დაეკლა, იმით უნდა
გასსუქო, გასუქლებს.

მიბრუნება (Msd) mibruncba მიბარუ-
ნეს miabruncs (V:Pl,3,Aor), მიბარუნო
miabruno (V:Sg,3,Conj II), მიბარუნებ
miabruncb (V:Sg,2,Fut), მიბრუნებიან
mibrundebian (V:Pl,3,Fut). მიბრუნება.
კევი ჩამოღის და ხევს უნდა წინ კელელი
გოუტარო, რო მიბარუნო იქით, თუ არადა
როგორ მიბარუნებ!; ემას გამაყვანენ მიბ-

რუნდებიან და ახლა შეკლენ და იმაშინლა დალაგდებიან, დალაგდებიან და კარგად ემეფსა უყურებენ და ეს ქორწილნივაცაღა.

მიზანი (A) mizani არაბული *میزان* mizān. თანასწორი. ეს იყო, რო თაყრიბან ესები მიზანი შაქნეს; ხო, ეს იყო ჩენი მიზანი.

მიკედლება (Msd) miḳedleba მეკედლეუ *مكعدلة* (V:Sg,2,Aor). შეკედლება, მიხმარება, გვერდით დაღობა. *მეკედლეუ საქმეს/ჩაებლაუჭე საქმეს, არ გაუშეა!*

მიკმარა (V) miḳmara მეყოფა, საკმარისია. კმარის, ჩემთი საკმარისია; მე თერთმეტ-თორმეტი ქელასი მიკმარა.

მილგერდი (N) milgerdi სპარსული *میلگرد* milgerd. არმატურა. მილგერდი ჩემეეტანა ირანის გომროქჩი და არ უშებდეს ჩამბიტანოს; მილგერდი რა უბედურებით ჩამბიტანე, რადენჯერ ვეღონეთა, ესტანდარდი გომორათი.

მილთავარა (N) miltavara სპარსული *میل توار* mil davvār. წისქვილში რკინის ღეტალი, ჩამაგრებული პირველ ქვაში. მილთავარა პარსულია, ჩასმულია ელემ მერე ქუაჩი, რკინისა, ისეთი ჩამენობილია მეორე ქუაჩი, პირველ ქუაჩი რო ბრუნავს, დამენობილი, ზუსტად როგორც რო დამაგრებული. რო ემე არ არის რა: გაიღეს, გამოიღეს; მილთავარა ინგრე წილწილეუბდა, რო თოლი არ ეწოდა.

მინ (Pron) min მინა mina. მის mis (Pron:Dat), მის mis (Pron:Gen), მისთანა mistana (Pron:Tan, Dat, Long), მინაც minac (Pron:C, Long), მინც minc (Pron:C). ვინ. მისმე უნდოდეს რო ახლოს იყოს, ღარს დაიდეს, შორს არ წაიდეს, ერთ ალაგს დაიჭერს; ემეფს ეხლა მინ გააკეთეს!; მებაღე, მინც ვენახეფს პატრონოეს.

მინაძლა (Pron) minaḳḟa ვინც. და ხალღი, მინაძლა რო სტუმარი ჰყოლიაყე; აი თავის ბიძას ბიჭები, მინაძლა რო დოოყონაღაყე, იმ თავის ქორწილნი არიან.

მინდვრობა (Msd) mindvroba იგივეა რაც გარეთობა. მიწაზე მუშაობა, მინდვრის სამუშაოები. მინდვრობა, გარეთობა გოქონდა; გაზაფხულობაყე რო გამოიღის, მინდორნი მინდვრობას იქმოდენ.

მინდორის პრასა (N:Plant) mindoris prasa ერთგვარი ბალახი, მწვანილი. მინდორის პრასა – გაეახმოდეთე და კერცხში გაღრუყეთ; წაიღუნე მინდორსაყე, პრასასა მოიტანთ, გაეავმობათ, დაუფშეტათ, მაქ, გინდაყე, მოქცეყე? – ჩავიყრეყე თქენც.

მინდორის ფიალა (N:Plant) mindoris piala ერთგვარი მწვანილი. ზოგი რეჰანს ასახელებს, ზოგი კი – კამას. მინდორის ფიალა კარგია მწონზე, ფარსულად ეუბნებიან რეიქუნი, თალხუნი.

მინდრეულ ღორი (N:Animal) mindreul ḡori იგივეა რაც გარეულ ღორი. ტახი, გარეული ღორი.

მინებრება (Msd) minebreba მიკუთენება. ერთი [ავადმოფი ბატკანი] მივანებრეფურსა, ბაიტა ფური იყო, ფურმა გაიყენა; ბეჭედით თორელის ხანი პოჯაბრი – ხალხსა ძალით გამართო და დაწო, მამული ხელსაყენ გამართო და მაინებრა.

მინც ცხენზე ზის, არ იცის, მინმე ფევით როგორ დაღის (V:Phras) minc exenze ar zis, ar icis minme feQit rogor dadis ანდაზა.

მირზალის ბულაყი (N:Top) mirzalis bulaqi აფგილის სახელი სიბაქში. მასალან, ბურჯაღია, მირზალის ბულაყი, ყანდი ბუ-

ლაცი, რა ვიცი, ყარა ბულაცი, ბელახარ, ეგეთ სახელები აქ, დონდარხა, დარდიგანი, ვარიბიდი, ელ ეგესეთები.

მისესხება (Msd) miscsxeba ასესხებს ascxsebs (V:Sg,3,Fut), მისესხებს miascxsebs (V:Sg,3,Fut), ისესხა iscsxa (V:Sg,3,Aor). იგივეა რაც ნოშოობა. იგივეა რაც მიშოვება. სესხება. მეზობლები ასესხებდეს ერთმანერთსა პურმარილსა; ანსიო ზამთრის ყინულს არ გასესხებსეყო; ჩემეე ფული ისესხა უსაბუთო და ათ დღეზე და მიბრუნა.

მისი (N) misi სარსული mes. სილენბი, სილენბის ჭურჭელი. ლულთან ჭურჭელი, მისისა; ზარფიცა: მისი არი, ლამბაქი არი, ჩინი არი, აბზარი არი, ყურია, ესთე-ქანია, ფიადლებია, კოჭობა არი, ყაბლამა არი, სომახვალუნია, კოე ზია, ქობია.

მისლა გომოუჩხრიკავო (V) misga gomouxriqavo ვის გამოუჩხრიკაო vis gamouxrekiavo. ეს ვისლა დაქარვია? ეს ვის გამოუჩხრიკაო, რას ლაპარაკობსო?

მიფრენა (Msd:Phras) miprena წაკიდება, საჩხუბრად მიეარენა. ჩემ დედამ თქო, რო ემე'რიო: ყოროო, მამ შენ ემელა ხარო: მე მაფრინდებო და ამას აფრინდებო და ამას აფრინდებო. სუნთა აფრინდებიყო.

მიქელანთ მაზრა (N:Top) mikelant mazra ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

მიღმავევი (N:Top) migmaQevi ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). გადრეცილი, მიღმავევი რო გაეალთყე, ერთ ვევი აქ არ ჩადის, რო გადვალთ ამ გაღმა, კიდევ ერთ ვევი რჩების, ამასა იქიან მიღმავევი.

მიყურეს (V) miqures პატივი მცეს. ისლა

როგომოვიდაყე//გომოვიდაყე, მიყურეს, — პატივისცემა არი, ხოდა ლამით მეშებარა ბიჭებსათი ცხორები გამძღონ ბზეთ.

მიშერა (Msd) mišera მუშერავთ mušeravi (V). იხ. შეშერა, ღოშერა. მიშვერა. მუალთ გაფხუხავთ გერიმ, ცეც ხლზე მუშერავთ, გერიმ გაიხუხოს.

მიშოვება (Msd) mišovcha იგივეა რაც მისესხება. სესხება, მისესხება.

მიწა რო მაგარი შახდა, ვარი ვარის თოლით დანახავს (V:Phras) miča ro magari šaxda Qari Qaris tolit dainaxavs ანაზა, ცოლი და ქმარი, ან მეგობრები საქმეს ვერ აწყობენ და ერთმანეთს აბრალდებენ.

მიწა-მუწა (N) miča-muča მიწა-მუწები miča-mučebi (N:Pl,Nom). მიწა. ერთი ჭას ღოჯდებენ, რო მიწა-მუწები, ესები ამოი ზიდოს.

მიწადრომა (N) mičazroma იგივეა რაც ზელზელა. მიწისძვრა.

მიწდობა (Msd) mičdoma მისწდობის mičdebis (V:Sg,3,Prs) მიწვდობა, მიწწევა, მიწწენა, მიღება (ამანათის). აფუსის ფილში მოგწდაყე, ნახეთ? როსაც მოგწდა, მომწერეთ, ვიცოდე.

მიწის ცურება mičis curveba მეწყერი.

მიწრო (A) mičro ვიწრო.

მიწროები (N:Top) mičrocibi გორა მარტყოფში /ფერეიდუნშაპრში/.

მიხედულობა (Msd) mixeduloba შეხედულება, მსგავსება. ჩემ დედას მიხედულობა აქ.

მიხეწების (V) mixečebis გეხეწების gexečebis (V:Sg,3,M1,Prs), ეხეწების

excēbis (V:Sg,3,Aor). მეხვეწება. მიხეწების რას ნიშნავს? – გეხეწებო, არა? ; ღმერთს ხეწებავს, რო გულებიო დაახლოვეო ერთმანერთაო.

მიხი (N) mixi მიხს mixs (N:Sg,Dat), მიხს mixs (N:Sg,Dat). სპარსული خيا mix. ლურსმანი. ესე ორი ქა აქ, მიხს ამიღავს, ლურსმანს; და ეხლა ეი, ვირი, რო უნდა, მუშაოფს, იმეფს ამაკრევენ ძირზე და მიხს დოონაყვენ იმ ნალეფსი და გოოკეთებენ იმ ნალეფსა ვირეფსა, რო ვირეფსა ველ-ფევი არ დოოიარავესყე.

მიხიყალამა (N:Plant) mixiqalama ტკბილი ბალახია, იჭმევა.

მიხოულ-მოხოული (Plcp) mixool-moxouli მიხოულ-მოხოული mixoul-moxouli. მიხვეულ-მოხვეული. ზუსტად პირდაპირ ერთგან, მაღალ-დაბალრიგ, მიხოულ-მოხოულინი, მიჯაყებულ-მოჯაყებულს ვეძახით.

მიჯიქებული (Plcp) mižikebuli იგივეა რაც თავისთაობა, ლაჯბაზ. ჯიქი, ჯიუტი. რამეს რო იტყვის, არ გაუგონებს, დაუგონებს, დაუდეგარია, მიჯიქებული.

მივლები (V) miQdebis მიხლები mixdebis. მივლაო miQdao (V:Sg,3,Aor,O). მიხვდება. არა თქოო, რო ქართელი ვერ მივლაო; ზოგჯერ აღამიანი ვერ მივლები რამესა; ყმაწილი ზო უნდ გაიწურთნას, ეს ჯერ ვერ იგეფს და წყინს ამ ყმაწილსა, ბოლოს მიხლები.

მლაშე მიწა (N:Top) mlašc miča ადგილის სახელი მარტყოფში /ფერეიდნუშაპრში/.

მოალემი (N) moalemī არაბული معلما mo'allem. მასწავლებელი. ნაჯაფაბადსა დას აძლევისყე, ისე მოალემია; აჰანდესი ამას იჰყავ მოალემი მე.

მოარეფი (N) moarefi მუარეფი muarefi. არაბული موارف moarrefi. რეკომენდაცია. ქენი თავი სხო ჯურად მუარეფი უქნიაყე ჩემთინა – დანი ქენი თავი ჩემთი ვგრე მოარეფი უქნიაყე.

მობარეკი (A) mobareki არაბული مبارک mobārak. ბედნიერი. შენ ნაერუზი მობარეკი იყოს!; გაეღუნ და წაეღუნ მოზობლები სახლეფსი და იტყვიან, რო ქენ მობარეკი იყოს!

მობარეკისა იყოს mobarekisa iqos მილოცვა: მშვილობაში! გაცვეთაში! მობარეკისა იყოს შენი ქორწილი!; მობარეკისა იყოს შენი ქოთთი!

მობაღვა (Msd) mobağva ხილის დაკრეფა, დაბინავება. სუს რო დააკრეფე ყურზენსა, ჭერემსა, მობაღულიაო.

მობდარა (N:Top) mobdara ადგილის სახელი.

მობეზრება (Msd) mobezreba მამბეზრა mambezra (V:Sg,3,Aor). ამბის გაგრეწება. მამბეზრა ნიშნავს, რო მინმემ რო ჩემ საქმე აღარ იტოლეს, არ არიო, სუს გააგებინა მე დღეს რა გააკეთეო; მამთხარა, მამბეზრა და გამსაჯა და დამსაჯა და რა ვიცი მე.

მობლენობა (N) moblenoba მობლენობაჩი moblenobači (N:Dat,Shi). დაბინდება. იმაშინ რო ეს ცხორი მინდორსაყე დილით აღრე გაიდოდა, საღომოს დროს, მობლენობაჩი შამოიდოდა /თორელი/.

მობრუნელები (N:Top) mobruncebi ადგილის სახელი თორელში. მობრუნელები! – რუეი რო გაიდებენ და წაიღის, მობრუნელების, ეს მამულეფს რო ხნენ, მოტრიალეების /თორელი/.

მობურთავება (Msd) moburtaveba მამურ-
თაობა maburtaoba (Msd). კიტრის მობარ-
დვა. ყურზენი უნდა მაიბადო, კიტრი უნდა
მააბურთაო; მააბურთაო ეს კიტრი უნა. მა-
ბურთაობა იცი ხო რას ნიშნავს? ემ ბუთას,
ის რო გამწონებულია, თელათ მაიკიღებ და
გადმაბრუნებ, რო აბა, აქ თუ აღარ აქ! – ეს
შაიქნების მობურთავება.

მოგღება (Msd) mogdēba იხ. ნაღების მოგ-
ღება. მოგღება. ზედ მაიგდო. ზე ავადღუღე,
ნაღები მაიგდო.

მოგება (Msd) mogēba მაიგო maigo
(V:Sg,3,Aor), მოიგოს moigos
(V:Sg,3,Conj II), მოიგია moogia
(V:Sg,3, Result I). მოგება, გზენა. ფურმა
მაიგო, ყმაწილი მაიგო; იმ დელაკაცმა მუ-
ცელი აბტკივდა, ქე ყმაწილი მოიგოს. შენ
დელაკაცს ბიჭი მოიგია.

მოგერება (Msd) mogereba აგერეფს
agerēps (V:3,Prs). როცა ფური ან ცხვარი
რძეს არ იძლევა, ხბოს, ბატკნის მიყვანა გა-
მოწვევლის მიზნით. აგერეფს იცი რა არი?
ცხორს რო მოეწეღავთ და აი ზეს არ გომ-
ლევს, თაის ბატკანს მოოგდეფთ, ხო! ერ
ფური იყოს, ერ ცხორი, მოოგდეფს თაის
ბატკანს, ჭამოს, მისცემავს, მოალოთ, დაი-
ჭერავთ ემ ბატკანსა და მოესწეღავთღა ემ
ცხორს – მოგერება ჰქიან ემას.

მოგლეჯა (Msd:Ritual) moglēǰa იხ. მოგ-
ლეჯას დღე. საჩუქრების მიცემა ქორწილში.
ეს ხაღლი, რაც რო ბიჭსაყე არიან, ემასა
ფულს მოგლეჯენ, ჩონ მოგლეჯას დაეძა-
ხით. ერთია ას თუმანს მოგლეჯავს, ერთია
ორმოც თუმანს მოგლეჯავს, ერთია ოზ-
დაათ თუმანს ამაიღებს, ერთია – ოც თუ-
მანს, ერთია – ცხორს მოგლეჯავს, ერთია –
ბატკანს მოგლეჯავს და ემას ბეურ ფულს
მოოტანენ; ბიჭები, სიას დაიწერენ: სი-
დღერმა რა მაიგლეჯაო? ფული რაგდე-

ნო? ცხორი რაგდენო?

მოგლეჯას დღე (N:Ritual) moglēǰas dǰē
იხ. მოგლეჯა. საქორწილო რიტუალის ერთ-
ერთი დღე. ეხლა იმ ბატკნეფს და იმ სასუქს
რო დაიპკელენ, შაიშქამენ ყორის პატ-
რონი და იმ ცხორეფს შეიქნების მოგლე-
ჯას დღე, რო მეფეს დღეს მოგლეჯა აქო.
ხაღბს რო აწევენ, ისენი ფულს მისცემენ
მეფეს.

მოღდათი (N) moddati არაბული تادم
moddat. დრო, ხანი. შაგდეს მოღდათი და
ეს ზენდანნი იყო და ერთ მოღდათის უკან
უჭიქრა ემ ემემა, უჭიქრი ფათალიშამ და
ერთ ნამაი შეერი თავის ემე ზე დაქწერა.

მოღება (Msd) modēba გაღება gadēba
(Msd). ცეცხლის მოკიდება.

მოღირი (N) modiri არაბული مودير
modir. იხ. მოღირქოლი. მმართველი, უფროსი.

მოღირი (N) modiri არაბული مودير
modir. მასწავლებელი; სკოლის დირექტორი.

მოღირქოლი (N) modirkoli არაბული
مديركول modirkoll. იხ. მოღირი. მმართვე-
ლი, უფროსი. დილობა რო შაიქნა, ავდექი
და წაველ ემ მოღირქოლთან.

მოღნობა (Msd) modnoba იხ. აღარამც
მაიღნო. მონელება. თავის თავი მაიღნო,
თაითაი მაიღნო, თაითაი გააწყაღა /დამ-
ქესანა/.

მოვალებული (Ptcp) movalebuli იხ. ვინც
მოღის, გზაშია. მოვალებული – მოსელაში
ყოფილა ან იქნების; მამანემი მოვალებუ-
ლა მარტყოფში /დამქესანა/.

მოვანება (Msd) movanēba მოვანებენ
moavanēben (V:Pl,3,Fut). დათესვა, დაბი-
ნავება. მოვანებენ – დაითესვენ; თითანლა
წაიღებენ პასილოს და მაკანებენ და მოი-

ლენ.

მოზარალება (Msd) mozaralēba მოზარარება mozararēba. მოიზარალოსო moizaraloso (V:Sg,3,Conj II), მოიზარარებ moizararēb (V:Sg,2,Fut). არაბული زارار zarar. ზარალის მიღება, დაზარალება. ვიერი ამბობს: მე წყაელ იმამი, ჩვეუფლობი, ჩავუღებო, რო ჩემ პატრონმა მოიზარალოსო; მოიზარარებენ დედლები, მე მოიტანო და იმამ ჭამოს, მე მოიზარარებ და არა?

მოზაფტება (Msd) mozaFtēba მოზაფთება mozapftēba, მოზავეტება mozavftēba. მოზაფთა mozapfta (V:Sg,3,Aor), მოვზაფთე mozvapftē (V:Sg,1,Aor). იხ. მოზაფტეა, ზაფთის ქნა, ხელში ჩაგდება, დაპატრონება.

მოზაფტეა (Msd) mozaFtēva მოზაფთეა mozapftēva, მოზაფთეა mozapftēva. მოზაფტოს mozaFtos (V:Sg,3,Conj II). იხ. ზაფთის ქნა, მოზაფტება. მოვლა-პატრონობა. დატატულად მამზაფტიცე, ნამა დედამთილი მყვანდა; ემ კაცმა წავიდა და ნამა დალაგა და, რაძლა საქონელი იყო, მოზაფთა.

მოზლო (A) mozdo მოზრდილი. ერთ ცოტა მოზლო, მოზლო თიფ შზეგ დაყარიან ლუხულოს და იმ ჩამიჩსა და ემ ყანდსაც ზედ დაადეფს და მაიტანენ, დავიღებენ წინ.

მოზელა (Msd) mozēla დაზელა dazēla (Msd). იხ. გაზელა. მოზელა. იმის უკანაც ხო ცომის მოზელა იყო, პურის დაკრება იყო, კალო და ნიაყება იყო, ეხლაც ხო ელა არი; ფქილი, მარილი, წყალი და საფუარი უნდა ცომს და მოზელა და როსაც გაფუკდა, დაიწყობენ პურის დაკრებას; ე ჩემ ყორს დაეკომ და ეს ცომს მაიზელს. ეს ექ ზელავს ერ ღო მან ცომსა; დედაკაცები ტალახს ზელდეს, მამკილეს და შამიყვანეს შუაზეგ და ტალახი მაზელინეს; ერთი

ქალმა ამილის კი სასაყე ეს ღო, ამილის და ერთ ცოტა მარილი მაყარის, ერთ ორი-სამი ბაღია მარილი მაყარის და კარგათ დაზილის ცომსავეთა, არივის კარგადა.

მოზობელი (N) mozobelī მეზობელი. მოზობელი, მასლან, დასაყე და ძმასაყე წინ არი; ორ სახლ დაიჭერენ, მოზობელის მოზობელი ქენ ელა მოზობელია?

მოთაბეცი (A) motabcēi არაბული مطابعت motābcē. შესაფერი, მსგავსი. კაყი აილიანყე, მასლანა რაქთენა, რაქთენ ქილოცლა იყვიცყე, თავით მოთაბეცზე, აილიანყე, ქვილი აილიანყე.

მოთავალი (Ptcp) motavali მოთაველი motaveli. არაბული متوتامota(c)valli. მეურვე, მეთვალყურე. ვინც მასნედს პატრონოფს. ჩემ კაცი მასნედრივ არი ხო და მასნედის მოთაველია. წაყაყე, მასლან, კარს გააღებცყე და მოვლენყე, ნამაზს იქმენყე, ნამაზსა. დილობას ჩაყა, სადილზე ჩაყა, ვახშამზე ჩაყა, დაიკლუტავს ღამითა და გამუყაყე და დილობას გერივ ჩაყაყე.

მოთორის ხერი (N) motoris xerxi ელექტრო ან ბენზინზე მომუშავე ხერი.

მოთხოვნის კანკლობა (Msd:Play) motxovnis kankloba ერთგვარი თამაში. წაყა და ანიშნებცყე, რო ამ მაღაზიაჩი ერთი ქართველია, დაიჭერთ ემასაო, დაიცხებთ და მაიყვანთ მოთხოვნის კანკლობა; მოთხოვნის კანკლობაცა ერთი ჩადგების ექა და დაიკიველფეს, რო ახლა ხუმრობითა, ესეზი რო ხუმრობა აყე ერთმანერთა: წადი ამ მაღაროს პატრონი დასცხე, მოიდეს!; მოთხოვნის კანკლობაცა ერთი ჩადგების ექა და დაიკიველფეს, რო ახლა ხუმრობითა, ესეზი რო ხუმრობა აყე ერთმანერთა: წადი ამ მაღაროს პატრონი დასცხე, მოიდეს ექაო.

მოთხრა (Msd:Phras) motxra სახელის გა-

ტება. ერთ წახიდვ ქურდობაზე და დავიჭირონ, მოხითხარო. ერთი ერთს ებნებინ, რონუ გამიტებს სახელსო, ნუ მამთხრი ხალღი /დაშქესანა/.

მოკავებული (Ptcp) moḵavcbuli მოკავებული, მოხრილი. მოკავებული – ქენ რას ეძახი? დელა მებნების, ჩხილსავით მოკავებული იყო; აი ეძახე ბევრი სავარია – დაკავებული, აიკავე, კავეი.

მოკალიბება (Msd) moḵalibeba მოკალიბო moḵalibo (V:Sg,2,Conj II). მოგონება. არ მინდა სხო რამ მოკალიბო.

მოკანჭურება (Msd) moḵanḥureba მაკანჭურე mayḵanḥure (V:Sg,2, Aor), კანჭურებენ ḵanḥureben (V:Pl,3,Prs), ჰკანჭურებენო ḵanḥurebeno (V:Pl,3,Prs). ხელის მაგრად მოკიდება. ჰკანჭურებენო ენასო, რო არ დაიკარგოს ეს ჩონ ენაო.

მოკდობა (Msd) moḵdoma სიკვდილი. ჩუტყოვილარი არ არის, ამმა ამწინ ამ შვეკელარი და ქუნთურშარი ემაწილები ბევრი მოკდობადეს, ჩუტყოვილარი არ მოკდობადეს, ეს მალე გაკეთდების; დგავ მოკდობა ფურსა და გარდაწყდობა ხარულდობასო; ორი ბიჭი დყავ, ხუთიცი ყორი, ხუთიცი მაკდობიარ.

მოკეხარე (A) moḵexare მოკეხვარი moḵexvari, მოკახარე moḵaxare. იხ. კეხა. მკეხარა.

მოკლე კიბე (N:Phras) moḵle ḵibe დაბალი ლობე. მოკლე კიბე – აი, როგორც მე მოკლე კიბე ვარ, მინე მოუა, ფეხსა დაბადეამს, არმის უკან არ წაველენ, მხოლოდ მე მამნახენ.

მოკლე მიწა (N:Top) moḵle miḥa ადგილის სახელი თორელში. აქ იყო მოკლე მიწა, ექ იყო გძელ მიწები; მოკლე მიწები – მი-

წები ერთ ადგილსა არი, მასალან, ზემოთ რუვია და ძირზეგაც ვევია /თორელი/.

მოკობრე (N) moḵobre იხ. მოკობრობა. ქურდი. ერთმა თქო, რო მე სწორს ვიტყვი, მოკობრე ვიყარო, ერთ ღამესო, ისიც რაის მოკობრე ვიყარო, წაიდიეო, მისაცარო, რო ბევრ ფული ჰქონდისეო, იმას მოვ.სპარიეო; ქურთები იმაშინლა ვერ შამოდიან სოფელშიგა, მარტყოფნი, რასთი? – რო დოულათსაეენდა რო მოსულიეენეს, ქურთებს იჭერდიანეე, ეს ჯარისკაცად წაეეენონ, და სარბაზად წაეეენონ, და, დაიჭირიანეე და სციანეე: მოკობრე ხარო.

მოკობრობა (Msd) moḵobroba იხ. მოკობრე. ყაჩაღობა. ერთი მოკობრობას იქსო, მეორე წელს ამბოფსო, რო მიეკალ მაქქაჩიო. ელა მე მაგონდებისა, ქურთების შიშითა მოკობრობა მოიდიანეე.

მოკობრობის კიბე (N:Pr) moḵobrobis ḵibe იგივეა რაც ქურდების კიბე. მეტსახელი. რადაც რო ჭლე არი და მადალია, იტყვიან ქურდების კიბე – მოკობრების კიბე.

მოკონტული (Ptcp) moḵonḥuli მოკონტილი moḵonḥili. მოკონტილიყო moḵonḥiliqo (V:Sg,3,Result II), მოკონტული moḵonḥulo (Ptcp:Voc). იხ. კონტ-კონტათ. მოკუნტული, მოხრილი. მოკონტული – მინმე რო დაბერდების და მაიკეციების; თავის ძმის ბიჭმაეე მოილა, მიეამარეთ, მოკონტილიყო, იგეთ ბევრ ვეღარ დადიოდა.

მოკრეფა (Msd) moḵrepa მაკრეფა maḵrepa. მოფკრიფოთ moḶḵripot (V:Pl,1,Conj II). საჭმლისა და სასმლის მოკრეფა ქეიფის მიზნით. ბიჭებო, მოდი დღეს მოფკრიფოთო, თითო კაცი, ჰარ ადამიანი დაიდებავს ას თუბანს, ორას თუბანს, იყიდიან ყანდს, ჩაის, პურს ვორცს,

ხილს, წაიღუნ ერთი ბაღჩი, გორაზე, ქოლგაჩი, წაიღუნ და იქ ჩამაიდიან ბონაზე. იქ დასხლებიან, იცინიან, იკითხებენ, თათზე ჰკილია რას იქმან. ემასა ჰქიან მოკრეფა. დღეს ნამა გაატარებენ; შაჰამადი და გაფი და ნაღლი მოკრეფა და სარაფია ნამა, ნამა ცივ წყალიც არი, იგე ზად ალავია.

მოლა არ შემოვიდეს, დამიქოლგავებსო (V)mola ar ſemovides, damikolgavebso ვაზს მზე სჭირდება. ვენახს უთქვამს: მოლა არ შემოვიდეს, დამიქოლგავებსო. მოლას დიდი ჩაღმა ზურავს და მომიჩრდილებსო. ეს ხალხმა იმიტომაც მოიგონა, ვაზი უმზეოდ არ იქნების.

მოლოცვა (Msd) molocva მუვლოცონყე muvloconq̄ (V:Pl,ConjII,Yc). მისამძიმრება, სამძიმროს თქმა. რაძლა რო სოფლებსაყე ზაღა იყო, დამხეტა და მოიდა იმის სამძიმარზე, რო მოულოცოს, დედაცა მკყანდა, მამა აღარ მკყანდა, თავის მოლოცონ.

მოლურტვა (Msd) molurṭva დაილურტაო dailurṭao (V:Sg,3,Aor,O). ამოსვრა, ამოგანგლვა. სისხლჩი მაილურტვა; ეს კლდეო სისხლში დაილურტაო.

მოლქი (N) molki არაბული ملك molk. ადგილ-მამული. მოლქი, აი, მამული და წყალი და ესებო.

მომეტება (Msd) mometṭba დამატება.

მომსაზი (A) momsazi სპარსული مومسازي mumsāz. უპრინციპო ადამიანი. ვინც არ აპროტესტებს, მომსაზი კაცია.

მომსწავლებელი (N:Pseudo) momṣavlebeli მომსწავლებლები momṣavlebelcbi (N:Pl,Nom). იგივეა რაც მსწავლებელი. მასწავლებელი. მომსწავლებლები რო სპარსელები შამოდიოდეს,

იხენი, თავით ბავშები, ყველანი ქართულს სწავლობდეს.

მომწაველ (N:Pseudo) momṣavle მოსწაველი.

მომხოდ ჩასთვა (Msd) momxod častva ღუნედ დართვა. ნაკლებად ნაგრეხია.

მონელიება (Msd) monclieba მონელიე moanclic (V:Sg,2,Aor). შეთბობა. მაგ. წყლისა, რძისა. ერთ დიდი ქობნივა მონელიე ზე და მამა – საღელი გოოკეთი, არა, საღელი იქ და მამას ჩონ ვიტყვით.

მოოთმევა (Msd) mootmeva მოთმენა. ფერეიდანში მოოთმევა გვაქვს, მოთმენას ნიშნავს.

მოუტვა (Msd) moṣurṭva იხ. ბუტტი. მოჭუტვა. მოუტვა იცი რა არი? – აი, თოლეები როგორ აქ: ჟუტი არიო. ეს კაცი ჟუტი არიო. ჟუტი ეგეთია, მომზე! – თოლეები ჩახუჭილი აქ: ჟუტი არიო.

მორაბაზორი (A) morabaxori სპარსული موراخابور morabbāxori. სამურაბე. ნელილა რო შაიქნების, ერთ კოეზი, მორაბაზორი კოეზი ყათულსა ნამა გავთქეფავ.

მორაბა (N) morabba მურაბა muraba, მორაბა moraba. არაბული موراباب morabbā. მურაბა. ისტაფილსაც რენდას ვიქთ. მა რენდას ვიქთ და მა ემდენებს, ქე ბაიბა იყოს და ემას მორაბბას გაეკეთებთ ამასაც, სუჯურსაც გაეკეთებთ, მოიტანო მნახო, როგოი მურაბა გოქ, როგოი ზად მურაბა გოქ; ვადულებთ, ვადუღეფთ. შაიქნების მურაბა; ემ ვაშლებს დავახურდავებთ, ჩაფყრით შიგ, ვაშლის მორაბბას გაეკეთებთ;

მორიალა (N:Insect) moriala მორიელი. კარაზან არი, ბუშუკია, მორიალა არი, ესე-

ბი ბიამანას ცურავები ქე ჩონ დედაკაცებმა ვიცი: მორიალა, აყრაბი, გეციამანა, ეს რა იყო? – ლაქლოშტი.

მოროვათი (N) morovati არაბული مورو morovvat. სულგრებელობა, კეთილშობილება. ციცამ უთხრა: რა ვიცი, ბატონო, მოროვათ ზელა კიილიაო.

მორჩი (N) morči მორჩები morčebi (N:Pl,Nom). ხელის მტევანი. ემას მორჩები, ექსისქე მორჩები იქონდა, ექსისყე. ჰა-ჯი, მისაც ემ ზურგზე დააფრინდისყე ემე-ბით, თათით, რო დააფრინდისყე, ბიჭეფს ელ ეგრე აიყვანდისყე ხელჩი. ჯმუხი რამე იყო.

მორწყავი (Ptcp) morçqavi მორწყავმა morçqavma (Ptcp:Sg,Erg), მორწყავს morçqavs (Ptcp:Sg,Dat). მრწყველი, ვინც რწყავს. ერთი მორწყავმა წაიდა სარწყავზე; თქო, რო ხო, მორწყავს რა უთხრაო, ანსი რო რწყავსო და არ მიდის წყალი ამ ზემინჩიო?

მოსაზრა (V) mosazra მოაზრა, იგულვა. მოსაზრა და იყილა ადგილი.

მოსაკიანი (N:Pr) mosakiani შტო-გვარი ფერეიდანში.

მოსაქმე (A) mosakme იგივეა რაც მოსაქმეო. საქმიანი.

მოსაქმეო (A) mosakmevo იგივეა რაც მოსაქმე. საქმიანი.

მოსაწევი ხილი (N) mosaçevi xili იხ. შამბაღა. უმწიფარი ხილი. მოსაწევი ხილი – მოსაწევი, არ მოსულა, შაღბეს; სუყელამ იცის, მოსაწევი ხილი ხესაყე არ ჩამუარდების.

მოსაფერხანა (N) mosafexxana მოსაფერხანას mosafexxanas (N:Sg,Dat). სპარ-

სული مضافه mosäferxâne. სასტუმრო. შაველ ემ მოსაფერხანაჩი, ილ იმ ოთახჩი, რო ჩემ ძმა იწყა, შაველ, იქ დაწევე; ჩონ სასტუმროს არ ეამბოფთ, მოსაფერხანას ეამბოფთ.

მოსდახდემი (N) mosdaxdemi არაბული ماستامostaxdem. მსახური.

მოსთარაჰი (N) mostarahi არაბული ماستاراه mostaräh. ფეხისლაფი. იქ რო თუჯელთს იქმენყე — მოსთარაჰი; ქენ ისეგი ხართ, რო მოსთარაჰი, ერთ მოსთარაჰი ერთ დღეზე ხუთნი, ექსნი შახოლთყე, ვალი ჩონ ისინი ვართ, რო წაჯელთ ბიამანზე, ჰარ თითო ერთ უარაზე წაჯელთყე. და ისინი იგრე ყოფილან იმაში, ჯერ ემე არა ჰქონდაყე, მოსთარაჰი არა ჰქონდაყე ემათა, ემათ დააყედრებენ ქართველუფსა, აანი ქართველუფს იტყიან, რო ქენ ივეთეგი ხართ, რო ივეთ საქმეეგი გაყე, მოსთარაჰი გაყე ქენა.

მოსიცხარი (Ptcp) mosicxari ვინც სიცხეს გაურბის.

მოსკლავი (N) mosklavi მასკლავი masklavi. ვარსკლავი. დიღის მოსკლავი რო ამოღისო, ატყოფს, ის ტყინილა არიო; მარსკლავს იგავ.

მოსტანადი (Ptcp) mostanadi არაბული ماستاناد mostanad. ღოკუმენტური, დასაბუთებულ, ღოკუმენტური ფილმი. ერთიც არი მოსტანადია, ქალბატონო, ჩემ, ჩონ ბაუშსა, ჩემ ბიჭსა გოოკეთებია, იქ ასულევართ მე და საიდი მულიანი და ჩონ ბიჭი. იმისი გაკეთებულაა მოსტანადი. კარგად გამოსულა.

მოსტენა (Msd) mostena მოსტინა mostina (V:Sg,3,Aor), დოსტინა doostina (V:Sg,3,Aor). დასტვენა.

მოსწრება (Msd) mosçrcba გვესწრობის

gvcsqrobis (V:Sg,3,MPl,Prs), მოშველ-
ბა, დახმარება. ხალხო, მამასწართ, მამ-
კლეს; მეესწართყეო – მეშველეთყეო.

მოსხილო (A) mosxilo მოსხილები
mosxilebi (A:Pl, Nom), მოსხილები
mosxilvebi (A:Pl,Nom). მოსქელო. მოს-
ქო. წაიდა, მაიყვანაყე ყმაწილები, ნამაი
მოსხილო ყმაწილები იყნეს; აფუსი და
თელაყი და ბოინიყ კარგი სოფლებია, მოს-
ხილებია; ეს [საფანტი] კარგად აყრის და
თაყის ემეყბის მოსხილებია, ნუხუდოს
ტოლებია.

მოსხლეტა (Msd) mosxlcia მოისხლიტეთ
moisxliet (V:Pl,2,Aor). იხ. მოსხლეტით.
მოშორება. ორ წელსა ჩონ ემე მოისხლი-
ტეთ სარეაზობა, ჯარი მაისხლიტა; რომე-
ლიძღა რო ბეურ დაფარულია ბეური, ერთ
ცოტას იმ ფოთლეფს მოსხლიტინეფთყე,
რო მზე კარგად მიღეგს იმაზე; ის კნესაც,
როგორც ტრულობდეს. იმ დროს ეტყიან,
რო ნუ იღრჯეყბიო, ღრეჯა კდომას არ მაი-
სხლეტაესო.

მოსხლეტით (Adv) mosxlcit იხ. მოს-
ხლეტა. მიმდებარედ. სოფელსაღა რო ცოტა
გაფციდლით და ცოტა მოეშორდით, სოფ-
ლის მოსხლეტაღა; მოიდა და ჩონ მოს-
ხლეტითა იქა ჩადრები დაიკა და იქა კაცი
აგ ზანა, რო მოსულეარ, ემე ტქნათ, ეს უნდა
მამცეთ.

მოტაცეა (Msd) moṭacva წატაცეა ოტაცეა
(Msd). მოტაცება. ეხლს ხო წატაცეა აღარ
არი. გოგოს მოტაცეა არ არი, ექ არ არი,
ირანნი ეგეთ რამე არ არი და ქართველეფ-
ჩიგაც არა დროს ეგეთ რამე არ ყოფილა
და არც მოხდომია ჯერ; არ მოიტაცოს, იმ
წესზე რო წინ ყოფილა, ეხლს წატაცეა
აღარ არი; ჩემ ეკალი მამეო, თორო გარ-
დაეფრინდები და გადმოეფრინდები და ემ
ფარჩიდ ქურსაო მოიტაცეა და წაეალო. ეხ-

ლა ესეც ხო არ მიტემაეს, ესეც ქურს მაი-
ტაცეეს და ემ ფარჩიდ ქურსა და წაეა.

მოტყორცნა (Msd) moṭqorcna წაგლეჯა.

მოქრუშება (Msd :Phras) mokrušca მაი-
ქრუშა maykruša (V:Sg,3,Aor), მოქრუშ-
ვა mokrušva (Msd). იგიევა რაც შუბლის
შაკერა. იხ. მოქრუშეა, შაკარა. მოღრუბელა.

მოქრუშეა (Msd) mokrušva იხ. მოქრუშე-
ბა. შუბლის შეკერა.

მოღებავი (Ptcp) moḡebavi მოღებოს
moḡebos (V:Sg,3,Conj II). მღებავი.

მოღომლება (Msd) moḡomlcba იგიევა
რაც შეწითება. მოწითლება. ფქვილის ცეც-
ხლზე გატხელება. ქვაპში ან ტაფაში ცოტა
ერბოს ჩააგლებენ, ზედ დააყრიან ფქვილს, მაგ-
რად გაატხელებენ.

მოღურზვა (Msd) moḡurzva მაიღურზა
maigurza (V:Sg,3,Aor). დახრჩობა. მო-
ღურზული კაცი ენახე; ამ ყორმა ერთ წე-
ლისა იყო და თითან წაიდა და ჩავარდა ბაღ-
ჩას, ქაეზჩი მაიღურზა.

მოღურზვა (Msd) moḡurzva მაიღურზა
maigurza (V:Sg,3,Aor). მოკვდობა. სიბე-
რით სიკვდილი. ბებერი იყო და მაიღურზა.

მოყოლებული (Ptcp) moḡolebuli მოყვა-
რე.

მოყუნა ყმაწილოსა (Msd) moḡuna
qmačilisa იგიევა რაც მოყვანა. ბავშვის გა-
ჩენა. თორმეტი ყმაწილი მოიყუნანე, სამში
მოკდა, ცხრაყ არი; ყმაწილი მოიყუნანე სუ
გამიწყდა ფანჯ საღა, ჩარ საღა, შიშ საღა.
/ხუთი წლის, ოთხი წლის, ექესი წლის/.

მოშებული (Ptcp) mošebuli იხ. კარის მო-
შება. მოშებული, გახსნილი, ღია. კარი მო-
შებულია.

მოშელიავება (Msd) mošeliaveba მოგოშელიავოს mogošeliavos (V:Sg,3, Conj II), მოგოშელიავეთ mogošeliavet (V:Pl,2,MP11,Aor). მოშველება. *კაცი გაგზავნეს, ჯარი მოგოშელიავოს; ეხლა ბერი მაღლობელნი ვართ და ქენყენაც რო ძრილ გუნდა, ას არი, რო გოოსინჯეთ, რომელი ვზასყენაც რო შაუძლიან ჩონ მოგოშელიავეთ.*

მოშიშელი (Ptcp) mošišeli იგივეა რაც შიშიარე. შიშიშარა.

მოჩარბვა (Msd) močarbva მოჭარბავთ močarbavt (V:Pl,1,Fut), გოოჩარბავენ goočarbaven (V:Pl,3,Fut). სპარსული چار بـ چارب. ცხიმის მოსმა საჯზე, მაჯმაზე. *მოალო, დიდი მაჯმა გოქ, აიტანთ, ერთ ცოტა მოჭარბავთ იმ მაჯმას, დაეასხამთ და მზერი დაუდებთ; მეძრე ემასა საღსაბით დაასხმენ ერთ მაჯმაზევა, მაჯმაზე დაასხმენ ენდე ძირს გოოჩარბავენ, დაასხმენ.*

მოჩი (N) moči სპარსული چا moč. მაჯა. *ეს მუჭა არი, მუჭა. მოჩის ქეშა მუჭა არი. – ჰა, მოჩის ქეშ მუჭაა.*

მოჩქარე ადამიანი ორველ მოფსომს (V:Phras) močkare adamiani orQel mopsoms ანდაზა.

მოჩხლეტილ პირი (N) močxleṭil piri იგივეა რაც კოხიანი. ნაყვავილარი სახე. *დავუთანთ ერთ ძალი მოჩხლეტილ პირით ჰყვანდაყე მარტყოფი (ფერეილუნშპარი)/.*

მოცივარე (N:Pseudo) mocivare იგივეა რაც იაღჩალი. მაცივარი. *ლობიო გაეათავთავე, მოეაწითე, შეეაწყეე მოცივარერი. შეეაწყეე.*

მოცივარე (A) mocivare მცივანა. *მოცივარე კაცი ხარ.*

მოძირძიალება (Msd) močirčialeba მოძირძიალეფს močirčialeps (V:Sg,3,Fut). იხ. ზირზიალი. *იგივეა რაც აბროლეება. ტრიალი/ქარიგან/. ეს ქარი მოაძირძიალეფს, აბრუნეფს.*

მოწვევარი (Ptct) močevari აწივე açive (V:Sg,2, Aor). იხ. მაწვეა. მოაატიყე. *მაძლეედნენ სიას და მეტყოდნენ: ეს ხალღი აწივეო; ეს ეტყობოდისეე, რო მოწვევარია.*

მოწველა (Msd) močelva მოწველა. *ფურის მოწველაზე რამეს იკითხედი; ემაძღაღით და ჩენ მოეწელითყე /თორელი/.*

მოწითება (Msd) močitcbe მოწითებული močitcbuli (Ptcp). მოხრაკეა, შეწვა, შეწითლება. *მოწითებული არი, ერბო რო ჩასხა ტაფარი და დღუშვათ უორცი ნუ ქათამი, რაღაცა გინდოდეს, რო ემე ქნას, იმ ერბოჩი პირველი მახარშოს რაღაც, ხაზე – რაღაცეფსაც ჩოოყრანყე – იმას იტყიან მოწითება; ქათამიც არილა, ხო მაწითებაშლა და იაფაც იქლა და წყალ დაასხაე, რო, მასალან, მოწითებულთ არ არი ნამაი.*

მოწინწლება (Msd) močičnleba მიწინწლება mičičnleba (Msd), აწინწილება açičnleba (Msd), აწინწილეფს (V:Sg,3,Prs), მოგაწინწლებე mogaçinčleb (V:Sg,2,Fut), მოგაწინწლო mogaçinčlo (V:Sg,2,Aor). მოშეფება. *მოგაწინწლებ, მოგაწინწლო?; ბეჭრს უფრო ხილდებთან, რო სხოვან არ დაიღვაროს, არმის არ მეეწინწლოს; არ მეეწინწლოს!; ხაძი ცოცხით მიაწინწიან. ხაძი ის მიწა რაა, თეთრი, ჩაყრიან წყალჩი და ასხამდიანყე ეეღელზე.*

მოწირწიალება (Msd) močirčialeba იხ. დაწირწიალება, წირწიალი, ტირტიალი. *მოტრიალება, შემოტრიალება. მიდიოლა,*

ლოკიველუ, მოწირწიალსა.

მოწიფებული (Ptcp) მოძიებული დამწიფებული.

მოწკაპწკაპება (Msd) მოძკაპძკაპება დაწკაპწკაპება დააძკაპძკაპება (V:Sg,2,Fut), ამოწკაპწკაპება ამოაძკაპძკაპება (V:Sg,2,Fut), მოწკაპწკაპება მოაძკაპძკაპება (V:Sg,2,Aor), დაწკაპწკაპება დააძკაპძკაპება (Msd), მიწკაპწკაპება მიაძკაპძკაპება (Msd). იხ. მოწკაპწკაპებს. მისხურება, დანაპეა. წყალი მოაწკაპწკაპება; პირველად წყალს აძლევს და მიწკაპწკაპება პირზეგა ახანძალსა, მეორედ ემ ქერსა გადაყარის თავზე; ლუწვედეს და ეს რო გაილუწებოდა ნამა, დაიქოლდა, ემაი წაიღებდეს და წყალს, ცხელ წყალს მაწკაპწკაპებდეს და წაიღებდეს; ჯერ წყალი მაწკაპწკაპება, ბად დაგაეე.

მოწკაპწკაპებს (V) მოძკაპძკაპებს იხ. მოწკაპწკაპება. მოწანწკარებს.

მოწნევა (Msd) მოძნევა მოიწნევეს მოიძნევეს (V:Sg,3,Fut), მოწნევენიებს მოაძნევენიებს (V:Sg,3,Fut). წნევა. სიბერეი მოიწნევეს, დმერთი მაწნევენიეფს; მოწნივაო – ის ერთ სიტყორი დაუშვით ბიჭს მამასთი ცული გოოკეთათ, მამა მოიწნევენა, მერე თითონ მოა, ეხლა იმიში იმის მერე რაღაც რო თავზე მოოვდეს, რაღაც რო ცუდათ გოოკეთდეს, იტყიან: იმ ბიჭმაო მამას ხო რაღაც ცუდათ გოოკეთათო, ეხლა მოიწნივაო.

მოწნეული (Ptcp) მოძნეული რასაც ხორცი დულილის დროს მოიგდებს ცხიმის სახით. როცა წენი დულს, ზე ზეური რო არი, ქაფი, ძრიად ბეური ერბო, წენი და ის, რო გომოოლია იმ ვორცსა, მოწნეულია. პური რო ჩაყარითყე წენნი, ჩამივმაო – იტყიან,

ერთ ცოტა წენი დლოსხით, მოწნეულიო.

მოწუნარე (Ptcp) მოძუნარე მომწუნარე მომძუნარე. იხ. ჩამოღება, გულსაწოვი. მწუნარე. გულსაწოვი, ჩამოღება, თუ მომწუნარე იყოს.

მოწყენა (Msd) მოძენა მაიწყინეთო მაიძენეთო (V:Pl,2,Aor). დროის გატარება, კარად მოლხენა. ჩონთან რო ეს პური ფჭამთ, კარგათ ვიქეიფით, რა გემრიელად მაიწყინეთო – ესე ვთქითყე.

მოჭიდვარე (N) მოძიდვარე მოჭიდვარი მოძიდვარი. იხ. ჭიდვა. მოჭიდვარე. რომელიც რო დიდი, ძლიერ კაცია მოჭიდვარე კაცია, რო მაგას მერე არა იყავ, როგორც ფთქით ვახტანგ ბაღვაში სქართველინი გათქმულ იყო, როგორც ფთქით, თედაშვილი გათქმულ იყო, იმ საქმეზეგაო გათქმულ იყო დედამინა ზურგზეგაო; სუყელამ იცის, რომელი ჯგუფიც ჩამოსულა ფეხბურთიდან თუ მოჭიდვარები, თუ ქონსურთის ჩამტარელები, თუ ვაჭრები, მე და ჩემ ნათესავეები დავხმარებივართყე.

მოჭიკული (Ptcp) მოძიკული გამოჭიკულია გამოძიკულია (Ptcp). მოჭიკული: კოჭობა რა არი – ტალახსაყე გაკეთებულთა და ქურას გომოწობ და შიგაც გამოჭიკულია, რამე არა დგების ზედ და ჯოხებიც გოქ გამოთლილი, იმითა ცხელ წყალს დავასხამთ და გამოვლესათ.

მოჭირებული (Ptcp) მოძირებული იგივეა რაც ხასისი. ხელმოჭირნე. არა გაჭირებულ იყო, გაჭირებული, მოჭირებული, დამაჭირებული; იგეთ მოჭირებულიაო, რო წყალი მუჭას აჯარ გაედინების. არ მისცემს, ხასისია, მოჭირებული.

მოჭირება (Msd) მოძირება დათმენა. ემასთან ვკვდები და ვიჭირებ და მაინც რას რა მოჭირება არი.

მოჭუჭუა (Msd) močučva ჭუჭუა ჭუჭვა (Msd), მაიჭუჭოს maičučos (V:Sg,3,Conj II). სახის დაბურვა, რამის შემოხვევა. უნდა მოიჭუჭოს; მუსულმან დედაკაცმა უნდა მაიჭუჭოს, რო თმები არ უნდეს.

მობაფაეება (Msd) moxapavcba ჩაბაფაეება čaxapavcba (Msd), წაბაფაეება čaxapavcbuli (Ptcp). სპარსული فحخافc. დაბრჩობა. წყალში ჩაბაფაედა. ეხლა წაველით, აღარ ჩაბაფაეებდი; გოფროთხილდი, არ წაბაფაედე წყალში; მობაფაეებულნი იყო, რო ამოიყვანეს /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

მობღენა (Msd) moxdena მავღენა maQdena. მომიხღენა momixdenia (V:Sg,1,Result I), მავღენს maaQdens (V:Sg,3,Fut). მოხვედრება. ტყივას მავღენს; მინაც ტყივას მავღენს ბოტს და წაქექებს, დაიკივლებს: ჰალაო! ძანი მუახღინეო! დამკლევლებიც იქებში, იმ დაბლემში, დვანან დანებით, ფიცხლავ მიიბრუნენ და დაკლვენ, თავი უნდა მაჭკრან.

მობევა (Msd) moxeva მოიხევს moixevs (V:Sg,3,Fut), მოიხევა moixiva (V:3,Aor). ძლიერ გაბრაზება. დედაკაცმა მოიხევა.

მობეტა (Msd) moxeṭa მოხეტთანეე moxetiančē (V:Pl,3,Fut). მობეტა, წამოღება. ნალექი რუეები რა მოხეტთანეე, გლეხებმა ამოყარიანეე იმ ხიბანდში ჩონთან; მობეტა ბავის ჩხირები, წაიდა, დოუგლო.

მობმუჭა (Msd) moxmuča მობმუჭილი moxmučili (Ptcp) მომუჭვა. მუჭა მობმუჭა.

მობრა-გადახტომა (N:Play) moxra-

gadaxtoma იგივეა რაც ყუბო. მობრა-გადახტომა ქვინტეე ვერე, მასალან, ერთმამ ახაროს და გარდაეახტით, აზმანდრობა ქვინტეე, ბევრი ვერე ვითამაშიტეე. ელა ერთ რამე შოიკივლითეე; ოთხი, სამნი რო იყინან, ერთმა წაიხაროს და იმას ეძახოდეს მობრა-გადახტომას.

მობსენება (Msd) moxsencha ცუდად მოგონება, ცუდად მოხსენება. ივრე იხსენებდა თავით კლარს.

მობუმარი (Ptcp) moxumari მობუმარე moxumarc. ხუმარა. მობუმარი და მობუმარე ხალხი თლიანად ირანში არა გეოვ, აი ჩულრუთსა იყავ; ჩონ ქალაქნი იკითხასკიოლანი, ჩონთან ერთად მიდიოდა მობუმარეც იყო და ეხუმრობდით ერთმანერთსა.

მოჯარება (Msd) možareba მოჯარდითეე možardiičē (V:Pl,2Imp). მოჯროება. მოჯარდითეე.

მოჯასამა (N) možasama მოჯასამას možasamas (N:Sg,Dat). არაბული محاسم mojassem. ძეგლი, ქანდაკება. გაიხედეთ ამ მოჯასამას.

მოჯაჯება (Msd) možəčeba ძნელად სიარული. მოჯაჯება – რო ვერ უვლია, ძნელად დაღის.

მოჰაზირაეება (Msd) mohaziravcba მოხაზირაეება moxaziravcba. არაბული محازير محازير moxaziravcba. მოხაზირაეება. მაიწოვს ეს ფური და გამუალ, ჩაის გაეაკეთეთ და მოჰაზირაეება ზეს გაეთობობ და ემაწილეთ ავაყენებეე და შაჭამონ; ეს პური ხო დავაკარით, ეხლა მოუჰაზირაეეთ ნაღებს გაეაკეთეთ ზეითა, იმას დავაწყოთ, ბეურ რამესაც გაეაკეთებთ სხო რამესა.

მოჰანდესი (N) mohandesi არაბული محاندیس mohandes. ინეინერი. მოჰანდესი

კეთლების და ლოქტორი კეთლების, ჩონ არ უნდა უკან დავცივდეთ, არ უნდა უკან დავ-
ვარდეთ; თქო: არა, ის დედაკაცოცა ყუან-
დეს, ჰამაც გამოგოვა, მოჰანდესი შაიქე-
ბი, ლოქტორი შაიქენები.

მოჰასელი (N) mohaseli არაბული محاسل
mohasscl. გადასახლის ამკრეფი.

მოჰასელი (N) mohaseli არაბული محاسل
mohasscl. მოსწავლე. სუსაყე ნამაი შავირ-
დი ვიყავ, ნამაი მოჰასელი ვიყავ; ექითა
მოიღეს და თილიძუნით ანქით დაქცხეს,
მელიქასთან, რომ შენ ექაურ რეისე და-
ბირესტანი ხარ, ემავ მოჰასელი გააგდე!;
თილიძუნე დაქცხო, რო ერთი მოჰასელმა
მე თოუქინი მიყო, პირი დამიბრუნა და ეს
გააგდეთ მადრესასაყე.

მოჰლათის მიცემა (V) mohlati micema
არაბული محلات محلات. ვადის მიცემა. რათ
ექთენს მკითხავ, მოჰლათი მამე, გაფიქ-
რო /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

მოჰსენი (A) mohseni არაბული محسن
mosen(n). მოხუცებული. ეგეთ ბერ დედა-
კაცი, მოჰსენ დედაკაცი, ჩემყენ მობერო
იყო ერთ თალაქადა.

მოჰდა (Msd) moQda მიჰდია miQdia
(V:Sg,1,ResultI), იჰადა iQada
(V:Sg,3,Aor). მოხდა. აუადმოფოზის გადა-
ტანა. ქუნთრუშა მე მიჰდია, შავ ქუნთრუშა
ყოფილა; ერთ-ორ იჰადა იჰადა ჩიტყოფილა
და ქუნთრუშა; ეს ეაქსანილა რო გამოიდა-
და, ეაქსანები რო იკრესლა, იჰადიანყე.

მოჰდა (Msd) moQda მაჰდის ma yQdis
(V:Sg,3,Prs). მოხდა. ეხლა კი ზამთრისა
წაიღოტყე შეშადა, ეგეთ დროს მოიბა-
ნიტყე ვირებითა, ვირითა და მოვუადიტყე,
მოვუადით და შაიტანიტყე თავლაჩი.

მოჰდენა (Msd) moQdena მოხდენა. ხალ-

ღმა რო გაიგო, რო ემ ნახოშობას ფშატი
უკლები, დაიწყვეს ძებნა ფშატიხა.

მოჰდენა (Msd) moQdena მაჰდენს
maaQdens (V:Sg,3,Fut). მოხედრება,
მოხედდა. მინაც ტყივას მაჰდენს ბოტს და
წააქცევს, დაიკივლებს: ჰალაო!

მოჰვენა (Msd) moQvna ვენავთ vQnavt
(V:Pl,1,Prs). დათესვა, მოყვანა. ნუხუ-
დოს მაივენენ, ემებს მაივენენყე და იმეფ-
სა ეშედლებიანყე იმ კაცეფსა; ჩონ ემესა
ვენავთ – ხორბაღს, ქერს; ხილი მასღან,
ხე, კაკალი ესებიტ არი შიგ.

მოჰვენა (Msd) moQvna ვენენ Qvncn
(V:Pl,3,Prs), მოჰვანო moQano
(V:Sg,2,Aor). მოხვნა. რამდენაირად მოჰ-
ვენა არი; ჩუღრუთელეები ვენენ და ემათაც
ვერ შაინახეს, კიდემ აიღეს და მიკცესყე
ქურთებსა; ჰა, ეს ლაქა დავარდაო, ეს ნამა
არ მოჰვენულაო, კიდემ მოჰვანო, მოჰვანო, რო
ეხლა ვერელა მოხანო.

მრუდი (A) mrudi გამრუდებული
gamrudebuli (Ptcp:Past,Pass). მრუდე.
ცხირი მრუდი აქ, გამრუდებული; აქლემს
უთხრეს: კისერი მრუდი გაქ, თქო: რა წო-
რი მაქ, რა წორი მაქ?

მსოფლიველი (A) msopliveli სოფლივე-
ლი sopliveli, მსოფლივალაი msoplivali.
მარტყოფის (ფერეიდუნშაპრის) მკვიდრი.
ჩემ მამა მოიდალა და. ჩემ მამა, ჩემ დედა
ქართველებია. მსოფლივალაი ექაურებია; –
მსოფლიველი. მსოფლიველია ქალი.

მსუნვა (Msd) msunva უმსუნო umsuno
(V:Sg,2,Conj II), უმსუნეო umsunco
(V:Sg,2,Aor,0). დასუნვა. მსუნვა, უნდა
უმსუნო; უმსუნეო, ჩონ ვიტყით უმსუნეო,
რო სუნეი არა იქონდესო. არ აყროლუბული-
ყოსო /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

მსწავლებელი (N:Pseudo) msc̣avlebeli
 მსწავლებლები msc̣avlebelc̣bi
 (N:Pl,Nom). იგივეა რაც მომსწავლებელი.
 მსწავლებელი. არიან, ერთი არი, რო მუ-
 შაოეს საკადმოფოში, ერთიც არია პენსი
 გახლომილა, მსწავლებელი იყო და პენსი
 გახლომილა; მსწავლებლები არიან.

მტვეერი (N:Pseudo) mʎevri მტერი. მიე-
 ღივარ და უნდა გვექცეო, გვექცეო მტე-
 ვერსო.

მტერი (N) mʎeri იგივეა რაც ღუმანი.
 მტერი. მოპირდაპირე, მოწინააღმდეგე მხარე.
 ჩრდილაში/. ჩონ სოფელი, არმის არ აგორ-
 დების, მტერს ღეეჭიროს, ბეურჯერაც
 მოიღეს და იჩხუფეს; მტერს უნდა ღოოდ-
 გე, არ უნდა გოოტყილოთე, რო გოოტყილო-
 თები, იფო ძალას დაიჭერს, არ უდა გოოტ-
 ყილოთე, შენ არ უნდა დაიმარც ხდო.

მტერი (N) mʎeri მტვერი. იხ. ნამტერი. მი-
 წა რო ხინჭაა და არაფერი არა აქ და ქარ
 მაქროლოებს და იმას ამტერებს, ის არი
 მტერი, ნამტერი. ნამტერი მოიტანა ქარმა.
 ნამტერი მაიქ.

მუდამ წყარო (N:Hydr) mudam çqaro მო-
 დამ წყარო modam çqaro. წყაროს სახელი
 მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში)/. ბახშიას
 წყარო, ჩქირიალა, თანდილას წყარო, მუდამ
 წყარო, კუვის წყარო, ნაპირალოს წყარო. –
 ესეძია მარტყოფს, ისპანს კი არა, მარ-
 ტყოფს.

მუზაჰა (Msd) muzaha არაბული. ღაუჭერ-
 ლობა, მიუცემლობა, არმელევა.

მუზდი (N) muzdi მუზდს muzds
 (N:Sg,Dat). სპარსული აჟა mozd. მიხდი.
 კელის მუ ზდი. მე რო მეგეშელე დღეს, თა-
 მამის კელის მუ ზდი მამე; მეწინსქილე რო
 დაჭეკუავს, ათჩი ერთს აიღეფს, მუზდს
 კიდახით.

მუნჭულა (A) munçula იხ. დამუნჭული.
 პატარა, ჩია /მარტყოფი (ფერეიდუნშპარი)/.

მურასასობა (N) muraxasoba არაბული
 موراخاسو moraxasi. შეეხულება. ჩემ მამა
 მორასასობაზე რი.

მურდშურხანა (N) murdšurxana სპარსუ-
 ლი مردشورخانه mordešurxānc. მკედრის
 განსაბანი. იმიშინლა რო მოკდა, ჩაიტანეს,
 მოღეშურხანაჩი გარეც ხეს.

მუსირა (N:Plant) musira სპარსული ميسور
 musir. გარეული ნიორი. სამკურნალო თვი-
 სება აქეს. თეძჩი არი მუსირა, მუსირა უნ-
 და დაშჭრა ხო, გაკუმო და როდესაც გინდ
 იკმარო, უნდა ადულო, ჩაშჭრი ყათულჯჩი.
 ძილი მაქ ადამიანსათი; მუსირა ხახსავით
 ძირია, მაწონში, ძმარში გადაიხევეს; მუ-
 სირა ეგეთ ნიორსავით არი და ბაიტა სხი-
 ლია და ნიორსავით სული არა აქ.

მუსიყი (N) musiqi მუსიყა musiqā. მუსი-
 ყის musiqis (N:Sg,Dat). არაბული ميسيقو
 musiqi. მუსიყა. იმას მოიყვანთყე, მუსი-
 ყის უქრავს; ჩემ ქორწილჩი ნაღარა იყო,
 და სხო, მუსიყის სანთური, იცი სანთური?
 სანთურის იყო.

მუსლუკი (A) musluḳi მუსლუკები
 musluḳc̣bi (A:Pl,Nom). იგივეა რაც სუ-
 ქანი. იხ. თათალანგი. მუსლუკი. მუსლუკები
 არიან; მათათას ერქო სომეხს, ჩადგმულ,
 მუსლუკი სომეხი რამე იყო.

მუტრუკი (N) muṭruḳi მუტრუკმა
 muṭruḳma (N:Sg,Erg). მუტრუკი. ეირსა-
 ყე წინ რო მუტრუკი გაქეკევისყე, გელი
 გახეგეს; მუტრუკმა რო ღელასყე წინ წაი-
 და, გელი გახეგეს, ან ჭანი ჩაეარდები.

მუშება (Msd) mušc̣ba მუშაობა. უნდო-
 და გაიდენ მიხდარში და დაიწყონ მუშე-
 ბა, მამულის საქმეძი; ზაფხული დღე ხო

ბევრი დიღია, მალე გათენდების და გვიან დაღამდების. *ლექსი მითხრა: ემდე ქალაქი დღე'რი, ხო აღამიანი მუშებაზე ვერ გაიძღობს /თორელი/.*

მუშტა (N) mušʃa სპარსული *موشموشته*. მუშტა. რკინა, რითაც არბილებენ ტყავს ფეხსაცმლის კერვის დროს. *მუშტა, ქალანჩას, ფეხსაცმელს რო კერავს, გინახავს? ფეხსაცმელს რო კერავს, ერთმაგარ რკინას არი რო აიღუფს და დაიციხუფს და დაარბილუფს, ეს არი მუშტა; მუშტა, ამ მკერველის, ფეხსაცმელის მკერველის მუშტა.*

მუშტარი (N) mušʃari მუშტარი. სპარსული *موشموشتاري*. ათი მეთოფეც წამოიყუანეთ და წამუელით, რო ჩამოიღეთ ისპანს, ჩონ ეიტყითყე ისპანისო, ფარსულად – ესტაპანს, თუ გზარია მუშტარი, მუშტარი, – გავყიდოთ; მუშტარი, მუშტარი ჰქიან და მამიტანს, მეც შოოკერავ; ჩონ ვიყავით ბოინელების მუშტარი.

მუშტი (N) mušʃi სპარსული *موشموشت*. იხ. მუჭა. მუშტი. *მუშტი დაეცხეფო, რო გაფგორდო.*

მუცელზე წასვლა (Msd) mucelze casvla მუცელზე წაიდა mucelze caida (V:Sg,3,Aor). იგივეა რაც ყმაწილზე წასვლა. მშობიარობას გადაყოლა. *მუცელზე წაიდა.*

მუცელი ატარებს (V:Phras) muceli atarcbs მუცელი ატარებდა muceli atarebda. მუცელი სტკივა. ბატკნებს მუცელი ატარებდა, აწყალწყალდებოდა, ირუხრუხდა.

მუცლიანი (A) mucliani ღორმუცელა. *ეგეთ მუცლიანი ნუ ხარ, ქარზადი ხო არ უნდა შაშტამო!*

მუცლის ტკივილიმც აგივარდეს (V:Phras) muclis tkivilimc agivardes. წყველა.

მუწუკა (N) muçuķa იხ. მუწუკა. მუწუკი. *ემ ვერე წითელ–წითელ წამაყრის ემ ემეზე, ბტყელ–ბტყელუბსა, ანს ყუავილი გუნდა რო გუნდალუბია მუწუკასავითა /თორელი/.*

მუწუკა (N) muçuķa იხ. მუწუკა. მუწუკი. *გამონაყარი ერთი ცალი და არა ყვავილის დროს.*

მუჭა (N) mučʃa მუჭას mučʃas (N:Sg, Dat). მოჭი მოჭი. იხ. მუშტი. მუჭა. *ორ მუჭით წყალი დალივაო, ცალ მუჭა, ცალ მუჭით წყალი დალივაო. მუჭა აი, ეს არი, მოხმუჭილი; იგეთ მოჭირებულიაო, რო მუჭას აღარ გაეღინების.*

მუჯლი (N) muçli მუჯლი. *მეც დაეიეც ზემინზედაო და მუჯლი დაეადე გული სპირზე; ჰა, ეს მეჯია და ექნობამღი მუჯლია, მუჯლია, ეს მუჯლია.*

მუფთი (A) mufti მუფთად muftad (Adv). სპარსული *مفت* most. მუქთი. *საპანე დოოჭირეს, ყანდი და ჩაი და ტანისამოსი და ესები ელუგრე მუფთადა.*

მღებველი (Ptcp) mğebveli მღებვეი. *ეუკებზე გადაციომთ და გავაკეთეფთ ვიფსა და წაიღუფთ რანგრასთანა, მღებველია, და როგოი ემეც გუნდა, ხუთთი რანგი, ექსი რანგი, ემას შაულემავეთ ყალიჩასათი.*

მღრივე (A) mğrive მღრივები mğrivebi (A:Pl). იხ. ამღრევა. მღრივე. *მღრივე, წყალი მღრივერი; შეიძლება მილი ერთგან გატეხილი იყოს, გახრეტილი იყოს და ის წყალი შეერივოს და მღრივე გამოიღეს.*

მშიარი (Ptcp) mšiarī მშიერი. არა, ბეჭერი არ შაქციოთ, უნა მაწონი და ესები დაამზადოს სადილი, ჩონ ხო არ დაეცივლებით მშიარი.

მშრალი (A) mšrali შამაშრა šamašra (V:Sg,1,Aor), გამშრალა gamšrala (V:Sg,3,Result 1). მშრალი. შამაშრა, მშრალი აი ცოტა ჯერ არ გამბზარა, გამშრალა; პირველად იგრე იყოს, რო ის მიწა არ უნდა, ტალახი იყოს, მშრალი იყოს, რო ბარმა არ იკრას და გაღონოს ბარეანი და რო დაიბარაწულა, იმაში იხეთქათს და ეხლა ჩემ დედა ბევრი პეციალისტი იყო იმ საქმეზე.

მცურავის სასთოული (N:Insect) mcuravis sastouli ერთგვარი მატლი. ჰგავს აბრეშუმის მატლს. მცურავის სასთოული მატლი არი ეგლიღე.

მწყერი (N:Bird) mčqeri მწყერი. მწყერი ჭუჭულს იყავს და ამასხამს.

მჭრელი (A) mčreli ჭრელი. ეს ფური მჭრელია; მჭრელია.

მკარდამხარის მიცემა (Msd :Phras) mQardamxaris miccema მხარის მიცემა. დედაკაცები აი, ეგრე, შობოულდებიან, მკარდამხარს მისცემენ, ერთ სადილოუკან ლამემღე იმას დაილახვენ, გააც ხვეებენ მიწას.

მკარი (N) mQari მიწის საზომი ერთეულია. აღმიანის პორიზონტალურად გამოლილი მხარ-მკლავის სიგრძე.

6

ნა (Part) na თხონით-ბრძანებითი ნაწილაკი, თითქოს და და რა ნაწილაკის ფუნქციის, დალივენა, მა რაათ არა ლუე?; გელოღები, წამოღინა!

ნა (Part) na ნაწილაკი, რომელიც აფორმებს ზმნისართს ან სახელს. ეხლაკინა მოიღითყე, ფეტიხს კუკუა დაეკართყე და ეხლაკინა მოიღეს ემ ტრედებმა; ზამთრის მარტოკანა ვართ ექა; ხალღი დაღის ბაღუფრინა, კრეფენ, ჭამენ, ხილი მიყე მაზარნი.

ნაარათის შაქნა (Msd) naaratis šakna ნაარათი შაქნა naarati šaikna (V:Sg,3,Aor), ნაარათი შაქნა naraati šaykna. სპარსული تاجان nāhārat. იხ. ნაარათი. უსიამოვნება, შეუძლოდ გახდომა. ნაარათი შაქნა, ნაარათი შაქნა და ძრიულ ნაარათი შაქნა და ბოლოს აღარა!; ერთ მეღა იყო და წაიდა და ეს მეღა ჰაი ეს ყურზენები ჭამა და ეს ნაარათი შაქნა.

ნაჯური (A) naažuri ნაჯური nažuri. ნაჯურად naažurad (Adv). სპარსული ეოჯს najur. ცუდი, უეარგისი. ეხლანდელ ეაზი და ეხლანდელ ემელა პარზადსლა სეჯომსლა, ამა ყადიმით არა, ყადიმი ნაჯური იყო, ძრიულ ნაჯური იყო; მასან, ქუჩები აისეების თოულითა, ნაჯურად არი, მასლან, დურ ოქტად არი და წყალო.

ნაბათი (N) nabati ნაბათს nabats (N:Sg,Dat). არაბული تاجان nabāt. შაქარყინული. ია ფულს გამაართმენ და ია ჯინს გამაართმენდა და ეგრენ არი – კერეხი, ნაბათი ჩაი, ნაბათი, ნუხულო – ევეთ ზადები, მასლან; ხუთნი, ოთხნი, რეფიყები შემეყერებიან და კორესა, ჩაის, ნაბათს ლიშუნს – ემებს წაიღებენ და იტყიან, რო საღ

წაიდეთ?

ნაბოლარა (N) nabolara მიწის ბოლო. ნა-
ბოლარა შაიქნების მიწის ბოლომარტყოფი
(ფერეიდუნშაპრი)/.

ნაგუდი (N) nagudi იგივეა რაც ნახლუჩი.
ნაკუწი/აფუსი/.

ნადარამ (V) nadaram სპარსული نادارام
nadāram. არა მაქვს, რაძღაო ამანთ იყაბუ-
ლუსო, მე ქარფი ნადარამო.

ნადარობა (Msd) nadaroba სპარსული
نادرانادāri. უქონლობა, სიღარიბე. იმაშინ
ემის ადა ქეთხუდ ადამაჰმად იყო, ემის
ადა, ისოქას ადა ქეთხუდა იყო, ემის ზა-
ლი ვიყავ და მე ბაიტა ვიყავ და ექლა გავ-
დიდდი და იმაში ნადარობა იყო, ჭამა-ლევა
არ იყო, ცოტა იყო საქონელი, იმაშინა ჰა,
ბეურ ზანია.

ნადიკვარი (N:Top) nadikvari მამულის სა-
ხელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრი).

ნადირად წასვლა (Msd) nadirad çasvla
ნადირად წასლა nadirad çasla. სანადიროდ
წასვლა. ნადირად წასლა სუყელას საქმე არ
არი; ცხელი წყალი იყოსო, რო წაეალი ნა-
დირადაო.

ნაბე-ელ-ჰუქუმა nacb-cl-hukuma არაბუ-
ლი الحوكمة ayccb-ol-hokume. თანამ-
დებობის სახელია, მმართველის ნაცვალი.

ნავა (N) nava ნავაი navai. ნავას navas
(N:Sg,Dat). სპარსული هاونavc. შვილიშ-
ვილი. სამში ბიჭი მყავ, ერთიც ყოი, ორი-
ცა ნავა თერთმეტი-თორმეტი ნავა მყავ;
ჩემ, ძმას ნავასი, ჩემ ნავას ქორწილია, ყო-
რისი.

ნავანდული (N) navanduli ნევანდულა
navandula. სპარსული. შვილიშვილის შვი-
ლი. ეს ნავა არი და ეს ნავანდულა; ესეც

შვილი შვილიაო და ისიც შვილი შვილიაო,
ნევანდული.

ნავაჭი navaçi ნაოჭი. იგივეა რაც ჩინი. ნავა-
ჭი – ადამიანი ზო გასქელდების მუცელის
გვერდებზე, აწნია როგორც ქონი მეკიდოს;
ბერი ადამიანის თავ-პირი ხელუიბი დაიჭ-
მუჭნების, შაიჭმუჭნების. დედა მამნების:
ნავაჭ-ნავაჭი /თორელი/.

ნავლება (N) navlcba იგივეა რაც წენი.
ხორცის ნახარში. პურს ჩაყრიან ხოლმე და
ისე ჭამენ.

ნავრუზი (N) navruzī ნოვრუზი novruzī,
ნურუზი nauruzi. ნურუზის nauruzis
(N:Sg,Gen). სპარსული نوروزnouruz/
navruz. ახალი წელი. ჩონ უნდა წელს წაი-
დეთ ჰაჭი ადანთას, დევექუნდეთ და ნავრუ-
ზი დაიჭიროთ; ნავრუზის ნავრუზის დღე
როს არი?

ნაზირი (A) naziri არაბული نظيرnazir. სა-
დარი, სამგალითო. აი, ზო როგორ ნაზირ
კაცი, რაც გაქ, მიე დაწეროს! რაც არ და-
წერე, გაქრების, წასულა!

ნაზომი (N:Top) nazomi ადგილის სახე-
ლი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრი). ნაზო-
მი – მამულები რო ვაზომეს, ვაზომეს და
გაყუეს, ვაზომილები; სათავეები, ნაზომი –
ქართული სახელიადა, – სათავეები, გუ-
დაფხაკუნა.

ნაზრის მიცემა (Msd) nazris miccma
ნაზრის მისცენ nazrs miscen (V: Pl,3,Conj
II). არაბული نازر nazr. შეთქმა. ღოპას დოუ-
წევენ, ნაზრს მისცენ, ცხორს დავკლავთ,
შეჭამანდს დოურიგებთ – თუ არ ჰყავთ
ყმაწილი.

ნათალი (N) natali ნათალი. /აფუსი/.

ნათარსი (A) natarsi სპარსული نارس

natars. უშიშარი. თითან ბარაზენდა იენეს, თითან ნათარსები იენეს, თითან საეზარს არ იქმოდეს.

ნათაჯა (N) natajā არაბული ناطق natijc. შვილთაშვილის შვილი, ნაენდულას შვილი. ნათაჯა ჯერ არა გყოფ; ი, მაგის შვილი შაიქნების ნათაჯა.

ნათელა (V) natela იგივეა რაც სინათლე დგა. იხ. ნათლისთოლად. ნათელია, სინათლეა. თორიან ღამე'რი, ნათელა, ნამა ნათელა, გაიღე მინდა სამკალზე; ნათელა, თორეს კირკიალი დგა.

ნათირალი (N) natirali სპარსული تير. ნაისრალი, ნატყვიარი, დაჭრილი. ნათირალი — ტყევა რო მაზედების და არ მაკედების; სამი ნათირალი შაკეენ, ერთიცა მოვკალ.

ნათიჯა (N) natiža სპარსული ناطق natijc. შედეგი.

ნათლისთოლად (Adv) natlistolad იხ. სინათლე დგა, ნათელა. დღით, დღის სინათლეზე. ნათლისთოლად, ნათელა ერთ რამე გააკეთე. ნათლისთოლად ვართ; მზე ჩაიდა, ნათლისთოლად ნათლისთოლად ერთ რამე გააკეთეო.

ნათხარი (N:Top) natxari მამულის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაქრში).

ნათხოვნი (N) natxovni ნათხოვნობა natxovnoba (N:Msd). იხ. ნათხოვნობა. ზედსიძე. თას სახლჩი არ წაეა, ნათხოვნია /ახჩა/.

ნათხოვნი (Ptcp) natxovni ნათხოვნი natxoni. ნათხოვნს natxons (Ptcp:Sg, Dat). დანიშნული. ნათხოვნი შეიძლება იყოს რამდენიმე თვე ან ერთი წელიც. ბიჭიანი ყორს როცა მიართმევენ ბაღვას, ბეჭედს, საათს და ყორის ოჯახში ჩაის დაღვევენ. პურს შა-

ჭამენ. ყორი ნათხოვნია. ქორწილამდე ყორი ნათხოვნია; ნათხოვნს დავაგდებთ ერთ წლამდე.

ნათხოვნობა (Msd) natxovnoba იხ. ნათხოვნი. ხელის თხოვნა, დანიშვნა. კაცები რო წაიდენ ერთ სადმე, ეს გოგო ითხოვო, ნათხოვრობას რას ეძახიან? მე რო მინდა ვითხოვო ახანძალი, ნათხოვი რო მინდა ვითხოვო; დედა და მამა, ორი, სამი მეზობელსაცა, რომელიც რო მოხუცი კაცია და პატივეცემული კაცია, დამაპტივეებენ ამაღამ, ჩემ სახჩი, მეფეს სახჩი და ეტყვიან, ამაღამ გუნდა წაიდეთ ნათხოვნობაო. ნათხოვნობა, წაიდეთ, ვითხოვოთო/მარტყოფი (ფერეიდუნშაქარი)/.

ნაიბიანი (N:Pr) naibiani შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშაქრში). ნაიბიანი, ესენი რო წაიდენე, ერთ რო უმფროსი იყო, იმის მოადგილეა, ნაიბი იქიან, ფარსულია. ფარსული სიტყუა'რი. იმ საქმეზე მიდიოდეს სუ. მოადგილობას ირჩევედეს და ღოორქმენ ნაიბიანი.

ნაიმი (N) naimi ქამაკი/აფუსი/.

ნაირი (Pstp) nairi ნაირი. აქა სხო ჯურას, სხონაირი ხორბალი გოქ, ჯენეი აქ იმას მაგარი, დეთესავთე და ქერიცა, ორი ნაირი გოქ, რო ერთი ზაფხულის ემე'რი, თესლია; ერთნაირი ქერი გოქ, შემოდგომას თესლია.

ნაკარალი (N) naqarali ნასხლარი.

ნაკორჩხალა (N) naqorčxala ნაკეორჩხალი. ნაკორჩხალა ის არი, რო უჭრეტაე და ღივის, ცეცხლობით და თუთქალი ის არი, რო ნაცრის ქეშ წახოულია, არ ეტყობის და რო გადი ზიდაე, ცეცხლი არი და სინათლე არა, ცხელ-ცხელია.

ნალბანდი (N) nalbandi ნალბანდები

nalbandebi (N:Pl,Nom). სპარსული *نابند* na'iband. ნაღის ამბელო. ეხლა კი, ნაღ-ბანდები ემეფსაც აკეთებენ, ლამგლეფსაც; ისებიც ემებია, იმეფსაც აქენგარს დაედახით ნაღბანდსაც დაედახით.

ნალეკი (A) nalcki ნალეკი. ნალეკი რუკე-ბი რა მოხეტიანე, ზაფხულში, გლეხებმა ამოყარიანე იმ ხიბანდში ჩონთან, შეიტანიტყე ოზებში; ნალეკი არი, ის ნალეკ წყალი, სადაც დადგებიწყე, ის არი წითელშიწა და სადამდინაცლა რო დაითხარო, წითელია!

ნალურტი (Ptcp) nalurṭi მოლურტული molurṭuli (Ptcp:Pass). გაურეტსავიზოი-ნი/.

ნამა (A) nama ნამაი namai, ნამაი namay. ნამა nama (Adv). სპარსული *ناما* namā. იგივეა რაც ნამაზი. კარგი, ლამაზი, საამო, სუცხოო. ნამაი და ნამაზი და ლამაზი და კარგი ერთ ოჯახიდან მოდის. მე შეიძლება დასატული არ ვიყო, ნამაი კაცი ვარ; ემ კაცმა წავიდა ნამა დააღაგა და, რადღა საქონელი იყო, მოზაფთა.

ნამაიობა (N) namayoba იხ. ნამა. სიკეთე. კამ ემ ღუნისა და კამ იმ ღუნისა ნამაიობა შავდეწყე; ემ ბიჭსა. ეხლაძლი მუშული ვიყავე, ეხლა ჩემ თავი გოჯოია, ნამაიობა უქნია; ერთ ფასტა ნამაიობა ვიბნიტყე, ერთ ფასტა ყრალობა ვიბნიტყე; თქო: ბიჭო, მე შენ ოლტაში ვარ, მე შენი ნამაიობა მინდა.

ნამადი (N) namadi სპარსული *ناماد* namad. ქჩა. ზედ ტყავზე ნამადი დაავდე, ნამადი იყვის. მოქსოვილ ნამადი, ნამადი შათელოანე აბონოჩი საპონითა.

ნამაზი (N) namazi სპარსული *ناماز* namāz. ლოცვა. ნამაზ იქ და იმაში ამოხოლთღა და მოხოლთ მასწედში დაისხდებთ; ერთ ნამაზი ქენაო და ფარვარდეგარს შეეებენო,

რო ბარქი ეს თოლები ავახილოო.

ნამაზი (A) namazi. იგივეა რაც ნამა. კარგი, ლამაზი სუცხოო, საამო. ნამა ამართი ქქონდა, თითან ნამაზი იყო; დედამთილი ნამაზი იყო, არ იყო გონჯი დედამთილი.

ნამარდი namardi სპარსული *نامارد* namard. არაკაცი, არავინ. თავქვემ უთხრა, რო მეო ნამარდი არ მინახაო, რო არაკაცი იყოს.

ნამგალი (N) namgali ლამგალი lamgali. ნამგალი. ლამგალი მოენახე, გზა ვაეთიბე და შვევით, შვევით, ერთ თეს იქ ვიყენეით – ექსნი; ნამგალი ემეს ეტყვის, ხორბალსა: აგძელბულ, სად მიხოლ?/თორელი/

ნამიდუნამ (V) namidunam სპარსული *نامیدونام* namidunam. არ ვიცი. ზნობარდი ცალკე-ცალკე, სადილთაყე წინ დედაკაცი და სადილთუკან კაცი, სუ ჩაიდიან, იანი ეს ერთ წყალი-მეთქია შაიად იქ საალიშ ერთ წყალში ადიან და ჩაიდიან, ადიან და ჩაიდიან, ნამიდუნამ ჯენობათ, ყოსლე ჰემეზ, ყოსლე ნაქას, სუ ერთ წყალში, ზაზნობარდ.

ნამსხატი namsxai მიუხენელი, დასვენებული მიწა. მიწა, რომელსაც ერთ წელს ასვენებენ. ნამსხატი რომელია – არ მოხნულა; რომელ ერთ წელს რო მიწა არ ვავიმწო-ნებია, შიგ არ დავითესია, ნამსხატი კქია.

ნამტერი (N) namṭeri იხ. მტერი. ნამტვერი, მტვერი. ტერში მორივა თავის თავი, რო იფიქროს ყვაემა და რა ფრინველიც ვაჯეა, რო მე მამკადარვარო და დეეგლო ნამტერში. ნამტერში დეეგლო; დაჯდა და ნამტერი ეგრე ამტერა, ამტერა და დეესხენეს, თუ არ ამტერო, მოკლვენ.

ნამჯაჯი (N:Plant) namḡaḡi ერთგვარი ბალახი, ფხალი.

ნანა (N) nana სპარსული *nān* ნანე. იგივეა რაც ღიღღლა, პაპან ღღლა. ბებია. ღღლას ღღლა, ნანასაც იტყვიან/ახჩა/.

ნანა (N:Plant) nana ნანას nanas (N:Sg,Dat). არაბული *عنانا'nā'*. პიტნა. ნანა ელ ეს პიტნა არი, რო მინდორში გამწონდებიცყე, რუის პირებზე ჰა, წყალის პირებზე პიტნა გამწონდებიცყე და იმაშინ ეს მოეწუნელიცლა ნანას დაეძახითლა, შინლა ოზორი მოეწუნავეცყე. იმასა თესლს მაიტანენ, მაძვენენეცყე და ემას ეტყვიანეცყე ნანაო. და ელ ამ პიტნასავით არი. ემასაცა შაფტამტყე ელ ეგრე; ბალახი ემე ნანა და ესეზი. ჩონა მოფხარშავეცყე იმასაცა.

ნაოთხალი (Num) naotxali საზოში ერთეული. ერთი საბელა ოთხი ნაოთხალია.

ნაბტკენი (N) naḥḥkēni ნაბტკენა naḥḥkēna. ნაბტკენები naḥḥkēncbi (N:Pl,Nom). იგივეა რაც ფოთოლი. იხ. ბარდლი. ბუმბული. ჩიტს ფოთოლი არა აქ, ფრთები აქ და ნაბტკენა; ცხელ წყალში ჩაუღებლით, ეს თელათ, თაი ეს ფარებიან რადი შაიქნებოდა, ნაბტკენი, თაი ნაბტკენები. თაის ნაბტკენებს ბაზიები მევერე ეს ქათმის ნაბტკენებსა ბეურნი ჩაიდებდეს სასიოვლჩი, არა ამ ღიღღლასაია, ამ ხურღებსა /მარტყოფი (ფერეიღუნშაპრი)/.

ნარაათი (Ptcp) naraati ნარაათი narahati. სპარსული *ناراهات* nārāhat. იხ. ნარაათის შაქნა. შეწუნებულ, მწუნარე. ერთ მელა იყო და წაიდა და ეს მელა ჰაი ეს ყურზენები ჭამა და ეს კაცი ნარაათი შაიქნა; ველმარტოკანი ვეღონები, მარტო ვარ, ვეღონები, ნარაათი ვარ; მეც გამამიჯავრდისეცყე ემ ქეთხუდამა, რო ნარაათი შაიქნიეცყე.

ნარეულლოვა (N) narculova ნარევი. არა, ხორცს ჩავეართიეცყე, ბალგი ჩავეართიეცყე,

ხორბალი, ბალლა, ნუხულო, ნარეულლოვა.

ნარისძირი (N:Plant) narisgiri ერთგვარი ბალახი, ფხალი.

ნარში (N) narmi სპარსული *نارم* narm. რბილი. ბატკენის მატყელი, ცხორის მატყელი, თხას ბალახი: ბატკენის ნარშია; ნარში მატყელი. ნარში რბილი, ცხეარის იფო ემე, რას დაიძახიან? – ცხორის მატყელი.

ნარუვალა (N) naruvala იხ. ჯოი. მამულის საზოში ერთეული. ერთ რუეიოსღენი ნიშნავს ერთ ჯოი, ორი, სამი, ხუთი, რაგღენი. ნარუვალა – ის სოფელის არი; ერთ რუეიოსღენი ნიშნავს ერთ ჯოი, ორი, სამი, ხუთი, რაგღენი. ნარუვალა – ანს, ის სოფელია არი.

ნარწომი (N) narčomi ნარწენი, ღარწენილი.

ნასერალები (N:Top) nasralcbi ადგილის სახელია ფერეიღუნშაპრი. ეს მევეელუს გორაა, ეს მევეელუ ექა ღღემა, ის ემეფეს ხოი ხედავს, ყანაფსა და რაზლა რო იქ იქმიდი, თელათა იხედავდა და აი ნასერალებსაცა იხედავს; ნასერალები აი, ეს არი, მარჯნიე – ნასერალები! აი ქომოთ მარტყოფია.

ნასთარანი (N:Plant) nastarani სპარსული *ناستاران* nastaran. ასკილი. ნასთარანი ვოჯუ-მაჰამათსა ჰეაე.

ნასთი (N) nasti ნადით nayti. ნასთით nastit (N:Sg,Inst), ნადით naytit (N:Sg,Inst). ნარით. თოფრა, ტომარა, თხის ნადით მოქსოვილი, ივეთ მაგარ იყვიცყე, რო ჩასხიეცყე, წყალი არ გეველინისეცყე.

ნასკი (N) naski ნასკვი.

ნატყხარი (N) naḥḥxari იგივეა რაც ქასაქბალი. ნატყხი. ქოთანი გატყვილთა, რო გატყვილთა, ჰურჭელი გატყვილთა, ემის ნაწილუფსა ჰქიან ნატყხარი.

ნატროს ნანატრი (N) naṭris nanaṭri ნანი-ნანატრი. მოულოდნელად ახლენილი დიდი ხნის ოცნება.

ნატუსი (N:Top) naṭusi ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). დათების ღელე და ნატუსი დიშდარა მოდამ წყარო და ჩალიანი, რო ზფხულჩი ხაღლი იქ მიდი-ვოდა იილაღზე.

ნაფაშვარი (N) napašvari პირუტყვის ნაწლავებისაგან დაცლილი მუცელი. ერთ ცხორს რა აქ; რიკი, სუკი, ნაფაშვარი; ერთ ცხორს რა აქ: თავ-ფევი, ფაში, გულ-ლიძლი, თირკმელები, ნაფაშვარი, ნაწლავი, ქაჩაჩები; პირიტიყის მუცელს რო და-ცლიან, ნაფაშვარი ჰქიან.

ნაფაშური (N) napašuri იგივეა რაც ნაჭავარი. ნაწლავები.

ნაფეტანი (N:Pr) napeṭani შტო-გვარი თორელში.

ნაფურთხალი (N) napurtxali საზოი ერთეული. ნარუალის მეთექვსმეტელი. ნაფურთხალში ხარი არ გაიბმების.

ნაფხეკა (A) napxeka ნაფხეკელა napxekela (A). იხ. თათალარი, თათალარი. ანაფხეკი. ზეს რო ავაღლეებთ, რაცღა რო ქობის ძირზე რაც წოკრია, წაკრავს ძირზე, ნაფხეკელა არი, მოფხეხიკავთ – ეს არი ნაფხეკა.

ნაფხენა (N) napxena ნაფხენი, ნამცეცი. ერთ ნაფხენა კარაქი.

ნაქერალი (N:Top) nakerali მამულის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). ნაქერალი სოფლის გერდით არი, სოფლის ნაქერალი ირანის სოფლის მინდორია, ბიამანი; ნაქერალი მასან, ანქ რო ჩემ აბუანთ, ჩემ ბიძანთაყე ნაქერალჩი ხეებია დ აიბ

ხეებს, მასლან, აღობოხარა აყე და ჭერე-მი აყე და ტყემალი ასხია და ეგეთ მიეებია, ხილა, მივიც არი, კაკალი არი, ნუში არი, კარზალი არი.

ნაქერალის წყარო (N:Hydr) nakeralis çqaro წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ნაქცევი (N) nakcevi ნაქცევი, ჩამოქცეული. რო ჩამოვარდების, ვიტყითყე ნაქცევი.

ნაქცევი (N:Top) nakcevi მამულის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ნაღარა (N) nağara ნაღარა. ნაღარა დოოკ-რიან, ლუთები მაიყვანიან, დიას ნამაღ ხოში იყვისყე იმამინ; ნახეს ეს ყორიანთ სახელი და შიდი დღე-ღამეს ნაღარა დაისც ხეს და ეს დაქორწილეს.

ნაღები (N) nağebi იხ. ნაღების მოგდება. ნაღები. რომელსაც რძე მოიყენებს ზედაირზე აღულებსას. ჩონ ეხლა ნაღები ხმელიც გოქ; ავაღულიტყე ზე და ჩავასხიტყე ქობჩი ერ თალაქა პარარათი მიტკიტყე და ნაღები ამოდიის და ფარჩიღზე იმიში დაეფინიტყე, დახატული ჭამანი ჰქონდა იმას, ნამაღ ნაღები იყო.

ნაღების მოგდება (Msd) nağebis mogdeba ნაღები მაგდისყე nağebi maygdisqe. იხ. მოგდება, ნაღები. ნაღების მოგდება. ზე ნაღებს მაიგდებს; დიდ თაღრებჩი რო ყათულ-ლი ჩავადედიტყე, ნაღები მაგდისყე, ელ ეგრე ნაღებზე დაუდგოტყე, ნაღებზე დაუდგოტყე დახატულად.

ნაღლი (N) nağli არაბული نغل naql. იგივეა რაც გაფი, ყესა. ზღაპარი. შაჰამადი და გაფი და ნაღლი და მოკრეფა და სარავია ნამაღ, ნამაღ ციე წყალიც არი, იგეზად ალაგია.

ნაღმი (N) nağmi გრძელი თხრილი, არ-

ნი, სანგარი. ავღანელებმა წაიდეს და წაიდეს, – ფერეიდანი, ქალაქი ვერ აიღის. ის ნაღმები ეხლაც არი. ის ნაღმები გათხრილები არი ახლაც მიწით ქვეშ, არი, ეხლაც არი და ის სანგრები რო პირველათ მიქედეს ფერეიდანშიგა, თათაშვილის გორაზე; საქართველოს არც რუევი სჭირდება, არც ნაღმი სჭირდება, არც ჭის თოლი სჭირდება, ემხელა წყალი არი. საქართველომ უნდა მთელ ამ ტერიტორიას პური მისცეს; ნაღმი იკრეს თავის ქვეშ, წყალი გაიტანეს ძირსაყე. ნაღმი – აი, იმას რო შეთხრი ბატარა გურაბსა და აი, ეგეთ ქუას გადააფენ ზედ და კაცი შავა სადამღი.

ნაყაფულად (Adv) naqapulad სარსული ქანგინაqāfcl. მოულოდნელად. ნაყაფულად შამოალ; ყეინის თავი მოეპარსო და ნაყაფულად ჩემ სარკე ველსეე ჩავარდა, გატეხდა.

ნაყოვილე (A) naqovile ნაყვილარი/მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

ნაყრი (A) naqri ცოტა. ცოტა რო არი, ემას ნაყრს ვეძახით, ამბობენ ნაყრი მარილი, ნაყრი ყურბენი, მაგრამ არ შეიძლება ნაყრი წყალი ან ზე; ნაყრი მარტყოფისა მინდა ვიიბნა, რო იმ წინ რა ჯურად ყოფილა ბაღლი.

ნაყში არ აქვს (V:Phras) naqši ar akvs არაბული شاقش naqš. ხელი არ აქვს. ემ ბიჭს ემ საქმერი ნაყში არ აქ.

ნაშოვნი (Ptcp) našovni ნაშოვნს našovns (Ptcp:Dat). იხ. ნოშოობა. ნასესხები. ის ნიშნავს, რო მუდამ თავისუფლად და თავის პურსა იჭამს. ნაშოვნ პურს არა იჭამს. ნაშოვნს არა იჭამს.

ნაცარქათამა (N:Plant) nacarkatama ერთგვარი მწევანილი, მხალი. ნაცარქათამა, ესეც ელა კარტოფელში გამწონლები; ეგ

გაზაფხულზე ელამ მაშინ რო ნაცარქათამა, დაბბალი რო ამოა კარტოფელში, ქალები, ლელაკები წაეღუნ მაიტანენ.

ნაწიმური (Ptcp) načimuri იხ. წიმა. ნაწიმაპრი. მიწაო ნაწიმურია.

ნაწმენდი (N) načmendi ნარჩევი, ნარჩენი. რაც გავიდა ლობიოს, ხორბლის გაჩევისას, ხორბალიც რო გააფხვე და გააკეთე, ის კეთილების მარტო ხორბალი და ის წმინდა გადის. იმ წმინდაზე დაიძახის – ნაწმენდი, რაც გაეა; იმ ყალიბად რო კართოფელთან-ყე კართის სომბი აწმინდავს, ეალი ეხლა თარაქთორი რო არი, ნაწმენდი აღარა აქ.

ნაწურავი (Ptcp) načuravi ნაწური. გაწურვისას ჩამოსული წყალი. ნაწურავი, მასალან, ძირს რო ჩაწურავ.

ნაჭავარი (N) načavari იგივეა რაც ნაფაშური. იხ. ნაჭაატანი. ნაწლავები /დაშქესანა/.

ნაჭაატანი (N) načapa(ani) იხ. ნაჭავარი. გულ-ღიძლი, ნაწლავები. ნაჭაატანი გომოლინაო – გულ-ღიძლი და ნაწლავები; ეს რო აიღე, ეგეთ მძიმე იყო, ნაჭაატანი გემეღინა.

ნახამნახე (Interj) naxamnaxe ერთი ცნახოთ. ეს ქე გაეაქანე, ნახამნახე, ქე ლოკრა ქნა, ჭუჭულა არ იყო, გერიმ შავაგდე და მუელ სახლი, ღამით ბუნესა კიეოდე, ერთველ ნახამნახე, ქე ემ ორდაქმა ეს კერცხი ლეჭვირა პირში და გამოიდა, მაიტანა, დაიცა ჩემ წინ მიწაზეგა და წაიდა, გაქრა.

ნახარში (N) naxarši ნახარშს naxaršs (N:Sg, Dat). ნახარში. რა ვიცი, ხო ნახარშს შაჭკამთ, ქალაჯუშს შაჭკამთ.

ნახევ (Num) naxev ნახევარი naxevar, ნახეი naxey. ნახევარი. ნახევაზედა. /ნახევაზე. /; ერთი ნახევი საათზე ემას მიე-

ცემთ ემაწილი იყოს, დიდ იყოს, ბიბა იყოს, სიტხეს მოჭრის მალე და გაკეთლები; დიდი ქობები გოქონდისეყ, ემ ნახევოთადის ტოლები; შამოიდა პარსულმა და პარზადი გააფუჭა, ყველაფერი გააფუჭა. ძრიალ, ძრიალ. ნახევ სოფელი პარსული შაქნილა; ერთი ბიჭიანთეყ მაიპკიდებს და ერთიყ – ყორიანთეყ და ნაღარას დოიყრევენ და მაიყუნანენ ემ ბიჭის სახლი, მაიყუნანენ და დააყენებენ ფეკზე, ნახევ გზაზე რო მოიდეს, იმაში შაინახავს, ეს რო ყორის ვარაზე არი, ემას შაინახავს, ანს ბიჭის ვარა მუა, იტყის, რო ბეჭერი შორს არიო, ცოტა გზას მოდიო.

ნახეთქი (N) naxetki ნახეთქი. ტოტების ამონაყარი. ნახეთქი – კაბი რო გერძე გამაძამს, ის ნახეთქია. იხეთქაო; კა, კეირტია, კირტი კი ჩონ ნახეთქიალა და ნახეთქი.

ნახენჩი (N) naxenči ნათესავი. ანსენი ჩონ ნახენჩი არიან.

ნახირი (N) naxiri იხ. ჩობან-ცხორი. მსხვილფეხა საქონელი. ჩონ სოფელში ათი ჩობან-ცხორი და ხუთი ნახირი – ხარი, ხბო, ფური არი.

ნახლჩი (N) naxlcči იგივეა რაც ნაგული. ნაკუწი /თორელი/.

ნახოში (N) naxoši სპარსული شواخسنيخوش. იხ. ნახოშობა. ავადყოფი. ნახოში – რაძლა რო სტკივის; ერთ რაქთენ დღეს უკან ის თავის არბაბი გავლა ნახოშად.

ნახოშობა (Msd) naxošoba სპარსული شواخسنيخوشი. იხ. ნახოში. ავადყოფობა. და რო წახოლ ინდისთანსაო, იქ ნახოშობა იქნებისო დიდი. იმ ნახოშობის წამალიო ეს ფშატიაო; დამეტლა ნახოშობა და ვმაც ჩაყარდა, რო წამალი, ერთი დოქტორია და, იმას აქო და ის ამთელებს ხალასაო.

ნახშა (N) naxša არაბული شاشناقش. იგივეა რაც ნავში. მოსატულუბა, ნახჭი. ელა ზებუნმასტები ელა შიდის წლის შაიქნებიან, დაისმენ ყალინაზეგა, დაისწავლეო, თუქარი ქენო, ნახშა დაისწავლეო, ქილქიტი ჩაისცეო.

ნახშა (N) naxša არაბული شاشناقش. რუკა. ირანში სოფლებს დევექებდით, რო იქ ქართველები ცოცხლობდეს და ნახშა რუკა'რი, ნახშაზე დევექებდით, რო აბა, ირანის ტერიტორია – სარზამინზე, აბა, ქართული სოფელი სად არი?; ირანის ნახშა გაქ?

ნაჯარი (N) najari არაბული كنجار. დურგალი. ჩემ პაპა ნაჯარი იყო და გუთანნი და კეერი, კილობანი, რაც ჯოხის ემები'ყო. აკეთებდა; ისი ნაჯარია, ნაჯარი, იანი, კარს აკეთეფს, ჯოხის კარეფსა და იმას აკეთეფს.

ნაჯახი (N) najaxi ნაჯახი.

ნაჯაქაბადი (N:Top) najāFabadi ნაჯაქაბადს najāFabads (N:Dat). ქალქი ისპაქანთან ახლოს. მოიდა ნაჯაქაბადსა, თავის მაშინი გააჩერეს; და ანქემ ისპენლებთან რო აღარ მაიჯდესლა, ანქითყენა ეს ქართველები, ამაიყანესყე ნაჯაქაბადსა, რო ელ ნაჯაქაბადია ერთ რაგდენ წელს ექ იყნეს და ექაცა ამათან არა იქნდეს.

ნაჯბური შეიქნა (V) najburi šaikna არაბული نجابمجبور. იძულებული გახდა.

ნაჰანგი (N:Reptil) nahangi ნაჰანგს nahangs (N:Sg, Dat). სპარსული ناهانگ. ნაანგი. და თქო, რო კა, თუ შენ შანსი ინახეო, უთხარო, რო ნაჰანგია ანქა; ექ მაგონდა, თქო, რო ნაჰანგს რა უთხარო, ვაყა პტკივისო.

ნაჰარი (N) nahari სპარსული ناهار. ნაჰარი

სადილი. ხუთი ვაყთზეც ხარჯს ვაძლევე-
დით, ნაპარი იყო და შამი იყო და დილობა
იყო; თქო, რო ხო ემე ყალიანი მოგიტანეო
, ნაპარიც მოგიტანეო და პურიც ხო შაშ-
ჭამე, ადელა წადიეო.

ნაპარის მიცემა (Msd) naharis micema ნა-
პარი მივეციყე nahari mivcitq̄ (V), ნაპა-
რი მივეციტ nahari miveccit (V:Pl, I, Aor).
სპარსული ناهنāhār. გამასინძლუბა. რო
მოიდალა და იმაში ხაღლილა, რო მინაც შა-
მოიდა, ხაღლილა ჰაი ვაწივეთ, ჰაი ვაწი-
ვეთ და ჰაი ნაპარი მივეციტო, შაჭამა, ჰაი
ჰარჯი მივეციტო, შაჭამა, თა რო გავათა-
ვეთ; მოიდიან, მაიტანიაწყე შირინი, ერთ
გაზი, ერთ ყანადი ესები მუგუტანიაწყე და
ნაპარი მივეციტეყე.

ნაპი (N) nahi არაბული ناهيnahāyi. სიკ-
ვდილის პირამდე მიყვანილზე იტყვიან. იქ-
თენი მიმუშავია, ნაპი აღარა მაქ; იმ კაცმა
სტა და ნაპისაყე ვაიყვანა.

ნაპია (N) nahia არაბული ناهيا nahīye.
რაიონი, უბანი, მხარე. ჭერეიდანნი არი ესე
ას ოცდაათი სოფელი, პატარა, დიდი და
სულ იყოფის ოთხგანა: ნაპია ფარზაყ, ნა-
პიაყე ჩადივან, ნაპიაყე გორჯი, ნაპიაყე
თოხმასლუ.

ნაყში (N) naQši ნაყშემბს naQšcbs
(N:Pl, Dat). არაბული naqš نقش. იგივეა
რაც ნახშა. ქარგა. იმ პერანგსაკა აველან
წინათეფს შოქნით, ბუთთას ჩავაგდევთ,
ნაყშემბს, კარგი ნაყშემბს ჩოოყრით, მე-
რე ჯიბეს ვოოკეთეფთ, ავალო ექა, იახს
ვოოკეთეფთ, საყელიოს.

ნაფარი (N) naFari ნაფარი napari. არაბუ-
ლი nafar. ადამიანი, სული. ავეელ წაყ-
ლენ, და ყორს ბაღეს გამაართომენ, ყორსა,
ბადასნაც მოწულენ თაი ნახშაზე, წაველენ
ერთ ნაფარი მოქურდებიან, ზანომარდი,

წაწულენ თაი ნახშაზე; იქა ჩაყიენილან,
წყალს წოლია ნაფარი დავარდნულა, ჩიდ-
მეტ ნაფარი; ორ ნაფარმა მოიდა, ჩონ კარი
დაარაკუნეს.

ნაფარში (A) naFarmi სპარსული ناهن
nāfahm. სულელი. თქო, რო ჰა, ჩემ შანსმა
მითხრა, რო შირს უთხარო, რო ემეერიო,
რო ერთ ადამიანი მონახე, რო იმისყე ნა-
ფარში თელ დუნიაზე არ იყოსო და იმის
ქალას ტინი შაშჭამე და თავმა გავიშო-
სო; თქო, რო ნაფარშიდა თელ დუნიაში მინ-
და მოენახოეო.

ნაფასი naFasi არაბული نفاس nafas. სულ-
თქმა. საათი რო ხაღლა ნახისყე, თქისყე,
რო არაო, რამესაო რო ნაფასი არა ჰქონდ-
ესო, ვერ იბრუნეფსო; და გელუვატურზე რო
დაღვისყე, ხაღლა თქისყე, რო სეიფოლას,
არ ვიცი რა'რი, მოუტანიაო, რო ნაფასი
აქო, არე კაცი ზისო, არე მინმე არიო; იქ-
თენი ვირბინე, ნაფასი აღარ მაქ.

ნაფი (N) naFi არაბული نافي 'naf. სარგებე-
ლი, შემოსავალი. ემ ჩონ მამლექათსა ბეერი
დარამადი არა ჰქონდა. ნაფი არა ჰქონდა.

ნებიარი (A) nebiari ნებიერი. ყმაწილები,
მასლაან, ნებიარი მყუნანდა; სანდოხთულა –
ბატარა ძაღლი რო ნებიარია.

ნდობა (Msd) ndoma ნდომებია ndomebia
(V:Seg, 3, Result I). იგივეა რაც ყორევაბა.
სიყვარული. ანს რო მიაძმისყე, ჩემ პაპა
ძრიალ ნდომებია, როს ყორეებია საქარ-
თველო ძრიალა ჰყორებია.

ნელა (Msd) neda არაბული نادا nedā. ხმო-
ბა. ღმერთსაყენა ნელა მოიდა რო შენ პირი
აიხუეეო.

ნერგი (N) nergi ნერგი. ნერგი იცი რომე-
ლია? იქით რო მოხსტრი, მოიტან და ჩა-
დგამ.

ნერგის ჩაღმა (Msd) nergis čadgma ნერგის ღარვა.

ნერგისის ქობი (N:Top) nergisis kobi გორა მარტყოფში (ფერეიდნუშპარში).

ნერწყო (N) nerčqo ნერწყვი.

ნესი (N) nesi ნესვი ncsvi. იგივეა რაც ყარფუზა. ნესვი. ეს სამში ნესი გამოვ ზენენ თათი მამასთინ; ეს ნესია, ესეც გოლაბი, ბაღუ, ემასაც ვიტყით ჩაი; ყალიმად მამადის ნესი გემრიალი იყო; საშამთრო ზამთრეკლია და ნესვი მარტყოფნი არი ყარფუზი.

ნესი (N) nexi ნესხ nxs (N:Sg,Dat), ნესია nexia (N:Sg,Nom,Aux), ნესზე nexze (N:Sg,Dat,Zc), ნესხა nexsa (N:Sg,Dat,long), ნესხაცა nexsaca (N:Sg,Dat,C,long). იგივეა რაც ფადარი. ნესვი. ნესი რო ამოიბანითე თაჟლასაყე, დაფყარიტყე ოზოჩი და მოილით წყალი დავასხიტყე და დავაღობიტყე ბართა, კელითა, ფეკითა და ნესია, დავაყარიტყე გომზე, გაკმისყე; ის ნესი, ფური რო დაანეხავს, ისი, ჰა, ხო გაჩენეფ; საქმე ქქენ, ხალიჩა ქქსოვე, ნესი ეეზილე, სახლი ეათეთორე, ხორბალი ქქმანზე, ხაღლის პური ეაკარ, ხაღლის ხორბალი ქქმაზე.

ნეჯიფი (N) neǰipi ხელისმოქილე. ნეჯიფი ქორწილჩი ნეფესთან ერთად რო იქნება, ისი.

ნეპრა (N) nehra ნეირა neyra. სპარსული نِهْرَه nahre. იგივეა რაც საღლობელი, ნიღრა. საღლებელი. კარაქის საღლები ჭურჭელი. მე ხო შენყე ნეპრას დღუბა არ მინდა; მათადა რო აიღისყე, ერთ დიდ ნეირა იყო, ეგლილე, ნეირა, ის ჩამაბიანყე ეგრე ჭერჩი.

ნიავი (N) niavi ნიავე niavs (N:Sg,Dat). ნიავი. ნიავი მზეს ამოსავალსაყე მოღის,

ქარი მზეს ჩასავალსა მოღის; ამ თასაყე რო ჩამაბიქრის, აი, წინწალა არი ნიავეს მათაჟის, წყალიც.

ნიკითი (N) niǰitii იგივეა რაც ნიკი. იხ. დილითი. ნეკა თითი. დილითი, არცრა თითი და ნიკითი. და ნიკი გოქონდა ჩენ; მე რო მახსოვს დილითი და ნიკითი. ეს ორი სახელი გოქონდა. შუალა – დილითი, ჰა! ეს სამი გოქონდა და საჩენო და არცრა თითი ჩონთან არ იყო.

ნიკი (N) niǰi იგივეა რაც ნიკითი. ნეკი, ნეკა თითი. ნიკი გოქონდა ჩენ; ნიკი, ემასა არცრა თითი, ეს დიდ თითი.

ნიმ (Num) nim სპარსული ნიმ nim. იხ. ნიმჯული. ნახევარი. ნიმ საათ; მასან, ეს წყალი ნიმ საათ-იქე საათ მუშაყე ექა.

ნიმჯული (N) nimǰuali სპარსული ნიმ nimǰ nim javāl. იხ. ნიმ. ნახევარი ტომარა. ნიმჯული – ნახეგემოკი.

ნიტრა (N:Old) niǰra იხ. სურა. ნიტრა, თიხის პატარა ვიწროყელიანი ჭურჭელი /ახნა/.

ნიფხავი (N) niǰxavi იხ. ფაფუში. მამაკაცის განიერი შარვალი. ერთი ხანი იყო, აქმად ხანი ერქო. იმას ერთი დაბითის ნიფხავი ეყო, თაზად შეეკერა, ძრიალად ბევრ ფასი მეეცა ემისთინა; ემ დათმა მეეწივა, კლანჭი დაიცხი ემ ნიფხავეგა და ნახევარ კაბა და ნიფხავი და ესეგი აბგლიჯა და ერნაყრ ვორცი აბგლიჯა.

ნიღრა (N) niǰra იგივეა რაც ნეპრა. საღლებელი.

ნიღრა (N) niǰra მთის ქელი.

ნიღრა (N) niǰra ხერხემალი. ჩონ ქართულად ვიტყითყე ნიღრა, ნიღრას ძოლიო; ნიღრა, ნიღრა. ზურგზე ნიღრა აქო. ნიღრა აქ, ნიჩაფეგი, ესეგი ნიჩებეგი, ნიჩაფსაყე რო

ჩავა, ნიღრა არი.

ნიში (N) niši სპარსული نیش niš. ნესტარი. ნიში რო ჩარაჭოო, ეს ამბილეო, თუ დავარ-და შიგაო; კერაზმა ნიში კერა.

ნიში (N) niši ნიშანი.

ნიშის ქმნა (Msd) nišis kmna ნიშნის მი-ცემა, მინიშნება.

ნიშნულობა (N:New) nišnuloba მნიშვნე-ლობა. ერთი შენ და ერთი მე მიმიცია, და ნიშნულობა აქ, შენიც ხო შეილია შენთიო და ჩემიც შეილის ჩემთინაო; ბატარები იყო ჩენთან და ნიშნულობაცა ექონდა.

ნიჩაფი (N) ničapi ნიჩაფით ničapit (N:Sg,Inst). ნიჩაბი. თოვლი, ზამთრის რო თოვლი მუა გომებზე, ნიჩაფით გადმოყ-რით; ემე გოქ, რა კქიან, ერთიც გოქ, რო ერთ ნიჩაფია რო იმას დავძახით არნადი.

ნიჩაფი (N) ničapi ნიჩაბი ničabi. ნი-ჩაფს ničaps (N:Sg,Dat), ნიჩბები ničbebi (N:Pl,Nom). მაღა. ნიჩაფსა იგაე, აი, გი-ნაზაე? ბატკანსაც აქ, ხარსაც აქ, ვინაზაე? რო გამაილებენყე, ნიჩაფი, მართალ ნიჩაფ-სა იგაე; ესეები ნიჩბები, ეს ნიჩბებია ესეები ნიჩბებია, ხო? ნიჩაფსაყე რო ჩავა, ნიღრა არი; ზურგში ბრტყელი ძვალს ნიჩაფს ეე-ძახით. მეტად აღამინისთვის ვიყენებთ.

ნიჭი (N) niči საჩუქარი. იმის ნიჭი სამ ლიტრ ხორბალი იყო; თაის ნიჭიცა პერანგ იქნებია, ყანდ იქნების და ჯანამაზიდა, ეგეთ რა ვიცო, ეგეთ ზადები იქნებისყე, პოულად ისეები თავის ნიჭი.

ნოქარი (N) nokari ნოქარსა nokarsa (N:Sg,Dat). სპარსული نوکار noukar. მოჯა-მაგირე. ზღუბი ვიყენებით, ღელა და დამაცა ნო-ქარი ეუნდა; იმაში თავის ცხენი მისცა თავის ნოქარსა და წოყუნან თავის პატრონსა.

ნოქთე (N) nokte არაბული نكتةnoqte. წერტილი.

ნოღრა (N) nogra სპარსული نوگراnoqre. ვერცხლი. ხეშტე თელა და ხეშტე ნოღრა გადიოდა ფეკებსაყე; წაკყეეს ემ ბერ კაკ-სა და მოიდა და ეს ხეშტი და თელა და ნოღ-რა და ესეები ამაწყუდაყე.

ნოშობა (N) nušooba აშოვნებს ašovnchs (V:Sg,Prs). იგივეა რაც მისესხება. იხ. ნა-შოვნი. ფულის სესხება. წადიო, მოზობელს უთხარო, ხუთი პური გომოვენო, მოგო-შოვენო – ხუთი პურიო. იშოვის, მაიტანს და მერე ერთ კირეს უკან რო დააკრავს, თა-ვის პურს წაილეფს, მისცემს. – ეს არი მი-სესხება, ნოშობა, ესეები; უპური ვარ, ეს ნოშობა არი, უნდა წახიდე იშოვნო.

ნოშთა (Num) nohta სპარსული. ن ه نوبته. ცხრა ცალი. ქათამი რო იკრესკრესეფს და უნდა კრეტად დაჯდეს, ერთ ნოშთა კერესს შოაყრინან; ორი ბიჭი იყავ და ნოშ-თა ყოარი.

ნუმრის ჩავარდნა (Msd) numris čavardna იტალიური ნოქომრე. ტელეფონის ნუმრის დარჩენა მობილურში დარეკვის შემდეგ.

ნური (N) nuri არაბული نور nur. სინათლე, ნათელი. დაიბადაო ეს ბიჭიო და მწყესეები იყნეს გარეთაო, ხოდა ნური ჩამოიდა და დეეხეა იქიურობასა და ეს ბავშიო მაღლა ციდან ჩამოიდეგო ანგელოზიო; ბაღასთ როგო ნურიყო ირანნი მოიდა.

ნურმინ ნუ გნახოს (V:Phras) nurmin nu gnaxos წყველა. ხოდა, ნურმინ ნუ გნახო-სო!; ელა შავ მიწა ძირზე წახილეო, ნურ-მინ ნუ გნახოსო, მასლან, მაიკელე და დავ-მარხონდაო და ისი.

ნულლი (N) nuğli ნულლს nuğls (N:Sg,Dat). არაბული نولل noql. ტბილეუ-

ლი. შაქარში ამოვლებული თხილი, ზოგიერთი მცენარის თესლი და სხვა. გამაიტანოს ნუღლი ან ნუგი ან ქიშიში, ერთ რამე უნდოდასეე ჩუგუყაროს; ოც ლიტრა ნუღლს გამართმენ, სხოლასხო შირინს და სხოდასხო რამეებსა და ესეთ რამეებსა.

ნუშის ხე (N:Plant) nušis xc ნუშის ხე.

ნუხულო (N:Plant) nuxudo ლუხულო luxudo. სპარსული აჟიოხოდ. მუხულო, მარცვალი. ყანდს გაიტეხენ, ყანდს, ექ სისხე, ექ სისხე დაამტრევენ და მოხალეებულ ლუხულო ხო იცი რა არი? მოხალეებულ ლუხულოს და ჩამინს, კა, იმას აგსებენ ერთი პატარა ემეზეგა, თეფშეგა; ქიშიში მოიტანიტყე, ქურსზე ნუხულო დაფყარიტყე და ჭამიანყე.

ო

ოდენი (A) odeni ზომა, სარგო. თუ გუყორსეე და თავინთ ოდენი არისეე და მაიწონვენ, წაედ, იყიდიანყე; ანს თავინთ ოდენი თავინთ გულისა და ეგეთი რო უყორსეე, ეგეთი როგორიც რო უყორსეე, იტყიან და შოოკერავთყე.

ოჭუნა (V) oščna ოჭუნენ oščne (V:Sg,2,Aor). იგივეა რაც ოჭუნა, ოუძალა, ძალა ოიზიდა. უშველა რამის აწევა, აღმართზე ასვლა. მიანქეი, ოჭუნენ!/დაშქესანა/.

ოზო (N) ozo ოზები ozebi (N:Pl,Nom). ეზო. ემ რუენი ამოყარიანყე, ჩენ შეიტანიტყე ოზებში; ოზო ოზო, ოზო ქორწილის ადგილ არი.

ოთალი (N) otagi ოთალის otagiš (N:Sg,Gen). თურქული قاتالاق. ოთახი. მოიღისეე, ოთალი გააკეთისეე, ყონაღსათი, მასალან, ყონალი ჰყეანღისეე, იმ ოთაღი შაიყეანოს; დიღი ქობები გოქონღისეე, რო შეძღება'დ ემ ნახეე ოთალის ტოლუბი, ქობები, მისის ქობებს ვიტყით, მისისებო.

ოთო (N) oto ოთუ otu. უთო. ემეერიო, რა ექია, მინდა ოთუ გიყიო.

ოთოს ცემა (Msd) otos cema ოთოს ვცემდით otos vcemdit (V:Pl,1). დაუთოვება. ოთოს ვცემდით.

ოთხსაბელა (N) otxsabela იხ. საბელა. ჩარექი. ერთსაბელა – ოთხ ჩარექი, ნახეეარსაბელა – ორ ჩარექი, ოთხსაბელა – ერთი დანგი; მამულეები გოოყოფეე და ჰარ კომლის ოთხსაბელა არი.

ოთხლულიანი ჩარგავი (N) otxguliani

čargavi სახენელი იარაღი. *ოთხულელიანი ჩარგავი* – *ოთხი ხარს აბამდეს; ორ უღელი რო ოთხი ხარი შაბან, იმიტომ რო ძალი დამეტღეს.*

ოთურიანი (A) otQriani იგივეა რაც ჩარშულა, ჩადგმული. მხარბუკიანი, ჩადგმული.

ოინი oini იხ. წუმი, უწუმი, ოინის გამოტანა. არეული, დასალაგებელი.

ოინის გამოტანა (Msd) oinis gamoṭana ოინი გამოიტანისყე oini gamaiṭanisq̄c (V:3). იხ. ოინი. საქმის არევა. *ოინს ნუ გამოიტან; ქორწილზემი ოინი გამოიტანისყე. ემამ ქორწილში ოინად მეწისქვილედ შაიკმაზა და თამაშობანი მოკდა.*

ოლამა (N) olama ოლამები olamebi (N:Pl,Nom), ოლამეფს olameps (N:Pl,Dat). არაბული *الام* olamā. სწავლული, რჯულის მოძღვარი. *ადგებიან და დაძხრიან, ეხლა კი, იმას ასწავლიან ურუჯის დაჭერას – ოლამეფს რა უთქომყე, ფეილამბარს რა უთქომ.*

ოლტაში (N) olṭaši ოლტაშს olṭašš (N:Sg,Dat), ოლტაშები olṭašc̄bi (N:Pl,Nom). თურქული yoldaš. ამხანაგი. *ემ თავაზიანმა თქო, რო ამ თავის ოლტაშსა, თავის მეგობარისა, თქო რო ემერიო, აი დაათორიელეს, ქერიმხანი ხო დახატულ კაციაო, ეს არ უნდა მოეკლათო; და იმამა ოლტაში ჰყვანდა, აყვანა ეს ოლტაშები და წამოიდა; თქო: ბიჭო, მე ოლტაში ვარ, მე შენი ნამაიობა მინდა.*

ომარის თითი (N) omaris titi იგივეა რაც ცერა თითი. იხ. დილთითი. ცერა თითი. *ეს-ღაა ხურდა თითებია. ეს ბაიტა თით დაუძახით, ემასაც ომარის თით დაუძახით; ჰა, ეს სამი ჯუფტი, ეს ბაიტა არი, ესეც ომარის თითია, და ესეც სამილა ჯუფტი თითია.*

ომოუჯდა სითბოსა (V) omoujda sitbosa მიუფიცხა. *ბასქი შაკივებიეო ომოუჯდა სითბოს.*

ომოურეტა (Msd) omOreṭa ამაურეტავს amaOreṭavs (V:Sg,3,Fut). ამოხურეტა. *იმ შუაზევაც ამაურეტავს, თოლსავით, ევეთ თოლსავით.*

ომრი (N) omri არაბული *عمر* omr. იხ. ომრი მეექვრა, სიცოცხლის დრო. *მევერე ჰაი ომრი მოქცა შენ ბის სალია, ოცი წელია ექ თაი ომრი მოქცა შენ, ეხლა ელ ეველა ვარ, ფეკიცა მეუანდა ჰა, ორი დედაკაცი; ცოტა ომრი აქ/ცოტა ხანს იცოცხლებს/.*

ომრი მეექვრა (V) omri meeṭra ომრი მაექვრა omri mayṭra (V:Sg,3,Aor). იხ. ომრი. მოკვდა. *უსტა, რაძიო მამუქერო? – თუ მე უსტა ვიყო, ომრი არ მემექვრებოდაო; უსტა რა ქნდა? – ომრი მაიჭრა.*

ომუმი (A) omumi არაბული *أومم* omumi. საყოველთაო, საზოგადო. *ამა ეს რო ომუმილა იყო, რო ქუნთრუშა იყო და ყოილი; ნამაი იყვისყე, ამა ანსლა რო ქუნთრუშა და ყოვილი რო დაიჭირისყე, ომუმი იყოლა; ეს ადგილა ომუმი, არა ქნდების, რაც გინდა ჰქნა.*

ონიკა (N:Top) onika ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). *თავის სახელებია, თავის მამულუბისათი: შუშპარა, ონიკა – ესები პარსული არ არი.*

ორ ბაგაში ჭამა (Msd:Phras) or багаši ṭama ორივე დაპირისპირებულ მხარეს ეტმანება, ორივე მხრიდან ცდილობს სარგებლის მიღებას.

ორდუ (N) ordu ორდუმ ordum (N:Sg,Erg), ორდუს ordus (N:Sg,Dat). თურქული *ordu*. დიდი ჯარი. *დიდ ჯარსა ორდუს დაძახიან; ორი საათი რო გა-*

ვა, მაკნობონ, რო წაეიღეთ გეროვ ღამით –
ორღუმ არ გაიგოს.

ორზომად (Adv) orzomad ორზომა orzoma
(A), ორზომ orzom (Adv). ორჯერ მეტად.
ორზომად ჭამს, იმისთი ეგეთ სქეილია;
ორზომა/ორჯერ მეტი/.

ორთავიანი ხერხი (N) ortaviani ხერხი ბირ-
დაბირი. ორთავიან ხერხით ორი იმუშაებ-
სყე.

ორთითა (N) ortita იხ. ცხრათითა. ორკაპი.
კალოზე გადასატრიალებელი ორთითა ფი-
წალი. ფიწალს ორთითი აქ, სამითითი აქ,
ოთხითითი აქ, ხუთითითი აქ. ეგრე; იონჯა
მოღის კალოზეგ, გახმების, რო გახმების,
ორ თითით, ორთითიანი, ან ფიწალი ორ-
თითიანი ან ხუთი თითიანი, ემას აბერ-
ტყენ, ოქტევენ, აბერტყენ; ფიწალი, რო
ორ თითი აქ.

ორთქლო (N:Plant) ortklo იგივეა რაც
პორთქლა. ერთგვარი ბალახი. ერთ ბალახია,
სადაც ნამაი მიწა არი, ის გამწონდების,
ბატკანის ბალახს იგავ. ნასკ-ნასკი ღუ-
როები აქ/მარტყოფი (ფერეიდუნშპარი)/.

ორი ხელის შყრა (Msd) ori xelis šaqra.
ხელუბის აყრობა სალოცველად. დედაო
დაჯდაო ად ორივე ხელი შაუყარა ღმერ-
თსაო და დაიწყო ლოცულობაო.

ორისთვე (Num) oristve ორივე, ორთავე.
ხელი ხელს ბანს, ორისთვე პირსა. – მის-
მეს თუ გინდა მეეშველო, ერთი საქმე გაა-
კეთო; სტუმარს სტუმარი სხულს, მასპინ-
ძელს – ორისთვე.

ოროსები (N) orosebi ოროსებს orosebs
(N:Dat). სპარსული اساروسى. ფესსაცმე-
ლი. დაჯდეს და ოროსები იმიში გაიჟადოს;
ემიში ჩაფყრით და დახატულად აელიენ
ზედა მაიშყყელეტენ და ერთი სოფრაიე

ფელასტიკს ქემ გაფშლით, ფეხით, ახალ
ჩექმებს, ოროსებსა და ჩაიცმენ, აელიენ
ზედ.

ორღობელა (N) orgobela გზის გასაყარი
აღელი. ორღობელა – ადგილი, რო ორ ად-
ვილს გაკალკეეებს.

ორყაში (A) orqāši თურქული قاش/شاش qāč/
qāš. ორღებნიანი.

ორველ (Adv) orqel ორჯერ. მოჩქარე ადა-
მინი ორველ მოფსომს; მარტყოფის ხალ-
ღი ორველ ია ერთველ, ია გაზაფხულზე, ია
ფაიზე ადგიანყე, ვირები და ცხენები შა-
ყენიანყე და თოფეებითა წაიღიანყე ისპან-
სა, ქბილი ჩაბტანიან და ანქით ყანდი და ჩაი
და ფარჩა და ლაბასი და ქალაშა და ესები
იყიდიან და ამოიღიანყე.

ოსკონი (N:Pr) oskoni შტო-გვარი მარ-
ტყოფში (ფერეიდუნშპრში). ჩონ ხიშოყო-
მები ოსკონთყე არიან.

ოსპ-გაუდანა (N:Plant) osp-gaūdana იხ.
გაუდანა. დღეს ოსპ-გაუდანას ვთესავთ.
ოსპ-გაუდანაღა ცალ-ცალკე არიან.

ოსპი (N) ospi ოსპს ospš (N:Sg, Dat). ოს-
პი. მასღან, ნუხულო და ოსპი და ბაღალა
ჩოაყრით და აეადლეუბტყე; ოსპს გაერეც-
ხავთ, ჩაყერით ქოფრიგა და ხაღს და პურს
გამოელესავთ და დავასხამთ; კაცებიც
კნენ ხორბალს, ოსპს.

ოსპი პირჩი არ დოლღების (V:Phras) ospi
pirči ar doolbebis სათქმელს პირში არ გაი-
ჩერებს. რაათი უთხარ ემას! ოსპი პირჩი არ
დოლღებიცყე, ეხლა წაეა, სუს ეტყის.

ოტაღი (N) otagi დაქირავებული ახალგაზ-
რდა მწყემსი. ოტაღი – ყმაწვილი რომ პი-
რიტყის ძონანსათი სხვა ოჯახს ემსახუ-
რება.

ოუძალა (V) ouzala ოოძალა oozala (V:Sg,3,Aor), ოუძალე ouzale (V:Sg,1 Aor). იგივეა რაც ოუჭენა. იხ. ძალა ოოზი-
და. შეეშველა, ააწვეინა. მაშინს ოოძალა;
ოუძალა – უშელა.

ოფლჩი ირევის (V) oplči irevis, ოფლჩი
მოირიოს oplči moirios (V:Sg,3,Coj II)
ოფლს მოიდენს. ფათუ დაფარე, დაწვეს,
ოფლჩი მოირიოს.

ოფოფი (N) opopi ოფოფი. და მაინც იქ
ერთ საღამო დროს, რო ბერ კაცთან მიდიო-
დითო და ოფოფი გამოფრინდაო და მეც ელ
ეგრე შევეკითხე, ფთქიო, რო ქენ ემას რას
ეძახითო; ამამ დაბრუნდა მითხრა: ჩონ ემას
ეეძახით – ოფოფიო.

ოფფი (N) oppi ოფფი opi. ოფს ops
(N:Sg,Dat), ოფფები opebi (N:Pl,Nom).
არყის ხე. თავსახლის ჭერზე გადებენ ამ ბო-
ძებს. ესეთ ემეფს ოფს ეეძახით, ოფს, აი
ეს რო გადებულთა იქა და ბოძები [არე-
ნებს ჭერს] ესები არი ოფფი. ორი ოფფი ქონ-
და. ბეური ითხოვეს, ბეური ითხოვეს და
ეხეწებოდე, რო მოგ უყიდე ესებიო და ეს
ოფფები მოგ უყიდე ჩვენაო; ხეები: წნური
არი, ოფფი, ქაბუთა.

ოქრიკანი (N:Pr) okriḳani შტო-გვარი მარ-
ტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). ჩონ ყორი ოქ-
რიკანთ ზალია.

ოქროს მაგარი (N:Top) okros magari გო-
რა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). ნადი-
რობაზე წაველით ოქროს მაგარზე დავსხე-
დით.

ოქროხაში (N:Plant) okroxaši ერთგვარი
ბალახი, მწვანელი.

ოღლიანთ ყალა (N:Top) oḡliant ḡala ად-
გილოს სახელი ვაშლოვანში (სიბაქში). სი-
ბაქს წაველით ოღლიანთ ყალა ენახეთ;

ოღლიან ყალასაყე ლულაქე შობა გუქნია.

ოყაბი (N:Bird) oḡapri არაბული باغداقابه.
არწივი. ოყაბი დიდ ფარანდარი.

ოჭენა (V) oḡcna იგივეა რაც ოუჭენა. უშ-
ველა რამის აწვევა, აღმართზე ასვლა. პირად-
მათზე რომ არ მიდის პირიტყვი, ოძალეებს! –
იტყვიან ოჭენა /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპ-
რი)/.

ოხლახი (N) oxlaxi ოხლახით oxlaxit
(N:Sg,Inst). ცომის გასაბრტყელეული ჯო-
ხი. ჯოხია იფო წრილი, ცომსა თხელავენ;
ოხლახითა გაეთხელი და გადაეკეცით-
გადმოეკეცით, ეგრელა, დანა ავლით, გაე-
ჭრიდა, შაჭამანდი გაეკეცითოყე.

ოხლახი (N) oxlaxi კაკლის საბერტყვი ჯო-
ხი. ოხლახი დიდ ჯოხია, შორიდან რო დაი-
ცხებენ კაკლის ხეს.

ოხრად დაგვარდეს (V:Phras) oxrad
dagvardes იხ. დავარდა. ოხრად დაგწიეს.
ერთი თქიანყე ოხრად დაგვარდეს, ოხრად
დაგვარდეს, ელ ესე თქიან.

ოჯალი (N) oḡaḡi ოჯახი oḡaxi. თურქული
كاجالاجاق. ბუზარი, ცეცხლი. ოჯახი შაკარ,
მინდორჩი ჩაი გაეკეთოთ.

ოჯალი (N) oḡaḡi ოჯახი oḡaxi. ოჯახი, კე-
რა, კერა. ჩონ ოჯახნი და სხო იმეფეთანაც
ელა, ქართველეთთანა ქართულად ლაპა-
რაკობთ; ემას ეეტყით ყუაილოს. ყოვილი,
ყუაილი! თითო ოჯალიც არი, რო იტყვიან
ყაილი; თუ ათი კაცი გყავ ოჯალი ათი,
იმას უნდა დიდ ფეთაქი იქონდეს, არა?

ოჯალი (N) oḡaḡi ძირი.

ოჯახქორი (N) oḡaxkori ოჯახქური
oḡaxkuri. უშილო, ვისაც შვილი არ უჩნდ-
ბა. პა, რო არა იყავ, ოჯახქორ დაუძახით;
მამა ეტყის, დაგინავს: დაგმარხო, წახი-

3

დე დაიკარგო, დაგაბლენდეს, შენ სიცოცხლური არცა რა ინახო; წახიდე, იგეთ დარდი დაიჭირო, რო წამალი არა იქონდესო; ოჯახქორი მაკედლო.

ოჯიანი (N:Pr) oĵiani შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში). მიქელანთ ყორი ოჯიანთ ზალი იყო. ოჯიანი სამ ძმა იყნეს.

პანწულიანი (N:Pr) pañculiani შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში). საგუნდენი, პანწულიანი, ჩიჩიანი, კირკილიანი, კირკილიც ხო ჭოქით, რო რასაც შაიჭამსყეღა.

პაპა (N) papa პაპა. ზანჯანამ ჩამოვიდა ჩონ პირველი თაობას ემერნი, ჩონ პაპა; პაპამ ძალიან კარგად იცოდიწყე კითხუა, წერა ქართული!

პაპან დედა (N) papān deda იგივეა რაც დიდდედა, ნანა. ის. მამადედა. ბებია დედის მხრიდან. ჩემ პაპან-დედა და იმის პაპან-დედა ბიძას ყორებია.

პაპანი (N) papāni პაპანები papāncbi (N:Nom). დედის მხარე, დედულეთი. ჩემ ემეებია, პაპანები; ფირფლი თოვლი მოსულა, ქალი პაპანთას წასულა; ჩემ ზანდაიამ თქისყე, გადმოდი, პაპანი ვართ; ჩემ პაპანი ქოვით სახლუძჩნი არიან.

პაპას ბალი (N:Top) papās baġi ადგილის სახელი ფერეიდუნშპარში. ავა იქ, ის რო მღაროსა იგავ, ზიდი გადაბმულსაით, ის არი პაპას ბალი; ის სხო არი, მოდი, ერთათ არიან, პაპას ბალი გოქ, იქა ი პაპას ბალი და ეს თამზიას ცხენი და ამადლობას ქუა და ის ქალების ქობი.

პაპაჭიკი (N) papāçiki პაპაჭიკი papāçiki. ავეური. პაპაჭიკი, რომელი ერთიც რო გაყოფავს ემ უღელს შუანი; პაპაჭიკი ყვეარ ვარი სია, მე გამოიკითხე, პაპაჭიკი ყვეარ ვარი სია.

პარკალაობს (V) parkalaobs მაიმუნობს.

პარკი (N:Plant) parki მწვანე პარკონები: ოსპი, ბარდა, ლობიო. მაშადიანთ პარკი ღაგ-

ლიჯა; პარკიანი – პარკიც ხო იცი ელ ეს, ემესი ოსპი და ამეფეს რო დაძთესვენეყე, პარკი ექიან და ის ემე ყოფილა.

პარკიანი (N:Pr) p̄arkiani შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). პარკიანი – პარკიც ხო იცი ელ ეს, ემესი ოსპი და ამეფეს რო დაძთესვენეყე პარკი ექიან და ის ემე ყოფილა. პარკიანი.

პარსვა (Msd) p̄arsva იხ. გაკრუნჭა. პარსვა, გაპარსვა. თხას კრეჭენ, ცხვარს პარსვენ.

პატივება (Msd) p̄aṭivc̄ba აპატივა apaṭiva (V:Sg,3,Aor). იხ. აბაშუმს. პატივა.

პაწიპუწი (N) p̄aṭipuc̄i ხერხის მაგვარი საღურგლო იარაღი.

პენტი გაისდის (V) p̄enṭi gaysdis პენტი გაისლია p̄enṭi gayslia (V). ღღინი ეცლება. როცა აღმინი ძალიან იღლება, მაშინ იტყვიან.

პეპელა (N:Insect) p̄epela იგივეა რაც ბე-ბელა. პეპელა. ბოტს ის კვლევ უნდა, როგორც სანთელს პეპელა, როგორც ბულ-ბულს ვარჯი დაიტრიალევს; ჩონ ბაღში დახატულ პეპელები არიან.

პიზი (N) p̄izi იხ. ბიზი. საღისი. ტუფელებს დაკეერავს /დაშექსანა/.

პიზრიალა (N) p̄izriala იგივეა რაც ბეზრიალა, წირწიალა. ბზრიალა. პირზიალა ზირზიალაბს.

პირადიანი (A) p̄iradiani თამამი. რასთი ივეთ ფორარუ ხარ, პირადიანი ხარ შენა?

პირგაცივებული (Ptcp) p̄irgacivc̄buli უმა-ლო, უჭმელი. მაშინ რო ცხორი მოიგებს ბატკანას, უნდა მაალე ძუძუ ჩოუდვა პირში. იტიან: პირო გოუციელებს. ეგრუნაც ყმაწილი რო არა ჭამს, იტყვიან პირგაცივე-

ბულია /თორელი/.

პირველა (A) p̄irvela იგივეა რაც აველა. პირველი, უფროსი. პირველა ყმაწილი; ჩემ პირველა ეს არი, ამამეც იცის ქართული სუ; ძმებო, მოდი, ძვირფასებო, შემოდგომა გაეცილე და პირველა თოვლი ამოდის, ნაყთ წადის, აღარ მოდის; სეიფოლა ხანი ხო გაეგია, რო პირველა კაცი იყო რო ე, ქართველები რო შაპ-აბასმა გადმაცევანაყე, მაშინა სეიფოლა ხანმა ცხენითა მოიდა საქართველოჩინა და დაბრუნდა.

პირველა (Adv) p̄irvela იგივეა რაც აველან. პირველად. ბატკანი დატკლითყე პირველა, ამოილითყე ეს თაგის მიაა.

პირველა თორე (N) p̄irvela tore იხ. ასალ თორე. ასალი მთვარე. პირველა თორე რო გამოდის, ეხლა ჩონთან მარხულაძანი ხო არი! უნდა ეძებო და აბა ვინ დაინახოს.

პირზე არ მასდის (V:Phras) p̄irze ar masdis რცხენია. პირზე არ მაჯდის; პირზე არ მაიდის, რო თქოს; ემამ ჩამოიდალა ექა და თქო, რო არა, ეგრე იყო, მე სიზმარჩი ვნახეო და პირზეგაც არ მაიდიოდა, ერე ხინებოდა.

პირთან საესე (A) p̄irtan savc̄e იგივეა რაც პირსავსე. ფეხშიძიმე, ორსული. ნულარ აღონეფო, პირთან საესე'რი, ძიმეთ არიო!; პირთან საესეერი, ქამელარი, ორსულად არი, გუმამბარია.

პირთეთრი (A:Phras) p̄irtetri იხ. პირშავი. მართალი აღმინი. მე პირთეთრი ვარ შენთან.

პირთელე (N:Top) p̄irtḡele პირდელე-ლე p̄irdḡele. ადგილოს სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). პირთელე მამულეფსა ექია, პირთელე.

პირი მუუგლე და პირი არ დამიჭი-

რა (V:Phras) piri muugde da piri ar damičira ვთხოვე და არ შემისრულა.

პირის ასვნა (Msd) piris asQna პირი აისვენ პირი aisQen (V:Sg,2,Aor), პირს აისვნის pirs aisQnis (V:Sg,3,Fut). იგივეა რაც პირის ჩამასვნა. იხ. პირის ასოვა. უფროსის ნებართვა ქალისთვის თავსაბურის მოხსნაზე.

პირის ასოვა (Msd) piris axova იხ. პირის ჩამასვნა, პირის ასვნა, დამძრახება. უმძრახობა. ტრადიცია რძლის უბრაღ ყოფნისა ოჯახის უფროსებთან. პირის ასოვა – უმძრახობა, ჩონ ვიტყით: ემძრახებდისო.

პირის გასვნა (Msd) piris gasQna პირს გოოსვნის pirs goosQnis (V:Sg,3,Fut). ახალშობილისთვის პირველად ძუძუს მიცემა. ყმაწილი რო დუნიასაყე მოსულა, აველა რო ძუძუ მოაწოვონ, იტყიან: პირი ოოსვენ.

პირის დაბრუნება (Msd) piris dabruneba იხ. თოუპინი. შეპასუხება. სიტყვის შებრუნება. თოუპინი, აანი, პირი დამიბრუნა, აანი, ის, რო მე უთხარ, ემამაც მითხარ.

პირის დაჭერა (Msd) piris dačera დაბირების შესრულება. პირი დოოჭირო, გოოგონეო, პირს დაიჭერ /დაშქესანა/.

პირის ღია დავარდნა (Msd:Phras) piris ğia davardna პირი ღია დავარდების პირი ğia dayvardebis. გაოცება. პირღია დარჩენა. პირი ღია დავარდათ.

პირის ჩამასვნა (Msd) piris čamasQna პირი ჩამაისვენ პირი čamaisQen, პირს ჩამაისვნის pirs čamaisxnis. იგივეა რაც პირის ასვნა. იხ. პირის ასოვა, დამძრახება. უმძრახობის დამთავრება.

პირის წყალი ვარდების (V:Phras) piris čqali vardebis მოსწონს. თუ უყვარდეს – პირის წყალი ვარდების; და თუ ძულდეს – არ ეტანკუნების.

პირიტყვი (N) piričqi ბირიტყვი biričqi. პირიტყვებს piričqebis (N:Pl,Dat), პირიტყვისათნა piričqisatina (N:Sg,Gen,Tvis,long), ბირიტყვითანაც biričqtanac (N:Sg,Dat,C,Tan,long). პირიტყვეი. მეცამ ხო დაბერებულუარ, აღარ გამამდის, რო პირიტყვი შაინახო; ჩემ მამას ბეერი რაათობა ქქონდა და ბირიტყვების შანახუსთი ერთ პოტალი მაიყვანა სამისლბეყე და მერე კიდე ბეური პოტალი გამოცეკალა.

პირიქით (Adv) piričit იქით. პირიქით რას ნიშნავს? ეს გაბმულ ღელე როა პირიქითიო. პირთან ახლორიო. პირდაპირ მე და შენა ვზივართ. ეს არი პირდაპირ. პირიქით ერთ ცოტა პირიქით არი. ახლო არ არი, პირთან იქით არი.

პირიქითი (N:Top) piričiti ადგილის სახელი მარტყოფში. პირიქითი და ეგეთი სახელები არი ჩონთან მამულ-წყალები.

პირკა (N:Plant) pirkā იხ. საცხრიპი. ბირკა. ორივე ერთი არ არი, საცხრიპი მაატა მაალთა, პირკა დაპალია; მარტყოფში პირკა გვაქს, ბალახი ეკლიანი, რომ შარკალზე ეკრების.

პირლავაშა (A) pirlavaša ვისთვისაც სიტყვაზე ლავაში არ არსებობს, პირმყრალი. პირლავაშა – ისეთ სიტყვას იტყიან უქმანურს, ჩვენ არ ვიტყით.

პირპიალი (Msd) pirpiali ბრიალი. წვის დროს აღისა და ფერულის თამაში. ქალავი პირპიალიოფს; ცეცხლი დაიწო, იპირპიალაო /დაშქესანა/.

პირპიალი (Msd) pirpiali შფოთვა. ნუ კპირპიალებ! – ნუ ეღონები!

პირპირი (N) pirpiri ზედაპირი.

პირსავსე (A) pirsavse იგივეა რაც პირთან სავსე. ორსული ბოლი თვეში. პირთან სავსე; პირსავსედ არი.

პირუკანა (N:Top) pirukana იგივეა რაც პირუკანი. ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრი).

პირუკანი (N:Top) pirukani იგივეა რაც პირუკანა. ადგილის სახელი თორელში. პირუკანი! ეგრე ჰქია, პირზე გადი, გარდაბოლ, უკან არი. იმას დაძახიან პირუკანი.

პირქე დაფიქლა (Msd) pirke dapikla პირქე დაფიქლე pirke dagpikle. იხ. ფიქალი, დასაფიქლავი, დაფიქლა. პირქვე დამარხვა. პირქე კი დაფიქლელო!

პირშავი (A :Phras) piršavi იხ. პირთეთრი. შერცხენილი. ამასთან პირშავი ვიყო; თიმურასთან პირშავი დაეარდი.

პიტნა (N:Plant) pitna პიტნები pitncbi (N:Seg, Nom). იგივეა რაც ფინა. პიტნა, ყათული გათქიფო, წყალი დაასხა, მარილი პიტნა ჩაჰყარო, ფინა პიტნა არია; პიტნეფსა დაეკრეფათე და გაეკეთეთეფთე ხალსა.

პოლისელი (N:Pseudo) poliseli ფოლიცელი policeli. იხ. ფოლისი. პოლიციელი. ფოლისმა დარეკა ისაანსა, ნაჯაფაბადსა და იმ გზებზე რო პოლისელები იყნენ: ერთ ეგეთ მანქანა მოა, შიგ ვარებიარ, დაიჭირეთო, დააკვეთო; წაველო საჩიველელად მარტყოფნიგაო და ფოლიციელეფს უთხარო.

პოლტი (N) polti პოლტი. რუს თავის ხევის ფესვებით ჩახერგვა. პოლტი – ხევის ძალახის ფესვიები ხო ამპაჭრიან და რუვის თავზე დაისმენ, ხო წყალმა არ გადრანტოს.

პტკნა (Msd) ptkna გაატკნა, გაპუტვა. რო-

გორც ქათამი პტკნაო, იგრე მოდის [თოვლი], როგორც ქათამი პტკნაო /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

პტყელი (A) ptqeli იგივეა რაც ტყელი. წურველა მატლისავით არი, მატლისავით, შავი, თავი ეგე პტყელი აქ /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

პტყელატყურა (N) ptqelptqura ტყელაურა icelqura, ტყელატყურა icelqura. იხ. წიეტყურა, ტყელაურა. ცხერის სახელი. ანს ჩონ ახლა ცხვარი, ესები რო პტყელატყურალებიაყე – პტყელატყურა; ზოგ ცხორსა ტყელა უური აქ, ჩამასთრევეს, ჩამასძაძავეს თხასავით, ტყელატყურა ჰქიან /თორელი/.

პურ-მური (N) pur-muri პური, ცოტაოდენი საკვები. ადგეს პურ-მური შაჰამეს და ადგეს კელი კელთ მისცეს და წაიდეს; მერე წაიყუნენ ისაანში, დიდ ზენდანში, ციხეში და პურ-მური სწორად არ მისცენ და ბლენ ადგილზე შაინახენ დაქსილო.

პურის აკრა (Msd) puris akra პურის შომოკრა puris šomokra (Msd). საგზოს ადუბა, წაღება. სუფრაში ვახვეულ პურს შემოიკრავენ და წაველენ იალაღის მოსამზადებლად.

პურის ამოვდა (Msd) puris amoQda პურის ამოვდა.

პურის დაკრა (Msd) puris dakra პურის დაკრა, პურის გამოცხობა. მოთლითე შინა: ცომი, პურის დაკრა, სადლობელის შადლება; ეს პური ხო დაეკარით, ეხლა ყათულს მოვამაზირავექთ.

პურის მიცემა (Msd) puris miccma სტუმართმოყვარობა, პურმარილობა.

პურმარილ გეფიცები (V:Phras) purmaril gepicebi დაფიცება, ფიცი.

ჟ

ჟაველა (N:Plant) žavcla ჟაველა šavcla. მჟაუნა. ჟაველა მცენარეა, მაღალია, ქოხსავით არი, ბანანსავითა; ჟაველა გაზაფხულს გამწანდება, იმაში რო თოვლი აღგების; ჟაველა არი – ექსიდე ფოთოლი აქ, თარი მოდის, ორი გაზაფხულის მერე.

ჟამი (N) žami ჟამი, ღრო. მიდის. მდინარის პირზე ყოფილან პირველად. ამ, ემ ჟამაზე, ემ წინა.

ჟენი (N) ženi ფრანგული აქ žcn. გენი, ჯი-ში. თავის სისხლით, თავის ჟენით ქართველებია.

ჟინჟლავს (V) žinžlavs ჟინჟლავს.

ჟიჟღინი (Msd) žižgini ეჟიჟღინების cžižgnebis (V:Sg,3,Prs). ადამიანის მღგომარეობა, როცა სხვისი სუბრის, აზრის წინააღმდეგია და ვერაფერს ეუბნება. ეჟიჟღინებოდა და ვერაფერს აკეთებდა, სხობების სავბარის წინააღმდეგი ხარ.

ჟუკჟუკი (Msd) žukžukī ჟუკჟუკობდეს žukžukobdes (V:Sg,3,ConjPrs). ტკბილი სუბარი.

ჟუჟუ (Interj:Voice) žužu ქათმის მოხმობის ხმა. საკომსაყე ჩამაიკინკილებდეს: ჟუჟუ, ჟუჟუ ვარია, დავთოლე ერთი უკლია, სახლი საესე ხილია, ხვალ ახალ წელია.

ჟუჟუნი (N:Voice) žužuni იგივეა რაც ზუჟუნი. ქარის ხმა.

რ

რაჩი ხარ (Adv) rači xar როგორ ხარ, რას აკეთებ.

რაათინ (V) raatin რაათი raati. იგივეა რაც რასათი, რასთი. რატომ, რისთვის. ეს დავრიში ბეური ემე აღამიანია, ფორრუ'რი, რაათინ ვეგეთია; რ იცოდეს ეს როგო შაქნილა, რაათინ მოსულან.

რაბეთა (N) rabetა არაბული اربطةrābete. რატომ. რაბეთა ექონდა, თაისთა რა ვიცი.

რაგდენი (Pron) ragdeni რაქთენი rakteni. რაქთენიძლა rakteni:gga (Pron:Gha,C), რაქთენჯელ raktenžel (Pron). რამდენი, რამდენიმე. აღარ ვიცი, რაქთენი იყო; რაქთენ დღეს დავდექ; ექ რაქთენიც ეს თავის ჯეილები, მოიღენ, ჩემთან იყნენ.

რაგდიდე (A) ragdide რაქსიდე rakside. რამხელა, რამსიდიდე, ბევრი. რაგდიდე კედელი შომოულიაყე, ხო; ემამ დაიწკირტიალა და რაგდიდე ცურაყე ყელსაყე ამოავლო.

რაგი (N) ragi სპარსული راج, rag. იხ. ძარღიანი. ძარღვი. ამაიჭკრას და ემამ თავის რაგი დააჭერინა, რაგი ღოჭირას და ემასა სისხლი წამოულდა.

რადის ქნა (Msd) radis kna არაბული راد rad(d). უარყოფილება, დაწუნება. რასთი უნდა ეხლა რადი შექნას, იანი, არ ეყაბულნოს; ჩემ ძმაცა ემე რადი შეექნა.

რაზი (A) razi არაბული رازیrāzi. თანახმა, კმაყოფილი. რაზი ვიყავ თუ არ ვიყავ, არ ღოჯოკითხეს.

რამაზანი (N:Rel) ramazani არაბული رمضانramazān. მუსლიმური კალენდრის

მეცხრე თვე. მუსლიმთა ორმოცდღიანი მარ-
ზვა.

რამაზუნას ოზო (N:Top) ramazunas ozo
გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

რამე არ არი rame ar ari არაფერია, არ
უშავს. ასე იტყვიან, როცა ვინმეს ამშვიდ-
ებენ. მაგ., როცა სტუმარი რამეს გატეხავს,
მასპინძელი ეუბნება: რამე არ არი! ეს რამე
არ არი! ბევრი ასეთი მომიტანია.

რანგექამანი (N) rangekamani სპარსული
رنگین گمان rangin kamān. იგივეა რაც ცი-
ცისკიბე. ცისარტყელა /თორელი/.

რანგი (N) rangi სპარსული رانگ rang. ფერი.

რანგი (N) rangi სპარსული رانگ rang. ბასმა,
შავი საღებავი.

რანგრაზი (N) rangrazi სპარსული رانگ
rangraz. მღებავი. ზუთ ლიტრა ჩაეასთი-
ყე და წაილიყე, რანგრასთან; გაეაქეთეფთ
ვიფსა და წაილეფთ რანგრასთან, მღებეუ-
ლოა.

რასათი (Adv) rasati რასთი rasti. იგივეა
რაც რათინ, რატომ. რასათი შენ ესეთი
ლამაზი იყავი, დახატული იყავ-მეთქი?

რასთი (Adv) rasti სპარსული راستی rāsti.
მართლა. ვაზირი გაკირვებული იყო, რო ემ
თაჯერმა რასთი ეს ქნაო?; რასთი არ მო-
ხულ სოფელში?; რასთი ვინდაყე გაეყარ-
ნეთ!

რასმი (N) rasmi არაბული رسم rasmi. წესი,
ადათი. ქორწილის რასმი და დაქორწილება
და დედაკაცის შართვა ქართველები ს.

რასტი (N) rasti სპარსული راست rast. მარ-
ჯვენა.

რავამი (Part) raqami არაბული رقم raqam.

ნაირი. სამ რავამი არი; მსოფლიოლები და
ჩუღროთლები ერთ რავამზე იბნებიან, ახ-
ჩელები და ბოინლები – ერთ რავამზე.

რაც ისი წვეს, შენ იარო (V:Phras) rac isi
cavs, šen iaro დალოცვა დაცემინების დროს,
როცა მიცვალებულს ახსენებენ. რაც ისი
წვეს, შენ იარო.

რამლა (Pron) rağa რაც კი. რამლა რო თა-
ჯერი იყნეს, მოქუჩღეს ჭას პირზე.

რახტეხაბი (N) raxtaxabi სპარსული
راختخاب raxtaxāb. ლაგინების შეკვრა. ჩონ
რახტეხაბს შაკრულს დაეძახით.

რაჯურად (Adv) ražurad რაჯურ ražur
(Adv). როგორ. მაყრის კაცი რო მოიდა
ჩონსა-თქო, სამი დღეს დაეარდეს-თქო, ჩემ
მამამ რაჯურად რაჯურად პატივი სცაყე-
თქო, ესები უამბედა; ბევრის უამბოყე ჩონ-
თინ, რაჯურად ყოფილა, ეხლა ჩემ ბავშებ-
მაე ელ ეს იციან.

რაჯური (Pron) ražuri როგორი. რაჯურ
რაჯურ პურებ იყვისყე?; წადი შენა და ფა-
ყათ ნახე, რაჯურ ბიდარ ერიო.

რაჰათი (N) rahaati რაჰათი rahati. არა-
ბული راحة rāhat. იგივეა რაც ყიფი. იხ.
რაჰათი. ძაბრი. ყიფი ქენ რას ეძახით, რა-
ჰათი მაიტა, ამა, რაჰათს ვეძახით, ადვი-
ლათ, ადვილს ვეძახით.

რაჰათი (A) rahati არაბული راحة rāhat.
იხ. რაჰათი. დასვენებული, მშვიდი. საქმეს
რო არ ექვ, რაჰათი ვარ.

რაიათი rayati რაიათი raiati. არაბული
راية ra'iy(y)at. იხ. რაიათობა. გლეხი, მი-
წათმოქმედი. ჩემ დედა და მამა რაიათი იყ-
ნეს, ქეშეარზობა.

რაიათობა (Msd) rayatoba რაიათობა
raiatoba. იხ. რაიათი. სოფლის მეურნეობა.

მისაც რაიათობა ბევრი აქ, საქონელი და პირიტყვი იმას იყო მეტი ჰყავ, იმისი, რო ეს თავის ბზეს და იონჯას და წონეს პირიტყვს აჭმევს; სოფლის ხალხი რაიათობას მიიღვეენ, ცხორი ჰყავეე, რაიათობაჩი ვნევენ იონჯას, ქერს და ყანას.

რაფტარი (N) raftari სპარსული رافتار, raftār. ყოფა, ქცევა. ფადი იქონდა ერთმანეთთანა, არა, ერთ იყენით თქენ, რაფტარი, ადათებიო.

რეზა (Msd) reza არაბული رز, rezā. თანხმობა, დაკმაყოფილება. თავიანთ ყვიმათი გამართოყე, აღმათა ცოტა, და მიქცაყე თავის პატრონეფსა, ისებოც რეზა შექნაყე.

რენდა (N) renda სპარსული راند, rande. იხ. რენდას ქნა. შალაშინი. კარი რო გუნდა შავკრათ, ხერხი უნდა, შალაფი უნდა, რენდა უნდა, ველაჩო უნდა.

რენდას კრა (Msd) rendas kra იგივეა რაც რენდას ქნა. გაფცქენა.

რენდას ქნა (Msd) rendas kna რანდას ქნა randas kna. იგივეა რაც რენდას კრა. იხ. რენდა. გაფცქენა. ისტაფილიც ელ ეგრე რენდას ვიქთ და მერე შექარსაც ჩაფყრით და ავადლეუბთ, ბატა წყალი და შექარი ჰა, მერე ისტაფილსაც რენდას ვიქთ; ქაბაბი უნდა დაიშკრა, ვორცი უნდა დაიშკრა, ბატა აბლიმუცა იპკრა, ბატა ხაზი რანდა ჰკრა, დაიდუა ერთ საათს, მერე აყო მილზე; ბატა ის ფიაზს რანდას ვიქთ თავის ზევითა, წყალით მოუხარშავთ.

რესიდაგობა (N) residagoba სპარსული رسيدار, residegi. გამოძიება.

რექაბი (N) rekabi არაბული ركب, rekāb. უზანგი. რექაბი – ფევები შაყვიან შიგა.

რეშიდი (A) rešidi არაბული رشيد, rashid.

ბლიერი, გამოჩეული. ემ თერთმეტსაყე ერთი დიდი, რეშიდი გადგების ქენარზე; ეს ათნი მაკიდებენ წელზე და გაწყროვლებიან ერთ ყათარზე. და ეს ირანი, რო რეშიდი, ქენარზე არი, მუა და მაკიდეფს იმ მეთეფსა, რო ახირ ჯაღაზე არი.

რეშტა (N) reštā სპარსული رشت, reštē. დარგი. იქა ქეშავარზის დარს კითხობენ, თორმეტ ქელასს, თავის რეშტასა გამაართმენ.

რეისი (N) reysi არაბული ريس, re'is. მეთაური, უფროსი. ერთმა უკნითყე ვარზე ველი დამადუა და მითხრა, რო საღამ ალდექუმ! რო მიბრუნდი, ვნახე, ჩონ რეისია, ფერეიდანისა.

რეფიყი (N) refiqi რეფიყი refiqi. არაბული رفيع, rafiq. ამხანაგი, მეგობარი. ამ ჩემ რეფიყს არ გამოალიძეფ.

რიალი (N) riali სპარსული ريال, riyāl. სპარსული ფულის სახელია. ძირობა იყო პური-სა: გირვანქა პური ღირდა რიალზე; ბევრი საშიშო წელი იყო, სოფლის ქენარებზე კაცებს ელევდეს რიალსათი.

რიგი (N) rigi საქსოვის პირი.

რიკ-ტაფელა (N:Play) rik-tapela იგივეა რაც ჩუბ-ბაზი.

რიკედლობა (Msd:Play) rikdedoba რიკედლობა rikbedoba. იგივეა რაც ლიკედლობა, რიკყანი. ჩონ რიკედლობას ვეძახით. ეს არი რიკი და ეს მოგძელო დედა.

რიკი (N) riki თხის კული. თხა რა არისო და თაის რიკი რა იყოსო.

რიკნის გზა (N:Top) riknis gza რიგნის გზა rignis gza. რიკნის გზა. აფილის სახელია სოფელ თორელში. აბრეშამის გზა ყოფულსა, აქ თავის ქუევიბი კინასავით არი

/თორელი/.

რიკვაინი (N:Play) rikpains ლიკვაინი likpains, რიკვაინო rikpains, ლიკვაინო likpains. იგივეა რაც ლიკიდლობა, რიკდლობა.

რიჟრაჟა (A) rižraža განთიადი. რიჟრიჟა მაშინა, რო არც ნათელია და არც ბლენი.

რისეფიდი (A) riseFidi სპარსული რისეფიდი rišefid. პატივცემული, სანდამული აღმინი. ახალ წელნივა იქა მინაძღა რო უფროსია და რისეფიდი, გვარის დიდი, იქაც აიდენ იმის სანახელოდა პირველ დღეჩივა.

რიშა (N) riša რიშე riše. სპარსული რისეფიდი rišefid. იგივეა რაც ძირი. ძირი, საფუძველი, ფესვი, მოღვა. ელ ეს ხე იყო, რო თავი წვეჭრაყე და ბოძად ელა მეეცაყე, ეხლა რო ავიღეთ ის სახლები, ის ტუჭყი და ისები იმ რიშანი ელა იყო.

რობ (Num) rob არაბული رُوب 'rob. თხუთმეტი წუთი, მეოთხედი. იექ საათ, ნიმ საათ, თუ ცოტა, არი, რობ ნიმ საათ, თუ იფო ბეჭრია, ქობი რო იყოს, დიდ ქობი ყონალსათი გააკეთო, დო საათ უნდა დამზე დაიდვა, თორენე ზე ნამაი დამი ვაი ზიდოს, ნამაი ბრინჯი მოიღეს.

როგოი (Pron) rogoi როგოი rogoy. როგორი. აი როგოი ხალღებოცი!; ემამ უამბისყე, რო დღეს მისთან და სად ვიმუშავეო, როგოი კაცი იყოო.

როგონ (Adv) rogon როგონა rogonა. როგონაც rogonac (Pron), როგონაძღა rogonazğa (Pron). როგორ. ამა ჩემი სახელი და ჩემი ცოლი როგონ არიანო; ეს რო დაინახე, როგონამცო რო დორმა შაიდეს და გამოიღეს, როგონც დათმა შაიდეს და გამოიღეს, ეს არის თავის მაქქაო; როგონაძ-

ღა რო თითან ანგარიში ჩაავლო, და მოიდა ყეინის ყორთან.

რომელ ვარმაყ მალე ადგა, ამ დაწოლილ ვარს დაანებებს (V:Phras) romel xarmac male adga am dačolil xars daanexchs ანდაზა, ადრე ამდგარი ხარი მეორეს აჯობებს.

როსვა (Msd) rosva გაროსავდება garosavdeba (V:Sg,3,Fut). სპარსული رسوا rosva. გახმაურება, რაც ანდაზას გადასცილდა, გაროსავდებაო.

როულანნაბათი (N) rouğannabati სპარსული رُوغَانَبَاتِي(و)qan nabāti. იხ. როლანი. მკენარული ცხიმი. იმაშინ ცოტა წყალს წროყენეთ, ერ ზარა ჩარბითა, როულანნაბათითა.

როლანი (N) roğani სპარსული رُوغَان(و)qan. იხ. როულანნაბათი. ზეთი. ეს ცერას დათესვა ყოფილა, რო ამ როლანის ემე ყოფილა, თესლი.

რუა (Num) rua რუეა ruva. რუაის ruays (N:Sg,Gen), რუას ruas (N:Sg,Gen), რუანი ruani (N:Nom,OldPl). რუა. შამოცოთ სიხზე, შიდი-რუა სიხსა, ხო, ექაც ზოჯალი დუგუყრია, განითებულა; რუაის, რუა წლისა ვიყავ, ქე ეს სკოლა მოიდა ექ. რუას წლისა ვიყავ, ქე რო წაველ; რუანი იყინაყე, ოთხნი და ოთხნი, ემ ოთხმა უნდოდა დაიმალენ და ამ ოთხმაყ უნდოდა მონახონ.

რუბანდი (N) rubandi სპარსული رُوبَانْدِي rubandi. პირბადე. მაყყარიც ხო ჩადრი წამაისხიან და რუბანდი და რუბანდი აიკრიან და ეხლა სადღა არი.

რუვი (N) ruvi რუი rui. იხ. გოორუეებს, რუვის ამოღება, რუვის გაღება, რუვისლოდენი, დიდრუვი, წისქილის რუვი, სარუე, რუვისპირი, რუს თავის ქცევა, ზეზე რუვი.

რუ. ჩონთან, ელ ექ დიდ რუვი ჩონ კარჩი გადის, დიდ რუვი არი ჩონთან; წაიდეს, რო რუე ზე დალიონ; რუემა რო ლიდა მაიკი-და, წყალს არ გაიტანს, რუვი უნდა გაილო, რო წყალი გაიტანოს; ეს რო აისება, მერე ექით მაიკეტავს ემ რუესა და ემ სხო ჩომოუგდეფს; აი, ზავისლიასაყე ადგების რუი და მოჯი.

რუვის ამოღება (Msd) ruvis amoḡeba იხ. რუვის გაღება, რუვი. რუს დაწმენდა.

რუვის გაღება (Msd) ruvis gaḡeba იხ. რუვის ამოღება, რუვი. რუს გაწმენდა. რუეებს დაილიან და გაასუფთაებენ და გაიღებენ თავის ლაფებს. ტალახებს ამიპყრიან და ემებს გაასუფთაებენ.

რუვისოდენი (A) ruvisodeni იხ. ჯოი, ქერი, რუვი. საზოი ერთეული. ერთრუვისოდენი ნიშნავს ერთ ჯოი, ორი, სამი, ხუთი, რაგდენი. ნარუეალა – ის სოფელის არი /თორელი/.

რუვისპირი (N:Top) ruvispiri იხ. რუვი. სოფელი ფერეიდანში. ჩენ ერთ ჯგუფი ვიყაით, ერთი ყალას რუვისპირსაყენა შორს ვიყაით, თავზე ვიყაით, ეხლს ემ ადგილუფსაც გაჩენეთ.

რუზ (N) ruz სპარსული رو ru. დღე. ესენი ფუნზდაჸ რუზ, ჩონი იექ მაჸი გაიზიდა; ბიხოლომა წაიდეს და რუზი და შიღობა მოიდეს; მეერე დარსულაელებიხ, რუზ ორკელ ოცი დღეს და ამის უკან მაიგებს.

რუზე (N) ruze სპარსული روز ruze. მარხვა. ურუჯი, დანი პურს არ შაეჭამთ — რუზე.

რუს გაღება (Msd) rus gaḡeba იხ. წყალის გატანა. რუს გაყვანა. წყლებს გაიტანსყე სარწყავსათინა, რომელ დღეჩი დაიწყით რუების გაღება?

რუს თავის ქცევა (Msd) rus tavis kceva იხ. რუვი. რუსთვის კალაპოტის შეცვლა. რუს თავის ქცევა'რი, რო იმას უნდა გზა უქციო, ზემოთ უნდა გადიტანო წყალი.

რუსარი (N) rusari სპარსული روسار rusari. თავშალი. თეთრი წინდები და დამფაეები და, ჩადრი და და რუსარი და, ბალღამა, ისი და ჩავსხედით მაშინჩი და წაველით, ხოდა ყესმათ ქონად, კარამსათინა.

რუსელი (A) ruseli რუსი. მე უთხარ: ქართულათ უთხარ—მეთქი, ჩონ ენაზე—მეთქი, რა ვიცი, მე მეგონა, რუსელია; რუსელები რუსელუფს და ქართულელუფს ათორიღებდენ.

რუსტა (N) rus(a) სპარსული روستا rustā. სოფელი. ბოინიც ეგეთი იყო, ჩონსაით რუსტა იყო.

რუპი (N) ruhi რუი. რუი. არაბული روح ruh. სული. დედამთილი რო მოკედა, ჩემ რუპიც ილ იმაში მოკდა; დმერთისაგანო, სული წმინდაო, რუპი ქნა, წაიდაო და ერთი ხის ქეეშ დაჯდაო.

ს

სათი (N) saati საათი. *ორი საათი რო გა-
ეა, მაცნობონ, რო წავიდეთ გერიე ღამით –
რე ზა ხანის ორდუმ არ გაივოს; ეხლა აღარ
ვიცი, ხუთი საათია და რაგდენ წუთი და
რამე; საათიც, ექით რო გემეეტანა იქა,
იქ რო გემეეტანა, თქისყე, რო ეს საათიო
იქით გამოიტანეო.*

სათს გაძრავს (V) saats gay;gravs საათი
დასჭირდება, საათს მონადღებებს. *ბელუჯი-
ტანიდან თოთხმეტ საათს გაძრავს, რო
წამოიდე.*

სააღები (A) saalemi სააღებები saalembi
(A:Pl,Nom). არაბული ქსაšalem. *ჯან-
მრთელი, ჯანსაღი. სააღებ ბაღები იყენს;
მუცელი გოიხივა და თაი ბარტყები გა-
მაიყვანა, სააღებები ორივე.*

საახანძრო (A) saaxançro იხ. ახანძალი. სა-
პატარძლო. *არა აყე საახანძროო! არა აყეო!
რა აყე საახანძრო, ამასა კკითხვა? რა აყე
საახანძრო-მეთქი? თქო, რო ქერეფი და
ჩითიო! ქერეფი და ჩითიო!*

საბელა (N) sabela იგივეა რაც დანგი. იხ.
დანგი, ქერი, ოთხსაბელა. საზომი ერთეუ-
ლი. *ეს ცხრამეტი კაცი რო დაეარდა, ჰარ-
თითო, თითოსლა ერთ საბელალა მისცადა;
ეს საბელითდა ეს სოფელის ზემილეები და
მიწები გაყოლა.*

საბელი (N) sabeli იგივეა რაც კედი. თოკი.
პირიტიყის არის, ტვირთის თოკია, რომე-
ლიც მზადდება თხის ბაღანითა; *საბელი
ხო იციოთ, რა არის? საბელი რომ კედია.*

საბერველი (N) saberveli იგივეა რაც ქუ-
რა. რკინის გამოსაწვავი. *რკინას შოოგდეფე,
გააწითებ და დაინაყე; საბერველი ბერეე-*

და, მართი გუდას კერეულა.

საბზალბეგიანი (N:Pr) sabzalbegiani
შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშა-
რში). *საბზალბეგიანი, ესეც თურქული
გვარია, საბზალბეგი.*

საბზე ხორეშტი (N) sabze xorçšti სპარ-
სული خورش (سبزه)سبزهsabze(sabzi)
xorçšti. *ირანული კერძი შეზავებული მწეა-
ნილებით. ეს ყორი იტიყის რო დედაო, რა
საბზე ხორეშტი გაეაკეთო, თუ ლაფა ხო-
რეშტიო?; საბზე ხორეშტიც ხო ფაჯალა
არი; მე ვიტყვი: საბზე ხორეშტი გააკეთე
და ბრინჯიც გააკეთე.*

საბზი (N) sabzi სპარსული سبزهsabzi. იგი-
ვეა რაც წონე. მწენილი. *ერთი საბზირო,
ჩონ ვიტყვიო ხალი, ემას მოიტანთ ბატა ეს-
ფენაჯის, ქე შპარირი, გოორეეთ და ჩაფ-
ყრით, ოსპი, ნუხულო, ბაჯალი, ემებსაც
ჩოოყრით.*

საბრის მოსლა (Msd) sabris mosla არაბუ-
ლი سبر sabr. მოთმინება, საქმის გადადება.
*საბრი მუგუედაო და ვეებენ დაებრუნდეთ,
ემამ არ დაბრუნდაო, წადაო. /ცხვირის
დაცემინება საქმის დაწყებისას ცუდის ნი-
შანია და იმ საქმეს ან არ დაიწყებენ ან გა-
დადებენ/.*

საბუნიანი (N:Pr) sabuniani შტო-გვარი
ფერეიდანში.

საბუსი (N:Plant) sabusi სპარსული سوسو
sobus. ქატო, ველური შვრია, ბზე. ხორ-
ბლისა და ბრინჯის ქერქი. *შეაღ ქანდარი,
ფურეებ ღოოყრი, შაიტან ერ ზარა სუბუსი
რამე, ხურდა პური ავრეეეე და დაუწვლები,
მოქწელაე.*

საბუყარი (N) sabuqari ხელთათმანი. დაქ-
ფულ ქერ დაიქფიანეე, ჩაყარიანეე ერთ
თაღარჩიდა და ეს ცხორის ნეხი დაყარიან.

ამაღზე მოიღეს. იმაშინ ამოიღეთვე და იტყუებინი სყელა, დანარბისყელა და საბუჯარი, ნამაი საბუჯარები შაიქნა; საბუჯარი – ყადიმაღი ეს ხელსაცმელია. ხელსაცმელია, ბარს რო აიღებ ხელჩი, არ დავიჭიროს ხელმა; ველთათმანს დაიძახით ქენა, ჩონ საბუჯარს დავძახით.

საბძელი (N) sabyceli საბძელიგა sabyceliga (N), საბძელსავით sabycelsavit (N). საქონლის საკეების შესანახი ადგილი. ელა სუ. იმის უკან მოიღით, ერთ საბძელი გააკეთით. საბძელი იმასათი, რო ზამთრის რო ექ თოვლი მოიღეს, ბზე, ქამა, იონჯა, ევე ზადები ჩაყყართ, ზამთარსათი გოქონდეს; ჩამოიტანიტყე გომსაყე ქომოთ და დავაწყითყე საბძელიგა. სახლიჩი კა ერთევეთ საბძელის დონგი იყო, ერთ ევეთი, ავაწყითყე თა ჭერამღი, ზამთრისათი გოქონდეს, რო აეანთოთ.

საგებ-საფარები (N) sagcb-saparebi ლოგინი. საგები რაც გაიშლუმა და საფარი, რასაც დავითფარავთ.

საგებელი (N) sagbceli საგებელი. საგებელი – რაც დავებისა, ხალიჩა, ის, რაც ლოგინზე გავშლით. ვიტყით: საგებელი ალაგე.

საგიფო (N) sagizo საფეთქელი. საგიფო – მისაც დაარტყა აქა და ექ, გაშტერების. რო დადე ხო, კაცი გაგიფლები.

საგორველა (N) sagorvela საგორავი. მრგვალი, სქელი ძელი მიწის ან სხვა რისამე დასატყეპნად. ეს სიტყვა შემორჩენილია აფუსში, სპარსულენოვან ქართველთა მეტყველებაშიც. ფარცხი ხაპს მაიგდფუს, ურეეს, ურეეს, ურეეს, ხაპს მაიგდფუს და გააკეთფუს კალოზეგა და გოლუმებ, გაშრება და ბზეს მაყრიან და საგორველას მაგორებენ. გამაგრების ესები; საგორველა ხო

იცი რა არი? – აი, გომზე რო აგორვებენ, ან კალოზე ქუაა გამოთლილი; და ეს რო გატალახდა და მოოსეს, იმაშინ ახლა კი ბზეს მუაყრით, საგორველას მუაგორვეფთ.

საგუნდენი (N:Pr) sagundeni შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშაქრში).

სად (Pron) sad სადა sada (Pron:Long). იგივეა რაც სადრა. სად. ოი, ყოროჯან, შენ სად იყავ, სად იყავ?; გამოვიკითხე მეცა, არ ვიცი რამე, კითხვე, რო მინა სადა ხარ?

სადა (A) sada სპარსული اساسآدع. უბრალო. ამამ ქართველები სადა ხალხნი იყო, მისციანყე და ერთი ეზო სადან იყენენ.

სადაურობა (N) sadauroba იხ. სადაურობა დაგიჭერია. რაღაც ადგილი. თლიანათ ირანჩი ეს ხმა მოდიოდა, რო რო ქაშანი დაიჭირესო, სადაურობა და სადაურობა; სადაურობა – რომელ ადგილა!

სადაურობა დაგიჭერია (V:Phras) sadauroba dagiçeria იხ. სადაურობა. რა შედეგი მივიღია. ეტყის: სადაურობა დაგიჭერია?; ეს საქმები გაკეთე, ეხლა სადაურობა დაგიჭერია?

სადელი (N) sadedi იგივეა რაც მადა. ერთ დიდი ქობნიგა მონელიე ზე და მადა – სადელი ვოოკეთი, არა, სადელი იქ და მაიას ჩონ ვიტყვით.

სადეემო მიწა (N) sadecmo miça იხ. დეემი. მიწა, რომელსაც მორწყვა არ სჭირდება. სადეემო ნიშნავს, სადაც რო ხორბალს წყალი არ უნდა. სადეემო ორიო, წყალი არ უნდა; დეემი ის არი, რო წყალი არ უნდა, თაის პური კაი პურია.

სადი (N) sadi სადდი saddi. არაბული ساد sad(d). მდინარეში გატარებული კედელი, კაშხალი. სადდი პარსული სიტყვაა, კაშ-

ხალი.

სადილთუკან (Adv) sadiltukan სადილ-
თუკნობამდე sadiltuknobamde (Adv).
სადილობის შემდეგ. წავლენ მინდორში და
საჭმელსაც წაიღებენ და იმ დღეს სადილ-
თუკნობამდე იქნებიან; სადილთაყე წინ
დღედაკაცი და სადილთუკან კაცი, სუ ჩაი-
დიან, – ერთ წყალში ადიან და ჩაიდიან.

სადილი (N) sadili სადილი. თქეს: რო აიდ-
გებით, ზიარათი ექნათო თუ წაიდეთო,
მასლან, სადილი შაქტამითო; მინაც რო
მოიღეს, ეგრე გარდასტეს, სადილი ჩემი
სტუმარი იყოს.

სადრა (Adv) sadra იგივეა რაც სად. სად,
რომელი ადგილი. სადრას იყავ?

სადლობელი (N) sadgobeli იგივეა რაც ნებ-
რა. სადღებელი. სადლობელის თოკ ზე რო ჩა-
მაიკიდებდეს, ჯიმის ქასა'რი; სადლობელი
შავდობითყე, ერთ დღე-ღამე; დედაკაცე-
ბი, სადლობელს რო შადღეებევედეს, იკით-
ხევედეს, თავინთ გულის წინა, დედაკაცე-
ბი, ქალები.

სავაბი (N) savabi არაბული اباوصsavāb.
წყალობა, მადლი. დეეხმარე, სავაბი აქ
/მადლია, მომავალში შენთვის კარგი იქ-
ნება/.

სავადი (N) savadi არაბული اواسavād.
განათლება. ყველა სავადი მაქ და თლიანი
სავადი არა მაქ კარგი დამთავრებული; სა-
ვადი ზო არა მაქ, რო ვიცოდე?; სავადი რო
არა მქონდეს, ზო ქორიალა!

სავარცხელი (N) savarcxeli საჩქელი. ოთ-
ხნი დაეჯდებით და ყალიჩას მოქქსოვთ.
თითო ერთ დანები გუჭირავ, თითოს ერთ
ქილქიტები გოქ, თითოს ერთი სავარცხე-
ლი გოქ და ემას მოქქსოვთ; ერთი დანა
გუჭირავ, ერთი სავარცხელი გუჭირავ,

ერთიც მაკრატელი. ექით ამოიღეთ, ემას
ომოვითრევედ ემასაც მოვქერენჭავ, ქირ-
ქიტიც გოქ, ჩავცხედავთ. სუ მე გამიკეთე-
ბია.

სავარცხელი (N) savarcxeli სავარცხელი.
ეს სიტყვა აფუსშიც იციან. სარეე გოქ, სა-
ვარცხელი არი, კისა არი, საპოვნი არი; სა-
ვარცხელი – თმის დასავარცხნი.

სავბარი (N) savbari სიტყვა, სავბარი. ვიტ-
ყით: სავბარი პირში უნდა მაიხარშო და
პირყე ამაგდო; აი ემაზე ბევრი სავბარია; ეს
სავბარი ზო გავიგე, მეც ცეცხლი მემეღა და
თვალუმსაყე წინწალი გამოიხვიდა; ჩონ ემის
სავბარი სუს ყაბული გოქ, რაცა ექნათ.

სავბარი პირში უნდა მაიხარშო და პირ-
ყე ამაგდო (V:Phras) savbari pirči unda
mayxaršo da pirqč amaagdo ანდაზა, ჯერ
უნდა დაფიქრდე და მერე თქვა.

სავლათი (N) savgati თურქული تاغواسو
so(w)qāt. საჩქარი. სავლათი მოგივაო, –
იტყვიან, როცა ცხვირი გექვევა. სავლათი
მოგივაო, საჩქარი მოგივაო.

საზამთრო (N) sazamtro იგივეა რაც ბოს-
ტანი, ზამთრეული. საზამთრო/ახნა/.

საზი (N) sazi სპარსული ეს saź. საკრავი.
ქორწილის დროს უკრავს საზი და დღი.

საზიდავი (N) sazidavi მოსაწვევი. სივარა,
სივარეტი და სხვ. იხი თავრობამ აეკრძალა,
თერიაქს ედახიან იმასა. და იმასაც ძან
კარგი სული და ესები აქ. საზიდავებიც
ესები იყო.

საზოეები (N) sazocebi ზეაიის ადგილები.
საზოები, მამ! ზოეის ადგილი.

სათავები (N:Top) satavebi ადგილის სახე-
ლი მარტყოფში (ფერეიდუნშაქარში). სათა-
ვები – მაღალ ადგილებზეც არი.

სათავლე (N:Top) satavle სათაფლო
sataplo (N:Top), სათაფლე sataple
(N:Top). მთის სახელი სოფ აფუსში.

სათიბვარი (N) satibvari იგივეა რაც სამ-
კალი. სათიბი. სათიბვარი ცოტადა ეხმა-
როფთ, მაინც დღეს სამკალი ვოქ; სათიბე-
არი ადგილი არი. სათიბვარი, მაშ – მიედი-
ვარ სათიბვარზეო! სამკალზე მიედივარო.

სათლელი (N) satleli ფული. გვეჭირებო-
და სათლელი და გაეყიდეო; ბეჭური მოვაყე
სტუმარი და რო მოვაყე, სათლელსაც მოუ-
ტანენყე, სათლელსა – ფული.

სათლი აშხალი (N) satli ašxali სპარსული
سطل اسطلسatle āšqāl. იხ. სალთი. ნაგვის
ყუთი. მე ხომ შენი სათლი აშხალი არა ვარ,
რო რაც გვარდების, მე ვჭამო—მეთქი.

სათოლე (N) satole თონეში დატოვებული
ნახერეტი კვამლის გასატანად. თორნეს სა-
თოლე აქს, რო დაუბეროს; სათოლეს დავძა-
ხით, რო ბოლსა სათოლე საყე დოობერეფს,
რო ეენტოს ემ თორნენი, ქარი დოობერავს.

სათრეველა (N) satrevla იხ. არნადი. ვა-
ზის სახვეტის ნაწილი.

სათუთქე (N) satutke თუთქი, დასუსხული.
სათუთქე ჩვენთან. ვინც ხელი ახლოს ჩი-
ტი სკვერეცხზე, მალეში ხო იყოს, სათუთ-
ქეს დაყაროს ხელებზე; და ეს სათუთქე რო-
გორაც დახეთქული იყოს და თავის წამა-
ლიც ძალიან საინტერესო მითხრა ღეღამ:
უნდა ხელი მალე წაიღო ვირის ყურჩი, მა-
ლე გაქედების /თორელი/.

სათქაველი (N) satkaveli მუშების უფრო-
სი.

საკვე (N:Pseudo) sakve საკვები. ემას სუ-
ლი აქ ემ საკვეს, საჭმელს, ემ ნიორს – ჩენ
სულს ეებახით.

საკილტე (N) saķilc იხ. კილტე. საკილტე.
აი, კილტე, საკილტესა, რო ვალებო, ეგრე
უნდა ვაჯავჯავაყოთ.

საკინძენი (N:Pr) saķinçeni შტო-გვარი
ფერეიდნში.

საკინწე (N) saķinçე იგივეა რაც დასა. პე-
რანგის საყელი. საკინწე გასხნილი გაქ.

საკოლავე (N) saķolavi საკეალავი. საკო-
ლავით კოლეფს გოოკეთავენ /დაშქესანა/.

საკოლთე (N) saķolte სახანჯრე. სათლე-
ლი საკოლთენი დოობლავე.

საკომი (N) saķomi საკეამლე. საკომი გო-
ქონდა თავსახლებში; საკომზე დავხურით-
ყე, დავადვითყე, რო წყალი არ ჩაიდეს,
წიმა არ ჩაიდეს, ის ჭავრობები იმისთვი
იყვისყე.

საკრე (N:Top) saķre ადგილის სახელი
აფუსში.

სალა (N) sala სპარსული سالساlc. წლისა.
რა სალა იყავ რო გათხოვდი?; ბის სალა
ვარ, ოზდაექის წლის.

სალავათის გაგზავნა (Msd) salavatis
gagzavna არაბული اسالسالavāt. ლოც-
ვის წარმოთქმა. სალავათი რო გაგზავნიან,
აიღებენ ორი სარტყელსა, მააბმენ წელზე
და ორნი ამ უარაზე მაქილეებენ, ორნიც ემ
უარაზე და ჩაიღებენ იგრე; ნამაზს იქმენ.
ნამაზი რო ქენს, მოვლენ და სალავათს გაა-
გზავნიან.

სალამათი (A) salamati არაბული سلام
salāmat. ჯანმრთელი, ჯანსაღი. სალამათი –
ნახოშობა არა ჰქონდეს; ხომი, ხუბი, სალა-
მათი აი, ვენაცლო ჩემთა, გახარება. ხომი,
ხუბი სალამათი. სალამათი მაში, გაიმწუნ-
დე!

სალასველი (N) salasvclī ოხ. სალესველი. სალესად გამოყენებული ქვა. *სალასველი, ის ქუა, ნამგალს ლესვენ.*

სალასხანა (N) salaxana სპარსული خنخ سالخānc. საქონლის დასაკლავი ადგილი. *ადგილი, რომ ხბოს, ცხეარს კლვენ.*

სალესველი (N) salesvclī ოხ. სალასველი. მჭედლის სამუშაო იარაღი. *ნამგალი, არ ეიცო, დანა, ნამგალი. დანას გათიზებასათინა, გალესვასათინა/ახნა/.*

სალთი (N) salti არაბული سلت satl. ოხ. სალთი აშხალი. სალთი. *ნახა, რო როგოთ ძიმე'რი სალთი, ამადილო და ნახა გელი, გერომ დაიცხო, ნაამა დაიცხო; ეელრა კი არ იყო, სალთი ვიტყოლით.*

სალთთა (A:Phras) salita სალანძღავი მიმართვა. *დაჯეო. შე სალთთაო, ეხლავე თავს წაგადროფო.*

სალოკი (N) salokī მარილიანი ადგილი მთაში. *სალოკი რათ ქიან? – მარილი დაყარიანვე იქ წინ, თაჩი, იმათ ხო მარილი არა აქთყე და ჭირდებათ. მერე იქ ხაფანგსაც დებებს.*

სამავარი (N) samavari სამავარს samavars (N:Sg,Dat). რუსული савар samavar. სამოვარი. *ეს სამავარი და ესტაქანი – და რადღა ჩაის ესაპბი იყო, სულ თელასი იყო; სამავარი აქთყე, ემაშინ სტუმარი რო მოსულა, მოლოტანიაცე, ანს ოქროსეები; დილობა რო გათენდების, მანყალს აენთეფთ, მოიტანთ, სამავარი აქ, სამავარი და მისაც მაყალი, ცეცხლი.*

სამალდე (N) samalde იგივეა რაც აპირე. აპური. *ჩონ ვიტყით სამალდე. ეს უღელის ის სამალდეა; ხარს რო შაპირდეს, იტყოდეს, სამალდეები გიოჭირე /თორელი/.*

სამარველი (N) samarvclī ოხ. სამორო. სამარხი, სასაფლაო. *მოელენ, ემასა აიღებენ და წაიტანენ სამარველებზე კდარსა; ანქით მუელით, წაველით ამ სამარველებზე; ერეოტანიცა წაელენ სამარველებზე, რო ღათხარონ და ერეოტანი დაჯიღებთან მასჩეთიჩი, რო ხაღღს ჩაა მოიოტანონ.*

სამკალი (N) samkālī იგივეა რაც სათიბვარი. სამკალი. სათიბვარი ცოტად ეხზაოოფთ, მაინც დღეს სამკალი გოქ. და სამკალიჩეაც დღეს წაველთ ჩონთი, მოემკით; მასწაველებელი არიან, სამკალიჩი მოდიან, მეეშელეებიან; ხუთი კაცი ერთმანერთან, გადამბას ვეძახით, სამკალიჩი გადამბულათა ვითიბეთ.

სამმის დაჭერა (Msd) sammis dačera სამის დაჭერა samis dačera. საკურთხის გაკეთება. მიცეალებულის ხარჯი ვარდაცვალებიდან მესამე დღეს. *სამი დღეს ხაღლი შაეიდა და მუელიოცესეე და ემათაც მაიწყეეს სწეერობა, რო სამი დოეჭირონ; დაელეს რაქთენი ცხორი და დაკერეს პური, მაწიეეს [მოწიეეს] ხაღლი და დოეჭირეს სამი.*

სამორო (N) samoro სამოროსა samorosa (N:Sg,Dat, long), სამოროზე samoroze (N:Sg,Dat, Zc). ოხ. სამარველი. სამარე. *რო თეს ჭამიღმა სუ ირანი მაიარენ და ახირჩაღზე ყუმჩი თაი სამორო მონახენ; სამკელ დაიღებენ მაი მიწაზე თა მისწლეს ამ თაის სამოროსა, მევერე წაიყუნენ ანქლა და ჩაიღებენ სამოროჩეა.*

სამტრედო (N) ssamtrredo სამტრედე. სამტრედო – სადაც ბეერ მტრედო არი.

სამყურა (N:Plant) samqura ოხ. შავდარი. სამყურა. სათიბის ბალახი. *სამყურა ხო შავდარია, შავდარს ეძახიან პარსეები.*

სამყრე (N:New) samQrc იგივეა რაც გაერანი. სახრე. *შოიწყერებიან ვარეფსა, გაე-*

რანს ვიდახით, სამჯრესა სამჯრეს სამჯრეს იდახით ქენ, არა?; სამჯრეთი შოოწყრებიან და ესე ლუწავს.

სანავო (N) sanagvo ნავის ჩასაყრელი.

სანადი (N) sanadi არაბული سند sanad. საბუთი. ჩონ მარტო რუკა გოქ, ჩონ სანადი რუკა'რი.

სანადირო (N) sanadiro წვეტიანი რკინა, ტარი აქვს გრძელი, სანადირო იარაღია. სანადირო, ისარი გოხია, რკინა აქვს სანადირო ისარი გოხია, რკინა აქვს და; თით სანადირო გოხი აქ მემთეებს, შაქუჩებენ გოხებს, რკინის წეტები აყე, ერთიც აიღებს იმ გოხებს და ჯარცის გერდით დაადებს გოხსა, რო მისიაო?

სანამქრო (N:Top) sanamkro გორა მარტყოფში (ფერეიდნუშპარში).

სანაღენი (N:Pr) sanağeni შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდნუშპარში).

სანახველოდ წასვლა (Msd) sanaxvelod çasvla სანახვად წასვლა. ესები სასტუმროში იყენებ და წაველით სანახველოდ; აი, დაამზადებენ ხილი და ყველაფერ ხილი და შაჭმელუბი და ნამცხვარი და იმეფსა და ხალხი წაიდენ ერთმანეთის სანახველოდ; თუ ქნლიყო ერთ ოცი ყმაწილი, სანახველოდ საქართველოში, კარგი იქნებოდა.

სანგარი (N) sangari სპარსული سنگار sangar. იგივეა რაც საჯღომი. იხ. საჯღომი. სანგარი. სანგარია დიდი ეგეთ ყალასავითა, ქართველებმა სანგარი გოოკეთებიდაყე ელემე თათაშულუს გორახევა; ელემ ალუნის სანგარი არი.

სანგიბარანი (N:Top) sangibarani სოფელი ფერეიდანში. სომხებით დასახლებული სოფელია. კიდი უნდა სანგიბარანხილა, სო-

ფელის ქობოთა, ფერეიდანჩი; სანგიბარანი მეორე ხოიგანია, ალბათ ხუნგსაც იყვენ, იმაშინ ვ ზა ყელსაყე გადმოიღეს.

სანდალი (N) sandali სპარსული صندلی sandali. სკამი. ჩონ ეგრე სანდლები არა გოქ რო დაუჯდეთა; იმაშინ მოილენ, სანდალს ანქ დაიდებენ, ერთ სანდალს ექ დაიდებენ; ეხლა ჩუმფარა გამოიდა, შავჯექითყე, როგონაც სანდალზე იჯლე და ჯარეფს უწერე-ბითყე.

სანდოხთულა (N) sandoxtula პატარა ძაღლი. სანდოხთულა იცი რა არი? – ბატარა ძაღლი, ჩიქარ-ჩიქარ დარბის, ცხენიანის ძაღლი; სანდოხთულა – ბატარა ძაღლი რო ნებიარია.

სანდუხტარი (N) sanduxtari სპარსული ساندوقدار sanduqdār. მოლარე, ხაზინადარი, მეზანდუკე.

სანეფო (N) sanepo ნეფე, სიძე. ეს სანეფოსია და ახანძალი სიც არის /თორელი/.

სანეხე (N) sanexc სანეხეე. სადაც ინახვენ საქონლის ნეხეს ზამთროსთვის. პირიტიყის ნეხს სანეხეში შინახვენ ზამთროს გათბობასათი.

სანთური (N) santuri სპარსული سنتور santur. ირანული მუსიკალური ინსტრუმენტი. ჩემ ქორწილში ნაღარა იყო და სხო, მუსიყის სანთური, იცი სანთური?

საპალნე (N) sapalne საპანე sapanc. იხ. საპანეს დაჭერა, საპანე, საპალნე. ცხენის, აქლემის და სხვ. ასაკიდი ტვირთი, საზომი ერთეული. აიკიდი, ჩაიტანიყე, საპალნე აქიდიყე, ვირით, მასალან, ჩაიტანითყე; საპანე, ხორბალი რო შაქრა და აქილო ვირზე, იმას დაიძახან საპანე; თხუთმეტ ზარაქი, დანი საპანები რო შავკრითყე, რო ვირს დავკიდიყე.

საპალნე (N) sapalnc იხ. საპალნე. საპალნე. წონის ერთეული. თქო: ამაღამ ერთი გათციინე და საპალნე ხორბალს მოქცემო; ჩემ მამამ მიპკისყე, საპანე ხორბალი; პირველდაც უნდოდა, ემამ დაფქოს, მაიტანა საპალნე და დაღვა სახორბლე ზეგ.

საპანე (N) sapanc იხ. საპალნე. ბარგი, ტვირთი. ჩემ საპანე ძიძე იყო.

საპანეს დაჭერა (Msd) sapancs dačera იხ. საპალნე. ჩაბარება, ბარგის ჩალაგება, მოგროვება. ამ ისანელეფსა და ემებსაც სუს ეშინოდაყე ემისყე და ფულებიც მიპკეს ბევრი და ბევრი საპანე დოოჭირეს; ეხლა კი ადგა და ამოღდა სოფელში. საპანე დოოჭირეს, ყანდი და ჩაი და ტანიშაშოსი და ესეები ელეგრე მიპკეს მუფთადა.

საპყარი (A) sapqari დავსილი.

სარაბი (N) sarabi სარავი saravi სპარსული ساراب sarāb. თავი წყალი, წყაროს თვალი. დიდი წყალი. ჩონ ენაზე სარავს დავძახით და ქარსულად სარაბ; ერთი დღეს წასლა იცოდიან სარაბზე, რაცდა დედაკაცი იყვისყე აქუსში; წყალიცა დგომილა იმაშინ ბევრი ემ ჩონ თავზე, დავძახით სარავსა; ანსენი ჩამოიდეს, ჩამოყათრედეს და მოიდეს, სარავზე დაჯდეს.

სარათანი (N) saratani არაბული سرتان saratān. კიბო, სიმსივნე. ჩემ მამასაც იმაში ერთი მარი ზობა პქონდა, სარათანი; ჩუნ სარათანი, ხობ, ის მარი ზობა'რო, რომ მაკკლავს ადამიანსა.

სარათანის დაჭერა (Msd) saratanis dačera არაბული سرتان saratān. სიმსივნის დამართვა. ემამა გვიდილიც იყო და სარათანი დაიჭირა და მოკდა.

სარასხოდ (Adv) sarasxod სპარსული سر از خود sar az xod. თავისუფლად, თავის ნებით.

თუ ჩამოსულხარო, რო სარასხოდ იაროო, მიიხედე ემამ შენ ამ ვარაზე, ემაქთენი მოლუბი რო ყრთაო, ანსებიც შენსავით ყოფილან ელაო.

სარაზბევირობა (N) sarbazi სარვაზი sarvazi. სპარსული سربازي sarbāzgi. ჯარში გაწვევა, წაყვანა, ჩემ ქმარი ქეთხულა იყო, ბაღე, სოფელის ქეთხულა იყო. სარაზბევირობა ქე სოფელეფსაყე, მოდიოღეს ემი სთანა, ეს რადობადს იქმოდა.

სარაზი (N) sarbazi სარვაზი sarvazi. სპარსული سرباز sarbāz. იხ. ხეთმათესარვაზობა, სარვაზობა. ჯარისკაცი. ექ რაქთენი ბარავი ხეთმათე სარაზი მოვლენ და სეფაქედანეშები შაქენბიან; სარვაზების შიშით დავიძალითყე; ერთხელ რო მაშინი მოიღისყე ექა, ერთ სარვაზი იგრე ვირბინითყე, სარვაზი მოსულაო, დავიძალითყე შიშითა; ქერიმ ხანმა მოოდა სარვაზებითა.

სარაზობა (Msd) sarbazoba სამხედრო სამსახური.

სარაბლიას ყალა (N:Top) sarbalias qala მინდორი მარტყოფში (ფერიელენშაპრში).

სარგოზეშტი (N) sargozešti სპარსული سارگوزش sargozašt. თავგადასავალი. ქურდი შუა ზამთარია, იმაშია პირიტყმა დაიგდისყე გერიმა, გერიმაღა შაქდგიტყე ეილაღსათინა, ეს ჩემ სარგოზეშტი.

სარდარდი (N) sardardi სპარსული ساردار sardard. იხ. დარღესარი. თავის ტყვიელი.

სარევანი (N) sarvani სპარსული سران sar(e)bān. აქლემის მწყემსი, გამყოლი. ერთ დღეს სარევანმა გამათარა, რო აქლემებით მიიღოდა.

სარვაზობა (N) sarvazoba იხ. ხეთმათესარვაზობა, სარაზი. სამხედრო სამსახური,

ჯაროსკაცობა. ელა ჩემ ააშეყი სარვაზობა ათათა; ესები მაიყვანა, ერთ ელა რო ხეთ-მათზე უნდოდა სარვაზობა ქნან, სეფააქედან შემ დაარქოყე ემეფსა.

სარვახტი (Msd) sarvax[ī] სპარსული سرو sarc vaqt. მონახულება, ვიზიტი. კაცი გაგზავნა ემ დოქტორთან, რო წინ თავის კაცი იყო. ემამაც ადგა და წავიდა თავჯერის სარვახტზე; ვერივ დაბრუნდა, წამოვიდა თავის საქონელის სარვახტზე და მოადგა საქონელს და თავის ყაფლას.

სარზამინი (N) sarzamini სპარსული سارزامن sarzamin. მიწა-წყალი, ქვეყანა. ნახშა რუკა'რი, ნახშაზე დევექებდით, რო აბა, ირანის ტერიტორია – სარზამინზე, აბა, ქართული სოფელი სად არი?

სართიფი (N:Top) sartipi მინდორი მთაში. რავთენი ელეს კაცებიც გაიქცევიან, წავლენ სართიფის უარზეგა და, წავლენ დულაბის უარზეგა და გაიშლებიან.

სარმალი (N) sarmali კარავი.

სარუვე (N) saruve იხ. რუვი. რუს გზა, კალაოტი. სარუვე – სადაცღა რო წყალი გაიღო და გაიტანო.

სარქელი (N) sarkeli სარქველი, თავსახური. სარქელი დაფარე, რო პურმა გამოცხრეს; ჰაა შუა და შუაქ ემ სარქელს დეაფარეფთ და ამოდის ეს პურიღა; საღობის მუალ, იმას აიღეფთ, დედეფთ თახთაზე, ეგეთ, სარქელები გოქ კარგები, ქობის საფარები.

სარქერდა (N) sarkerdah სარქარი sarkari. სპარსული ساركاره sarkarde. ჯარის მეთაური. სარქერდა – მეთაურებია შუღღი, თუ სხო საქმე იყოს, სარქარს იტყვიან.

სარქისას მონაკვდავი (N:Top) sarkisas monakvdavi ადგილოს სახელია თორელში. სარქისას მონაკვდავი – ადგილი, სადაც სარქისა მოკდა.

სარჰანგი (N) sarhangi სპარსული سرهار sarhang. სამხედრო პირი, პოლკოვნიკი. იყო თა ერ წელსა სარჰანგი. მოიდა ემ სარჰანგმა გაასწორა ესები.

სასა (N) sasa სასა. სასა მეფხანების.

სასალანგი შავიწყფეს (V:Phras) sasalangi šagicqdes წყევლა.

სასანთლე (N) sasantle სანათი, რომელშიც ასხამდენ ზეთს. ზეთის ემე არა აქთყე. ზეთით რო აანთიან სასანთლე; ჩონს იყო, აი ჩახრეტილი იყო და აღარ არი, სასანთლები აღარ არი; თავსახრი ბობი იყო და ემ ბობზე-გაცა სასანთლეს ვეძახოდი, ემეკელა ჯოხი გამოთლილი თეფშსავით ტარი იქონდა, დატანული; სასანთლე ზე ჩირაღ იყო და ან ნაფითთ, ან იმ ზეთით აი, თოკი დაწნული და კინას ემე იქონდა ლულა, რო ეს ჯოხი ექ იყო და ერთ წერი ამ შივ ნაფითი იყო და ამოდიოდა, ექ ენთებოდა.

სასახლები (N:Top) sasaxlebi იგივეა რაც სასახლეს მიწები. ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპარში).

სასახლეს მიწები (N:Top) sasaxles mičebi იგივეა რაც სასახლები. ადგილის სახელი ფერეიდუნშაპარში. ეს ექ რო იდგების, ექ რო იდგების, სასახლე, აი ესები სასახლეს მიწებია, აი ეს ჩონ რომ დავცქერით ა, ესები სასახლეს მიწებია.

სასეინო (N) saseino იხ. უზაშინი. დასასვენებელი ადგილი. რომელ ადგილას რო ისენეფს – სასეინო.

სასერველი (N) saserveლი სურათის მარა-

გი. /აფუსი/.

სასთოული (N) sastouli იგივეა რაც შათა. იხ. ბალიში. პურის მისაკრავი ბალიში. შათა რო იძახის, ერთ ესეთი სასთოული, იმას შათას ეძახის, რო ზედ გაათხელეფს და მიაკრავს.

სასთოული (N) sastouli სასთაული sastauli, სასთოელი sastovli, სასთოული sastouli. სასთაულსავით sastaulsavit (N:Dat, Vit, long), სასთოულზელა sastouilzega (N:Sg, Dat, Gha, Zc). ბალიში. ყონალიძლა რო გყოვლა, ამინთინაც ელა აზაბა გოქ, რო ღოოვოთ და დავაფაროთ და სასთოული ღოოვოთ; ეს აღან სასთოულეზი ანქარი; სასთოული ღოოვოთიყე.

სასიკდილო (Interj) sasikdilo წყველა. გოგოფეს უთხრიანყე: სასიკდილოო, – ბაიტა გოგოფესა.

სასკლინტოს თა (N:Top) sasklintos ta სასკლინტო sasklinto (N:Top). ადგილს სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში).

სასროლი (N) sasroli თოფი. ემათაცა მარალი ჰქონდაყე და სასროლი და ტყივა და იშულელს.

სასწავლო (N:Pseudo) sasçavlo სასწავლებელი. გარეთ წავაღყე სასწავლორი, ყმაწილებს ვასწავლოყე დარსსა.

სასწორი (N) sasçoni სასწორი sasçori. სასწორი. ეს ქუარი და ესეც ქუარი, აი, ესეც სასწორის ქუა.

სასწორანი (N) sasçorani სასწორი – თანავარსკვლავედი, ზოლიაქო. დილას შხის ამსელამდე რამდენი ვარსკლავი ადილადა შეიმჩნევა. სასწორანი რო დაიტყობს, წადი.

სასხნეს დაღვრა (Msd) sasxnes dağvra იხ. ბულამა. ხსენის დაღვრა. ხსენი არ იცან,

ბულამას ეძახიან, შემორჩა გამოთქმაში. ყმაწილსა გული ეერევის, სახხნე ღუელრება.

სატეხე (N) satexe საღერგლო იარაღი. კარი რო გუნდა შეეკრათ, სატეხე უნდა კარი გაეკეთოთ.

სატრედო (N:Top) satrcdo გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში).

საუბარჩი საუბარი მოვალყე (V:Phras) saubarçi saubari movalqე საუბარს საუბარი მოაქვს.

საუბარჩი ფეხიშველა შამორბენა (Msd:Phras) saubarçi pexišvela šamorbena იხ. საუბარჩი შამორბენა. ხსენის საუბარში უტაქტოდ, უცოდინრად ჩართვა. ფეხიშველა ნუ შამაირბენყე საუბარჩი.

საუბარჩი შამორბენა (Msd:Phras) saubarçi šamorbena იხ. საუბარჩი ფეხიშველა შამორბენა. ხსენის საუბარში უტაქტოდ ჩართვა. ერთ რამე თუ არ იცი, საუბარჩი ნუ შამაირბენ, ნუ აურეე საუბარს.

საუზმო (N) sauzmo საუზმე. სადილის შუა და დილობას შუა არის საუზმო; საუზმო – დილას საჭმელი.

საფანელა (N) sapanela საფანელი. ცომის გუნდის ამოღების დროს ვარცლზე მოსაყრელი ფქვილი, რომ ვარცლს ცომი არ მიეკრას. საფანელაჩი შინახითყე. გაფუედის, თორნე ავანთით და დავაქრითყე; თახტახონს დაედფეთ და აზნოუ საფანელს გაეკრით და გუნდას შეეკით და ჩავაქრავთ.

საფეთქელა (N) sapetkela საფეთქელი sapetkveli. იგივეა რაც სახხნე. ყიფლიბანდი. ეხლა ენახოთ ერთ ადამიანს რა აქ: თაკი, თმეზი, საფეთქელა კისერი, ყურები, ცხირი.

საფეკურები (N) sapequrcbi საფეხურე-

ბი. კიბეცა ორ ჯოხია: ერთი ანჭით, ერთიც ექითა, ემ შუებზე ხურდა ჯოხები გაყრილია, რო საფეკურებ დავძახით, რო ფეკები დავადგათ და აიღეთ; საფეხურებს გოუკეთეფს და ჩადის და იქ დუღით ამიანყე მიწა.

საფირფლო (N) sapirplo მოფირფლული. საფირფლო – ფირფლი, ცოტა თოელი რო მიწაზე დავადგათ, მიწა ეტყობა.

საფირფლო (N) sapirplo ნაფირფლი. საფირფლო – სივარეტიდან რო ჩამოიყრება.

საფსმური (N) sapsmuri საფსმური. დღღალი ცხველის ორგანო. პირიტყეს ცური აყე, საფსმური, ძუძუები და საბატკნო.

საფუარი (N) sapuari საფუარი. ეგდიღე საფუარი. საფუარი იყვისყე, ის ჩავადით ცომში.

საფქილო (N) sapkilo იხ. სახორბლე. ფქვილის ჩასაყრელი ადგილი წისქვილში. ჩახაყას ეხლა სახორბლე აქ, საფქილო აქ, ღარი აქ; ქუაჩიგა ფქვილი ჩამოდის საფქილოში, ბაგა წინ აქ.

საქათმო (N) sakatmo საქათმოჩი sakatmoči (N:Sg,Dat,Shi). საქათმე. მელა კლებოდა, თქო: საქათმოჩი დამმარხეთ; ანჭით მე და ექაც შენ, ავაქსივით საქათმო, გამოტყარეთ ქათმეები, ავაჭყაველეთ მამლეუბი.

საქანელა (N) sakanela საქანელა. /აფუსი/.

საქართველები (N:Pseudo) sakartvelebi ქართველები. თქეს, რო ესები საქართველებია.

საქებური (A) sakeburi იხ. დაქება. შესაქები, მოსაწონი, კარგი. საქებური ხარ; ჩემი მეგობარი საქებურია; ბიჭსა ყორი უნდოდეს და ყორმა არ მაიმწონოს. არ მაიმწონა,

საქებური არ იყო.

საქლამო (N) saklamo ტომრის გადაკეცილი პირი. მეშოკს რო გაღაუკეცეთ, ეს არი საქლამო.

საქმის დაწყობა (Msd) sakmis dačqoba იხ. დაწყობა. საქმის მოგვარება, დალაგება.

საქონელი (N) sakoneli ქონება. მოიღეს და თქო, რო საქონელს შუაჩი გააკოფთო, რაც რო გოქო და ემ დედაკაცსაც შუაჩი გააკოფთო; ერთი ხაღლის საქონელს დაიჭერავ სოღა მეორე წელს ამბოფსო, რო მივალ მაქქაჩიო.

საქონელი (N) sakoneli საქონელი. გასაყიდი პროდუქცია. თავერები რო დაიჭერენ მანზილებსაო, რო საქონელი გაყიდონ და საქონელი იყიდონ, შენ ფიცხლაე გაცალკეელო.

საქონელი (N) sakoneli საქონელი, პირუტყვი. ეიტყით: მისაც რო რაითობა ბევრი აქ, საქონელი და პირიტყიც იმას იფო მეტი ჰყავ, იმისით, რო ეს თავის ბზეს და იონჯას და წონეს პირიტყეს აჭმევს; სუს კი აი ეს მამული და ეს ბაღი და საქონელი და ესები კი არა აქ; ომი რო დამშვიდდა და ჩამოიღეს ემეჩი, მარტყოფინა, ყველა ხო თავით საქონელი დეეკლაყე და შეეჭამაყე და ხო აღარცაღა არა ჰქონდაყე, რაღა იყო, გეეხეტყე თავის სახლებიდან.

საღერღელა (N) sağergela იგვიეა რაც საღერღელი. საღერღელა. საღერღელა ღერღავს, წისქილი ფქავს, მარტო საღერღელათი დაიღერღები; საღერღელა ყველა სახლჩი იყვისყე/მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

საღერღელი (N) sağergeli იგვიეა რაც საღერღელა. საღერღელა. საღერღელი – ეს ხელსაქმე მისი არი, ჩონთან არი და ქენთან

არ ვიცი. ეხლა სახლრიგა ვოქ, მე დამიმზადებია /თორელი/.

საღერღელი გაიბი ფეხებზეგა (V:Phras) sağcrgēli gaibi pəxcbzəga საღერღელი აგეშალა. საღერღელი გაიბი ფეხებზეგაო?

საღომეს ქოლგა (N) sağomes kolga საღომის ჩრდილი. ადრე საათი არ იყო და გლეხები სარწყავი წყლის ერთმანეთში გადანაწილების დროდ საღამოს ქოლგას ინიშნავდნენ. საღომოს ქოლგას დროზე წყალი დაიჭი!

საღომობა (N) sağomoba საღომო sağomo. საღომის sağomis (N:Gcn), საღომამდი sağomamdi (N:Mdc). საღამო.

საღომოს ქოლგა (N) sağomos kolga იხ. ქოლგა. საღამოს ჩრდილი. ჩრდილების შეერთება დღის გარკვეულ დროს. ეს ქოლგა მოვა ამ სხოსთან და ესეც მოვა ა, ემასთან და ეს სამივე ქოლგის წერი და იმ თას წერს მიადგა და ჩემ დროი – დანიშნულება.

საღორე (N:Top) sağore ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). საღორეს დოუდახოდით, აქ წყალი ჩაიჭრისყე. საღორე წისქილთან იყო.

საღორე (N) sağore წყლის გასავალი. საღორეს დოუდახოდითყე, ექ წყალი ჩადიოდა, ჩაიჭრისყე.

საყახანა (N) saqaxana სპარსული اناخا سا saqāxāne. წყლის დასაღევი ონკანები საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილას.

საყედური (N) saqeduri დაყვედრება. თავის ძმას ბევრ რამე მიჰკა და მოდამ აყედრებს.

საყოველი (A) saqorveli იხ. საძულველი. საყვარელი, სასურველი. საძულველი თავის პირათ არი საყოველი, საყოველი და საძულველი; საყოველი ის, რო გიყვარს და საძულველი ის რო გძულს.

საშუალო ფქილი (N) sašualo pkili იხ. ფქილი. მეორე ნაწილად ჩამოსული ფქილი დაფქვის დროს. საშუალო ფქილი გამოდიხო, ეს ფქილი რო ბრუნავს, ეს სამ ნაწილად ჩამოდის, ქერქი, პირველათ ექ არი ქერქი, ქატო, ქერქი. და ქერქის შემდეგ არი საშუალო კარგი ფქილი; საშუალო ფქილი – ფქილი რომ სხვა საჭმელში მიახმარო.

საჩენო (N:Pseudo) sačeno საჩენებელი თითი. საჩენო – ეხლა ჩუენთანა მოიდა, მანამდე არ იყო.

საჩონე (N:Top) sačōnc ადგილის სახელი აფუსში.

საჩრდილო (N) sačrdilo ჩრდილიანი ადგილი. საჩრდილო – ქოლგას ადგილი.

საჩქერი (N:Hydr) sačkeri იხ. გადასჩქრის. ჩქერი, ჩანჩქერი. გადასჩქრის, ჩონთან ბატარა წყაროზეგაც რო ემხელა ქუა ამოჭრილია და ჭურჭელს აესებენ, ესეც საჩქერს ემძახით ჩონ და ისიც [ჩანჩქერი] საჩქერია; წყალი ბლუყებლუყით ეივსების, ერთია რო საჩქერზე მიიყუდფე და და აივსების საჩქერზე.

საცერი saceri იხ. ცრის. საცერი. კბილი მოკეონდა საცერი ჩაფყრით, გაფცრით.

საცოხარი (N) sacoxari ყბა. ბოლო კბილებსა და ნიკაპი რაზეც აბია, იმას ქიან საცოხარი.

საცხრიპი (N:Plant) sacxripi იხ. პირკა. ერთგვარი ბალახი. მინდორის ბალახები. ხო ეს არის თორელი, ჩონ ქართველების მინდორის ბალახები. ეკალი არი, პიტნა, საცხრიპი, ყანყალი; საცხრიპი რო მინდორის გამწონდების, რო ეკროს ადამიანს /თორელი/.

საძებუარი (N) saçebûari საძებუარი saçebvari. ღერბინდი. ქენ ედახით ღერბინი, ჩუენ ვედახით საძებუარი; საძებუარით ვათორიელუ, ღერბინდით.

საძოვარი (N:New) saçovari საძოვარი. ქურთსა თავის ჯარები და ესები ეეკიდა მანქანანი, დიდ მანქანეფრიგა, რო წაიყუანოს, თოვლი რო აქ მოაყე, ჩაიყუანოს ემენიგა, რო ნამად ადგილი არი, საძოვარს ემესათი.

საძულველი (A) saçulveli იხ. საყორველი. საძულველი. საძულველი – თავის პირად არის საყორველი.

საწევრობა (Msd) saçcvroba შემწვობა. საძი დღეს ხალღი შაიდა და მუელოცესე და ემათაც მაიწყეს საწევრობა, რო საძი ღოეჭირონ.

საწერი (N) saçeri ქაღალდი, საბუთი. დედაკაეციტა მყავ. მეტა საწერი მომიციტა, რო გაადე იმეჩი — თიფლიჩი; ჩონთი საწერი გეემერთო და ხუთი წელს კათმან ექ ემები ვიყნეთ, მოსწავლებელი; იმის უკანდა, რო ნადირი შაიქნა ყეინი, მეფე შაიქნა, იმაში ეს საწერი გამოე ზაენა საქართეელოჩი, ჩონ სოფელოჩი, გამოე ზაენა; სახლის ემე დაწერილები, საწერები და მამულები სა და ემეები სა, რო შამამიყრია, თა ათთი მამამდინ დაწერილი გოქ, რო მინ მის ბიჭია.

საწინდა (N) saçinda იხ. წინდახჩირი. საქსოვი ჩხირი. წინდის ჩხირი, წინდას რო ქსოვენ.

საწურავი (N) saçuravi გაწურული. საწურავსა ეგავ; გაწურეას ქი სა – რძეს რო მააწელუნ, ქი საჩი გააწურევენ, რო რამე შივ არ ერივოს.

საწყევლო (N) saçqevlo წყევლა.

საჭერი (N) saçeri მჭედლის იარაღი. ესე დაჭერასათინ არი, რამე ჩოოჭირო, დაჭერასათინ არი. გოოჭერს, ზედ იმუშაებ. / ახნა/

საჭმელა (N:Plant) saçmela ერთგვარი ბალახი შეჭმანდისთევის /აფუსი/.

სახავათიანი (A) saxavatiანი არაბული თავსა saxavat. ხელგამლილი. ვინც სხვას ბევრ რამეს აძლევს. პარსულია – სახავათიანია, სხეებს ეხმარება, ხალღს.

სახლი (N) saxli სახლისაყე saxlisaqç (N:Gen,Ye,long), სახლიცა saxlica (N:Nom,C,long), სახლეები saxlecbi (N:Pl,Nom), სახლები saxlebi (N:Pl,Nom), სახლებჩი saxlebcçi (N:Pl,Dat,Shi). იხ. სახლიანობა. სახლი, ოჯახი. ემათ ქონდაყე ერთი ბაიჭა სახლი, არცრა არა ქონდა სახლი; ვაი ზინდა სახლის კეთებამ სამ-ოთხი წელი; სახლის კარი სუ მინმეს პირზე ღია იყო; ეს სახლის დიდა, ჩონ ემის სავბარი სუს ყაბული გოქ, რაცა ვენათ.

სახლიანობა (N) saxlianoba იგივეა რაც კომლობა. იხ. სახლი. კომლი, ოჯახი. ბიჭოო, ეს გემეგეგოო, რაგდენ კომლობანიო, რაგდენ კომლობანი ვართო, რაგდენ კომლობა, რაგდენ სახლიანობაჩი ვართო.

სახლის ვალიმა (N) saxlis valima არაბული واليمvalime. ახალმოსახლეობის აღნიშვნა. მე მინდა სახლები ვალიმა მიტყე.

სახორბლე (N) saxorble სახორბლო saxorblo (N:Nom). იხ. საფქილო. ხორბლის ჩასყრელი ადგილი წისქვილში. სახორბლე ექ არი, რო ხორბალს ჩაყრია და უნდა დარსაყე ჩაიდეს ქუას ქემ და დაიფქოს; წისქვილს სახორბლე აქ, საფქილო აქ.

სახსნე (N) saxsne იგივეა რაც საფეთქელა.

ე მავრე ნუ ვიჭირავ, ბიჭს სახსნე ღვეღრების.

სახტემანი (N) saxtmani სპარსული ساحتمان sāxtmān. იგივეა რაც დასვა. შენობა. ემამ ეს სახტემანი გააკეთა; ემას ძრიაღლა ნამბა ვააზი აქ და სახტემანი და სახ-კარი და ესები გოოკეთია; აღილეზრი, მასლან, წყალი აყე ოზორი, მასან, ემ სახტემანი ხო წყალი არ არი პა. ჩონ ჭა გოქ, ჭა.

სახტი (A) saxti სახტად saxtad (Adv). სპარსული ساحت saxt. მიძიმე, ძნელი. ემაშინ სახტი იყო, ეხლასკვით არ არი კი ყმაწილმა ყონდალა აღარა ნახონ/თორელი!!

სახტომი (N:Top) saxtomi გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

საჯლომი (N) saǰdomi იგივეა რაც სანგარი. სანგარი. აი პაჯე აბუას საჯლომი. ის მიდის, ეტყობის, ეს რო ნადირად დადიოდე, ეს იმის საჯლომია. სანგარი.

საჯლომი (N:Top) saǰdomi იხ. სანგარი. გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

საჯი (N) saǰi თურქული جاس sāj. მრავალი ფორმის რკინის ღიდი ტაფა. მოიდა და ერთ ცხელ საჯი დაადუა ქობზე და მეორე რო იმ მელამ შაიდღა, გერიმ ზე დალიგოს, ეს კულით რო მოიდა, აიჯალოს, ეს კული მაივარდა; თავის ღედიას ყორი ცხენის კულზე გამაბა, ერთ საჯიცა გააცხელა, გააცხელა და მაბა ემ ცხენის კულზეგ და დაისცხო.

საჯის პური (N:Phras) saǰis puri ადამიანი, რომელიც თავის სახეს არ გაჩვენებს.

საჰაბოზრი (N) sahabozri არაბული صاحب سāheb azā. ჭირისუფალი. საჰაბოზრი, თავინთები ჩაიტემენ შავ ლაბას და ყარიბები არა. მასლან, კაცი და ღელაკაცი შავ პე-

რანგებს ჩაიტემენ.

საქები (N) sahebi არაბული صاحب saheb. პატრონი. ერთ ზარა წყალი მამე, თა ამ ემესა, ზეს წყალი მივეც და ხემაყ ფოთოლი მამეც, რო თხას ფოთოლი მივეც და მაად ზე მამეც და ზეც მივეც თაის საქებსა, თაის პატრონსა.

საჰბორე (N) saḤore საჰბორე saḤore. სახბორე. ხბოსთვის ცალკე სადგომი. საჰბორე – სადაც ვბოს ინახვენ.

საფა (N) safa არაბული صاف safhc. გრამფონის ფირფიტა. აღარ ვიცი, მის ეთქო რო, თუ ან ქეთაბი გაქ, და ეს საფა გაქ გურჯისტანისა, ესები დაწი, და დაკარგე, რო იმეზმა უნდა მოიღეს და მაიარონ; ჩემ ღიდალა რო სეიფოლა იყო, საქართელოში რო გადმოიდა, იმამ გადმაიტანა, ჩონ პლასტინკას ანქ რას დაქმახილით? – საფა, – და საფა გადმაიტანა ბეური.

საფარათ (N) saFarat არაბული صاف safarat. საელწო. ცხრა წელთა ანქ გადასულა ჩემი ძმა, ხო, იქა ემ საფარათი იყო.

საფარი (Msd) saFari საფარი sapari. არაბული صاف safar. მოგზაურობა. მინდა წავიღე საფარზეგაო; მინდა წავიღე საფარზეგაო და ეს შენ ქმარიო, თუ ქნეების, გამამაყლითაო.

საფაზემინი (N) saFzemi სპარსული صاف saf zamin. სწორი ადგილი, ვაკე მიწა.

საფი (N) saFi არაბული صاف saf. რიგი, მწკრივი. ხო, საფი იყვისეე ანქა?

საფი (A) saFi არაბული صاف saf. სუფთა, წმინდა. ერთი სამი თახტა რო ერთმანერთზე მიკერებულთა და საფია, ემაზე ცოშს დააღებენ გუნდულასა.

სე (Num) se სპარსული سه se. სამი. სე მა

ექ არი ჰამ მაე ანქ არი, რუა თეს ანქ არი, სამ თესაც ექ იქნებიწყე.

სედრი (N) sedri სპარსული سدر sedre. მი-თიური ხე. ყურანშია მოხსენიებული – მეშვიდე ცაზე ხარობს, ამ ხის ნაყოფს ფქვავენ, წყალში ხსნიან და მიცვალებულებს აპატიოსნებენ. წაიყვანენ ანქა, დახატულად გაბანვენ და ყოსლს მისცემენ და, მასალან, ყოსლს ქე სედრი და ქაჭურითა, სედრი და ქაჭურით დასხმენ; იმაშინა ნოპთა ქობს წყალს დასხმენ, მასალან, სამში სედრი, სამში ქაჭური, სამში აბე ზელაალი ნოპთა ქობი, დასხმენ.

სევერგუნი (N:Plant) severguni ვაზის ჯიში. მოშწვანა, კარგი საჭმელია. აქლა მინახავს მანავი ისეთი ყურძენი.

სეილი (N) seili არაბული سيل seyl. წყალდიღობა. სეილი, დიდწყალობა – სეილი მოიდა, პარზადი წაიღო.

სეილი (N) seili არაბული سى seyr. სეირი, სანახაობა. გეეხუა სეილზე; მო, წაიდეთ, ვისეილით.

სელი (N) seli სეილი seili. შრატი. წელას გაძწურავთ, ია ღოს, ია წელას გაძწურავთ, ან წყალი ქე გასულა ქისასაყენ, ამას ველცით სეილი; ღოს სელი ყარაყურით ავადლეითყე, სელიც არ გადავღრითყეა. ყარაყურითი გაეკეთითყე.

სენდელა (N) sendela სპარსული سندل sandal. ფეხსაცმელი/აფუსი/.

სერანი (N:Pr) serani ქართველთა ერთი ოჯახის მეთსახელი თორელში. ჩონ ერთი ემე ოჯახი არი იქა, დარქმულია სერანი /თორელი/.

სერი (N) seri არაბული سر ser/serr. ზეაშიადი. სერი არი ის, რო შენთან გეტყიან ერთ

სიტყოს და შენ არა ითქო სხო ვისმესთან, შენ გეტყი მე რამეს და შენ ემ ჩემ საუბარს არმის არ გადასცემ. ეს პარსულია.

სერი (N) seri სერი. ქურთმა ღუგუნახა, ჩონ ამ სერზე რო აველით, დაიკვილა: მოდიოთ აი, ქენ ბოტი სადა წეესო!; ავიდა სერზე. გომოჩნდა [გამოუჩნდა] თა, თქო: ავალ, თასაყენაც დაეთორიადლებო.

სერომი (N) seromi ფრანგული scrum. წვეთოვანი სისტემა. დოქტორი მაიზატავს. ანქლა დაიბადების, სერომასა ჰკვირანდა და დაიბადების და მოალა შინ.

სეულავი (N) seulavi სპარსული سيلاب seylab. ღვარი, ზეავი. ერთ ადგილი ყოფულა, რო მეტობა მამული მოუპარაყევე, წოოლიაყე, წყალს მოსულა, წოოლია. სეულავი მოსულა წოოლია /თორელი/.

სეფესტანა (N:Plant) sepestana სპარსული سستان sepestan. ერთგვარი მცენარე, სამკურნალო თვისება აქვს.

სეფიანთ გურაბი (N:Top) sepiant gurabi ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნ-შაქრში). აი, პაღიანთ რაიონი სეფიანთ გურაბს ევძახილით.

სეფიანთ მაჰლა (N:Top) sepiant mahla ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნ-შაქრში). სეფიანთ მაჰლა და ადაშიანთ წყარო, ელა სეფიანთყე არიან.

სექთას ქმნა (Msd) sektas kmna არაბული سكتة sekte. გულის შეტევა, ინფარქტი. ჰა, ნამაი დეღამთილი მევანდა, სექთა ქნა; კაცებმა შამოიდეს, აისნეს და სექთა ქნილა, მოყდა, ქე მოყდა და წაიდა, იგრე მოყდა.

სეჯელდი (N) sejeldi არაბული سجدل sejeldi. მოწმობა. რას იძახიან? სეჯელდი რო გამუართი, თქეს: ონიკაშვილი არ დაი-

წერების, ვთქი: *ონიკაძე დაწერეთ-მეთქი!*; ერთგან დამიწერია, რო მისც მატყოფი სეკველდი გომორთობ, ისიც მარტყოფელია; ამაშინ თაი ქმარმა მოიდა და ემე იყო ამარჩი იყოაბა, სეკველდს აძლედა.

სეილი (N) scyli არაბული سى scyr. სეირი. ახლას კი რო წისქილები გამოსულა, ახლას უწყალო წისქილებია. იმ წინა სასეილო იყვიწყე, კარგი სეილი ქქონდისყე.

სეისი (N:Animal) scysi ვაცი. ფარაში ერთი არი, რო დანარჩენი იმას მეედევნების. მაგალითად, წყალჩი რო შაიდე სეისი, ფარა იმას მეედევნება.

სველი (A) sveli სველი. ბიჭი დასეველებულიყო, თოვლიჩი ჭანჭახებდა. სველ ტანისამოსი ბიჭს წაყვარე და ხმელ ფათუჩი წაყვარე; ერთ ქუაზე წყალ დაეასხამთ, მე შენ გეტყვი, რო სველი გინდა თუ ის კარა, რო ვმელაია?

სი (Num) si სპარსული سى si. ოცდაათი. ერთ სახლ იყო, თაყრიბან, ბის მეთრი, სი მეთრი, თაყსახლ დაედასოჯით, დანი დიდ სახლი; სიბაქი, ოზდაათი დიდ კაცი სი თაბაქ, სი არი ოზდაათი და ბაგი, დანი – ხან.

სია (N) sia სია. იქა სხედან ბიჭები, სიასა დაწერენ, სიდედრმა რა მოიგლიჯაო? ფული რაგდენიო? ცხორი რაგდენიო? იმას სუს სიას აიღებენ და ხაღლებიც რო უწვევიაყე და რაგდენ ხაღლ ყოფილან.

სიასათი (N) siyasati არაბული سياسى siyāsāt. პოლიტიკა. გაიდგომიან ისინი სიასათს.

სიბ (N) sib სპარსული سيب sib. ვაშლი. ქუჩაჩი წასულყოყნეს, თავით სიბეხაქი, ეს ვაშლები დეეკრიფაყე ჯოხსაყე.

სიბაქი (N:Top) sibaki იგივეა რაც ვაშლო-

ვანი. სოფელი ფერეიდანში, იგივე ვაშლოვანი.

სიბეზემინი (N) sibczemini სიბეზემინი sibzemini. სპარსული سيب زمينى sib(c) zamini. კარტოფილი. ნუხულოს დაეღერაღეთ ნამა და სიბეზემინს დაეჭრით და ტყემალსა და ჩაყვით; კარტოფილი რომელაია? ემასა სიბეზემინი დაედახით ექა, მიწასავალი შაქნების ქართულადა; რა-ათობას ეიქთ. არზი ქქნა, სიბეზემინისა ქქნაეთ, კართოფილსა.

სიბთორუში (N) sibtoruši სპარსული سيب توشى sibtorši. მიწავაშლა. სპარსულია, კართოფილის მსგავსი, ძმარში ჩაყვრიან.

სიბილი (N) sibili სიბილები sibilebi (N:Pl,Nom). არაბული سيب سابل sibil. იხ. დაქორდე ჩემ უღმაშეგსაყე, სიბილუა. უღუაში. ერთ იყო თავაზიანშეილი, რო სიბილები ქონდა დაგრეხილი, სიბილები. დაგრეხილი დიდ უღუაშეები ქონდა; კაცი ხო ხარ, სიბილები ხო დაეიდია!

სიბილუა (N:Pr) sibilua იხ. სიბილი. კაცის სახელი ფერეიდანში. ეს უღუაშეებ მაიტანიწყეო და კისერთ უქან შაქრიწყეო; სიბილს დაიდახიან. ისი გათქმულია, სიბილუა – თავაზიანთ სიბილუა; იმ თავაზიანშეილმა, ი სიბილუამა, ერთ სხო კაცი აიყუქანა და ჩუმად ემ თასაყე ჩამოიდა.

სიგანე (A) sigane სიგანე. ეგეთ ოთახსავეით არი. აღმათა დიდ ალაგი: შუაჩივა თაყვის სიგანე არი ორ კილომეტრიც; სიგანე და სიგრებ გურგალოა, ორ კილომეტრია; ისები ხო გომზე აკრეველს წივას, ანთებასათი. ესენი გამაიტანდეს და ოზოჩი გაყრიდეს და ან ქუჩაში. ბეჭურად, ბეჭურად, ემ ხაღიჩეგსაყე სიგანე შედა ბეჭურად!

სიგარი (N) sigari ფრანგული سگار sigār. სიგარეტი. ესები სუ შიდ-შიდი მისციანყე.

შიდ ლიტრა ვორცი, მერე სიგარი, იმიში თორაქი იყვისყე; ჩაის დროსხმენ და იტყიან, რო სიგარი ბეჭარმა, მაიზი და შირინი შეჭამე.

სიგარს მოღვა (V) sigars modva სიგარეტს მოუკიდა. მობრუნდა სოფლის ხარაზე, ჩაჯიდა, სიგარს მოღვა, ადვა და წამოიდა სოფლის ხარაზე; რო გინდა ჩეფური მოიღვა, სიგარი რო მოიღვა და ასანთი არ იყოს? – სარკეთია!

სიგრილე (N) sigrile სიგრილეს sigriles (N: Sg, Dat). სიგრილე. ჩემი ფიქრს მიეცემ ნიაგსაო და სიგრილე, სიგრილე, ნიაგი და სიგრილე საო და ბოლო-ბოლოს, აბა, რას გატყროთ და რას მივაღებთო?

სიგძე (A) sigcxe სიგძე. ემე ჯოხსა დიჭერდესყე ერთ ამ სიგძე და შოვადებდეს ემასა, აისრილეს ზემოთა და შამაიკრევედა და გაისრიადა; დიდთოფები ხო იყო, დაბმულეში, სიგძე ბეჭური იქონდა; ემხელა სისქე ჯოხი იყო და შიდი, რუა მეტრი, ათ მეტრი სიგძე,

სიზმარი (N) sizmari სიზმარი. მე სიზმარჩი ენახეო და მე მეგონა, რო წოყეანიაყეო; ჯერ ძილო, მერე სიზმარი. ჯერ არ დაწოლულხარ, რა ის სიზმარი გინდა ნახო?

სიმაი (N) simani ფრანგული სამასsimān. ცემენტი. კერც ხის ცილა, ნაცარი არევიანყე. ემით რო გალესიანყე, ეს სიმაისავით აჯობა; წმინდა კინეფეს ეგრე იმას იქმენყე და გააღებენ და სიმაი ჩაჰკირიანყე შიგა, რო მაგარ იყოს.

სიმთელე (N) simtele იხ. სიმთელით დაბრუნდე. ჯანმრთელობა, სიმრთელე. სიმთელით დაბრუნდე!; იონჯებს მაითიბეენყე და შამაიტანენდა და გაიღეწენდა და გერიოკაც აიყრებიან სიმთელით და წაწუნენყე.

სიმთელით დაბრუნდე! (V: Phras) simtclit daybrunde იხ. სიმთელე, სიმთელისა. დალოცვა დამშვიდობების დროს.

სიმთელისა (N: Phras) simtclisa იხ. სიმთელით დაბრუნდე. დალოცვა დამშვიდობების დროს.

სიმი (N) simi სპარსული سيم sim. მავთული. სიმი შოვადე/დენში ჩართე/.

სიმწკინტე (N) simçkinte ცხიმი. ემ ხორცს სიმწკინტე არა აქო; სიმწკინტე ნიშნავს ეს ხორცი რო ჩემთი მუუციაო, ერთ წიწკნა ემე არა აქო, ერბო. ჭლეს ხორცი, მარალი არა აქო. ჭლეს ხორცი მარალი არა აქ. ცხიმი არა აქო.

სინაბანდი (N) sinabandi სპარსული سينابند sincband. იხ. ფართუკი. წინსაფარი. ემაწილეფსა? – სინაბანდი არი, ფიშმანდი არი, ბეჩაგანა არი, მაიბა ფეესამოსია, ქუდია, ქოთი აქ, ჯირიყა აქ.

სინათლე დგა (V) sinatle dga იგვიეა რაც ნათელა. იხ. ნათლისთოლად. ნათელია.

სინათლეს სხმა (Msd) sinatles sxma სინათლის, ნათლის ფრქვევა. თავის სახედან სინათლე ასხამდა.

სინარი (N) sinari იხ. გულისპირი, გულისპირის ხორცი. ქათმის თეთრი ხორცი.

სინზდა (N: Ritual) sinzda სინზდად sinzdah. სპარსული سينزداه sizdah. იხ. სინზლის დაჭერა, სინზლის გადახდა. ნაერუხის, ახალი წლის, მეცამეტე დღე. ამ დღეს ყველა ერთი დღით გადის გარეთ და ერთობა. ცამეტე დღე რო ახალ წელსაყე გადაყე, სინზდას დაეძახით; სინზდაზე ხალხი გაეა, იმ დღეს სუყელა წაეა თარი და სარაგზე და წყაროზე და ქაპრიზების ძირზე და დასტადასტა ხალხი დასხდები.

სინზღის გადახდა (Msd:Ritual) sinzdis gadaxda იგივეა რაც სინზღის დაჭერა. იხ. სინზღა. დღეობა. ნოვრუზის მეცამეტე დღეს ერთად გადიან სახლიდან და აღნიშნავენ ამ დღეს.

სინზღის დაჭერა (Msd:Ritual) sinzdis dačera იგივეა რაც სინზღის გადახდა. იხ. სინზღა. დღეობა. ნოვრუზის მეცამეტე დღეს გარეთ გადიან ერთად და ერთობიან. *კამმეტი დღე რო გაეა ზაფხულსაყე, სინზღას დაიჭერენ.*

სინი (N) sini სპარსული سینسini. ლანგარი. ერთი სინიზე დაადეიანდა, მასალან, ორი შირინილა და ორი ია ყურუზენი იყო და ია ქიშმიში იყოლა და შიადგიან ქალაზუდ; ანსიც ერთ სინზე ხორბალსა დაყრის და არ ვიცი, წყალს დაიდევს და ერთ ფარჩას დაადემაეს და ერთ შამასაც ანთებამეს და გამაიტანს, იმიში ემ ახანძალს გარდაყრის თავზე ფულს და ემეფსა.

სირაბი (N) sirabi სპარსული سیرابیsirābi. ფაშვი. ცხვრის ფაშვი.

სირი (N) siri სპარსული سیر sir. ნიორი. მასალან, სირსა ყაზარი რო ჩაფყრიტყე, რამეს გაეკეთებტყე ქათამჩი, ვორცჩი, ემეფჩი აურევეტყე, ივრეა, სულ ადარა აქ.

სირი (N) siri სპარსული سیر sir. იხ. ფაშვი. ფაშვი. *ფაშვი ხო იცი რა არი? ცხვრის ფაშვი, რო იტყვიანყე, სირი ქქეიან.*

სისქე (A) siske იხ. სქელობა, სქელი. სისქე. *ეს თესლები წაეა მიწით ქემ. ემხელა, ექ სისქე მიწა მოა ზედ; ექ სისქე მიწა მოა იმ თესლებზე; ეს დედაკაცი რაქსისქე'რი.*

სიღინა (N:Top) sigina საღინო sagino. ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაქარში). ერთსა ქქიან სიღინა, ერთსა ქქიან დემანა. ერთსა ქქიან ლაჩინას მაზრა; კაი

ყურძენები იქონდა და სიღინო იქიან.

სიყმე (N) siqmc სიყმე.

სიყრმის მზიმეც (N:Phras) siqrmis mzimcev მოფერება, ზებია მეტყოლისყე; ჩემო სიყმის მზიმეც/თორელი! /

სიცოცხლე (N) sicoxle იხ. გაცოცხლოს ღმერთმა. ცხოვრება. *თეპრანის ქალაქჩი დაიწყეთ სიცოცხლე; როგორი ხალღია, რანაირად უნდა ზენდევი ქნან და სიცოცხლე; ემასაც დოუჭირა რაქთენი ყოლაში. ემათ შაყენეს და გააკეთეს საყეინო სიცოცხლე; დედას რათ უზხარ შინა, სიცოცხლეს დრო'რი.*

სიძე (N) siçe სიძე. სიძე – ყორის ქმარი, დას ქმარი; მეორე ღამეს, ქორწილის მეორე ღამეს, სიძე მაქუჩავს თავის ახლოებს, ახლოებლებს, მის თაიე უნდა და უყარსყე, წაიყვანს.

სიხე (N:Top) sixe ციხე. ერთ ალაგსა ქქიან, რო ქქერიმ ხანთან შუდლი ქქონდათ და ქართველები დაციეგეს.

სიხი (N) sixi სპარსული سخس six. იხ. ასიხებს, კულისგასიხება. შამფური. სიხი იცი! – წოდზე რო შამაქემენ წოდეს; და წაიდა და თქო: ამა სიხი მოფთხოვოო, შაიად დაიმიწყებდიყო.

სიხინთი (N) sixinti იგივეა რაც თუნის კაცი. ცეცხლფარეში. *მინმე რო აბრენი შესულა, წინ შემას მაიტანდეს, შავსიხინთია – გამავედბოდეს და გაბოდებდოდეს.*

სკინტლ-მინტლო (N:Play) skinl mintlo სკინტ მლიტლო skint mlitlo. სკლინტ მინტლო თამაშობა არი, მაიკეცეობა, თავს მიკუელებდა კედელსა და ორი ჯგუფი შაიქნებოდეს; სკლინტ-მლინტ! სკლინტ-მლინტო არ ვიცი რას ნიშნავს, ეს სკლინ-

ტი ჩონ ვამბობთ ჩიტის სკლინტი /თორე-ლო/.

სლუკ-სლუკი (N:Voice) sluk-sluki ვირის ხმა. სამ ხმას იძლევის ვირი: ყირის, ყრო-ყინებს, სლუკ-სლუკებს.

სოჯალი (N) sojali არაბული السواالي. შეკითხვა. დადგეს, ერთი სოჯალი მაქ, თაბ-სთან ვიიბნაო.

სოვი (N) sovi თურქული. იხ. ფოშტი. თაობა, ჯიში. მე შეჯავრების, რო წინანდელი სოვი თავლების და ძელი სიტყვები და საქმები დასაწერი დაჯარების და რა უნდა ქინდეს.

სოთუნი (N) sotuni სპარსული سوتون. ბოძი. ასლან, ბოძის უკან დავსხდითყე, სოთუნი.

სომახფალუნი (N) somaxpaluni სომოჯალუნი somoQaluni, სომაფალური somapaluri, სომოხფალუნი somoxpaluni. სპარსული سومآقالان. საწურავი, ცხრილი. ბრინჯი ჩაძწურავ, სომახფალუნია ჩაძწურავ; პარსელები სომოხფალუნსა ვპარობდეს, ჩონ ვიძახოდით, რო საწურავი; ემები გოქ, სომოხფალუნები, იქ ჩუკასხამთ და ვედრას შეუდგამთ ძირზევა და გაუხსნათ ველითა.

სომეხი (A) somexi იხ. სომეხი. სომეხი. სომეხიც ნამეხია, ქრისტეანები ნამაი ხალღებია. ერთხელა სომეხებმა უნდოდაყე, ზიდი გადაადგან; ერთ ქართველს ერთი სომეხის დედაკაცი შეეწონა.

სომეხი (A) somexi იხ. სომეხი. ქრისტეანი. ჩონ ეიტყვით, დავდარდეთო: მე სომეხი, შენ მუსულმანი, სომეხი გინდა თუ მუსულმანი?; რას აქნევ, კაცო, რათ უნდა შადროთ შენა? ანსი სომეხი დედაკაცია, სომეხია. მუსულმანი ხარ შენა!

სომეხის კალო (N:Phras) somexis kalo კაცის მეტსახელი. სომეხის კალო იცით? – ჩვე-ნა რასაც მოვითბავთ, მოიტანთ, კალოზე დავყრით და ველოღებთ ნიავსა ზო, კალოსყენ გარეთ არ გაიღეს და სომელები [სომეხები] კალოს შუაში დაყრიან და საითაც ქარი, ნიავი მოდის, გამანიავებენ. ეს ადამიანი სომეხის კალოსავით ჩემთან შეგომარია და მტერთანაც შეგომარია, საიტყენაც ქარი წავა, შეედევნების. აი, ეხლა როგორც ვინც მეტი ფული მიპაქეს, შეედევნების/თორელი/.

სომეხმაო სოფელი უძაღლო ნახოსო, უჯროხოდ ივლისო (V:Phras) somexmao sopcli uzaglo naxoso uʒoxod ivliso ანდაზა /თორელი/.

სომი (N) somi სპარსული سوم. ჩლიქი.

სომხურ ტინები (N:Top) somxur [inebi სომხურ ტინებში somxur [inebci (N:Dat,Shi). ადგილის სახელი ფერეიდანში. აი, თუ კარგა ავა ის მაღალწერითა, გაუა ზელინგიას წერითა გოხოზეს იქით, გახეტილი არი და შავა სომხურ ტინებში; აი, სეარცხელი, კბილანა, ისი. ის სომხურ ტინთუკანია და ჩამოაღა. მე რა ვიცი, იქითლა გადახსვერეტ სომხეფს, იქით სომხური სოფლებია.

სონაღა (N:Top) sonağa ადგილის სახელი თორელში. სონაღა ზევით არი, ვიცი დიდ წყალი გამოდის /თორელი/.

სორაღზე წასვლა (Msd) sorağze çasvla თურქული سوراغ. იხ. სორაღის ქნა. სამებრად წასვლა. წაბდა გელის სორაღზე, გელის სორაღზე, გელიანთასა; რასითი არ მოდის სორაღზე მემეშელოსო?; ემე შასხედით ცხენებზეგაო და წადით ემ სორაღზეო და ეს ყორო მონახეთ და მაყუანეთო.

სორაღის ქნა (Msd) sorağis kna იხ. სორაღზე წასვლა. კვალში ჩადგომა, ძებნა. რო-

გოვო ყვინშაო, ეხლა რაქთენ წელიაო, რო თავის შვილიო, დიდ ქალიშვილი, ღოუ-კარგაო და არცროს სორაღი არ უქნიაო!

სოფელი (N) sopcli მარტყოფი (ფერეიდუნშპარი). ეხლა ჭერეიდუნშპარი, იმიშინ სოფელ დაძახოდე; ჩონ ირანში, ჭერეიდანში, ჩონ მარტყოფია, სოფელ დაძახით; სოფელჩიგ რო ქართველები ამოსულან, ცხრამმეტი შვილი ყოფილან და ცხრამმეტი დონგადაც სოფელი გოყოფოყე.

სოფელი ვნახე უძაღლო, შიგ გავიარე უჯოზო (V:Phras) sopcli vnaxe uჯაღlo šig gaviare uჯოxo ანღაზ. /თორელი/.

სოფლის ძირი (N:Top) soplis jiri გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში).

სოღანი (N) sogani ხოს სახეხი მსხვილები-ლა ხერხი.

სოჰბათი (N) sohbatl არაბული صحبـat sohbat. საუბარი, თქმა. ჩემ მამას მღვდითა ეს გაფები არ უნდა სოჰბათები იყოს. რაათი ეგრე!; ჩონ უნდა სოჰბათი ჭოქოთ; ჰა, ეს ზელა გაიგე თქონ, ბევრი სოჰბათი ქნილა.

სოჰლი (N) sohli არაბული حلـ solh. ანდერძი. სოჰლი უყო /უანდერძა/; ახუნდი მაიყვანა თავჯერმა და, რაძლა რო საქონელი ქქონდა, სოჰლი უყო ემ თავის კაცს, რო ღოქტორათ გახდომილიყო.

სრელი (N) srcli სერელი. მიწის ნაკვეთი ყანის სიგრძეზე, რომელსაც ერთ ჯერზე ამუშავებენ. მიწაზე რო დასრელი და სრელი, იტყვის ეს, კაცი იტყვის: ეს სრელი მე მამიყრია და ანს ერთ სრელიც შენ მამიყარე /თორელი/.

სრელი (N) srcli სერი seri. სერი, დამლა. სრელი – შენ ცხვარი გყავ, მეცა მყავ, შენ

შენებურ ნიშანს დაიდებ, აი, ჩაჭერი ეიქა. ექ ჩაჭერი.

სტინ-ნაღარა (N) stin-nağara სტირ ნაღარა ştir nağara. იგივეა რაც ისტირ-ნაღარა. იხ. ისტირი. სტივირ-ნაღარა. წაიყუნა ის დელაკაცი იქა და გერიმ იქა შიდი დასტი სტინ-ნაღარა დაიქარად თელ სოფლის ხალხი აწივა და ქორწილი დაიჭირა; რაქთენ ჯეილი და ყორი და ჯეილები და ესებ შაქურღებთან და სტინ-ნაღარას ღოოკრევენ და ემას აიღებენ და წოლღებენ იმ ყორსა; მოიდეს და ქორწილი დაიჭირეს, ქორწილი დაიჭირეს და შიდი დასტი სტირ-ნაღარა დაკრეს და ყორი მოოყენეს ეს ბიჭსა.

სტუმარი (N) şumari სტუმრად şumrad (Adv). იხ. ყონალი. სტუმარი. სტუმარები რო მოელუნეე, ბეჭერი მოყაეე სტუმარი, და რო მოყაეე, სათულესაც მოუტანენეე, სათულესა – ფული; სტუმარს სტუმარი სძულს, მასპინძელს – ორისთეე; ქორწილი ერთ ღამე გოქ, სტუმრეფსა ღოოწერაე-თეე, ემეს რას ეტყითეე – ქართე? – გაუგზენითეე; ორმოც დღეს ექ შავინსავთ და სადილსა და რამესა ვაჭმეეთე და ჩონ ყონაღად, სტუმრად იყაე; ემამ ძან შეწუხდა და მეორე ღამეს სტუმრად იყნეს, ემამ მეორე ღამესა კაი ტანსაცმელი ჩაიცო და კაი ბარანიც წაიკრა და წაეიდა სტუმრად.

სტუმარმოყვარე (A:Pseudo) şumarmo-ğvare სტუმარმოყვარე. ეხმარებთან ერთმანერთს, ჰა, ძან ეხმარებთან ექა და სტუმარმოყვარე არიან; იქითეე ჩამოღან ექ და ემ სტუმარმოყვარე ხალხის ფული მიყაე; თუ საღომო დროს შემეგეყარა და გითხრა: წამოდი შინა, უნდოდა წახიდე, თუ უთხრიყე: ვერ, თუ არ წაყეებოდი, ვინებას დავიწყობდა, თუ კელყარიადი 'ყო, სტუმარმოყვარი 'ყო.

სუ (Adv) su სულ, მთლიანად. ამაშინ ხო

ბარყი და გააზი და ბანჯა და ქულერი და ესეები არ იყო, სუ ემ ცეცხლით იყო და თორნე და კოჭობა; მოჯიო და ეს საქონელი სუ შენაო და ყორი – მერო; ქორწილები იმაში ზამთრის იყვისყე, სუ ზამთრის იყვისყე; თითონაც გმირ იყო დაშქესანაში და სუ ფერეიდანში.

სუ (Pron) su იხ. სუყელა. ყველა, ყველაფერი. სუს ვიცნობ, სუც მე მიცნობს; რაც დაშქენელი კაცი იყო, სუ დაიჭირენ, წაიყუნენ; ოთხი ყორი მყავ, ოთხიც ბიჭი. დამიქორწილავ სუ, ყრები გამიგდია, ბიჭებიც დამიქორწილავ; სულა ფარსი ამბობენ.

სუ რამე (Pron) su rame ყველაფერი. კალა გოქ, სუ რამე გოქ, ბაღე. აღანაც ხორბალი გოქ; ჩონ ზენდევი ნამა იყო, სუ რამე ნამა იყო; ერთ რამეს წოლეებენ პარ თითო, მასალან, თელა, ფათუ, სუ რამეს წოლეებენ.

სუკი (N) suk'i საქონლის ზურგის ნაწილი. სუკი – ხორცი, რომელიც საქონლის ზურგია.

სულათ გაყოფა (Msd) sulat gaqopa სულზე გაყოფა. პროდუქტის ან ნივთების ერთად მოგროვება და სათითაოდ გაყოფა სოფლებზე. ჩონთან იყო სულათ გაყოფა, როსაც ომი ვლებოდა ემ სოფელში. ყველა, მისაც რა ექონდა, მაიტანდა, დააგროვებდეს; ყველა, მისაც რა ექონდა, მაიტანდა, დააგროვებდეს სულად ყოფდნენ, გააყავითო, სულად გააყავითო, იმისთი ვიძახით სულად.

სული (N) sul'i სული. აქ ისეები იყნეს სუ გულით, სულით ქორწილი ჩატარეს, კაი ქორწილი იყო; მის სისხლითა, მის სულითა ყაყარობა სიხეს თარი გამწონდა.

სული (N) sul'i სუნი suni. სუნი. ემას სული აქ და ემას სული არა აქო. სული აქ ემ საყვეს, ემ საჭმელს, ემ ნიორს ჩონ სულს ვეძახით; ეხლანდელ ხორცებს ხო სული არა

აქ!; არ ვარგა ის პაერი, სუნი აქ, სხონაირი სუნი აქ.

სულიანთ ყიშლალი (N:Top) suliant q'islag'i ადგილოს სახელი ფერეიდანში.

სულიკას ქობი (N:Top) sulikas kobi გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპარში).

სულის ადინება (Msd) sulis adincha იხ. აღაფობას ღამე. ცხონება. სული აადინე – აც ხოენო; აღაფობას ღამე იყო, მასალან, სული აადინეო.

სუნი (Pron) suni სუნაღამც sunagamc (Pron:,Erg,Gha,C), სუნივე sunive (Pron:,Vc,Nom). ყველანი. სუნი მოსულან, ერთ მეაბონოს შავირდია, ერთ ქაჩალ ბიჭია, ანს არ მოსულა; ჩონ სუნივე გაეჯავრდით და ვთქით, რათი ბოინელები ეგეთს იქმენ და ეგეთს იქმენ და ესეები; ეს საქმე არა ექნაო, თუ ესროლო, იტყის, რო უნდოდა მე მამკლასო, და იმიში მოადა და სუნივეს მოგუკლავს, გოგეწვევებავსო; ოთხი ძმანი იყნეს და დედამთილი და მამამთილი და ოთხი ზალნი ვიყნევიით და სუნივენთაც ყმაწილები ყვანდა.

სურა (N:OLD) sura იხ. ნიტრა. სურა, თიხის პატარა ვიწროყელიანი ჭურჭელი /აფუსი/.

სურათი (N:New) surati არაბული سورت surat. იგივეა რაც თავ-პირი. სურათი. სურათი ეგრე შამოსულად იტყიან; ესი ჩემი პაპა წასლა-მოსლა ექონია, სურათები ექონისყე, ის სურათები ექ მე არა მაქ.

სურის მიცემა (Msd) suris micema სური მიცევი suri miyce (V). სპარსული سور sur. სტუმრის მოწვევა, დაპატივება. სური პარსულია – ხალხის დაპატივება.

სურმა (N) surma სპარსული سورمه sorme.

იხ. სურმადინი. თვალის საღებავი. *თოლუბი გაქ სურმა-სურმა; თოლუბი ქონდა სურმა წარბები ქონდა სურმა-სურმა.*

სურმადინი (N) surmadini სარსული سرمدان sormedān. იხ. სურმა. სურმის მოსამზადებელი ჭურჭელი. *ნუშის გულს დებენ, ცეცხლს უკიდებენ, სოლი ქუჩღებოდა, ბოლუბს აქუჩავებდნენ სურმადინსი, მილით შივ იყო და თოლუბზე უზიდავდნენ.*

სუსტილის დასწავლა (N) susṭilis dasṭavla გულღონება. *თავის მამალა რო მოკდა, ემამაცლა სუსტილი დასწავლალა, ჩემ მამამა, და იმამაც მოკდა.*

სუფა (N:Animal) supa გაუხუნდავი მუტრუკი. *მუტრუკია და მეორე წელს შაიქნების სუფა. სუფა რო უნდა ეს დაამწყო. რო დაამწყოფ, იმას უნდა დაადგა თავისი ფალანგი; ეს სუფაო, სუფა რო ჯერ არ ღოუწყობეფ, რო ჯერ ვერ შაიჯღომიან და ჯერ სააჰლანეს ვერ იტანს; დაჰჭირებს ბიჭებმა და ემ ყოლამ რე ზა ბატარა ბიჭ იყო, შასეს ემ სუფაზე.*

სუფთა (A) supta იხ. წმინდა წყალი, გასუფთავებული წყალი, ზელა. *სუფთა. სუფთა წყალი და წმინდა წინ იყო. ერთ კაცი იყო, ჭურჭლით ავსებდა და ვაშლოვანსა მოიპქონდა; ბოინელნი იფო ფაქი ზა ხალღებია, სუფთა: დაგვა-დაზეტა იციან გარეშამოსი; ერთ რაგდენ სუფთა ნაჭერიცა გავრეცხით, გავასუფთავით და აიტანითეფ და ემ გომებზე გავშალით, სუფთა ალაგზე გავშალით ეს თეთრი ნაჭერები.*

სუფრის აკრეფა (Msd) supris akrepa იხ. სუფრის დაგდება. სუფრის ალაგება. *რო შაიჭმევის სუ რამე, მერე სუფრა აიკრეფების /დაშქესანა/.*

სუფრის დაგდება (Msd) supris dagdcha იხ. სუფრის აკრეფა. სუფრის გაშლა. *სუფ-*

რა დაგდო; რო შაიჭმევის სუ რამე, მერე სუფრა აიკრეფების /დაშქესანა/.

სუქანი (A) sukani იგივეა რაც მუსლუკი. იხ. სქელი. მსუქანი. *ემ ყოლამ რე ზა ბატარა ბიჭ იყო, შასეს ემ დიდ სუფაზე, სუფა, დიდი სუქანი, მაღალი იყო, გოომეს და გაფრინდა სუფამ; ღუმანი – სუქანი კაკიკი იყენეს, სუქანი ხალღი და ღუმა პირიტყის ემე არი, ცხორის, ცხორის ღუმა, .ა და იმაზე ღოორქმენ ღუმანი.*

სუყელა (Pron) suqela სუყელაზე suqelazc (Pron:Zc), სუყელამლა suqelamga (Pron:Erg,Gha), სუყელანი suqelani (Pron:OldPl,Nom), სუყელასყენ suqelasqcn (Pron:Dat,Yc). იხ. სუ. სუყელა. *აღგების, წაეა და ანქ შატყობინეფს სუყელას. ესენი წაელენ და ბაღვასა და ბეჭედსა და ერთი სათის უყიდიან; ეს წყალი სუყელას მიადგების, თელ ქეშტი მაირწყვის; ევენახი, ბალი, ოფფი – სუყელა უნდა იმ დღეს მოძრწყოთ.*

სქელი (A) skeli *სქელი skili. სქელები skelebi (A:Pl).* იხ. სქელობა, სისქე, სუქანი. *სქელი. მერე ცომი გააკეთის გრეალი და სქელი და დასისყე ცეცხლში, რო კარგათ შეიწოს, იმას ქქიან კუტი; კუტი მივრეხილ-მოვრეხილია, ერღვან წნიკი, ერღვან სქელი; სქელი, ემზელა სისქე ჯოხი იყო და შილი, რუა მეტრი, ათ მეტრი სივძე.*

სქელობა (N) skeloba იხ. სქელი, სისქე. *სიმსუქნე. ჭლუ ელა ნამაია, სქელობა ყრალია.*

სყიდვა (Msd) sqidva სყიდობს sqidobs (V), სყიდობ sqidob (V:Sg,2,Prs), სყიდობლეს sqidobdes (V:Sg,3,ConjPrs), სყიდულობლეს sqidulobdes (V:Sg,3,ConjPrs). იხ. გასყიდვა, სყიდული. *ყიდვა. სყიდობენ მიწას; მინაც გითხრასო, რო რათი სყი-*

დობ ემასო, სად მივაქვს, ნუ გააკირე-
ბო; პური სუფრაზე და მავიდას სუფრაზე
იხანას დაბეჭდინეს, რო ყმაწილებმა ის-
წავლონ და ეხლა იმ სუფრებს სყიდობენ.

სყიდული (Ptcp) sqiduli იხ. სყიდვა. ნაყი-
დი. სყიდულა. ეს ფეკსამოსი სყიდულა.

სცემს (V) scems სცემს. ნახა ერთ თვეში
ეკლო. უთხრა, რო რათ ჩაგეარდაო და სცა
იმ ბიჭსა; სცისე და დაიღალისე, დაჯ-
ღისე, რო დაისენოს, გერიე ადგეს სცეს;
ქურთებს იჭერდიანე, ეს ჯარი სკაცად
წაყვანონ, და სარბაზად წაყვანონ, და
დაიჭირიანე სციანე: შენ მოკობრე ხარო.

სხედან (V) sxedan ცხოვრობენ. ეს ქართვე-
ლები, რო ამ ალაგზე სხედან და ცხოვრობენ,
ზენდების იქმენ; ქერიმ ხანი ზანდი და ერთ
ორ-სამი ეგე სხილ კაცი ექვ ქაპრიზენა
სხლომილან.

სხედან (V) sxedan იხ. ჯდობა, ჯგობა,
ზის. სხედან. აი დღეს სუ ესხლომილგართ
და ბაიტა რამე არ გაგვიკეთებიაო; გულზე
ეცხობის: ქენ სხედხართ ჩონ საკლინა და
ეს ჩონ დაჯდობა გულზე გეცხობისე, გი-
ყუარსე.

სხილ-ხურდა (A) sxil-xurda დიდ-პატარა.
შაქურდეს ელა სუნიენი სხილ-ხურდაანთ;
სხილ-ხურდა გამოიდალა და ჩაეკითხედა
და ქამ-ქამ უყიდითედა.

სხილთაგი (N) sxiltagi ვირთხა. სხილთაგი
ციცას გამოუღებებს.

სხილი (A) sxili მსხვილი. ბელტავსო, თოვ-
ლი რო ბელტ-ბელტი სხილი იანი, სხილი,
სხილი თოვლებია – ბელტავსო; ერთ ტე-
ვალზევა წრილებიც არი და სხილი; სხი-
ლი კარტოფილზე ვიჭყით, სხილ თითები,
ვაშლი; ერთ ტევალზევა წრილებიც არი
და სხილი.

სხილი (A) sxili მოსხილი mosxili. დიდი.
ბიჭები სხილებია და ორი გოგო ბაბტები;
ზოგი გოგონდება, ზოგი არ ვიცი, ჩონყე
სხილები იციან, ჩონ ბატარები ვართ ჯერა,
ცოტა განათლებები გოქ ზოგსა.

სხილი (A) sxili სხილები sxilcbi
(A:Pl,Nom). დიდაცი. უფროსი. ერთმა-
ნერთან ემ სხილებთან ელა მაშვერათი
ქნიანე ემ ხურდებმა; შაქურდეს ქართე-
ლებმა, ემ სხილებმა და თქეს, რო თაყაზა
ექნათ, რო შიდი ქელასი მაიტანონ ექა.

სხილი ხალღები (A). sxili xalgebi იხ.
სხილკაცი. პატვისკეში, ავტორიტეტის
მქონე აღმინები. მე გამოვიყო სხილი ხალ-
ღებსაყე, რო უთქომე: ეს ჭაო შუა დუნია
არიო. ესო შენი ადგილი ელა შუა დუნია
იყოსო; ეს სხილ ხალღები, ქართველები,
იქი სხდეს, ანქ სუ ქართველები იყნეს.

სხილკაცი (A) sxilkaci იხ. სხილი ხალღე-
ბი. დიდი კაცი. დიდებული, ავტორიტეტის
მქონე. ქერიმ ხანი ზანდი და ერთ ორ-სამი
ეგე სხილკაცი ექვ ქაპრიზენა სხლომი-
ლან; ჩონ მამებსა რა ჯურად უცხოვრიაყე,
როგო უშუღლიაყე, სხილი კაცები ყოფი-
ლან, არმისთი თავი არ მოოხრიაყე.

სხილმარცვალი (N:Plant) sxilmarcvala
იგივეა რაც ფურის ძუძუ. ვაზის ჯიში.

სხილფეხობა (N) sxilpexoba იხ. ხურდა-
ფეხობა. მსხვილფეხა საქონელი.

სხო (Pron) sxo იგივეა რაც ცხო. სხვა. თქო,
რო ნამაია გამოაღიმოყეო, მინაც ემ სხო
ოთალებში წვანარო, რო ქენიზები იყნენ;
სხო თაჯერებიც იყნეს, რო ემათთან ერ-
თგან მიდიოღეს.

სხოჯურად (Adv) sxojurad იხ. სხოჯუ-
რი. სხეანარად. პარსულადაცა სხოჯურად
იბნებენ. ქართულათ არ ამბობენ; არც ქარ-

თულათ, ქართულათ სწორად იუბნებენყე, და პარსულადცა ეგეთ სხო რანგზე, სხოჯურად იუბნებენყე, სხო რაყამზე; სიბაქელეები ჩუღრუთელუბისათ და სოფლელუბისათ არა ლაპარაკობენ, სხოჯურად ფიქრობენ.

სხოჯური (A) sxoḟuri სხოჯურა sxoḟura (A). იხ. სხოჯურად. სხვანაირი. ამ წინ წისქილი ქუასი იყო, ქუა და წყალი, წაბლბლით ანქ, დავკბეკლით და მოიტანლით, ეხლად ანგეთი აღარ, სხოჯურ წისქილუბია; იმაშინ რო გადაიცივალყე, იმ დროს წაიღებენ და მათშორებენ, ა, ექ სხოჯურა წესია.

ტ

ტატი (Msd) [aati იხ. ტატუა. ტატი. ემაწილს ველით რო მაკიდეფს და თაეის ფეკით უნდა იაროს, ტატი, ტატიო. დელა უკითხავსყე: ტატი, ტატი – ფევის ჭიაათი.

ტატი, ტატი, ფევის ჭიაათი (Interj:Ritual) [aati, aati, peQis čia ati პატარა ბავშვის ფეხის ადგიმის მისამღერი სიტყვებია.

ტაზოკა (N:Animal) [azoka იგიევა რაც ტეილალი. აქლემის ნაშიერი. /ახნა/.

ტალაღ-ტულაღი (N) [alag-ṭulagi იხ. ტალახი. ტალხი. აფტაფა წეეკცეია და დღლილიყო და ის ტალაღ-ტულაღი მიეზავთაე-პირზევა და.

ტალახი (N) [alaxi თიხა. დედაკაცები ტალახს ზელდეს, მამკილეს და შამიყვანეს შუაზეგ და ტალახი მაზელინეს საღოძომლი; ჯერ თიხისა იყო, პირველა ტალახისები იყო, ტალახის ბადიები იყო ქართულად; ტალახის კოჭობა მე ენახე და პა, კოჭობები იყო; წყაროსაყე წყალი მაიტანიანყელე, ლულეები ხო არ იყვისყე, კოკათთა, წაიდ ტალახის კოკებითა.

ტალახი (N) [alaxi იხ. ტალაღ-ტულაღი. ტალახი. ანინი, მანინი, ღმერთმა მოქწეს ტალახი, აღარ გუინდა გორახი; პირველად იგრე იყოს, რო ის მიწა არ უნდა ტალახი იყოს, უნდა მშრალი იყოს, რო ბარმა არ იკრას და გაღონოს ბარეაჩი; იანი ტალახი გუნდა და ვმელიანობა – არა.

ტალი (N) [ali ერთგვარი ქვა. ტალსავით მაგარი მაწონი შადგება, თუ ქოთანში შეაღულეუბ და რძესაც ცოტა მეტს ადულეუბ.

ტანი (N) [ani სპარსული tan. ტანი, სხეული. ამამ წამოიდაო, პერანგი გაკკრა და პერანგი და ტანი გოხოზაო.

ტანტალანი (N:Pr) [an|alani შტო-გვარი თორელში.

ტანტალი (Msd) [an|ali ჩვილის ტატი. ბავში ატანტალე.

ტაბიკი (N) [apiki ტაბიკი [abiki. ტაბიკი. მერე ვეტიყი ტაბიკს როგორ დაამზადებენ. მეტსა ხელით დავამზადებთ ემ კავეფს, ხელის ექით-ექა; უღელი არი, ემე ტაბიკია, რომელიც რო მაბა ბაწართა, ის აპირე დოიბახით; აი ეხლა ტაბიკების გადასაბმელი თასმა რომ არის, იმას რა ქვია? – აპირები.

ტარ-კირისთავი (N) [ar-kiristavi იხ. კირისთავი. კვირისთავი. ეს ტარი და კირისთავი ერთ ჯოხია, ერთ სხო ჯოხს შამოაცომთყე ზედა, ტარ-კირისთავი; ტარკირისთავი – გავაჯუჭტებთ და ამოვხობ დოულასა და დავძახებთ.

ტარება (Msd) [areba ვეტარავთ vataravt (V:Sg,1,Prs), ვეტაროთ vatarot (V:Pl,1,Conj II), ეტაროს etaros (V:Sg,3,Conj III). სიარული, სეირნობა. ემაწილეფს უყორსყე ტარება. ვეტარავთ ვისეირნავთ; მოხოლ, წაიდეთ, ვეტაროთ: არა მგონია, რო მიწმეს ემდენი ეტაროს /დაშქესანა/.

ტარი (N) [ari თითისტარი. ცხვი გოქ, საღერღელი გოქ, კოჭბეები გოქ, ტარი გოქ, ჯარა გოქ. ჯარა ჩემ წინაპრებისა, ჩემ დიდღედასი, რამე მამიტანია სახლი; შუაღმომამდი დაჯღიან, ტარი ასთის, ერთმა წინდა შაქნის, ერთმა სხო რამე.

ტარტლი (N) [ar|li ტარტა [ar|a. იგევა რაც ქენბედი. იხ. ჩირქიან-ტარტლიანი.

ტარტლი. ცხვრის ღუმაზე მიკრული კურკლი ან სხვა ქუჭყი. ტარტლი მუცელზე შეეკიდების და გამაგრდება.

ტარულას მაგარი (N:Top) [arugas magari გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ტატიავება (Msd) [atjaveba ტატიავობს [atjavobs (V). ახალეხნადგმულის სიარული. ბავშვს რომ ხელზე მოჰკიდო და ატარო.

ტატუვა (N:Top) [atuva გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ტატუა (Msd) [atua ატანტალე atantale (V:Sg,Aor). იხ. ტატი. ტატი. იყი რას ნიშნავს ტატუა? ტატი, ბავში ატანტალე.

ტახი (N:Animal) [axi ტახი. წაიან. სადაც რო მიდიან, ვადეიდენ იმ მხარიდან. მოასწრობს კაცი, მა ღორს როგორ კლავს ტახი ღორს?; ეს ტახი რო ბოლოზედ მოეკაკალთ ერთი თვეს უკან, რომ ესროლა, რო ესროლაყე ბიჭებს, ეს შასულიყო ტყავჩი და არ ჩასულიყო ქონჩი.

ტახი (N) [axi ეში.

ტახიან კბილი (N) [axian kbili გამრუდებული, ვადიდებული კბილი. ტახიან კბილი – წინა კბილების გვერდი კბილები რომ უფრო გრძელია, ვამპირესავით.

ტახტახი (Msd) [ax|axi მატახტახებს matax|axcbs (V:Sg,3,Prs). კანკალი. მატახტახებს.

ტახურ ჰოსეინა (N:Pr) [axur hoseina ადამიანის მეტსახელი. ჩონა ჩულურეთს ბიჭი გყუანდა: ტახურ ჰოსეინას დაიძახოდე. ტახურ ხო იყი რას ნიშნავს? ტახები აქს იმას და ორი სხილი კბილი ჰქონდა და ტახურ ჰოსეინას ეძახოდე.

ტევალი (N) [evali ყუძნის მტევანი. ტევა-

ლი, რო დეეტყო, იმაზღა მაკრატელი, წაი-
ლუნ და როშელ კაბსაც, კაპეზი, არა აქ ყურ-
ზენი იმას, იმეფს მოისჭრთან; ერთ ტევალა-
სავით შეეკიდება და თუ იმას ენახეთ და
მევესწართ, იმას დაიჭერთ და მოიტანთ,
ჩაფერთ კიდე ასაქ ქენდუნანი.

ტევალი უქნია (V) [cvali uknia მომწიფ-
და ყურძენი. ტევალს გაი ზიდაძს, რო ნახა
წმინდა-წმინდა მარტოლი აქ, მამინ იტ-
ყიან: ტევალი უქნიაო, იქნობაძი არ მო-
წეულა, ყურაა.

ტეილარის გორა (N:Top) [cilaris gora გო-
რა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრი).

ტეილალი (N:Animal) [cilaḡi თურქული
қылайdeyläq. იგივეა რაც ტაზოკა, კოზაქი.
აქლემის ნაშიერი. აქლემის ბარტყსა ჩონ
ვიტყით ტეილალი, ამსეზი ტოზოკად და-
ძახიან; ეზლა არ ვიცი, ტეილალი წორია,
მართალია თუ ტოზოკა? რომელი მართა-
ლია/მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)?

ტელეფონი დაცხე (V) [teleponi daycxe
იგივეა რაც ზანგის დაცხობა, ტელეფონი
ეკარ. ტელეფონზე დარეკე.

ტელეფონი ეკარ (V) [teleponi ykar იგივეა
რაც ზანგის დაცხობა, ტელეფონი დაცხე.
ტელეფონზე დარეკე.

ტერალი (N:Animal) [terali იგივეა რაც კო-
ზაქი, ტოზოკა. კოზაქი. აქლემის ბარტყსა
ჩონ ვიტყით რო ტერალი, ამსეზი ტოზო-
კად.

ტერეტი (N) [tereli იგივეა რაც ტრეტი,
ტეტრი. მტრული. აქ ვიტყით – ტერეტი
/დაშქესანა/.

ტერტერა (A) [tertera იხ. ტერტერობა. ბევ-
რის მოლაპარაკე.

ტერტერობა (Msd) [terteroba ტერტერობს

[terterobs (V:sg,3,Prs). იხ. ტერტერა. ბევ-
რის გაუგებრად ლაპარაკი. რასა იტერტერო-
ბო?

ტეტრი (N:Bird) [etri იგივეა რაც ტრეტი,
ტერეტი, კრეტი. მტრული. ტეტრის კეერ-
ცხი, მინე გვიან ენა ამბილოს /თორელი/.

ტვინი (N) [vini იგივეა რაც ტინი. ტვინი
/ღმუქესანა/.

ტვინის შაჭმა (Msd) [vinis šačma ვინძეს
შეწუხება. ტვინი შამიჭამა.

ტიკი (N) [iki ტიკი. იყენებენ ერბოს ჩასა-
ხმელად. ტიკი იცი რა არი? ჩონთან ერბოს
ასხამენ შიგა; ჩონთან იტყიანყე: მე უშეფ
ტიკსაო და ტიკი აღარ მიშეფსო; ჩადა
წყაღრი, რო ტიკი ამბატანოს. ტიკს შამა-
ხეა და ამბაყე შამახეა.

ტიკინა (N) [ikina იგივეა რაც კუკუნა. თო-
ჯინა.

ტინტუკანი (N:Top) [intukani გორა მარ-
ტყოფში (ფერეიდუნშაპრი).

ტინი (N) [ini კლდე. პა, ჩუღრეთსა ჩონ
ვიყნევითლა და სოფელრიგაცა ეს ბატონო,
ეს ემის მამანი და ერთი თა ტინი ემ სო-
ფელის შუაზედა, ჩუღრეთის შუაზედ იყო.

ტინი (N) [ini იგივეა რაც ტვინი. ტვინი. პი-
რიტყს თავჩი ტინი აყე; შირსაც წახოლ,
ეტყიო, რო იმაში შენ თავი გაგიშეფსო,
ეს თავის ტკივილიო, რო ერთ აღამიანიო,
რო იმისყე ნაჭარმ აღამიანი თელ ღუნიაჩი
არ იყოსო, იმის ქაღლას ტინი შამჭამო /
მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

ტინი ქუა (N) [ini kua მაგარი ქვა. გერიმ
ჩაირბენავე, ჩახოლ ანქა, ანქ ერთ ტინსავით
არი, რო გონია ტინი ქუა იყოს.

ტინიანთ გორა (N:Top) [iniant gora ტი-

ნინა გორა (inian gora. ადილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაქრში). ტინიანთ გორა გოქ ჩენ.

ტინიანთ წყარო (N:Hydr) (iniant çqaro წყაროს სახელი თორელში.

ტირილზე დადგომა (Msd) (irilze dadgoma ატირება. დადგეს ტირილზე; ემ ძმამ დადგა ტირილზე, რო მოდიო და რაც რომ გოქო და არა გოქ, შენი იყოსო და არ გაიყარნეთო, ერთათ ვიყოთო!; ემ ბიჭმა დადგა ტირილზე, რო რათი ვაჭურათ შუაჩიო?

ტირტიალი (Msd) (irčiali იგივეა რაც დაწირწიალება. აქეთ-იქით ტრიალი, სიარული. რას ტირტიალომ!

ტილა (N) (iğa სალანსლავი სიტყვა ბიჭებზე.

ტკაველი (N) (kavcli მტკაველი. ელ ერთ ტკაველი დაშორდენ, ამან წაის აქეთ, ემან მოისყე.

ტკაველობა (Msd:Play) (kaveloba ერთგვარი თამაში. ტკაველობა გოგოები ითამაშებენყე მეტობაც ქორწილუფში; ტკაველობა ტკაველობა გოგოების, ყორების თამაშობა არი, მოელენ ფევს ფევზე მიადებენ, შიდი-რუა ყორია, ორ ყორი დაჯდების და ფევს ფევზე მიადებს და ესენი იმ ფევებსაყე გადმობტებიან.

ტირცილობა (Msd:Voice) (kircialoba მჭექარე ხმა. ბეშვის ძლიერი ტირილი. ძრიალ რო ტირის – ტკირციალუბდისყე ყმაწილი; ზუსტად ტირილს არ ნიშნავს, მაგრამ ბეშვი რომ ბევრს იტირებს იტიყიან: ატირციალდა, აყევა.

ტილნკვა (Msd) (linkva იტილნკვენ i(linkven (V:Pl,3,Fut). ცეკვა. მერე დაშეას ინა წაადიანყე, ინა რო დაადვიანყე თაეზე ერთ ბატარა ყორს დაადვიანყე თაე-

ზე და წაადიან შუშპრობითა და ტლინკითა.

ტილნკი (N) (linki ტლინკი. ეკადა, ტანკადა, ნაღარა, ციკამ ტლინკები აყარა, კოჭებები გადმოყარა; ლანტი ტლუნკი ნაღარაო, ციკამ ტლინკი შაყარაო, ხელად გომზე ბარტყები დაყარაო.

ტიზოკა (N:Animal) (ozoka ტოზოდა (ozogā. იგივეა რაც კოზაქი, ტერალი. კოზაქი. ტოზოკა – აქლემის ბარტყი; აქლემის ბარტყას ჩონ ვიტყით რო ტერალი, ამსები ტოზოლად/ბოინი/.

ტოლი (A) (oli ტოლი. ამდადა რო ჩემი ტოლი იყო, ფევეები დააღონ და დაყარდა იმ სოფელჩი, ვერ ავიდა; ჩემ დელით ბიძას მეცხორე მე ვიყავ და ერთიც ჩემ დელით ბიძას შვილი, ისიც ჩემ ტოლი იყო.

ტორი (N) (ori საბერტყი ჯოხი. ერთნაირ ჯოხია, წინა ქენა რო გარეცხიან, ისი დატორიანყე.

ტოტორიკი (A) (toriki იხ. გატოტორიკება. ხმელი. ზაფხულჩი რო მივილიერთ, ცხელა. მაწონს გაეთქეფავთ მაგრა, შიქნების დო. წმინდად კიტრს ჩაეყვრით შიგ, ნიგოზსაც დაენაყავთ ან დაეღურღავთ და ჩაეყვრით შიგ და ვმელ პური უნდ იმასა, ტოტორიკი პური, გამეშარ პური, გატოტორიკებულუ.

ტრეტი (N:Bird) (retji იგივეა რაც ტერეტი, ტეტრი. იხ. კრეტი. მტრელი – ბეშვის ენაზე. ყმაწილი როცა ენას ვერ ასწორეფს, იტყის ტრეტი /მარტყოფი (ფერეიდუნშაქრი)/.

ტრულობა (Msd) (ruloba ტრულოფს (rulops (V:Sg,3,Prs). ეშამკობა, თავის მოკატუნება. ტყუილოფს, ეშამკოფს, თავს იკატუნეფს; ტრულობა იცი რა არი? არა?

ტრულოფს, გატყუეფს, ტრულობს; ჩვენ ვეტყითყე, ნუ ეტრულობო. გინდა მამატყუოო და ეტრულობო.

ტუზობა (N:Play) [uzoba სხო ერთგვარი თამაში. თამაშობაც არი, დაძახიან: ტუზობა. რო ქნდების, შათრანჯს ამზგაესოს, იანი იგავ.

ტუმარა (N) [umara სპარსული *سجده* tubre. ტომარა. ტუმარა უნდა ჩამოაბათ, ტუმარა, ჰა, ჩამოაბათ საბლებითა, შიგ დო ჩავასხათ, რო გაიწუროს ყურუთი; შავ ტუმარა არ გათეთრდების, მზე ემისყე არ გავცხელდების, ქაწულიაც ემისყე არ გაშავდების.

ტუნწური (N) [uncuri ტუწი და ქვედა ყბა. ტუნწური ოოსისხლა; ჩანასა და პირსა ებნებიან ტუნწური თამთლად /თორელი/.

ტურინანი (N:Pr) [urinani შტო-გვარი თორელში.

ტუსვა (Msd) [usva ტუსავს [usavs (V: Sg, 3, Prs). ტუსვა, წვა. მზე ხო იგეთია, რო თოლს ეერ მიაბრუნებ, ეერ მიიხედავ. მოსკლავს ქინდების, მიხედო, მზეს – არა: ტუსავს კაც საო.

ტუწი (N) [uc'i იხ. ლაში. ტუწი, ღინგი. პირუტყვის ტუწზე იტყვიან. ღორს, ძაღლს, პირიტყვს ტუწი აქ, ადამიანს – ლაშები; ძაღლმა ამაიარა იმ შუანი ფუტკარფერი, დეეხუნენს, იგრე დაკმინეს! ამოიდა, ჩაიდა იმ რუენი, ეს ტუწი რო ამამკიდედა, ეგრე დეეხუნენს ემ ტუწზე.

ტუწიანია (V: Phras) [uc'iania იხ. ატუნება. მოწყენილი. მოწყენით არის – ადამიანზე იტყიან.

ტუხანი (N:Pr) [uxani შტო-გვარი ბონიში.

ტყავი (N) [q'avi ტყავი, კანი. რასაც რო სული აქ, თავის ვორჯზე ტყავი აქ; პირიტყვი,

ადამიანი მამაკდარან, ეს რო ომოოტანიიყე, თითო ადგილებზე თმეების ბეწი და ტყავი სველეში დაეარდნილა, ბეწურ ადვილასა.

ტყავის გაყრა (Msd) [q'avis gaq'ra გატყავება. ცხოველს რო დაკლვენ, ტყავს გაყრიან.

ტყავის გაყდა (Msd) [q'avis gaQ'da ტყავი გახსნადო [q'avi gayxadao (V: Sg, 3, Aor, Act, 0). ტყავის გაძრობა. ტყავის გაყდა დანათა უფრო კარგი იყო.

ტყვილი (A) [q'icili იგივეა რაც პტყელი. ბრტყელი. შავ ქვეიბია, ტყვილი /თორელი/.

ტყვეყურა (N:Pr) [q'elq'ura ბტყვეყურა b[elq'elq'ura. კაცის მეტსახელი /თორელი/.

ტყვეყურა (N) [q'elq'ura იხ. პტყელატყურა. ცხვრის სახელი /მარტყუფი (ფერეილენშაპრი)/.

ტყივა (N) [q'iva იგივეა რაც ფეშანგი. ტყივა. ტყივა მოგახტინო ემაგ ფაშჩიგა; ეს ტყავი გადამრუდისყე დ ტყივამ შიგ არ შაიღისყე; ამათ ეაყრილითყე, ტყივასა.

ტყივაზე ასცმელი (Plcp: Phras) [q'ivaze asacm'eli მოსკლავი.

ტყივამ გაგიტანოს (V: Phras) [q'ivam gag'itanos წყევლა.

ტყივამ გაგფუტკნოს (V: Phras) [q'ivam gag'put'k'nos წყევლა.

ტყივამ ღავშალოს (V: Phras) [q'ivam dag'shalos ტყივამ გაგშალოს [q'ivam gag'shalos (V). წყევლა.

ტყივამ ღავჯიჯვნოს (V: Phras) [q'ivam dag'j'j'v'gnos წყევლა.

ტყირპი (N) [q'irpi ელენთა. ტყირპი – შა-

ვი, რო ღიძლთან არი.

ტყლაშანის ქნა (Msd) [q̄laʃanis kna იხ. ჩატყლაშუნება. ატყლაშუნება. იმაშინ, რო არ იციის ცურება და მუცელზე გადახტება წყალში – ტყლაშანი ქნა. აატყლაშუნა მუცელა.

ტყუანი (A) [q̄uani მატყუარა ადამიანი. იგეთ ტყუანია, სუს ტყუილს უმბობს.

ტყუილს მოკლუ ფეხი აბია (V:Phras) [quils mokle pexi abia ანღაზა /თორელი/.

უ

უბედურის კალო (N:Pr) ubeduris kalo კაციის მეტსახელი. ერთი ქაჩალმა გამაიპარა სხო გზითა და მოიდა, შემეერეია მაყრის კაცეფჩი, მოიდენ ეს ჩულრუთელეუბი, სახელს არქმევენ ესეუბი, აი, უბედურის კალო ხო იცი რა არი? – ნამჯა ზედ არა აქ!

უბირი (A) ubiri კერძი, რომლის მომზადებაც დასრულებული არ არის. უბირი – შაჭმასია, რო გააკეთებენ, ბოლომდე არ მომზადებული შაჭამანდი.

უბნობა (Msd) ubnoba იუბნე iubnc (V:Sg,2,Aor), უბნობს ubnobs (V:Sg,3,Prs). საუბარი, ლაპარაკი. ჩონებურად იბნეით; ვერ დეველაპარაკეუბი, ვერ დევეუბნებეიყე. ვერ შოუძრაზავ; ერთი იყო კუშანვი ხუციანი, რო უბნია, ლაპარაკი უქნია.

უგემური (A) ugcmuri ცული. ძალიან საშინელ ამბავია, ძალიან უგემური.

უდარილეს (V) udarilebs უცდის, უდარაჯებს, უსაფრდება. უდარილისყე – უცდეს, ჩუმად ათორიელეს; ჩულრუთელეუბი ბევრ ჯოქს აკეთებენ ხალხზე და იფო ვაშლოვანელეუბზე ან სიბაქელეუბზე: სიბაქელეუბმა იყურეს და უდარილესყე და ეხლა ისენი ამათ დაკინიანყე.

უდეღამო (A:Phras) udcdmamo წყველა. უდეღამო – წყვევაც იყვისყე და გაგინებაც იყვისყე.

უდეღოვ (A:Phras) udcdov წყველა.

უდუში (N) uduši იხ. უდუშის ჯოხი. ხორბლისასალი თაეთავი, სანამ მომკიან, ჯერ სინესტე აქეს. ხორბალს სანამ მომკიან, ჯერ

ხო სინესტე აქ, ცეცხლს მოაკიდებენ, თავთავები შეიწემა, მოსრევენ და ხორბალი გამოვა, გემრიელია /დაშქესანა/.

უღუმის ჯოხი (N) udušis ჯოხი იხ. უღუ-ში. ის ლერო, რომელზეც თავთავი ხორბალი არ მოწეულა.

უვის (V) uvis გვეყავს. გვივის gvivis (V:MPI,1,Prs). ჰყავს. ორ შვილი ხელთ გვივის: ერთი შენიო და ერთი ჩემიო.

უზალიკი (N:Plant) uzaliķi არაბული ازمالقا azmalaq. ეკალიჭი. უზალიკი უნდა ააბოლო; კუჭსათინაც ნამა არი, შაჭმელა, უზალიკი, პორთქლა /თორელი/.

უზაშიანი (N:Top) uzbašiani იუზაშიანი iuzbašiani. თურქული اوشباشاني uzbāšāni. იხ. სასეინო. ადგილის სახელი თორელში. უზაშიანი, ელა ქართველია – სასეინიანი, დასენურ ადგილი /თორელი/.

უკან (Adv) uķan შემდეგ. ვახშამს უკან აცნობეს და მოიდა ფარდას უკან და უთხრა ყვენსა: ყეინი იყოს სალაშათალო!; მერე ემეს უკან წაელენ ემეჩი, მაღაზიანი.

უკან (Adv) uķan უკან. მასლან, თაინთ მოლლა წინ დადგების, უკან ნამაზს იკითხავენ; მე მაგონდების, იმ წელს უკან, დანი, თხუთმეტი წლის უკანდა, თა მე ცხრაშეტი წლია რა შაქენ, თა იქამდი ძრიად ნამა ეშელებოდი.

უკან და უკან (Adv) uķan da uķan ბოლოს და ბოლოს, უკანასკნელ. ბოლოში დაეარდა, უკან და უკან მოდიოდა.

უკან დაეარდნილი (Ptcp) ჩამორჩენილი, უკან მომაველი.

უკრავს (V:Phras) uķravs ბევრს ლაპარაკობს, ენას არ აჩერებს. უკრავს, ბევრს ამბობს /თორელი/.

უკრუხკრუხეფს (V:Voice) uķruxķruxeps უხზობს წიწილებს. დედა უზის ატამსაო, უკრუხკრუხეფს ქათამსაო. დაქთილუ და მეკლოვო ყითელღულა ვარიო; კვერცხის დადების დროსაც იკრუხრუხეფს.

უკუღმო (Adv) uķuġmo უკუღმა. ეს ტანისმოსი უკუღმოდ გაცია.

ულუმედინი (N) ulumedini არაბული اولومعديني ulum-c dini. სასულიერო მეცნიერებები, რელიგიური ცოდნა. მოლას ნასწაელი ოლუმედინია.

უმაღნა umadna კარგი ფეხი. უმაღია ამ ყმაწილს/ამ ყმაწილს კარგი ფეხი აქო/.

უმი (A) umi იხ. ზენდა. უმი. თავის გულსღა ცოტა რა ემეჩი ევეთ უშია, თავის გულიღა. ერთ ქასა ბრინჯს ორ ქასა წყალს დავასხამტყე,

უმნალები (N) umnaġebi ნალები, რომელსაც მოიგდებს რძე მოწველის შემდეგ. უმნალები – ზეს რა მოწველი, ღილას ცხიმები ამოსულია, არ გაათბობ; უმნალებსა ცჭამდიტყე, პარზადსა ცჭამდიტყე.

უმტიკი (N:Pr) umġiki კაცის მეტსახელი. უმტიკი მინ არიო? იცი მინ არი? – ხოსროვა; მარტო ხოსროვამ იცის, რა მე ვიცი, რა თავის მამას უმტიკი ჰქიან /მარტყოფი (ფერეიდუნშარი)/.

უმუფხრილო (A) umupxriლო შიშველი, ტიტველი. უმუფხრილო – ტიტველა ადამიანსავით, ხო შაღუარი არ ეცოს /თორელი/.

უნა (Part) una უნდა unda უნდა. იმ ხალხს დეესივა, ის უნა მოყე, რა დეესივა იქითა ერთი თეთრი ცხენიანმა, ნილაბიჩამოფარებული გამოიდა იმ ქუასაყენა, წაიდა და მიხანაყდა. – რაც დეღარემისკან გამივია, იმა-

სა ვლაპარაკოფ. – ხოდა ეს ხალხი მინაყა და გარეა და გარეკაო და მოიღეს, შეეხეწნეს ემ ქართველებმა, გეხეწები, ვინა ხარ ეგრე რო დოგოხმარე.

უნივერსითი (N) universiti უნივერსიტეტი. ერთისა აი, ამხანავი, ნაცნობი ხო აი, თეირანსაყე მოვლენ, უნივერსითი კითხულობდეს.

უნიფხავომ სიზმარჩი ცხრა ნიფხავი გახივა (V:Phras) unipxavom sizmarči cxra nixxavi gaxiva ანდაზა/თორელი/.

უნუბხო (A) unubxo უნიფხო unipxo. უნიფხავო unipxavo (A). უნიფხვო.

ურუფათ (Adv) urupat სარსული ابرأ orib. ირიბად. ჩენ ურუფეს ვიტყვით, ირიბი, – ირივე ერთიც არი; უნდა სხილი წერები დაიწერო, ურუფათ გაჭრილი.

ურუჯი (N) uruži არაბული جرجا oruj. იგივეა რაც ურუჯობა, ურუჯის დაჭერა. მარხვა. ურუჯი ერთ თეს არი – ურუჯობა.

ურუჯის დაჭერა (Msd) uružis dačera იგივეა რაც ურუჯი, ურუჯობა. მარხვა. ერთმა ერთ მიაღგაო და: ურუჯს იჭერო, მარხუა გაქო?; მე ორ-სამ წელია გადამიწყვეტია ურუჯი – მარხვა არ ვიყო, არ დაიჭირო. მე ურუჯს არ ვიჭერ არ ვიცი რაათი; ღებერთმა გიყაბულოს, ეს ურუჯები რო დაგიჭერია იმ ერთ თეს!

ურუჯობა (N) uružoba იგივეა რაც ურუჯი, ურუჯის დაჭერა. მარხვა. ურუჯობა ოხლათი დღე, ერთ თე გრძელდება; შუა ურუჯობაში. მეც ხრამეტე დღეს, რომ ჩონ ემებს ვეტყვით: წმინდა კაცების ემერი, გარდაცვალების დღეა. პაზრათე ალი ეტყიან.

ურცი (N:Plant) urci ერთგვარი ბალახი.

ურცი – პარსულად ავიშა, ხურდა ბალახია, ამოვა რუვი სპირზე, ხევის გერდებზე; ბატკნებს შავაჭმევდით და გაკეთდეს. ურცი ბატკარა ბალახია, ყვაილი დაყრის ზედა, ხურდა ყვაილი დაყრის, მაკრეფენ, თაფლის კარაზა დააჯდების ზედა, გასწურენ, კარგი თაფლი აქეს.

უსახლოკარო (A) usaxlokaro უბინაო, უსახლკარო. სახლი ან ბინა რომ არ აქეს, ესენი უსახლკარონია.

უსტა (N) usta სარსული استاستاد. ხელისანი, ოსტატი. თუ მე უსტა ვიყო, ომრი არ მემეჭრებოდაო; ყალიჩა რო გაუძაბეთ, თუ ჩონთი ვიცი, ხო ჩონთი, თუ არა დ არა ერთი უნდ უსტა მოიყუანოთ, რო იმამ გოსწავლოს.

უსტიანი (N:Pr) usṭiāni შტო-გვარი მარტყოფში. ჩონ უსტიანთ დოგუძახიან; უსტიანი თავით პაპა დალაქი ყოფილა, უსტა ყოფილა დალაქისა და იმაზელა ხო უსტიები დოორქმენ.

უსუფანი (N:Pr) usupani შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

უფროსი (A) uprosi იგივეა რაც დიდი. მთავარი, დიდებული. წინანდელ უფროსეფს უთქომთყე; სეიფოლა ხანი წაეა და იქ ვინძლა ყოფილა, თავარი და უფროსი, იმას ეტყვის, რო ჩვენ ირანში ცე ხოვროფთო; უფროსი დიდობას ნი შნავს. თორელში პატრონის სასახლე სა ებნებოღეს უფროსის კარია.

უქმე (N) ukme უსაქმურობა. სოფელჩინა მინშე არ იყო, რო საღმე არა მუშაობდეს, უქმე უყორდეს.

უშაცდობა (A:Pseudo) usācdoma უშეცდომობა, შეუმცდარობა. საცა რა შაცდობა არი, გამისწორე. შეიძლება აღმათ უშაც-

დღმა არ არი. ვიცეი, რო შაცღომა არი.

უწერო (A) uṣcero უწერო. უწერო, რო წერი არ ამოიდის.

უწმანური (A) uṣmaṣuri უსიამონო. ეს რა არის ეს უწმანურიო! აი, ნახე რასა იგავო. უწმანურიო; ხახუნა ეს მეტობა ხორბალნი გამწონდების და ხევიგა, კარაქიგაც ეტყობის, ერბოჩიგაც ეტყობის, უწმანური რამე ერი, ბალახი, უწმანური.

უწუმი (A) uṣumi იხ. წუმი, ოინი, ნაკლევანი, წუნიანი. იტყვიან იმაზე, ვისაც ძალიან ბევრი ნაკლი აქვს ხასიათში.

უწურთნელი (A) uṣurtnceli იხ. წურთნა. გაუზრდელი. დედის კალთა რო მხურეალე არ იქნება, მაგის შვილი უწურთნელი იზრდება.

უჭამობა (N) uṣamoba უჭმელობა. უჭამობა მე მამჭილავს, აჭამე, არ დაჭილდეს შენ ყმაწილი!

უჭენავს (V) uṣcnavs აწვება. კაცი მანქანას უჭენავს.

უხე (V) uxe შეხედე. უხე, რო საქართველოს, თბილისის დედასო, თავის კალთას დათორიანებუნო; შენ უხე ქალაქსო, რა გაზდილი იყავ შვილიო!; უხე, როგორ კალთა აქო, რო როგორ სუფთა კალთა აქო, რო უფალის კალთა აქო.

უხელფეკო (A) uṣelpo მოუხერხებელი. უხელფეხო ხო არ არი?

უხერვი (A) uṣerqi წუნია, თავის დამმეტი ადამიანი. შენაც ხალჩი გაირიე და თქოს, რო შენ რა კელი გაქო! – ის ყრადია, ის უხერვია, ის უხერვია. იგეთი უხერვია.

ფ

ფგსატები (N:Top) pasatchi ადგილის სახელი დაშქესანაში.

ფაბემაი (N) pabemahi სპარსული ფა ბე სე pābemāh. მშობიარე, რომელიც ფეხშიძობის ბოლო თვეშია. ისი ორსულად არი, პირთან სვეც ერი, კამელარი, ორსულად არი, გუმაბმარია, მასლან, ფაბემაია. ოთხ-ხუთ სახელი აქ.

ფაბრიკა (N:New) pabrika ქარხანა. ყურზენს რო ვწურავთ. ყურზენს რო მოიბანთყე, ფაბრიკანი წაიღეფთყე ყურზენსა; ფაბრიკა აქ, თავის პეციკოსტიც თითან ფაბრიკას პატრონია; ფაბრიკას ქარხანას ვეძახოდით, შირას ქარხანას.

ფაგირას დაჭერა (Msd) pagiras dačera სპარსული დაჭერა. საბუთის დაწერა. ნიშნის დატოვება გოგოს მხარისთვის.

ფათახთი (N) pataxti სპარსული پاتختی pātaxti. საჩუქრების მოტანა პატარძლისთვის ქორწილის დამის მერე. პატარძალი ზის ტახტზე და გვერდით უწყობენ საჩუქრებს.

ფათირი (N) patiri ფატირი patiri. არაბული فاطر fatir. ხშიადი, უფუარი პური. მეწისქვილე შიმშილითა კლებოდა, თქეს, რო ფატირის მოიკლავ; ანქაც ფათირი გააკეთიან. ხო იცი რა არი? – ფათირი არი უფუარი პური, აღარ ელოდეს, რო გაფუედეს. უფუარ პური დაყარიანყე; იმაშინ ფათირი დაყარიანყე, მოზილიანყე, სქელ ფათირი დაყარიანყე.

ფათუ (N) patu სპარსული فاطو patu. გადასაფარებელი, საბანი. ფათუ, სუ რამეს წიოლეებენ. მაღანაც წაიყუნენ, აღდს იქმენ და ქორწილოსაც დაიჭერენ; სეელ ტანისამოსი

ბიჭს წავეყარ და ხმელ ფათუნი წაეხუვე; ლუილს. გააბმენ, თოკია, გააბმენ და თოქჩივა ნაბაღს ჩააგებენ, ან ფათუს ჩააგებენ და ემ ბაუშს ჩააწვენენ, ყმაწილს იქა.

ფაიანდაზი (N) paiandazi სპარსული چاڻا ىق pāyandāz. იხ. კაკალა. პატარძლის თავსაბურავი. ახანძალს გადაფარებს ღელამთილი, კაკალა პირველია, მერეა ფაიანდაზი. ღელამთილმა ფაიანდაზი გამიტიანა, ახანძალს გადაფარა.

ფაიზი (N) paizi ფაიზი payzi. სპარსული چاىپاىز paīyīz. შემოღობა. *ო, ფაიზი მოიდა, ხეს ფოთლები დაიცივდა; ყოველ წელს ორი ზაფხულზე მაივისყე, ორიც ფაიზზე მაივისყე; თაუსტანის უკან ფაიზის უკან გერეე ზამთარი მუა, პა, ზამთარი მუა გერეე.*

ფაიშამი (N) pašami ფაშამი payšami, ფეიშამი peyšami. სპარსული فاش ىق pāye šab. რიურაჟი, ალიონი, განთიადი. შაფყრითყეღა და, მასლან, ფაიშამდი! იმაშინ ცომი მოეზილითყე და გაფუვეღს; ფაიშამი – თა დილამდი ორი საათი რჩები; ჩონ ოცცი და ათით დღე დაიჭერაყეყე ურუჯსა და ღამითა პურს შაფჭამთ ფაიშამდი.

ფალანგი (N:Animal) palangi სპარსული پالنگ palang. ვეფხვი. *ესები არი იქა და ვერმინ ვერ შავა, ეშინიან. ფალანგი არი, შირი არი, რა ვიცი, გარეულ ღორი არი შიგა, რო ადამიანს, თუ ნახავს, მაიპკლავს თავის ქეებით.*

ფალასი (N) palasi სპარსული پالاس palās. ტილო, ძინძი, ნაჭერი.

ფალნიან გელი (N:Pr) palnian geli ადამიანის მეტსახელი.

ფამფარა (N:Plant) pampara ერთგვარი ბალახი, ფხალი. *ქენაო წადით ექეფჩიო, ფამ-*

ფარაო და ეს ყინწორაო დაკრიფეთო და მე წაიდე ეს წყაროზეო. ერთ ნამაზი ქენაო და ფარეარდეგარს შევეხეწო, რო ბარქი ეს თოლუბი ავახილო; ბალახებმა და პიტნამ, ფამფარამ და ყინწორამ ოუკიეღეს, რო მართლა ამბოფო?! დღეს ხო შენ დღენიო. თუ ჩონ დღეც მოიდაო, ახირ გეტყითო.

ფამფარიან გორა (N:Top) pamparian gora გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ფანიაშვილების ღურბელი (N) pani-ašvilebis gurbeli იხ. ღურბელი. საწვიმარი ღრუბელი. *ფანიაშვილები მოშულარი ბაღლებია და ის ღურბელი რო ამოღის, ფანიაწთ ღურბელი მოიდაო და იწიმეფსო. და იწიმისყე?; საღობო დროს ღურბლები გაწითდებოდა, სადაც რო მექეს, მექეს პირდაპირ ხო ჩვენა ელოკულოფთ, იქ ერთ ღურბელი ამოღის, როდესაც ის ღურბელი ამოღის, ფანიაშვილების ღურბელია და ეს იწიმეფს.*

ფანჯაპ (Num) panžah სპარსული پنجاه panjāh. ორმოცდაათი. *დავექუჩღით ერთ ფანჯაპ ნაქარნი.*

ფანჯთირა (N) panžtira სპარსული پن تير panj tir. ერთგვარი თოფი. *ფანჯთირა – ხუთისრიანი, ხუთსასროლიანი, ხუთ ტყვიას რომ იტეკს, ისეთ თოფი.*

ფარა (N) para სპარსული پار par(r)e. შვერილი, ფრთა. *მილა, ეს ხუთი ემე ფარა იმ შუაჩე არი ანსვარა-ესვარა, ექსი ფარები.*

ფარღული (N) parduli იხ. ჯვენალი. *ფარღული. ფარღული – ეხლა ვიტყითყე ჯიინალი, ნამა ლაბასი გაშაღეთ ემ ჯიინალებებზე; ქე ემ ფარღულუმს რას იტყითყეო. აი, ამან თქო რა, იმან თქო რა. მე ფთქი: იცი, რა? იმაშინ უთხრითყე: ჯიინალი, მასლან, ლაბასი გავრეცხეთყე, ჯიინალებ-*

ზე გაშალეყე, გახმეს/თორელი/.

ფარე (N) pare სპარსული *oḥpāre*. იხ. ფოთოლი. ბუმბული. ტყავს ცხელ წყალში ჩაუღებდით, ეს თელათ, თაი ეს ფარები რადი შაიქნებოდა, ნატკენი, თაი ნატკენები.

ფარვარდეგარი (N) *parvardcgari* სპარსული *parvardcgār*. ღმერთი. ჩემ ემანქილების რუზი აღამდლოლუა ფარვარდეგარმა მამკაო; ერთ ნამაში ქქნაო ფარვარდეგარს შევეხეწო, რო ბარქი ეს თოლები ავახილოო.

ფართაქანი (N:Top) *partakani* ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშქრში). ადრე ადგილი ყოფილა ფერეიდანის ბალებთან, ახლა არ არის.

ფართოვი (N) *partovi* ფართობი. ეს ფართოვი და ეს მამული და მინდორი ხალხში გაყოფილია. პარ აღამიანს თავის მიწა და მამული თავის კელჩი უჭირავ და თავისიყარი; სეიფოლა ხანის დროს ერთი ამბავი იყო, რო ერთი დიდი ფართოვი და მიწა ერთი სხო ხალხმა უნდოდა ქართულს გამართოს; სეიფოლა ხანმა ვერ მაიჭირავ და წაიდა მთავრობაჩი და საბუთები და ისები მიიტანა იქა და იქ დაატყო, რო ფართოვი და ეს მიწა და ეს წყალი ჭერეიდნელ ქართულეებისა არი. ეს ფართოვი მაბრუნა და შაინარჩუნეს თავით მიწა და ფართოვი.

ფართუკი (N) *partuki* იხ. სინაბანდი. წინსაფარი. ქალებისტვის არი ფართუკი, ოთხკუთხედი ნაჭერი, ოთხ კუთხეში შესაკრავი აქს. ორს კისერზე შაიკრავ და ორს წელზე, სიტვივის დროზე ხელებს მაგი ქვეშ შაკყფენ.

ფარი (N) *pari* ფრები *prebi* (N). ფარი. წისქვილში წყლის შეგუბების მიზნით გადასაღობი. მაგარ ფიცარი, მაგრის, როგორც

რო მოდის ფიცარი და მოდის და ექ გამწლოდა და ემ ჯონზე ექეფნი დატანულია. ფრებს ეედახით, ფარეფს ეედახან, ფარეზიო. ფარს ეედახით, ფარი და ფრები; ის წყალი რო ექით გამოდის, ემას ასხამს, ფრებს ასხამს და ეს აბრუნეფს, ეს რო ჩასმულია, ემას აბრუნეფს.

ფარმანი (N) *parmani* სპარსული *farmān*. ფირმანი, ბრძანება. სხოჯასხოზნაირი ხალხები ეჩენებოდა თორი. ესები სულ ემ დევის ფარმანზე იყნეს.

ფარსაყი (N) *parsaqi* სპარსული *farsax*. იგივეა რაც ალაჯი. სიგძის საზომი, დაახლ. ექესი-შვიდი კილომეტრი. ერთ ალაჯი გ მა არიო – ექს ქილუმეთრი. პარსელეგმა ფარსაყი იციან.

ფარში (N) *parši* არაბული *farš*. დასაგები ხალიჩა. იმის მოთაბეზე ფარში და ეს-პაბი – ყველაფერი სუ მოუმზადა ემ სახლოს.

ფარჩა (N) *parča* ნაჭერი, საკაბე. ფარჩას მამიტანს და შოიკერაყე. პირველ ემეს დოოჭერავ. ანდაზებს დოოჭერავ; ჩონ ნაჭერს ვიყიდით, ფარჩასა, კარგი ფარჩები. მუალთ, კაბას შაიკერავთ.

ფარჩი (N) *parči* სპარსული *farč*. გრაფინი. შარბათსით გაეაკეთეთ და დაუღუეთ. ერთ ფარჩი წყალი, ეს შირა ჩავასხამთ ერთი ფარჩშიგ, ერთი ქასაჩი და წყალსაც ჩავასხამთ, დოორვეთ და ეს შარბათე შირა, ემ ჟავე შირა ვიტყვით.

ფარჩინა (N) *parčina* სპარსული *farčin*. გალავანზე, კედელზე დაწყობილი, გადმოფარებული ძებეი, შემა, ტალსით გამაგრებული. მტაცებლისგან ან სხვა რამისგან დასაცავად. ადრე ფერეიდანში სახლოს კედლებზე შემას ღებდეს, რომ წვიმამ კედელი არ ჩარეცხოს იმას ფარჩინას ეედახაღეს.

ფარჩილი (N) parčigi თურქული. კალათი, პატარა გოდორი. პურის ფარჩილი გოქონდ, ჩარქით მაიქსოვენ. პურის ფარჩილი – პურს დროებით დაპყრიან ზედ, რო გაშრესო; საღამოსეე რო გახულ ანქა, ემ თორნისაყე, მაივლი ემაზედა, ერთ ფარჩილზე დაადეპე; გადმოფერინდები და ემ ფარჩილ პურსაო მოიტაკავ და წაეალო; ჩიტმა ფარჩილი პურით მაიტანა.

ფარჩუალა (N:Plant) parčuala ფარცუალა parčuala. ერთგვარი ბალახი, ფხალი. ანს ფარჩუალა, ყარაყორა, ნაშქაჯი და ემე, შაჭმელა, კარაქა მახარშეენეე და ყათულს დაადებენეე და შაშქამენეე; ფარცუალა ხო შაჭმელასით არი, ფარჩუალა სხო'რი. სხო საჭმელია ფამფარასავით; ფარჩუალას ხო შაჭმელასით არი, ეს ემხელა ემეს იქს, ფოთოლს; ფოთოლი სხო ორი და ფარჩუალა სხო ორი. სხო საჭმელია ფამფარასავით.

ფარცხი (N) parcxī იხ. წაფარცხავს. ფარცხი. ხნულის გასავლები რკინის იარაღი. ხო ერთ უღელ ხარს შამამ და ერთი გუთანხი ხო არ არი, ფარცხია. ფარცხზე ბატარა ბავშვ შესომ და ეს ატარებს ეს ფარცხი ხაქს მაიგდუფს; კაცი შაჯიდის ამ რამეზევა, ფარცხზე შაჯიდის და შოშოფარეს ამ ხარებითა შოშოფარცხეს.

ფასოხი (N) pasoxi ფასუხი pasuxi. სპარსული გასპასოქ. პასუხი. დეემა უთხრა, რო სამი ზადსა გკითხაო, ფასოხი მაშეო; ეაზირმა თქო, რო ავე დღე მოგიტანაო, რო ემ შენი ფასუხი იყო.

ფასტა (N) pasta სპარსული გასპასტა. რიგი, ჯერი. სარვაზი იყო, იმაში ანქ მოიდა და ერთ ფასტა ვნახელა და გაიცანით; გერომ შიდ ფასტა ილივრე ზიარათი ექენით; წაველით ანქა, სამ ფასტა, წაველით, დილობას კაი მოილითყე.

ფასტული (A) pastuli მკვეთრი წითელი.

ფასქა (N) paska სპარსული გასპასგაჰ. პოლიციის, ჟანდარმერიის პოსტი. გელს მევედევენთ და ეგრე თოვლი ადგა, ფასქამაც მოგვადენს და წაველით.

ფატარანი (N:Pr) pačarani ბატარანი bačarani. დავითაშვილების ერთი შტო-გვარის ზედმეტი სახელი. ეხლა გვეტყვიან ფატარანიო, ფატარა ხო იცი, რა არი? – ვარის ნეხი. ფატარათიო, ეს ჩონი ზედმეტი სახელია; თუ რაც კაცი ვიყნეთ დაუთაშვილები, თავინთ ბატარაანთაო. ბატარა დავითაშვილიანთ და ეს სახელები აყე სუს.

ფატარი (N) pačari ფატარა pačara. თურქული. იხ. ფადარი. დწმინდებულები ნეხეი, რომლისგანაც გუნდებს აკეთებენ ცეცხლისთვის. ფატარა ხო იცი, რა არი? – ვარის ნეხი; ეხლა რაძლა რო არი, გააქე დოქტორთან, გააქე დოქტორთან, იმაში არ იყო. ფატარი ჩაყარაანეე თორანეჩი, აბოლდების, რო თაის კორეის სული ყმაწილს არ მაიკდეს. რო ეს ქუნთრეშა არ შოიძრუნდეს.

ფაფარი (N) papari მამლის საყურე. კანის ნაკეცია, რომელიც მოთავსებულია ფრინველის ნისკარტის ქვემოთ. მამლის ყელის ქვეშ დაკიდებულია, კაცს რომ დაბდაბი აქეს იტყვიან: როგო ფაფარი გოოკეთია.

ფაფუში (N) papuši სპარსული გასპაპუშ. სახლის ჩუსტები.

ფაფუში (N) papuši სპარსული გასპაპუშ. იხ. ნიფხავი. ქალის განიერი შარვალი, რომელსაც ადრე იცვამდნენ. ემ ჯორმა მოიდა და შამამაფრინდა მე და ეს ყმაწილი ქეშ მოიდა და მე ზედ მოელ და ჯორი ზედ მოიდა და ეს კაციც ზედ მოიდა. იმაშიდა რო აუღექით, ახალ ფაფუში ჩემეცო, ერთველა ვნახე – ეს ფაფუში დაიხუა ემ ჯორმა და შათორევა და შაიდა ქანდაჩი; ფა-

ფუში – ადრე რო ქალები იმ შარვალს რო იცმეველს.

ფაფუშის შეკერვა (Msd:Phras) papušis šćkcrva სპარსული شوقسپاپوش. ცილისწამება.

ფაქიზი (A) pakizi ფაქიზი pakiza. სპარსული پاكيزه. სუფთა, გავშების და დაფუშენებად და ჩავერით ერთ ფაქიზი კისარია; ბოინელნი ფაქიზი ბალებია, სუფთა: დავეა-დახევა იციან გარეშაობის; ზეს მოეწელებად, დახტულად ჩაეწურავთ, ფაქიზი ზარფი.

ფადარი (N) pagari იგივეა რაც ნეზი. იხ. ფატარი, წმინდა ფადარი. ნეზი. ფადარი ელა ნეზია, რო გაშლიანყე, დაუმების; ფადარი ელა ანს ნეზია, რო გაშლიანყე, დაწმინდავლების, ზო ექსიდე გუნდა-გუნდა გაეკეთითყე ზამთარსათინ.

ფაყეილი (N) paqecidi სპარსული پاقدید پاقدید. ჭაჭიდან გამოწურული წვენი. ანქა ერთ ქოთან იყო, ბაიტა ქვერი, ანქ რო ჩაიდესყე, ემას დაწმინდადით ფაყეილი, ფაყეილი. აინი, ეხლანდელ დინო!; მოდი, შაიდეთ ემ ქარხანაჩიო, ექ რო ყურძენსა იწურვენო, ერთი ფაყეილი დაწლიოთო და წაიდეთო.

ფაშუა (A) pašúa მუცელა, მუცლიანი. ფაშუა, ბეურს ჭამს. ემას ეეძახით ფაშუაო.

ფაში (N) paši იხ. სირი. მუცელი, ფაში. ფაში ზო იცი რა არი? ცხორის ფაშია.

ფაშიმანი (A) pašimani სპარსული پاشيمان پاشيمان. მონანი. იხ იყო, რო ფაშიმანი შაიქანადა, ფაშიმანი შაიქანა და ისები, რო დაეარდნილ იყნესლა, მაიყვანადა და დაკოცნაყე; ქენ კარგი ხალხი ხართ, ნამაი ხალხები ხართ და მე ყრავლ საქმე ვქენ, ფაშიმანი ვარ მე.

ფაცა (N) paca ცომი, რომელსაც კბილის ტივილის დროს იღებენ დასამებლად. ფაცა გაკეთებოდა მოლოძლებული კბილისაგან.

ფახავა (N) paxava ხის ჯოხი, თოკით ხარის ყელზე მიბმული. დასლოებით სამოცდაათი სანტიმეტრი, ხარს აბამენ, რომ ფეხებში მოხვლეს და ვერ გაიქცეს. ფახავა – ჯოხი, რომ პირიტიის გაქცევას ეწინააღმდეგება.

ფახავო paxavo (N) კალოზე მონარჩენი თივა. ფახავო – თივა რომ კალოდან აღებულა და დანარჩენი წამოიკრეფა.

ფაქლავი (N) pahlavi სპარსული پهلوی پهلوی. ირანის სამეფო დინასტია 1925 წლიდან. ეს ორმოცი წელია, რო ფაქლავის, ჩონ ფაქლავის, დიდ ყეხნი იანი, მოიღეს. ექ ხალხი ცუდად აღარ არი. ახლა აღარცა გოშინიან მოკობრესაყენა და სუ ოღუტამბილა არი.

ფაითმანგი (N) paytmangi პაიჭი. ნამაი ქეჩის ქულაჯებს ჩაიკმენ და ფაითმანგებს დაიხოვენ ფეკებზე, ჯულოს ქალმნებს ჩაიკმენ, ტუმარა – ქეჩა რაქთენი პირი და ემისი ქალამანია, ნამა დაიკოლთებიან და ფაიშამზე წაელენ თასათი.

ფედარსაგი (A) pedarsagi სპარსული پدارسگ پدارسگ. მამახალი. ესები ემ მამა-ძალღებმა – ემ ფედარსაგებმა – ტყუილად მოსულან და ჩემთი უთქოყე. ქენი თავი სხო ჯურად მუარეფი უქნიაყე ჩემთინა.

ფეთაქი (N) petaki თურქული petek. ბეღელი. ფეთაქი არი, რო ხორბალს რო შაინახვენ, ის არის ფეთაქი, კოდი; ჩონ ფეთაქები აევესეთღაო და ცარიალი რო ადგილი არ გოქონდაო, თავსახიო ეგრე დაეკყარეთო, თავსახიგაო; ეს საკომსაყე ხორბალს მაიტანენ და ჩამაყრიან ემაჩი. ემას ჩონ ვეძახით ფეთაქი. ემაჩი ვაყენებთ ხორბალსა.

ფეთქვა (Msd) petkva ფეთქავს petkavs (V). იხ. ფეთქვა. იტყვიან ძლიერ წვიმაზე. *ფეთქავს – ძრიალ წიშს.*

ფეთქვა (Msd) petkva ფეთქავს petkavs (V). იხ. ფეთქვა. ხმადაბლა ტირილი, სლუკუნნი.

ფეი (N) pci სპარსული *ჰესპაეც*. ფუნდამენტი, თხრილი, საღაც კედელი შენდება. *მიწა ვიყიდე, მამა ბიჭოვს ეტყისყე: ხუალ, ია, მუშა დაიჭირათო, ქენთინ მოღითო, დაიკოლთენით ნამო და ექა ფეი დავთხაროთო.*

ფელა (N) pela *ფელლა* pella. სპარსული *ჰესპელე*. საფეხური. *ნარაპათობა ვეზიდელს თა ემ ფელამდი; რაძლა რო დიდი იყო და თამამ ფელლა და ქარზადი, სუ ყალიჩები დაავო.*

ფელასტიკი (N) pelastiki ფრანგული *პელასტიკი* pelāstik. ცელოფანი. *იმაშილა ფელასტიკი გაეშალულა და ზედლა დავეკორე; ეს აუზსავით არი და ნელადა ფევესაცემლებ ჩაიციმენ ფელასტიკისა და ემაზე ჩაილენ ემარჩვა, ჩაილენ და ნელა-ნელად ემაზეგ იელიან, ფევეს არ აიღებენა.*

ფელეშტი (A) peleşti სპარსული *ტაშესპალაში*. ჭუჭყიანი. *ზეს მოეწელავთ, ჩავასხამთ ერთ თეთრი ზარჭჩიგა, რო ქასიფი არ იყოს, ფელეშტი. გაეწურავთ და დანაით დავჭერთ.*

ფენდიანთ კოჭობა (N:Pr) pendiānt kočoba ფენდიას კოჭობა pendias kočoba (N). მეტსახელი, შეერქვა სიდაბლის გამო. *ფენდიას კოჭობაო. ბატარა'რი ცოტა ხორცი ჰირს, ემხელა; ფენდიანთ კოჭობაო. ჩონა გყოვ /თორელი/.*

ფენი (N) peni კვალი. *ქათმის ფე/ნ/ი მოიღაო, ქათმის კოლიო [თოვლზე იტყვიან]*

კოლი რამდენია ქათამისა? ემას დაადებ და ბაიბა არი და ცოტა თოვლიც არი, ქათმის ფე/ნ/ი ქათმის კოლი. – ისეთი თოვლი მოსულა. – რაგდენი თოვლი მოსულა? – ერთ ქათმის კოლი მოსულა.

ფერდოები (N:Top) perdoebi გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში).

ფერდულეები (N:Top) perdulebi გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში).

ფერეიდუნა (N:Pr) pereiduna მამაკაცის მეტსახელი ჩუღრეთში. *თქო, რო მეო, მეო ემის დედაკაცი ვარო, შამშამშამდას სახელი სხო რა აქ? – ფერეიდუნა.*

ფერეშტა (N) perešta სპარსული *ფარეშტე* farēšte. ანგელოზი.

ფერთხელი (N) pertxeli გვერდი.

ფერო (Msd) pero ფრანგული *პერო* perov. ტანსაცმლის მოსაზომი, მოსინჯი ოთახი მაღაზიაში. *ოთალებია მაღაზიებში, ოთალებია რო ზედა იწერია ფერო. ფეროს ეტყვიანყე.*

ფეროს იქს (V) peros iks იზომავს, იხინჯავს. *ემას ფერო ჰქია, ერთა რო მოვა მუშტარი ჩაიკეაშს, ნახავს, წავა – ფეროს იქს.*

ფესების დაჭერა (Msd) pesebis dačera იხ. კედის დაჭერა. რამეზე ბოლოების მოჭერა, ტოტების შეჭერა. *[ლობიოს] ფესი აქ, ფესები დოუჭირი. კედი არ უნდა ქონდეს, კედი დოუჭირე, ფესი, კედი არ უნდა ქონდეს, ქალები რო წაიდიან, იყიდიან, გადაიტეხენყე და ეგრე იქენ.*

ფესი (N) pesi ფესვი. *ის ქაღაქის იონჯა სხოვნით თესლი მაიტანეს, და ის თუ პირიტყმა ბევრი მოძოოს, ვატყერების, იმ ემ შით ფესებში ქარია, გაიგე! ჭამარი პირიტყსათი გემრიელია, ბევრს ჭამს და რას იქს? – ის ქარი ჩავა, მუცელი ეევესების.*

ფესტუნბანდი (N) peštunbandi სპარსული
 پستونبند پستونبند. ბიუსტკალტერი.

ფეტის კუკუა (N:Ritual) peṭis kuḡua იხ.
 კუკუა. პური, რომელსაც აცხობენ ქურღას
 დროს. *ფეტის კუკუა მოზელიანეყე, ნაცარი
 ოორევიანეყე. ოორევიანეყე და კუკუა დაკ-
 რიანეყე – აბა, მინ მისმეს ყისმათია! – მინ
 სად ვათხოვდები!; ეხლაყინა მოდიტყე,
 ფეტის კუკუა დაეკარიტყე, შიდ დივინი-
 ყე პა, ნაცარი მოიტანიტყე, აენთებთყე,
 შიდლი წყაროს წყალი მოიტანიტყე, შიდ-
 განა ქბილი მოქარიფიტყე და აჭრივიტყე,
 აჭრივიტყე და კუკუა დაეკარიტყე. ღამით
 დაქწვიტყე, შაქტამიტყე.*

ფეშანგი (N) pešangi სპარსული كَشَف
 fešang. იგივეა რაც ტყივა. ტყვია. *ფეშანგი
 გოლთაედაყე, ტყივა; ქურთებ შემოუღვეს-
 ყე და ყოღასა ამთ ფეშანგი გოლთაედაყე,
 თასლიმინი შაიქნეს; ეს ჩემ თოფს ერთ
 ტყივა რო პქონდა, მუელ, რო მეორე ჩაჭ-
 დება, ეს ფეშანგმა დევიკირა და ამ დათმა წა-
 მოიდა ჩემთინ.*

ფეხ-ფეხ (Adv) pex-pex თანაბრად, თანას-
 წორად. *ფეხ-ფეხ დაეკლიან და გაეყოფენ
 თანასწორად.*

ფეხლი (N) pehli მუსიკალური ინსტრუმენ-
 ტი /აფუსი/.

ფეი (N) pey სპარსული پي pey. ფეხი. *ფეი-
 ზე მევედევნეთ. /ფეხდაფეხ მევედევნეთ/.*

ფეის ჩაგდება (Msd) peys čagdeba არაბუ-
 ლი ف. ანგარიშში ჩაგდება.

ფეიღამბარი (N) peyğambari სპარსული
 پيغامبار peyğambar. მოძღვარი, მოციქული
 მუჰამედი. *ღარ პოდურე ჩონ ფეიღამბარი
 ქენ შაჰდათობა მისკეთო; ასწავლიან
 ურუჯის დაჭერასა. ოღამეფს რა უთქომ-
 ყე, ფეიღამბარს რა უთქომ; ღმერთის დი-*

*ღობას ვიბნებთ და ფეიღამბარისა და ემამი-
 სსა და ემები სა დიღობას ვიბნებთ.*

ფეე არ გამოწყდეს (V:Phras) peQ ar
 gamoçqđces ფეხი არ მომიცდეს. – გამოდი-
 ლა, სიბერობაჩიო ფეე არ გამოწყდეს, შა-
 მოიდე ექაო.

ფეე-ფეე (Adv) peQ-peQ თანაბრად გა-
 ყოფა. მხოლოდ საქონლის დაკვლის ან ნანა-
 ღირვეის გაყოფის დროს ამბობენ. *ფეე-ფეე
 დაკლეა დაძახიან ემეფს. სხო რამეფს
 აჯარა. ეხლა, პა, თაილა რო წაჭუნენ და
 მაიკელენ ნადირად, იმასლა ელ ვერე გა-
 ყყოფენ, ერთილა რო იფო იციის, რო როგორ
 გაყოს და ზედ ერთი, ბეერი არ იყოს წილი.*

ფეეზე არის (V:Phras) peQze aris ცოცხა-
 ლია. თავის ფეეზე არი; ქორწილილა ათაუ-
 ღების, მერელა ეტყიან: *ერთვან დაძბერ-
 დეთ, ერთმანეთის ფეეზე დაძბერდეთ.*

ფევი (N) peQi ფეხი. ტყაველობა ექნათო.
*ფევები გასწუხდითყე და გარდმოფრინ-
 დიანეყე; ველით მაჰკიდიანეყე და წაყევა-
 ნიანეყე. უკრიანეყე და წაყევანიანეყე, ფევი-
 თა, ფევით წაყევანიან; თუ ქენ ერთი ფევი
 გადმაიღვით ემ ვარაზე, ემ ჩახაზულსაყე,
 ჩონ უნდა თოფები აიღოთ და შენთან ვი-
 შუდლოთ.*

ფევი (N) peQi ახალი ცოლი ან ახალი ქმარი
 ძველის მიმართ. *ფევიცა მეჰანდა პა, პაეუ.
 ორი დელაკაცი, ჩემ ქმარსა ორი დელაკაცი
 ჰეჰანდა, ამისყენ ყმაწილი არა ჰეჰანდა;
 ჩემ ფევიცა, ფევის ძმას ნაგარი, ქე ორი დე-
 ლაკაცი ითხუა ჩემ ქმარბა.*

ფევის დაჭერა peQis dačera ფეხის ადგმა.
ფევი არ დოუჭერიო.

ფევიშველა (A) peQišvela ფეხშიშველი.
*მაღაფეს ესფაღტს, ეგონაყე, შავი ქეჩა
 დოფიყე, სუ ფეხსაყმელუბი გაიხადეს და*

ფევიშველა ჩამოიღეს სოფელში; წაელენ აბანოში, დაიბანენ, ზღაოს დაიძახიან, რავი, თეთრი რამეს შამაიხვევენ და ფევიშველები, ცხელ მზე და ფევიშველა. – იქა ცხელა მაქქანი.

ფეკსამოსი (N) peQsamosi ფესსაცმელი. სყიდულა ეს ფეკსამოსი, სყიდულა.

ფთა (N) pta ფთეები pteebi. ფთები ptebi (N:Pl,Nom). ფრთა. ჩიტს ფთეები აქ. ნაპტკენა და ფთები.

ფთე (N:Old) pte ბუმბული, ბუმბულის ერთ ცალს ეძახიან ფთეს.

ფთხენა (Msd) ptxcna ფთხობა. ეს ბატარა გოგოები, ჩემთან აღარ მოიღოდიან, ფთხებოღეს ჩემყენ, ეშინოდაყე.

ფიადა (Adv) piada სპარსული იაჰყიყადე. იხ. დაფიადება. ქვეითად, ფეხით. მაქქარაიცი ხო ფიადა ვიყავითლა და მიდივოღით ზიარათზე და მოდივოღით; დირქებით მაიყვანინან ახანძალი. ხეირ არა, ფიადა თოქლში, ფიადა, რაის ცხენითა, ცხენი საღლა იყო ზამთრისა.

ფიაზი (N) piazī სპარსული იაჰყიყაზ. იგივეა რაც ხაზი. ხაზვი. ფიაზს რანდას ვიქთ თავის ზევითა, წყალით მოუხარშავთ, მერე რო გამოიღებთ წყალსყე და მოაწითავთ ჩაუღეფთ და ფერში.

ფიალა (N) piala სპარსული იაჰყიყაილე. პატარა, ღრმა ჯამი. მაწენის შესანახი ჭურჭელი. ქუა იყო, მასღან, ეგეთ, ემ ქუაზეგა ეგრე ეგრებოდა, სხუა ქუა ფიალასავით იყო, ეგრე, ხორბალ ჩაღიოდა ანქა; ზესა კერავთყე, ჩავაგდეფ ფიალარი და წყალს დაეასხამ.

ფილაქანი-ფილაქანი (Adv) pilakan-pilakan სპარსული იაჰყიყელქანი. იხ. ფილაქანი.

კიბე-კიბე, საფეხურ-საფეხურ.

ფილაქანი (N) pilakani სპარსული იაჰყიყელქანი. იხ. აფილაქნება, ფილაქანი-ფილაქანი, კიბე. კიბე, კიბის საფეხური. ეგრე ფილაქნებზე ავიღითყე. სამი ფილაქანი იყვიისყე, რო ავიღეთ, ანქლა ჩავიღეთ, ანქაქ სამ ფილაქანი იყო, რო ჩავიღეთ შიგა; ფილაქნით, ეგრე ფილაქნებზე ავიღითყე; ემ დათსა ემ ჩუყურში რო ჩასულიყო, ფილაქნები გვეკეთა კიბესავითა, რო ემამ რო მოიღა, ამამ ამუარდა, ამუარდა და გემევეღვენა.

ფილტქუა (N) piltkua ქუას ფილი kuas pili (N). ფილტაქუა. მაგას ფილტქუა ხო არა? სპარსულად არი ჰაყანჯ; ქუას ფილი დანაყვიისთეის. ხორბალი ფილტქუაში დავნაყო.

ფილმანდარობა (Msd) pilmandaroba სპარსული იარაჰილმბარდარი. ფილმის გადაღება. ფილმანდარობა ქმნეს.

ფიმიფილო (N) pimpilo ყურის ბიბილო. ემას ფიმიფილოს დაუძახით.

ფინა (N:Plant) pina სპარსული იაჰყიყინე. იგივეა რაც პიტნა. პიტნა. ყათული გაითქიფო, წყალი დასხა, მარილი ჩაჰყარო, პიტნა ჩაჰყარო, ფინა პიტნა არია. და იმაში აულული წამასხა და ემ ქაბაბზე დაიღო, იგეთ ხომამა არი.

ფინა (N) pina სპარსული იაჰყიყინე. კოყრი.

ფინაქი (N) pinaki თვალის დახამხამება. ერთ ფინაქიკაო, ერთ თოლი, თოლიმოხუქკაქ არ ჩემეძინაო. ფინაქს ევეძახით ჩონა.

ფინაქის კერა (Msd) pinakis kvara თვალის მოხუქვა. გუშინღამაქ ეერ დაიძინე, ფინაქი არ მიკრავ, არც როს არ დაძემძინა წუხელისო; წუხელის ფინაქი კერა ჭკარო.

ფინაჩარმა (N:Plant) pinačarma ერთგვარი ბაღასი, ფხალი.

ფინთი (N) pinti სკორე. ჩენთან – ციცას ფინთი. ძაღლის ფინთი. აი, ვინებაც არის – ფინთის მოგებულაო. ძაღლის ფინთი /თორელი/.

ფინთის მოგებულა (Ptcp :Phras) pintis mogebulo წყევლა /თორელი/.

ფირთლელე (N:Top) pirtǵelc ადგილის სახელი ფერეულანში.

ფირტი (N) pirṭi იგევეა რაც ფურტი. ლვიძლო.

ფირტიალი (Msd) pirṭiali ფირტიალეფს pirṭialeps (V:Sg,3,Prs), ფირტიალეზდა pirṭialebda (V:Sg,3,Impf). იხ. წირწიალი. ტრიალი. ყვაეი ახტების, დახტების, ფირტიალეფს, როგორც რო თავმჭერილი იყოს.

ფირფლვა (Msd) pirplva ნელი თოვა. ფირფლავს – თოვლი ნელად მოდის.

ფირფლი თოვლი (N) pirpli tovli იხ. ქათმის ფეი. მშრალი თოვლი. ფირფლი – ცოტა თოვლი რო მოაყე; ფირფლი თოვლი მონდაო. ფირფლი თოვლი ეგეთია, რო წყალი არა აქ, ხმელ თოვლია.

ფირაპაშტადის თა (N:Top) pirhaštadis ta სპარსული اڤشاڤتاد pirhaštād. ადგილის სახელი ჩუღრუთში, მთაზე, სადაც სალოცავად აღიან. ფირაპაშტადის თა იქ არი, ეხლა იმას ოთხმოცი წლის სალოცვარს ეძახიან, ფირი პარსულადაა ფირი, მოხუცი, პაშტად – ოთხმოცი წლისა. ფირაპაშტად, იქ ეძახიან.

ფიქალი (A) pikali იხ. ფიქლის მიწა, დასაფიქლავი, პირქე დაფიქლა. მთის მაგარი მიწა. ეხლა წადით, ფიქალი მაიტათო. ფიქალის მაგარ დათხრა აქ, ძნელ დათხრა აქ; თუ გინდოდეს გაითხარო, თეთრი მიწა

უნდა იყოს, ეს რო ქანდღეს გამაითხრიან, ფიქალი იყო.

ფიქლიანი (N:Top) pikliani გორა მარტყოფში (ფერეულანში).

ფიქლის მიწა (N) piklis miča იხ. ფიქალი. მთის მაგარი მიწა. თეთრი მიწა უნდა იყოს, ეს რო ქანდღეს გამაითხრიან, ფიქალი იყო.

ფიშანდი (N) pišbandi სპარსული پيش بند pišband. იხ. სინაბანდი, ფართუცი. წინსაფარი. ყმაწილეფსა? – სინაბანდი არი, ფიშანდი არი, ბერაგანა არი, ბაიტა ფეკსამოსია, ქუღია, ქოთი აქ, ჯირიყა აქ.

ფიშვაზი (Msd) pišvazi სპარსული پيشواز pišvāz. შეხვედრა, დახვედრა. წაიდეს თავის ფიშვაზევა და მაიყუანეს თაის ძმებმა და სიძეებმა.

ფიშოვი (N) Pišavi შარდი.

ფიწფიწი (N:Voice) pičpiči ფეწფეწი pečpeči. სპარსული پيچ پيچ pečpeč. ხმადაბალი ლაპარაკი. ფეწფეწი, – ორმა რომ ძალიან ხმადაბლა ილაპარაკონ, მესამემ არ გაიგოს.

ფიწხი (N) pičxi ფიწხი. ხეს რაძღარო ტოტი აქ და წრილ-წრილეზი, ის არი ფიწხი, რო მაიტეხ, ფიწხია. მოსხილო რო დავარდება, ექ ეძახიან შეშა, ის არი ჯოხი.

ფიცელი (N) picili იხ. ფიცელის დაჭერა. ფიცი. შენი ფიცელი დაიჯეროო, თუ მამლის კუდიო?

ფიცელის დაჭერა picilis daččra იხ. ფიცელი. დაფიცება. ფიცელი დაიჭირო.

ფიწალი (N) pičali იხ. ცხრაითია. ფიწალი. რომელ ერთსაც რო ოთხთითი აქ, ან ხუთი თითი აქ, ცხრაითიანია და ორთითითო. ზოგი ცხრაითის დაძახის, ზოგი

ორთითს და ნიჩაფი სხო'რი; ფიწალი ფიწალი ის არი, რო ჩონ ყანას კალოზე რო მოიტანთ, იმითა გადაყვრით-გადმოყვრით, შოარეეთ ყანაჩი ბზესა.

ფლავის ღამე (N) plavis gamec იხ. ჩაკიდების ღამე. ასალი წლის ღამე.

ფოთოლი (N:Plant) potoli იხ. ჯალი. ფოთოლი /მარტყოფი (ფერეიდნმაპრი)/.

ფოთოლი (N) potoli იგივეა რაც ნაპტკენი. იხ. ფარე. ბუმბული. ეხლა ჩონ ქათამის ფოთოლს ეეტყვიით, ჩიტის ფოთოლსაც ეეტყვიით /თორელი/.

ფოლაქი (N) polaki სპარსული کله pulak. იგივეა რაც ჭუჭყუნა. ღილი. ფოლაქი პარსულაა. ქენ რას დაძახით? /მარტყოფი (ფერეიდნმაპრი)/

ფოლისი (N) polisi პოლისი polisi. ფრანგული polys. იხ. პოლისელი. პოლიცია. ფოლისმა დარეკა ისპანსა, ნაჯაფაბადსა და იმ გ ზებზე რო პოლისელები იყენ: ერთ ეგეთ მანქანა მოა, შიგ ვარებიო, დაჭირეთო, დაკავეთო.

ფორზი (N) porzi ფორზიანი porziani (A). სპარსული پورز porz. ბუსუსი.

ფორთაღალი (N:Plant) portagali სპარსული پورتاگال portaqal. ფორთოსალი. მაჯმაზე დავაწყოფთ ითხ ადლი ფორთაღარსა ღიმუნსა, შირინსა, ვაზსა – ემასა და წოლეღათ იმ ჩონ ყორსა ღამითა ნაერუზს ღამითა.

ფორრუ (A) porru სპარსული پوررورru. იხ. ჭუჭული. თავხელი. ბიჭო, რასათი იგეთ ფორრუ ხარ, პირადიანი ხარ შენა?; ეს დავერიში ბეურთი ემე აღამიანია, ფორრური, რასათინ ეგეთია.

ფორუზ (A) poruz სპარსული پوروز foruz. ბედნიერი. ხაღღმა არჩივა, ერთ ნაყრი ხორ-

ბალი გადაყარა და ერთ ნაყრი შირინი თავზე და ფორუზ იყოს, რო შამუა.

ფორცოლი (N:Plant) porcoli ფორცოლი porcuali, ფორწული porcuali. ფორცოლები porcolcebi (N:Pl, Nom). იხ. ჯალი. ფოთოლი. ბრტყელ ფორწები აქ, ფორცოლებები, გაიშლებიხს დეღამიწაზე და შუაზეგაც გამწონდებიხს; ხახის ფორცოლი /თორელი/.

ფორცოლი (N) porcoli ფურცელი. ფორცოლზე დეენერა.

ფორცხული (Msd) porcxolo ბალახის სწრაფად გლეჯა. ფორცხული – ბალახში რომ ხელი შავოს და დავლიჯოს, ბალახის დავლეჯა ჩიქარად და უნდა რომ მეტი ხელში მოუღეს.

ფოშტი (N) poštī სპარსული پوشت pošt. იხ. სოფი. თაბა. ითხ ფოშტი გამოკლილა; ელ ექაური ვარ. ექით კაცი იყო, მოიღის, თქისყე: ითხი ფოშტია, ქე მე აქ მოალყე.

ფოჩი (N:Plant) poči ფორწები počrebi (N:Pl, Nom). ყვავილის ფურცელი. ემ ბოჩკოსაყე, ერთი რო მაივლიჯო, ის არი ფოჩი, ერთ ფოჩი; გაზფხულზე რო თოელი ადგების, წავალთ, ბრტყელ ფორწები აქ [ვაველას], ფორცოლებები, გაიშლებიხს დეღამიწაზე და შუაზეგაც გამწონდებიხს.

ფრანგელი (A) prangeli ფრანგი. ვანო რუბიტაშვილი ფრანგელუფთანა მუშაობდა.

ფრინველის კერძი (N) prinvelis kerczi აღაგების შემდეგ გადაფერთხილი სუფრა.

ფსნა (Msd) psna იგივეა რაც ფსომა psoma (Msd) მოფსმა, მომარღვა.

ფსომა (Msd) psoma მაფსომს maypsoms. იგივეა რაც ფსმა მოფსმა, მომარღვა.

ფუზა (N) puza სპარსული *پوزا* puza. იხ. ფიფი. წისქვილის ძაბრი. *ფუზას ეძახიან წისქვილნი, ფუზას. ჯობით გაკეთებულია ესა. ემას ეგეთ ძალა აქ, რო იმას აბრუნეფს, ეს ეგეთ ქუა დააბრუნოს. ემსისქე და ეგდიდე ვაზა, აბრუნეფს, ეს წყალი რო გადის.*

ფუთფუთობს (V) putputobs ფუთფუთებს. *ჭია, მატლი ზტუნავს და თავის ალაგ ზე არ იხენებს, მაიტა ყმაწილს ეტყვიან: რამდენს ფუთფუთობო, შენ არ დაიდალეო! – ჩაბეებენ თავნი.*

ფუკალი (N) puḳali იხ. დაფუკება. ზერული მდინარეში. *ფუკალი – ვრელები დინარეში, წყალი რო გაივრეტავს ქობოლან, თევზები შაეღუნ, დაიმალუბიან.*

ფუკე (A) puḳe ფუკი puḳi. იხ. დაფუკება. ფუყე, ფუჭი, გამოწურტული, ცარიელი. *ეს რო დაარაკუნეთ ეკედელზე და სადაც რო უკან ეს ცემენტი არ ჩასხმულა, ფუკეა.*

ფულაქი (N) pulaki სპარსული *پولک* pulak. თევზის ქერცილი /დაშქესანა/.

ფულეა-სოფრა (N) puley-sofra სპარსული *پولے سوفره* pul-e sofre. სუფრის ფული. *აქიმი და მისი მხლებელი მამური რომ მოვა, სანამ სადილს მიირთმევედეს, ფულს ითხოვს. თუ ფული არ მისცეს, არ წავა სადილად; გაციელება სადილი, ახალი უნდა უკეთონ; ამ ფულს ფულეა-სოფრას ეტყვიან.*

ფულის დაწვენა (Msd) pulis dačvena ფულის შენახვა ბანკში.

ფულის ჩასხნა (Msd) pulis časxna ფულის ცხვირწინ აცლა. *ფულს ჩაისხნის; იქთენი იბნა და ძალით ფული ჩაქსხნა.*

ფულის ჩაყრა (Msd) pulis čačra ფულის გადახდა. *ქესაბზე ფული ჩამიყარა*

/ანგარიშზე ფული ჩამირიცხა/.

ფუმფრუკი (A) pumpruḳi ფუმფულა, რილი. *ეს პური ფუმფრუკია, აღვილად იჭმევის.*

ფუნზდა (Num) punzda ფუნზდა punzdah. სპარსული *پانزدہ* pānzdah. თხუთმეტი. *ემლაზე ფუნზდა მეეტანა, რო თხუთმეტი იყოს და ელ ვერე.*

ფურობლი (N) purtḳli ფურობი. რას აფურობლებ?

ფური (N:Animal) puri ფურმა purma (N:Erg), ფურს purs (N:Sg,Dat), ფურსაყე pursaqe (N:Sg,Dat,Yc), ფურებილა purebiḳa (N:Pl,Nom,Gha). იხ. ლეკილი. *ფური, ძროხა. სამი წლიდან ფურია. ფური – შენო, ცხორი – გელსო და კურდღელსოც – მელასო; ორ ფური ყოვ, ერთ ჯარი ყოვ, ბისთა ცხორი ყოვ, ერთ ჯარი ყოვ, ორ ფური ყოვ.*

ფურის ძუძუ (N:Plant) puris zuzu იგივეა რაც სხილმარცვალა. თითა. ვაზის ჯიში. *ყურზენი, რაგდენნაირი ყურზენი არი. ფურის ძუძუები ერთი დიდებია.*

ფურმა მოკდა და გამაიწყდა ხარმულობა (V) purma moḳda da gamayčqda xarmuloba ანდაზა.

ფურტი (N) purṯi იგივეა რაც ფირტი. ფილტი, ლეიძლი.

ფუტა (N) puṯa თქობზე შემოსაკრავი ფარჩა, რომელსაც მუსლიმი მამაკაცები ატარებდნენ აბანოებში. *ჩელეური ზო იცი, თეთრი ფარჩა. გაიშლიან იმასა, გომოოკეთენ ემე დაამანი არა, დაამანი, პერანგი, ფუტა რო შამაიკრას ეგრე, რო ჩონ შამოიკრავთ ფუტასა.*

ფუტკნება (Msd) puṯḳnoba შლა, ნგრე-

ვა, გლუჰა. იფუტკენების – იშლები, ინ-გრევის; ზუსტად შუღლს აჩენდებდაო, რო ტყევა ხდებოდაო და ფუტკენიდაო. ფუტკენიდა ადამიანსაო.

ფუშრუკი (N) pušruki ბრუშტუკი bruš[uk], ფუშტუკი pušt[uk]. სპარსული كوشك-bercšuk. იხ. დაფუშტუკავება. ფუშრუკი. ფქვილისგან მომზადებული მსუბუქი საჭმელი. ფუშრუკი გვაკეთითყე ემაწილფუსათი ზამთრის რო ემაწილი შაცივდეს; ფუშრუკი გვაკეთო, მასლან, ემ ემაწილ შაისციეებია.

ფუშუტი (N:Top) pušuti გორა მარტყოფში (ფერეიდნუშპარში).

ფქილი (N) pkili ქფილი kpili. იგივეა რაც ქბილი. იხ. დაფქა, საშუალო ფქილი. ფქვილი. ეს ფქილი რო ბრუნავს, ეს სამ ნაწილად ჩამოღის; ფქილი ჩამოღის საფქილოში, ბაგა წინ აქ; მერე ფეთაქსაყე ეგრე გამოიღეთ, წაიღეთყე წისქილჩი, ქფილი გვაკეთითყე, მოიტანეთ, ჩაყყრითყე ფეთაქჩი, თაი პური დავაკრათლს და ფჭამოთ.

ფშატი (N:Plant) pšači ფშატის ხე, ნაყოფი. ნაყოფს ხილად ხმარობენ, ხორცი ფქვილივითაა. ხაღღმა რო გაიგო, რო ემ ფშატი უკდების, დაიწყევეს ძებნა ფშატისა; ხაღღმა დაი ზიდნა და ემამაც დააძირა ფშატი.

ფშინვა (Msd:Voice) pšinva ფშრინვა pšrinva. ფშინავს pšinavs (V:Sg,3,Prs), ფშრინავს pšrinavs (V:Sg,3,Prs), ფშრინავს pšrinavs (V:Sg,3,Prs). ფშინვა, თვლუმა.

ფხა (N) pxa ფხა. ფხა თვე ზის არი და სხოყ არი.

ფხა (N) pxa თავთავის ეკალივით წანაზარდი. ხორბალის თავთავის წმინდული ფხა არის, ფხა ის არი. ის ისეთია, რო, ღორი,

როდესაც რო წყალი ჩოუდებებს ხორბალს, მოღის, თავთავს მჭამს, არ ყლარტამს, არ ჩაეა ღორის ხახანი, იმას ლეჭავს, წყალ დოუჭყერავს და იმას გამაგდებსყე.

ფხაჭი-ფხუჭა (N:Old) Fxači-Fxuča ხერხი /ახჩა/, /აფუსი/.

ფხიკ (Interj) pxič იხ. ფხიკი. ემაწილთან რო თამაშობენ, იტყვიან: ფხიკ!

ფხიკი (A) pxiči იხ. ფხიკი. მკვირცხლი.

ფხიტად (Adv) pxičad ფხიზლად.

ფხიტი (A) pxiči ფხიზელი, ფრთხილი.

ფხლაკუნი (Msd) pxlakuni ფხლანკუნი pxlančuni. ფხლაკუნი. ხელი დამადებინა გერდზე, ხელი რო დავადე, ფხლაკუნებდა მუცელჩი, წყალს რო ლევედა, ფხლაკუნებდა და ეს ჩემ ხელი ატყობდა, რო მაკერი; პირველად რო მაიგებს, თავის ბატკანი რო ფხლანკუნოფს, იმასა მკფთხების, უნდა შინახო და ბატკანმა მოწოვოს.

ქ

ქა (N) ka ქეები kecbi (N:Pl,Nom). რქა. ეს ქა მთარაკუნის სეე და გერეე გაფხილდის-ყე; დირქი მინდრის ბოტის ქით გაკეთებულ-ლი, ის ქა არც გატყელების; ვარს აღარ ვეტყვით ყაბახიო, ვარს იმაში, რო კდემოზე ექ დიდი ქა აქ, როგორ უთხრა ყაბახი-მეთქი. ექდილე ქა აქ! ვარი ემე ვერი.

ქაბუთა (N:Plant) kabuta სპარსული کابوت kabude. ალვის ხე. ტყემალთ არი და ყურ-ზენი, რაქთენ რაყამია. ხეები: წნური არი, ოფფი, ქაბუთა.

ქაგილი (N) kagili სპარსული کاهگل kähgel. ბზე-თიხა. ბზეს დაკეპავენ და თიხაში აურე-ვენ შენობის შესაღუსად. მოიდიტყე, ქაგი-ლი ექნითყე. გარი, ეგე ზადები ჰიჩ არ არი, ედლი ხობ, ეხლა გამოცლილდა.

ქადოს ქმნა (Msd) kados kmna ესპანური واکدو wākādō. სარქერის შეფუთვა. ქადოს იქ-მენ; ქადო პარსულია. ქადოს ქნა – სარქე-არი რო ლამაზ ქაღალდში შაკრან.

ქაზუმანი (N:Pr) kazumani ქაზიანი kaziani (N:Sg,Nom). შტო-გვარი მარ-ტყოფში (ფერეიდენშაპრში). რამპიანი იწერებიან ქაზუმანი.

ქათამ ვარია (N:Plant) katam varia ვა-ზის ჯიში. ქათამ ვარიასაც ვეძახით სხილ-წმინდა. ერთ ტევალზევა წრილებიც არი და სხილი.

ქათმის ფეი (N:Phras) katmis pci ის. ფირფლი თოვლი. ცოტა თოვლი, ფირფელა. ცოტა, ქათმის ფეი მოიდაო, ფეი იცი რას ნი შნავს? – ქათმის კოლიო. ქათმის ფეი! – კოლი რამდენია ქათამისა? ემას დაადებ და ბაიტა არი და ცოტა თოვლიც არი. რაგდენ

თოვლიო? – ერთ ქათმის კოლი მოსულაო.

ქალათიანი (N:Pr) kalatiani შტო-გვარი ფერეიდენში.

ქალამი (N:Plant) kalami სპარსული کلام kalam. კომბოსტო.

ქალასი (N) kalasi. ქელასი kelasī ფრანგულ-ლი کلاس kclās. კლასი. ანს ბაიტა ქალასი გოაკითხვე, თექსმეტი ქალასი; მე თერ-თმეტ ქალასი ვიკითხე. მე ერთ წელსა რო მე ერთ ქელასში დავეარდი, ძალიან დახ-ტულად დაისწავლე; ამ მოღამ მითხრა: თითი დასი! ვთქი: მე თორმეტ ქელასი მიკითხვე. თითი როგო დავასო! და გააცი-ნეს სუნივენთა.

ქალაქი (N) kalaki ფესხაქმელი/აფუსი/.

ქალაქი (N) kalaki იგივეა რაც ჩადრი. კა-რავი. ეს სიბილო თაეაზიშვილი და თავის ოღტამით რო ჩამოვლენ, დათორიელებენ, რო ურუჯყურბევი თავის ქალაქჩივა, ქა-ლაქი რას დაძახით? ჩადრია?

ქალაქი (N) kalaki ქეაბის სადგმელი ცეც-ხლზე. სამი მხრიდან აგურებით ამოშენებენ, მეითხე მხრიდან ცეცხლს უკეთებენ. ამ ქა-ლაქს ოჯახსაც დაძახობიან; ქალაქ შაფ-კრამ ქუათია, აჯურითა, ქალაქ რო შაფ-კრავთ, დაედეფთ, რო შივ დაძათა საჯოთია ემე, ღო ჩაიღის. შეშას მოიტანთ, შოოკე-თეფთ და ემ ჯოხეფსა; ნეკრას ავდედეფ-თყე, ღოს მოადედეფთ, უნდა ქალაქჩი შოოკეთოთ.

ქალაქის იონჯა (N:Plant) kalakis ionja იგივეა რაც შავიონჯა. ბალსია. ეხლა ქა-ლაქის იონჯას ვეძახით ჩონ, ის ქალაქის იონჯა სხოვნით თესლი მატანეს, და ის თუ პირიტყმა ბეერი მოძოოს, გატყერბის.

ქალაღაშდა (A) kalāgāšga თურქული کلام

كالكقāšq. ნიკრა. შუბლნიშნიანი. შუბლზე რო ნიშანი აზის; ლოლი, ლოლი, კულივძელი, ქალაღშლა, ემამ დაკლა, ემამ ჩადგა, ემამ აილო, ემამ შეჭამა, ემამ გაგუვდა.

ქალაღი (N) kalaḡi იგივეა რაც ქალაჯარი. ადგილი, მოსავლის ალების შემდეგ, სადაც ცხვარი გაყავთ /დაშქესანა/.

ქალაშა (N) kalaša ფრანგული كالاš kalāš. მოქსოვილი ფეხსაცმელი. ქალაშა? ქალაშები იყო, ქალაშები იყო, იცი ქალაშა რა არი? ექაც ამოარდნილაყე ეს ქალაშა; მუშტა – ქალაშას, ფეხსაცმელს რო კერავს, გინახავ? ფეხსაცმელს რო კერავს, ერთ მაგარ რეინასი არი.

ქალაჯარი (N) kalažari იგივეა რაც ქალაღი. ადგილი, მოსავლის ალების შემდეგ, სადაც ცხვარი გაყავთ. ქალაჯარი როსც რო ქერი, ყანა, ხორბალი რაც რო მაიზან და მამთიბე და აილე, თაის ადგილს იტყვიან ქალაჯარი/მარტყოფი (ფერეიდუნშაპარი)/.

ქალაჯუში (N) kalažušī სპარსული كالك juš kal(l)cjuš. ერთგვარი შეჭამადი. შაჭამიან ქალაჯუში და ადგიან, ხოშობაც იყო; ქალაჯუში რას ჩაიყრიტყე ქენა? ქალაჯუში? – ქალაჯუში – ისი, ყურუთი, ყურუთის წყალოთ აკეთებენ.

ქალების ქობი (N:Top) kalebis kobi ქალაბი ქოფი kalaabi kopi. ადგილის სახელია ფერეიდანში. თები ჩონ ერთი გოქ ამოღლობაზე, ამოღლობას თაეზე, რო ქალების – ქალაბი ქოფს დაქახით; ცამმეტი დღე რო ახალ წელსაყე ვადვაყე, სინზღას დავახით, წაიდიანყე ახანძლები ქალების ქობნი, აიხუვიანყე, წითელყი-თელი, ყველაფერია, აიდიანყე.

ქალვა (A) kalva ქალვა kalúa. ჩავარდნი-

ლი, კუტი პური. ქალვა – ჩავარდნილი კუტი – არ აცალო და ისეე ჩაავლო /დაშქესანა/.

ქალი (N) kali იგივეა რაც ყორი. ქალიშვილი. ერთ დღეს ვაზირმა ემ ყეინის ქალებს თითო-თითოს ჰკითხაყე, იმ დიდი ქალს უთხრა, რო ასტარი პირს შაინახესო თუ პირი ასტარსაო?; ემ ვეზირმა ის მაიტა ყორები გაათხოვაყე ნამაი ადგილებზე, მისცაყე ვაზირ-ყოზარებს, დიდი ქალი დარჩა სახლიი და მოუნახეს ემას ერთი ქმარი, რო დღიურ მუშაობას იქმოდა, არცრაც არ იცოდა, ერთი ჰამაღსავით კაცსა. ემ ქალმა თქო: ის რო უნდოდა, ვაზირმა ქნასო, ქნაო.

ქალი (N) kali ქალები kalebi (N:Pl,Nom), ქალები kalcebi (N:Pl,Nom) ქალი, დედაკაცი. თქო, რო მეცაო არ ვიყაო სწორ ქალიო, მე ჩემ ქთქოო; შაველით იქა, ერთ ქალიც იყო, ისიც ჩონ მარტყოფისა იყო, ჩამოსული 'ყო საქმე ჰქონდა; ერთ კირიას ემმათ ელ ვერე იცოდეს, რო სუ ქალები იყვიანყე. თუ კაცი დაინახიან იმ ახლეებში, შემოუდვიან, დაიჭირიან, მაიყუნანიან იმ დღეს, იმ წყაღში ჩაავდიან, ჩაალბენ და ამაიყუნანიან; ეს რო მე თითო-ოროლა შოო-მეტე, ახლო ახალ წელთან ამაშინ ძუელსა სახლეფსა ქალები მაიტანდეს, დედაკაციები თეთრი მიწასა და ცოცხით ასხეედეს კედლებზე და გაათეთრებდეს, თეთრი მიწას მაიტანდეს.

ქალლა (N) kalla ქალა kala. სპარსული كالك kale. ქალა. თავის ქალა. თაის ჭეშარი ჩამუა ქოვით, ქალლა ადარ აიტკივდები; ელ ეხლა ჯადლათს დოოკივდებო, რო ჭოღი ქალლა ავლიჯოსო; ერთმა თქო: ბატარა ვიყავ, შივრები ვიყათ, ბაიტები, შაველით ემეშიგა და ენახეთ ქალა ალაძიანის თავი.

ქალტიკი (N) kalṭiki ტიკი, რომელშიც ქალები ხორბალს ყრიდნენ, რქეს ასხამდნენ.

ქალტიკი – აი, როგორც არის გუდასკვით ტყავით გააკეთებენ და შიგა რაღაც იყოს ჩასხმენ, ეს მეტობა ქალები ხო რამეს მათიხოედეს, კალოზე ხორბაღას ჩოყრი-ღეს /თორელი/.

ქამ-ქამ (A) kam-kam ქამ-ქამ kyam-kyam. სპარსული კამ kamkam. ცოტცოტა. ნამა ერთმანერთანა კვდებოლით – ღე-ღამთილითან, მამამთილითან ბეერსხარ ერთმანერთან ვიყენევით. თა ქამ-ქამ და ქამ-ქამ ემ ჩემ ზაღმა გამოიდა და ექ გააკეთა, და ერთ სხო მაზღმა ემ ზევით გააკეთა სახლები და ეგრე წაეელი-წამუელითდა; ემ ექავრობა ჯანგალი ყოფილა და იმათლა ექა გოაკეთებიყელა და ქამ-ქამ და ხან ან-გერ, ხან ეგრე ეს სახლი და ექნობდინა ოკი ჯურად სახლები გამოცლილა.

ქამა (N:Plant) kama ქამა kama. სათიბის ბალახი. ანქ ვაძობდითყე ქამა დავგლო-ჯიტიყე, მასალან, მოიტანიტიყე, ბალახი დაუგლოჯიტიყე, პარზადი მოიტანიტიყე და; სუ, ქამა ვგლოჯიტიყე, დეიმი ვგლოჯიტიყე, დეიმი მოიტანიტიყე; ბატენები ხო ზამთრის იმაღებოდეს, საძებელში რო მოე უქონდა ქამა, მინდორსაყე მოე უქონდა.

ქამაბობა (Msd) kamaboba სპარსული კამ kamābi. იგივეა რაც გვალება. უწყლობა, გვალება. ლანგე ჩეშმას წყალი ექ არ მოიღის, ლანგე ჩეშმას წყალი და ქამაბობარი.

ქამარბანდაზობა (Msd:Play) kamarbandbazoba ქამარბანდაზობა kamarbandoba. სპარსული کامرباندازي kamarbandbāzi. იხ. ქამარბანდი. ლასტაობა, ქამრით თამაში. ქამარბანდაზობა რო უნდოდი სყე ვითამაშოთ, ათნი, და თორამეტნი ვიყევითყე და ბატი ეგრე შამოე ხაზითყე.

ქამარბანდი (N) kamarbandi სპარსული کامرباندي kamarband. იხ. ქამარბანდაზობა.

ქამარი, ლახტი. აღალოობა, მასალან – ელ ეგრე დაიცხიანყე, ქამარბანდითა იცემდიანყე ერთსა; ქამარბანდები შამოისხნითყე, ქამარბანდი შამოისხნითყე და ექსნი ღოოდეითყე, რო ქამარბანდი, ისები, რო გარეთ იყენეს, მოეპარიანყე.

ქამარობა (N:Play) kamaroba ერთგვარი თამაში. კო, ქამარობაც იყო. ხაზი შამო-ხაზიანყე და ორ ჯგუფი შაიქნიან, ერთ ჯგუფმა შაიდა, თავეთ ქამარები გაიხხნიან და დადეიანყე ხაზევა და ემათ უნდოდა ის ქამარი წართონ.

ქამარყათარი (N:Top) kamarqatari გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაქარში).

ქამას ჭია (N:Insect) kamas čia ერთგვარი ჭია. ორყელა, წინითყე და უქნითყე კული აქ.

ქამვა (N) kamva ფრანგული कामKāmva. მაღალი ხარისხის მატყლისგან დამზადებული ძაფი. რბილი და თბილი და ნარბია. ცხვარს, რომლისგანაც ამ მაღალი ხარისხის მატყლს ღებულობენ, ამრავლებენ გარნისსა და ბანდარბასში. ახალი ფეესამასეები და ახალი ჯაქათები ქამეასი მოიტანოთ ნაერუსათი.

ქანა (N:Insert) kana ტკიპი. შემოდეგობაში კიდეშ ერთ წამალი აქ, რო ემათა ერთი ქანა იყავყე; ცხორები უერენჭიანყე, ეს მაკრატელი წაილე, გარეცხე, რო ქანა იყეოლიანყე სისხლიანია. გარეცხე და დალეო, რო მევერისა გატყრინჭოთ ცხორები.

ქანდა (N) kanda სპარსული كانداkande. ზამთარში მსხვილფეხა და წვრილფეხა საქონლის სადგომი სარდაფის მსგავს თხრილში. რა ჭყეა ქონდა? ემეიანებმა სუ ოოზი-ღეს, ჩაყარეს. ქანდაჩი; ეს ემე გააკეთეს ეგეთ მაიტა-მაიტა სახლები და ეგეთ რა ვიცი, რა ფთქო, ქენ ქანდა რას დაიძახით? –

პირიტყს რო შაირეკენა. პა, იგეთები გააკეთიანყე.

ქალოობა (Msd) kaolioba იხ. ქაულია. ხმადალი ლაპარაკი ჩხუბის დროს. მე და საიღამ რო ჩხუბი დაიწყით და მე რო ერთ ცოტა მაღლა შაუჭებო მაგას, მეტყის: რასა ქაულიაოფო? ან მე ვეტყი, რო რას ქაულიაოფ-მეთქი. ქალოები, ჩონ ემას ემასხით ქალოობა.

ქარავი (N) karavi ქარაუი karaui. სპარსული کَرَوِي kero(w). ყურძნის დასაწური ნავი, საწნახელი. ესეც. ერთი მეტრა-ნახევარი სიმაღლეა და ემას ავაესეფთ ყურძენით ქარაუში. ქარაუს ემასხოფენ.

ქარასხა (N) karasxa რქიდან დაკეთებული ჭურჭელი ზეთის ჩასასხმელად და ურძის გასაზეთავად, ყანწივით ბოლო ცვილისა კქონდა. ქარასხა იყო რო ბეშეს აჭმეფედენ ზეს.

ქარბალას ჩიტი (N:Bird) karbalas çiti პატარა შავი ჩიტი. ბატარა შავ ჩიტია, ჯგუფად მოვლენ ერთ თესათი.

ქარბალას წასვლა (N:Play) karbalas çasvla ერთგვარი თამაში. ქარბალას მეტობას ქორწილჩი თამაშობენ.

ქარგარი (N) kargari სპარსული کَرگَر kargar. ხელოსანი, მუშა. ფიქრობ, დავდეები პარასკეე იქა, ქარგარს, რა ვიცო, ქენ რას იტყით, რო მუშაობენ?

ქარდვა (Msd) kardva ქარდვენ kardven (V:Pl,3,Prs). სპარსული کَرْد کارد. ჭრა. ანგე, მოქარდავები ქარდვენ.

ქარდი (N) kardi სპარსული کَرْد کارد. სახნავი. კაბღოს მაგვარია. ყერფებს იზიღამ ბარით ან ქარდით. წინ კაცი ვაგებმება, უკან სახელური აქეს და, მეორე კაცი მართავს. იტყვიან: კოლი ამიღე, ჩუყურათაო; ეხ-

ლა რამდენაირად მოვენა არი, წყალი არი, რო ა, ვგრე, ა, ვგრე ქარდი უნდა გაჩენო, ა, ვგრე გზას გოუკეთეფ მიწანი, ეს წყალი შამოუა და აი აქ ტრიალუფს.

ქარევან ქოში (N) karevan koši کَرَوَان کَرَوَان kâravân koš. სირიუსი. ქოში მოკვლა არი, ის მოსკლავი რო ქარევანი მოკლა, რატომ მოკლა? გაიღიძა, ეგონა ძილით მოსკლავია, ქარევან ქოში ხო იქ არი, პირველ ღამის არი, ადგა, აკიდა, გავიდა გზაზე, სიცივემ მოკლა. და ემას დაარქეს, ქარევან ქოში.

ქარევანსარას ქუჩა (N:Top) karvansaras kuča ადგილის სახელი თორელში.

ქართი (N) karti ფრანგული كَارْت kart. მოწმობა, ბარათი. მეცაო ისპაპანი სკოლაში მუშაობდი, ჩემ ქართი, ჩემ ქართი, რო გაამიენათო და ადგილა მინდაო.

ქარი (N) kari იხ. ასლიქარი. საქმე. ის, რო ტანისამოსს კერავს, ხო ზოგალი არ უნდა კქონდეს. ამ ქურთმა არ იცოდა, ექ ეს რა ქარარი და რას იქს და: შენ ზოგალი გაქ?

ქარი (N) kari ქაარი kaari. ფიჭა. ბოლოდ და ბოლოს მოკლავენ. გამადაყრიან და თითან დაიწყობენ. მიეფსაც თითან მააქსოვენ. მიეფეს ვეძახით ჩონ ქარი; ფიჭა? – პა, ჩონ იმით ქარას ვეძახით, ქარი. ცინით მოქსოვილია; თაფლი რომ ცინით არი. მე ქარი თაფლი მიყორს.

ქარი (N) kari ქარი. მაშინაც რო წავალთყე, აღმათ შიქლობაც, ემეც, ერ თორურია, ერ ჯურად არი, რო უნდა, მასჯან, აღან თუ ქარი მოღის ერთგნითყე, ჩონ იმ ქარსა ამ უარასაყენ მოაქცევთ, რო ქარი პირდაპირ გოქონდეს, რო ერთველ სული არ გაავონ და დაჭთხენ; ანიაკიან, ანქ ქარმა თავისი მზეები წაიღოს ხორბალზე. აიღეთყე, ხორბალი გაეაც ხავითყე.

ქარი (N:Disease) kari იხ. წითელ ქარი, ქუნთრუშა. დაეადება. *ქუნთრუშა ქარი ექონდა;* ანს *ქუნთრუშაცა, ამას ბეჭური ქარი ექონდა, ბეჭური ყმაწილი მოკლესყე;* ამა ყოვილი არა, გუნდალ-გუნდალი იყო, ამა ღიას არ მოკლესყე, ქარი არა ექონდა. *ქუნთრუშამ ბეჭური მოკლესყე, ბეჭური ქუნთრუშამ მოკლესყე.*

ქარის ადგომა (Msd) karis adgoma იგივეა რაც ქარის წამოსვლა. იხ. ქარქრომის ადგომა. ქარის ამოვარდნა. *ქარი ოუდგა; მიველილით ჩუყრუთს, ქარი ოდგა.*

ქარის დადგომა (Msd) karis dadgoma ქარის ჩადგომა. *ქარი დადგა – დაეარდა.*

ქარის მოტანული ქარი წაიღეფს (V) karis moṭanuli kari çaiğeps ანდაზა /თორელი/.

ქარის ტივი (N:Top) karis ṭivi გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ქარის წამოსვლა (Msd) karis çamosvla იგივეა რაც ქარის ადგომა. ქარის ამოვარდნა.

ქარიქრობა (Msd) karikroba სპარსული کَرِکَرِگَرِ kārīgar. სამუშაოდ დადგომა ვინმესთან. *ქარიქრობა, – რო წახიდე, მასღან, და მეეშელოყე და ხუთ თუმანი მოქეენ ვგრე.*

ქარმანდი (N) karmandi სპარსული کَرْمَنْدِ kārmand. დაწესებულების მუშაკი.

ქარქრომის ადგომა (Msd) karkromis adgoma იხ. ქარის ადგომა. ქარის ამოვარდნა.

ქარქუა (N:Top) karkua მინდვრის სახელი ჩუღრუთში, სამოვარი.

ქარქუვა (N:Top) karkuva მამულის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ქარშიყი (N) karšiqi ქარშიყი. დაზღის ან

სხვა მომსხი ძაფისაგან მოქსოვილი ბრტყელი სარტყელი. *ფეხები შომოოდეითყე წყვილათა და ქარშიყი გოოჭირე, ფეხები არ დეებრიცოს ერთხელა; ფეხები შომოოდეითყე წყვილათა და ქარშიყი გოოჭირეთ, ფეხები არ დეებრიცოს ერთხელა /თორელი/.*

ქასა (N) kasa არაბული کَاسَ kāsē. იხ. თოლის ქასა. პატარა ჯამი. *ერთ ქასა ბრინჯს ორ ქასა წყაღს დაეასხამტყე; ჯიმის ქასას მაიტანდეს, სადღობელს რო შაიდღებდეს, დააკინეილებდეს სადღობელის, თუკ ზე დააკინეილებდეს, ჩამაკილებდეს, დასკილებდეს.*

ქასაქალი (N) kasakali ქასაქალეზი kasakalbi (N:Pl,Nom), ქასაქალებს kasaklebs (N:Pl,Dat). იგივეა რაც ნატეზარი. იხ. ქასაქლო. ნატეზარი, ნატეზი. *ქასაქალეზი – ნეტეზარი, კოკასი; ნატეზურ ქასაქალებს აწყობდეს ერთმანეთში და თამაშობდეს მაიტეზი/თორელი/!*

ქასაქლო (N:Play) kasaklo იხ. ქასაქალი. ერთგვარი თამაში. *ქასაქლო, ქასაქლო ემ გატეხულ ქასაქალებს, შეინდი! ექსი და შეინდი – დაიდებდეს, დააწყობდეს ექს და ესეც ელა ორი ჯგუფი ყო /თორელი/.*

ქასიფი (A) kasiFi არაბული كَاسِفِ kāsif. ჭუჭყიანი. *ზეს მოეწელავთ, დახატულად ჩაეწურავთ, ერთ ფაქიზა ზარჭი. გაეათბოვთ და მაიასა ეკრავთ და გოოშეფთ ერთ დაყაზე. გაკიელების და ბად ჩაეასხამთ ერთ თეთრი ზარჭიგა, რო ქასიფი არ იყოს; ემ ქასიფია ჩემ სისხლი, აღან გერიმ მინდა წაიდე, სისხლი დაიჭირო.*

ქასქასი (N) kaskasi ძაღლის სწრაფი სუნთქვა. *ძაღლი რო ჩქარა სუნთქავს.*

ქაულია (N) kaūlia ქოულია koulia, ქაულია kaulia. სპარსული کَوکُو(w)li. იხ.

ქაოლიობა. ბომა. შავ ტუმარა არ გათეთრების, მზე ემისყე არ გაცხელდების, ქაულიაც ემისყე არ გაშაუდების.

ქაფანაკი (N) kapanaki ქაფანი kapani. სპარსული کافاناکafanak. თოქალთო. ქეჩასკით სქელია. მატყლით იქსოვენ, შაბთელენ, სახლებიც აქ, ქულიც აქ, წამაისხმენ სიცივენი, ხორხოშელანი, მინდორჩი რო დაუარდეს; ნაბადსკითა, წიმაში ცხორს რო გადრეკენ, ჩაიცომენ მწყემსები; ერთგან დავსხედით, ქაფანაკები გადვიფარეთ და ბარნები, თა იქამდი, რო წიმაბ აიყარა.

ქაფანი (N) kapani ქაფანი kaFani. არაბული كافان kafan. სულარა. ლაბასი, რო ჩააცემენ და ჩააწვენენ სამარჩი.

ქაფი (N) kapi ქაფი. წყალის ქაფი – ისი ჩანჩქერსაყე რო გადმოღის წყალი და ეს ხო წყალი ჩეესხმის? იქ აკეთეფს ეხლა ქაფს; ზე აქუდლებს, აქაფლებს.

ქაფიშენი (N) kapišeni ფრანგული کاپش کاپشე(a)n. ერთგვარი ჩასკმელი. ჩასკმელი, ზამთრის, პოლიცეები ჩაიცმენ.

ქაფულა (N) kapula დიდი კოვზი. ქაფულა – დიდი ხის კოვზი, მაწონი ან დოს ქაფულით დალუვიანყე.

ქაქული (N:Plant) kakuli სპარსული کاکل کاکولي. სარეველა ბალახი. ხორბალსკით არი, ერთი ზუთ–ათ სანტიმეტრი იზრდების, ამის წინ [ხორბლის ამოსვლამდე] ამოღის; ქაქული აშაუებდა, მარტო ფერს შოუცვლიდა.

ქალაზი (N) kağazi სპარსული کاغذ کاغذ. ქალაღი. ის ქალაზი, რო იქ მიკრულიყო და ეწერა, რო თერთმეტი ყაბულ შაქნილა; გამუართი ქალაზები რო დეეწერათ, რო ჩემთი მეეცაყე, ჩემ დიფლომი, ისები გამუართი და აველ, ჩამუელ ისანასა.

ქაშის წყარო (N:Hydr) kašis çqaro ქაშას წყარო kašas çqaro (N). წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდნუშპარში). იგერ გაწყიტეს იქეფნი, რო შიგ დიდ რო მოსულას სისხლი, ქაშის წყარო ქქიან, ქიდაძლა გამოლიოდა.

ქაშკი (Part) kaški სპარსული کاشک کاشکი. ნეტავ. ქაშკი მეც წასულევიყავ.

ქაჩაჩი (N) kačaci ჩლიქი. ერთ ცხორს რა აქ: მატყლი ტყავი, ნაფაშვარი, ქაჩაჩები.

ქაჩი (N) kači სპარსული کاشک کاشکი. შესაწირი ტკბილი კერძი, რომელიც ფქვილისა და რძისგან კეთდება. სპარსული – შესაწირი კერძი. ყაურდა დევაჯალიტყე, შაჭამადი გავაკეთოტყე, ქაჩი გავაკეთოტყე; და ერთ დოქა შაჭამადს ავიდუღეფთ. და ქაჩს გავიკეთეფთ და ბელასარა. ეგეთ ზადებია და.

ქახი (N) kaxi სპარსული کاخ کاخ. სასახლე, სახლი. ყეინს დახატულ ქახები ქქონდა.

ქაპრიზი (N) kahrizi სპარსული کاهریز کاهریز. მიწისქვეშა არხი. სპარსული მიწისქვეშა სარწყავი სისტემა, რომლითაც დასაღევი და სარწყავი წყალი გამოყავთ სოფლის თავში ან ცოტა მოშორებით. ჩამაყოღეს ექა, ქაპრი ზე. მოოდა, ერთი მეომარი მაიყვანა და ერთიცა ჯალადი, თავები ჰჭრაყე.

ქაპური (N:Plant) kahuri სპარსული کاهل کاهل. ქაფური. ქაფურის ხის ნაყოფისგან დამზადებული ფხვნილის მეშვეობით მიცვალებულს ამატიონსებენ. რის შემდეგაც გვაპი ითველება განწმენდილად.

ქაფი (N) kaFi სპარსული کاف کاف. იატაკი. ემ ქაფ ზედაც მიწა იყო, მიწა ეყარისყე და ძრიად ყრალ იყო; ერთი წინანდელი, ყადიმანდელი ემე იყო, ოთად იყო, თავსახლ იყო, შავჭერი ქქონდისყე და, ეხლა კი, კედლებიცა დათხრული და მიწა, ემ ქაფ-

ზედაც მიწა იყო, მიწა ეყარისე და ძრიალ ყრალ იყო.

ქაქშაქი (N:Play) kaFšaki სპარსული کاشکafšak. ერთგვარი თამაში. მოდით, ქაქშაქი ვითამაშოთ.

ქაქში (N) kaFši ქაქშები kaFšebi (N:Pl). სპარსული کاش kaFš. ფესვაცმელი. ემიშინ ერ დღეს ეს ყოფი წავა, იმიში ერ დღეს ეს ყოფი წავა წყაროსთან დაჯდების თა თაის ქაქში ჩაივარდების წყაღნი; ეს ვეინის ბიჭი აიღებს და; ეს მის ქაქშია?; ქაქშები ჩაიკოლა და წაიდა, წაიდა, ემ ცურავს მეეღვენა.

ქბილი (N) kbili იგივეა რაც ფქილი. ფქვილი. მერე წაიდითყე, ქბილი და ემეს დააქუჩიან; ეგრე ჩადიოდიწყე ხორბალი და ქბილი გამოდიოდიწყე.

ქე (Cj) ke ქი ki. სპარსული ک ke. რომ ყრები. ბევრი ქე არიან, მასლან, ფოლანა ქესის ყრებია; ამის ქეშ ის დაუმალთ, ქე, ჯეჰილეგმა არ მოგპარონ; ჯეჰილეგმა დაგედენიან, ქი მოგპარონ. დაუმალთყე ქი ესეები არ მოიღენ მაჰპარონ.

ქებინი (N) kebini სპარსული کبکābin. პირობის ქაღალდი. ა, ესეც მაგონდების, იმაშინა, რო მიველით, უნდოდა, ქებინი გაჭრან, მანი, იქლა, რო უნდა ჩააწერონ და ამის სახელი, ჩემ დელაკაცის სახელი და ჩემ დელას სახელი და ჩემ სახელი, იმ დაფთარნი; ქებინიჩი ორ დანგ სახლი ღოოწერიაყე.

ქეემი (N:Insect) keemi გველის სახეობა. ჩონ ერთ დიდ მცურავი – ქეემი, გუელი.

ქეთაბი (N) ketabi ქეთაბნი ketabči (N:Sg,Dat,Shi), ქეთაბებსაყე ketabesāq (N:Sg,Dat,Ye), ქეთაბები ketabebi (N:Pl,Nom). არაბული كتبتketāb. წიგნი.

იმაშინა, როე მე თელეკე ზუნა და რადიოე არ აყო, პარ ლაქითაღა შექეკეყარაანყე ქეთაბი იკითხიან, ვაყე იამშან, შასნეშანობაზე წაადიან; მასმადიან ქეთაბი ყურაინა.

ქეთრი (N) ketri ქეთლი ketli. ინგლისური კატketri. დიდი ჩაიდანი. ჩაი ჩოიღუა და ქეთრი ჩოიღუა და წაიდეს; მოვიფესოსყელო. უთხრაყე, რო ქეთლი დაღრაღაო; ქეთრიჩი წყალი ხლეურჩიხლეურჩიობს.

ქეთხუდა (N) ketxuda ქათხუდა katxoda, ქეთხუდა ketxoda, ქედხუდა kedxuda. სპარსული کتخکادketxodā. იხ. მექალაქობა. მამასხლსი, უხუტესი. გ ზა იტი ქეთხუდასი?; ქეთხუდა იტი ვინ არი? დიდი, აეჯანღულის დიდი, უფროსი.

ქელქელობს (V) kelkelobs სწორად არ მიღის გზაზე.

ქენ შუასაყე წაიდა (V:Phras) ken šuasaq (caida იგივეა რაც ჩონ შუასაყე წაიდა. მოყვლა.

ქენარი (N) kenari სპარსული کنکēnār. გვერდი, ნაპირი. შარის ქენარზე /ქალაქის განაპირას. /; გოლიანთი იყო, ეგდენ წისქილი ელ ემ მარტყეოფრი იყო და ერთ ცოტა ქენარებზეგა; ბევრი საშიშო წელი იყო, ქენარებზე კაცებს კლეედეს ხუთ რიალსათი.

ქენბედი (N) kenbedi სპარსული. იგივეა რაც ტარტლი. ტარტლი. პარსები ქენბედს ეძახიან, ტარტლი! თავის ნეხი, ტარტა! რო გოომავრდების მატყელებზეგა, ეხლა ემას, ჩვენა იმას მოვჭრილით ხო.

ქენდუნა (N) kenduna სპარსული کاندkandu. სკა. იმას ვეძახით, ქენდუნას ვეძახით ჩონ. ქენდუნა, სადაც ფუტკარი შადის.

ქენიზი (N) kenizi სპარსული کانیزkaniz/

keniz. მოხლუ. თქო, რო ნამაია გამოადი-
ძოყეო, მინაც ემ სხო ოთაღებში წჷნანხო,
რო ქენიზები იყენ; წაიყუნა სახლჩი და
სამი თეს იმიტი ქენიზი იყო: გვიდის, რეც-
ხდის, ემებს იქმოღის.

ქერბალე (N:Rel) kerbale არაბული كيرباله
karbalā-yi. წოდებულემა იმ მუსლიმის,
ვინც ქერბალს [ქალაქია ბაღდადის ახლოს]
სალოცაჲდ ყოფილა.

ქერეფი (N) kerepi ფრანგული კერ kerep.
იხ. მაჰმალე. ძვირფასი ქსოვილი. მეგო-
ნისყე, რო ახალ ლაბას ჩაიცმევ, მასალან,
ქერეფი და მაჰმალე მიყორდა, ქერეფი და
მაჰმალე!; ჯინსი რა აქ? – ქერეფი.

ქერი (N:Plant) kerī ქერი. ოთხივე პირზე-
გა ფეთაქეები იყო. ორი ფეთაქი ქეილისი
იყო, ორი ფეთაქი ქერიისი იყო. ორი ფეთა-
ქი ხორბალისი'ყო; დაბლა, ჩულურათ, ჩუ-
ლურათ, ნაქერაღები, სადაც ქერი ვნულა;
მანსოვს, რო შომოდგომას რო ქერი დეე-
თესათყე, გლეხებმა ვერ მოუნეს იმ წელს,
იმდენი იწიმა, იწიმა და იწიმა.

ქერი (N) kerī იხ. რუვისოღენი, ჯოი, სა-
ბელა. მამულის საზომი ერთეული. ეხლა თუ
სპარსულათ ვთქო – ჯოის იძახის და თუ
ქართულათ: ერთ ქერი. ერთ ქერი ეტყო-
ბის გაზომეითა, რო ეს შენ ერთ ქერი გაქ
მამული, ექ არი. დანგი, ხო? ცხოვან არი
სახელით გაყოფილი: საბელა, ნახე საბე-
ლა, მარტყოფნი ჩონთან?; სადაც რო წა-
ვალთყე, ირანის ანდაზება ემესი: დანგია,
ქერია – ჩონ დაუძახით, ქენ ქერს დაიძა-
ხით. და ფაყად სოფელჩი რო საბელა'რი,
ფაყად სოფელჩი, მარტო სოფელჩი საბე-
ლა'რი.

ქერის პური (N) keris pūri ერთგვარი პუ-
რი. ქერის პურიცა ემე იყო, რო მივაკრით-
ყე და ცოტელა ნამაი იყვისყე, შაინახვის-

ყე; ემე ლაჩინანთა თქეს: მეო ჩემ ქერის
პურს არ გაეცლი მაგის წმინდის პურზეო.

ქერქი (N) kerki ქერქი. ხეს, ეაშლსა, ფორ-
თოსალსა, კიტრსა ქერქი აქ: – გაქერქე და
შაჭამეო; იმ ყინწურას ლერო აქს, ხახი
აქს, რო ამიღებ, ემხელა არი და შავია,
თავის ქერქი რო გაფუქნა, თეთრია, ძან
გემრილია; ტყემალს ავარჩევთ, გავერეც-
ხავთ, გაეხახავთ ველითა. ის კურკად ის
ქერქი დავარდების, გადაყართ; არა ჩონ
გაქსენით, კარტოფილის ქერქს ვიტყით
ქერქი.

ქერქი (N:Plant) kerki ქატო. პირველათ ექ
არი ქერქი, ქატო – ქერქი. და ქერქის შემ-
დეგ არი საშუალო კარგი ფქილი.

ქესვი (Msd) kesvi არაბული كسبى kāsēbi.
საქმიანობა. მუჲალ ერბოს დაწდაღავ, ხახი
და პიტნა დაედაღავ და დაეასხამ ემ ყუ-
რუთზეგა. იმიში ბადიებში დოოსხამყე და
პურს ჩაფორიან, შაშჭამენყე. ის ჩონ ქესვი
იყო.

ქესი (N) kesi სპარსული كاسي kasi. ვინმე,
მაჲანი. ერთველ დილოზად გაიგიტყე, რო
ქესი მოსულა, ფალანა ქესი უთხოვნია –
მაყყარი – მაყყარიც ხო ჩადრი წამაისხიან
და რუბანდი და რუბანდი აიკრიან და ეხლა
სადლა არი; რები. ბევრი ქე არიან, მასალან,
ფოლანა ქესის ყრები.

ქეშ (Adv) keš ქეშ. ჩონთან ხორბალს
თესვენ, ითესების შემოდგომაზეგა და გამ-
წონდების და მწონე დაყვეების თოვლების
ქეშ; ესები ჩაყყართყე და წაეილით ქე
გომზე, ღარის ქეშ, ღარი ქე წყალი მიდი-
სა. ამის ქეშ ის დაუმალთ.

ქეშ-ქეშა (A) keš-keša ქეშქეშა. იმაშინ
რო ყრალ საქმე მახდების. გავარკვევთ,
რო ამა ემას დედ-მამა პარსი იყავ, სო-
მეხია თუ ქურთი თუ თურქი. სომეხი არ

იქნების, იმისთი რო შიშიარე' რი და ეშ-
მაია, ქეშ-ქეშა ადამიანებია.

ქეშავარზი (N) kešavarzi სპარსული کشاورز
kešāvarz. იხ. ქეშავარზობა. გლეხი, მიწათ-
მოქმედი.

ქეშავარზობა (Msd) kešavarzoba იხ. ქე-
შავარზი. მიწათმოქმედება. მეტტურ ქეშა-
ვარზობა სიბზემინი'რი; კალო გოქ, კალო.
ეგრე უწყრებით, ელუწავთ ვართთა, რაია-
თობა რო არი ქეშავარზობა.

ქეშვარი (N) kešvari სპარსული کشور
kešvar. ქვეყანა. ჩემ ქეშვარს ირანი კქიან.

ქეშიკის გაზიდვა (Msd) kešikis gazidva
ქეშიკი გაზიდეთ kešiki gayzidet
(V:Pl,2,Imp). სპარსული کشیک کشید
kešik kešidan. ყარაულობა.

ქეშიში (N) kešiši სპარსული کشیش
kešiš. მღვდელი. სომეხია, ემესია, ზარნასი – თავ-
კაცია, ეკლესიას დიდკაცი, ქეშიში.

ქეშმალა (N) kešmala იგივეა რაც თადარი.
ცომის მოსაზული თიხის ტაშტი. ემემ ეგრე
ქი ეს ეშუე სახლი წასხდებიან ეს სუფრა
კი ჩაუშალითყე. მასლან, ერთი დიდ ეშ-
დენ ლავანი დანი გაქქნითყე ვორცი, ნუ-
ხულო, ლავანი, ქეშმალა/დაშქესანა/.

ქეშტი (N) keštī სპარსული کشت
kešt. ნა-
თესი, მამული. მის წყალია და დაიჭერენ და
თავის ქეშტს მაიპრწყვენ. დღეს რო ემამ
მორწყო, ხულო სხო დანვის წყალია; ეს
წყალი სუყელას მიადგების, თელ ქეშტი
მაირწყვის.

ქეშტი (N) keštī სპარსული کشت
kašti/keštī. გემი. გაშაკილეს თა ღერიაში,
ღერიასყელა ჩაჯდა ქეშტიჩი და გამოიდა
ირანს.

ქვის დაჭერა (Msd) kvis dačera ქვის გაც-

ლა, მოშორება. ხორბალს ქუა დოუჭირო.
გაცაღკეო, ხორბალსყე ქუა გაცაღკეო.

ქვიშხეთმათი (N) kvišxetmati სპარსული
کشمته kšmte. ჯარისკაცი. მიმყო-
ლი. თავჯერმა უთხრაყე ქვიშხეთმათებს
რო ეს სამავარი და ეს სტაქანი – და რაძღა
ჩაის ესპაბი იყო, სულ თელასი იყო, – თქე-
ნი იყოს, აიღეთო; ქვიშხეთმათებს უთხრა,
რო აიღეთ ეს ჯავაქერათებიო და ზაფთი
ქენითო.

ქილა (N) kila ხის ჭურჭელი, გამოიყენე-
ბა სარწყავად. მეამბრე, მეციკნე. ცხვარს
რო პარსეს, ესეგი სუ იყო ქერ-ხორბალი
თავისი ჯამავარი – ერთ ქილა ხორბალი,
ერთ ქილა ქერი; ქილას კალოზე რო მაი-
ტანდეს ხორბალსა. ქასსავით იყო ეხლა,
ჯონხის იყო, კირკალი; ველი ჩავკარ ქი-
ლასა, ერბო ვიკარ პირასა/მარტყოფი (ფე-
რეიდუნშპრო)/

ქილილი (Interj:Voice) kilili საქორწი-
ნო შეძახილი. ქილილი-ქილილი – ეგრე
გაეზიდითყე, ახანძალი რო მაყუანენყე,
ნეფეს რო მაყუანენყე, იშუშარებენყე,
ქილილის ეზიდებიან, შაბო-შაბოს, ელ
ემეფესა; შაბო-შაბოთ და ქილილითა და
სტირა-ნაღარათი და წაილიანყე. ეს ხო შირ-
ბაპა, ხუთი ცხორი და მასლან, ქერი და
ხორბალი და ბინჯი და რა ვიცი მე, ლუ-
ხუთ ქიშიში და ერბო და; მეორე ღამეს
ინა მამიტანეს. ინა, ქილილი და შაბო-შაბო
და მამიტანეს და დამრუნდეს, მასლან, ეს
ინა მამიტანეს. ღამითაც ხო ქორწილია
გოქორდის.

ქილისია (N) kilisia ბერძნული κελισά/
kelisā/kelisiyā. ეკლესია. ექ ერთ კედელ
იყო და თქიანყე, რო იმამინაო, რო ქართვე-
ლები მოსულანო, ეს ქილისია ყოფილაო!;
და მაყუანეთყე და ელანს კედელი ვარე-
ნეთყე და ვთქით, რო ქილისია ყოფილაო.

ქილუ (N) kilu ფრანგული كيلوkilu. კი-
ლოგრამი. *პარ ლიტრჩი შადის ქილუ; ყორი
რო ვიყავ, ემ გყავჯაყსა კორცი ქილუ ჩარ
თომან იყო.*

ქილქიტი (N) kilkiṭi *ქირქიტი* kirkiṭi.
სპარსული کيرکيرkerkit. ქსლის საქსოვი ბე-
ჭი. ამზადებენ კაკლის ხისაგან. ცხრა კბილი
აქვს რკინისა, ზემოდან ღვედი აქვს გადას-
ვეული ქსელში გატარებულ შასაყარს. ოთ-
ხნი დაეჯდებათ და ყალიჩას მოქქსოვთ.
თითო ერთ დანები გუჭირავ, თითოს ერთ
ქილქიტები გოქ, თითოს ერთი სავარჯ ბე-
ლი გოქ; ელა ზებუნბასტები ელა შიღის
წლისა შაიქნებიან, დაისმენ ყალიჩაზევა,
დაისწავლეო, თუქარი ქენო, ნახშა ქილქი-
ტი ჩაისციო; ექით ამოიღეფთ, ემას ომო-
ვათრევედ' ემასაც ქირქიტცი გოქ, ჩვეც ბე-
ბათ.

ქიში (N) kiši ქიშა kiša. ქვიშა. წყალსა
ისცრის, ზევიც რო შუვდო, არ დაიტ-
ყოფს, რო იქ წყალი შამოსულა, ჩაიშროფს
– ის არი ქიში.

ქიშიში (N:Plant) kišmiši სპარსული
کشمشkešmeš. ვაზის ჯიში. თეთრმარ-
ცელიანი, იცის კარგი მტევანი. უკურკოა და
საქიშიშიედ იმიტომ იხმარება. ზოგიერთი
ცალკე ჯიშადაც გამოპყოფს. *ქიშიში ვიტ-
ყიტყე თითან ყურძნის ქიშიში ქენ ეგეთ
გურგულებია, გურგაულებია, იმას კურკა არა
აქ.*

ქიშიში (N) kišmiši ქიშიში. იმას დავძა-
ბოღით წონე ქიშიშიში, ქოლგანი რო გაყ-
მის; ერთნეერიც იყო, რო იმ ბაღჩი გაშა-
ლიანყე, მზეჩი გაყმისყე, ის წითელ ქიშ-
ში იყო.

ქიფი (N) kiṭi სპარსული کيف kif. ჩანთა.
პაი, აილე და ჯიბეუფჩი ჩაიყარე, აისე, ქი-
ფიც აეავეს.

ქმარი (N) kmari იგივეა რაც ქუმარი.
ქმარი. *ვა ზირს ეთქო იმ ქმარსათი, რო ვახ-
შამის უკანო ეჯაზა აილეო ყეინისაყეო და
მაცნობეთო; შენი ქმარის ძმას რას ეტყვიტ-
ყე?; აპა, რო დაიქორწილი, ქენ ქმარიან-
თას ბეჭური იყენენ?*

ქნდების (Interj) kndebis იყოს, კი ბატო-
ნო, შეიძლება. *ზოგ დღეს ხუთი, ზოგ დღეს
ათი შიქალიდა ქნდების, ზოგ დღეც არი,
რო წაელენ და ველუარიელი მოვლენ; ეს
შენ ქმარიო, თუ ქნდების, გამამაყოლიაეო
და თავის პაყითს, რაც შაიქნების, წინას-
წინ მოგცემეო; ცხვიც ხო არა ქნდების,
წყალი ავსოს.*

ქნდების (V) kndebis ქნილა knila
(V:Sg,3,Result 1), ქნდა knda
(V:Sg,3,Aor). ხლება. *ევრე ქნდა; ევრე
ქნილა; დედაკაცი. რა ქნილაო?*

ქობი (N) kobi ქვაბი. წაიღითყე მერეღჩი,
ქობი შამოვგლითყე და შაჭამანდი შაჭ-
ქენითყე; აეაღულიტყე ზე და ჩაყასხიტ-
ყე ქობჩი; წენილა და და ბრინჯილა და და
ქაბაბი და ესები ერთმაღა, ერთ ადამიანმა
ოღარაღო შაიქნისყე და დიდ ქობები გააკე-
თიანყე.

ქობი (N) kobi იგივეა რაც ყარი. გამოქვა-
ბული. *ქობი მაღაროს ნიშნავს ჩონთანა;
ერთათ არიან, ახლონია, პაპას ბალი გოქ,
იქა ი პაპას ბალი და ეს თამზიას ცხენი და
ამაღლობას ქუა და ის ქალები ქობი; ჩონ
ქალები გადაარჩინა და დაიძახინა ქალები
ქობასა, დიდი ქობია გამოქობილი.*

ქოვითორუვი (N:Top) kovitruvi ადგილის
სახელი აუუსში.

ქოთანი (N) kotani ქოთანი. *ქენ ქევრს
ეზახით, ჩონ ქოთანს ვეძახით, თი ხისაგან
არის გაკეთებული, მიწაში არ იმართება,
ოთხი ყური აქვს, გურგუალია; ქოთანჩი*

მორჩეულ ყურძენს ჩააწყობენ, არცერთი მარცვალი გაჭყლეტილი არ იქნება, წყაროს სუფთა წყალს დაასხამენ: წყალი რო დაღვების, მერე უნდა სარქელი მიწისა, გინა ჯოხისა; ძწედლიტყე. ედღებლიტყე ნეპრასა, ეგდიღ ნეპრასა, ჯოხის ნეპრა. ჩაეასხიტყე ქოთნეფჩი, სამში, ოთხი ქოთანი ჩაეასხიტყე; იმ ყველსა ჩაეაწყოფთ ეედრაჩიგა, ქოთანჩიგა. ჩინაე ელს გოქ მარილის წყალი.

ქოთანი (N:Top) kotani ადგილის სახელი. ამ ადგილს ზევი იცის. ადგილის სახელია, ეგეთ ადგილია, რო თოვლს გ ზა არ აქ, დეკარდების შიგ.

ქოთანღელე (N:Top) kotangcle გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ქოთი (N) koti ინგლისური თკ kot. ჰიჯაკი, ქურთუკი. ზედა ტანსაცმელი. ემანღელეფს ერთ ქოთი ჩაეაეითყე, ერთ რამე შამოაციითყე; ფული ჩოუკერე ქოთის სარჩულში და გაეგ ზენე.

ქოთნის პირი (N) kotnis piri მანენის ნაღები. საეზმე მათანეს, პური, ყვეილი და ქოთნის პირი იყო.

ქოთო-შალვარი (N) koto-šalvari სპარსული كوتو و شالوار kot-o-šalvār. კოსტუმში. მამაკაცის ერთი ხელი ტანსაცმელი.

ქოთ (Adv) koit ქოვით kovit. იგივეა რაც ქომოთ. ქეეპოთ. ამ ქოით არი; ავე ჩამამიყანე ქოით, ერთ ბატკანს შენთი დატკლავ. იმაში ემეს იქს, ჩამუა ქოვით, იმაში იტყის: ზოდა დაგატყუელე; ექ აღან ჩონ ერ საფლავეები გოქ, ქოითა.

ქოლან (Adv) kolan არაბული كَلان kolan. სულერთიანად. ერთ ხუთმეტ ოჯახი ქოლან დასთუმრეთღე, ჩამოიდენ ქართუელუბი; ემ სუ სოფლები მოიდეს ექა, ქოლან თაი-

თები ქე მოიდეს, ხაანი ქონდესე და არბაბი ქონდაყე; ქე ბოინი ხოლღას ქართუელი ყოფილა. ქოლან აღან ფარსულად ამბობენ ხომსრულ ენათ ამბობენ.

ქოლაქაუქაობა (N:Play) kolakaùkaoba ერთგვარი თამაში. ერთიე ქოლაქაუქაობა იქიან, ქოლა ფარსული სახელია ესე.

ქოლაქომა (N) kolakoma იხ. ეს კაცი თავის ქოლაქომას ცეცხლს აყრის. ხმიიდი. პურის დაკრვა რო გათაეეების, ერთ გუნდას ჩაიდებენ თონეჩი და ცეცხლს წაყრიან, ეს ცეცხლი იფო ნატარია.

ქოლგა (N) kolga იგივეა რაც ჩირდილი. იხ. საღომოს ქოლგა, ქოლგანი მიღღომა. ჩრდილი. იხ, ქოლგანი გაემის, წონე ის იყო, კარგი ქიშშიში იყო; ბოძის უკან დავსხდითყე და პურს შაფაჰადითყე, ქოლგანი.

ქოლგანი მიღღომა (Msd) kolgači midgoma იხ. ჩირდილი მიღღომა, ქოლგა. ჩრდილში დაღღომა.

ქოლღ (A) koll არაბული كل koll. მთლიანი.

ქოლქი (N) kolki სპარსული كرك kork. ბუმბული. ქათამი ქოლქიანია, ძაღლი – მანჯგელიანი. ძაღლს, კატას, ფურს და ვირს ბეწი აქთ /დაშქესანა/.

ქოლქი (N) kolki სპარსული كرك kork. ცხერის მატყლის გაწეწვის შემდეგ დარჩენილი უვარგისი მატყლი. მატყლს რო გაიწეწვენ, ზედმეტს რო გადაყრიან, გამოსადეგი არ არი; მატყლს რო დეწეწავთყე, ქოლქია, მაგარია /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრში)/.

ქომაქი (N) komaki ქომაგი, მშველელი. ექ ექაური ყრები ვიყნევით იმაშინა, ზოდა ჩემ ადას ქომაქი მივეცითა /დავეხმარეთ/.

ქომო მარტყოფი (N:Top) komo martqopi

ქვემო მარტყოფი.

ქომოთ (Adv) komot იგივეა რაც ქოით. ქვემოთ. მოვლა ვროხზე ყოფილა, ხეზე ასულა და ერთ ფულს ჩააგდოფეს ქომოთ; ჩამოიტანიტყე გომსაყე ქომოთ და დავაწყე სპბქელჩიგა.

ქომოთლელე (N:Top) komotǵcღc ადგილის სახელი თორელში.

ქონიარი (A) koniari ქონიარე koniare. ქონიარე koniare (A). მქონებელი, მდიდარი. თელავჩი ქონიარე ხალღი ჰყოლია, ეხლა კი თურქის ხანი დასჯდომიდაყე თავზე, მამული იმისილა არი და ხალღი დოუფაყი-რები, ნამაი სოფელი იყო და!

ქორგუნდი korgundi იხ. უდუში. ნედლი ხორბალი, ორთქლზე მოხარშული. დანაყული ოდუში, ერთი ძნას ცეცხლსა მოუშვირაყენ, რბილია, მოსრესენ /დაშქესანა/.

ქორღუგუმა (N) korduguma სპარსული კრ **كردگومگه** kor dogme. იგივეა რაც ქორნასკი. იხ. ჩაქორავება. გადაქნილი, გადაკეანბული. ეს ნასკი ვერ გამისხნია ქორღუგუმა'რი.

ქორი (A) kori სპარსული კორ kur. იხ. დაქორება. ბრმა, ბრმა არ არი, ბრმა ეხლა შამოიდა ჩენთან: არ ხედავსო. ქორია, ქორიც, ქორიც პარსულია, ქური! ეხლა ჩონთან თარგმანები შაიქნა, შაიქნა ქორი.

ქორნასკი (N) kornaski სპარსული კრ kor. იგივეა რაც ქორღუგუმა. იხ. ღუგუმა, ჩაქორავება. ყრუ ნასკი. ძალიან მჭიდრო, ჩახლართული ნასკი.

ქოსა-ქოსები (N) kosa-koscbi სპარსული کوسا kus. სპილენძის დოლები. მოიღისყე, ქოსა-ქოსები შაიკმაზიან, ქოსა-ქოსები შაიკმაზიანყე.

ქოფელა (N) kopela ქოფელა, კარაქის შედ-

ღების დროს გამოსაყენებელი ჭურჭელი. ქოფელა იყო და ბელაყუნა; ქოფელა ანს იყო, ქე დაიდვიყე რამეზე და ეგრე შაიდლეკებყე /თორელი/.

ქოქი (N) koki კვირტი. იხეთქა, ეხლა პირველათ იხეთქა, უხეთქია და ჯერ ვარდი არ უქნია. გამაწონა ქოქი გომოუვა, ქოქი.

ქოქონი (N:Pr) kokolni ქოქონი kokoni (N). შტო-გვარი თორელში.

ქოშთი (N:Play) košti სპარსული کوشک košti. ჭიდაობა. ჭიდაობა – ქოშთი, ქოშთიაღა; ექ შადიან, მიდიან, ქოშთი თამაშობენ.

ქოხი (N) koxi იხ. ქოხიანი ცხირი. კუხი. ეს კაცო დაბერებულა, ქოხი ამაჰსლია.

ქოხიანი ცხირი koxiani cxiri იხ. ქოხი. კეხიანი ცხვირი. ბატყიარებს ქოხიან ცხირი აყე.

ქოჰნა (N) kohna სპარსული کهنه kohne. ფალსი. ემაწილი რო დაიბადისყე. ქოჰნა გაშალიანყე, მასლან, ფალსი.

ქუას დაფენა (Msd) kuas dapena ქვაფენილის დაფება, გზის გაკეთება. ჩონ ოზორი მოზაიქი აფყარეთ და ქუა დატფინეთ.

ქუაყრილი (N) kuaqřili ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდნუშაჰარში). ქუაყრილამდი წაველით და იქ დაედექით.

ქულიგერდინობა (N:Play) kudigerdinoba იგივეა რაც ქულაგერდინობა, ლამერდინობა. ერთგვარი თამაში.

ქულუნა (N:Plant) kuduna ერთგვარი მცენარე /თორელი/.

ქუესტანი (N) kuestani ქუესტანი kuestani სპარსული کوهستان kuhestān. მთიანეთი.

თა არი და ქუესტანი. ერთს იტყვიან ქუესტანი, თაჩი.

ქუეყარილი (N:Top) kuvaqřili ქუეყარილი kuaqřili. გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპარში). ქუეყარილამდი წაველით და იქ დაედექით; ქუეყარილში ქარი ოდგა და ცხენს თოვლი პირდაპირ მიიყარა და ცხენი მიბრუნდა ჩუღრუთის ვარაზე.

ქუევიან ლელე (N:Top) kuvian ğele გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპარში).

ქუზაგარი (N) kuzagari სპარსული კრ ზოგა kuzcgar. მეთუნე. ქუზაგარი ის არი, რო ქურჭლეფს და ყარყარას და ესეთ რამეფს აკეთებს.

ქუთი (N) kuti სპარსული აოგ kud. ნარჩინები, რომლებიც გამოიყენებენ ნიადგის გასაწოყიერებლად. ნაგავი, მოგავეო, ქუთს ექდახით. რო მაიგვი, ქუჩაჩი, საღაც მაიგავე, ის არი ქუთი.

ქუთუთი (N) kututi ის. თხლამი. თხლამი, წირაბლი. თხლამი, თხლამი, იცი? აი, თოლის ქუთუთებზე, ქუთუთი გამოსლია ექაო, ე თეთრი რამეები მოაყე ემას ქუთუთს ეძახიან, თხლამი ქუთუთს ეძახიან.

ქულაგერდინობა (N:Play) kulagerdinoba სპარსული کولاهگردانی kolāhgardāni. ქულაობა – ყმაწვილითა თამაში. ქულაგერდინობაც ეს იყო, რო ერთმა თაის ქული დასის, დასის და ერთი ორ ადლი გერდზე ლოდგის და ამ სხეებმა ამ ქენარსაყე გამაქციან და ემ ქულს ამმაიპკირიან.

ქულაჯა (N:Plant) kulaĵa სპარსული კულიჯე kolije. ბამბის თესლი არი, ნუშისყვით, მაგრამ ბატარა /დაშქესანა/.

ქულაჯა (N) kulaĵa სპარსული კულიჯე kolije. ბამბის თესლი. ქეჩის წამოსასხამი.

ქულაჯა მათელიანყე, ქულაჯა ის იყო, რო ექამდი იყო, ექამდი ქქონდა, სახელუბი არა ქქონდა და ამა, ნამადი ის არი, რო სახელუბიც აქ.

ქულუქი (N) kuluki სპარსული კანკ kolang. იგივეა რაც წერო. ქუმუშის, ჭის მთხრელის სათხრელი იარაღი. ქუმუშის ქულუქი – პატარა ტანი აქ, ეგ სიღე ტანი აქ.

ქულუჩა (N) kuluča სპარსული კოლუჩე kolučc. იგივეა რაც ავდაქი. ნამცხვარი. ჩონებურად ავდაქი, ფარსი – ქულუჩა, ქართველი – ავდაქი.

ქულუხი (N) kuluxi სპარსული კოლუხი kolux. გორახი, ბელტი. ერთად შეგუნდავებული მიწა, გამხმარი. შენ რო ქულუხი ესროლიო, იცოდე, რო ქუას ვესრიანო; მიწას რო წყალი დაასხა, მიწა რო დათილო, შაიქენბის ტალახი – ვერ რბილია, როცა ვაჟმა, ქულუხია, ქულუხი სპარსულია.

ქულფათბარი (N) kulFatbārī სპარსული კოლფატბარი kolfatbār. ოჯახის უფროსი. ამ ვეელს ქორწილი არ ექნა, ის ბერ კაცოცა ქულფათბარი იყო; ემი შიღდი ბიჭი მყენდა, ერთ ყორი მყენდა, ქულფათბარი ვიყავ; ნუ მამკლავო და ელს სულა შენო და ჩემ ჯანილა აზადი ქენო, ნუ მამკლავო, მეც ქულფათბარი ვარო!

ქულფათი (N) kulFati არაბული კოლფათი kolfat. მოსამსახურე. გულ-ლიძლსატა, რო მაიხარშების, ამაიღებენ და ლოფრიან – ქულფათმა შაჰკომოს.

ქულფათი (N) kulFati ქულფათი kulpati. არაბული კოლფათი kolfat. ოჯახი. ქულფათი ოჯახს ნიშნავს: შენ ქულფათი გეყავს.

ქუმარი (N) kumari იგივეა რაც ქმარი. ქმარი. ჩემ ქუმარს ასან ჩემ თავი არ ენახა. მოიღუნ, ერ წელსაც ნათხოვნი ვიყავ და მოიღუნ,

წამიყუნანს /ზოინი/.

ქუმბუზა (N:Plant) kumbuza სპარსული
كومبوze. მოწვეწველი ნესვი. ქუმ-
ბუზი გოქ. ზამთრეველი გოქ, კიტრი გოქ.

ქუმუში (N) kumuši სპარსული
گوموش/gomush/komuš. ჭის მთხრელი. ზამ-
თარჩი რო ის წყალები ჩონთან გომოუ-
ლია, ქუმუში ხო იცი, რა რის? – ვინც რო
თხრის და წყალი გამოოაქ. ირანჩი, ღარ-
ჩი არა ნახე ჭის თოლუბი?; ჭებს თხრიან,
ქუმუშები; ქუმუშის გამოლემული წყალი
ზამთარჩი ნელია, თბილია, და ის წყალი
რო თითან გამოლის, ის იფო ცივია.

ქუნთრუშა (N:Disease) kuntruša იხ. ქა-
რი. ერთგვარი ავადყოფობა, სახადი. ქუნ-
თრუშა დაიჭირა და თუ, მასალან, ქუნ-
თრუშაჩი დოქთორი მექსწრისყე, გოოღის-
ყე და თუ არ მექსწრისყეა, თაბ მამლაქი
შაქნისყე; ქუნთრუშა იმ წინ იყევესყე, ეა-
ლი ეხლა ადარ არი ადარ; მე მივლია, შაე
ქუნთრუშა ყოფილა.

ქურა (N:Plant) kura სარეველა ბალახი.
ქურა ცუდია, ქურა პურს გააძწარებს.

ქურა (N) kura სპარსული کوراkurcig-
ეა რაც საბერეველი. ქურა. ქურა არი, რო
რეინას შოოგდეფ, გაწითებ და დაინაყაე
/ახრა/.

ქურამელა (N) kuramela კეტი, პატარა სა-
ბერტყელა, შორიდან სასროლი. ბაიტა არი,
ერთ ადლია, ელის ჯოხია, ქომოდან შეეს-
რიან კაკალს; კაკალს შაყრინანყე, ესრო-
ლიან, თამაშობაჩი იხმარინანყე იმითა.

ქურდა (N:Ritual) kurda ქურდო kurdo.
დღესწაწული, აღნიშნავენ ზამთრის ორმო-
ცდამხუთე დღეს. ემთხვევა ქრისტიანულ
ახალ წელს – თოთხმეტ იანვარს. ქურდა –
შუა ზამთრის, თხუთმეტი და შუა ზამ-

თრის აქეთა. ზამთარსაყე რო გაეა, ქურდას
დაიცხობენ ხოლმე, შაჭამანდს გააკეთე-
ბენ; ემე ზამთარჩიგა, ორმოცდახუთი დღე
რო გაივლის, ქურდო ჩამოა, უწინ იტყო-
დეს ქურდო.

ქურდების კიბე (N:Pr) kurdebis kibe იგი-
ევა რაც მოკობრობის კიბე. ადამიანის მეტ-
სახელი. მიხედავს რადაც რო ჭლე არი და
მაღალია, იტყიან აიო, ქურდების კიბეო.
ქურდების კიბე. მიაყუდე, აიდე, გაღვიდე.
ერთ სახელეფს დაარქმევენ.

ქურსი (N) kursi სპარსული کورسکorsi.
საოჯახო მოწყობილობა სითბოსა და მაგიდის
ფუნქციით. მაგიდის ქვეშ ცეცხლი უნითათ,
ზედ საბანს გადაფარებენ და მიუხსლებიან. ემ
ზამთრისღა სულა ქურსი მოარქოთღა და
სულა შინღა ვისხდეთღა; იმაში ქურს იყ-
ვისყე. ხო, ქურსი ევეთ ოთხი კუთხე აქ,
რო იმაზეგა შემოოვლიან, სამველ, ოთ-
ხველ შემოოვლიან, რო ახანძალი აველან
შემოიყუნან.

ქურუა (N:Animal) kurua სპარსული کور
korre. ჩოჩოჩი. ბეშვის ენაზე. ვირის ყმა-
წილი, ბეშების საუბარია.

ქურქა (N) kurka დაქურქაეებენ
daakurkavcben (V:Pl,3,Fut), დაქურ-
ქეფს daakurkveps (V:Sg,3,Fut). სპარ-
სული کورkork. იხ. დაქურქეა. ერთმანეთე
დაწყობილი ხორბლის თავთავი ისე, რომ ჩიტ-
მა ვერ შეჭამოს. მინდორჩი უწყალი ხორ-
ბალს რო მოვგლეჯაეთ ხელთ, ქურქათ
გაკეთებ, თავს მიაცემინეფ ერთმანეთს,
ჩიტმა რო არ შაიჭამოს, ქურქას ეძახიან.

ქუსლი (N) kusli ქვისლი. ელ ეხლა რამ-
ღა შემეკითხო და რაც გინდა შეეკითხო,
აი, იქ, ჩემ ქუსლი ექ არი და ბიჭებიც ექ
არიან.

ქუსლი (N) kusli ქუსლები kuslebi

(N:Pl,Nom). ქუსლი. ქუსლი ჩაჭინჭე. ქუსლი ჩაჭინჭო, ეს უნდა დაიწყო და წახიდე, ქუსლი ჩაჭინჭო; ერთ სადილთუკანთა ღამემდე იმას დაილაკევენ ემას, – გააცხავებენ მიწას, წმინდა, რბილი 'ყო, – ქუსლით.

ქუქი (N) kuki სპარსული კაკ kuk. იგივეა რაც ღუზი. ღამბი. იმას რო ხელით გაჭკე-რავ, ღუზი კქიან, პარსულათ ქუქი კქიან.

ქუჩუა (Interj:Voice) kučua მოსაფერებელი დაძახილი. ბაძტა ყმაწილეთს ეტყვიან, ძალღოს, კბოს.

ქუხილი (N) kuxili მუცლის ბუფბუყი. მუცელი მიქუხს – ძრიალ ყურყურს იქს, ქარი ჩავეარღნია.

ქუხილი (Msd) kuxili იქუხებესყე ikuxebsqe (V:Sg,3,Fut), დაიქუხეთს daikuxeps (V:Sg,3,Fut), ქუხს kuxs (V:Sg,3,Prs). ქუხილი. ელავსო და ქუხს. გაზაფხულზე რო იქუხებესყე: გელი იგეფსო. ზაფხულში რო დაიქუხეთს: დალუამ დო დალორარო, სოკო ამოა. ქუხილში სოკო ამოღის; ქუხს – ბრახიბრუხი რო გადღის.

ქუჯი (N) kuži ხის წვრილი და გრძელი გასაბრტყელებელი /ღამქესანა/.

ქჩერება (Msd) kčereba იგივეა რაც გამეტება. გამეტება. არ მექჩერების, რო ის ცოცხალი არ იყო, არ მეგეტების; ახალი ხილი დოღისხამ, ჯოხზე დოღჭერია, უნდა მეეწივოს, მე არ მექჩერების, რო დავკროფო, არ მეგეტების.

ქიაში (N) kyaši სპარსული کاش کاش. რეზინი.

ღ

ღავის (V:Voice) ḡavis ღავის, ბავშვის ტირილი. ყმაწილი ღავის /თორელი/.

ღამე ორსულათ არიო და ვინ რა იცის, დილით რა იბადებისო (V:Phras) ḡame orsulat ario da vin ra icis dilit ra ibadebiso. ანღაზა, არავინ იცის, რა მოხდება ხვალ. ფირდოუსი ხო იცი: ღამე ორსულათ არიო და ვინ რა იცის, დილით რა იბადებისო!

ღამიან (Adv) ḡamian ღამით, ღამიანად. ღამიან წაიდეთო. ღამიან იმაშინ არი, რო ჯერ ირიქრაჟა და დილობას მოსკლავი არ ამოსულა. დილობას მოსკლავი რო ამოვა, ეტყობის, მიღის სინათლის ხარაზე.

ღამინდელი (A) ḡamindeli ღამინდელი. ღამინდელ საუბარი გაგონდების?

ღარი (N) ḡari ღარი. ის ღარიც ხო აქ, ხორბალი რო ჩამოღის სახორბლე. ხორბალი ჩამოღის ღარში; ღარი ხო იცი რა არი? არა? – წყალი რო გადმოღის ვომსაყე, ის არი ღარი, ხო? ეს არი ჩამოხრამული.

ღელი (N) ḡcdi ღველი. ტყავის წვრილი ნაჭერი, თასმა, ქალამნების ამოსასხმელი. შოლტიცა დაყვიანყე და ფეხსათი ქალმანი გააკეთიანყე. ის თავისეზი შოლტად რო არ გამოღის ტყავისა, წრილაღ დაჭრიანყე, კეტსავით, ის შაიქნიან ღელი.

ღელე (N) ḡelc ჩავარღნილი ადგილი მთაზე. მდინარე სხორი, ხო. ორი თა რო ექით-იქით არი და შუაზე მოღის, ეს ღელე 'რი. წყალი იქ არ იყოს, ემას ეძახიან ღელე. კევი სხოა, წყალი მოღის, სიმწვანეა და ხაღლი ნახირს მიჰყავს კევი ში და აძოებს; ღელე ერთ ჩუყურე 'რი, რო ორ გორას შუაზე არი,

ორ თას შუაზე.

ლელიანთ ბალი (N:Top) ḡeliant baḡi ადგილის სახელია მარტყოფში. ამ ფერეიდანში, სოფელჩიგა, რო, ბატონო, ქალაქია? ერთ ბალია, ბაღა, ბალი – დაძახიან ლელიანთ ბალი /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

ლერლერი (N:Voice) ḡerḡeri ლერლერებს ḡerḡerebs (V:Sg3,Prs). წისქვილის ხმა. ეხალ რაზე ლერლერებს – თუ წყალი ცოტა აქ.

ლერლილი (Ptcp) ḡerḡili სალერლილი saḡerḡili (Ptcp). იხ. დალერლა. ლერლილი, დალერლილი. ხელით რო დაიდურღაუ.

ლეჯეჯაობა (Msd) ḡeḡeḡaoba ლეჯეჯაობდიანყე deḡeḡaobdianḡe (V:Pl,3,Prs). უშედგო ჯიჯლინი, ზედმეტი ლაპარაკი. ლეჯეჯაობდიანყე, ერთმანერთ ჩანა ჩანაჩი გოოგდებდიანყე და ლეჯეჯაობდიანყე.

ლივი (Msd) ḡivi მლივის mḡivis (V:Sg,3,Prs). ოღნავი ღიმილი, გაღიმება. მლივის – როგორც რო ეცინება; უვაშბე და ღივი ჰკრა.

ლივი (N) ḡivi იხ. ღივის კვრა. ღიმილი. ღივი იცი რომელია? – კაშკაში სიცილი ხო არ არი, სიცილი არ არი, ე ლაშეხით.

ღივის კვრა (Msd) ḡivis kvra იხ. ღივი. გაღიმება. ყმაწილმა ღივი ჰკრა.

ღინი (N) ḡini საქონლის გამხმარი ნაკელი, გომზე ახმობდნენ. ფაღარი შაბხეტე და შვეგავე. ღინი შამიქუჩეხია შენ წა, ჩამაიტა.

ღინო (N) ḡino ღვინო. ხაღლი არ გოოშობს, რო დაძახინებენ მინაც ღინო ვაკეთა იქა; რა საჭირუო'რი, რო ღინო დადიოვო, რო გადაძახტე წყალჩი და ჩაიხაფაუდე და ღელას დღე და ღამე გოოშაეო და თელ ცოცხლობაჩი შავი ჩააცო.

ღირმა (A) ḡirma იხ. ღრმა. ღრმა.

ღირღიალობს (V) ḡirḡialobs ღრიალებს. ღირღიალობს ყამამალა ოშიჩი, ჩხუბჩი.

ღიძლი (N) ḡiḡli ღვიძლი. ბოტი რო მოკლეს, რაც რო მოკლეს, ის თავი და ღიძლი იმიხია, რო თოფი დოოცია, დანარჩენი გაიყოფენ სუნი; ღიძლის, კუჭისთის, კუჭის ტკივლისთვის ის ცინი კაია.

ღიძლი (N) ḡiḡli ღრძილი. ღიძლები მღონეფსო, და იმასა ფქილს მაღუმლებდეს და წოოყენებდეს ზედ კბილებჩი.

ღმერთმა აცხონოს (V:Phras) ḡmertma acxonos დალოცვა. ბატონი რაპიმი მალე გარდაცკალა, ღმერთმა აცხონოს; დღეს ერთი წელი გაიარა ბატონი მუხთარ ასლანის გარდაცკალება, ღმერთმა აცხონოს.

ღმერთმა გაგახაროს (V:Phras) ḡmertma gagaxaros დალოცვა.

ღმერთმა გარიდოს (V:Phras) ḡmertma garidos დალოცვა.

ღმერთმა ერთ მეორეს შაგაბეროსყე (V:Phras) ḡmertma crt meores ḡagaberosḡe დაქორწინებულების დალოცვა.

ღმერთმა შაგინახოს (V:Phras) ḡmertma ḡaginaxos დალოცვა, ღმერთმა დაგიფაროს, კარგად გამყოფოს.

ღმერთს გეფიცები (V:Phras) ḡmerts gepicebi ფიცა.

ღმერთს ებარებოდე (V:Phras) ḡmerts ebarebodc დალოცვა, ამბობენ დამშვიდობების დროს.

ღილი (N:Plant) ḡolo ღილი. ერთგვარი

ბლასი, ფხალი. ღოღო, შეჭამანდისია; მან-
დაქა არი, ეკლამხალა არი, აღჯაბაში არი,
კონჩხელა არი, ღოღო არი.

ღორდაღორ (Adv) ġordagor თანაბრად.
ღორდაღორ ჭიდაობენ.

ღორობ (Adv) ġorob ღორობ წასლა ġorob
časla (Msd). არაბული ابوڭqorub. სალა-
მოს, ღორობ წასულან.

ღრეჯა კდომას არ მაისხლეტავს (V:Phras)
ġreġa kdomas ar maysxleṭavs ღრეჯა სიკ-
ვიდლოს არ ააცილებს. კაცი რო ერთ ცოტა,
ცოტად არმე ეტყვიეს, აყად არის და კნე-
სის, როგორც ტრულაობდეს, ტრულაობდეს
ეს კაცი, მართლად ემეს იქმოდეს, ტრუ-
ლაობდეს. იმ დროს ეტყვიან, ნუ იღრიჯებიო,
ღრეჯა კდომას არ მაისხლეტავსო.

ღროჯო (N) ġroġi ღროჯო. კბილი რო
კბილზე ამოა, ღროჯოს ვეძახით ჩენა; კბი-
ლი კბილზე რო ამოსულა ან კბილი მრუ-
დად ამოსულა.

ღურბელანი (N:Pr) ġurbelani გვარის მეტ-
სახელი. ღურბელანი – ერთი კაცი იყუანდა
ესე, კისერი მრული იქონდა.

ღურბელი (N) ġurbeli მაიდურბლა
maigurbli (V:Sg,3,Aor), ღურბლობს
ġurblobs (V:Sg,3,Prs). იხ. ღურბლოფს,
ფანიაშვილების ღურბელი, ღურბლიანი.
ღურბელი. მე რო მოვკეო, დაიწყო ტირილი
ცამაცაო და ღურბელი წამოიდაო და ნიავი
მოიდაო და მაიტანა ქარი შხალი და იმიტო
მაიტანაო, რო მე დამასფლასო, დამაფა-
როსო; ღურბლებიო ერთდებიანო, შეიძლე-
ბა რო შეერთდენ, თოვლი, წიმა მოიდესო.

ღურბლიანი (A) ġurbliani იხ. ღურბელი.
ღურბლიანი. ღურბლიან დღე იყო და თოვ-
ლიც ბევრი მიწაზე იდვა.

ღურთუმი (N) ġurtumi არაბული خورطوم
xortum. ხორთუმი. ფილს ღურთუმი აქ.

ღურბლოფს (V) ġurblofs ღურბლოფს
ġurblobs. იხ. ღურბელი. მოღრუბლულია.
ღურბლები რო ბეური ამოიდეს, ერთიმეო-
რეზე ირევიან, მერე შაიძლება წიმა მოი-
დეს, იტყვიან შაკრა, ცა შაკრა.

ღულუნი (Msd:Voicc) ġuġuni ღულუნეფს
ġuġuncps (V:Sg,3,Prs). ღულუნი. არა, ღუ-
ლუნი ხო ემაწილსა არი. ბაუში ღულუ-
ნეფს, აი, დაიწყო ღულუნო.

ღვრლიანობს (V:Voicc) ġargianobs ღრია-
ლებს/ღამქქესანა/.

ყ

ყაბალა (N) qabala არაბული قابالقabāle. ხელწერილი. ფული გამოართო და წაიღო, მისცა ადგილის პატრონსა და ყაბალა გამართო ყეინის ყორის სახელზე; მოუტანა და მისცა ყაბალა ყეინის ყორმა.

ყაბახი (N) qabaxi ურქო თხა. თუ თხას ქე-ბი არა იქონდეს, ყაბახს ვეძახით.

ყაბელი არა აქ (V:Phras) qabeli ara ak არაბული قابقābel. არაფრის, არღირს. მაღლობის საპასუხო.

ყაბი (N) qabi თურქული قاب qāb. ქვაბი. კერძის მოსამზადებელი ჭურჭელი. ადგების და მუა, ეხლა ამასა და ამას რაქთენ ყორიცლა რო გათხოვილი იყო, წოოლეფთყე იმ ყაბეფსა.

ყაბი (N) qabi თურქული قاب qāb. ხისგან შეკრული ოთხკუთხედი ჩარჩო ფიჭვას ამოსაშენებლად. წაეალო ეხლა იქა. იქ კიღემ კერაზი დაიწყოფს იმუშაოს, შიგ ყაბებში, დაპარტყოს და კიღემ იმეტოს; ექ დაიწყოფთ და დაქრუქუტაქთ, რო ნამა თბილოდეს, რო ის თაფლი დახტულათ ყაბებსაყე გამოიღეს. ჩაეაწყოფთ ოთხი ყაბსა, პარ ჯერი, პარ ერთ ჯერზე ოთხი ყაბ ჩაეაწყოფთ და დევაბრუნეფთ კელით.

ყაბლამა (N) qablama თურქული قابلق qāblame. ხუფიანი ქვაბი. იმაში რო გადაეკლო, ერთი ყაბლამა დებიარ და ის ყაბლამა დულდაო; რო წაეკელ, იმ ყაბლამას თავი აქვაჯე, წყალი დეედვა და აღულებდაო.

ყაბული (Msd) qabuli იყაბულეს iqabules (V:Pl,3,Aor). არაბული قابلقqābul. თანხობა. მეც მამკეს და იყაბულეს; ეს ეგლიდე ერთ ნახეეარ მილიონ ხალღი რო წასუ-

ლიყო მაქქანი, ემ ყაბული იყო, რა იყო?; ეს ჩონ სახლის დიღია, ჩონ ემის საებარი ყაბული გოქ, რაცა ვენათ.

ყადამი (N) qadami არაბული قام qadam. ნაბიჯი. დედაკაცი, მასალან, იმიშილა, რო დედაკაცი ექ არი, კაც, მასალან, არ გოოშებენ, ყადამი შამოღვას.

ყადაღანი (N) qadagani თურქული قاداغ qadeqan. აკრძალვა. შიქლობ წაიდითყე, ეხლა აღარ არი, დოვლათმა ყადაღანი ქნა.

ყადიმად (Adv) qadimad ყადიმათ qadimat. არაბული قامقadim. იგივეა რაც ძელეულათ. იხ. ყადიმი, ძველად. ძელეულათ; ყადიმად იყო წყალის წისქილი. დღესით წაიდიან კაცებმა ეს წისქილიჩი ეს ხორბალი დაქმონ; ყადიმად, მასალან, თამაშობას გაფი, მასან ქოქო. ყადიმად მასალან გაიდიტყე, ერთ ტკავლობა ვითამაშიტყე, მასალან, ვიკენჭავიტყე; ეს ქე ყადიმათ ცოც ხები გოოყულიან.

ყადიმადელი (N) qadimadeli არაბული قامقadim. ძველებური, ძველი. იტყვიან ადამიანზეც. ყადიმანდელ ქორწილები იგეთი იყო, ამ ეხლანდელეუბი აღარა; ამა ყადიმანდელი გოშინოღისყე, თარსუა ხაღლნი ვიყენეითა.

ყადიმი (N) qadimi არაბული قامقadim. იხ. ყადიმად. ძველი. ეხლანდელ ემელა პარზადსლა სჯომსლა, ამა ყადიმათ არა, ყადიმი ნაჯური იყო, ძრიალ ნაჯური იყო; ყადიმი ნათქობია: ხარჯი რო ყონღის ჯიბესაყე იყოსო, პათემობის ქნა ასანდიარო.

ყადიფა (N) qadifa არაბული فاققadife. ტანის შესამზრალეუბი. ლამასი – ნიფხავი არი, პერანგია, ჩიქილა არი, ლაჩაქია, ჯარიყა არი, ჯააქათია, ქოთია, ჩადრია, ყადიფა არი, წინდა არი, ფეკსამოსია; აბანოდან რომ გამოიღენ, ძალიან დიდი პირსახოცი

ტანის გაშრომასათი.

ყადრი (N) qādrī არაბული قاذر qadr. ფასი. ქერიმ ხან ზანდი მაადგა, ემ ჩონ სოფელრი-გა, ჩონ სოფელრიგა არ მისცეს, თქეს, რო ნადერმა, შენ ყადრი ის იყო, ჩონ გადასახადი გორუქა, ჩონ არა მოქცემთო.

ყადა (N) qāda არაბული هادى qadā. წესი, რიგი. ფილაქანზე, რო უნდა ერთმა ადღეს, აველანთაყე ამ ერთ, აველანზედა, მეგორე ზელა, მესამე ზელა, მეოთხე ზელა, ამასაც ერთ ყადა აქ, ერთ პასაბი აქ.

ყაზა (N) qāza არაბული قازا qazā. საჭმელი. ემ ყორი რო გამიგონავსყე, მასან, ვიტყვი: წა, წყალი მაიბა, და, მასლან, რო ვიტყვი: ყაზა გააკეთე, რო გააკეთაეს, ვიტყვი: ელაბი გაიხაროს შენ გულმა; მეც ზოგ-ჯერ გამამიჯვარდისყე ემ ქეთხუდამა, რო ნარაპათი შაიქნიყე, ვერ გავაკეთი ყაზა. დამტხისყე: რასთი ნამაჲ ყაზა არ გავიკეთებთიო, რასთი ბეური არ გავიკეთებთიო?

ყაზმა (N) qāzma სპარსული هازمه qāzeme. წერაქვი. სახლი რო გუნდა გავაკეთოთ, სახლები, ყაზმა გოქ, ბარი გოქ, სალთი გოქ, რო იმებითა ტაღახს გავაკეთეთყე; ქულუნგი – ერთ ყაზმა'რი, რო ორივე ვარაზე აქ, ჰამ ანქით აქ, ჰამ ექითა; სახლი რო გუნდა გავაკეთოთ, სახლები, ყაზმა გოქ, ბარი გოქ, სალთი გოქ, რო იმებითა ტაღახს გავაკეთეთყე; ქულუნგი – ერთ ყაზმა'რი, რო ორივე ვარაზე აქ, ჰამ ანქით აქ, ჰამ ექითა.

ყათარა (N) qātara ყათარი qātari (N:Sg,Nom). არაბული قاتار qatār. რიგი, მწკრივი. მოილა და ერთი შილი ყათარა აქ-ლეში ჯაღაზი ოოკიდა ემ ყორსა და რაქთენი ყოლაში და რაქთენი ქენი ზი გაყოლაიავა და წაიდეს; ეს ათნი, ეს რო კალთაში მყავ, მაჰკილებენ წელზე და გაწყროვლებიან

ერთ ყათარზე; ყათარი ქარსული სიტყვა არი, ჰა? რიგს ნიშნავს.

ყათარა (N) qātara არაბული قاتار qatār. ტყვიების ჩასაწყობი, ფალასკა. ემათა ადღეს, თოფები აიღეს, თითომ ორი ყათარა შამაიკ-რეს, ღაიკოლთნეს და წომოგუქეს.

ყათარი (N) qātari არაბული قاتارى qatārī. მატარებელი. მაშჰადის ყათარი დღეს მიღის.

ყათარმოხრა (N:Play) qātarmoxra ერთგვარი თამაში. გადახტების, რომელ-მაცლა რო ვერ გადავიდა, იმას მაიხრიან და ანსენი გადმოხტებიან. ერთსა იქიან ყათარმოხრა.

ყათული (N) qatugi თურქული قاتق qatıq. მაწონი. ჰაჲ ერთსა და ერთსა და ერთსა რო მუგუდვისყე ზე, ბევრ ყათული შაიქნისყე; მოხელ ჩონ ოზოჩი, ნეჰრა ჩამაბი, ოთ, ყათულის დღემაჩი გაფური გამაბი.

ყაიყი (N) qaicqi სპარსული قايقي qāyqī. ნავი. მე მეშინიან ყაიყი ჩავეჯიდე.

ყაილან ყოზი (N:Plant) qāilan qozi პატარა ყვავილი. კოკას ჰგავს, თესლი ყავისფერი აქვს, იჭმევა/დაშქესანა/.

ყალა (N) qāla არაბული قالا qalā. ციხე. ჩემ დიდ დედა გაქე ერქა, ხათუნ გაქე. ჩენ ერთ ჯგუფი ვიყაით, ერთი ყალას ვიჯექით, რუეი სპირსაყენა, შორს ვიყაით, თაეზე ვიყაით.

ყალა (N:Top) qāla უბანი მარტყოფში [ფე-რეიდუნშჰარში]. ეხლა მოდით ვნახოთ, სოფელი როგო იყოფის: ყალა, დიდრუეი და ხეეობა.

ყალათი (N) qalati არაბული قلات qalāt. შეცდომა. ბაბა, ეს ხო ყალათია, ახე შას ყორი და მეაბონეს შავირდი და ქანალი. ეს ხო წორი არ არი; თქო, რო მეღიქამ ყალათი

ქნა, ამამ ბიხოდ გითხრა! ეთქი, რო შენა
ქენა ყალათი, ამამ ყალათი არა ქნა!

ზღუები ჰა, იცი? ჰა, ბიჭების ღედაკაცები
ქსოვენ.

ყალამა (N) qalama ყალამები qalamebi
(N:Pl,Nom). არაბული قلم qalam. წვივი,
წვივის ძვალი. ესები ყალამას ვეძახით, ჰო,
ქენ წვიის დაძახით; ჰა, ეს მეჯია და ექ-
ნობამდი ეს მუკლია, ეს მუკლია. მუკლი,
ყალამა არი.

ყამმა (N) qamma თურქული قام qamme.
ღანა. ყეინის ბიჭმა, გამოიღა და აიღო ყამმა
და ჰამ ეს გამყოლეული მოაკლა; ემ ყორმა
დაიცხო ყამმა და ჩამაგლო და დაასუსტა;
ქოლუა, ქოლუა ჩადი! მზე, მზე, ამოდი!ოქ-
როს ყამმას გაგირჭოფ, გადი და გამოდი.

ყალამა ბოლქვი (N:Plant) qalama bolkvi
მეუნა.

ყანა (N:Plant) qana ხორბლის ჯიში ფე-
რეიდანში. ერთსა დიკას დავძახით, ერთსა
ყანას დავძახით; აველან მაჰუნენ ქერსა,
ყანას, მეშაკს და ჰოლარს, სიბე ზემინს და
ეგეთ რამებს.

ყალასარბალია (N:Top) qalasarbalia ყა-
ლასალბალია qalasalbalia. ადგილის სახე-
ლი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ყანა (N) qana ხორბლის ნათესი. ქა ცხრა-
მეტი ყანა იყო, ცხრამეტი ყანაჩი თრამეტი
გახარაბავეს, დაამძლივეს, დავარდაყე ერ-
თი ყანა.

ყალიბი (N) qalbi არაბული قلب qalb. გული.

ყანდი (N) qandi სპარსული داند qand. ნა-
ტეხი შაქარი. იმაშინაც იგრე იყო, რო ემე
წაილიანყე, მასლან, ყანდი და ჩაი და არ
ეიცი, ხილი და ეგეთ რამეები; არა, შია-
რი არ იყო, ყანდი ჩოოყართყე და პირჩი
ჩოოდეითყე, ყანდი მიფციტყე, ეგრე წო-
ვიანყე.

ყალიან ყოზი (N:Plant) qalian qozi ვიწრო-
ყელიან კოკას ჰგავს. ყალიან ყოზი – ხაშხა-
შის კონასით, თავთავები აქ/ღაშქესანა/.

ყანდი ბულაყი (N:Top) qandi bulaqi ად-
გილის სახელი სიბაქში.

ყალიანი (N) qaliani სპარსული قاليان qalyān. ყალიონი. ჰა, ყალიანს ეზიდებოდა;
თოფი რო გაისროლა, ყალიანიღა ადგა მალ-
ღა, ადგა, აბოღა.

ყალიბის დაჭერა (Msd) qalibis dačera
არაბული قالمقالب qalīb. ყალიბის ჩამოსხმა. იმ
ბერკაცმა მოიღა, ყალიბი დამიჭირა და აემ
ბიჭმაქ ეს კბილები დაწყო.

ყანდის ჩაიჩი ჩავარღანა (Msd :Phras)
qandis čaiči čavardna სტუმრის მოსვლას
ნიშნავს. აი ეს ყანდი რო ჩავარღა ჩაიჩი –
სტუმარი მოდის.

ყალიზი ჩაი (N:Plant) qalizi čai არაბული
قالمقالب qalizi. მუქი, მაგარი ჩაი. ყალიზი ჩაი
ღალივე.

ყანღალი (N:Plant) qangali სათიბის ბლა-
ხი. ზოღა ყანღარი არი, შავიონჯა არი.

ყალიმაქანი (N:Top) qalimakani იაღალის
სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ყაყაბი (N) qapqabi ყაყაბი qabqabi,
ყაყაბი qapqabi. ღაბაბი. ფოლანაქეს რო-
გორი ყაყაბი აქო.

ყალიჩა (N) qaliča სპარსული قالمقالب qālīčē.
იგივეა რაც ყალიჩა. ხალიჩა. ყალიჩები დაა-
გო; ესღა რო მე დაბერებულეგარ და არ
გამამღის, ადარა ვოქ ყალიჩა ჩონა, არა
ექსოეთ; ყალიჩას ჩემ ზღუები ქსოვენ, ჩემ

ყარაღაში (N:Top) qaradaši ადგილის სა-

ხელი ჩუღურეთში. ყარაღამი – შავი ქვა.

ყარავლი (N) q̄aravli ყარაული. ფეთაქი გაუაკეთითყე, ემესათი, ჩონთი, ელა, მანი, ხორბალი, ქბილი, ეგეზადები ყარავლი ვქნათ, დავაქუნოთ, ზამთრისა ვჭამოთ; იმ დროს, რო ქურთებმა ადგილი უნდა იცვალონ, შეიძლებოდა ქურთებმა ცხვარი გაიტაცონ, იმიტომ იმ დროში ცხვარის გარეკის დროს ვილაყა ყარავლობდა.

ყარარი (N) q̄arari არაბული قارار q̄arār. პირობა. საღამოთ, საღიღითუკან, ოთხ საათზე, როსაც რო ყარარი დადევს, რო რა საათზე აევირანი იყოს, იმ საათზე მეჯარე წავა და წყალს დაიჭურავს.

ყარაქულა (N::Plant) q̄arakula ბარდა. ქერსა დაეთესათ, ყარაქულასაცა ვთესათ; ერთიყა ყარაქულა დაეძახით. ყარაქულა ეგეთ პარკებია და ხორბალსა, იმასაც მოფხარშავთ და ბავშვებს რო ებილი ამადის, იმას ჩოოდგემენ, რო ბავშვებმა არ დაწუხდეს, არ დაღონდეს.

ყარაყი (N:Plant) q̄araq̄oi ერთგვარი ბალახი, ფხალი. ყარაყი ჯამნაქი დაეგლოჯოთ და შჭამადი გავაკეთოთ.

ყარაყული (N) q̄araq̄uli თურქული قرقول q̄arq̄ol. მატყლი. იმასაცა ყარაყულს დაეძახით. ცხორეფსაც რო ვაეკრენჭავთყე. თავის მატყლსა, წინდას გავაკეთეთყე, ხალიჩას მოექსოვთყე, საბუჯარს გავაკეთეთყე, ქენას ელა შავთელავთყე.

ყარაყური (N) q̄araq̄uri ყარაყური q̄araq̄uri. თურქული. ნაღლი, სელს რო ადულებ და გაწურავ. ყელის სელი, დოს სელი ყარაყურით დაეაწურე. დოქი გაძწურითყე. ჩავასხით ერთ ქობში ვადუღეთა, დასქელდის, წითელი, დახატული კვირის დუქზე ყარაყური შიაქნეს, თან სელიც არ გადავღობთყე. ყარაყურით გავაკეთითყე.

ხო /თორელი/.

ყარაჩორაკი (N) q̄arac̄oraki თურქული قره قارقارā çorak. შავი პური. ზეს პურსაცა ელეგრე. მოეზღავთ და ზეს ჩავასხამთ და ყარაჩორაკს ჩავყრით და რაძდა რო ნამაძ ემერი და პურია, ცალკე გადავარჩევთ.

ყარბი (N) q̄arbi არაბული قرق q̄arb. დასავლეთი. მზე საიტყე ჩავაყე? – ყარბსაყე.

ყარდაშანი (N:Pr) q̄ardašani თურქთა ერთი საგვარეულო თორელში.

ყართანი (N:Top) q̄artani გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპარში).

ყართიან წყარო (N:Hydr) q̄artian ç̄qaro წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპარში).

ყარი (N) q̄ari არაბული قرق q̄ar. იგივეა რაც ქობი. გამოქვაბული. მარტყოფნი ერთ ყარია, ქალები ქობი ქქიან.

ყარიბი (A) q̄aribi არაბული قرق q̄arib. იგივეა რაც ჭაყირი. უქონელი, ღარიბი.

ყარიბი (N) q̄aribi არაბული قرق q̄arib. უცხო, უცნობი. თავინთები ჩაიციმენ შავ ლაბას და ყარიბები – არა. მასღან, კაცი და დედაკაცი შავ პერანგებს ჩაიციმენ; ჩემ ზღუბი ყარიბებია, ერთი თორქე თაბრიზია, ერთი ელა თურქია; არცა ყარიბას მისცეს, პარსელეფს მისცეს ყორი, არც პარსელეფს გამაართეს.

ყარნანა (N) q̄arnana იგივეა რაც ციცისკიბე, ცას კიბე, რანგექამანი. ცისარტყელა /ღაშქენანა/.

ყარფუზა (N:Plant) q̄arpuza ყარფუნა q̄arpuča. სპარსული قرق xarboze. იგივეა რაც ნესი. ნესვი. საზამთროა. საზამთრო ზამთრეელია და ნესვი მარტყოფნი არი

ყარფუზი; ელ ეს ყარფუზა, ზამთრეელი, ყურზენი. ეს ხილი, მასლან, ჩონ არა გოქ, უნდა წაიღეთა, დუქანნი ვიყილოთ.

ყარღა ბულაყი (N:Top) qarğa bulaqı ადგილის სახელი სიბაქში.

ყარყარა (N) qarqara ყარყარა. თიხის ერთგვარი ჭურჭელი. ჭურჭელი არი ყარყარა, თხელი და წმინდა მიწით გაკეთებულია და ის ყარყარა წყალს სცირის, აციეებს ის ყარყარა; ჭურჭელი თიხით არი, ტალახით არი, და ის ყარყარა თხელ გაკეთებულია და გამწორივიც არი; ტალახით კეთდების, ეს ჭურჭელზე თხელია, წყალს ცირის, ველს დაადებ – სეელია, ბაიტაც არი და დიდიც, ყელი წრილი აქ; ეს ყარყარა, ჯერ ელა, რა, გაგლეხულია. ერობე იყო შიდა; ეს ყარყარა რი. ყარყარა ესა, წყალსა ცირის.

ყარყარი (N:Voice) qarqari ყარყარი. ყორნის ხმა. არც ეს იმაჲ ვერ შამ შებიყო, ყორანი ამ დედუფალს არ უშებდა და უჭირებდა ამ კბილებითო, ეწებოდაო და ყარყარებდაო.

ყარჩი (N:Plant) qarçı სპარსული چاقارچ. სოკო. ზოკო ექია და ყარჩი და ყარჩი. ზოკო ყარჩი, ეგრე ჭარსულად ყარჩი, ყარჩია ეგრენა ზოკოს დაუძახობითყე.

ყასაბი (N) qasabi ყასაბი. ემ ყასაბს ისეთ ხორცი მუუცია ჩემ კაცსათიო და ეს კაცსაც ხო ენა არა აქო, თქოსო, რო ერთ ცოტა ცხიმო დაადეუ ზედაო; ჩემ ალა ეხლა ბატკნებს მირეკავს, უნდა წაიყვანოს სალახანაჩი, ლაკლას, ყასაბებმა წაიღონ, გაყიდონ.

ყასალახანა (N) qasalaxana სპარსული خانه قاسالخانه. მიცვალებულთა გასაპატიონებელი ოთახი. ყასალახანაჩი გარდაცვლილს ღაბანენ.

ყასრი (N) qasri არაბული قصر qasr. სასახ-

ლე. ემაღლა გააკეთა ერთ იგეთ ყასრი, რო ერთ ხეშლი თელა დადვა დერთი ნოჯრა.

ყასუნდარა (N:Top) qasundara ადგილის სახელი ფერეიდანში. ყასუნდარა არი – ყასუნმას ლელე.

ყაუმი (N) qaumi არაბული قوم qoum. ცოლისხმა. ამაღამ ჩემ ყაუმის ყონალი ვარ.

ყაურღა (N) qaurga ყაურღა qaurğa, ყაორღა qaorğa. მოხალული ხორბალი. როდესაც რო დეღანემმა უნდა პური დააკრას, პური რო დაამთავრის, ხორბალი საჯ ზე – რკინის დიდ ტაფებს იტყიან – დაახალის, რო ყმაწილეებმა ჭამონ. იმას ექიან ყაურღა; ხორბალს რო დააკალებენ, დავალებული ხორბალი ყაურღა არი, ყაურღა.

ყაყაჩო (N:Plant) qaqacho წითელი ყვავილი აქეს, ფერეიდნელებისთვის სიმბოლური და საყვარელი ყვავილია. ზაფხული მოიდა და მოიდა ყაყაჩო, საქართველოს მიწას მინდა ეაკოცო; ყაყაჩო მოუგლიჯე, დედას მე ჩოოყარე თავის კალთაჩივა.

ყაშანგი (A) qashangi სპარსული قاشانگ qashang. ლაშაზი. ქე მე ნამა დაფიონალოყე. თქო: შენ ელ ექ დაყონაღე. ეს ქაღლები ყაშანგათ მოხარშე. თქო: იყოს /დასქესანა/.

ყაფლა (N) qafla ყაფლა qapla. არაბული قافله qāfile. ქარავანი. რაქონენ დღეს რო იარნეს, მიადგეს ერთ ბიაბანს და ჩამაპყადეს ყაფლა; თქო: ადელაო, რო ჩემ აღანთ ყაფლა მოიდაო და ელ ეხლა დუგუჭტერენო; ათას თუმანი ფული და ერთიოც ბრეწეელი ჩადვა ჯამაჩი, ყაფლა რო მოდიოდა, მიაპარაყე და უთხრაყე, რო ეს ქალაზიო და ეს ყუთიო წაუღეთ, მიეცით ჩემ ცოლსაო.

ყე (Part) qe უჩვენებს ობიექტის / სუბიექტის მრავლობითობას. შენ ჩოოკივლეო, რო ჩონ მამებსა რა ჯურად უც ხოვრიაყე; ესე-

ნი შადვიანყე ფაიზელს და ემ ქალაქაძი ვადიანყე.

ყე (Part) *q̄c* უჩვენებს მოქმედების ხოლმეობითობას. ჩემ მამასა დავსილი ემე იყო, თავი დაღონისყე. თავი ავადყოფომა ქქონდისყე; თუ ემამ, რო ქამარბანდზე მოიკიდნია, გამაიტანა, ემ სხოეფს გემეედევნებისყე, თა დაქ ხოსყე.

ყე (Pstp) *q̄c* ყენა *q̄cna*. გან, დან, კენ თანდებულების ფუნქციით. ჭასაყე წყალი ამიღონ; ემ თერთმეტსაყე ერთი დიდი, რე შილი, გადგების ქენარზე; იმ ჩემ ნათხოვნის დედა დელასაყე ქართველ იყო, თავის მამაც ელა დელასაყე; ეს თელ დუნია ერთ ვარის თავზე ძევე, თავის ქების შუა, იმაში, რო წელი გამაიტლებიხ, ემ ქასაყე აიდუფს და გადავდეფს ამ ქაზე; ემისყე წინ ელა დევეგდე ემ სიცივესაყენა და ველასაყენა და ერთ-ორველ აველ დოქთორზენა; ესები ქომთი ძევედანსაყე სხო პარსელეზი არიან და ემეფთან წასლა-მოსლა გოქ და ერთად ვართ; ელ ეგეთი სოფელსაყე წყრან-წყრან ჩვენთი წაიდეთ; სხნი შამაიტანიან და ქალაქსაყეც მოდილიანლა იმის სსსყილათა.

ყეველანი (N:Pr) *q̄cvelani* ქართველთა შტო-გვარი თორელში.

ყეიბან (Adv) *q̄ciban* არაბული *q̄cibān*. მაღულად. დაღონებული ვიყავ და ყეიბანსაყე ვაჩნდა ღმერთმა, მემე შელა.

ყეიდი (N) *q̄cidi* არაბული *q̄cidi*. იხ. ფაყეიდი. საქაზი, ჭახნაკი. ის თოქალა ექ ჩაყარიანყე და ეხლა ქე მოდიანყე ერთი ექა, ეხლანდელ ფიჩეფსავით გაკეთებულ იყო, ელა ჯოხითა. ეგეთ ამოჭრილი, ყეიდი, ყეიდს დაუძახით; ხისგან გაკეთებული, ძალიან დიდი შურუფივით დავრეხილი ზეთის გამოხდასათი. დახლოვებით ხუთი

მეტრი.

ყეიმათი (N) *q̄cimati* ყეიმათი *q̄cymati* არაბული *q̄cimā*. ფასი, სფასური. დეეს ძრიალ გოუხარდა, ემ ჯერზეგაც ერთი რაქთენი დუნაეზი, ყეიმათი, მისცა და წყალი ამიზიდა; ჩემ დელამ იიბნისყე და ჩონ დიდიდებსაყე ვავიგეთ და სანგინ ყეიმათი იყო და ესეზიო ვაიტანიანყე, ვარეთ დამალიანყე; ყეიმათი გამართოყე, აღმათა ცოტა და მიქცაყე თავის პატრონეფს; იმაში ხორბალს ყეიმათი ქქონდა.

ყეინი (N) *q̄cini* ყეინი *q̄ceni*. დელა ფულქარი. ყეინი – ის ერთი თელ ემეჩი, ის ერთი ბარტყავს; პირველთ დამბარტყევენ, ის თავით ყეინი ბარტყავს და ესენი ღოჯიან იმას, მოჯიან და იმ ფულქარებმა ვაფუენდენ და ვამოიდენ.

ყეინი (N) *q̄cini* ყეინი *q̄ceni*. თურქული *q̄cān*. მეფე. ყეინი თავის ლაჯარათი მოვიდა თავჯერის სახლი; ვაზირმა რანგი დაქარგა და ყეინი ჩავარდა ფიქრი.

ყეირაზ (Pstp) *q̄ciraz* ყეირაზ *q̄cirez*. სარსული აქ *q̄cir az*. ვარდა. ემთი ცურავსაყე არ მემინიან, ძალის ყეირაზ არცრასაყე არ მემინია.

ყელაზადი (Pron) *q̄clazadi* იგივეა რაც ყელაყა, ყოლა, პარაზადი. ყველაფერი/ანხა/.

ყელაყა (Pron) *q̄claq̄a* იგივეა რაც ყელაზადი, ყოლა. ყველაფერი/თორელი/.

ყელი (N) *q̄cli* ყელსამაძი. ყელი! – ეს ჩემი დელასია, ეს ჩემი დელას ყორობასია.

ყელი (N) *q̄cli* ქელი. საფლავებზე რო ვიყავით, თას ყელსაყე ვარდაყედი; წინათ ერთ ყელი გოქონდა, ღოჯონგილიას ვეძახით; ეხლა, ამოდით ხომხის ყელზე.

ყელის რახ (N:Top) *q̄clis rax* ადგილის სა-

ხელი აფუსში. ყელის გზა.

ყერფი (Plcp) qerpi კვალი. ქსოვისას ერთგვარი ორნამენტის სახელიცაა. *ყერფებს იზიღამ ბართ ან ქარდით. წინ კაცი გაემბება. იტყიან: კოლი ამიღე ჩუყურათაო; მოქსოვარი არი ყერფი, კარის ფსელა.*

ყერფი (N) qerpi ვაზებს შორის ადგილი, რომელზეც წყალი მიედინება. *ვენახს ხო ზაფხულზე დაიბარევენ თავის ხელათა და აი, რუებიც ექა რწყვენ. წყალითა რწყვენ. წყალს რუვი მოა და ყერფ-ყერფს ეძახიან; წყალი ჩამოა, ყერფი შოვოდებ ემ ვენახეფსა შორიწყე და აი, ეს რო აისება, მერე ექით მაიპკეთავს ემ რუესა და ემ სხო ჩომოუგდეფს, ემ სხო ყერფი ჩავა, რუერი; მიწას დაფაბილვენ, ააქუ ზავეებენ, ის ადგილი დაბლა რო არი, ყერფს ეძახიან, რო მორწყევასთი წყალი შიგ გაეა.*

ყერფი (N) qerpi ტერფი.

ყერყერა (N:Insect) qerqera სპარსული *oqraqerqere*. ობობა. *ყერყერა ფარსულია, ბუბერა არი.*

ყესა (N) qesa არაბული *قصا qesse*. იგივეა რაც ნაფლი. იხ. გაფი. ზღაპარი. *ყესა – აქეანჩი დავაწენიღიტყე და უკითხველიღიტყე ლაი-ლაის; ემაწიღებს ხო ყესას უამბოვ შანგულ-მანგულასი.*

ყესმათი (N) qesmati არაბული *قسمت qesmat*. ნაჭერი, ნაწილი. *ერთი და ორი და სამი და ოთხი, ხუთი ნაწილად არი, ხუთ ყესმათია.*

ყეფვა (Msd:Voice) qepva ყეფა. *ყეფვა. ყეფა, – ძაღლი დაიყეფნავს; ლუკი წაქაღა, ძაღლი ყეფდაო.*

ყეიმარიზა (N) qeymariza სპარსული *قيمه ريزه qeyme rizc*. წვნიანი კერძი. სპარსული

საჭმელია, ხორციტ აკეთებენ.

ყველაზადი მეგეჭრას ცოცხლობაში (V:Phras) qvelazadi mcgečras cocxlobaši წყველა. ყველაფერი მოგაკლდეს სიცოცხლეში.

ყველის სელი (N) qvelis seli მარილწყალი ყველის ჩასადებად. *ყველის სელი გადაეღრიოთყე, დოს სელი? – დოს სელი ყარაყურით აეადღურიოთყე.*

ყიბლას ნავეები (N:Top) qiblas navecbi არაბული *القبلة qeble*. ადგილი, სადაც ჩამოლის ზეაფი. *ყიბლას ნავეებჩი ჩამოლის ზოვი.*

ყიბლას წერები (N:Top) qiblas čerebi მთის სახელი ფერეიდლიუნშაპრში. *ვინც მიდის და ნამაზს რო კითხობს, უნდა ეგრე დაიდგე, ეგრე რო დგები, ემას ყიბლა წერებს ეეძახით. მაქას ხარაზე.*

ყიბლას ვარაზე qiblas Qaraze არაბული *القبة qebic*. მიმართულება მექისკენ. *იმ ვარაზეგა ვიტყით, იქით რო ვილოცებით.*

ყიზილობოლაყი (N:Top) qizilbolaqi მამულის სახელწოდება მარტყოფში.

ყითელ იონჯა (N:Plant) qitel ionža სათიბის ბალახი. *ყითელ იონჯა იცი რომელია? ეს ყითელ კერაზანები ხო არიან, კერაზანები, როგორ ყითელია? იმას ეგრეთ ვარდუფს იქსყე, სწორად ყითელი, იონჯა.*

ყითელ ოქრო შავდღესათი (N:Phras) qitel okro šavdğesati ანღაზა/თორელი/.

ყითელი (A) qiteli ყითელი. *ჯერ ისეთი იყო, რო კიტრსა დეკანდა, ყითელიც იყო, ეს გოგრა არიო, უწყლობით კიტრი შაქნილიყო; ვარდის ყელი იმიტომა იქიან, რო ერთ ემეზეგა ბეურ ვარდი იყო და ეს ყითელ ვარდები იქონდა.*

ყილიჯი (N) qiliǰi თურქული ყაღაღაღი. საქსოვი დაზვის ნაწილი. *ჯეჯიმის ქსოვის დაზვას ერთ-ერთ ნაწილი; ყილიჯი ჩამაპ-კარ, განთქმულია.*

ყილიჯმუსულმანები (A) qiliǰmusulmanebi თურქული ყაღაღაღი. ხმლით გამუსლიმებულები. *ემით მამა [მათუაშვილების] მაჰმადიანობაზე არ გადიოდა და რაგდენი იმით გაწყითეს ყილიჯით და ყილიჯის ძალით გაამუსულმანეს.*

ყილული (N) qiluli ყინული. *ყილული ჩამოსულიყოს, ჩამორურჩულებულებიყოს და კაცის წერეფსა გაყინულიყოს /თორელი/.*

ყინდრილა (N:Plant) qindriǰa ერთგვარი ბალახი. *ყინდრილა მაგარ ბალახია, საბელს დასწვნენ, ფარჩილს გააკეთებენ.*

ყინზარა (N:Plant) qinzara ერთგვარი მცენარეაფუსი/.

ყინყიტი (Msd) qinqiti ყინყიტებ qinqitcb (V:Sg,2,Prs). სიამაყე. *ნამა ყინყიტებ, შენ კაკალი ნამა გორავს, შენ ბელი კარგად წასულა; ყინყიტებ – შენ კაკალი გორავს და მამალსავით ჭინჭებზედ დაღიზარ და შენ წინაც არა ეხედავო.*

ყინწორა (N:Plant) qinçora იგივეა რაც წიწმამწი. ერთგვარი ბალახი, ფხალი. *ბალახებმა და პიტნამ, ფამფარამ და ყინწორამ ოუკიკდღეს, რო მართლა ამბოფო?; თქო, რო ქენაო წადით ექეფჩიო, ფამფარაო და ეს ყინწორაო დაკრიფეთო და მე წაიდე ეს წყაროზეო.*

ყიყყიჟანი (Msd) qiqqizani ჭრიალი. *ზეთი არა ჰქონდეს და ჭრიალს გამოსცემდეს /ზოინი/*

ყირაღი (N) qiragi იგივეა რაც ცხერის გზა. ბილიკი. /ახნა/.

ყირი (N) qiri არაბული قر qir. *გულდონი, კუპრი. მთაერობასთან მიბნია, რო ყირი ჩაიტანო.*

ყირმიზ გუნაი (N:Top) qirmiz gunai სპარსული قرمز qermez gunc. ადგილის სახელი, გორაკია. *ყირმიზ გუნაი – თავის უკან წითელი მიწა აქ; ყირმიზ გუნაი – იქ რო მარტყოფი და ჩუყრუთის ტერიტორია გატალკეედების, მთას იქითა მხარე – სამხრეთის მხარე.*

ყისირი (A) qisiri არაბული قاصق qasir. ბერწი. *ყისირი არ მაკულოფეს; ყისირ თხსაყე ზეს მაიწველს.*

ყიტყიტი (Msd) qitqiti ლიტინი.

ყიშლაღი (N) qislagi თურქული قشلاق qeşlaq. საძოვარი. *გაზაფხულზე წაიღიტყე, ავეელ გაზაფხულზე ყიშლაღსა, წაერეკიტყე ცხორი; ზაფხულოს დროს პირიტყის ბალახსათი წაიღენ ყიშლაყს, ზუთი ექსი თვე იქ იქნებთან.*

ყიჩი (A) qici თურქული قيق qicci. იხ. გაყიჩდე. *ელამი. ყიჩი რას ნიშნავს? – ეგრე რო გაიხედამს, ორსა ხედამს.*

ყიფი (N) qifi ყიფი qipi. სპარსული قيف qif. იგივეა რაც რაჰაათი. იხ. ფუზა. ძაბრი. *ყიფი! – ქენ რას ეძახით, რაჰაათი მითა, ამა, რაჰაათს ეეძახით, ადვილათ, ადვილს ეეძახით, ეს წყალი ჩამოღის ელ ექ, და ექ წნიკჩივ თუნდად ვადის, ძალათ მოღის.*

ყლარტვა (Msd) qlartva ჩაყლარტვა çaqlartva (Msd), ჩაყყლარტვე çavqlarte (V:Sg,1,Aor), ჩაყყლარტვე çayqlarte (V:Sg,2,Aor). ჩაყყლარტვა. *ჩაყყლარტვე; არ დაიდეჭო აბი – ჩაყყლარტეო, რომელიც რო ვმელთა, წყალი რო არა აქ; წაყყლარტვე!*

ყლურტი (N) qlurti ყლუპი. *ერთ ყლურტ*

წყალი მოძე, დაელოო.

ყმაწილზე წასვლა (Msd) qmaçilzc çasvla იგივეა რაც მუცელზე წასვლა. მშობიარობას გადაყოლა. ყმაწილზე წაიდა.

ყმაწილი (N) qmaçili ყმაწვილი, შვილი, ბავშვი. თქო, რო ყმაწვილი არა მყავ და წა-გყუნან, შენ ჩემ ყმაწვილი იყო; ყმაწილები, მასალან, ნებიარი მყუნანდა.

ყმაწილის გაკამრება (Msd) qmaçilis gahamreba გაკამრება gaxamreba. გუუ-კამრდა guuhamrda (V:Sg,3,Aor), გოო-ხამრდა gooxamrda (V:Sg,3,Aor). იხ. გა-კამრება. ახალდაბადებული ბავშვის სიკვდი-ლი. ყმაწილი გუუკამრდა.

ყმაწილის მოშლა (Msd) qmaçilis moşla მუცლის მოშლა, ბავშვის დაკარგვა. ყმაწი-ლი მეეშალა.

ყოღრათი (N) qodrati არაბული قدرة qodrat. ძალა, ღონე. ის ჯაყაანი ჩემზე ძა-ლი აქო და ყოღრათი აქ, უნდა თავი მამ-ჭრასო; ილივრე სეიფოლა ხანს ეშელეს, თა სეიფოლა ხანმა ნამა წინ წაიდა, ყოღრა-თი გამაინხა.

ყოვა (N) qova არაბული هوق qovve. შეძლე-ბა. ძალი, ღონე, ყოვა აღარა მაქ.

ყოვილი (N:Disease) qovili ყვაილი – ინ-ფექციური დაავადება. ვაქსანებს ქი კირვენ, ეხლა აღარ გამაილეებენ, ყოვილი, ამაშინ ყოვილი აგე მინმე გამაილეებდა ყმაწილი; ყოვილი ელა ბანას იქს, ყმაწილს სიცხე მისცემს; ჯერ შეეკელა და ქუნთურშა კი-დემ არი, აშმა ყოვილი აღარ არიდა. ყოვი-ლი წასულადა; წითელ-წითელ წამაყრის ემ ემეზე, ტყელ-ტყელეებს, ანს ყოვილი გუნდალ-გუნდალებია მუწუკასავითა.

ყოვილი (N:Plant) qovili ყოილი qoili.

იონჯას თივის დამზადებისას დარჩენილი წერილი ნამჯა. იონჯა მოჯის კალოზეგ, გახმების, რო გახმების, ორ თითით, ორ-თითიანი, ან ფიწალი არი ორთითიანი, ან ხუთი თითიანი, ემას აბებრტყენ, ოქცე-ვენ, აბებრტყენ. სხილები წავა იქით, ეს რო რჩების, ყოილს ემას ვეძახით.

ყოზანი (N:Pr) qozani ქართველთა შტო-გვარი თორულში.

ყოზა (N:Plant) qozza ხაშხაშის კონა.

ყოთური (N) qoturi ქერცლი. თავ-პირზე, ან ველზე, რო ლაქ-ლაქა აქ, იქა დგების ყოთური.

ყოლა (Pron) qola ყოველი. ყოლა ღამე-სა. ყოლა ღამეს შევჭამთყე, და ქენ წელ-ჩი ერთ ღამეს შაქამთყე; ჩონ ეს ეიცით, ყოლა ხაჯლი ამბობდა, რო სეიფოლა ხანმა წაიდა საქართველოში და თეფლისსა; ყო-ლამ – ვიცით, რო ჩონ ექა მამულეები, ბეერ მამული ერთის კელჩიგ არი, ჰარ სოფელი ერთის არი, ეს ძრიად ყრად იყო.

ყოლა (Pron) qola იგივეა რაც ყელაზალი, ყელაყა. ყველაფერი /აფუსი/.

ყოლაში (N) qolami არაბული قولام qolām. მონა ბიჭი, მოსამსახურე, მიმყოლ-მომყოლი. ემ ბიჭმა, მასალანა, ყოლაში აიყუნანიყე და წაიღისყე ბიამნადა, რო სიამაფტეჰა, რო ექეფჩი იაროს; დაიდგომიყენს ემ ცხენსა. ეს ყოლაშეები ჰა, მოიდა ჰა, მოიდა და შაი-დეს, ეს ყოლაშეები დაწყითეს და შაიდეს, ეს თაის ყეინის ზაზინა გაჭრეს.

ყოლას კრვა (Msd) qolas krva სპარსული قل قو. იგივეა რაც ყოლას ცემა. აღულება. ყოლას ეკრავთ – ავადულებთ.

ყოლას ცემა (Msd) qolas cema იგივეა რაც ყოლას კრვა. აღულება. აბ ნახე, ყოლს სცემს

წყალი ნახე, დელს/.

ყოლბაღი (N) qolbaği ყოლბაყი qolbaqi. ხელის სამკაული, სამაჯური. *ჰაყიყის ყოლბაღი, მარჯანისა, იოსრისა – ძალიან კარგი რამებია; ქალაშა არი, საყურე ერი, ყოლბაყებია, ყელია, ბეჭეღია.*

ყოლდორობა (Msd) qoldoroba თურქული qoldor. ძალადობა, ყაჩაღობა. *ბაღლს ვინც ალონებს, ყოლდორობას იქს.*

ყოლიას ღელუ (N:Top) qolias ğele ადგილის სახელი ფერეიდუნშაპარში.

ყომიჩი (N:Plant) qomiçi ერთგვარი მცენარე, კობჩხილა /აფუსი/.

ყომყომა (N) qomqoma არაბული qomqome. ერთგვარი ჭურჭელი. *მიამა-სა ჭკრავთ ერთ ყორსა, იმაში ჩავასხამთ გაიწურების, ნამა რო გაიწურების და იმაში ამოჭკრით, ამოიღებთ ერთ ყომყომაჩი ყველი და შაჭკამთ; წინ ერბოს ყომყომაჩი ვასხამდით, ალომინიდან გაკეთებულა.*

ყონალი (N) qonaği თურქული qonaq. იხ. დაყონაღება, ყონაღლუღობა. იგივეა რაც სტუმარი. სტუმარი. *ყონალი გაიცდინიყე, დღერი ათი ყონალი, ღამეჩი ოცი ყონალი: ქურთი, არაბი, აჯაბი, ისპანსაყე, სოფელსაყე თამამად ყონალი მოადის; ყონაღიდ-ლა რო გყოვდა, ამინთინაც ელა აზაჭა გოქ, რო დოოვოთ და დაეფართო და სასითოული დოოღუთ; ყონაღები მამიველენყე, ყორები, სიძები, სუ მამივა, იგრე აშულულღებისყე ექა, რო ვონია, მართლად ქორწილ იყოს.*

ყონაღლუღობა (Msd) qonağluğoba ყონაღლოღობა qonağlogoba (Msd). იხ. ყონაღი. სტუმრობა. *წინა ნამაჲ დოურა იყო, წინ ნამაჲ დოურა იყო და ყონაღლოღობა და დოურა ჩამაგდინაყე და შემეყარანაყე და შაჰნამა იკითხინაყე; იმ წინ იფო დელგარ-*

მოზა და, მასლან, შამოყრა და ყონაღლო-ლობა და, მასლან, პური რო შაჭკამიტყე, წაიღიტყე შაბნეშინობაზე.

ყონდაღა (N) qondağa ბეშეის საწოლი, აკვანივით. *ამა ეგრე, მასლანა, დეაწეინითყე გადეაკრით-გადმოაკრით, ყონდაღა გაეაკეთითყე, გაიყუანითყე; ყმაწილეზი რო ყვანდისყე, ყმაწილეზი რო ყვანდისყეა, შაჭკრიტყე, ყონდაღა გაეაკეთიტყე, ყონდაღაჩი შაჭკრითყე დასულეზბია; ყონდაღა გასხენო, ჰა, ჰო, ყონდაღა გასხენო, რო ემას ალაგი დოოსეველებია, ალაგი გომოუცეკალო.*

ყორ-ბიჭის წყარო (N:Hydr) qor-biçis çqaro წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპარში). *ყორ-ბიჭის წყარო სოფელთან შორს არი.*

ყორ-ყურები (N) qor-qurcbi გოგობი. *ყორ-ყურები წყაროსთან სხედან.*

ყორანი (N:Bird) qorani ყორანი. *არც ეს იმაჲ ვერ შაიშებიყო, ყორანი ამ დედუფა-ლას არ უშებდა და უჭირებდა ამ კბილებითო, ეწებოდაო და ვერც ყარყარებდაო; იმ ორივემა იმ ციცასთან წაიდეს და ყორან-მაც თავისთან, იანი, გაფრინდა.*

ყორების გამოვება (Msd:Phras) qorebis gaxoveba გოგობის ნახვა, თვალისთვის წყლის დაღევიება. *წაიღეთ, ყორები გაეძოვოთ.*

ყორეზე (N:Top) qoreze გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპარში).

ყორეყორენი (N:Pr) qoreqorceni შტო-გვა-რი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპარში).

ყორეება (Msd) qorveba ნღობა, სურვილი. *არ მიყორს რო იყოს, არ იყოს, ბეერს ჰრობია; მე მიყორს, რო ჩამოიდე; ვიყორ-*

სყე – წაეალო, მე მითქომე თავისთვინ ერთ სათიჩი მუალო ქენსა, მოლითო, ეხლა ქენ თუ არ დავიგინებესყე და იციოთ, რო ნამა'რო, წაეალო, როგორაც ქენ ვიყარსყე.

ყორევა (Msd) qorveba უყორს აqors (V: Sg, 3, Prs). იგივეა რაც ნდომა. სიყვარული. ჩონ ირანხი ერთი ყეინი ყოლია, ქუროში პრქმევი. ძალიან ღიდ ყეინი ყოფილა და ჭკიანი და მამლექათა ძრიალ გოოკეთებია და ხალღი ჰყორევებია და ნამად ყოფილა; ქართველი ერთ იგეთია, რა ისლა, რა ღიდად იყაბულა და ყეინად იყაბულა, იმასა ძალიან ყორვოფსლა თა იქამდილა, რა სისხლი ბადანჩი აქ – გულმუქეღჩი აქ, იმის თავი უყორს; გადილოდეს, გამოდილოდეს ყორნებო, მე შენ შეგეყორევიბო; ეს რა არი, კაცო, იმას რა უშავ, რა მუსულმანი არ არი. მე მიყორს იმის თავი და სომეხი იყოს.

ყორი (N) qori ყორები qorebi (N: Pl), ყრები qrebi (N: Pl). ქალიშვილი, გოგონა. იმას ყვანდა სამი ყორი, ერთიც ვაზირი ყვანდა ყეენსა; ის ყორ, რა მე მინდა, ექ არ არი; ემ ვეზირმა ის ყორები გაათხოვაყე ნამაი ადგილებზე, მისცაყე ვაზირ-ვოზარებს; დამიქორწილავ ყრები გამიგლია, ბიჭებიც დამიქორწილავ.

ყორინაცვალი (N) qorinacvali გერი ქალი.

ყორის გაეკათა (Msd) qoris gaqeta ქალის ოჯახში ბიჭის წარმომადგენლების მოლაპარაკება საქორწინო გადასახადის თაობაზე. აქ შემევეყრებიან, დაიწყობენ საუბარსა, რა, აბა, როგო ვაეკეთოთ. ერთს ანს იტყის და ერთს ეს იტყის და ემ ყორს გააკეთენ: *ია*, ათას მანეთ ფულს გამართმენ, ხუთ ღიდ ცხორს გამართმენ, ხუთ ლიტრა შირინს გამართმენ; ერთი ნაჭარს გაიგ ზეინან და ემათ ეტყინანყე, რა ამაღამ უნდა მოიღეთ ქენს, ეს ყორი გატყეთოთ. ესენიც ეტყიან,

რო მოლით!

ყორსი (N) qors'i არაბული قرص qors. აბი. ღოქთორი, მასლან, შარბათს ღოოწერავ, ყორსს ღოოწერავ, მოიყუნდლა შინ, ელ ექლა მოეზატყეთ; ევეთ ყორსია, ჩოოგდეფთყე ზეჩი, ჩოოგდეფთ და მადას აიღეფთ და ჩოოსხამთ და გაიწურების და ყეელს ამოიღეფთ.

ყორური (A) qoruri არაბული قرقر qorur. იგივეა რაც მაღრური. ამპარტყეანი, თავმომწონე. ანსენი დაწყებებიან და, ერთ ემას, რა ძრიალ ყორური ჰქონია და ძრიალ მაყრურები ყოფილან, ანსები დაიპკინებენ, რა ურუჯყურბეიგს შეეშინდაო.

ყოსლე ნაფას (Msd: Ritual) qosle naFas არაბული غسل نفاس qosl-e nefas. მუსლიმ ქალთა მშობიარობის შემდგომ რიტუალური განბანა.

ყოსლე ჯენაბათ (Msd: Ritual) qosle j̄enabat არაბული جنبات غسل qosl-e janabat. ქალისა და მამაკაცის სექსუალური ურთიერთობის შემდეგ სხეულის რიტუალური განბანა.

ყოსლე ჰეიზ (Msd: Ritual) qosle heyz არაბული حيض غسل qosl-e hcyz. დედათა წესის შემდეგ სხეულის რიტუალური განწმენდა.

ყოსლი (Msd: Ritual) qosli არაბული غسل qosl. სხეულის რიტუალური განწმენდა. *ყოსლი უნდა ჰქნას /ათი დღის შემდეგ გასუფდავედეს/; ყოსლი მისცეს.*

ყოტი (N: Animal) qoti ყოტი qotii. იგივეა რაც ბაყაყი, ბაბაყუა. ბაყაყი. მივიდა, ნახა: ერთი ღიდი ეტრითა ღევი იქ იჯდა და ერთ ორი ყოტი მეესო თავისთან და ემებთან თამაშობს; გელი არი, ჰარზადი შიგ არი, ჯანავარი, ცურავი, ყოტი – ესები

არი იქა და ვერმინ ვერ შავა, ეშინიან.

ყოტივით მალავნობა (Msd) q̇oṭivit malavnoba სპარსული مالوانmalavān. ბაყაყური ტურვა. ყოტსავით მალავნობს.

ყოტყოტი (V:Voice) q̇oṭiqoṭi ყოტყოტოფს q̇oṭiqoṭops (V:Seg,3,Prs). ყიყინი.

ყოჩი (N:Animal) q̇oči თურქული çoç q̇uñ. ყოჩი, გარეული ცხვარი. ყოჩი – მთიულ მა-მალ ბატკანი გარეული; ემ თეფჩი ჭყათ ბოტი ჰყავ და თხა ჰყავ და ყოჩი ჰყავ და ცხორი. ჩონ ემებზე წაეაღთყე, შიქალს ვიქთყე.

ყოჩი (N:Animal) q̇oči მამალი ცხვარი. იმასა, ანს ღელალი იყოს, შიშაქს ედახიან და ყოჩს ყოჩს ედახიან, მამალ ბატკან; ყურბანსა, იანი, ცხორს დაქკელენ, ყოჩს დაქკელენ.

ყრალ გასავალი (N:Top) q̇ral gasavali გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრი).

ყრალ ფირტი (N) q̇ral pirṭi ნალველი. ჩონე-ბურათ, ყრალ ფირტ დაიდახიან, ამას ყრალ ფირტ დაიდახიან, ექსიდე, წონე რო არი, ანს ყრალ ფირტია, ანს პარამ ფირტია.

ყრალ-ყრალი (A) q̇ral-q̇rali ყრალყრული q̇ral-q̇ruli. ძალიან ცუდი. ქართველი ხო ყრალ-ყრალი დაიწყევილიან; ჰო, ქართუელი ხო ყრალყრულეფს დაიწყევილიანყე ერმანერთსა და; ყრალყრულეგ გამოფჳრით და ნაწყლევებსღ ემებს გადაფყრით.

ყრალად (Adv) q̇ralad ყრალ q̇ral (Adv). იხ. ყრალი. ცუდად. ანს ამასთან წაკიდებულია და ანს ამასთან ყრალ არი, გადოსტდენ და ერთმანერთს ნამა შოიძრახონ და ერთმანერთს დაქკოცონ და გულედი გეეწმინდოსყე; ქართველეფს კი ვერ აღონებდესყე და ვალი კიდემ შუღლობდიანყე

თოფებით, ყრალად იყინანყე.

ყრალდარი შაგეყაროს (V:Phras) q̇ral-dardi šageqaros წყეველა.

ყრალი (A) q̇rali იგივეა რაც გონჯი. იხ. ყრალად, გონჯი. ცუდი. წაგილიტყე ეი-ლაღზეგა, ერთი დიას შორსა და ყრალ გზები იყეისყე; ერთი წაგა, მოკობრობას იქსო, მეორე წელს ამბოფსო, რო მიეაღ მაქქაჩიო, ერთი ყრალ საქმეს გააკეთებს, ამბოფსო, რო მიეაღ მაქქაჩიო; ყრალ ღლე გაკეთდების, ყრალ აღამიანი ნამაი არ შაიქნების/მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

ყრანტვა (Msd) q̇ranṭva იყრანტოს iq̇ranṭos (V). ყრანტალი, ცუდი, უზრო ლაპარაკი. არ უშებ იყრანტოს.

ყრმა (N) q̇rma. იგივეა რაც ყვრმა. ყმა, მოსამსახურე. აღამიანი რო თაის შვილს სხოს დოოყენეფს, სხო სახლი და მუშოფს და ეკმარების და ის აძლეფს ჳელფასს, ყრმა/მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

ყროყინი (Msd:Voice) q̇roq̇ini ვირის, ცხენის ხმა. ცხენი ყროყინებს, ჳორი ყროყინებს, ვირი ყროყინებს.

ყროყინი (Msd:Phras) q̇roq̇ini იხ. ღყუღყე, მეშანთების, ბურბური, ბოყბოყა. ბეკრი და უზრო ლაპარაკი. რაღაყა რო არ მოსწონს და იმაზე ბეერს ლაპარაკობს, – რაქთენს ჳყროყინობო!

ყუ (N) q̇u კოჭი/აფუსი/.

ყუდრო (A) q̇udro მყუდრო, წყნარი ადვილი. ჳამთრისა ერთს ალაგს მაინასაყე, ქარიც რო არ უბერაყს, ემას დაიდახიან. ყუდროჩი თოელი არ შავა.

ყუის (V:Voice) q̇uis ყუის. მგელზე იტყვიან. გელი ყუის. ერთ ღამეს ვესროლე, გაგონდების? ერთ იგდლე დაიყუელა, რო

მე იგეტ რამე ჩემ ცოც ხლოდაჩი არ მენახეა.

ყუპო (N:Play) qũpũ ყუპაპა qũppa, ყუპაა qũpa. იგივეა რაც მოხრა-გადახტომა. ერთგვარი თამაში. ყუპო – ეს კაცურ თამაშობა იყო; ყუპაპას ემაზე ითამაშებდენ აჭრილზე; ეს დაიხე, ემას ყუპაპას შეარქმევდეს. ხუთნი ცალკე, ხუთი ცალკე, ორ ჯგუფი. ეხლს ემინ დრო იყო, რო პირველს ემას დაეცხეს, მაიკეცოს, ეგრე დადგეს /თორელი/.

ყურა (A:Plant) qũra მკვასზე, მოუწვენელი ყურბანი. ყურაა – არ მოწეულაო.

ყურბანი (Msd) qũrbani არაბული نىربان qorbān. მსხვერპლი. სამსხვერპლოს შეწირვა. ყურბანი ვიყო შენი./შენ გენაცვალაო /; გამოიღეს ემ ახანძალი წინა, ყურბანი, ცხორი დაკლეს, შაფუანეს, დახატულად მოუარეს; იქა დაკოცინიან ერთმანერთს. შობოვლიან და ყურბანს იქმენ. ყურბანსა, იანი, ცხორს დაკეკლენ იქა, ყოჩს დაკეკლენ ერთსა.

ყურება (Msd) qũreba სმენა. ყურება მართო იმისთინ არი, რო გესმოდეს; დოოყუ, დოოყურე – ყური დოოვდე; ხუალ დოოყურაე მუზიკს; მე ვუყურაე მუზიკს; იქა შაიჭამენ და მუზიკს უყურებენ.

ყურეიბი ძიძე აქ (V:Phras) qũreibi zime ak ცუდად ესმის. ცოტად ყურეიბი ძიძე აქ, არ იგონებს, მაგრამ ბევრი რამე იციხ /თორელი/.

ყურზენი (N:Plant) qũrzeni ყურბანი. ეს ყურზენი დაუარდისყე ცოცხალი თა ნაერუზობამდი, და რომელიძდა რო წყალი აკრიფისყე, ქიშმიშად მაიქციისყე; ემის გარდა იმისა მარტყოფი სამში ქარხანა იყო, ყურზენის წყალითა შირა გააკეთიანყე; შემოდგომამიგა კარგი, მოწეულ ყურზენი დაჭკრიფითყე. ყურზენიც ალბათ მეტი ქონდა.

ყური (N) qũri სპარსული قورق quri. პატარა ჩაიღანი. იმაშინაც იმ ემესა ყორსაცა ორსამ დასტი, ორ დასტი ნამაი ლაბასი წოოლიან, ორიცა ყური, ორ ესტეკიანი, მასჯანდ, ერთ მაჯმა, ემისყენდა მაღლს არ იყოლა ჯაბაზი, რო ეხლს ეგდენი შაქნულა, იმაში ეგდენი არ იყო.

ყური (N) qũri ყური. თუ ყური ქქონიყოვო, ჩემ საუბრებს არ დაიჯერებდაო და არ მოილოდაო. და თუ ემებიც, თუ მაღზიცა ქქონდაო, გადაიქიქრავდა; კოკას ერთ ყური აქ, იმას ორი დაიჭირითყე, ბეურე წყალი მოიღბანოთ.

ყური მასწრო (V) qũri maasçro ყური მოკრა.

ყურის მიგდება (Msd) qũris migdeba იხ. ყურის შიციემა. მოსმენა.

ყურის შიციემა (Msd) qũris micema იხ. ყურის მიგდება. მოსმენა, ყურის დაგდება. ყურს მიციეკით.

ყურობა (Msd) qũroba ყურობს qũrobs (V:Sg,3,Prs). ყურადღების მიქცევა.

ყურს აგდება (V:Phras) qũrs agdebs ყურს უგდება, ყველაფერს ისმენს. ყურს ექაც აგდება, ყოველგან.

ყურს აწვენს (V:Phras) qũrs acvens ყური დაწინა qũri daacina (V:Sg,3,Aor). წაუყურებს.

ყურსადრომელა (N:Insect) qũrsagromela იგივეა რაც კურბელა ყრუვი. ყურბელა. მწერია ყურჩი ძრების, ბეურ ფევი აქ, ბუდეს ჯოხნი აკეთეფს /მარტყოფი (ფერეიდნუ-შაპრი)/.

ყურსი კაცი (N) qũrsi kacì სპარსული ص قورس. მაგარი, ძლიერი კაცი.

ყურუთი (N) quruti თურქული qurult. გამხმარი ხაჭო. *ღოს ავაღუღებთ, ჩავასხამთ კისებში, შიგა დარჩების ბასტაკანი, ამოღებთ ქობნი, მოაყრით მარილსა და მოეზელთ და დაეაგებთ სუფრაზე, ხუთ-ექს დღეში გავშების და ყურუთია; ყურუთი გამოფხადით, ეგრე-ეგრე ჩაფყართ, გაკავშით ემღე-ემღე ყურუთები და გამოფხადით ეგრე-ეგრეღა.*

ყურუთის დაგება (Msd) qurutis dageba ყურუთის გასხმობად დაწყობა.

ყურუთის ჯოხსა მგავ (V:Phras) qurutis žoxsa ygav თურქული qurult. ძალიან გამხმარია. *ჭლე ადამიანს ეტყვიან: ყურუთის ჯოხსა მგავო /თორეღა/.*

ყურუჩაი (N:Top) quruçai მინდორი ჩულრუთში, საძოვარი.

ყურშაჭამადი (N) qurşaçamadi ღოს შეჭამანდი. *ღო შეჭამადი? ხო, დავასხამთ ღოსაც ეღა, – ყურშაჭამადი.*

ყურჩი აზარის შაკივლება (Msd:Ritual) qurçi azaris şakivleba ერთგვარი რიტუალი. რიტუალი სრულდება ბევშვის დაბადებისას. *ყურჩი აზარს შოოკივლებს. – ყმაწილი რო დაიბადების, ყმაწილს სამჯერ ჩოუკითხებს: ღუნიაზე მოსულხარ.*

ყურძნის მობაღვა (Msd) qurznis mobağva რთველი. ფერეიდანში რთველს ყურძნის მობაღვას უწოდებენ. *ყურძნის თოღჩი წყალი ჩოუღებებს, შაწითღებებს და მაიწევის. შემღევ შაითქმენ ერთმანერთჩი – მოვბაღვითო.*

ყურძნის ჭია (N:Insect) qurznis çia ერთგვარი ჭია. *წითელია, ყურზნები, მტეენებში შავა, მარცჯულის ძირზე დაიმალეების. დასატულიც არი.*

ყუსა (N) qusa არაბული قوسا qoss. იხ. იყუსავეების, ყუსას ზიღვა. *მწუხარება. ყუსა, იანი, ადამიანი რო ნამა არ არი და ეღონების და გული შაკრული აქ ესე.*

ყუსას ზიღვა (Msd) qusas zidva არაბული قوسا zidva qoss. იხ. ყუსა. გლოვა. *ძრიალ ტირის და ძრიალ ყუსას ეზიდების; იმ დღეს ჩონ ყუსას ვეზიდებით, რო ესეები, ეს ჩონ მამები, მამკადარან და ესეები გოქ.*

ყუყა (A) quqa კუნაბეტი ღამე.

ყუყული-ყუყული (N:Voice) ququli-ququli სპარსული قوقوقوقولي. მამლის ყივილი. *მამალი კითხულოფს: ყუყული-ყუყული!*

ყვრმა (N) qvirma. იგივეა რაც ყრმა. ყმა, მოსამსახურე /დაშქესანა/.

შ

შა (V) ša შე. შელი – შეკვეცილი ფორმა. შე-
ლი ზნის შეკვეცილი ფორმა. შა სახლი!

შადი (A) šaadi სპარსული اش šād. იხ. შაა-
დი. მხიარული, გასარებული. ესენი შადნია.

შადი (A) šaadi იხ. შადი. ნათელი, მხიარ-
ული ფერები. ნაჭერს რო წითელ ყითელ
ფერები აქ, შადია. შადი ფარჩაით მოკე-
რავ.

შააბირება (Msd) šaapircba აბურის გა-
მოძმა, მოჭერა. ხარს რო შააბირდეს, იტყო-
დეს, სამალდეები გოოჭირე /თორელი/.

შაბმა (Msd) šabma შებმა. პატარძლისთვის
საჩუქრის მიცემა. იმაშილა ახანჯალს შაიყ-
უნენ, დედამთილმა მოიდეს, ერთ რამე
შააბას, მასჯალან, დამ ქეზარ თუმანი; რო
დანიშნულია არილა და ესლა მორჩა, იმას-
ლა ვერც სხოლა ველარ წაიყუნანს. მე ემას
შავაბამ, შაბმას ვეძახით, შაბმა, შავაბათ
ახალ ზალსაო; მე მიტყემ ათი დოლარს,
შენ მისცემ ათი დოლარს, ჩონთი სახლი
ვიბნებთ, რო რავდუნები შავაბათ ახალ-
ჯალსაო?

შაბნამი (N) šabnami სპარსული ف שב
šabnam. ნამი. შაბნამილა, დამის ემე არის,
პარსულია, ქართულათ არა აქს, მე არ ვი-
ცი.

შაბო (Interj) šabo სპარსული شاپاش
šādbāš. მხიარულად იყავ. მოვლენე: ქილი
ლი ლი ლი და შაბო, შაბო, ამაღამ ინა მი-
გოქ; შადიანეც ემ სოფელჩივა და დიკიე-
ლიანეც: შაბო-შაბო და აბაბხი დამცხიან
და თოფეფს დაყარაინ; შაბოსა კვივიან თა
თავის სოფელს გამაპცილიან და იმაშინა
თოფსაც დაყარაინ და ცხენებიცა იყვისეც

და გარბოლიან და გამორბოლიან და თამა-
შობლიან.

შაგრჩეს ხელი (Interj :Phras) šagrčes xeli
შაგრჩეს ხელი šagčes xeli. შაგრჩეს ხელი.
დალოცვა კარგი, საქებარი ნახელავისთვის.

შადარება (Msd) šadarcba მამულების
აზოშეა დავის შემთხვევაში. სეიფოლა ხანი
ძალიან პატიოსანი ადამიანი იყო: როდესაც
რო ქართულელსა საქმეები ქონდაყე, ან
მამული, ან მიწა, ან ოჯახის გაყოფა, შა-
დარება – ესეთი ამბავები, სეიფოლა ხანი
წაიღის და ის საქმეები გოოკეთისეც.

შადგომა (Msd) šadgoma გაჩერება, შედგო-
მა. მაშინი შადგა.

შადგომა (Msd) šadgoma შედგომა, დაწ-
ყება. ფილში უნდა შადგეს/ფილში უნდა
დაიწყოს/.

შადღება (Msd) šadğcba შედღება. წაი-
და თავის მოზობელის სახში, ემ ემამ უნდა
შადღობოს ეს ყათულები, თუ არ შადღობოს,
გაამძრღების; იმაში, რო უნდა შადღობონ,
ეს ყორები და ბიჭები, ჯეიდლები, ერთ ყო-
რი ანქითა და ერთ ბიჭი ექით, მაკვიდეფს
კელსა და დღებენ.

შაერი (N) šacri არაბული اعشšā'er. მე-
ლექსე, პოეტი. ფათალიშას ერთ ქართე-
ელი შაერი კყუნდა; მაიხზოვა დარბარჩი
და უჩჩენა, რო შენ რო ნამა კარგი შაერი
ხარო, – ემ ქართველს უთხრა; შაერმა, ემ
ქართველმა, დახედა, ჩამაიკითხა და თქო,
რო არაფერი ნამა არ არიო, ეს ყრალ რამე
ერიო, ეს გარდაცდგო.

შავ მიწა დეგეყარა თავზე (V:Phras) šav
miča dcgcqara tavze წყველა, უბედურება
შენს თავს. მოლით, შავ მიწა დეგეყარა თავ-
ზე, თქვენი მამამ წაიდა ხელსაყენა.

შავ მიწა ძირზე წახილე (V:Phras) šav miça zirze çaxide წყველა. ელა შავ მიწა ძირზე წახილეო!

შავ მიწას ქეშ რო წახილე (V:Phras) šav miças keš ro çaxide წყველა.

შავ ტალახი უკრავ (V:Phras) šav [alaxi ukrav ძალიან ცუდადა, უბედურია. როგორცა ერთისთან ადამიანი შაწუხლების და აღარ წაუთავიანთას, გავუღების და ცუდად იქნება მეგობრობა, თუ სხვამ კითხოს: როგორ ხართ? – ეტყის: ბევრისხანია შავ ტალახი მიკრავ /თორელი/.

შავ ქარი დაიჭიროს (V:Phras) šav kari daiçiros წყველა. ხანდახან ქალები როღისაც დაიწყებოდეს ვინმესა აი როგორც ეტყოდეს: შავ ქარი დაიჭიროს; თუ ერთხელ ორი წაიშულლებდეს და ერთი აღარ შეეგნებოდა, იტყოდეს: შავ ქარი დოჭერია /თორელი/.

შავბულაყი (N:Top) šavbulaqî სოფელი ფერეიდანში.

შავბურჯი (N:Top) šavburjî გორა მარტყოში (ფერეიდანშაპარში).

შავგორა (N:Top) šavgora გორა მარტყოში (ფერეიდანშაპარში).

შავგორეები (N:Top) šavgorecbi ადგილის სახელია თორელში. შავგორეები – შავი ქვებია. შავ, დამწვარ ქვები, იქ ცხვარს ღრუბლიანში აძოვებენ, ტალახი არ იცის /თორელი/.

შავდარი (N:Plant) šavdari სპარსული کبش šabdar. იხ. სამყურა. სათიბის ბაღახი.

შავთუთაკი (A) šavtutakî იგივეა რაც შავსინინთი. იხ. შავჭორტლიანი. იტყვიან ძალიან შავ ადამიანზე.

შავი მიწა დაგყარე (V:Phras) šavi miça dagaçarc წყველა.

შავი ჩიტი (N:Bird) šavi çîlî შაშვი. შარ იყო, შამპარიყო, ერთ შავ ჩიტი მამკლარიყო.

შავიონჯა (N:Plant) šavionçâ იგივეა რაც ქალაქის იონჯა. სათიბის ბაღახი. ეს ერთი იონჯა'რი, ყველამ იცის, შავიონჯაა, და ეხლა ქალაქის იონჯას ვეძახით ჩონ.

შავსინინთი (A) šavsixinî იგივეა რაც შავთუთაკი, შავჭორტლიანი, შავფათუთა. იტყვიან ძალიან შავ ადამიანზე.

შავტრაკანი (N:Pr) šav[ra]kani შტო-გვარი ფერეიდანში. შავტრაკანი, თლიანად შავია და იმაზენ ღოორქომეე შავტრაკანი.

შავფათუთა (A) šavpatuta იგივეა რაც შავსინინთი. ძალიან შავ ადამიანზე იტყვიან. შავფათუთა ისეთ რამე'რი, რო ვერ ამზეგესებ, რა არი ესებიო. მაიმუნია, ადამიანია, არ იცი, რო რა არი, ერთ ევეთ რამეა, შავფათუთა; როგოი შავფათუთა რამე'რი.

შავქუნთრუშა (N:Disease) šavkuntruša ქუნთრუშის სახეობა. ქუნთრუშა მე მივღია, შავ ქუნთრუშა ყოფილა. აღან ის ველა დამეარღნია. მაველუფსეე ელა; ჩემ დელა იტყისეე, რო თქისეე, რო ერთი ევე ოთხი დლე იყო, რო გემეედელაა შენ თავიო, რო, მასღან, და დაქტიროღიო. – ქუნთრუშა გქონდაო, შავქუნთრუშაო; შავქუნთრუშა ძალიან მძიმე აუადმყოფობა'რი.

შავყელი (N:Top) šavqeli გორა მარტყოში (ფერეიდანშაპარში).

შავყელის რა (N:Top) šavqelis ra ადგილის სახელი აფუსში.

შავყურა (N:Animal) šavqura ცხვრის სახელი.

შავყურა (N:Pr) šavqura ადამიანის მეტასხელი. ადამიანს თითო-ორჯულსაც დაძახებენ შავყურა /თორელი/.

შავყურძენი (N:Plant) šavqurzeni ვაზის ჯიში. შავყურძენიც გოქ. ოზონი გოქ.

შავწყარო (N:Hydr) šavqaro წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

შავჭორტლიანი (A) šavčortliani იგივეა რაც შავსიხინთი. იხ. შავთუთაკი. იტყვიან ძალიან შავ ადამიანზე.

შავველა (N:Disease) šavqela შავხელა šavxela. ყივანახველა. ახელუმს ყმაწილსა, აკელუმს, დაღურჯღების.

შათა (N) šata იგივეა რაც ბალიში, სასთოული. პურის ჩასაკრავი ბალიში. შათა რო იძახის, ერთ ესეთი სასთოული, იმას შათას ეძახის, რო ზედ გაათხელუმს და მიაკრავს.

შათაფი (N) šatapi შათაბი šatabi, შათა šata. ლავაშის დასაკრავი ბალიში. მერე ავილითყე ხელჩი ეგრე, ეგრე ეგრე ვენითყე, გათხელუმს, დაუადგიოთყე ემ შათაბანდზედა და მიუაკრითყე თორენეს /თორელი/.

შათბარდი (N) šatbardi სპარსული شرب بندي šartbandi. სანაძლეო.

შათოლვა (Msd) šatolva იგივეა რაც შათორიალუბა. იხ. დათორიალუბა. შეთვალთერება, ნახვა. ცხორები ემათ შათოლვს.

შათორიალუბა (Msd) šatorialeba იგივეა რაც შათოლვა, დათორიალუბა. შეთვალთერება. დაჯდა მიწას თაენი, შამათორიალუბა ღუნია, აზრი მოვიდა თაენიგა, რო აწყავო ამ სიმაღლეს უკანავო რა არივო. გულჩი გასინჯა და თქო, რო ნამაი არი, რო ავდვე და ავიდე, დაუათორიალო, ამა რა არი?!

შათრანჯი (N) šatranži სპარსული شطرنج šatranj. ჭადრაკი. ელუგრე რო შათრანჯსა ყეინი აქ და ვაზირი და ანსები აქ, ემასაც ელუგრე გადაქწევენ და გადამაქწევენ და ემეფს ადლებენ ერთ ვარაზე.

შაკართული (Ptcp) šakartuli მყუდრო.

შაკმაზული (Ptcp) šakmazuli მოწესრიგებული, სუფთა. შაკმაზული დედაკაცი, დარეცხილი, დაბიბინავებული!

შაკრა (Msd) šakra ჩაქარ čahkar (V:Sg,2,Aor). ღენის წყაროდან გამორთვა.

შაკრა (V) šakra შაკრების šaykrebis (V), შაკრა šaykra (V:Sg,3,Aor). იხ. მოქრუშება. მოღრუბლვა.

შაკრუტვა (Msd) šakrutva შაკრუტული šakrutuli (Ptcp). გულში ჩაკვრა. ეხლა მე ეაჟას წიგნი ლექსებით გულზე შაკრუტული მაქვს.

შალანძლა (Msd) šalanzga შალანძლავს šalanzğavs (V:Sg,3,Prs) გალანძლავს galanzğavs (V:Sg,3,Prs) გალანძლავს. თუ გამლანძლოთ, თუ გამწიხლოთ, მე ქენი ვარ, მე ქენი ვარ; გამოლანძლა არის ქენთან ვინმეს შაწუხება? ჩვენთან – შალანძლა.

შალაფი (N) šalafi ბურღი. კარი რო გუნდა შეკერათ, ხერხი უნდა, შალაფი უნდა, რენდა უნდა, კელაჩო უნდა.

შალაღა (N) šalağa სპარსული شلاغ šalāq. მათრახი. ამ რუსთამას ცხენი, – თუ გამაიტანა, ემას ერთი შალაღას მიჰკეცენ და იმ სხოფს გემეველენებოყე და ამას არბენავსყე.

შალეგერდანი (N) šalcگرداني სპარსული شال گردان šāl-e gardan. კაშნე. კაცები კი ჩაიცემენ, წინდას ჩაიცემენ, საბუჯარს შამაიცემენ, რო ცივა. შალეგერდან შამაიკ-

რენ, ქულს დაიბურენ; ქულს შავიქო, ბეჭურ წინდას შავიქო, და შალეგერდან და პერანგს და გატყიდით.

შალფი (N:Old) šalpi იგივეა რაც თაჭშტე-რა. შალფი, ფიცრის სახერტი.

შამადგომილ იყო (V) šamadgomil ičo აღყაში იყო.

შამბალა (V) šambala იხ. მოსაწევი ხილი. შეთვალეებულა, ჯერ არ მოსულა ხილი. მოწეული და მოსაწევის შუა – ეს ჭერებები ძლიერ შამბალა.

შამთა (N:Top) šamta მთის სახელია თორელში. შამთა ყოფულა, რო მაალე ვამბობთ, მოღის შამთა /თორელი/.

შამი (N) šami შამი šaami არაბული ჭ šam'. სანთელი. მაიტანა ეს შამი ემ დერეიშამ, თად ერთი ანთო, ანთო ამ ყადმიეზნიც ჩახმახი იყო, გუგერდი არ იყო, ქე გუგერდით და რამეით ანთონ; ემამ თუნდალ შამი გააქრო, ნახს ხაბარი არ არი.

შამოვლა (Msd) šamovla რამის გარშემო შემოვლა. სახლს შომოუარე, უკანაც კარი აქ.

შამოვლა (Msd) šamovla შემოვლება. კედელი შამოუარო; კედელი შომოვლიაყე.

შამოვლილი (Ptcp) šamovlili შემოვლებული. ბაღს კედელი შამოვლილი აქ.

შამოყრა (Msd) šamoqra შემოყრა šemoqra. შამამიყრია šamamiqria (V:Sg,1,Result I), შემეყარეთ šmeci-qaret (V:Pl,2,Aor), შემეყარებიან šmeci-qrebian (V:Pl,3,Fut). შეკრება. დაწერილები, საწერები, რო შამამიყრია, თათთი მამამდინ დაწერილი გოქ, რო მინ მის ბიჭია, მინ მის ბიჭია.

შამოყრა (N) šamoqra სახიზო შეხვედრა, შეკრება.

შამოწმავება (Msd:New) šamočmavčba შამოწმავებს šaamočmaves (V:Pl,3,Aor). შემოწმება. შამოწმავებს.

შამოხოვლი (N:Top) šamoxovli გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაღრში).

შამწყრომი (N) šamčqromi შამწყრობელი šamčqrobeli (Ptcp). იგივეა რაც გამწყრომი. მძლილი, მხედარი, მეურმე. ოიწყრება, ამ ვარსაც უწყრების შამწყრომი.

შანსი (N) šansi ფრანგული šans šāns. შანსი, წარმატება, ბედი, იღბალი. შენ შანსმა თქოვო, რო ეხლს წახოლდა და ქორწილს იქო.

შაჟორტლება (Msd) šažor|čeba შემციენება. შემეშინდა და შამჟორტლა, ყრალს დაჭრილიყო, რო ენახე.

შარანდელი ხბო (N:Animal) šarandeli xbo ერთი წლის ხბოს უწოდებენ. ესები წელუანდელ ხბორი და ანს – შარანდელ ხბო.

შარევა (Msd) šareva შორევეს šoorevs (V). წყალში გავლა, წყალში შესვლა ფეხით.

შარეულ ბალახი (N:Plant) šareul balaxi ყანაში ამოსული სარეველა. ემ ყანას შარეულ ბალახი ბევრი აქ.

შართბანდის ჭნა (Msd) šartbandis kna სპარსული بند طشارت šartbandi. იგივეა რაც დანაძლება, შართის შაკერა. ნაძლევის დალება.

შართი (N) šarti არაბული ط شر šart. იხ. შართის შაკერა. სანაძლეო, პირობა. ქე გინდა გადითხოვდე? – თქო: გავითხოვდები, ამ-

მა სამ-ოთხი შართი მე მაქ.

შართის შაკვრა (Msd) šartis šakvra არაბული شرط šart. იგივეა რაც დანაძლება, შართანდის ქნა. იხ. შართი. ნაძლევის დადება. შართი შაიკრეს; ემეშამ შართი შაიკრენ და ყარარდადი დაწერენ ემ ძმებთან. მოიღენ.

შარყი (N) šarqī არაბული قرش šarq. აღმოსავლეთი. მზე შარყსაყე ამუეაყე.

შარშა (Adv) šarša შარშან.

შარშნა (Msd) šaršna გადაშაშული gadašašuli (Ptcp). ხორციის გადაჭრა. ხორცი ვადაშარშენ და თონიჩი მივაკრათ.

შაფიშფლვა (Msd) šapimplva შაფიშფლული šapimpluli (Ptcp). მსუბუქად მოყინვა. შაფიშფლულია, თხელ ყინული რო მაეკიღება.

შაცდომის გაკეთება (Msd) šacdomis gaqeteba შეცდომის დაშვება. შაცდომა გააკეთეთ; აღმათ ნისლიან დღე იყო და არ დაინახეს. აღმათ შაცდომა გააკეთეს, რო თანრიზნი სუთენი ერთ რეც ზე გაიღეს და თოული გაჭრეს და ზოვმა სუთენი წაიღო და მაგარსაყე გადაყარა; მონირას რო უთხარ, ჩუღრუთის ყელზე ხარ-მეთქი, შიშით გამანყდა და მაფიციებს, რო მართალი თქი, სადა ვართ, რა შაიქნა, რო შაცდომა გააკეთეს და ვ ზა დაკარგეს.

შაცხენება (Msd) šacxencba სცხენია scxenia (V:Sg,3,Prs). შერცხენა. რო იტყვიან ქართულები "კყვირისო" – შამცხენდების; ვირი ყვირის, აღამიანი კივის; თუ ქართული არ იცის, სცხენია. თუ ქართული არ იცის, შაიცხენდების.

შაწყრომა (Msd) šacqroma შოოწყრე šooqrc (V:Sg,3,ConjII), უწყრები ucqrebi (V:Sg,2,Prs). პირუტყვის ან მან-

ქანის წაყვანა, ტარება, მართვა. რათ ეგრე თუნდათ უწყრები/რატომ მივყავს ასე სწრაფად/?; შენ იცი, შოოწყრე.

შაჭამადი (N) šaçamadi შეჭამადი šcçamadi. იხ. აში. შეჭამანდი. მარცვლეულისგან დამზადებული საჭმელი. და შაჭამადი წაეიღოთ ამ მეწისქილე სათი და ჩონს ემეფსათინა – მუშებსათი, რო ქბილსა ქბავენ; დილობას შაჭამადი წაიღიან, ანქაც ფათირი გააკეთიან; ემ ყარაყურათსაცა შაჭამადი ემეს ვიხმარებთ. ელ ეგრენაც ყმაწილები შაშჭამენ.

შაჭმელა (N:Plant) šaçmela ერთგვარი ბალახი, ფხალი. შაჭმელა – კამასავით არი; კუჭსათინაც ნამა არი, შაჭმელა, უზალიცი, პორთქლა.

შახი (N) šaxi შახა šaxa. სპარსული خاشاک šāxe; ტოტი. კაკლები დოიუმებიხყე შუა და შუა შახებზე; შახად დაეჭერ.

შახმუნჯვა (Msd) šaxmunǰva შებრაწვა.

შახუნჯვა (Msd) šaxunǰva შახუნჯულია šaxunǰulia (Ptcp:Nom,Aux). იგივეა რაც დაქუნება. თავმოყრა. თითო-ოროლას ემეს შახუნჯულია, ვიტყვით ესები ხულა რი. ყურები შაქუნებულა – ხულა/თორელი/.

შაჰადათობა (Msd) šahadatoba არაბული شاهدشāhādat. მოწმობა, დღდასტურება. ქენ შაჰადათობა მიჰკეთო, ბაღე მე გონაჰქარი ვარო და ესე მკლავსო; მე შაჰადათს ვაძლეე, რო ეს ტყუილია.

შაჰედი (N) šahedi არაბული شاهدشāhed. მოწმე. შექარჩი ბევრ ტყუილს იტყვისყე, ეალი აღან მე შაჰედი მყავ, რო ხეილი ვაზეპ [მეტად აშკარა] თავის ემები არიან.

შაჰზადა (N) šahzada სპარსული شاهشāhzād. მეფისწული. შაჰის შვილი, ყენის

შვილი. თავის ბიჭიცი დღებედღე იზღებოდა და იგებანდებოდა ერთი შაპზადს, რო ყეინის შეილი იყოს; ქალსაფარადაც ხო ვერ ეტყის, რო არაო, შაპზადადა ყოფილა!

შაპი (N:Plant) šahi სპარსული شاهیšahi. წიწმატი.

შაპრესტანი (N) šahrestāni სპარსული شاهرستانšahrestān. რაიონი. ჩონ ჭერედან-ჩი ვიტყით, ერთ შაპრესტანს დაეძახით. სამას ორმოზდა ათი ბატატა სოფელი და ღიდ სოფელი და ელევგე არიან.

შაპრი (N) šahri შარი šari. შაარსაყენა šaarsaqena (N:Gen,Ye,long). სპარსული شهرšahr. ქალაქი. რაგდენი მიწა იყიდა, აჯური და უსტა და მაიყუნა შაარსაყენა.

შაიად (Part) šayad სპარსული شایدšāyad. შეიძლება, იქნება. ესე შაიდაც ვოქქი იყოს.

შაითირი (N) šaytiri შაითირები šaytirebi (N:Nom,OldPl). სპარსული شایترشایتیرšāhtir. თავსახლის ჭერში გაღებული მთავარი მორი. უთხარ ე შაითირები საითყე მაიტანენ, როგორ მაიტანენ ესები.

შაჟღომა (Msd) šaQdoma შეხვედრა. ძაან ტაბილათ შეგვეკდა და მე ვთქი, კაცო, რა ცოცხლათ ჩონ სამოთხერი მიედოეართ და მოელთ-მეთქი?; ჰამ ემ დუნისა და ჰამ იმ დუნისა ნამაიბო შავდესყე.

შაჟრეტა (Msd) šaQreṭa შაჟრეტავს šaQriṭavs (V:Sg,3,Prs). შეხვრება. ნარნურში შავჟრეტოთო, სუფი გაეაკეთოთო, რა ვიცი, ერთი კაი ზადები!; სუპი შავრეტე.

შე თოღობოზია (V:Phras) še tolbozia იხ. ბოზი. ლანბლვა. თოღობოზია – მეგონა ციკანის თოღობი უყრია/გვეგონება ციკანის თვა-

ლუბი აქეს/.

შე სამზე დასაკლავო (V:Phras) šc samze dasaklavo წყევლა. ვინმეს გარდაცვალებიდან მესამე დღეს კლავდენ საკლავს.

შე სანდოხოთულავ (Interj:Phras) šc sandoxtulav სულანბლავი სიტყვა. ბავშვის გინებისათვის იტყიან: შე სანდოხოთულავ!

შეერი (N) šecri არაბული شعرšc'r. შაირი, ლექსი. ანს ქართველ შაერიო რო კარგი შაერიო, გამაიყვათ ამ ეხლა რას იტყისო, ეს ძრიალ ნამაი შეერი დამიწერიო; ეს შეერი, რო მე დამიწერიო, როგორიო?

შევიდი (N:Plant) šcvidi სპარსული شصیدšcvīd. კამა. ჩონ ვიტყიტიყე შევიდ, ხოლო ქენ იტყით ქამა.

შეთეაღებული (Ptcp:Plant) šetvalebuli იხ. ცრემლის თოლი. მოუწვეელი ყურბენი. სნამ მიიწვეა ვერყურა'რი, არ მაწვეულა – შეთეაღებული.

შეთქმა (Msd) šetkma შოუთქმია šoutkmia (V:Sg,3,Result I), შოუთქმიან šoutkmian (V:Pl,3,Result I). უფლისთვის პირობის მიცემა. აწონიან თმის წილ ფულს და შოუთქმიან მეჩეთი.

შემეგველე (Interj:Pseudo) šemcegvle შემეგველო šemcegvlo. იგეეა რაც შემოგველე. იხ. შენ ხელუბის ყურბანი. შემოგველე. სააღერსო მიმართვა.

შემეგვეტრიალო (Interj:Phras) šemcegrialo გეტრიალო getrialo. იხ. გენაცვალო, შემოგველე. მოფერება შემეგვეტრიალო, შენ ყურბანი წაიდუ, მოდი ეს საქმე ქენ, ეს ზადი აიდუ, წაიდუ;

შემოგველე (Interj) šemogevle იგეეა რაც შემეგველე. შემოგველე. სააღერსო სიტყვა. ბავშს ეტყით: შენკი შემოგველე, როგო

მიყორს შენ თაი.

შემოვლება (Msd) šcmovlcba შემეველო
šcmccvlo (V:Sg,3,Aor). თხოვნა, ხვეწნა.
აღმა ემ ბიჭმა და შემეველო ემ ბიჭსა.

შემორიგება (Msd) šcmorigeba შემარრი-
გებს šcmaariges (V:Pl,3,Aor). დანაწილე-
ბა, ჩამორიგება. ანც ფეტიის ეუკუა კი არ
შამირიგინაყე! ფეტიის ეუკუას შამირი-
გინაყე, შეჭამინაყე და ღამითა ბატარა
ძიღრი, საშარჩი ნახინაყე, რო მინ რომელ
ხარაზე მარჯაკალი მოუეა!; შამირიგინა-
წილაწილი გაწილიან; მოიღეს და ერთ
ვობზელა შემარრიგეს, ქურდა ეკლო!

შემოტრიალება (Msd) šcmotrialcba
შემომეტრიალაო šcmometrialao
(V:Sg,3,Aor). ხვეწნა, ფერება. ემ ღელა-
კაცმა მოიდაო და მე შემემეტრიალაო რაქ-
თენჯერაო.

შემოყათრება (Msd) šcmoqatreba წრეზე
დასხდობა. ცეცხლს შომოყათრდით.

შენ (Pron) šcn შენ. ადამიანმა უთხრა, რო
მავე თუ მინდოდესო, შენ კი ვერ გიზამ
ეგრენაო?; თქო: არა, რათი ორი – შენ და
ერთი – მე.

შენ კალთობამ გაიხაროს (V:Phras) šcn
kaltobam gaixaros ახალგაზრდა ქალის და-
ლოცვა.

შენ ოთხი კი დავლავე (V:Phras) šcn otxi
ki davlaQc იხ. დავლავე. გინება.

შენ სამამგოლას თხასთანო (V:Phras) šcn
samamgolas txastano რამის დაკარგვის
დროს იტყვიან. რამეს რო დაიკარგვენ, ჩუღ-
რუთში ეტყვიან: შენ სამამგოლას თხასთა-
ნო!

შენ საქმეებს მეესწარ (V:Phras) šcn
sakmcebs meesčar შენს საქმეს მიხედ.

შენ ფიცელი დაჯერო, თუ მამალის ეუ-
ლიო (V:Phras) šcn picili dayčero tu
mamalis kudio ანდაზა, ფიცი მწამს, ბოლო
მაკვირვებს.

შენ ქოლგა მიმეთ (Interj:Phras) šcn kolga
zimct უკაცრავად.

შენ ხელების ყურბანი (Interj:Phras) šcn
xclcbis qurbani იხ. შემეგველე. შემოგვე-
ლე. შექება, დალოცვა.

შენამც წყალი წოულო (V:Phras) šcnamc
čqali čougo წყველა, შენ მიეწიო მიცვალე-
ბულს. კონკრეტულ მიცვალებულს ასახელე-
ბენ. შენამც შენ ღელას წყალი წაულო.

შენთან ვარ (V:Phras) šcntan var შენ
გაუბნები, შენ გელაპარაკები.

შენი (Pron) šcni შენი. ეაზირმა თქო, რო
ავე დღე მოგიტანო, რო ემ შენი სიტყოს
ფასუხი იყოს; ესო შენი ადგილი ელა შუა
ღუნია იყოსო.

შენი ადგილი ცარიელია (V:Phras) šcni
adgili carielia მოუთმენლად გელოდებით
სტუმრად.

შენი მამას ცხონების მიზეშ (V:Phras)
šcni mamis cxonebis mizev დალოცვა/თო-
რელი/.

შენმა მზეშ (Interj:Phras) šcnma mzem
ფიცი.

შენმა მოკვდომამა (Interj:Phras) šcnma
mokvdomama წყველა.

შერეში (N:Plant) šcereši შრეში šreši. ერ-
თგვარი ბალახი, ფხალი. შრეში დაფკრიფე
და მოფხარშე ეხლა მაწონჩი ჩაფყრი.

შერიქი იყოს (V) šeriki iqos არაბული
شريك(š)rik. მეწილე იყოს, წილი ერგოს.

რო თაჩი ვინძლა რო წაიდა, შერიქ იყოსყე.

შეტალახება (Msd) ščalaxeba ატალახება. ექით ხო წყალი გამოღის, არა? და აი ეს რო შაიტალახხო, წყალი აღარ გამოა.

შეტალახება (Msd:Phras) ščalaxeba გალანძლვა. შერცხვენა, შეურაცხყოფის მიყენება. საქმები მიუკაბარე და არც რომელი არ ექნა, შაფტალახე.

შეუბნება (Msd) ščubneba საუბარში შეყოლა. შებენ, გამაპკითხე რა უნდა.

შეფარება (Msd) ščpareba შეფარება. მიწღორჩი იყოთ, მაღაროჩი შევეფარებით.

შეფაცუნება (Msd) ščpacuneba შოოფაცუნა šoopacuna (V:Sg,3,Aor). შეპარა. შოოფაცუნა'რო, რო კარი გააღო და შეიღა, შეიპარა.

შეფაცუნება (Msd) ščpacuncba ფეხის მაგრად ამორტყმა. შეფაცუნება – მაგრა რო ამოპკრავ უქნით.

შეფრთხობა (Msd) ščprtxoba შეფრთხობა šeptxoba (Msd), შეფრთხნეს šeptxnes (V:Pl,3,Aor). დაფრთხობა. შაფრთხნეს მაგარჩი შიქლები.

შექარი (N) ščkari სპარსული كس ščkar. შაქარი. გაიგვეფ, რო რა სჭირღების იმ შექარის დაჭერას იმ შეშებითგან.

შექარჩი (N) ščkarčī სპარსული كچكارش ščkārčī. იგივეა რაც მეშიქალე. იხ. მენადირე. მონადირე. შექარჩი ბევრ ტყუილს იტყისყე.

შეყოშეყი (Msd:Voice) ščqošeqī არაბული قش قش ščqšaq. ხელი პურის ტეხის ხმა. შეყოშეყი – ვმელი პურის ტეხის ვმა.

შეშა (N) ščša ფიჩხი. ის რო ანთებასია,

იმას დაძიახინა შეშა; შეშა არი, რომელიც რო ძან წრილია, ხურდა-ხურდა ბურქები, ისები არი შეშა.

შეშას წერი (N:Top) ščšas čeri გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში).

შეშერა (Msd) ščšera იგივეა რაც ღოშერა. იხ. მიშერა. შეშერა. იქით რო მზე ჩამოღისყე, საცერი მაიტანიანყე და ეს მზე შოოშერიანყე და გააცირიანყე, რო ეს მზეს შუქი რო ჩამადგომილიყო.

შეშპარა (N:Top) ščšpara მამულის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში).

შეშას ქერი (N:Top) ščšas kerī ადილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში).

შეწითება (Msd) šččitcba მოწითება močitcba (Msd). იგივეა რაც მოლომლება. ფქვილის ცეცხლზე გაცხელება. კბილის ტკივილის დროს ზედ დაიდებენ და დაუამლება. ფაცაც გაკეთებულა მოლომლებული ქბილისგან.

შეჭეხება (Msd) šččcxva შეუჭეხე šččcxec (V:Sg,2,Aor), მოჭეხილი moččxili (Ptcp), მოჭეხებული moččxebuli (Ptcp), უჭეხვენ აჩcxven (V:Pl,3,Prs). გაბრაზება, შეძახება. იმას მე შეუჭეხე: აბა, რათ ეგრე ქმენ-მეთქი, აბა, წორათ იმუშავე-მეთქი!; მოჭეხებული – გაბრაზებული, თითამ თავის თავს ეჭამს.

შეჭმილა (N:Plant) šččmila ერთგვარი მცენარე.

შეჯერება (Msd) ščžereba შეთანხმება. შაჯერღით ერთმანერთს? – არა, არ შაჯერღითო.

შეჯიბრების აღება (Msd) ščžibrebis aǧcbeba გამარჯვება, მოგება.

ში (Adv) ši შინ. ადრეით წავიდეთ ში, ჩაი დავლივით/თორეული/.

შიარ-კდარი (A) šiar-kdari ძალიან სუსტი. შიარ-კდარი არი ძრიალ შიარი და სუსტი.

შიარი (A) šiari მშიერი. შიარი წაუა, მაძლარო მია; მაძლარი წაუა – შიარი მია; თუ გეჭამა და მაძლარი იყავ, რათ მაიჯექ სუფრაზეგაო და თუ შიარი ხარ, რასთი არა ეჭამეო?

შიდთავანი (N:Pr) šidtavani შტო-გვარის მეტსახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპ-რში), ჩონ გოქ შიდთავ – შიდითავიანიო, ეხლა შახნდე მარტყოფნი და ერთი ჩემის-თანა კაცს ეკითხო: შიდითავანი მინ არია-ნო?

შიდი (Num) šidi შიდი. სულ შიდი ნაუა მყავ.

შიმშა (N) šimša შემშა šemša. სპარსული شمش semše. ხის ლარტყა. რომელიც რო მაღალ-დაბალია, შემშას დავადრეთყე, ჯოხია, წორი ჯოხია, ერთ ადლო, იმას მივკერავთ და გოოსობთყე და დეეტყობისყე, რო ხად ჩუყურად არი, იქ ჩუვკერავთ, ამუა-სეფთ.

შინგილო (N:Plant) šingilo პატარა, არასრული მტევანი. შინგილოც ცალკენ არი, შინგილო ტვეალი არ არი, პატარაა, ცოტაა ის, ბოლო-ბოლოსდა მოდის ვენახეფნი, ბოლოს-ბოლოს.

შირა (N) šira სპარსული یشیره. ხილის წვენი – ყურძნის, გოგრის, ჭერძის და ა. შ. შირა დავდრითყე, შირა ავადრუთყე. ემსიქე შირეფს ავაწყითყე ხად და ქასებიცაუა; შირას გაეაკეთებთ. მერეუა მოიტანთ, დავდებთ გაცივდებისდა და ჩავასხამთ ქოთნებშიდა და დაუდებთ; ბადაგი. ყურძნის წვენი რომ გაასქელო, შირა

გაკეთდების. ზოგს შირა და თოლი უყარს შაჭამოს.

შირაბეშირა (N) širabcšira სპარსული یشیر به یشیر. წერილშვილი. ხურდე-ბი მიდსდევენ ერთმანერთსა – შირაბეშირა; მისაც რო ხურდები იყავ, იტყვიან, რო შირაბეშირაო.

შირბაჰა (N:Ritual) širbaha სპარსული یشیر باهآ. იხ. ბაჰა. რიტუალი ქორწილის დროს, ბიჭის მხარე იხდის პატარძლის წაყვანის საფასურს. ზეს ფას ეძახიან. დედის ზეს ფასიო. შირ ბაჰას ეძახიან. შირბაჰა! უნდა ის ექს-ექსი, რო ექსი კილო ჩაი და ექსი კილო ყანდი და ექსი კილო ერბო და ექსი კილო ბრინჯი და ექსი გირი ქფილი და ექს გირი ქფილი და ექსი ცხორი თაის ბატკანი და ესებთ; ქორწილი რო უნდა დაიჭირონ, აველა ღამეს ის შიდი ცხორი და ის შიდ-შიდი წაილიანყე – შირბაჰას დამძახიანყე

შირბაჰას გამორთმევა (Msd:Ritual) širbahas gamortmeva. იხ. ხარჯი, ბაჰა. ქალის დანიშენის ხარჯი. შირბაჰა გამოართო; ვედარ გათხოვილან ყორები, ბასქი შირბაჰას ართმენყე!; იზნან, რო რაქთენ შირბაჰა მისცეთო: ხუთთი ცხორი, და შიდი ცხორი, შიდ-შიდი.

შირი (N) širi სპარსული یشیر. ონკანი. შირის წყალი.

შირი (N) širi სპარსული یشیر. ღომი. შირი მიიყვანა ხესთან და უთხრა: მივაკრავ, წაეალ, ესაბს მოვიტან და აგსხნი და ვი-შუღლოთო; წადა, მიადგა ერდგან ერთი შირი იყო ჯანგაჭი.

შირინი (N) širini სპარსული یشیرین / یشیرین. ტკბილეული. ჰა, სომეხი ამ ემეს ყურზე მაჰკიდეფს და ამ აქმარას ეტყის, რო ბიჭი ყავ, ბიჭი ყავ, შირინი მამე!; ეხლა კი ელეგრე, შირინს ჩოოყრიან. ეტ-

ყიან: *შენ ჯიბე გააზი!*

შიფიანი (N:Pr) šipiani შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრი).

შიქალი (N:Animal) šikali სპარსულიკას šekār. გარეული თხა. *შიქლობას, ჩონ რო ვიქთყე, წაეალთყე, წაეალთყე შიქალი მოეკლათ; ექაურ შიქალიცა ემე ერი: ბოტია, თხა'რი, ყოჩია.*

შიქალის ქნა (V) šikalis kna შიქალი ექნათ šikali vknat (V:PI,1,Conj II). სპარსული کاششekār. იხ. შიქლობა, ნადირობა.

შიქალური (N) šikaluri იხ. მენადირე. მონადირე. *მე ერთ ძმა მყენდა, ძრიალ შიქალური იყო, მენადირე.*

შიქლობა (Msd) šikloba სპარსული კას šekār. იხ. შიქალის ქნა. ნადირობა. *შიქლობას, ჩონ რო ვიქთყე, წაეალთყე, წაეალთყე შიქალი მოეკლათ; მე გუშისწინა ელა შიქლობაზე ვიყავე. ერთი დიდ ბოტი მოეკალ.*

შიშ (Num) šiš სპარსული شش šeš. ექვსი. *ყმაწილი რაგდენი მოიყმანე, სუ გამიწყდა ფანჯსალა, ჩარსალა, შიშსალა.*

შიში აქ (V) šiši ak საშიშია. *რო უნდა წიმა წამოიდეს, ცა შაიკრების, ღრუბელი რო ღრუბელს უნდა ეცეს, ელეა შაიქნების, ამ ადვილსა შიში აქ/თორელი/.*

შიში მანე და გაქცევა გაჩენო (V:Phras) šiši mačene da gakceva gačceno ანაზა.

შიშიანი (A) šišiani იგივეა რაც შიშიარე. მშიშარა/დაშქესანა/.

შიშიარე (A) šišiarc იგივეა რაც შიშიშელი, შიშიანი. მშიშარა. *შიშიარე კაცთან არ წახიდო/მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.*

შიშიდანა-ყაშყადანა (Interj) šišidana-

qāšqadana გამოჯერების, დაცინვის დროს ეუბნებოდნენ ბავშვებს. *შიშიდანა-ყაშყადანა – ყმაწილეს ეუბნებოდნენ/დაშქესანა/.*

შლამი (N) šlami შლამი. *მიწას მაიხნავ, რო მაირწყავ, უნდა გოუშო, რო გამოშრეს, შლამია! არ მოიხენის, ტალახია.*

შოლტი (N) šolši შოლტი. *შოლტიცა დაყვიანყე და ფეხსათი ქაღმანი გააკეთიანყე; ის თაიხები შოლტად რო არ გამოჯის ტყავისა, წრილად დაჭირანყე, კეტსავით, ის შაიქინან ლელი.*

შომარა (N) šomara სპარსული شمر šomārc. ნომერი. *შომარა რომელის არი. იმიხთი არ იყოლენ, რო რომელს რა სახელი ჰქიან; ჩემ ძმას შომარა იაზდა იყო და ეწერაყე, რო შომარა იაზდა ყაბულთა.*

შოომალი (N:Top) šoomali არაბული شومال šomāl. ჩრდილოეთი, ირანის კასპიისპირეთის პროვინციები. *ქართველები სულ გამაშლა, ერთმანერთი სულ დაშლა. შოომალჩი გარეყაყე.*

შორახევი (N:Top) šoraxvi ადგილის სახელი/დაშქესანა/.

შორდაშორ (Adv) šordašor იგივეა რაც განგან. *შორიშორ, შორ-შორს. და რომელიც შორს არი, ხო იძახით შორდაშორ არიო.*

შორშნა (N:Bird) šoršna შორშნები šoršnebi (N:PI). ფრინველი, რომელიც გაზაფხულზე მოფრინდება. *შორშნებიც არიან, შორშნებიო, ჩემ დედამ თქისყე. ახალწელი რო მოჯის ზაფხულზეგაო, აი, გაზაფხული მოჯისო და შორშნები მოიდეხო. შორშნები რო გაჩინდებაწყე, ეტყობის, რო გაზაფხული მოიდა.*

შოურავი (N) šouravi სსრკ, რუსეთი. საქართველოსაც ზოგჯერ შოურავად მოიხსენებდნენ.

ნიებენ. აფუსი ამ ზამანზე ქე ბე ესთელა შორავიწყენ მოსულა თაძს სახელი ასლან ხანი ყოფილა; ბე ესთელა ზენდევის იქმენ ამ ზამანზე, ქე ბე ესთელა შორავიყი ყოფილან, გორჯესტანჩი ყოფილან.

შოფერი (N:New) šoperi მძლოლი. ღამეს ეს, ჩონ ემე მანქანაზე რა იყო, შოფერი რა იყო, ეს დააწინეს ფოლისელმა, იმაშინ რა იყო.

შოღლეზემა (N) šoglezema სპარსული *ماشاوالمشاقولozzemme*. მორალური და იურიდიული პასუხისმგებელი, ცოდელი. მასლან, ყოსლე მაიედ, მეც რა ვაერეც ხო, თუ ხელი მამიხტენია, თუ მე ყოსლი არა ჭქნა, შოღლეზემა ვარ.

შოღლი (N) šogli არაბული *شغل šoql*. საქმიანობა. აღან თხუთმეტი წელიც არი მოალეში ვარ და ჩემ შოღლიც აღან რეისე დაბირესტანია. /რეისე დაბირესტანი – სკოლის დირექტორი/

შოშო (N:Insect) šošo კალა /დაშქესანა/.

შოშო (N:Pr) šošo მეტსახელი. შოშო – აღი მაჰმადის ზედმეტი სახელი იყო /დაშქესანა/.

შუა და შუა საქმის ჩაშვება (V:Phras) šua da šua sakmis čašveba შუა გზაზე საქმის მიტოვება. შუა და შუა ნუ ჩოუშეფთ ხომე საქმეს.

შუა და შუა ჩამადრბენს (V:Phras) šua da šua čamayrbens სხვის საუბარში ერთეება, საუბარს აწყვეტინებს.

შუალათი (A) šualati საშუალო. მე შუალათი ვარ, საშუალო ძმა /დაშქესანა/.

შუალამ (Adv) šuağam შუალამით. შუალამ წაველ ნადირად. ჩონთან ეგრე იყო, რა იმაშინ ნადირათ შუალამ მიდიოდეს.

შუაღმობა (N) šuağmoba შუაღამე. თორმეტი სადილსაყე გადასულოყო, შუაღმობა იყო და არმინაღა ხიაპანჩი ანქით-ექით აჯარ იყო.

შუბლის შაკერა (Msd:Phras) šublis šakvra იგივეა რაც მოქრეშება, შუბლის წამორქობა. შუბლის შაკერა.

შუბლის წამორქობა (Msd) šublis čamorkoma იგივეა რაც შუბლის შაკერა. შუბლის შაკერა. აი, ერთი, მასალია, შუბლი წომორქობ; როგორც ვინმეს სახლში შახიდუ და არ მასწონდეს სტუმარი, წომორქობ, როგორც მიხედავ, შუბლზე როგორც ვუთანით კოლი გეეკრას /თორელი/.

შურუშპანი (N:Top) šurušpani სომხური სოფელი ფერეიდანში.

შუქი (N) šuki სხვი.

შუქურ šukur სპარსული *شکر šokr*. მადლიერების გამოხატველი სიტყვა. ეხლა ხო შუქურ კაკალა აჯარ არი.

შუღლი (Msd) šugli შუღლობს šuglobs (V:Sg,3,Prs), იშუღლებს išuglebs (V:Sg,3, Fut). არაბული *شغل šoql*. უსიამოვნება. ბრძოლა, უთანხმოება, ჩხუბი. შამოვლენ სოფელჩიგა და შაქენების შუღლი.

შუშპარა (N:Top) šušpara მამულის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

შუშპრობა (Msd) šušproba შუშპრობაზე šušprobaze (Msd), შუშპრობითა šušprobita (Msd), შუშპრობდეს šušprobdes (V:Sg,3,ConjPrs). ცეკვა. შუშპრობენ და თამაშობენ, მერე მაიტანენ სუფრას გაიშლიან, პურს შაიჭამენ; მინდა რა შადგომილ იყოს თაეინთ კერა და შუშპრობა, რა წაიდეთ.

შუშუნანი (N:Pr) šušunani შტო-გვარი

მარტყოფში (ფერეილუნშაპრში).

შუშუნი (Msd:Voice) šušuni წყლის ხმა, სანამ ღულილს დაიწყებს. წყალი რომ ჯერ აკლია ადუღებას. – ნახე ქეთრი, არა დულს? – არა ეს შუშუნის ხმა'რი, ჯერ არ ადუღებულა.

შხაიშხუპი (N:Voice) šxapišxupi შხაუ-ნი. ძალიან მოღის, შხაიშხუპით წიმა.

შხირად (Adv) šxirad ხშირად. ეს მენადირეობა მარტყოფელთა და ჩუღრუთელთ შხირად იციან; ბაზარჩი და დუქანჩი ძალიან შხირად არი.

შხლარტუნი (Msd:Voice) šxlarṭuni წყალში რამეს ან ვინმეს ჩავარდნის ხმა. დეცა წყალზე და შხლარტუნის ხმა მოიდა; წყლიან თოლში ან წყლიან თიხაში შორიოს – იტყვიან აშხლარტუნებს.

ჩ

ჩაბელტვა (Msd) čabelṭva ჩაბელტავს čabelṭavs (V:Sg,3,Fut). იხ. ბელტი. ბელტებით რამის ამოვსება. გული რომ შეკერიო-ყე, ის ბელტებიც მოვსჭრით და მოიტანეთ და დავაფართოყე რომ წყალი არ გვედინოს, ჩაბელტვა, ჰა! ბელტი ჩადე და მიწაც, წმინდა მიწაც ჩაყარიანყე. ჩაბელტვას შემდეგ.

ჩადგმა (Msd) čadgma დარგვა.

ჩადგმული (Ptcp) čadgmuli იგივეა რაც ოთჟირანი, ჩარშულა. ჩადგმულ, ფართობ-ხრებიან მამაკაცზე იტყვიან. ეხლა, მამა-გონდა. მათაოსა ერქო სომეხს, ჩადგმულ, მუსლუკი სომეხი რამე იყო; მოსე მაღალი კაცი იყო და კოტე ჩადგმული კაცი და ხანი ყოფილა ჩეენი ხალხთან რიკინსე ზაზე ყო-ვილან.

ჩადელება (Msd) čaddebeba ჩადელებს čaaddebebs (V:Sg,3,Fut). იხ. მადას კრვა. შედელება. მაია ეკარო, ამა ჩადედელო?

ჩადრეკილი (N:Top) čadreḱili მთის სახე-ლია. ჩადრეკილი თა.

ჩადრი (N) čadri სპარსული კაჯ-čador. ქა-ლის მოსასხამი, ჩადრი. იგეტ აბრუ გოქონ-და, რომ ახუნდმა რომ მოიღისყე დოგონიკვი-ნოს, ჩადრი წამოისხიტყე და წაიფართიყე,

ჩადრი (N) čadri სპარსული კაჯ-čador. იგივეა რაც ქალაქი. კარავი. ემამ ქენარზე ჩადრი დაქცა და ამა, ჯერ ხო არ შაიდოდა სოფელჩი, ჩადრი დაქცა და ის კაცი შავ-ზაენა.

ჩადრი შავი (N) čadri šavi ბარგის გასახვე-ვი დიდი ტილო.

ჩაზიდვა (Msd) čazidva ჩოუზიდავს čouzidavs (V:Sg,3,Result I). იხ. ღოოწვეს, აზიდვა. ჩაწვეა. ჩოუზი! ჩოუზიდე/ჩაუწიე!

ჩაზირქენა (Msd) čazirkvna ჩატკეპენა.

ჩაზლუკუნება ფაშჩი (Msd:Phras) čazlukuncba pašči ჩამღერება, გაღაშვება მუცელში.

ჩაიში ნამცეცის ჩეარდნა (Msd:Phras) čaiši namcecis čavardna სტუმრის მოსვლის ნიშანი.

ჩაკილების ღამე (N) čakidebis ğame იხ. ფლავის ღამე. ახალი წლის ღამე. საახალწლოდ კალათის ჩაკილების ღამე.

ჩაკმაზვა (V) čakmazva ჩაკმაზვების čaikmazebis (V:Sg,3,Prs). მოკმაზვა.

ჩალა (N) čala სპარსული ძაღვი. იხ. ჩუყური. ღრმა ორმო. ჩუყურზე უფრო დიდი, ღრმა ორმო.

ჩალა-ჩუყურიანი (A) čala-čūquriani ოღოჩოღო.

ჩალბობა (Msd) čalboba ჩალბებე čaalbe (V:Sg,Aor), ჩალბობს čaalbobs (V:Sg,3,Fut). ჩალბობა. ისეთ ოფლჩი მოვილივე, როგორც წყალჩი ჩამაღბო.

ჩალიანი (N:Top) čaliani ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ჩალიჩი (N) čaliči თურქული. დაგრეხილი თოკი. სარტყელს დაივრეხენ, ემას დაარქმენ ჩალიჩი.

ჩალხანა (N) čalxana ჩარხანა čarxana. სპარსული چاهارچاہārxānc. ცეცხლზე ჩამოსაკილებელი პატარა ქვაბი. ჩაეაგდე ქოფჩი – არ იტივა, ჩარხანაში ილაღდაღა

/თორელი/.

ჩამაწკრეტა (Msd) čamačkrčta ჩამაწკრეტა čamaičkrīta (V:Sg,3,Aor), ჩამაწკრეტს čamačkrčts (V:Sg,3,Fut). ჩამოწკრეტა. წყლის ჩამოწკრეტა.

ჩამაიჩხრის (V:Voice) čamayčxris ჩამაიჩხრის čamayčkris. მიჩხრიალებს. აი წყალი ხო ჩამაიჩხრის, ა მთასაყე რო ჩამაიჩხრის, აი წინწალა არი და ნიავეს მადაქ ისი, წყალიც; აქ წყალი ჩამიჩხრისყე.

ჩამბარა (N) čambarა სპარსული چامبار. ხის შესაკრავი. ნუშის ხისგან გაკეთებული რკალი. გამოიყენებოდა თივის, ჩალოს და. ა.შ. შესაკრავად.

ჩამბარას წყარო (N:Hydr) čambaras čqaro წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ჩამი (N) čami წყლისპირა ადგილი, სადაც ბალახი პირველად მწვანდება.

ჩამიჩი (N:Plant) čamiči ვაზის ჯიშია, ჩამიჩად ახმოებენ.

ჩამიჩუმნი (N) čamičumni იგივეა რაც ვმაკმო. იხ. ბიჩამიჩუმნი. სიჩუმე, ჩამიჩუმნი.

ჩამოდევა (A) čamodeġa იხ. გულსაწოვი, მოწუნსარე. მწუნსარე, ვაგლახი, უბადრუკი. გულსაწოვი, ჩამოდევა, თუ მომწუნსარე იყოს.

ჩამოვარდა ფეკსაყენა (Msd:Phras) čamovarda peQsaġena გარდაიცვალა.

ჩამოკინკილება (Msd) čamokinkileba ჩამოკინკილებდეს čamoakinkilebdes (V:Pl,3,ConjFut), ჩამაკინკილებდა čamaakinkilebda (V:Sg,3,Impf), შაკინკილებული šakinkilebuli (Ptcp), ჩამოკინკილებს čamoakinkilebs (V:Sg,3,Fut).

ჩამოკიდება. ამას რო ემეს იქმენენ, ჩამოაკინილელებს, საკომსაყე ჩამაკინილელებს; ქართულ სახლების მეტობას საკომი ექონდაყე. კოჭობას ჩაკინილეება; ის ხეზე შეეკინილეების, ის შემსახე.

ჩამოკლანჭვა (Msd) čamoklančva ჩამოკლანჭავს čamoyklančavs (V:Sg,3,Fut). ჩამოკაწვრა.

ჩამოძაბვა (Msd) čamožabva ჩამასძაბავს čamasžabavs (V:Sg,3,Prs). ჩამოკიდება, ჩამოკონწილეება. ზოგ ცხორსა ტყელ ყური აქ, ჩამასთრევს, ჩამასძაბავს თხასეთით, ტყელეურა ჰქიან; მაღალ აღვილიდან რო ჩამოგძელებს რაიმე, თოკი რო ზევიდან ჩამაგდო.

ჩამოვრამა (Msd) čamoQrama ჩამაძვრამავს čamayQramavs (V:Sg,3,Prs), ჩამოვრამული čamoQramuli (Ptcp). ჩამოხრამვა. უნდა ჩამოიღეს ექ ჩამაძვრამავს, ჩამაძვრამავს, დააღელაყეებს, ეს არი წორია?; რუვი ან წყალი რო ზევიყე ჩამოღის და ქოვით მიწას წაიღებს, იტყიან: წყალს ჩამოვრამაყე.

ჩამოვრამული (Ptcp) čamoQramuli ჩამაძვრამავს čamayxramavs (V:Sg,3,Fut). იხ. ვრამი. ხრამად ქვეული. წიმა ხო მოღის ექ არა, ეს წიმაძ სად უნდა წაიღეს? – უნდა ჩამოიღეს, ჩამაძვრამავს, დააღელაყეფს. – ეს არი ჩამოვრამული.

ჩანა (N) čana სარსული ანჟ čāne. ყბა, ჩანა ჩანაჩი გოვრდებლიანყე და ლეჯეჯაობლიანყე; ტუჩი, ჩანა ხარხანტო, გული სპირი.

ჩანა ჩანაჩი გოვრდებლიანყე (V:Phras) čana čanači googdebdiančე ერთმანეთი ყბაში გაუგლიათ, ჩხუბობენ. ერთმანეთო ჩანა ჩანაჩი გოვრდებლიანყე და ლეჯეჯაობლიანყე, და დაიწყობენყე ჭიჭყინსა, რო აი, ეს ჩემი ხო ეგდენ მეტი იყო, ეგდენი ხო ცო-

ტა იყო!

ჩანჩხარა (N:Plant) čančxara იხ. ჩხარჩხურა. ერთგვარი ბალახი /თორელი/.

ჩარ პავალა (Adv) čar havala სარსული احوا اچჟ čahār havālc. იხ. ჩარლოურ. გარშემო.

ჩარბი (A) čarbi სარსული اچჟ čarb. იხ. ჩალი. მსუქანი. მე იფო ჩარბი ვარ.

ჩარბი (N) čarbi სარსული اچჟ čarb. ქონი, ცხიმი. თავის ერბო, ჩარბებსაყ ჩაჭყრით ძირზევა, ვორც ზედ დაყყრით, მერე კარტოვილსაყა.

ჩარგუშა (A) čarguša სარსული اچჟ čahārgušč. ოთხკუთხა. ეგრე გაეშლით საბანსა, ჩარგუშას; ქურსი ოთხი ფევიო, ეგრე ღუგუღებია ჩარგუშად, კედელსათო და ზედაც თახტები ღუგუქრია; საბან დაქსხლებით და შეეკერაყეყე ნემსით, კედით გაეშლით თაის ჩარბუშას ერთ სხო ნაჭერს ეგრე დააყერებენ ზედა.

ჩარღევარი (N) čardevari სარსული اچჟ čahār divār. შებოვარენი, გაღაყანი. ქუათოთა აიტანითყე ეს კედლები ჩარღევარი.

ჩარღოურ (Adv) čardoūr სარსული اچჟ čahār दौर. იხ. ჩარ პავალა. ორგვლიყ. საბანს გაეშლით, ჩარღოურ დაყეკერაყე.

ჩარვადარის წყარო (N:Hydr) čarvadaris čqaro წყაროს სახელი აფუსში.

ჩარლანგი (N) čarlangi სარსული اچჟ čahārlang. ბახტარათო თემის სახელი. ბახტიარები ორ ღიდ თემად იყოფიან: პაჭლანგებად და ჩარლანგებად; თითოეული მათგანი კიდე რამღენსამე გვარად იყოფა.

ჩარმი (N) čarmi სარსული اچჟ čarm. ტყა-

ვი. ზედ ზინერბაგ ზე ქე ჩარში იყო.

ჩარსანგი (N) čarsangi სპარსული چارسنگ
čahārsang. ოთხი ქვა; ქვები, რომელზეც
პურს აცხობენ.

ჩარქები (N) čarkebi თმის კულულები, კა-
ვები. დიდიღა-მეთქი, ჩარქეფსაც წამკრენ-
ტენ-მეთქი?

ჩარქი (N:Plant) čarki წნელი. ჩამებში გამ-
წონდების ჩარქი; ჩარქი – წნელი – გო-
ღორს რო დაწნიან.

ჩარშულა (A) čaršula სპარსული چارشله
cahārsānc. იგივეა რაც ოთურიანი, ჩად-
გმული. მხარბეჭიანი, ჩადგმული. ჩარშულა –
პარსულად კეძახით.

ჩარხი (N) čarxi სპარსული چرخ čarx. ხორ-
ცსაკები.

ჩარხი (N) čarxi სპარსული چرخ čarx. ეე-
ლოსიპელი. მანქანის ბორბალი, საბურავი.

ჩასმულა (N) časmula კუტი პური, დარჩე-
ნილი ფქვილისგან ცომისგან დაკრული პა-
ტარა პური. ჩასმულა გაეკეთითყე, ჩასმუ-
ლათა და ემე ვენითყე, რადენი ჩასმულა
ახიჩადზელა რო უნდოდაყე.

ჩასხაპამს (V) časxapams ჩატრის, ჩასხა-
პავს.

ჩატანა (Msd) čatana ჩატანა. წყალმა ჩაი-
ტანა ძირჩივა; ჩატანა – რაც რომ სხვამ რა-
მემ მაღლიდან დაძლა ჩაიტანოს.

ჩატყაპუნება (V) čatqapuncba ჩატყაპუნე-
ბა. ჩატყაპუნდა წყალჩი.

ჩატყლაშუნება (Msd) čatqlašuncba აატ-
ყლაშუნა aatqlašuna (V:Sg,3,Aor), ჩატ-
ყლაშუნდა čatqlašunda (V:Sg,3,Aor), აატ-
ყლაშუნება atqlašuncba (Msd), ჩატყლა-

შუნდება čatqlašundeba (V:Sg,3,Fut). იხ.
ტყლაშანის ქნა. ჩატყლაშუნება. ჩატყლა-
შუნდა, ტყლაშუნი იცი როს არი? იმაშინ,
რო არ იცის ცურვა და მუცელზე გადახტე-
ბა წყალში. ტყლაშანი ქნა. აატყლაშუნა
მუცელი.

ჩაფა ვარაზე (Adv) čapa Qaraze იხ. ჩაფა
ველი, მარჯნივ. მარცხნივ. მარჯენა გოქ და
ჩაფა – მარჯნივ და ჩაფა ვარაზე.

ჩაფა ველი (N) čapa Qeli იხ. ჩაფი, ჩაფა ვა-
რაზე. მარცხენა ხელი.

ჩაფაქი (A) čapaki ჩაფაქა čapaka (A).
სპარსული چاچو čapak. იხ. ჩაფი. ცაცია,
მარცხენა. ანქა ამასაც უნდა ჩაფაქა ფევი
გოიოსო.

ჩაფაქორი (A) čapakori ჩაფაქური
čapakuri სპარსული چاچو چاچور čapkur. ცალი
თვალით ბრმა. ჩაფია და რასთია, ორი ჩაფია
და ორი რასთა ჩაფაქური.

ჩაფი (Msd) čapi სპარსული چاچو čāp. ბეჭ-
ველა. ეს იყო, მე დამიწერია და მიმიცია ექა,
რო ეს დაძქერონ, ჩაფი ქნან წიგნადა.

ჩაფი (A) čapi სპარსული چاچو čāp. იხ. ჩაფა
ველი, ჩაფაქი. მარცხენა.

ჩაფული (N:Play) čapulī ტამის შემოკ-
ვრით თამაშობა. თამაშობდიანყე და მოხ-
რა-გადახტობა ქნიანყე, ტყაველობა ჩაფუ-
ლი დოოკრიანყე; ქართველებმა ჩაფული
დოოკრეს და თურქებმა შაწუხდეს და უნ-
დოდა შუღლი შაყენონ.

ჩაფუჭება (Msd) čapučeba ჩაფუჭდა
čapučda (V:Sg,3,Aor). იხ. ლაფუჭება.
მოკედლობა. ჩაფუჭდა – მოკედალა; ერთი ხო
ჩაფუჭდა, ანს ას ორბაცდათი წელი ექნე-
ბოდა ეხლა. ოცი წელს წინ ჩაფუჭდა, ჩემი
მამას მამიდა იყო.

ჩაფუხი (N) čapuxi თურქული ყაჯ čopuq. ჩიბუხი. ერთმა თქო, რო ეს ფიფიყო; ერთმა თქო – ჩაფუხიყო.

ჩაქიშიშიშავება (Msd) čakišmišaveba ჩაქიშიშიშაველა čakišmišavda (V:Sg,3,Aor), ჩაქიშიშიშავედების čakišmišavdebis (V:Sg,3,Fut). ჩათელმა.

ჩაქორავება (Msd) čakoraveba ჩაქაქორო čavakoro (V:Sg,3,Conj II), ჩაქორავებს čaakoravebs (V:Sg,3,Fut). სპარსული კო kur. იხ. ქორაღუგუმა, ქორანასკი. საქსოვი თვალის გამოკეანძვა, გადაქნა. ჩაქაქორო – ორი თოლი ერთად ამოვიღო.

ჩაქრობა (Msd) čakroba ტელევიზორის გათიშვა. ჩაქრელა/ტელევიზორი გათიშე/!

ჩაქუჩი (N) čakuči სპარსული ككش čakoš. ჩაქუჩი. იმაშინ რო გუნდა რამე დავნაყოთ, ჩეჭვდოთ, ჩაქუჩით დავცხეფთყე, ჩავსომთყე; ჩაქუჩით არი, რო ქუას რო გაკკიდაე, იმას მოვტეხავთყე, რო სუფთა კედელი ავგოს ეს სახლი სა.

ჩალი (A) čaġi ჩააღი čaāġi. თურქული ქაჯ čāġ. იხ. ჩარბი. მსუქანი. დედაკაცი დიახ რო ჩალია, როგორც რო ცომ პური.

ჩაღლიანი (N:Pr) čaġliani შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ჩაყილანი (N:Pr) čaġilani შტო-გვარი თორელში.

ჩაყურული (Ptcp) čaġuruli უტყვი, ურეაქციო. ჩაყურულია – ვინმე ხო ხმა არ ამადის, არა ძრახულობს, როგორც ყრუები/ყოს/თორელი/.

ჩაყურება (Msd) čaġuceba ჩაყურებულა čaġucebulia (V:3,Aux). იხ. განელება. ჩაყურება. ჩაყურებულა, დაღებდის და დაწყინარდება, ცოტა დანელაეს. განელაეს.

ჩაყურებულ წითელი (A) čaġucebul čiteli მოწითალო.

ჩაშრობა (Msd) čašroba შაიშროფს šaišrops (V:Sg,3,Fut). დაშრობა. წყალო ჩაშრა.

ჩაწალაება (Msd) čačalaveba ჩააწალაებალეს čaáčalavebdes (V:Sg,3,ConjFut), ჩააწალაებას čaáčalavebs (V:Sg,3,Fut). სპარსული ქაჯ čālc. ჩაღრმავება. ტაბიკების ძირსა დაიჭირაღეს, ჩააწალაებალეს და ემეს იქმოღეს. საბელსა, საბელეფსა ხო მაიქსოღეს თითონა.

ჩაწას ქელი (N:Top) čačas kedi ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ჩაწრა (Msd) čačra ჩაჭარე čaFčarc (V:Sg,1,Aor). მოტყუება. გაუცურაკება. ბევრი რო დავატყუოთ, ეიტყით ჩაჭარეო, იტყიან ბოინელუბი, ჩონც, სუნიე/ბოინი/.

ჩაწხის მოსვლა (Msd) čačxis mosvla გაწახხვა. გოოჯუფტეს ფეხები ეგრე, რო ჩაწხი არ მოუვიღეს.

ჩაცხიბვა (Msd) čacxibva ქალქიტის ჩარტყმა ქსლის ქსოვის დროს.

ჩაჭინჭვა (Msd) čačiŋčva ჩოოჭინჭვა čoočiŋčava (V:Sg,3,Aor), ჩაჭინჭო čayčiŋčo (V:Sg,3,Conj II), ჩაჭინჭავს čayčiŋčavs (V:Sg,3,Fut). თავის მოხვევა წინდის ქსოვის დროს.

ჩაჭოჭყილი (Ptcp) čačõčqili იგივეა რაც ჩაჭუჭუნული. ჩაწიკწიკებული. რომელიც ახლო-ახლოა, ჩაჭოჭყილი კბილებია. ლამაზად, მამ!

ჩაჭუჭუნული (Ptcp) čačõčunuli იგივეა რაც ჩაჭოჭყილი. ჩაწიკწიკებული.

ჩახჩაყა (N) čaxčaqā ჩახჩაყებს čaxčaqebs

(V:Sg,3,Prs). იგივეა რაც ჩახაყელა. სარეკელა. წყალოს წისქილი გინახია? ისევე ქუაზე და ეგრე, ჩონ ჩახაყას კედახით. ჩახაყებს იმ ღარს ასწევს, დასწევს.

ჩახაყელა (N) čaxčaqela იგივეა რაც ჩახაყა. სარეკელა.

ჩახახა (N) čaxčaxa ჩსაკუნა. ბეშვის ერთგვარი სათამაშო/აფუსი/.

ჩადვარდების (V) čayvardbis მოიძებნება, არის. დღეს ანს კაკი არ არის, ეგეთი გააკეთოს. ადარ არი, არ ჩადვარდები.

ჩაყავა (Msd) čaQaQva ჩაყავე čayQaQc (V:Sg,2,Aor). იხ. ჩაყავული. ჩაყრა, ჩატენა, ამოესება. ჩაყავა – ბევრი პური რო წენჩი ჩაყარო და მერე კვაჩი ძნელად ჩაყა, წენი რო უკლია.

ჩაყავული (Ptcp) čaQaQuli იხ. ჩაყავა. ვისაც სქლად აცვია ტანსაცმელი /მარტყოფი (ფერეიდულშაპრი)/.

ჩაყდომა (Msd) čaQdoma იხ. ჩომოყდომა. ჩასელა, ჩახტომა. ვირი ამბობს: მე წაყალ იმანი, ჩევეფლობი, ჩაყვდებიო, რო ჩემ პატრონმა მოიზარალოსო.

ჩაყირვა (Msd) čaQirva ჩაყება, ჩაჭედვა. ჯობის შიბაქი იყო. ჩაყირვიე იმ ჩალახი შჩიგა, ერ ჩაწდვით, ძონძებიც ზედ დავაგითყე; ბზე ჩაფყარითყე შიგა, ერ ზარ ეგრე გავყირითყე, ძირზეგაც ერ კოჭობა ჩოაღვითყე.

ჩველიგები (N:Top) čevligebi ადგილის სახელი თორელში.

ჩელვარი (N) čelvari სპარსული چلوچ čelvār. ტილოს ნაჭერი, მიტკალი. ჩელვარი ხო იცი, თეთრი ფარჩა არი.

ჩემ კისერი ბეწსაყე წნიკია (V:Phras) čem

kiseri bečsaqe čnikia მოჩილი ვარ, გემოჩილები.

ჩემი (Pron) čemi ჩემი. მე უთხარი, რო ჩემზე არ არიო, თუ ჩემი ცოლმა იყაბულაო, წამოგყვებიო; ორ შვილი კელთ მუგედის: ერთი შენიო და ერთი ჩემიო.

ჩემი ყვითლისა შენო, შენი წითლისა მეო (V:Phras) čemi qviltisa šeno, šeni čitlisa meo თანამღევი სიმღერა რიტუალისა, რომელიც იმართებოდა გაზაფხულობით. გაზაფხულზე, სუთშაბათ საღამოს. კოცონს ანთებდნენ, გადაფრინდებოდნენ ზედა გოგობიჭები და მღეროდნენ. ჩემი ყვითლისა შენო, შენი წითლისა მეო!

ჩეფიში (N:Animal) čepiši სპარსული شپش čapčš. ციკანი. ჩეფიში თხას ციკანია, მეერიას ჩეფიშია, იმცხო მეერიას შაქენების თხა.

ჩეშირი (N:Plant) čəširi სპარსული چشیر jəšir. სათიბის ბალახი. ჩეშირი და კამა, ბულპარი – რაგდენ რანგი ბალახიცლა რო ამოღის, ითიბავ.

ჩეშმა (N) čəšma სპარსული چشمه čəšme. წყარო. ვერ, მასალან, ჩეშმას წყალი ექ არ მოღის, ლანგე ჩეშმას წყალი და ქამაბობარი.

ჩეჰელ (Num) čəhel სპარსული چهل čəhel. ორმოცი.

ჩენი კიღობანში პური იყოს, არ წაყალთ ვისესხოთ (V:Phras) čeni k̄idobanši p̄uri iq̄os ar čavalt visesxot ანდაზა. ეს ჩენტან იმას ნიშნავს, თუ ჩენი ნათესავეებში, ახლობლები, მეზობელი სოფელში თუ ახლო ბიჭი იყოს, ყორას სხვაგან არ გავათხოვთ.

ჩი (Pstp) či ჩივა čiga. ში.

ჩილი (A) čili იხ. ვაჟა. ჩვილი. ჩილიაო, მასალან, ჩილი ყმაწილიაო; ჩილი – სუ ბაიტა ყმაწილი.

ჩილკევიანი (N:Pr) čilkeviani ჩილუანი čiluani (N:Sg,Nom). შტო-გვარი მარტყოფში. *კევი, კევი რო ლეჭენევი, იცი, ხო? ჩილი გადსაგდება. ჩილკევიანი, პა, ჩილუანი.*

ჩილჩილანი (N) čilčilani ჯებერი.

ჩილხო (N:Animal) čilxo იხ. დეკილი, ვარი. ასალშობილი ხხო.

ჩილუბო (N:Animal) čilqbo ჩვილი ხხო. ჩილუბო ბაიტა ვბორი.

ჩინი (N) čini სპარსული *چين* čin. ფაიფურის ჭურჭელი.

ჩინი (N) čini სპარსული *چين* čin. იგივეა რაც ნავაჭი. ნაოჭი.

ჩინჩინა (N:Pr) činčina შტო-გვარი თორელში.

ჩიორა (N:Bird) čiora კაკის ბარტყი.

ჩირაღი (N) čirađi სპარსული *چراغ* čerāq. სანთელი, სანათი. *ნახა, რო ორი ჩირაღები ენთების; ჩირაღსაც ანთებენ და სანათსა.*

ჩირაღიანი (N:Pr) čirađiani შტო-გვარი ფერეიდანში.

ჩირდილი (N) čirdili იგივეა რაც ქოლგა. ჩრდილი. *თას ჩირდილი სადაც რო მოიდაო, მე უნდა წაიდუ, წყალი დაიჭირაო; შვილი რო დეღის კალთაში არ იზრდების, ჩირდილის ვარდსავით ყითელი იქნების.*

ჩირდილჩი მიდგომა (Msd) čirdilči midgoma იხ. ქოლგაჩი მიდგომა. მზეს მიფარება, ჩრდილში დადგომა.

ჩირის წუა (N) čiris čua ერთგვარი საჭმელი, წვინანი. *ამხალბენ ჩირით, ძირითადად ჭერმის ჩირით/დაშქესანა/.*

ჩირქი (N) čirki სპარსული *چرک* čerk. ჩირქი, ჭუჭყი. *პირზე წაისხომ, ჩირქი ჭუჭყი, ოგუდგეს, ლავანები გოქ.*

ჩირქიან-ტარტლიანი (A) čirkian-tarčliani იხ. ტარტლი. ჭუჭყიანი.

ჩირჩილი (N) čirčili ჩირჩირი čirčiri. ქსოვის მერე მორჩენილი ნაწყვეტი ძაფები. *ჩირჩირი – ყალიჩას რო მაქსოვენ და ყალიჩას ქსოვა დამთავრდების და აათავებენ, ხო იმ ბოლოს დაეარდების, ცოტა ძაფები ხო დაეარდების, აა, იმ დანარჩენი იმ ახირჩალა ემეფს დაძახიან ჩირჩილი.*

ჩიტი ლარზე იჯტა და ხელის აქნევას ელოდებოდა (V:Pseudo,Phras) čit'i larze ižga da xelis aknevas clodeboda ანდაზა, საყარაუდოდ, წიგნის გზით ასალი შესული უნდა იყოს და გადააზრინებული/თორელი/.

ჩიტის კუკუა (N:Plant) čit'is kučua ერთგვარი ბალახი, ფხალი. *ერთ წონილი'რი, ჩიტის კუკუას ესახან, პურის კუკუას ჰვაეს.*

ჩიტქანქარა (N:Plant) čitkankara სათიბის ბალახი.

ჩიტქანქარა (N:Bird) čitkankara ბოლოქანქარა ჩიტი.

ჩიტყოვილა (N:Disease) čitqovila ჩუტყოვილა. *ერთიც არი ჩიტყოვილა არი; აველისყე, თავი იქნინაყე, ქუნთორუშა გამაყარისყე, ეგეთ ქუნთორუშა ზაქეშირსავით ჩიტყოვილა იყვისყე.*

ჩიქარ (Adv) čikar ჩიქარა čikargā, ჩიქარად čikarad. იხ. ჩიქარ-ჩიქარ. ჩქარა, სწრაფად. *თუ აისწიე, ჩიქარ ბრუნავს და ით-*

ხოვს, როგორც შია და ითხოვს, და ემ ყარ-
მა თქო, რო ჩიქარაღა დალივე, მე ვერიავი
ვარო; ჩიქარად დაღის, ეს ქოღა.

ჩიქარ-ჩიქარ (Adv) čikar-čikar იხ. ჩიქარ.
ჩქარ-ჩქარა. ესაც არი, რო მე, საქართველოს
ჩიქარ-ჩიქარ საუბარი არ გუნესმის ჩონ.

ჩიქილა (N) čikila ჩიქილა, თავშალი. ესე
ჩიქილა არი სახურავი; ჩიქილა არი, ლაჩა-
ქია, ჯარიყა არი, ჯაქათია, ქოთია, ჩად-
რია.

ჩიქლობა (Msd) čikloba მზადება. ემას ჩიქ-
ლობთ – მზადდებით, მაღუ ვინდათ წახვი-
დეთ.

ჩიჩასა (N) čičaxa წისქვილი.

ჩიჩიანი (N:Pr) čičiani შტო-გვარი მარ-
ტყლოში. ეხლა ჩიჩია, ჩიჩია რო მათი ხოვეს,
დაერქვა ჩიჩიანი.

ჩიჩინატელა (N) čičinatela ჩუჩუნატელა
čučunatela, ჩუჩუნტელა čučutela. ჭუჭრუ-
ტანა, ნაჩხელეტი. მარით მოდლენ, რო აისო
ესე, მარით ჩაჩხლელტ ამ ქუასა, ჩიჩინატე-
ლას დოოგდებენ და და ერთბაშა წყალი ემ
რუე ზე გაღის და ამ მიწებს, ყანებს, ჯე-
ჯილებს ემ რუეით იქა წყალს მაძრწევენ;
ფუტკრებმა წაიდენ სამოერათ და საღამოს
მოიდენ, შღაგდენ, ის ჩუჩუნატელები
დაიჭირითყე და აეკილითყე და გადვილით-
ყე დილით ხომსას; ნეპრას ნახრეტი აქ,
ჩუჩუნტელა.

ჩიფთი (Pron) čifTi სპარსული ჭჷჷ ččft.
იხ. ჩიფთის კერა. ნასკვი.

ჩიფთის კერა (Msd) čifTis kvra სპარსული
ჭჷჷ ččft. იხ. ჩიფთი. ხელეღის გაღანასკვა.
კელეღის ჩანასკვა ერთიმეორეჩი.

ჩნის (V) čnis ჩანს. გამარჯობა, სად იყა-
ვით, არ ჩნი ხართ!/?თორელა/

ჩობან-ცხორი (N) čoban-cxori იხ. ნახირი.
ცხვრის ფარა. ჩონ სოფელში ათი ჩობან-
ცხორი და ხუთი ნახირი არი.

ჩობანგაწყვეტილობა (Msd:Play) čoban-
gačqvetiloba ერთგვარი თამაში. ერთ სხო-
ნაირი თამაშობა არი, ჩობანგაწყვეტილობა.
ჩობან გაწყვიტნეო.

ჩობანი (N) čobani მწვემსი. სპარსული
ჩჷჷჷčupān. ეხლა ეს ჩობანი იქ ზეს მძა-
წელს, ქუეღს გააწითებს, ჩაძყრის ზეჩი
და ის ზე ადულდების; ანქ დაინახ ჩობანი
და ძაღლები მოდიოდეს.

ჩოვანი (N) čovani სპარსული ڇوڇو
čupāni. ასეხვრიანი ფარა. როცა ასსი ცხო-
რი მოღის ჯგუფურად, თლიანად კქიან
იმას ჩოვანი.

ჩოლლოტი (A) čolpoči უხელეფხო, მოუ-
ხერხებელი ადამიანი. საქმე არ იცოდეს თუ
უხელეფეო იყოს, რა ვიცი.

ჩომოღრანტა (Msd) čomogranča ჩამაღ-
რანტავს čamağrančavs (V:Sg,3,Fut). იხ.
ღღრანტა. ჩამოღრანტვა. წიმა რო მოსულა,
ჩომოღრანტავ.

ჩომოღდენა (Msd) čomoQdena ჩამაღჯაღო
čamayQado (V:Sg,2,Conj II). ჩამოღდენ-
ბა, ჩამოღარღანა. ჰა, ემე იყო იმაშინა, რო
შეიძლება გვეგვოს ჩხუბი რო ჩამაღჯაღე
ემემა, ქერიმ ხანმა, რო აიდეს ციხეჩინა;
იქო ყველა კაცსო თოფი უჭირავო და
ექავო არამ და არამ ერთხელაო ჩხუბი ჩა-
მოღჯაღოო და მაგარ ხაღლი ხო არიანო და
ემეც ხო, იარაღიც ხო ბევერი აყეო და ღოგ-
წყვეტენ ექო.

ჩომოღდობა (V) čomoQdoma იხ. ჩაღდობა.
ჩამოხდობა, ჩამოსვლა. მოსულან ნაჯაფა-
ბაღსა, ერთი ჩომოოღდიოყე და ერთ ქათამი
მოოკლაყე ემენტათი ნაჯაფაბაღდუფსა;

იქ რამდენსამ ქარიშხანის ჯარისკაცებ-
მაკ ე ქოვით აარჩიეს, ე ქოვითა, ექ ჩამა-
ვლეს, ექა; ღამით იქ ჩამაძვლიან, იქ და-
სხვლებიან; წაიდეს და ბეჭურ ვ ზას იარეს და
რო დაილაღნენ და ჩამაძკვადეს და ჩადრები
დააძკეს.

ჩონ (Pron) čon ჩენ čen. ჩვენ. დაათხი-
ნაო – ჩენ ვიტყვიტყვი; თუ ჩონ დღეც მოი-
დაო, ახირ გეტყვითო; ჩონ ვიყნევით რუანი.

ჩონ შუასაყე წაიდა (V:Phras) čon šuasaqč
čaida იგივეა რაც ქენ შუასაყე წაიდა. მოკ-
ელა.

ჩონგურს უკრავს (V:New :Phras) čongurs
ukravs იგივეა რაც ცერავს. სასიკვდილა,
გადაღებულა. ახლანდელ გაკეთებულა –
სიკვდილს უახლოვდება.

ჩონებურად (Adv) čoncburad ჩონებურათ
čoncburat (Adv). ჩვენებურად. ჩონებურათ
მზადი, ფარსული არ ვიცი.

ჩონი (Pron) čoni ჩენი čeni. ჩვენი. ჩონი
ზამთარ-ზაფხულის საქმეები ეგრენ არი,
თუ კი დიახ წუხტარობა და ღონება არ
გოქონდეს; თავმზიანი ექა გოქ, ჩენი ჩენი
სოფლის თავჩი, ეს თავმზიანია.

ჩონყე ნამაი (N) čonqč namai უჩინარი,
აღმინანის მსგავსი არსება. მას შეუძლია ად-
მინანს ზიანი მიაყენოს. ის ყველსთვერს ად-
მინანზე უკეთ აკეთებს.

ჩონჩორიკი (N) čončorikī ჩონჩორიკი. ვი-
რის სკორე.

ჩორთა მსცემს (V:Phras) čorta yscems
სპარსული ტარჯ čort. თვლემს, ეყვინთება.
ჩორთა მსცემს – თავს გუქნევს და ძინავს.

ჩორი (N) čori ვირის ფუნა /აფუსი/.

ჩოფის ჩაბმა (N:Dance) čopis čabma ერ-

თგვარი ცეკვა ხელების გადახვევით.

ჩოჩოკანი (N:Pr) čočokani შტო-გვარი
მარტყოფში (ფერეიდუნშაქარში). ეს მეტ
გუქარები ხორო არი, მარტყოფის არი, მარ-
ტყოფი რო ყოფილვარ, ანსენი დამიწერია
და ეხლა მე ჩამოვითვლი შენა. ჩოჩოკანი,
ლეულენი, ჯულანი, ზუბიტანი.

ჩოჩორიკი (N:Animal) čočorikī ჩოჩორი.

ჩუმ-ბაზი (N:Play) čub-bazi სპარსული
ესე ბაჯ-čubbāzi. იგივეა რაც რიკ-ტაფელა.
თამაშის სახეობა.

ჩუმბაზობა (N:Dance) čubbazoba სპარ-
სული. ჯოხით ცეკვა. ჯოხით ჩუმბაზობა –
შუშკრობა.

ჩუგულია (N:Top) čugulia საენახე მიწის
სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაქარი).

ჩულიანი (N:Top) čuliani გორა მარტყოფ-
ში (ფერეიდუნშაქარში).

ჩუმფარა (N) čumpara კვერის სახეობა.
ფორმით ცივას ქავს. თუ მარტო თავთავს,
ჯენქს, ლუწავენ, კვერი ჯობს; თუ ნამჯა
ილუწება, მაშინ ჩუმფარა არის უკეთესი.

ჩუნ (Cj) čun სპარსული აჯ čun. რაფან,
როგორც. ისლა [ბრინჯი] ჩუნ თუ ბეჭურია,
ეექ საათ, ნიმ საათ უნდა დამზე დადვა.

ჩუნგური (N:Pseudo) čunguri ჩუნგური.

ჩუნტვა (Msd) čuntva ჩუნტავს čuntavs
(V:Sg,3,Prs). კენკვა. ჩუნტავს – კენკავს.

ჩუნჩრუკი (Msd) čunčrukī ჩუნჩრუკი
čunčuri. ჩუნჩრული. ორ დელაკაც ყური
მოუცია ერთანერთთვინ – ჩუნჩრულობენ,
ჩუნჩრუკობენ.

ჩუტი (A) čuti აფილად მსხვერველი. აფი-
ლათ ტყელეების, ის არი ჩუტი.

ჩუფხატი (N) čuxaxi ჩუფხათი čuxaxati. ჭლე. ამ ჭლეებით აღნიშნავენ რამდენი მიაქვთ ნისიად. ჩუფხათსავითა, მასლან, ეგრე ჩაფხათით.

ჩუქჩუქი (Msd:Voice) čukčuki ხმადაბალი სუბარი. ნელა საუბარია, რო მესამემ არ გაიგებს, მაგრამ ყურთან ახლოს, არა მარტო; ნელნელა ლაპარაკობენ.

ჩულრუთი (N:Top) čugruti ქართველთა სოფლის სახელი ფერეიდნში.

ჩულურიას ბაღები (N:Top) čugurias bağebi ადგილის სახელი ფერეიდნში. ეს რო ნაზომი ხო ექ დოჯუნა? გარდვა იქ ჩულურიას ბაღები არი.

ჩულურდელე (N:Top) čugurğele ადგილის სახელი ფერეიდნში.

ჩუყურა (Adv) čuqura თურქული. დაბლა. ჩუყურა – ქოვით, ქოვით, დაბლა.

ჩუყური (A) čuquri ჩულური čuguri, ჩუყურადარი čuquradari. ჩულურათ čugurat (Adv). თურქული აჭაჭაčouqur. იხ. ჩალა, ჩავარდნილი ადგილი. საქართველოში ვიყიდე, რო ჯოხის ამოჭრასათი. ჩულურათ არი და ემ ქუას ჩაიდებს იქა და ის რკინა მოა იმაზე ერთ წერი, ხო? ერთ წერი მოა და ერთ წერი ავა ზემოთ; ჩუყურადარი – თურქულ სახელია, ნიშნავს დაბალ, დაცემულ ალაცს.

ჩუჩუნი (Msd) čučuni ჩუჩუნობს čučunobs (V:Sg,3,Prs). იხ. ლაყლაყი. განძრევა, მოძრაობა, თავის დაქნევა. ვნახე, სუფრა ჩუჩუნებს, მელას მოუკიდნია და მიათრევს.

ჩქრიალა (N:Hydr) čkriala წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდნში).

ჩხარიჩხურა (N:Plant) čxaričxura იხ. ჩანჩხარა. ერთგვარი ბალახი /მარტყოფი (ფერეიდნში)/.

ჩხილი (N) čxili საქსოვი ჩხირი. წინდის ჩხილი/დაშქესანა/.

ჩხილი (N) čxili ფრჩხილი.

ჩხირი კედელში (N:Phras) čxiri kədelči ჩხირი კედელს. რა მოხდა, ჩხირი კედელში, რო შენ გამოჩნდი, როგორ მოიხდა?

3

ცალბეცალი (A) calbecali ცალ-ცალი.

ცალხელით მაღავენობა (Msd) calxclit malavnoba იხ. მაღავენობა. მხარულით ცურვა.

ცარიალ ველი (A:Phras) carial Qeli ღარიბი, არაფრის მქონე, ხელცარიელი.

ცარიალი (A) cariali ცარიელი. დედა, ენდე პური, კიდობანი ცარიალი; ესეები რუეს წაიტანდეს, წაიღებდეს და მიწას არ გოიშებდეს, ცარიალი დაეარდეს.

ცას კიბე (N) cas kibე იგივეა რაც ციცის კიბე, რანგექამანი, ყარანა. ცისარტყელა. ციცის კიბე იტყვიანე, მაგრამ ყოფილა ცას კიბე; მე მასხოვს, ბატარა ბეშვი ვიყავ, რო ჩემი დედამა ე, ცის სარტყელი, ეხლა ჩინ დედახით ცას კიბე; ცას კიბე და ეხლა რო წიმა რო მოდიოდიხე, ემეო, დედაო, შენ თუ ირბინო და შენ გამოგვიდესო, რო შენ გაიძრეო იმიხეო, თავის ძირსაყენაო, რო გაიძრე, საქართელიჩინაო ფეხს დაიდგამო.

ცასმუცელი გახეულა (V:Phras) cas muceli gaxeula იტყვიან ძლიერი წვიმის დროს. ცას მუცელი გახეულა, ვერ მოდის წიმა.

ცევნა (Msd) cevna გაასცივლა gayscivda (V:Sg,3,Aor). ცევნა, გაცევნა. ხეს ფოთოლი გაასცივლა, შომოდგომანი ფოთოლი გაასცივლები; ფოთოლი სცივის.

ცენცერი (Msd) cenceri ცენცეროფს cencerops (V:Sg,3,Prs). ლაყლაყი. ძლიარ ცენცეროფს; ცენცერი – ბერი აღმინი რო სიარულში კარგად ვერ დადის, მაგრად ვერ დადის.

ცერა თითი (N) cera titi იგივეა რაც ომარის თითი. იხ. ღიღითი. ცერა თითი აქტიურ ლექსიკაში აღარ არის, მაგრამ თამაშში შემორჩა. ეკოჭაობდით, ემას ცერა, ცერას ეპებნობდით, ცერას მხარი, აი შენ ხო ცერა ხარ, უნდა შენ ისეებიც ამიხსო. მიშელე, რო ესეებიც ავაესო; ყადიმათებმა [ძველებმა] იცოდნენ ცერა თითი.

ცერავს (V:Phras) ceravs იგივეა რაც წრილად ასთავს, ჩონგურს უკრავს. იხ. დაცერვა. სასიკედილოა, ღიღი დღე არ დარჩენია.

ცერტერო (A) certero იგივეა რაც ენამეტა, ენათხელა. ბერის მოლაპარაკე.

ცეცხლსპერანგა (A) cexxisperanga მოუსვენარი, გონიერი, ცქვიტი. ცეცხლის პერანგეიო ნიჭიერ და მაგარ აღამიანზე იტყვიან: ცეცხლივით მოუსვენარიო.

ცივ ქუაზე შაჯღა და გაიბოტა (V:Phras) civ kuazc šazda da gaibo(a) გაჯიუტლა. არვის არ უყურეფს, არვის გაფს არ იღეფს.

ცივის ხიდი (N:Top) civis xidi გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში).

ცივწყარო (N:Hydr) civcqaro წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში).

ცივწყაროს მაზრა (N:Top) civcqaros mazzra მამულის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში).

ციკანი (N:Animal) cikani ციკუნა cikūna. ციკანი. მეციკენე იმასა ედახოლეს, რო ციკანი და ბატკანსა აძობდისეყ, ციკანი – თხას მარტყი და ბატკანიცა – ცხვარის მარტყი.

ციკნეფს უთამაშეიო (V:Phras) cikneps utamašiao კოჭის ტყივილის დროს იტყვიან. როცა დადლილია, კოჭთან ტყივა, იტყვიან: კოჭთან უთამაშეიო.

ციკნისყურანი (N:Pr) ciknisqurani შტოგვარი ფერეიდანში.

ციკუა (N:Animal) cikua ციკანი. იქ შაიდა და ორ ემე მაიგო, ციკუა მაიგო: ერთ შანგულა და ერთი მანგულა.

ცინა (N) cina კვერცხის ცილა.

ცინგლი (N) cingli ცრემლი. ბაიტა ცრემლი რო ჩამოვა, ერთ წეთი არი ცინგლი.

ცინი (N) cini ცინწილა cinçiga (N:Sg,Dat,Gha,Shi). იხ. გაცინა. ცვილი. იმ ცინწილა თაფლს აკეთებენ.

ცინკი-ცუნკი (N:Voice) cinkî-cunkî შერკინებისას ხმლების შესებით გამოცემული ხმა. სოფელსაყე გვირაბები გათხარეს და მოიღეს ნამაზის გორამდი. ღამითლა, რო ეძინაყე მათ, ამოხიღე და ამოიღეს ღამით ცინკი-ცუნკი დაყენეს ხმალებითაო.

ცირიკაობა (Msd) cirikaoba ფათიფუთი. ჩიქარ-ჩიქარ რო აკეთებს საქმეს, ეტყვიან: დაჯეკი, რას ცირიკაობ.

ცირცილი (N) circili ცინცილი cincili. ჩოოცინცლია çoocinclia (V:Sg,3,Result I). ცურცლი. თავის ცირცილი; თავს ჩოოცინცლია.

ციცა (N:Animal) cica ციცას cicas (N:Sg,Dat), ციცასი cicasî (N:Sg,Gen). კატა. მამამა თქო: უპატრონო ციცა იყო; შირმა უთხრა, რო ციცავ, რას ეგრე დამავრულსარო და დამაბიტაეებულსარო?

ციცას შოლტი (N:Pr) cicas şolți გამხდარი ადამიანის მეტსახელი მარტყოფში. ერთი ყუანან, ციცას შოლტს ეძახიან, ციცის შოლტო.

ციცას ძაღლანი (N:Pr) cicas zağlani შტოგვარი ფერეიდანში.

ციცისკიბე (N) cicisqibe იგივეა რაც ყარნანა, ცას კიბე, რანგეკამანი. ცისარტყელა. წიმა რო მუა, ციცისკიბე რო ინახო, ახლო ციცისკიბეზე და გააზრები და ანქით თეზი, ანქით ჩონებსა ინახავ საქართველოს და ჩონ ღები და ძმები გოლოღებიან ანქა /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

ციცა წყალები (N) cıca çqalebi მღნარის პატარა შენაკალები.

ციცხლობა (N) cocxloba ცოცხლობა cocxuloba. იციცხლა icocxla (V:Sg,3,Aor), მიციცხლია micocxlia (V:Sg,1,Result I). იხ. სიციცხლე. სიციცხლე, ცხოვრება. ერთი პაპა გყუნდა, ჩემი მეუღლეს პაპა იყო, ისი ანსი ათი წელი წინ ცოცხლობა, იციცხლა, ცხოვრობდა; ათის წლისა ვყოფილვარდა, რო ექლა მოვსულვართლა, იმის უკანლა ექ მიციცხლია.

ცრემლი (N) cremli ცრეველი crevli. იხ. ცრემლი წყალი, ცრემლის თოლი. ცრემლი. ეს რო ატირდა, ცრეველი ღეეცა ემ ბიჭის ლოყაზე და ემ ცრეველმა დოოწო ეს ლოყა; ცივ ცრემლები, ისევი ხო ცრემლებითაო ჩემ სამარეზე ვეისთვის ის ცივ ცრემლები მოდისო?

ცრემლი წყალი (N) cremli çqali იხ. ცრემლი. წვეთი წყალი. ერთ ცრემლ წყალიც არ იყო.

ცრემლის თოლი (N) cremliş toli იხ. შეთვალებული, ცრემლი. ყურძნის მტევანში ჩამდარი წყალი. იჭმების ყურზენიო? არა, ჯერ წყალი ჩაიდგომიო – თოლჩია. – ის არი, ცრემლის თოლი.

ცრის (V) cris გააცრის gaycris (V:Sg,3,Fut), გაცრა gacra (V:Sg,3,Aor). იხ. საცერი. ცრის. ჩონ გოქ დიდ სუფრები, იმაჩი გავსცრით ქბილს გავსცრით და თორომას ეიქთ ღამით; ემე ქბილი გავცრიტ-

ვე ცხრილით, საცერით და ცომივ მოეზი-
ლოტყე და თორნები ავანთითყე.

ცული (A) cudi იხ. ვაგლასი. უშნო. დიდ
ფეკები აქ, ახნაში ცულს ეტყინან/ახნა/.

ცული (A) cudi ცულად cudad (Adv). უსაქ-
მო. ცულს იტყიან უსაქმურზე; რა ექნა,
ცული ვერ დედგომულვარ; არ უნდა ცული
დაიდგე! /უსაქმოდ არ უნდა იყო/თორელი! /

ცუნცულანი (N:Pr) cunculani შტო-გვარი
თორელში.

ცურავი (N:Reptile) curavi მცურავი
mcuravi. გველი. დედამიწაზე ცურავი
სრილოფს; ჩვენ ცურავს მცურავს ვეუბ-
ნებით, თავის სახელი ზედ აქვს.

ცურავის ბარტყი (N) curavis barṭq̄i იხ.
გელის ბარტყი, თავის ბარტყი, ბარტყი, და-
თის ბარტყი. გველის წიწილა.

ცურავს (V) curavs ცურავს, დახზავს, ცო-
ცავს. მიდიოდა კლდე სათი ელემ ცოცვეითა
გაცურვებით; ცივ წყალთან ვეეთები არ
არიაწყე, შოორევიანყე, იცურვიანყე და
გამოვიდიანყე.

ცური (N) curi ცური. წაძფრინდების, თუ
თხა ცურზე მაკიდეებს და თუ ბოტი იყოს,
ან კანჩჩი მაკიდეებს, ან ყურებში.

ცქაფცქაფა (A) ckapckapa ცქვიტი, სწრა-
ფი. ერთი ჩვენებური ბიჭი იყო, ცხონებუ-
ლი, ცქაფცქაფა და ცხენიანის ძაღლს ვე-
ძახხდით.

ცხადვით (Adv) cxadvit ცხადვ. მოიარა
კლდე, მიადგა, ნახა ცხადვით თავის შვი-
ლი ერთი ექით გლია და ის ვეფხიც იქით
არი.

ცხავი (N) cxavi იხ. ცხავო. ცხავი. ცხავი
არის სხილი, როგორც ვინდლოდეს ხინჭა

გაცხავო, ცხავი ეს თითი გავა, დიდ ვრე-
ლიანებია და ცხრილი წმინდაა და საცერი –
უფრო წმინდა.

ცხავო (N) cxavo იხ. ცხავი. ცხავი. დამ და-
საო ცხავო ოოშირა და იქით გაახელა და
უთხრა: როგორ მხელაო? – როგორც შენ
მხელაო /დაშქესანა/.

ცხელი წყალი მუჭასდა არ დაივარდები-
სო (V:Phras) cxeli c̄q̄ali mučas̄ga ar
dayvardebiso მუნწი.

ცხენიანი (A) cxeniani ცხენოსანი. ცხენია-
ნები ჭარმანს აძლეუდენ და ხალციც ბარე-
ბით და ჯოხებით და ცხო რამებით მიდიო-
დენ მუღლზე.

ცხენიანობს (V) cxenianobs აცხენია-
ნებს acxenianebs (V: Sg, 3, Prs). მედილე-
რობს, მძღაურობს, ჩავრავს, უხეშად ექცევა.
ნუ აცხენიანებ!; გული მტკივის, რო უჭ-
რეტავ, რუსები ცხენიანობენ საქართელო-
ჩი; მე გული მეწების, რო რუსები ტანკიდ
დადიან და საქართელოს აცხენიანებენ.

ცხენისკულსავით წიმა (N:Phras) cxenis-
kudsavit čima იხ. აფტაფას ტუჩივით
დაშევა. კოკისპირული წიმა. ერთ წიმა
მოდისო ცხენისკულსავით. ცხენის კული
როგორ თუ გძელი იყოს, მიწამდინა დაი-
წდების, და აი, მოობმულია, აი მაიდევს,
აეტაფას ტუჩი როგორც ღოიშობს.

ცხენისჟამფარა (N:Plant) cxenispampara
ერთგვარი ბალსი, ფხალი.

ცხვარი სულ მუღამ მატყლოჩი არ დაეარდე-
ბის (N:Phras) cxvari sul mudam maṭq̄l̄ci
ar davardebis ცხოვრებაში მუღმივი არაჟე-
რია /თორელი/.

ცხვრის გზა (N) cxvris gza იფივეა რაც ყი-
რალი. ბილიკი.

ცხიმის დაჭერა (Msd) cximis dačcra იხ. წუნის დაჭერა. ცხიმის გამოწურვა, გამოღება.

ცხირზეგ არი (V:Phras) cxirzcg ari ცხეირზეგ არი cxvirzcg ari. თავაწეულია, ამატანებელი. ცხეირზეგ არიო რას ნიშნავსო? კარგად არიო, არა? ყეინზე იფო თავაწეულიაო.

ცხირი (N) cxiri ცხეირი. ჭკო ხო ცხირი არ არი, რო სუსა ჭკონდეს.

ცხირის ლულა (N) cxiris lula ნესტო.

ცხირსაწური (N) cxirsacuri ცხეირსახოცი.

ცხირტყლაპა (A) cxirčqlapa ბრტყელცხეირა. ცხირტყლაპა ის, რო განიარ ცხირი აქ.

ცხო (A) cxo ცუდი, უკადრისი.

ცხო (Pron) cxo იგივეა რაც სხო. სხვა. სოფლის ხალხმა ემათ მიჰყიდი სყე, გატევალიანყე ცხო რამებზე, რო ისპანსაყე მეტანაყე; ერთ ცხო რამეც ფთქო: არ დამამიწყედეს; თუთუნი და ცხო რამეები, წამლიანყე ქურთებრი.

ცხონება (Msd) cxoneba გარდაცვალება. მინმე რო გადაცილილა, აღარ არი, ცხონდა ისი. ცხონებულმა შენ მამამ თქო; მე ბაიტა ვიყავ, რო ჩემი დედა ცხონდა.

ცხონება (Msd) cxoneba დალოცვა. ცხონდა მხოლოდ ამისთვი არ არი, ხო! გარდაიცვალების ზოგჯერზეც დალოცვისთვი არის, ცხონდა შენი დედამა; დღეს წაველ მარტყოფში ბატონი მუხთარის საფლავზე და ეაცხონე ეს ნამდილი ქართველი კაცი.

ცხონებული (Ptcp) ცხონებული. მითხრეს ამბაკოს ყმაწვილი არა ჰყვანდეს და ერთი ბიჭი ბოინსაყენ გაიყვანეს თავინთან – ამირ ხანე დუსთამაჰმადი. ეხლაც ამირხა-

ნი არ არი, მამკადრა. თავის შეიღები ისპანში ცხოვრობენ. ცხონებული ფაზლოლაჰე ალაი.

ცხონებულის ყორო (Interj) cxonebulis qoro მამცხონებულუ. ქალს ეტყვიან.

ცხორი (N:Animal) cxori იხ. ბღავანა, ცხორის გახამება. ცხვარი. დაკლეს რაქთენი ცხორი და დააკრეს პური.

ცხორის გახამება (Msd) cxoris gaxameba იხ. ცხორი. ცხერის საძოვარზე გაყვანა პირველად.

ცხრათითა (N) cxratita იხ. ფიწალი, ორთითა. ფიწლის სახეობა. ჩემთი რო ვანიავებთ ელ ეგრე, ცხრათითა არი; კეკერი გოქ, ჩუმფარა გოქ, გავლენავეთ და შვეყრით ხოვს და ცხრათითები გოქ და გამომანიავეთ.

ცხრილი (N) cxrili ცხრილი, საცერი. ორნარი: ერთი – ხორბალი გადცრების, მიწა გავა, ერთი კიდე მარტო ხორბალი დაგარდების, რაძლა სხო რამეებია გავა.

ცხრისფარფარა (N:Plant) cxrisparpara ერთგვარი ბალახი, ფხალი. ბრტყელია და გემრიელი. ცხრისფარფარა ტკბილია, რძე გომოუყავე.

ცხროება (Msd) cxroebeba აცხურავს acxuravs (V:Sg,3,Prs), მაცხურინა macxurina (V:Sg,1,Aor), აცხროებს acxroebis (V:Sg,3,Prs). კანკალი. შამოდგომა დადგომილა, ტიტელა გაველ გარეთ, შამცივლების, მაცხროებს; კანკალოფს სიცივეზე, აუად არი; აცხურავს, მაცხურინა – მიზეზი ვახტა, რო ვიკანკალო; ერთ შიშიან ამბავი მითხრა და მე მაცხურინა.

ძ

ძაბი (N) zabi იხ. კელი. ძაფი, სიმი, მათუ-
ლი, ძარღვი. *ბაბბით რო ძაბი შაქნილა, იმას
ეძახიან – კელი; ერთ ქილუ ძაბი ჩავასთი-
ყე ერთ ქილუ ძაბი და თა ესე ხუთთი თეს,
ოთხი თეს ჩავასთიყე ოთხი-ხუთთი ლიტ-
რა; ფეე ზეგა, ემე დიდ ძაბები მოა, დაჯღო-
მით ძაბები მოა.*

ძალა ოოზიდა (V) zala oozida იგივეა რაც
ოვჭენა. იხ. ოუძალა, შეეშეულა, ასწია. *ემ
კაცმა ემ ბიჭს ძალა ოოზიდა და ფანჯარა-
საყე გარდააგლო.*

ძალი (N) zali იგივეა რაც ზალი. რძალი.
*ისპნელ ძალი რო მყავ, ამასაც რე ზა ჰქიან
თავის ბიჭსა.*

ძალი (N) zali ძალა. *ბიგონა ვარო, ის ვა-
ეანი, ძალი აქო და ყოდრათი აქ, უნდა თავი
მამჭრასო.*

ძალი მეტი აქ (V:Phras) zali meti ak უკე-
თესია, სჯობია.

ძარღიანი (A) zargiani იხ. რაგი. ძარღვი-
ანი. *კორტი რო არ შაიჭმების, არ ილეჭების,
იმას ეამბოფთ რო ძარღიან კორცია.*

ძაღლი (N:Animal) zagli ძაღლი. *ძაღლი
შორს ადენდარო – ჩიქარ-ჩიქარად ყეფდარო.*

ძაღლი (N:Insect) zagli იხ. ჭინჭველა. ლი-
ლი ჭინჭველა.

ძაღლისნარა (N:Plant) zaglisnara ერთგუ-
რი ბალახი, ფხალი. *ბალახია, ეკლიანია,
ქერქეს გაიყვან შაჭამანდრი.*

ძელ სასწორი (N:Pr) zel sasçori მამაკა-
ცის მეტსახელი ჩუღრუთში. *ძელ სასწორს
ეძახოდეს თავის მამას, სახელის დარქმა*

იციან, ზედმეტი სახელუბი.

ძელეულათ (Adv) zelculat იგივეა რაც ყა-
ლიმად. ძელეად.

ძელი (A) zeli ძველი. *თორმეტი კენჭს აარ-
ჩევენ, დაიწყოზენ, რო ეს ძელი წელი გააგ-
დონ; იმ თავის ემეებს დეეძებენ, იმ ძელ
სახელუბსა.*

ძელი თორე (N) zeli tore ძველი მთვარე.

ძერა-ძერა (N:Play) zera-zera იგივეა რაც
ძერაობა. *თვალახეული დაჭერობანა.*

ძერაობა (N:Play) zeraoba იგივეა რაც ძე-
რა-ძერა. *თვალახეული დაჭერობანა.*

ძეძვი (N:Plant) zevzi ლობიოსებრი მარ-
ცკლოვანი მტენარე, რომელიც საკეხად გა-
მოიყენება.

ძივების გორევა (N:Play) zivebis gorveba
გოგოების თამაში მძივებით. *ხო, ჩონ ძივი
ვაგორვითყე; სხო რამელა, მე რა ვიცილა
რალა, დაუჯღითყე ერნაყრი, მასალან, ეგ-
რე ძივი, ჩაფყართყე ფადარჩიგა, ეგრე ეა-
წირწიალუბდითყე, ეგრე, ეგრე, ეგრე გაფ-
ყვითყე და რომელიცლა რო აიღოსყე და ის
ძივი ბეერი იყვისყე, ამან წეიღისყე.*

ძივი (N) zivi მძივი. *ერთ სამი, ორი ძივი მე
ჩადღეიყე და ამ ოლტაშმა და ამ ამხანაგმა
და ამ ამხანაგმა და სუმ, ჩაწყართყე, ეგრე
ვაგორვითყე.*

ძილი (N) zili ძილი. *ძილი რო მოოყაყედა,
აღვებთან და წაეულენ თავიანთას.*

ძილილა (N:Top) zilila ლელე ორ გორას
შორის. *ძილილა – ლელე ორ გორას შუა
/დაშექსანა/.*

ძილის გულა (A:Phras) zilis guda ძილის
გულა. *გამააღიძეთლა ეს ძილი სეულა.*

ძიმე (A) zime მძიმე. ძიმე თოვლი მოიდა და შორსაც იყენს გზასაყენა.

ძიმე ძილი აქ (V:Phras) zime zili ak ყურ-წყაღებულა, ღღემებულა.

ძირაობა (Msd) ziraoba იგივეა რაც ძირაული. ძირისა, ქვედა.

ძირაული (A) zirauli იგივეა რაც ძირაობა. ძირისა, ქვედა.

ძირზე (Adv:Phras) zirze ძირზეგ zirzcg ძირს, ძირში, ძირზე. თხას ორნაირი აქ, ერთი ბაღანია და ერთი ბაღნების ძირზეგ არი, რბილია, ბი ზიომს ვეძახით, ბი ზიომი.

ძირი (N) ziri საქსოვის წაღმა სახე ქსოვის ღროს.

ძირი (N) ziri იგივეა რაც რიშა. ძირი, საფუძველი. პირიველა სადაც რო ვინდალა აგური, დაიდვა პირველა და წაყიდე, ემას ვიძახი ძირი.

ძირი (N:Plant) ziri იგივეა რაც ხირხაშა-ლი. ერთგვარი ბალახი. ჩენ ვიტყით რიშა, მეტობა ძირი; ეს ძირი როგორია? ეხლა სწყეებე, დაყარო მზენი, დაითუთქოს – ჩაეა წყალრი და გამწონდების /თორელი/.

ძირი (A) ziri დაძირა daazira (V:Seg,3,Aor). ძეირი. ბაღხმა დაი ზიდნა და ემამაც დაძირა თავის ფშატი; ძან ძირია ისი, თავულსაყე იფო ძირია. ძან ძირია; დოღარი ბეერი ძირათ არის.

ძირტანსაცმელი (N) zirṭansacmeli საც-ვალი.

ძირძოლი (A) zirzoli საიძელო, დასაყრდენი აღმინი.

ძმა (N) zma ძმეები zmecbi (N:Pl, Nom) იგივეა რაც ძუმა, ძმა. ემას სამ-ოთხი ძმა ჰყოლია და ერთ ორ-სამიკ ბიჭი. აზიმა და თარვერდია და ყარდაშა ძმანი ყოფილან; შხაღან, ემ ხიშებმა, რო ძმეები იყენს,

თითომ ერთ ბატკანი წაყუანეს და წინ დოოკლეს; ქართველებო, ღეებო, ძმეებო, რატომ აბნეული ვართ? ქართველებო, თქვენ, ჩემებო, რატომ დაკარგული ვართ?

ძმის ღელაკაცი (N) zmis dedakaci რძალი, ძმის ცოლი.

ძოლი (N) zoli ძვალი. ცხენის წინა ძოლი მაიტანა, დაყარა ძაღლის წინა.

ძონძი (N) zonzi ჩასაფენი ნაჭერი ჩვილი ბავშვისთვის. ძონძები – ეგრე რო შავკრავთ ძონძები – ეგრე რო შავკრავთ ყმაწილსა; ძონძები უნდ წაიდეს, კეობაზე ვრეცხთ, ლაბაღსავით, კეობაზე ვრეცხთ.

ძრახვა (Msd) zraxva ლაბარაკი, საუბარი. ესენი არ იძრახებენ ერთ კირიას; ღელაკაც იგეთ ყრალ კბილები აქ, რო ვერ შოიძრახაყე.

ძრახულობა (Msd) zraxuloba იგივეა რაც ღამ-ძრახება. მღუმარედ ყოფნა, ხმის ვერ ამოღება.

ძრიალ (Adv) zrial ზრიალ zrial. იხ. ძრია-ლი. ძალიან, ძლიერ. ბაღ, ძრიალ ნამაი კაცია, ბაღ; ზრიალ ვყავოდა, ზრიალ კივოდა.

ძუმა (N) zuma იგივეა რაც ძმა. ძმა. ორი ძუმადა დაგარდნულევართ; ოთხი და ვართ, ოთხი ძუმა. ორი ძუმა მოკდა, ორი ძუმა გყოვა, ოთხი ღიები ვართ; ამამინ ქი მოი-ღენ გორვეესტანსყენ, ორი ძუმა იყნენ – ერთ ხოსროვი იყო და ერთი ბაბაი. ბაბაი და ხოსრაივი /ბოინი/.

ძუნძულგელი (N:Insect) zungulgeli კა-ლია /აფუსი/.

ძუძუმწოვარი (A) zuzumčovari ძუძუ-ზე მყოფი ბავშვი, ჩვილი. ანხი რო ძუძუს წოვს, ძუძუმწოვარი.

ძუძუს წერი (N) zuzus čeri ძუძუსთავი.

წ

წა (V) წა წადი. *ჩემ ყორი რო გამიგონა-სეე, მასლან, წა, წყალი მაიტა, ვიტყი, ელაჰი გაიხაროს შენ გულმა; შირმა: წა მაიტაო!*

წააკრუნტუშელავებს (V:Sg,3,Fut) წააკრუნტუშელავეbs წააკრუნტუშელავეbs წააკრუნტუშელავე (V:Sg,3,Aor). იხ. კრუნტუშელა, კრუნტუშელას აყრა. გადაყირა-ვებს /თორელი/.

წაგება (Msd) წაგება მოგება. *ემამ ბარ-სელონს წლოგო ამრიკამ ირანსაყე დაღუა; ეავორეებლითყე. და ყელი, ყელსამაძი შე-წყიტიითყე და ეავორეებლითყე და სუ, მა-სლან, ერთმა წაიგი სყე; მინაც ბეჭური წაი-გისყე, გაიკეთებლისყე ყელი.*

წათხოვნა (Msd) წათხოვნა თხო-ვავს თხოვავს (V:Sg,3,Prs), წათხოვავს წათხოვავს (V:Sg,3,Fut). მოსურება, მონ-ლომება. *ადამიანი რო მაძლარია, კიდე შა-ვა სხო სახლჩი და ისენიც ხო აკეთებენ შაჭამანდს, კიდე გული თხოვავს, იტყის – გულმა წამთხოვაო.*

წაიდა ხელსაყენა (V:Phras) წაიდა xelsaqena იგივეა რაც გალიცეალა. გარ-დაიცეალა. *მოდიო, შევ მიწა დეგეყარა თაეზე, თქვენი მამამ წაიდა ხელსაყენა /თორელი/.*

წაიკარგე (V:Phras) წაიკარგე იხ. დაიკარ-გე. დაიკარგე! ხუმრობით დატუქსვა.

წაიკრა (V) წაიკრა ძირზე მიეკრო, მიიწვა.

წაკრულეები (N:Top) წაკრულეები ადგი-ლის სახელი თორელში.

წალეკვა (Msd) წალეკვა წალეკავდა წალეკავდა (V), წალეკავს წალეკავს (V:Sg,Prs,Fut). დალეკვა. *ლინო რო ქეერჩი წაილეკოს და არ დაიწმინდოს, პურმარილ-თან სუფრაზე არ მაიტანენ; ლილა იცი, რა არი? – წყალი რო წაილეკავს, ლილას ვე-ძახით.*

წალიკა (N:Plant) წალიკა. ერთგვარი ბალა-ხი. წალიკა, წალიკაც ელა ვევის პირზე გამწონდების, ბტარა ბალახია და ღიდი წითელ ემები გამწონდების /თორელი/.

წამოულა (Msd) წამოულა მოულა, მიმოულა. გაიღეს და ემ ბიამანზე წამაიარეს.

წამოხრა (Msd) წამოხრა წამოხრდა, ახ-რა.

წამწამი (N) წამწამი წამწამი. დილობას რო ადგები, აი, წამწამებზე ერთ ვმელი რამეები გაქ, ატყობს, რო ის საკეე არ მო-გიხდა შენ ან მე; ეს წამწამი და თოლი და თოლის ბაი.

წარბი (N) წარბი წარბი. აპრილებს თო-ლეფსო და წარბებს აყერის-დაყერისო და იცი წარბს აიქნეე-დაიქნეესო; ეს არი შუბ-ლი, შუბლი და წარბი.

წარე ბალახა (N:Plant) წარე ბალახა სამკა-ლის ბალახი. აგეთ წარე ბალახ რი, არცრა-ჩი არგამოღებლისყე.

წარე მამალი (N:Phras) წარე მამალი ფიც-ხი, ადვილად ფეთქებადი ადამიანი.

წარუკა (N:Pr) წარუკა შტო-გვარი თორელ-ში.

წატკეცება (Msd) წატკეცება წატკეცვა წატკეცვა (Msd), წატკეცილი წატკეცილი (Ptcp). პირის მოკვრა. ტუმარას პირი წუუტკეცო, ერთ ცოტა.

წალურძება (Msd) *çağurçeba* წახრჩობა.

წყაათრება (Msd) *çaqatreba* წყაათრებოდეს *çaqatrdcbodes* (V:Sg,3,ConjFut). არაბული *اقتاتر*. იხ. შამოყათრება. ჩამწყრივება, გამწყრივება. იხ. წყაათრება. *ეს ხუთი თითან წყაათრებოდეს, ელ ეგრე წაილოდეს; ანსენი ჩამოიდეს, ჩამოყათრდეს და მოიდეს, სარაგ ზე დაჯდეს.*

წყაურვა (Msd) *çaqurva* წყაურვილა *çaqurvila* (V:Sg,3,Result I). იგივეა რაც დამჭლობა. გახლობა, დამჭლევება.

წყაურული (Ptcp) *çaqurili* გამხდარი. როგორ დამჭლობილხარ, წყაურულილხარ? რეზო როგორ წყაურულიაო?

წაწყენა (N) *çaçqena* ერთგვარი საჭმელი /ღაშქესანა/.

წაჭოღვა (Msd) *çaçoğva* გაკრეჭა. თმის შეჭრა.

წაჯღნა (Msd) *çaQdcna* წახჯღნა. გაფუჭება. არამც აივერიავედუ ღა საქმე არ წაჯღინოო; არამც აივერიავედუ ღა საქმე არ წაჯღინოო.

წეთი (N) *çeti* წვეთი. ექითა წყალს იგრე გააკეთებს, რო წეთი წყალი ექეთ არ გაიდეს სხოვან.

წეთს (V) *çets* ჩამოდის, წვეთავს. წყალი წეთს.

წელა (N) *çela* იგივეა რაც ყათული. მაწონი. მარტყოფი მაწონს ამბობენ ყათული, ჩონ დაშქესანაში ეამბოფთ წელა – ზე და სურამე შედის იმარი /ღაშქესანა/; წელა, ყაუღული, მასჯღან, ბრინჯი გოოკეთითყე, ღოოღეთითყე და გაიდით, ქორამასტი – ზე, წელა გაითქიფო /თორელი/.

წელას წყარო (N:Top) *çelas çqaro* გორა

მარტყოფში (ფერეიდუნშაპარში).

წენი (N) *çeni* იგივეა რაც ნაველება. ხორცის ნახარში.

წენის დაჭერა (Msd) *çenis daçera* იხ. დაჭერა, ცხიმის დაჭერა. გამოწურვა. წვეინის გამოლება. რო გაატალკეო რამე უნდა მაჯაღო, ცხიმი, ყურძენს წენი უნდა ღოუჭირო.

წენის წენის მიცემა (Msd:Phras) *çenis çenis micema* ცული საწუქრის მიცემა. ერთ რამე რო ძან გლახია, მაწუქე, ვიტყვი, რო რა არის, წენის წენს მაძლეო?

წენკი (N) *çenki* მწვერვალი, წვერი. გორას, მთას, წენკი.

წერთეთრი (A) *çertetri* ბერიკაცი, ვისაც სოფელში ჭკუას ეკითხებიან. რო რაქთენი იმ წერთეთრეფსაყე, იმ სხილ ხაღლეფსაყე ქარ სოფელში, ისები, რო ჭკიანებია, ხუთი, ექსი ენთეხბებე შაძქენებია.

წერი (N) *çeri* წვერი *çeri*. წვერი. ისეთი მაგარია ის ღურთულის ქუა, ის რკინას წერი ჩაყაყე ემ ქუანი; საბელის წერი დაკარგული აქ, არ იცის, რასა იქსო.

წერის დაყრა (Msd) *çeris daqra* წვერის გაშვება.

წერი (N) *çero* იგივეა რაც ქულუქი. ჭის მთხრელის სამუშაო იარაღი. ქუმუში მართო ეს კაცია, აქ ერთი წერი, რო იმითი თხრის.

წეროან კაცი (N) *çeroan kaci* წეროან კაცი *çerian kaci*. წვეროსანი.

წეტი (A) *çeti* წვერილი. ჩემ ცოლს წეტი ხმა აქს.

წეტიბარი (N) *çetibari* ერთგვარი ბარი.

წეტყურა (N) ცეცყურა იხ. პტყელპტყურა. ცხერისთვის შერქმეული სახელი. *თითო-ორჯოს წეტი ემეები აქ, კიტყით წეტყურა!/თორელი/*

წევა (Msd) წევა ვაწივით ვაწივთ (V:Pl, I, Aor). დასატიება. *ხალი ვაწივით/ხალხი დაეპატიეთ/; დაიჭირა თაღარუქი აწივის ყინი.*

წენიკი (A) წენიკი წენიკი, წერილი.

წივა (N) წივა ივივა რაც თაფალა. იხ. წიდა. წივა. გამხმარი ნეხვი, იყენებენ საწვავად. *ჩუღრუთსა წივა გომზედ დაკრულიყო?; ისეტი ხო გომზე აკრეველს წივას, ანთებასათი.*

წივას წერი (N:Top) წივას წერი გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპარში).

წივწივანი (N:Pr) წივწივანი იხ. ქოქოლნი, მამულანი. შტო-გვარი თორელში.

წითელ ბაღალა (N:Plant) წითელ ბაღალა ლობოს ჯიში.

წითელ კოჭი (A) წითელ კოჭი განსაკუთრებული, გამოჩეული. *თუ ერთ ოჯახში მამას თავის ბაიბა შვილი სუყელასყე მეტი უყორდეს, ანს შვილი წითელ კოჭია /თორელი/.*

წითელ ქარი (N:Disease) წითელ ქარი იხ. ქარი, ხიარი. ერთგვარი დაეაღება თურმე ხიარი, წითელ ქარი მაიტანა.

წითელი (A) წითელი წითელი.

წითელი მიწა წითელი მიწა წითელ მიწა წითელი მიწა. წითელი მიწა.

წითელი ფურისა ვთქვათო (V:Phras) წითელი ფურისა ვთქვათო ჩვენს სათქმელს დაუბრუნდეთ. იმავე კონტექსტში გამოიყენება,

წივა, როგორშიც გამოთქმა: თეთრი ვირისა ვთქვათო.

წითელყურა (N:Anim) წითელყურა ცხერის სახელი.

წითელშემა (N) წითელშემა წითელი ფიხი. *ფიხის რო იწოვთ, იმას შეშას ეძახით. ჩონ შეშას წაიყვან ფერეიდანი, გაჩენებ, წითელ შეშას, ის რო, რომელსაც ის სიტკობს იჭერს, როგორ შაქარსავით, თავის რამეს გააკეთებენ, რო გაიკითხა და გაიგეფ, რო რა სჭირდება იმ შექარის დაჭერას იმ შეშებითგან. ქოჯ, საცერი სჭირდება და ტყავი სჭირდება.*

წითლეები (N:Top) წითლეები ადგილის სახელი თორელში.

წიქწიქი (Msd:Voice) წიქწიქი წიქწიქი. წიქწიქი წიქწიქობს.

წიქწიქი (Msd:Phras) წიქწიქი წიქწიქი. წერილი ხმით ლაპარაკი. *აი, დაიხე, რაქ-თენსა იწიქწიქობო, იანი, მასლან, ევეთ წმინდა-წმინდად ამბობო; ნუ იწიქწიქობო ქუჭულასავით.*

წილი (N:Insect) წილი ტილი /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპარი)/.

წილი კერძი (N:Phras) წილი კერძი საჭუქარი. *წილი კერძი არ მეგეჭრას/?არ მიგილია შენი საჭუქარი/?*

წილის ამოღება (Msd:Phras) წილის ამოღება კერძის გადაღება სხვისთვის. *წილის ამოილოთო/კერძი გადავლოთ ამისთვისო/.*

წილის მოყრა (Msd) წილის მოყრა წილის ყრა. *უნდალა პირველი წყალი დაიჭირონ მორწყვისითი მიწაზე მეგობრების შუა დაქუჩღებოჯეს ერთის სახლში და იტყოდეს: უნდა წილი მოიყაროთ ჩვენი შუა. – ეს იყო თორელში /თორელი/.*

წილუა (N:Animal) çilua მამალ ხბოს მეორე წელს წილუას ეძახიან.

წიმა (N) çima იხ. ნაწიმური. წვიმა.

წიმა გადიყარა (V) çima gadiqara იხ. წიმის გაღლება, წიმა დაკმარა. წვიმა შეწყდა. წიმატ გადიყარა, აჯარ მოღის.

წიმა დაკმარა (V) çimam daaqmara იხ. წიმა გადიყარა, წიმის გაღლება. გაღალიო.

წიმა დაჭირა (V) çimam daiçira გაწვიმდა.

წიმის გაღლება (Msd) çimis gadagcba იხ. წიმა დაკმარა, წიმა გადიყარა. წვიმის გაღლება.

წიმის, თოვლის აყრა (Msd) çimis tovlis aqra აყარა aqara (V:Sg,3,Aor), გადიყარა gadaiqara (V:Sg,3,Aor). იგივეა რაც გადიყრების. იხ. აყრა. გამოღარება. ერთგან დავსხედით, ქაფანაკები გაღვიფარეთ და ბარნები, თა იქამღი, რო წიმა დაყარა.

წინათ (Adv) çinat ახლოს.

წინათი (Adv) çinati წინა მხარე. წინა კარა.

წინამთა (N:Top) çinamta გორა მარტყოფში (ფერეიდულმპარში).

წინასწინ (Adv) çinaysçin წინასწინ çinascin. წინასწარ. მაგფა თორეღრივა და წინასწინ თავის დიდ ლაშქარეფს, დიდ კაცებს ეთქოე; ეს ხუთი-ექვსი კაცი რო გავა სოფელსაყე, ერთ კაც წინასწინ გააგ ზენიან, რო წაიდეს და დრო დაიჭიროს.

წინდახირი (N) çindaxçiri იხ. საწინდა. საქსოვი ჩხირი. ეს წინდახირებია, თითო-თითო – თოლები, ეს ერთი თოჯ, თოჯი გამოუყვანო/თორეღლი/.

წინდის ჩხირი (N) çindis çxiri საქსოვი ჩხირი /ლაშქესანა/.

წინპირი (N) çinpiri წინა კიდე. გომზე რო მაღლები, უნდა გააფთხილო, რო არ გადმოუარდეს.

წინწალა (N) çinçala წინწლეფჩი çinçlepçi (N). ნაქერწკალი. აუანთებთ – კალაღი ადგების, ზოგჯერ კდება, რო კალაღსაყე წინწალა გამაფრეღების და შაღუარს დავიწომს; – მამალ, მამალ, საღა იყივი? – ეყივი წინწლეფჩი; ეს სეპარი ხო გავიგე მეც ცეცხლი მემეღვა და თეაღებსაყენ წინწალი გამოძივიდა/თორეღლი/.

წინწალა (N) çinçala შუფეი. აი წყალი ხო ჩამაიჩხრის, ა მთასაყე რო ჩამაიჩხრის, აი წინწალა არი და ნიავს მაიაქ იხი/მარტყოფი (ფერეიდულმპარში)/.

წინწკლავს (V) çinçklavs წინწკლავს. წინწკლავს წიმა ხო არ არი, მაინც იხრის, თითო-ორელა წიმას იხრის.

წირანი (N) çirani წირანა çirana. იგივეა რაც ჭერეში. ჭერეში /ახანა/.

წირწიალა (N) çirçiala იგივეა რაც ბეზრიალა, ზირზიალა, პირზიალა. ბზრიალა/მარტყოფი (ფერეიდულმპარში)/.

წირწიალი (Msd) çirçialis წირწიალობს çirçialobs (V). ტრიალი. სხუა ქუა ზედ წირწიალობდა, ფიალსავით იყო, ეგრე, ხორბალი ჩადიოდა ანქა, ესე წირწიალობდა ძრიალა და გამოდიოდა ქვილი; თავის გარშემო ტრიალობს, წირწიალობს.

წისქილი (N) çiskili წისქვილი. წისქილის გაკეთება.

წისქილის რუვი (N:Top) çiskilis ruvi იხ. რუვი. ადგილის სახელი მარტყოფში (ფერეიდულმპარში).

წიწილა (N:Bird) *ციჭლა წიწილა. წიწილა არი რაღაცის ბარტყი ან თავებისა – ძაან წმინდები და წივწიეობენ წიწილები. ის ხო წივწიეობს, სხო ორი და ის რო ყივის, სხო ორი და ის რო ყირის – სხო ორი, ქათმის ბარტყიეც – წიწილაეც არი და კუჭკულაეც.*

წიწკნა (A) *ციჭკნა იგივეა რაც წიწყინა. ციჭკნა. ერთ წიწკნა მამე, ბატარა რამე.*

წიწმაწი (N:Plant) *ციჭმაცი იგივეა რაც ყინწორა. ერთგვარი ბალახი /თორეული/.*

წიწყინა (A) *ციჭყინა იგივეა რაც წიწკნა. ციჭკნა.*

წიხლის ამოღება (Msd) *ციხლის ამოგდება იგივეა რაც წიხლის ამოღება. წიხლის ამოკერა. ემ არ გითხარ, რო ქართულად ნუ ლაპარაკობო და წიხლი ამომაგლო ექითა.*

წიხლის ამოღება (Msd) *ციხლის ამოდება იგივეა რაც წიხლის ამოღება. წიხლის ამოკერა. და იმან წიხლი ამამღეა და ჩამისროლა ქომოთ.*

წკაეება (Msd:Voice) *ცკაეება წკაოდა ცკაოდა (V:Sg,3,Impf). წკაეილი. აღმათა წკაეება ლეკის არი. წკაოდა, წკაოდა.*

წკაეწკაეი (Msd:Voice) *ცკაეცკაეი წკაეწკაობს ცკაეცკაობს (V:Sg,3,Prs). ლეკვის ხმა.*

წკარტი (N) *ცკარტი დაწკარტული დაჭკარტული (Ptcp). მაღალი ადგილი, სადაც მცენარეს რგავენ. როცა რწყაე მიწას, რუვი მოღის, წკარტ-წკარტ გააკეთებს, გლუხებში მოღის; ეს მიწაეც გაყოფილია, დაწკარტულია; წკარტი – მაღალი ადგილი, რომ მცენარეს ჩაიდგებენ შიე.*

წკენტვა (Msd:Phras) *ცკენტვა უწკენტვაეც კენტვა (V:Sg,3, Result I). არ უწკენტვაია,*

არ შეხებია. ემ კაცს ხო არ უწკენტვაე? ეს ცხორი და ფური არ უწკენტვაე, ცოტ-ცოტა, მოწეღეა – არ უწკენტვაე!

წკირტიალი (Msd:Voice) *ცკირტიალი ვაწკირტიალუბდითყე vacqirtialchditqc (V:Pl,1,Impf). ბეშვის ტირილი. იწკირტიალუბდის ყმაწილი – ატირდების.*

წკლინტი (N) *ცკლინტი სკლინტი.*

წკრეტავს (V) *ცკრეტავს წვეთავს.*

წკლინტი (N) *ცკლინტი წკინტილი.*

წმინდა (A) *ცმინდა წკრილი. წმინდა დაფქილი; წიწილა არი რაღაცის ბარტყი ან თავებისა – ძაან წმინდები.*

წმინდა ფაღარი (N) *ცმინდა pagari is. ფაღარი. ხველი ნეხვი. ყმაწილი წმინდა ფაღარზე დაიბადისყე, იცი წმინდა ფაღარი რა არი? – ნეხი, მასლან, ვმელ ნეხზე, წმინდა ნეხზე.*

წმინდა წარბი (N) *ცმინდა farbi მსხვილი წარბი.*

წმინდა წყალი (N:Top) *ცმინდა cqali is. ზელა, სუფთა. ადგილის სახელი.*

წმუკწმუკი (Msd:Voice) *ცმუკცმუკი წკრილი ხმა, ყმაწილი არ ტირის, წმუკწმუკებს.*

წნიკი (A) *ცნიკი იგივეა რაც წწუკი. ის გაწნიკეა. ვიწწრო, წკრილი. ფანიაშვილები ეგეთ გამბრაზული კაცები და ძლიერ კაცებიეც არიან და კაი კაცები, კაი ბაღლია და რო გამბრაზებულნი არიან, ერთ ლურბელი ბარტყიოფში ამოაყე და გაწნიკისყე. წნიკ ლურბელია და გაწნიკების ბეჭურს; დაშკენსელები ამაზე ამბობენ წწუკი.*

წნიკი გზა (N) *ცნიკი gza საცალფეხო ბილი-*

კი.

წნიკყურა (N) çniqçura ცხერის ან თხის სახელი /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

წნუკი (A) çnuqi იგივეა რაც წნიკი. ვიწრო, წერილი /დაშქესანა/.

წნური (N:Plant) çnuri წნორი. წნური არი ერთი ხე, ფოთლები აქ და მავის ქოლგანი, ჩირდილჩი ხაღლი ისენებენ /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

წოვარა (A) çovara წოვარეებია çovarcibia (A:Pl,Aux). მწოვარა. ბატენები რო ერთ თეს დაიბადებთან, ჯერ ზეს წოვარეებია, ჩხირს ვერ შაიშტამენ /თორელი/.

წოვი (A) çovi მწვავე, მსუსხავი. მაღალზე ღვიბარ და ცივ ნიავე ამოდის და ელონები, იტყვი: წოვი სიცივე არი.

წოლეინი (N:Plant) çolvini იგივეა რაც წონე. მწვანელი, გამწვანებული. /აუუსი/, /თორელი/.

წონე (A) çone მწვანე.

წონე (N:Plant) çone იგივეა რაც წოლეინი, საბზი. მწვანელი.

წონე ზირა (N:Plant) çone zira სპარსული ٠٢٤zire. მწვანე ზირაკი, საწებლებელი. წონე ზირასა, ზარდაჯუას, პილაპილია, ჩოოჯდეფთ გემოსათი.

წორი (A) çori წწორია, მართალია. წორია.

წრილად ასთავს (V:Phras) çrilad astavs წრილად ასტავს çrilad astavs. იგივეა რაც ცერავს. იხ. ასთავს. ცალი ფეხი სამარეში აქვს, დიდი დღე არ დარჩენია. სასიკვდილოა, სიკვდილის პირასა.

წრილი (A) çrili წრილ çril (A:Sg,Abs), წრილად çrilad (A:Ad,Sg), წრილების

çrilebis (A:Pl,Gen). წვრილი. გოდორი დაწნილ იყო, ჩარქს ვეძახოდი, წრილი ნახეთქები დაჭრიანყე და მავით გააკეთიანყე; წრილი მიწები დაყოფილია, ცხრამეტი კაცი ყოფილა; ემ შუაზე ამოვლენ და ეძას ერთ გ შა პქონია, ერთ წრილ გ შა.

წუილი (Msd:Voice) çuili იგივეა რაც ზუზუნი. წუილი. ქარის ხმა.

წუმი (N) çumi იხ. უწუმი, ოინი. წუნი, ნაკლი. შენ ვინმეს წუმს ვერ დაიდებავ; ხალხს წუმს ვერ გომოუგვლებ.

წუმის გომოგლება (Msd) çumis gomogdeba იხ. წუმის დადება. დაწუნება. ხალხს წუმს ვერ გომოუგვლებ.

წუმის დადება (Msd) çumis dadcba იხ. წუმის გომოგლება. დაწუნება. შენ ვინმეს წუმს ვერ დაიდებავ.

წუნწი (A) çunçi ბუნწი. ისეთი წუნწია, რო მუჭასაყე წეთი წყალი არ გაივარდებოს.

წურ-წურთა (Adv) çur-çurta წვეთ-წვეთ. წურ-წურთა მოდის წყალი.

წურველა (N:Insect) çurvela წურბელა. წურველა პატარა, თავი პტყელი აქ, მატლსავით არი და მერე სისხლი რო გამოიწოვს, გადიდების, ამხელა შაიქნების გატყრების.

წურთნა (Msd) çurtna წურთნიან çurtnian (V:Pl,3,Prs). იხ. უწურთნელი. წურთნა. ბავში ხო უნდა გაიხწურთნო, ციკანიც ხო უნდა გაიხწურთნო და ღორიც უნდა გაიხწურთნო!

წურთნა (Msd) çurtna გაზრდა, წურთნა. გაზარდუაში შედის გაწურთნილობა, უწურთნელი ხარო – უზღველო ხარო, მოხუცებმა იციან.

წურწურით (Adv) *çurçurit ცოტ-ცოტათი.*

წუწი (N) *çuçi* იხ. ჰორაბლი. წირაბლი. წუწიანიო ხო მარტო თოლებზე ვეძახით: წუწი მაიღის თოლებსაო, ის არი წუწიანი, სხო რამეზე აღარა ხმარობენ წუწიანს; შე წუწიან მეიმუნო!

წუწრუკანა (A) *çuçrukana* ძალიან ვიწრო. იტყიან ძალიან ვიწრო ტანსაცმელსათი – წუწრუკანა პერანგი შავიკერია.

წუწუ (A) *çuçu* პატარა, წერილმანი.

წუწუნა (A) *çuçuna* წუწუნა. ბეშვი რო ბევრჯერ იტყის: ეს არმინდა, ეს არ მიყორს, ეს რა'რი! ეს უგემურია! – იტყიან: ეს ყმაწილი წუწუნა'რი; ბევრს წუნს მოღის.

წუწუნი (Msd) *çuçuni* წუწუნი.

წუწუნობს (V) *çuçunobs* ჰირვეულობს.

წუწუსოდენი (A) *çuçusodeni* პატარა, წერილმანი.

წუხანდელი (A) *çuçandeli* წუხანდელი.

წუხელი (Adv) *çuçeli* წუხელის *çuçelis* (Adv). წუხელ.

წყალზე გასვლა (Msd) *çqalze gasvla* ერთი ნაპირიდან მეორეში გადასვლა. წყალზე გაღის, გადვიარე.

წყალი ადგების (V) *çqali adgebis* წყალი დიდდება. წყალდიდობაზე ამბობენ. წყალი რო ადგების, მაიქუხს და მოიღის წყალიო, თოვლებიღა რო დნებისო – თოვლებიღი დნების, წყალი მაიქუხს და მოიღის.

წყალი აქს (V) *çqali aks* სარწყავის რიგმა, ჯერმა მოუწია. წყალი მაქ.

წყალი გაღის (V) *çqali gaydis* წყალი გას-

ღის.

წყალი იგეთია, რო თოლის ცრემლსა იგავო (V) *çqali igetia, ro tolis cremlsa ygavo* სუფთა, ანკარა წყალზე იტყვიან. წყალი იგეთია, რო თოლის ცრემლსა იგავ.

წყალი მოღის (V) *çqali modis* წყალი მოღის.

წყალის აზმანდრობა (Msd:Play) *çqalis azmandroba* წუწაობა.

წყალის ამოტანა (Msd) *çqalis amošana* წყლის მოტორით ამოტანა, აქაჩვა.

წყალის გაბრუნება (Msd) *çqalis gabruneba* იხ. წყალის წაღება. წყლის თავისკენ გადაქაჩვა. ჩემ წყალი გააბრუნა იმანა, ჩემ წყალს აბრუნეფს და ჯიბეჩი ხო ვერ ჩაისხამს იმ წყალს?

წყალის გადაგდება (Msd) *çqalis gadagdeba* წყლის გადაგდება. წყალი გოდოუგდე იქა; წყალი გოდოუგდე იქაქა.

წყალის გაეარღნა (Msd) *çqalis gavardna* წყლის გაგლეჯა, ძლიერი დასველება. წყალი გამეარღა; წყალის გაეარღნა – წყალი რო გაეგლეჯავს /მარტყოფი (ფერედიღუნშაქარი)/.

წყალის გატანა (Msd) *çqalis gašana* იხ. რუს გაღება. წყლის გაყვანა. სარწყავი არხის გაკეთება. წყლებს გაიტანსეე სარწყავსათინა.

წყალის გახეთქვა (Msd) *çqalis gaxetkua* წყლის ნაპირებზე გადმოსვლა. წყალი გახეთქა და მე ვეღარ მოვრწყე.

წყალის გომოვარღნა (Msd) *çqalis gomovardna* წყლის მოვარღნა. წყალი გოდოუვარღაყე სხლიჩი.

წყალის დაკეთება (Msd) cǧalis daǧeteba
იხ. წყალის მიტანა მიწაში. წყლის მიგდება.
წყალი ღოუკეთა მიწას.

წყალის დაჭერა (Msd) cǧalis daǧcra
წყლის დაკაება. *წყალი, ხო ჩემ დროში,
მელა მივალ, ჩემ წყალი დავიჭირო.*

წყალის დაჯდომა (Msd) cǧalis daǧdoma
წყლის შემცირება, დაცობა.

წყალის მაკეტვა (Msd) cǧalis maǧetva
იხ. წყალის შაკრა. წყლის მოკეტვა ვინმეს-
თვის ან წისქვილისთვის. *წყალს მაკეტავ,
ის მორწყავი რო მთა, თავის წყალს წაი-
ღეფს.*

წყალის მიტანა მიწაში (Msd) cǧalis
miǧana miǧaci იხ. წყალის დაკეთება.
წყლის მიგდება. *წყალი მიტანა მიწაშიგა;
ეხლა რამდენაირად მოხენა არი, წყალი
არი, რო ა ეგრე, ა ეგრე ხაზი უნდა გაჩენო,
ა ეგრე გზას გოუკეთეფ მიწაში, ეს წყალი
შამოვა და აი აქ ტრიადეფს, ემას იმ მიწა-
ში აკეთებენ, რო აი, ეაკე არ არი.*

წყალის მოწყვეტა (Msd) cǧalis moǧveta
წყალი მოისწყდა cǧali moysǧqda
(V:Sg,3,Aor). წყლის დაწყვეტა.

წყალის პირზე განახე (V:Phras) cǧalis
pirze gnaxe წყეულა. *დაწყეულა დედაძ:
წყალის პირზე განახე, იმიტომ რომა ალო-
ნეფს; დედა დაწყეულის: წყალის პირზე
განახე, გასარეცხადა, რო კდარ იყოს და
რეცხელს.*

წყალის რუვზე გატანა (Msd) cǧalis ruvze
gaǧana წყლის მიგდება.

წყალის შაკრა (Msd) cǧalis šaǧkra იხ. წყა-
ლის მაკეტვა. წყლის შეკერა, მოკეტვა. *მე
ჰო ვრწყავ ხუთი კილომეტრს იქით, შენ
მოხველ ა ემ წყალს მაპიწყვიტავ, ჩემ*

*წყალს შენ შაკრავ, რო წყალი მოპიწყვი-
ტესო, მაპიკეტავ, წყალი მაპიკეტავ.*

წყალის წაღება (Msd) cǧalis ǧaǧeba იხ.
წყალის გაბრუნება. წყლის გადაშვება. *წყა-
ლი წაიღო სხოვან, სხო მიწაში, გააბრუნა
წყალი, სხო მიწასაყე.*

წყალმა გამაიტანა (Msd) cǧalma
gamaiǧana წყალმა გამოიტანა, გამოიყა.

წყალმა ღენია წაიღოს, ამ ადამიანს სძინა-
ვო (V:Phras) cǧalma dunia ǧaiǧos am
adamians šǧinavo არხენ ადამიანზე იტ-
ყვიან.

წყალს სცრის (V) cǧals scris წყალს
იცრის cǧalsa ycris(V). წყალს ატარებს,
წყალს აპარებს. *ელი წყალს იცრის.*

წყალსადენი (N:Top) cǧalsadeni გორა
მარტყოფში (ფერეიდუნშაჰრში).

წყალწენა (N) cǧalǧena ერთგვარი წენი-
ანი კერძი. *უბრალო წენია – ხახს მოაშუშა-
ვენ, კერცხს გათქეფენ და წყალს უზამენ,
წამააღულებენ, წყალწენას ცოტა ქვილს
მოიმატებენ და იქნება ნახარში.*

წყილი (N:Insect) cǧili რწყილი. წყილი
ხო იცი, როგორია? წყილსავითა იყავეც, ხო,
ისები სხილია, ქანას დაუძახით.

წყილი (A) cǧili წყილათ cǧilad (Adv)
წყვილი. *ერთი ნამაჲ პერანგს დოჯებენ
თავის მაჯმაზე, ერთ წყილ წინდას და იღ
იმ ღამეთვე გამააცილებენ და დაბრუნდებ
და მუა სახლჩი; ორთავი რუვი მილიოჯა,
ერთი ბატა, ქოვით იყო თავეცე, ერთი მაღა-
ლი იყო, ეს რუვი ექ იყო, ერთ რუვი თაი
თავზე იყო, წყილათ გალიოჯა.*

წყილ-წყილი (A) cǧil- cǧili იხ. წყილი.
წყვილ-წყვილი. ანსიც ხო წყილ-წყილუ-
ბიც არიან, აირჩევენ ერთმანერთს; ესეც

რო წყილ-წყილია და ანქით მოვლენ და გადახტებიან.

წყლის ძაღლი (N:Animal) ცღlis ვაგლი იგივეა რაც კერნა. კვერნა. აი ჩვენა თორელში ექდახით წყლის ძაღლი და სოფელი ბოინში ამბობენ კერნა/თორელი/.

წყრან-წყრანად (Adv) ცღran-ცღranad წყრან-წყრან ცღran-ცღran. წყნარ-წყნარად, ნელ-ნელა.

ჭ

ჭაერობი (N) ცავრობი ჭაობი. ჭაერობის მიწა სხორი, შავია; ჭაერობის მიწა მოიტანინან და ვახშის.

ჭაკოლანი (N:Pr) ცაკოლანი შტო-გვარი თორელში. ერთი ჭაკოლანი და წიეწიეანი, ხისხისანი, ქოქოლნი, მამულანი, დოდონი და ესეები სუ ყუფულა/თორელი/.

ჭალა (N) ცალა ჭალები ცალეხი (N:Pl,Nom). ურმის ნაწილი. არაბის ჭალები გოქ/თორელი/.

ჭანჭახებს (V) ცანჭახებს კანკალებს. ბიჭი დასველებულიყო თოვლი ჭანჭახებდა.

ჭანჭიკი (N:Top) ცანჭიკი ადგილი ჩულრუთის მახლობლად. ჩულრუთის ქოვით დარბანდი არი. თანი ვიყავით, მენადირეს უთხარი, ექაურობას რა იქიან-მეთქი და თქო: ჭანჭიკო. ის იცი რას ნიშნავს-მეთქი და – არაო.

ჭანჭიკი (N) ცანჭიკი ჭინჭაკი ცინჭაკი. ჭინჭაკები ცინჭაკები (N:Pl,Nom). ჭანჭიკი. გუთანის, ელ ეს ჭანჭიკია, სამკუთხე'რი, ოთხკუთხე არა, ეგრე ჩოორჭობენ კუთხეჩი, ცხვარიხეებ ფევი შავს ეგავ/თორელი/!

ჭაპანი (N) ცაპანი ჭაპნები ცაპნები (N). იგივეა რაც ჭაპჭაპი, თორნა. იხ. დაწანა. ნაწნავი. თავი მტკივის, მე ერთ რამე მამაკარ, ე მაგ შენ ჭაპანი მე შამამაკარ.

ჭაპჭაპი (N) ცაპჭაპი იგივეა რაც ჭაპანი. ნაწნავი. გენაცვლე ჭაპჭაპეძიო, ჭაპჭაპედი სადამდე ჩამაიდოსო.

ჭას ლელე (N:Top) ცას გელე მამულის სახე-

ლი მარტყოფში (ფერეიდნშაპრში).

ჭას წერი (N:Top) čas cəri გორა მარტყოფში (ფერეიდნშაპრში).

ჭერემი (N) čeremi იგივეა რაც წირანი. ჭერამი. ბღუბრიაც ხილი, კაკალი ჭერემი არი, ალიბობზარა არი, ტყემალი არი და ყურზენი, რაქთენ რაყამია.

ჭიანაჭამი (A) čianačami ჭიანაჭამი. ესაც მატლიანი, ჭიანაჭამი, ჭიანაჭამსა იგავ!

ჭიაყელა (N:Insect) čiaqela ჭიაყელა. ჩიტს ჭიაყელა ბირჩი ჰქონდა, მიჰქონდა მარტყეებსათი; მისაც რო უნდა იმაზე რო არი, მეტად გამაჩინოს, ჭიაყელასავით თავისთავს გოჭირავს თა გაწყედს.

ჭიღვა (Msd) čidva იხ. მოჭიდვარი. ჭიღაობა. დაიკიეღვს, ყველა დააქურჩეს და დაეიწყევით ჭიღვა.

ჭიკი (N) čiki ჭიკი.

ჭიკი (N) čiki იხ. დოქი. კოჭის ერთი მხარე. ცხორს რო კლვენ, კირისტავებში აქს კოჭი, ბატარა ძოლი, ერთ ჯარაზე იტყიან დოქიო, ერთ ჯარაზე იტყიან ჭიკი, ერთ ჯარაზე იტყიან ჯარი და ასპი. რომელ ერთი იც რო დაღურსნილია, ისი დოქია და ის ერ ჯარა ჩუღურია – ჭიკია.

ჭინჭველა (N) čiančela იხ. ძაღლი. ჭიანჭველა. ჭინჭველა ჭინჭვებით მიდის.

ჭინჭი (N) činči ფეხის წვერი. ფეხის წვერები: ზოგ ადამიანი შუშპროფს, ჭინჭებზე დადის.

ჭინჭყალობს (V) činčqalobs ჭიჭყინებს. ბევრს უშობობს, მაგრამ არაფერი არ გამაძღოს გაკეთოს.

ჭიოტა (N:Plant) čioṭa იგივეა რაც ჭიოტი

/თორელი/.

ჭიოტი (N:Plant) čioṭi იგივეა რაც ჭიოტა. ბაღახია, კილაპილზე ოდნავ ბატარა და გურგუალი, ოსში გარეული.

ჭიოტი (N:Insect) čioṭi პატარა მწერი, მატლია. ოსას აფუჭებს.

ჭირი თაჩი, ხილი შენ კალთაჩი (Interj) čiritači, xili šen ḳaltači ამბის, ზღაბრის დასასრული ფრაზა. ჭირი თაჩი, ხილი შენ კალთაჩი.

ჭირიკ-ჭირიკობა (N:Play) čirik-čirikoba ერგვარი თამაში.

ჭირული (N) čirguli ნისლი. ღურბელი რო მიწასთან ახლო არი, თამაშობს, ბღუნა, იმას ეიტყით – ჭირული.

ჭირული (N) čirguli იხ. ჭირულის მოგდება. ჭირხლი. გომებზე ჭირული მოოკიდნია; ჭირული მოოკიდნია გომებს.

ჭირულის მოგდება (Msd) čirgulis mogdeba იგივეა რაც ჭირულის მოკიდება. იხ. ჭირული. ჭირხლის მოგდება. ჭირული მოოგდია ზედა.

ჭირულის მოკიდება (Msd) čirgulis moḳidcba იგივეა რაც ჭირულის მოგდება. ჭირხლის მოკიდება. ჭირული მოოკიდია.

ჭის თოლი (N) čis toli ჭის თვალი. ჭის თოლი არსად არ გინახავ გზებზე? უნდა გაჩენო, როგო ამადაქთყე.

ჭიტი (N) čiti ჭიტი. თითისტარზე ან ჯარატარზე ნახვევი ნართი. ჭიტს ეძახიან ტარსაყე რო წაჰყრიან; ემასლა თაის ჭიტს გაშიღეფს და ჭიტიღა, ტარი და ბაღე ემეს იქმოღეს, მერეღა ორი ემესლა ჭიტსლა გაშიღეღეს და ამაგ ჯარაზეღა ემეს იქმოღეს, დაძახეღეს/თორელი/.

ჭიტიანი (N:Pr) *ჭიტიანი* შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშაქრში).

ჭიჭა (N) *ჭიჭა* მოკლევურიანი ცხვარი. *ცხარს თუ ბაიტა ყურები ჰქონდეს, ჭიჭას ეებახით.*

ჭიჭინი (Msd:Voice) *ჭიჭინი* ჭიჭინობს *ჭიჭინობს* (V). ჭრიალი. *სანდალის ჭიჭინი გაიდის /სკამი რომ გაფუჭდება, დაჯდომის დროს ხმაურია/.*

ჭიჭყინი (Msd) *ჭიჭყინი* ჭიჭყინობს *ჭიჭყინობს* (V:3,Prs). იხ. აჩიხინებს. შეხარბება. *მიჭიჭყინებს, მახარბებს, რო შენ გაქს და მე არ მაქს.*

ჭიხჭიხი (Msd:Voice) *ჭიხჭიხი* იხვის ხშიანობა.

ჭკემა (Msd) *ჭკემა* ჭკემს *ჭკემს* (V:Sg,3,Prs). ჩქმება. *ღეღამ გამოჯგერდა და ყორს უჭკიმა; ერთმანეთს თმებს დოწიწინიღეს, თავ-პირს უჭკემევედეს და დოჯღურჯებდეს.*

ჭკო (N) *ჭკო* იხ. ჭკოს კბილი. ჭკუა. ჭკო ხო ცხირი არ არი, რო სუს იქონდეს.

ჭკოს კბილი (N) *ჭკოს კბილი* იხ. ჭკო. სიბრძნის კბილი.

ჭლე (A) *ჭლე მჭლე მძლე*. ჭლეკუნა *ჭლეკუნა* (A). იხ. ჭლეჭლე, ჭლე მიწა. გამხდარი, მჭლე. *ჭლე ქეთაფსავით არი, ქეთაფსავით მუცელი გაკრული აქ; ჭლე ვორცი, ჭლე ადამიანი; ეს ფური მჭლე რი.*

ჭლეს ტყავი (N) *ჭლეს ტყავი* იხ. ჭლეჭლე. ძალიან, ზედმეტად გამხდარ ადამიანზე იტყვიან. *ჩონთან არიან, ჭლეს ტყავს დაუძახით; ერთ კაცი იყო, ჭლეს ტყავი იყო.*

ჭლეჭლე (A) *ჭლეჭლე* იხ. ჭლე, ჭლეს ტყავი, ღამჭლევილი. გამხდარი.

ჭორალი (N) *ჭორპი* იხ. წუწი. წირალი. *თოღთავან წყალი რო ერთ ცოტა გომოვია, ჭორალთა.*

ჭორტლი (N) *ჭორქი* ჭორტლიანი *ჭორქიანი* (A:Nom). იგივეა რაც ჭორფლი. ჭორფლი. *ზოგი ადამიანი ჭორტლიანია თავის თავ-პირზე და ხელეებზე /თორელი/.*

ჭორტლი (N) *ჭორქი* ჭვარტლი. *თონე რო ენთების, ბოლი ავა ჭვარქი, ჭვერი მაიკიდევს ბოლსა, გაშედეების, დოოშეფს ფესეფსა, ჩემევეილების, იმის უკან ჩამასწყელების – ეს არი ჭორტლი; თავსახლის გომზე ყმაწილეები ხტუნვენ და ჭორტლი ჩამოდის; ზოგიც ძველი სახლი – შავ ჭორტლი ჩამოდის ჭვარსაყენ.*

ჭორფლი (N) *ჭორპი* ჭორალი *ჭორპი*. ჭორფლიანი *ჭორქიანი* (A:Nom). იგივეა რაც ჭორტლი. ჭორფლი. ჭორფლი ის არი, რო აი კაცს თუ სახეზე აქ, და ჭორტლი – ჭვერჩივა!; ჭორფლი ზოგს ხო უნებურათ აქ ჭორალთან თავ-პირი /მარტყოფი (ფერეიდუნშაქრი)/.

ჭოჭყი (N) *ჭოჭყი* ჭოჭყიანი *ჭოჭყიანი* (A). იხ. ჭოჭყის აკრეფა. წერილი ქვა; არი ხურდა ქუა; ქიშას რო გააცხავეფთ, არა? რაც დაეარდა სხილი და არ გაიდა ცხრილში გარეთ, ის არი ჭოჭყი /მარტყოფი (ფერეიდუნშაქრი)/.

ჭოჭყის აკრეფა (Msd) *ჭოჭყის აკრეფა* იხ. ჭოჭყი. ყანის გაწმენდა ქეებისგან. ჭოჭყი აკრიფე, ჭოჭყი მიწისგან აკრიფე.

ჭრეილი (A) *ჭრეილი* ჭრელი. *ერთი ბერნანა იყო, ჭრეილი ფური ყვანდა, ქობში მოწეულა და მაიტანა სახლში დაღვა და გაიდა გარეთ. ნახამ, დაბრუნდა შინ, მიხედა, ციციას ზე მელორა /თორელი/.*

ჭრეტა (Msd) *ჭრეტა* უჭრეტს *აჭრეტს*

(V:Sg,3,Prs), უჭრიტოს uçriṭos (V:Sg,3,Conj II). ყურება, ხელვა. როგორ ტკიბლენა აქს, ადამიან უნდა უჭრიტოს, რო ამბობს; რადიოს უყურებს, ტელევიზორს უჭრეტს; ბუნდათ უჭრეტავს, სწორად ვერ უჭრეტავს /თორელი/.

ჭროლა (A) çroḡa ჭროლანა çroḡana (A). ჭროლა. ჭროლანა ხბო, ჭროლანა, რაც შავ-თეთრია.

ჭროლანა (A) çroḡana ჭროლალა çroḡala. შავ-თეთრი. შავი და თეთრი არი ჭროლანა, ჭროლანა თმაები აქო. ჭაღარა არა, ჭროლანა ქათამი – თეთრ-შავად შეფერილი; ჭროლანა ხბო, ჭროლანა, რაც შავ თეთრია.

ჭუნჭრუკელი (N:Insect) çunçrukeli ჭრიჭინა. ჭუნჭრუკელი ბალახს შაშჭამსყე, გარდახტების, მიწაზეა, კალია – ფრინავეს.

ჭურჭელანი (N:Pr) çurçelani შტო-გვარი თორელში. ჭურჭელანი მინ არიანო, რო წავიდეთ ემათ სახლში /თორელი/.

ჭურჭელი (N) çurçeli იხ. კოკა. წყლის პატარა ჭურჭელი. ტალახით კეთდების, ჯერ კოკა არი, მერე ჭურჭელი, წყალს ჩაასხმენ.

ჭუჭულა (N:Bird) çuçula იხვის, ქათმის შვილი. იხვის ჭუჭულა, ქათამის ჭუჭულა.

ჭუჭულა (N) çuçula პატარა კაცზე იტყვიან. ბავთა ადამიანსაც ეტყვიან ჭუჭულა /დაშქესანა/.

ჭუჭყუნა (N) çuçquna ჭუჭყუნი çuçquni. იგივეა რაც ფოლაქი. ღილი. ქოთის ჭუჭყუნა; ჭუჭყუნი იცი რა არი? აი, რო დააკერავ და ეგენი, ღილი /დაშქესანა/, /ახნა/.

ჭუჭყუნანი (N:Pr) çuçqunani შტო-გვარი ფერეიდნში. ბეური დაიკერიანყე. აკოხტა-კებლეს, ემაზე ლეერქვა ჭუჭყუნანი.

ჭყავჭყაობა (N:Play) çqavçqaooba ერთგვარი თამაში. ჭყავჭყაობა – სამი კაცი დადგების, ზურგზე შასხტებიან ერთმანერთს.

ჭყარტალა (N:Plant) çqartala ჭყარტალა – ნუშსავით არი, კედლებზედა დაწყვიან, რო მეღა არ ამოვიდეს, მგელი; ჭყარტალა ისეთი წარება, რო თხაც არ ძოვს მას.

ჭყინიალა (A) çqiniala იხ. აჭყინიალუბა. მბრწყინავი, კამკაშა. აჭყინიალუბს მოსკლავი; ღილის მოსკლავი რო ამოღისო, ატყოფს, ის ჭყინიალა არიო.

ჭყირტიალი (Msd) çqirtjali კამკაში. თოლი აჭყირტიალუბს.

ჭყიტა (A) çqita აჭყიტებსო აçqitçbso (V:Sg,3,Prs,0). ჭყეტელა, მყეირალა ფერი. ის ფერი რო მიიხედავ და თოლი მიაქ, იმას იტყვიანყე: ეგეთი ჭყიტა არიო.

ჭყლაპი (N) çqlapi მიწაზე დამდგარი წყალი. ჭყლაპის ვეძახით ჩენ, ჭყლაპი-ჭყლუპი, ჭყლაპიარ – ის ტალახი და წყალი არეულია ერთმანერთნივ და ეკრვის ფეხსაცმელზედა.

ჭყლუტა (Msd) çqleṭa ჭყლუტა, ზელა, სრესა.

ჭყოპა (N) çqopa თოვლ-ჭყაპი. ჭყოპა – კამ წიმა არი და კამ თოვლი.

ჭყურჭყური (Msd:Voice) çqurçquri მიჭყურჭყურეფს miçqurçqurçps (V:Sg,3Prs). ბუყბუყი, ჭყაპუნი. მუცელი მიჭყურჭყურეფს – როგორც რო წყრან-წყრან.

ბ

ხაბარი (N) xabari არაბული خاخبار. აბ-
ბავი. *ემ სიბაქის ხაბარი რა იმიშინ რა არი?*

ხავარი (N) xavari სპარსული خاوار. ალმოსავლეთი. *სად გაიქაქ? – ხავართ. მიაქ ისპანსაღა.*

ხავიწი (N) xaviçi ხავიწი. ერთგვარი საჭ-
მელი. *ბაღიონი დოორივიტყე ხავიწი და-
დახოდის; პაღუა და ერ ჯურა ხავიწს და-
დახოდეს ისი და ქალაჯუში და; ხავიწი
საჭმელია, ფქილით, ერბოთ, ნაბათით
აკეთებენ.*

ხათ-ხათ (Interj:Voice) xat-xat კატის
მოხმობის ხმა. *ციცას დოდახებთ.*

ხათი (N) xati არაბული خات. იხ. ხათის
კერა. ხაზი.

ხათის კერა (Msd) xatis kvra არაბული خات.
იგივეა რაც გახათვა. იხ. ხათი. გადახაზ-
ვა.

ხაიში (Msd) xaiši სპარსული خواهش
xāheš. თხოვნა. *შენაო ერთი-ორი ნახში
გავიმთელეზბია, იგეთი წამალი – ხაიში
გოქო, მოხიდეთო, ჩონ ნახშიშებიც გაამთე-
ლოო.*

ხაღა (N) xala არაბული خالخالc. ღელს
და, ღეიდა. /ახაქ/.

ხაღასურდა (N:Insect) xalaxurda იგივეა
რაც ხარხაქი. ერთგვარი მწერი. *ხაღასურ-
და, სადაც ნამიან ადვილია, იქ არი ბატა-
რა ცხოველები, პტყეილია, თეთრი, გულსა
პრეეს.*

ხაღდახაღა (A) xaldaxala სპარსული خال
خالیxālkhāli. ხაღებანი.

ხაღვათი (A) xalvati გუგუხაღვათღე-
ბის guguxalvatdebis (V). არაბული خالغ
xalvat. ღალი. *გული ხაღვათია; გული გუ-
გუხაღვათღების.*

ხალი (N) xali მხალი.

ხალიბავანი (N:Pr) xalibavani შტო-გვარი
თორღში.

ხალილის წერი (N:Top) xalilis çeri გორა
მარტყოფში (ფერიდუნშაპრში).

ხალი (N) xalgi არაბული خالغ. ხაღიხი.
*უთხრა, რო მე გამიგიაო ხაღღებსაყე რო
უთქომე: ეს ჭაო შუა ღუნია არიო; რაძ-
ღა რო ხაღღ იყო, დახეტა და მოიდა იძის
სამძიძარზე.*

ხალხამი (N) xalxami კაკლის საბერტყი
ჯოხი. *დიდ ჯოხია, კაკალს დაბერტყენ.*

ხამად ჩასთვა (Msd) xamad çastva სპარ-
სული خام. ძაფის ღუნედ ღართვა – ოღ-
ნაე დავრეხილი.

ხამს (V) xams ჰუამს hQams. იხ. გამოხა-
მება. შესაფერია. *ზოგიერთი ხამს; ეს პე-
რანგი შარელისათვის ხამს; არა ჰამს, რო
ეს თქოს.*

ხანდა (N) xanda სპარსული خندانxandaq.
თხრილი.

ხანევად (N) xancvada ხანევადე
xancvadc. სპარსული خانوادهxānevāde.
ოჯახი. *შენ ხანევადისი და ფევის გაფი
უამბე.*

ხანეიე ენსაფი (N) xancye ensāfi სპარსუ-
ლი خاندانانسافxāncyē ensāf. სასამართლო,
მართლმსაჯულების სასლი.

ხანი (N) xani თურქული خان xān. მეფე,
მთავარი. *სამატიო წოდება ირანში. თელავ-*

ჩი უწინ ქონიარე ხალღი ჰყოლია, ეხ-
ლა კი თურქის ხანი დასჯდომიდაე თავ-
ზე; აძუსელნი ქეიხანანი არიან, ხანებიც
არიან: რაქთენი ხანი ჰყავეე. ერთიც ქურ-
თული ხანი ჩამაიჯდომიდაე იქ.

ხანჯანანი (N:Pr) xanžanani შტო-გვარი
თორელში.

ხაპი (N) xapi იხ. თეთრი მიწა, კირი, თეთ-
რი მიწა. ხაპი ის მიწაა როა, ჩაყრიან წყალში
და ასხამლიანეე კელელზე, ხაპი იყო; ხაპი
ცოცხით და ცოცხით მიანიწნიან.

ხარაბა (N:Top) xaraba იგივეა რაც დან-
გრეულები. აფილოს სახელი ფერეიდუნშაპ-
რში (მარტყოფში).

ხარაბა (N) xaraba არაბული خرابه xarābe.
იხ. ხარაბობა. ნანგრევი.

ხარაბობა (Msd) xaraboba არაბული خراب
xarāb. იხ. ხარაბა. დაბინძურება, გაფუჭება.
თუ ერთ ეატზე ხარაბობადა ქნიანყელა,
ზეზეერ მაივლის.

ხარაქი (N) xaraki სპარსული خراخاراك.
ერთი ვირის საპალნე. ეხლა კი მიველ იქ,
ისები რო შავკართი, თხუთმეტ ხარაქი
შაიქნა; თხუთმეტ ხარაქი, იანი ის საპანე-
ბი, რო შავკართიყე, რო ვირს დაეკიდითყე –
თხუთმეტი.

ხარდაჯელი xardaželi მეორედ მოსვლა.

ხარვეზი (N) xarvezi ხარვეზი. ხენისას
კეალსა და კეალს შორის დარჩენილი აფილი.

ხარიფსელა (N) xarispela იგივეა რაც
აღმანი. ქსოვის სახე, წაღმა-უკუღმა.

ხარიჯის შაქნა (Msd) xarižis šakna არაბუ-
ლი خراخاراج. გაგდება. ეეზირობისაყე ხა-
რიჯილა შაქნა/ეეზირობიდან კი გაავლო/.

ხარმულობა (Msd) xarmuloba ხარმულო-
ბა, ხანულობა. რძის გროვება ჯერით – ექვისი-
შვილი კაცია გაერთიანებული. ფური მოკდა,
ხარმულობაც გადაიწყდადა.

ხარშუა (N) xaršua მხარშუა კისრის ძვალი.

ხარხაქი (N:Insect) xarxaki სპარსული
خارخارخارxarxāki. იგივეა რაც ხალახურდა.
ერთგვარი მწერი/ღაშქესანა/.

ხარჯი (N) xarži არაბული خراج xarj. იხ.
შირბაჰას გამორთმევა. რასაც ქალოს დანიშ-
ენის დროს ბიჭი გასცემს – ცხვარი, ფული.

ხასტეგარობა (Msd) xastegaroba ხასტე-
გარობა xastegaroba. სპარსული خاستگاه
xāstegāri. იხ. ხასტეგარი. მაჭანკლობა.

ხასისი (A) xasisi არაბული خاسيس xasis.
იგივეა რაც მოჭირებული. ტუნწი. წუნწი
ხასისია, სხოს არ გამაფდების; მე უთხარ,
ლიახ შენ ყორზე ხასისი ხარ და გიყორს,
რო შენთან იყოს.

ხასტეგარი (N) xastegari ხასტეგარი
xastegari. სპარსული خاستگاه xāst[c]
gār. იხ. ხასტეგარობა. მაჭანკალი.

ხატი (N) xaṭi სპარსული خاٹ xatt. ხაზი,
გზა. არ მოხოლ, წაიღეთ, ხატზე ვიმუ-
შაოთ?

ხატიკანი (N:Pr) xaṭikani შტო-გვარი მარ-
ტყოფში (ფერეიდუნშაპრში)/.

ხატრუკი (N) xaṭruki ხატრუკი xatruki.
კაკალი /ზოინი/, /ახა/.

ხაქეშირი (N:Plant) xakeširi სპარსული
خاکشاکxakešir. ერთგვარი ბალახი.

ხაქიანდაზი (N) xakyandazi სპარსული خاكانداز
xākandāz. აქიანდაზი.

ხახი (N:Plant) xaxi ხახს xaxs (N:Sg,Dat),

სახთან xaxtan (N:Sg,Dat,Tan). იგივეა რაც ფიაზი. სახვი. *სახი და გოუჯაჯ უნდა, სახი და გოუჯა; მუალ ერბოს დაუდაღავ, სახი და კიტნა დაუდაღავ და დაეასხამ ამ ყურუთზევა.*

სახუნა (N:Plant) xaxuna ველური სახვი. *სახუნა თუ ყანაჩი შიქნების, გამწონღების; სახუნა ეს მეტობა ხორბალჩი გამწუნღების და ხეჩივა.*

სახუნება (Msd) xaxuncba სახუნი. *კედელს ნუ ეხახუნები!*

ხადათი (N) xayati არაბული *خايات*xayāt. თერძი. *ხადათი — ანს, რო ტანი სამოსსა კერავს.*

ხევობა (N:Top) xevoba უბნის სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). *ეხლა მოდი თენახით, სოფელი როგო იყოფის: ყალა, ღიდრუეი და ხევობა.*

ხეზიანი (N:Pr) xeziani შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ხეთმათესარვაზობა (N) xetmatesarvazoba სპარსული *خاتمات ساربازي* xedmat-e sarbāzi. იხ. ხეთმათი, სარვაზობა, სარბაზი. *სამხედრო სამსახური. ესებიც ერ დასტანია, რო მოდიან ამ ავადალნულეფჩი, ხეთმათს იქმენ და თავინთ ხეთმათესარვაზობა ეგრე ღეეცყობის.*

ხეთმათი (N) xetmati არაბული *خاتمات* xedmat. იხ. ხეთმათესარვაზობა. *სამსახური.*

ხელა (N) xela არაბული *خا* xalā. იგივეა რაც დაბელვისი. ტუალუტი. *ქენ ისინი ხართ, რო ხელაჩი ერღვან შახლოთეე, ერღვან შახლოთეე და ერთად შახლოთეე; ხელა ეს არი, რო — დაბელვისი. დავძახით ჩონა — დაბელვისი.*

ხერიდაფორუში (Msd) xeridaForuši სპარსული *خريدو فرش* xarid-o-foruš. ყიდვა-გაყიდვა. *ჩემ ძმები ჩადიდეს ისპასანი-ვა, ზოგი ქერიდაფორუშზე, აი სპარსულიც გურეეია. ზოგი ხერიდაფორუშზე, სყიდვა რამესათანა.*

ხერსი (N:Animal) xersi სპარსული *خرس* xers. დათვი. *ეს ხერსი მიჰფრინღების ამ ორ კელს მოოჭამავს და მთავლინჩავს ეგრე.*

ხერხი (N) xerxi იგივეა რაც ფხაჭვი-ფხუჭვა. *სამუშაო იარაღი. ეს ქული გოოსო-გომოოსო ამ ხესა. როგორც ხერხი, იგონებია ხერხი რო მოჭრას; თქო: გატყუილებს, ეს კული, ეს ხო ხერხი არ არიო; იმ ვეშლებ ღოოჭერთეე და გააკეთეთუთეე ხერხითა, დავხერხავთ; კარი რო გუნდა შაკერათ, ხერხი უნდა, შალაფი უნდა, რენდა უნდა, კელაჩი უნდა, ღერელი უნდა.*

ხეს რო ბევერი აქ, თავს დახზის (V:Phras) *xes ro bevri ak tavs dayxris* გონიერი ადამიანი თავმდაბალია.

ხეხილი (N) xexili ხილი. *ხეხილს დაწყობს; ისენი ფოსტით, აი, ხეხილი, რაც რო არი — ფოსტით გამაძე ზავნიანეე ექა.*

ხეჯალათობის გაზიდვა (Msd) *xezalatobis gazidva* ხეჯალათობის ზიდვა *xezalatobis zidva* (Msd). არაბული *خجالات*xcjālat. სირცხვილი. *გული ამამიჯღა და ცრემლუმი გადამივიდა და ამ ღელაკაცმა უთხრა, რო ალი ესე ხეჯალათობა გააზიდა შენთან-ღაო; ე მამა ხეჯალათობას ეზიდებოდა, თავს იხზიდა, რო გაავღო, თქო, რო აიბი არ აქო.*

ხეირ (Part) xeyr სპარსული. არა. *სოფელი-ჩილა რო მაყრის კაცები დავარდისეე, ღირ-ქებით მაიყვანიან ახანძალი, ხეირ, არა! ფიადა თოულჩი, ფიადა, რაის ცხენითა, ცხენი საღა იყო ზამთრისა!; იმ ღოას დაძთლის და შომოობერავს და შოოლო-*

ცაეს, ნამა შაიქნების, ხეირ არა, მე არ ვი-
ცი [შელოცვა].

ხიაბანდი (N) xiabandi სპარსული ხიხი
xiyābān. ხეივანი.

ხიაბანი (N) xiabani სპარსული ხიხი
xiyābān. ქუჩა, გამზირი.

ხიაბანქეშობა (Msd) xiabankēšoba სპარ-
სული خيا بانكشي xiābānkeši. ქუჩის გაყვანა.

ხიალ (N) xial არაბული خيا xiyāl. იხ.
ხიალი იყნეს. ზრახვა.

ხიალი იყნეს (V) xialči iqnes იხ. ხიალ.
გულში ჰქონდათ, უნდოდათ, ეგონათ.

ხიანათკარი (Ptcp) xianatkari სპარსული
كار خيانتي xiyānatkār. მოღალატე, გამცემი.

ხიარათი (N) xiarati ხიარაქი xiaraki.
სპარსული خيا خياك xiyāk. ჯირკვალის მსგავსი
შესიება, რომელიც მოზარდს უჩნდება შიშის
შედეგად.

ხიარი (N:Discase) xiari იხ. წითელ ქა-
რი. თურმე ხიარი, წითელ ქარი მაიტანა;
ბელახარი, დაწითლდა და ნამაი ემელა შე-
მექნაყე. თურმე ხიარი, წითელ ქარი მაი-
ტანა.

ხიარჩამბარი (N:Plant) xiarčambari სპარ-
სული خيارچامبار xiyārčambar. ერთგვარი
წერილი და დაგრეხილი კიტრი. ბოსტანი არ
ძამივნავ, ტყუილს ვერ ვიტყვი. კიტრი
გოქ, ზამთრეული, მაღალა, გოგრა, ხიარ-
ჩამბარი.

ხიდი (N) xidi ხიდი.

ხილი (N) xili ლხინი. ჭირი იქა და ხილი
აქა.

ხილი (N) xili ხილი. სუყელამ იცის, რო
მოსწევ ხილი ხესაყე არ ჩამუარდება.

ხინჭა (N) xinča ხინჭი xinči. სილა, წმინდა
ქვა, რასაც საცერი გაიტანს. არი წმინდა ქუა,
რადღა ცხრილსაყე რო არ გაეა, თუ კიდე
იმაზე მეტი ემე ცხაეი მაიტანოს, ცხრილ-
საყე გაიდეს, ის ხინჭა არი, რაც დაეარდა
სხილი, ეგ სიდე – კოჭყია; ხინჭი არ მეექ-
რეის, მიწაზე რო გამალო.

ხირხატები (N:Top) xirxaṭebi ხირხატეები
xirxaṭcebi. ხირხატი xirxaṭi (N:Sg,Nom).
იხ. ხირხატი მიწა. ადგილის სახელი ფერეი-
დუნშაპარში, თორელში. ხირხატი არი იქით,
ანქ გძელ მიწები როა, გძელ მიწები. და
გძელ მიწებია და მერე ხირხატები.

ხირხატი მიწა (N) xirxaṭi miča იხ. ხირხა-
ტები. მწირი მიწა, ქვიანი ადგილი.

ხირხაშალი (N:Plant) xirxašali იგივეა რაც
ძირი. ერთგვარი ბალახი. ეს ძირი როგორია –
ეხლა სწყეტაე, დაეყარო მზეჩი, დაითუთ-
ქოს, ჩაეა წყალჩი და გამწონდება.

ხისხისანი (N:Pr) xixxisani შტო-გვარი თო-
რელში.

ხიში (N) xiši სპარსული خيش xiš. ნათესა-
ვი. მასალან, ემ ხიშებმა, რო ძმეები იყნეს,
თითომ ერთ ბატკანი წინ დოოკელს.

ხიშოყომი (N) xišoqomi სპარსული
خيش و قومي xiš-o-qo(w)mi. ნათესაობა.

ხიშტი (N) xišṭi ხეშდი xešdi. სპარსული
خش xešt. ალიზი. ერთ ხეშდი თელა დაად-
ეა და ერთი ნოდრა; და აგური რო იმაში არ
იყო, მარტო იყო ხიშტი.

ხიხინი (Msd: Voice) xixini ხიხინებს
xixinebs (V:Sg,3,Prs). იგივეა რაც ჯივინი.
ხეიხინი. ცხენის ხშიანობა.

ხლიკი (N:Reptil) xliki ხელიკი. კაჭკაჭი
ხარ, თუ ფორც ხილო ხლიკი ხარ!

ხლიკის დაგება (Msd) xlikis dageba ჭი-
ლაობის დროს გამოყენებული ილუთი. ხლიკს
დოუგებამთ.

ხლურჩხლურჩი (Msd:Voice) ხლურ-
ჩხლურჩობს xlurčxlurčobs (V:SG,3,Prs)
წყლის ხმა დუღილის დროს. ქეთრი წყალი
ხლურჩხლურჩობს.

ხმეკა (Msd) xmeḳa აიხმიკა aixmiḳa (V).
იხ. ახმუჭა. ამრეზა, ცხვირის ზევით აწევა.

ხმეკუა (A) xmeḳua ამპარტაენი. ხმეკუას
უნდა, რო სხეას ელიდიბოლეს, მას მოუს-
მინონ.

ხმიკვა (Msd) xmiḳva იხმიკების ixmiḳebis
(V:SG,3,Prs). პრანჭვა. იხმიკების, იპრან-
ჭების: თაითავს იჭერს /დაშქესანა/.

ხობ (Part) xob ხოფ xop. სპარსული ხობ
xub. ხო, კარგი. ხობ, მოიდეს სოფელიდა,
შემოუღვია, რო დაიჭიროს და ხაღლი დაწ-
ყიტოსყე და სოფელბადა დაცალა; და ხობ,
აღარ მიაკლავე, ველიდა შინახეს, იმაშინ
რო დავარდესლა, ცხრამეტი კაცითა.

ხოდა ნაქერდა xoda nakerda სპარსული
هادرنا xodā nakarde. ღმერთმა ნუ ქნას.
ემ ჩემ რედიყს არ გამოაღიძეფ, არამც ერ-
თხელ ხოდა ნაქერდა, ტყუილი იყოს.

ხოდა რა შოქერ xoda ra šokr სპარსული ხა
شکر را xodā rā šokr. მაღლობ უფალს, დი-
ღება უფალს. თქო, რო ხოდა რა შოქერ, ხო-
დაა ჩემ ყმაწილების რუზი.

ხოდადადი xodadadi სპარსული და და
xodādād. ღვთისგან ბოძებული, ღვთისგან
გამოგზავნილი. აღკამდოლეულა, ხოდადადი
ღმერთმა ეგღენი მოქცა.

ხოდააფეზი xodahaFezi სპარსული
خداخا xodāhāfez. ნახამდის.

ხოდაა xodaya სპარსული خدا xodāyā.
ღმერთო!

ხოდაფეზი xodaFezi ხოდაფეზი xodapezi,
ხუდაფეზი xudaFezi. სპარსული خدا حافظ
xodā hāfezi. დლოცვისა და მაღლობის გა-
მოსატყვა. თქენ შიღობა, ხუდა ქაფეზ!/
ღმერთმა დავიფაროს!; ხუდაფეზი ქნეს.
/მაღლობა გადაუხადეს. /; ხოდაფეზი ქნეს –
ორჯელ კელები დაიდევს გულის პირზედა.

ხოდათარაში (N) xodtaraši სპარსული
خودتاراش xodtaraš. პირსაპარსი. არი, სა-
პოენი არი, პოელა არი, ხოდათარაში არი,
ბელმაქი არი.

ხოვი (N) xovi ხვაი. ბზე და მარცვალი რო
გაილუწების, გერ არ არი განიავებული,
ამას შაქუნავენ და ეს არი ხოვი.

ხოლას xolasa არაბული خولا xolāsc.
მოკლედ.

ხოშინშაპრი (N:Top) xomcinšahri ქადა-
ქი ირანში ისაპანთან ახლოს.

ხოში (N) xoni სპარსული خوان xūn. ხის
ლანგარი. ხონი ფიტარის არი და გაკეთებუ-
ლია, კარგი რამერი ატკაქასათი.

ხოხჯარი (N) xonjari ხვანჯარი, შარელის
ბანდი.

ხორა (N:Disease) xora სპარსული خور
xore. იხ. ხორამ შაგჭამოს. კეთრი.

ხორამ შაგჭამოს (V:Phras) xoram
šagčamos სპარსული خورخور xore. იხ. ხორა.
წყველა.

ხორაკი (N) xoraki სპარსული خوراک
xorāk. ხორავი.

ხორბალი (N:Plant) xorbali ხორბალი. ჩონ-
ყე კალო გოქ და ხორბალი გოქ, ემ ხორ-

ბლუბს გაეაცხაებთ.

ხორეშტი (N) xorcš'i სპარსული خوروش خوروش. წენიანი კერძი.

ხორი (N) xori ერთგვარი ხურჯინი, ფქვილის ჩასაყრელი.

ხორშიდი (N) xoršidi სპარსული خورشيد خورشيد. მზე.

ხორხოშელა (N) xorxošela სეტყვა. ქუხილია და ხორხოშელა და მერე ციციისკიბე.

ხორხოშელა (N) xorxošela გაყინული, მაგარი თოვლი. მაგარ-მაგარი თოვლები.

ხოფ-ხოფი (Interj) xop-xopi საკმარისია. ჩაის ასხამს, ვებნები: ხოფ-ხოფ! – საკმარისია.

ხოშად არ მამდის (V:Phras) xošad ar mamdis სპარსული خوش خوش. იხ. ხოში. არ მოშწონს, არ მსიამოვნებს. ეგეთ შამოსულა მე ხოშად არ მამდის, მინდოდა სადილზე ყოფილიყავით, მოხილეთ.

ხოშგოფთოლოფთი (N) xošgoftolofti სპარსული خوش و گفت خوش خوشft-o-loft. კარგი მოსაუბრე.

ხოში (A) xoši ხოშად xošad (Adv). სპარსული خوش خوش. იხ. ხოშად არ მამდის. კარგი, სასიამოვნო. ხოში, ხუბი, ხალაშათი! /მისლუმება; ჩაყავ, ორი ამოიღე, ხოშად მოვივიდა შენა; აღჰამდორელა, ხოშად გაეატარე.

ხოშმაზა (A) xošmaza სპარსული خوش مزه خوش مزه. გემრიელი. ანს ჩონ აგდაქი ბეჭრები სყე ხოშმაზა არი; თოროშსა ეკრავთ და გადმოიღებთ და შაშტამენ, ერბო ხოქონი თითან აქ. იმას ჩაჭკრით, ხოშმაზა არი, ამიღებენ და დოოყრიან, ქულფათმა შაჭამოს; ყათული გაითქიფო, წყალი დას-

ხა, მარილი ჩაყარო, პიტნა ჩაყარო, ფინა პიტნა არია. და იმაში აუღული წამაასხა და ემ ქაბაბზე დაილიო, იგეთ ხოშმაზა არი.

ხოშობა (N) xošoba სპარსული خوش خوش. სიამოვნება.

ხოში თალაფა გაგიტანო (V:Phras) xošči talaFa gagijano სპარსული خوش خوش. სიკეთეში გვერდით დაგიღვე.

ხოჭაჭა (A) xočaça დახვეული, ხუჭუჭა. ხოჭაჭა თმა; ხოჭაჭა ცხორი.

ხოჭიჭი (N) xočiči ჩვილი ბავშვის საწოლი. ბავშვი ათი დღე ხოჭიჭია, შაკრული ძაძებიტა, მამრე აკეანია. აკეანს უსტა აკეთებულა, შიბაქიტა აქ, მამა!

ხოხანა (N) xoxana გატეხილი თიხის ჭურჭლის ნაწილი. ქოთანნი რო გატყვილოთების, ქეური რო გატყვილოთების, იმას იტყვიან ხოხანეებიო ან ნახევერებიო.

ხოხორი (N) xoxori ხორკლი, რომელიც სიცივის დროს უხნდება ადამიანს კანზე. ხოხორი – როდი საე ადამიანსა გაციეოს და ხელ-ფეხზე ბეწის ადგილებზე აჩნია ხოხორი, როგორც ხორხორშელა /თორელი/.

ხოჯიანი (N:Top) xožiani ადგილის სახელი თორელში.

ხრასტი (N) xrast'i ნახველი. წლინტის ძმა არი: წლინტი ცხირსაყე მოჯის, კაცი დაახელეფს და ხრასტი ომოოვა პირსაყე.

ხრაცი (N) xraqi არაბული خرق خارق. ოთხივე მხრიდან ჩაღრმავებული ადგილი.

ხრინვა (Msd:Voice) xrinva ხრინავს xrinavs (V:Sg,3,Prs). ხერინვა.

ხრიშთოვლი (N) xrištovli ნაყინისებური ტკბილეული. ხრიშთოვლი – გაყინული,

შირას მავასსამთყე და შაკვამთ.

ხრიში (A) xriši მსხვილი ქვიშა. ხრიში იმიხთინ ეძახიან, რო სხვილია.

ხუალზეგამ (Adv) xualzeggam ზეგ ღამე.

ხუალზეით (Adv) xualzeit ზეგ.

ხუალღამ (Adv) xualgām ხვალღამ.

ხუალღამი (N) xualgami იხ. ამღამი. ხვალღამი ღამე.

ხულა (N:Animal) xula არაბული ჯოჯო (w). ხულა. მოკლეყურიანი ან სრულიად უყური ცხვარი. თითო-ორიოჯას ემეს შახუნჭულია, ვიტყვით ესები ხულა არი. ყუ-რები შაქუნჭებულა – ხულა /თორელი/; ხულა – ყური არ აქ, ქე – ნიშნავს /თორელი/.

ხული (N) xuli გრილი ადგილი. სახლი უკან რო საწყობი ადგილია, წინ რომ მოცივარი არ იყო, ანქ ჩააწყობდენ; ხული რას ნიშნავს, სახრი პატარა სახლი.

ხუნგი (N:Top) xungi სოფელი ფერეიდანში.

ხურდ-ხურდა (A) xurd-xurda ხურდ-ხურდ xurd-xurd (Adv). სპარსული იაჯა იაჯა xorde-xorde. წერილ-წერილი. ესენი ხურდ-ხურდ დაიხწავლიანყე.

ხურდა (A) xurda სპარსული იაჯა xorde. პატარა-პატარა, წერილ-წერილი. ხურდა – მაიტ-მაიტები.

ხურდაფეხა (A) xurdapexa იხ. ხურდაფეხობა. წერილფეხა საქონელი.

ხურდაფეხობა (N) xurdapexoba ხურდაფეხა xurdapexa (A). იხ. სხილფეხობა, ხურდაფეხა. წერილფეხა საქონელი. ხურდაფეხა – ციკანი და ბატკანი და ქათამი და ეგეთ ხურდაფეხობა; რას აძობ? – ხურდაფეხობასო.

ხურეება (Msd) xurvcha ხურეება. დღეს ჩონ ბიჭს გაახურება, მარი ზი აქ.

ხურკელა (Msd) xurkvla მიხურკელა mixurkle (V:Sg,2Aor), ხურკლავს xurklavs (V:Sg,3,Prs). მიფარება. ემაწილი რო მიჰყავ გარეთ; დახურკელე არ შაქცივდეს.

ხუშა (N) xuša სპარსული აჯოჯა xušc. პოწკი, პუწკი. იმ ტყეალის კიდე პატარა ხუშა.

ხუტიანთ წყარო (N:Hydr) xuciant çqaro წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდანში).

ხუხულა (N) xuxula იხ. აკოჯალაება, კოკულა. ქვით ან მიწით ამოყვანილი სახელდახელი ნაგებობა. კოკულა გომზე იყვისყე, ხუხულაჯა ზენდეგ ზე, მიწაზე; ხუხულა – ქუათთა. მიწათ აკეთებდიან ბეშეები. ტალახითა.

ხუხუნი (Msd) xuxuni ეხუხუნების cxaxunebis (V:3,Prs). ხახუნი. ნუ ეხუხუნები ემ ყორს.

ჯ

ჯა (N) ჯა სპარსული جا jā. ადგილი.

ჯანი (N) ჯაანი სპარსული جان jān. სული, სიცოცხლე. *სუ შენავო და ჩემ ჯანი აზალი ქენო!*

ჯარი (N) ჯაარი თურქული جار jār. ყვირილი, ამბის გახმაურება.

ჯახალი (Adv) ჯაახალი სპარსული. სამწუნარო, სამწუნაროდ. სპარსული خا جا jāye xāli. ცარიელი. *ემამ დაკრის ავლაქი და ზეს პური და რამე და რუმე წაილით, წაილით ხუთი დღე, ეხლას სადას არი, ჯახალი /ის დრო აღარ დაბრუნდება/.*

ჯაბა (N) ჯაბა არაბული جعبه ja'be. ყუთი. ცოლმა წაიკითხა ქალაზი, ჯაბა რო გასხნა; ის ათას თუმანი ფული და ერთი ც ბრეწველი ჯაბანი და, ყაფლას რო მოდიოდა, მიამარაყე.

ჯადიდი (A) ჯადიდი არაბული جاديد jadid. იხ. ჯადიდი. ასალი.

ჯადიდი (N) ჯადიდი ჯადიდები ჯადიდები (N). იხ. ჯადიდი. გაქართველებული, გამამადიანებული ებრაელი ფერეიდანში. ჯადიდები *ფერეიდანში ამოიღნენ და ქრისტიანები მუსულმანები შეიქნეს, ისენიცა ელას ისპანში ცოცხლობდეს, ცხოვრობდეს და თავით საცხოვროსა დაქუდას დაძახზოდ.*

ჯადუგარი (N) ჯადუგარი სპარსული جادوگار jādugar. ჯადოქარი. *ემ ყორმა ნახა, რო მაიკლავენ, თქო, რო, დაღვა ტირილზე, მე ჯადუგარი მყო; ჯადუგარიო, სეიფოლა ჯადუგარიო.*

ჯავები (N) ჯავაბი არაბული جاواب javāb.

პასუხი. როს და როს ჯავები მამცა; აურევეყე ჭარსულსა, აურევეყე, ვერა, ერთ რამეს ეს ქურთები მეტყიანყე, მე სხო ჯურად, ჯავებს მიტეგმეყე.

ჯავანდე (N:Animal) ჯავანდე სპარსული جوانده javande. მღრღნელი. ცხოველი რომ ლეჭავს, ჯავანდას ეძახიან.

ჯავანი (A) ჯავანი ჯავაანი ჯავაანი. სპარსული جوان javān. იხ. ჯეილი. ახალგაზრდა, ჭაბუკი. *ქენ იცოდეთო, რო მე ბიგონა ვა-რო, ჯავანი; ჩონ ეხლას ჯავან, თაზა ჯეილი, ჯეილი – მოყმე, მოყმე.*

ჯავაპერათი (N) ჯავაჰერათი არაბული جاواهرات javāherāt. ძვირფასეულობა. *ემ ჯერზე თაჯერმა, რაძლა რო უნდოდა, სინები ჯავაპერათითა და წინ დაუღვა; ქვიშხეთმათებს უთხრა, რო აიღეთ ჯავაპერათებიო და ზაფთი ქენითო.*

ჯაზმი (N) ჯაზმი არაბული جازم jazm. გადაწყვეტილება, გადაწყვეტა. *ჯაზმათ ეს ილ ის არიო/გადაწყვეტით ეს აი, ის არი სო/.*

ჯამსია (N) ჯამსია ადგილის სახელია მარტყოფში (ფერეიდულშაპარში).

ჯამუნა (N) ჯამუნა ერთგვარი ხერხი.

ჯანაბე ამირი ჯანაბე ამირი სპარსული جناب امير jenābe amir. პირველი იმამი, მოციქული. *ბე ჯანაბე ამირ/ჯანაბე ამირზე ვფიცავ!*

ჯანავარი (N:Animal) ჯანავარი სპარსული جانوار jānvar. ცხოველი. *იქ დათთი არი, გე-ლი არი, პარზალი შიგ ჯანავარი ცურავი, ყოტტი – ესები არი იქა და ვერმინ ვერ შავა, ეშინიან.*

ჯანაყი (N) ჯანაყი ჯანაყე ჯანაყე, ჯენაყი ჯენაყი. სპარსული جانچ jēnāq. აქაში. ქათმის გულისპირის ძვალი, რომელსაც ბე-

შეები ნაძლევისთვის იყენებენ. *ესე ჯანაყი დაუბახთი ექა. ჯანაყი. ეხლა რას ედახიან პარსელეუბი ქათმის გულისძირს? – აქ ერთ ეგეთი, ჯენაყს ედახიან, რო გაიტეხყე და ნაძლეუბა ზე. – არა?*

ჯანგალი (N) ოangali სპარსული جنگل jangal. ტყე. *უთხარო, რო ერთ შირია ჯანგალრიგა და ემას თავი ძრიალა პტკიევისო და რა ქნასო; ჯანგალჩინაც კერძინ ვერ შაკა.*

ჯანგიანი (N:Pr) ოangiani შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში). *ჯანგი პარსულ სიტყვა არი, მოშულარი ნიშნავს.*

ჯანის გატანა (Msd:Phras) ოanis gaṭana თავის გატანა. *მაინც ჯანს ხო გაეიტან!*

ჯარა (N) ოara არაბული جر jar/jarr. *ჯარა. ტარი გოქ, ჯარა გოქ, ჯარა ჩემ წინაპრები, ჩემ დიდდედასი, რამე მამიტანია სახლრი.*

ჯარი (N) ოari თურქული جار jār. იხ. ჯარის გადაწყვეტა. *კამათი, ჩხუბი. ჯარი გომოგუვილა/წალაპარაკება გამოგვივილა/.*

ჯაროს გადაწყვეტა (Msd) ოaris gadaṣṣveta იხ. ჯარი. *კამათის გადაწყვეტა. შულლის, კამათის გადაწყვეტა. შულლობდეს და შუაკაცმა ჯარი გადაწყვიტა.*

ჯარიყი (N) ოariqi *ჯარიყა* ოariqa, *ჯირიყა* ოiriqa. სპარსული چلچلیتق jclitq. *ჟილეტი.*

ჯასუსი (N) ოasusi არაბული جاسوس jāsus. *ჯაშუსი, აგენტი. ესეთი დაშაეება არი, დაშაეება აქს და საქმეები გაუკეთებია, რო უნა დაიჭირონ ჯასუს რო ედახიან და უნდა თავი მაახრონ.*

ჯაქათი (N) ოakati ფრანგული cake ოākat. *ჟაკეტი. ახალი ფეჯსამსეები და ახალი ჯაქათები ქამეასი უნდა მოიტანოთ ნაერუსათი.*

ჯაყჯაყი (N:Top) ოaḡḡaḡi სოფელი ფერიდანში.

ჯაყჯაყი (Msd) ოaḡḡaḡi *ჯაყჯაყეებს* ოaḡḡaḡcbs (V:Sg,3,Prs). *ჯაყჯაყი. ჯაყჯაყეებს მოხოულ-მოხოულრიგ არი.*

ჯაყჯაყი (N) ოaḡḡaḡi ხის კლტე. *ჯაყჯაყი – ჯოხის კლტე.*

ჯაშნის დაჭერა (Msd) ოašnīs daḡcera სპარსული جشن jašn. *ზეიმი. იმ დღეს, რო ყეინი დადადებულიყო და ჯაშნი დაიჭირითყე და ვიშუშპრით და უკრით და გუხაროდიწყე.*

ჯაჰაზი (N) ოahazi არაბული جاه jahāz. *მზითევი. იყო, ჯოხის კილომანი იყოლა და ექა მაქ ჯოხის, ეს ჩემ ჯაჰაზია ქა.*

ჯგომა (Msd) ოgoma *დაჯგებიან* daḡḡebian (V:Pl,3,Fut), *დაჯგომულა* daḡḡomula (V:Sg,3,Result I), *დაჯგექ* daḡḡck (V:Sg,1,Aor), *დაჯგეს* daḡḡes (V:Sg,3,Conj II), *ვჯგები* vḡḡcbi (V:Sg,1,Prs), *ვჯგებით* vḡḡcbit (V:Pl,1,Prs), *დაჯგები* daḡḡcbi (V:Sg,1,Fut), *დაჯგომული* daḡḡomuli (Plcp:Pass,Sg,Nom), *დაჯგეთ* daḡḡget (V:Pl,1,Conj II), *დაჯგა* daḡḡga (V:Sg,3,Aor). იხ. *ჯღომა*, *სხედან*, *ზის*, *ჯღომა*. *ჩემ დედამაც ეხლა მინლოდა მოიყანო შინა, ეხლა მერე წაეალო, ამოიყან. ეხლა რო მაისენონ, ბეურს ვერ დაჯგებიან, მალე ხელ-ფეხი ტკივისყე, დაილალებიან; მეცამ დაჯგექ. ჯგუფი დასჯგეს. ლია დაჯგომულა თავის ადგილზე; წაეალოც უნდა მიწაზე დაჯგეს და წაიღეს, თუ წაეალო არ წაიღეს, არ დაიჯგების /თორელი/.*

ჯღომა (Msd) ოḡdoma *დაჯგი* daḡḡi (V:Sg,1,Aor), *დაჯგები* daḡḡcbi (V:Sg,2,Fut). იხ. *ჯგომა*, *სხედან*, *ზის*, *ჯღომა /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.*

ჯენალი (N) *žcnađi* იხ. ფარდული. ფარდული. *ეს ფარდული ვთქითყე ჯენალი. წაიღეს, ჯენალზე გამალეს ლაბასები, გახმეს მალე /თორელი/.*

ჯელი (A) *žcili* ჯეინი *žcini*. მოჯეილო *možcilo* (A:Nom). არაბული *جاهل-jāhel*. იხ. ჯაეანი, ღოღა. ახალგაზრდა.

ჯეირანის წყარო (N:Hydr) *žciranis čqaro* წყაროს სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ჯელდი (N) *žcldi* არაბული *جد jcd*. იხ. ჯილდი. ყდა. წაიღე, მინდოდა, კაი ემე გოოკეთო და მითხრეს, არა, არა. ეს ტყავია. ტყავია თავის ემე, ჯელდი, რას ეძახით?

ჯელჯულები (A) *želžulcbi* არაბული *جاهل-jāhel*. ახალგაზრდები, ახალუხლები.

ჯენკი (N) *žcnki* ლეწვის დროს დარჩენილი თავთავები. პირველად რო გამაანიავებ, ბზეს და ჯენკს ატალკაეებს, მერე ის ჯენკს გაიღეწვენ და კიდე გამოიღის ის ჯენკის ქერქი; ჯენკი არი ხორბალი: ჯერ რო როცა ხორბალი არ გამოისულა, თავთავია და როცა გაიღეწავ, შაიქნების ჯენკი.

ჯერ სიზმარჩიგ არი (V:Phras) *žer sizmarčig ari* ჯერ ვერ გამოჩეკეულა.

ჯერ ძილი, მერე სიზმარი (N:Phras) *žer žili, mere sizmari* ანაზა, ჯერ საქმე, შემდეგ შედეგი. *ჯერ ძილი, მერე სიზმარი; ჯერ არ დაწოლულხარ, რაის სიზმარი გინდა ნახო/თორელი/?*

ჯერი ხორცი (N) *žeri xorci* უხარშველი ხორცი. *ჯერი ხორცი – რო არ იხარშება.*

ჯვალტუზი (N) *žvaltuži* იხ. ბიზი. ღილი ნემსი, მასათი. *ერთ ნემსი შენ თავს იზხვლიტე, ერ ჯვალტუზი – სხოს.*

ჯიგარანი (N:Pr) *žigarani* გამბედავი ხალხი. იტყვიან იმათზე, ვინც გამბედავია. *მოყვარე ხალხს ეტყვიან ჯიგარანი /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.*

ჯიგარი (N) *žigari* სპარსული *جگر jcgar*. საქონლის შიგნეული. *ჯიგარია, ჯიგარსა ფირტ დაუძახით – ფირტი და ღიძლი, თირკმელები. თირკმელები, ფირტი, ღიძლი, ფაში.*

ჯილდი (N) *žildi* არაბული *جد jcd*. იხ. ჯელდი. ბუდე. *თოფის ჯილდი სახსოვრად მისცა; ემ ვორმა ნახა, რო ეს ბიჭია, ცურავი არ არი და ბენაი ქნა, უთხრა, რო ემ ჯილდსაო რაით დაიწობენყეო.*

ჯინი (N) *žini* არაბული *جن jenn*. ჭინკა.

ჯინსი (N) *žinsi* არაბული *جنس jens*. ჯიში.

ჯინსი (N) *žinsi* არაბული *جنس jens*. ნატურით გადახდილი ღირებულება. *ჯინს გამაართმენლა და ეგრენ არი – კერცხი, შამფურ, ყანდი, ჩაი, ნაბათი, ნუხულო, –ეგეთ ზადები, მასალან.*

ჯინჭველა (N:Insect) *žinčvela* ჭინჭველა *činčvela*. ჭიანჭველა. *ერთი ჭინჭველამ ერთ ლუკმად ქნა /თორელი/.*

ჯინჯაღას ქობი (N:Top) *žinžagaš kobi* გორა მარტყოფში (ფერეიდუნშაპრში).

ჯირა (N) *žira* არაბული *جيرة jire*. ვაგაგირი.

ჯირკოლი (N) *žirkoli* ჯირკვალი.

ჯიყა (A) *žiqā* პატარა, გალეული. *ჯიყა ცოცხს, ბაიტა, ბატარა ცოცხს ჩავედბთყე, გალეულ ცოცხს.*

ჯიჯინობა (Msd) *žičinoba* ვჯიჯინებ *vžičinob* (V:Sg,1,Prs), ვიჯიჯინებ *vžičinob*

(V:Sg,1,Aor), იჯიჯინობს ყჷქინობს (V:Sg,3,Prs). გათავებელი, ცული ლაპარაკი. ჩონთან დადგა ჯიჯინობა ზე; უჭეხვენ ერთმანერთთანა – ცული პირით ამბობენ, იმას იტყვიან: ნუ იჯიჯინობ!

ჯმუჯი (A) ჯმუQi ჯმუხი. *ჯმუჯი – სქელ, მაგარ კაცი, მოქნილი კაცი.*

ჯოი (N) ჯოი სპარსული *جو/جوى ju/juy*. იბ. რუვისოღენი, ქერი, ნარუვალა. მამულის საზოში ერთეული. *ეხლა თუ სპარსულათ ვთქო – ჯოის იძახის და თუ ქართულათ: ერთ ქერი.*

ჯომჯომა (N) ჯომჯომა არაბული *جمجمه jomjome*. თავის ქალა. *ჩემ ჯომჯომა, თავი ქალა გატყრომილა.*

ჯომჰური (N) ჯომჰური არაბული *جمهره jomhur*. ხალხი. *სუ ყენებმა იციან, იმ ჯომჰურებმა, რო ეს ჩონ ყენი ძრიალ ნამა ყენია.*

ჯონგა (N:Animal) ჯონგა იბ. ვარი. მოზვერი. ხარს სანამ მიჩვევ, გაუხედნავი; მამალ ხბო მესამე წელს. *მესამეს წლის რო შაიქ-ნისყე – ჯონგა.*

ჯორათი (Msd) ჯორათი არაბული *جوراث jor'at*. გაბეღვა. *ჯორათი ვერ ექნა /ვერ გაებეღა/.*

ჯორმი (N) ჯორმი არაბული *جورم jorm*. ჯარიმა. *ჯორმი ვაეჭრათო/ჯარიმა ვადაუახ-დეინოთ, კონტრიბუცია გამოვართეთა/.*

ჯოუ (N:Plant) ჯოუ სპარსული *جو jow*. ქერი.

ჯოქი (N) ჯოქი ინგლისური *جوك jok*. ანეკ-ლოტი.

ჯოხი (N) ჯოხი შუშა. *ხე ფეხ ზე დგა, ჯოხი გაჭრილია; იმ ქუაყრილი ერთი ადგილი იყო, რო იმ ღამით შეეფარნენ იმ სიცივეჩი*

და ჯოხი რამე ანთონ.

ჯოხის გაყრა (Msd) ჯოხის გაყრა შუშის გაპობა სოლით.

ჯოხური (N:Dance) ჯოხური ჯგუფური ცეკვის სახეობა, იკრიბებიან ასალგაზრდები: თამაშობენ რიკ-ტაფელას და ცეკვებენ ჯგუფურ ცეკვას ჯოხურს.

ჯოჯო (N:Reptil) ჯოჯო ჯოჯო. *ჯოჯო ხლიკსაყე დიდა; ჯოჯო ერთგვარ ხელი-კი, სქელი ტყავია – აი ეს ჯოჯო'რი.*

ჯულანი (N:Pr) ჯულანი შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპარში).

ჯულის ქალამანი (N) ჯულის ქალამანი რამდენიმე პირი ქენის ქალამანი.

ჯუნამარგი (N) ჯუნამარგი სპარსული *جان مرگ javān marg*. ასალგაზრდა მიცვალებული.

ჯუნგა (N:Animal) ჯუნგა მოზვერი. *დაე-ვეერამდე ჯუნგა, მამრე ხარი იქნები.*

ჯუნიანი (N:Pr) ჯუნიანი შტო-გვარი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპარში).

ჯურზე არ მოდის (V:Phras) ჯურზე არ მოდის არ გამოდის ისე, როგორც მას უნდა.

ჯურმული (N) ჯურმული მატერია, ქსოვილი. *თეთრი ხამს დავდხოლით, ამბიისყე მზად-ლები.*

ჯურუა (N) ჯურუა შალის ძაფით ნაქსოვი ფეხსაცმელი, ჩითი. *ერთნაირ ფეხსაცმელში ფეხსაცმელის ზურგს ეძახიან, რომ ხალიჩის კედით იქსოვება.*

ჯუჯგუნი (Msd) ჯუჯგუნი ეჯაჯგუნების ეჯაჯგუნების (V:Sg,3,Prs). *ჯაჯგური. ეჯუჯგუნა და გატეხილ კილტე გამაილო; რაპთი ეჯუჯგუნები ემას.*

3

ჯუჯუ (N:Voice) ჯუჯა ქათმის დაძახება. ანქითაც ბაღახი მააბიან, წონილი ჩამაკინკილიან, მასლან, თქიანყე: ჯუჯუჯუ-ჯუ – იანი კერცხი ჩოვიდეითო; ჯუჯუ, ჯუჯუ ვარია, დავთოლე ერთი უკლია, სახლი სავსე ხილია, ხეაღ ახალ წელია.

ჯუფტი (A) ჯაFქი სპარსული جفت jof. იხ. გაჯუფტება. წყვილი.

ჯღაბი (N:Animal) ჯგაბი ზღარბი. ჩონ ბაღ-ჩი ჯღაფი თავის ბარტყებით არიან.

ჰა (Part) ha იგივეა რაც ჰაყა. ჰა, აჰა. ხო, როცა გინდა ითქო, რო კი მოიდა, ჰა, მოიდაო; მოხლო? – ჰა! მოველ! მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/

ჰაბი (N) habi არაბული حب habb. აბი. მოიდა ერთ ჰაბი ომოოწერა.

ჰად (Pron) had ჰადა hada (Adv:Long). იხ. ჰადავრელი. სად. ჰადა ცხოვრობ/დაშქესანა/?

ჰადავრელი (A) hadavreli იხ. ჰად. სადაური/დაშქესანა/.

ჰადი (N) hadi ჰადლი haddi. არაბული حد hadd. საზღვარი, მიჯნა. ჩემ შუა და შენ შუა, სადაც რო ჩემი მიწა თავდებას, ეს მიწა გუგუყოფ, საზღვარი გუგუზომია, იმ შუას ჰადი ჰქიან; ჩონ მოიყუნანეთ მეთოფეები იქამდი, რო ჰადი იყო.

ჰავაკეში (N) havakeši სპარსული هواكش havākeš. პატარა ხვრელი საქონლის სადგომის იატაკზე, სითხის გასასვლელად.

ჰაზირი (A) haziri ზაზირი xaziri. არაბული حاضر hāzer. იგივეა რაც მზადი. იხ. მოხაზირაება. მზა, მომზადებული. ჩემ ბიჭიანთასა ჰაზირ ამადა ჰაზირ ამადა პური, ჰაზირ ამადა ყაზა, ჰაზირ ამადა ბრინჯი, სხო რადა მინდა ღა!

ჰაზრათ (N) hazrat არაბული حضرت hazrat. წმინდა, მისი უწმინდესობა. ჩონ ვოქ იმ დღეფჩი, რო ემაშები ჰაზრათე აღი დაბადებულა, ემაშ ქასანი დაბადებულა, ემაშ კუსეინი დაბადებულა.

ჰათა (Part) hata არაბული حتى hattā. იქამ-

დის, რომ. *პათა ერთი სადილი, ის ვახშამი, რაც იყო შეეკამითყე.*

პათი ქნეს (V) hati knes წინ წაიწიეს.

პათმან (Adv) hatman არაბული **حاتم** hatman. უთუოდ, უსათუოდ. *მოიდა და დაბრუნდა და პათმან მოხლოდა.*

პათმი (Adv) hatmi სპარსული **حتم** hatmi. აუცილებლად, ნამდვილად. *პათმი, მოკლავ; პათმი ეს საქმე ქენ.*

ჰაი (Part) hai აი.

ჰალა (Adv) hala არაბული **حلا** hālā. ახლა. *იმეგბა, პართითომ, ერთი ქამარბანდები აძლეს, აძლიანყე და ისები, რო შივ იყნეს, იმეფსა დაკე ხიანყე, თა ჰალა ქნიანყე, ემეგბა გამოდიანყე და ამეგბა შაიდიანყე და გათავდისყე.*

ჰალაბი (N) halabi არაბული **حلب** halabi. თეთრი თუნუქი. *ერთ ჰალაბი ერობი ვიყიდე; ჰალაბი – ზეთს შივ ჩასხმენ, მაგრამ წინ რომ ქაღალდი და ცარცი არ ყოფილა, ჰალაბი ჭვარტლი გააშვიან, მერე ზედ დაწეროან, გარეცხიან და კიდე გააშვიან; ჩემთი ქაღალდი არ იყო, რო ქაღალდზე ფწერო. მე მიკითხავ, რო ეგდიდე ჰალაბი მქონდა, რას ეძახიან? რა ვიცი, რა ვთქო, იმაზე ვწერეედითყე.*

ჰალავი (N) halavi იგივეა რაც ალვი. ალი. *ჰალავი პირაპილოფს.*

ჰალალი (N:Plant) halali წყალში შენახული ყურძენი.

ჰალალი (N) halali არაბული **حلال** halāl. ნებადართული შარიათის მიერ.

ჰალალი (A) halali არაბული **حلال** halāl. სუფთა. *კდარს ფუტას შამახოვენ. იგლა თუ ველი მახტიინე ისლა ჰალალია, ფაქი ზი*

არი, ადარ უნდა შენ თავი გააკლოდა.

ჰალაქი (Cj) halaki სპარსული **حالا** hālā kc. თუ, ახლა რომ. *ეს ჰალაქი დაღონებულბარ და ზამათი გაგი ზიღნიაყე, მოგიტანია ჩემთი, ყაბი მოგიტანია, ესეც შენ შირინი; უთხარყე, ჰალაქი ეგრე მითხარით, სწორს ეიტყი, ლუგუწყიფ, რო ლამით გავიარნეთ.*

ჰალაქი (Msd) halaki არაბული **حالا** halāk. მოკვლა, დაღუპვა.

ჰალაქი ვარ (V:Phras) halaki var არაბული **حالا** halāk. ვკვლები, ისე მინდა. *შენთი ჰალაქი ვარ იგრე შენთავი მიყორს.*

ჰალგი (A) halgi იგივეა რაც ატამი. ატამი /დაშქესანა/.

ჰალუა (N) halua ჰალუა halūa. არაბული **حلا** halvā. ხალვა. *და ამ არბაბმა მოიდა ჰალუა გააკეთა, ჰალუა გააკეთა და ემას პირთანსავსე იყო და სული მაიხდა; ის სიხიც მისცა და ერთ წიწქნა ჰალუა არ მისცა; ხურმა განაყეი და ხურმათ ჰალუა გააკეთეი, ეხლა იმ ბაღავის ჰალუა ისეთი გემრიალა, რო მოლი და თქი.*

ჰალყა (N) halqa არაბული **حلق** halqc. რგოლი, მარყუევი, წრე. *ორ საათსაც ვითამაშითყე, ეგეთ ჰალყა ვკრითყე.*

ჰამ (Part) ham ჰამაც hamac. სპარსული **هم** ham. თან, თანაც. *ექა ჰამ ყორიანთას ინას ღამე იქნების, ჰამ ბიჭიანთას.*

ჰამა რაყამი (Pron) hama raqami სპარსული **همه** hame raqam. ყველანარი, ყველა სახის.

ჰამალი (N) hamali ჰამბალი hambali. არაბული **حما** hammāl. მუშა. *ღიღი ქალი დარჩა სახლში და მოუნახეს ემას ერთი ქმარი, რო დღიურ მუშაობას იქმოდა, არცრაც არ იცოდა ჰამალსავით კაცსა.*

ჰამარანგი (A) hamarangi სპარსული
 ھامراڠ hamerang ყოველმხრივი, ყველა-
 ნარი. იგეთ ნამაი ზალი მყო, ჰამარანგის
 ველი აქო, ჰამარანგს იქსო; მეგეშელეზით,
 ყონაღს წაიყვანთ ზონ, ფული მოვინდეს,
 მეგეშელეზით ჰამარანგად.

ჰამარანგის ველი აქვს (N:Phras)
 hamarangis Qcli akvs. იგივეა რაც პარ-
 ზადის ხელი აქ. მარჯვეა, ხელგამომავალია.
 იგეთ ნამაი ზალი მყო, რო ჰამარანგის ვე-
 ლი აქო, ჰამარანგს იქსო.

ჰამბულა (N) hambula დასკარავი ინსტრუ-
 მენტი. ნაღარა და ჰამბულა. ჰამბულა იყო,
 ნაღარა იყო. ჩემ ქორწინლში.

ჰამდადი (N) hamdadi არაბული اءءءء
 cmdād. დამხმარე, მომშველებელი.

ჰამელა (A) hamela არაბული ھءءءء
 hāmele. ფეხბმობე, მკე. თხ იყო და ჰამე-
 ლა იყო ეს თხ; ისი ორსულად არი, ჰამე-
 ლარი.

ჰამლა (Msd) hamla არაბული ھءءءء
 შეტევა. იმაშილა ჰამლას იქმენ და ქეშარს
 მათანენ და აელენ.

ჰამსალი (A) hamsali სპარსული ھءءءء
 hamsāl. ტოლი, კბილა. თავის ჰამსალეზიკ
 ტყუიან, ესეც ტყუის. მენადირენი, მემი-
 ქალენი სუ ტყუიან.

ჰამყათარი (N) hamqatari სპარსული
 ھءءءءء hamqatār. ამხანაგი, ერთი და იმა-
 ვე საქმის კაცი, თანამოსაგრე. არამც ქენი
 ჰამყათარეზმა გოღოგოკიდნენ.

ჰამხანე (N) hamxanc სპარსული ھءءءء
 hamxānc. ამხანაგი. მოზობელსაც ჰამხანეს
 დაიძახიან.

ჰამჯენსი (A) hamjensi სპარსული
 ھءءءءء hamjens. ერთი ჯიშის, მისიანი.

რას ეგდენ აღონებეყ ჩემს ჰამჯენსეზმსო
 /ამდენს რატომ აწუხებ ჩემგეკარებს, ჩემი
 ჯიშისასო/?

ჰანჯილა (N) hanžila არაბული ھءءءءءءء.
 ნეფე-პატარძლის დასაბინავებელი ოთახი.
 ლამითაც ხალხი იქნების და ემას, ჰანჯი-
 ლას, ერთ ოთახში შაკემაზენ.

ჰარ (Pron) har სპარსული ھء har. იხ. პარ-
 ზადი, პარდლე, პართითო, პარერთი. თი-
 თოეული, ყოეელი. იმ დლესა თაჯერმა, ის
 პარ დლეთ მისციისყე, დლეს ორი იქთენი
 მისცა; ეს ქართველეზი ემ ნაჯაქადლეზ-
 თანაც არა ვდებიახო, პარ დლეთ შულლო-
 ბენო.

ჰარამზადე haramzade სპარსული ھءءءءءءء
 harāmzāde. ნაბიჭვარი. ჰარამზადე – ვინც
 ხო თავის მამა არ იცის ვინ არის.

ჰარამი (A) harami არაბული ھءءءء harām.
 საქონელი თავისით რო მოკედება. თითან რო
 მოკედეს, არ გაიგო, ჰარამია, ჰარამი მოკდა.

ჰარდლე (Adv) hardge იხ. პარ. ყოველდლე.

ჰარერთი harerti სპარსული ھءءءء ھء
 har ycki. იხ. პარ, პართითო. თითო, თითოეუ-
 ლი. პარერთმა ერთ რაყამი თქო; პარერთს
 ერთ ფასი ქქონდა.

ჰარზადი (Pron) harzadi სპარსული ھءءءءء
 harzād. იხ. ამზადი, პარ, პარზადის ხელი
 აქ. ყველაფერი. პარზადი ხო ნამადა შქენუ-
 ლადა და ძრიად.

ჰარზადის ხელი აქ (V:Phras) harzadis
 xeli ak სპარსული ھءءءءءءء harzād. იგივეა რაც
 ჰამარანგის ველი აქვს. იხ. პარზადი. ხელგა-
 მომავალია, მარჯვეა. ისეთ ნამაი ქალი მყავ,
 პარზადის ხელი აქ.

ჰართითო (Pron) hartito იხ. პარ, პარერ-
 თი. თითოეული. ანქა პართითოს თავისთინ

ანქა ადვილები აქ, რო დაჯიღომილან; აჲ, ექ თათაშულის გორას დავდახით, ამას აფ-
ყანის გორას დავდახით, ქართითოზე ათი
ბურჯი გაკეთებულა.

ჰარი ბეშტა (N:Dance) hari bešta ცეკვის
სახეობა. ცეკვედა ორი მამაკაცი. ხელები
თაქვემ ქონდათ ამოღებული, იძახდნენ ჰა-
რი ბეშტას. ირანელებს ეს ცეკვა არ სცოდ-
ნათ (1975წ.). ახლა მარტყოფში ორ ქალი
ორ ნაჭერით ცეკვავენ, ასე: ხელებს მარჯვნივ,
მარცხნივ გადაიტანენ, გარდმოიტანენ. ხტუნ-
ვით იძღვნი იცეკვენ, რომ ერთი დაიღლება და
ცეკვიდან გაეა, მეორე მოგებულა (2018წ.).

ჰარფი (N) harfi არაბული حرف harf. სიტ-
ყვა. მე ჰარფი ნადარამო.

ჰასაბი (N) hasabi არაბული حساب hasāb.
ანგარიში. ამასაც ერთ ყაელა აქ, ერთ ჰასა-
ბი აქ.

ჰასილი (N) hasili არაბული حاصل hāsīl.
მოსავალი. წელს ჰასილი ნამა იყო.

ჰასილი (N:Plant) hasili არაბული. ჯეჯვი-
ლი. ჰასილებში პირიტიყი არ შაირეყო.

ჰასრათი (N) hasrati არაბული حاسرت
hasrat. დიდი სურვილი. ჰასრათი მაქ წაიღე
ქარბაღას; ჩემ გული ითხოვს, ძალიანად
რო ითხოვს, ჰასრატელები ეუბნებიან ჰასრათ
და ვერა ეწლები იმას. მინდა საქართველო,
მიყვარს საქართველო, ჩემ სამშობლო მინ-
და, მაინც ვერ მივდივარ და ველი რო ვერ
მიწლების, ეს ჩემ გული ძალიან თხოუ-
ლობს იმას. ჰასრათ იმას ნიშნავს პარსუ-
ლათა.

ჰასრათი (N) hasrati არაბული حاسرت
hasrat. მწუხარება. ერთი არაბია, ერთი
ფაყირია, ერთი ბიზარა არი, ერთ საქონე-
ლი აქ, ერთს არა აქ, ერთი ჰასრათია ერთ
რამესი.

ჰაფთა (N) hapta ჰაფთა hafta, ჰაფტა
hafta. სპარსული هفته haftē. კვირა, შვი-
დეული. ერთ ჰაფთას უკან ჩემი მული
წაიყვანეს.

ჰაქიმი (N) hakimī არაბული حاكم hākem.
მმართველი, გუბერნატორი.

ჰაღიღათი (N) hağığati არაბული حقيقت
haqiqat. სიმართლე, ჭეშმარიტება. დამი-
ფიცნია და ჰაღიღათს იტყიო, არა და ჯალ-
ლათია, ქაღალას ავლენჯავსო.

ჰაყა (Part) haqa იგივეა რაც ჰა. ჰა /ლაშქე-
სანა/.

ჰაყი (N) haqi არაბული حق haqq. უფლე-
ბა, სიმართლე, სისწორე. შირმა უთხრა, რო
ძმავე, მათლა ამბობდიო, ჰაყი გაქონდაო.

ჰაყი (N) haqi ჰაყითი haqiti. არაბული حق
haqq. ჯამაგირი, საზღაური. ჰაყი გოუქე-
თეს/ჯამაგირი განუსაზღვრეს; თავის ჰა-
ყითს მოგტემყეო.

ჰაშ (Num) haš სპარსული شش hašt. რვა.
სე მა ექ არი ჰაშ მაქ ანქ არი, რუა თეს ანქ
არი, სამ თესაც ექ იქნები სეყ.

ჰაშია (N) hašia არაბული هاشيا hāšiyē. არ-
შია, დაკლესილი გზა.

ჰაჯი (N) haǰī არაბული حجاج hāǰī. პატივ-
ცემული პირი, ვინც მექა მოილოცა. ერთ
თეც გააღის და ჰაჯიები დაბრუნდებიან და
ერთ თესაც წასლა-მოსლა და იმით ნახვა
და შაჭმა და დალევა და დაყონაღვა და ესე-
ბი არი.

ჰაჯი ბაბუა (N:Top) haǰī babua გორა მარ-
ტყოფში (ფერეიდუნშპარში).

ჰაჯი ჰაყვერდის წყარო (N:Hydr) haǰī
haqverdis çqaro წყაროს სახელი ფერეი-
დუნშპარში. ხმელიანობა იყო სოფელში და

რაც წყარო იყო, დახმა, მარტო პაჯი პაყ-
ვერღის წყარო გამოდიოდა.

პაჯიანთ კარი (N:Top) hažiant kari ადგი-
ლის სახელი თორელში. მასალან, გითხრა
პაჯიანთ კარი, მადალანთ კარი, ესები ად-
გილები, ემაშინ ქუჩები ეგრე ღია არ ეტ-
ყოდა და სახლები.

პაჯიაყვერდიანი (N:Pr) hažiaqverdiani
შტო-გვარი მარტყოფში. ისებიც დიდ ხალ-
ღი ეტყიან, პაჯიაყვერდიანი /მარტყოფი
(ფერეიდუნშაპრი)/.

პაჯის წყარო (N:Hydr) hažis čqaro წყა-
როს სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშაპ-
რში).

ჰაიფი (A) hayFi არაბული هيف hayf. საბ-
რალლო, აფუსი. ათორიალე, თითან კი ვეფ-
ღია, ჰაიფია, თითან არ მოეკლავ და ამ ყა-
ღიანის თავს ეხლა ეკრავ და აისრი პაეაზე.

ჰაფ (Num) haF სპარსული هفت haft. შვი-
დი.

ჰაფთსანგი (N:Play) haFtsangi სპარსული
هفت سانس haft sang. შვიდი ქვა. ერთგვარი
თამაში. იმ შუილი ქუას დაეაწყოფთ და ერ-
თი გუნდა რაც ვეხრით და მერე გაიქცევა.

ჰაფტად (Num) haFtad სპარსული هفتاد
haftād. სამოცდაათი. ერთ წელს, დიდი ხან
წინ სამოცდაათი დღე ზაფხულიდან გასული-
ყო და დიდი თოლი მოიდა და ვეფვილები თოვ-
ლოს ქვეშ მაყვეეს, ბევრ ცხოველი მოკდა. ეს
სიტყვა რომ სპარსულია, ქართველებში გან-
თქმული დარჩა.

ჰეზარი (Num) hezari ჰეზარი hezaari.
სპარსული هزار hezār. ათასი. დედამთილ-
მა მოიღეს ერთ რაზე შააბის, მასალან, დაჰ
ჰეზარ თომანი, მასალან, ათეულა სა თომა-
ნი.

ჰეჯაბი (N) hežabi არაბული حجاب hejāb.
საბურველი. ჩემ მაზლიეფსა და მაზლის ბი-
ჭეფსა და დედაკაცეფს უნდათ ეგრე დევემ-
ზრახოთეე, ეს ჩონ აბრუ იყო, ჩონ ჰეჯაბი
იყო, პა, ერთ ჩონ ჰეჯაბი /ჩუღრუთი/.

ჰილი (N) hili სპარსული هل hel. ილი.

ჰინდი (N:Insect) hindi ჰენდი hendi, ჰენ-
დუ hendu. მამალი ფუტკარი. იმით და-
ჩუჩუტებ და ფუტკარი აქ არი ორნეირი.
ფუტკარი ერთ ცოტანი არიან, ჰინდიეფს
ედახიან. ჰინდიები, ჰინდი; მე რო მახსოვს
ჰენდი მამალ ფუტკარია /მარტყოფი (ფე-
რეიდუნშაპრი)/.

ჰიჩ (Pron) hič სპარსული هيچ hič. არაფერი,
არავითარი. ელა არმინ არ დაადგა ჰიჩ.

ჰიჯდა (Num) hižda სპარსული هجده
hijdah. თერამეტი. იქა ჩაციენილან, წყალს
წოლია, ჰიჯდაჰ ნაჰარი დაეარდნულა,
ჩიდმეტ ნაჰარი და გამოსულან, მოსულან
ნაჯაეაჰადის ჰაეალიებზევა.

ჰკიღია (V) hčidia კიღია čidia (V). და-
მოკიდებულა, გააჩნია. ჰკიღია დედა რას
მეტყის; შირმა ციციას მიზეღნა და უთხრა:
ეი ძმაო, აწლაო შენოღენი რო შაეიქნები,
იმაშინ კი გამიშებსლაო? ციცამ უთხრა:
რა ვიცი, ბატონოო, თავის მოროვათზედა
ჰკიღიაო.

ჰოვლა (N) hovla არაბული هولا ho(w)le.
პირსახოცი. კისა არი, საპოენი არი, პოვლა
არი.

ჰოლარი (N:Plant) holari სპარსული خلر
xollar. ცულისპირა. lathyrus sativus, მწვა-
ნელ აჭმევენ საქონელს; თესლს წისქვილში
დაღურავენ და ზამთარში აჭმევენ.

ჰოლყი (N) holqi არაბული خلخ xolq. ხასია-
თი.

პორთქლა (N:Plant) hortkla იგივეა რაც
ორთქლო. ერთგვარი ბაღახი /თორეული/.

პოტოროტორო (A) hoḥoroḥoro იგივეა რაც
აი რიი არშია. მასხარა, სასაცილო. უშნოდ
ჩაცმული. დაშქესანა.

პოუზ (N) houz არაბული حوض howz. აუ-
ზი.

პოქმი (N) hokmi არაბული حكم hokm.
ბრძანება.

პოქუმათი (N) hokumati არაბული حوكمات
hokumat. მთავრობა, ხელისუფლება.

პოჯოჯო (N:Reptil) hoḥoḥo პატარა გომ-
ბეშო. ბატარა კროკოდილი, ზღოი ზე დიღია.

პუნჯი (N) hunḥi სპარსული کنج konj.
კუთხე.

პუში (N) huši სპარსული هوش huš. გონება.

Q

და (Cj) ya სპარსული یا yā. ან. ზოგს რო ორ
ტყვიეა აქ და სამი, იიმებზე ჯარს ეზიდუ-
ბიან: ეს იტყვის, მე მომიხდენიაო, რას იტ-
ყის, მე მომიხდენია; ეს რო გაეკმების, ზამ-
თარსათი ამით ხალღი გამაილესავს, შაქა-
მადს და ქალაქეუშა გაეკეთებთ.

დადეგარი (N) yadcgari სპარსული گداز
yād (c) gār. სარეკარი. იმ სხომ უთხრა: და-
დეგარიო ემის კელი საყეო.

დაზდა (Num) yazda სპარსული იაჲს
yāzdah. თერთმეტი. ჩემ ძმას შომარა დაზდა
იყო და ეწერაყე, რო დაზდა ყაბულოა; დაზ-
და ღუაზდა, ფუნზდა და ელ ვერე.

იანი yani არაბული ياني ya'ni. სახელდობრ,
ანუ. იანი ახირი ყუმაწილი, თაქთადარი
ახირია, ჰა; გონჯი შაიქნების, იანი მორ-
თაქებე ბადი შაიქნების.

იალი (N) yaḡi იალიებს yaḡicbs (N:Pl,Dat).
თურქული ғағыағи. ყაჩალი. თითო ერთ
დასტამ გუგუშერიქა, რო გზაჩი ჩონა თა-
ნა ეპყეანდეყე, იალიებმა და ქურთებმა
ყაჩალობა არ უყონყე; ხალღი გაკირდა, რო
იემათ როგო ჩომორეკიყე ცხორიო, და-
ლიებს არ წორორთომყეო.

იახა (N) yaxa იახას yaxas (N:Sg,Dat).
თურქული ҕаҕа/ҕаҕа yaxc/yaqc. იგივეა რაც
საკინწე. საყელო. იმ პერანგსაკა აველან
წინათეფს მოქნით, ბუთთას ჩაეაგლეფთ,
ნაჲშებს, კარგი ნაჲშებს ჩოყერთ, მერე
ჯიბეს გოოყეთეფთ, ავალო იახას გოოყე-
თეფთ, საყელოს.

იგავს (V) ygavs იგვანდებოდა
ygvandeboda (V:Sg,3,Impf), იგვანდ-
ბოდა igvandeboda (V:Sg,3,Impf). პგავს.

3

დაიჭირა რაქთენი ქენიზი და თავის ბიჭიკი დღებდღე იზღებოდა და იგვანდებოდა ერთი შაპზადას, რო ყეინის შვილი იყოს. /თავსართი ი- III ობიექტური პირის ე-ს შემცვლელია/; პა, ქინძსა იგაე და გართხმულია მიწაზე, დაფენილია; კამას იტყე ქენ, კამას იგაე.

იეგდაფა (Adv) ycgdaFa სპარსული هفتاد yek daf 'c. ერთბაშად, ერთხელ. წამუარდა იეგდაფა.

იეთიმი (N) yetimi იეთიმი ietimi. იეთიმები ietimcbi (N:Pl,Nom). არაბული ايتيم yatim. ობოლი. ერთი იეთიმების საქონელს დაიჭერავსო და მეორე წელს ამბოფსო, რო მივალ მაქქაჩიო; ეგდილე, ხურდა ვმაწილები მყეანდა, იეთიმები დავზარდეყე.

იელდის ჭამა (Msd:Phras) yeldis çama იელდა ეჭამე yelda vçame (V). ძლიერი შიშის განცდა. შამაშინა და იელდა ეჭამე.

იელხი (A) yelxi თავზეხელალებული.

იექ (Num) yek სპარსული يك yek. ერთი. იექ სათე დიგე იტყიან რო ბაღე, უნდა ახანძალმა ადგეს და დაამაღმა იშუშპრონ; იექ სათს.

იექდუნა (A) yekduna სპარსული هانك yek danc. მარტო, დედისერთა. მული მყუნდა გეეთხოვა, მაზლიც არა, იექდუნა იყო, ერთ მული მყუნანდის; იექდუნა მხოლოდ, მარტო.

იწოვს (V) yçovs წევას. ისეთი ტკბილია, რო ხატას იწოვს.

ყალი (N:Plant) Qali იხ. ფოთოლი, ფორცოლი. ფოთოლი/აფუსი/.

ყალიჩა (N) Qaliča ყალიჩას Qaličas (N:Sg,Gcn). იგივეა რაც ყალიჩა. ხალიჩა. ყალიჩას უნდა რუქა იყოს და იმ რუქაზე ქსოო; რო პარზადის კელი ექონდა, რო მაღლა მოსკლავიც იყო, რო ყალიჩაჩი ჩააგდოს.

ყარა (N) Qara ხარა xara. იხ. ერთ ყარა. მხარე. მიიხედე ემაგ შენ ამ ყარაზე; მეშჩელის ხარა იქ წაიდენყე, ილოკეებიანყე.

ყარების გამახამება (Msd) Qarebis gamaxameba ხარების პირველად გაყვანა გასაჩვევად.

ყარი (N:Animal) Qari ხარი xari. ყარები Qarebi (N:Sg,Nom), ყრები Qrebi (N:Pl,Nom). იხ. ჩილხო, ჯონგა. ხარი. სამი წლიდან ხარია. ყრები იცი რა არი?

ყარკისერიანი (A) Qarķiseriani მხარბეჭიანი.

ყარმა ვარსაყე რო მაღე ადგეს, მეორეს დაანებებს (V:Phras) xarma xarsaqe ro male adges, meores daanexebს ანდაზა, ადრე ამდგარი ხარი მეორეს აჯობებს.

ყარანტო (N) QarQanço ხარხანტო xarxanço (N). ყანყრანტო. ერთ ცხორს რა აქეს: ფაში, გულ-ლიძლი, ყანყრატო /მარტყოფი (ფერეიდუნშაპრი)/.

ყავა (N) QaQa ყაყა qaqā, ხაზა xaxa. ხაზა. ადვილ ვაჯარი ვერ ჩადის, ის ხორბადის ფხა იგეთია.

ყავანი (N:Pr) QaQani შტო-გვარი მარ-

ტყოფში (ფერეიდუნშპარში). ვაჰას ვიტ-
ციოფე ჩონ. პურს ჭამდიანე/მარტყოფი
(ფერეიდუნშპარი)/.

ვაჰარი აქს (V:Phras) QaQaci aks ხელთ
ჰყავს, აქვს, უყარია. იმ დროს ინგლისსა
და ამერიკასა თურქეთი და ირანი ვაჰარი
იქონდა და ჩაყლარტუა უნდოდა.

ვბო (N:Animal) Qbo ხბო. ვბოებმა წაიკი-
დის და უკან-უკან ჩაიდა და ვეღარ ამოი-
დღეს, ამოიყანეს/მარტყოფი (ფერეიდუნ-
შპარი)/.

ვღების (V) Qdebis ვღებიანო Qdebiano
(V:Pl,3,Prs,0). ეწყობა, უგებს, ურთიერ-
თობს. და შაჰ-აბასს წოღებენ ამბავსა და
იტყიან, რო ეს ქართველები ემ ნაჯაჰა-
დელებთანაც არა ვღებიანო და ჰარ დღეთ
შუღლობენო და შაჰ-აბასი ქართველებსა
ამაირეკაყვე სოფელჩიგა და ჭერეიდანსა;
ერთად, არა! გაყრილები. ვეღარ მათვღე-
დენ ერთმანერთთან.

ვღების (V) Qdebis ხღება. ჩონთან იყო სუ-
ლათ გაყოფა, როსაც ომი ვღებოდა ემ სო-
ფელჩი.

ვევი (N) Qevi ხევი, მდინარე. ცოტა წყა-
ლები. ლეღებსაყვე ვევიჩი ჩამოდის. ლე-
ღეებია რო ვევს აკეთებენ; მტკეარი ვევია.

ველ (Part) Qel ჯერ. შარშან ხო ბეეურველ
მუელ; ათველ გაზომე და ერთველ გაზივე.

ველ-ფეხსაყენ ჩამავარღეთ (V:Phras)
Qel-pexsaqen čamayvardet წყველა,
ხელ-ფეხი ჩამოგცვიღეთ.

ველათ იყოს (V) Qelat iqos ხელთ ქონა.
კოკით წყალი ჩავდგიოფე, ჭურჭელი-
თა, მასაღან, ცხელი წყალი ველათ იყოს.
/ცხელი წყალი ხელთ ვექონდეს /მარტყო-
ფი (ფერეიდუნშპარი)/.

ველაჩო (N) Qelačō ხელჩო. კარი რო გუნ-
და შაკერთ, ხერხი უნდა, შალაფი უნდა,
რენდა უნდა, ველაჩო უნდა.

ველახლიანი (N:Top) Qelaxliani აფილის
სახელი მარტყოფში (ფერეიდუნშპარში).
ხელახლიანი – ხელი ხო ახლა დაადეეს და
გაკეთეს, ააშენეს ხელახლა.

ველდაწერული (A) Qeldaçeruli ხელდა-
წერი. ეს ხელდაწერულია, რო ემაშინ დიდ
სახლები 'ყო, ქართულ სახლები, რო და-
მეებზე შემეყერებოღეს, იკითხეღეს.

ველები კი დაგავმა (V:Phras) Qelebi ki
dagaQma წყველა. უი, ველები კი დაგავ-
მა, რა მაგეთი არ დაციხო-მეთქი.

ველზე მოკიღება (Msd) Qelze mokidcha
კაკალაგადფარებულ პატარძალს ნეფე და ძმა
ჰკიღებენ ხელს და მოყაეთ.

ველი ველს ბანს, ორისთვე – პირსა
(V:Phras) Qeli Qelsa bans, oristve –
pirsa ანდაზა /თორელი/.

ველი-ველ ქნა (Msd) Qeli-Qel kmna ხე-
ლის ჩამორთმევა. ხელი-ხელთ ვიქო.

ველით Qelit გამო. უფულობის ველითა;
მარი ზობის ველითა/ ავადმოყოფობის გა-
მო/; უწყალობის ველითა/ უწყალობის გამო
/თორელი/.

ველის აკაეება (Msd:Phras) Qelis
akaveba მუშაობის შეუღლებლობა, ხელ-ფე-
ხის შეკერა.

ველის გაბანება (Msd) Qelis gabaneba ხე-
ლის გადაჭლობა. ხელუმს გაამანებენ.

ველის დანებება (Msd) Qelis dancbeba
იხ. დანებება. ხელის ჩაღება. ამ ქალას
ველს დაეანებებ, დაჭკრავ მოქამად ერთი
ქუაზე, ერთი საღმე ქე ამ ქალამ დაიყე-

ჟოს, ქე თა ქაღლამ დაიჯეჟა, მოკიდავ და ვირბენ დედაკაცების უკან, ვაშინებყე, სუს შეეშინდებესყე ემ ცურავსაყე, ჩემთი ცურავსაყე არ მეშინიან. /ამ ქალას (გველის თავს) ხელს დავაჯაღებ და დედაკაცებს ვამოვეკიდებ/.

ველის შანახვა (Msd:Phras) Qclis šanaxva შეწყვიტა. და ხობ, თქო: ადარ მაიკლავ. ველილა შაინახეს, თა იმაშინ რო დავარდესლა, ცხრამეტი კაცილა.

ველისძირზე ყოფნა (Msd) Qclisgirze čopna ხელქეითობა. ველისძირზე არა ვარ, ხო. შენ ჩემ ველის ძირზე ხარ. მე ვარ შენ დილიო.

ველკავი (N) Qclkavi სახენელი იარაღის გუთნის ერთ-ერთი ნაწილის სახელი.

ველკუდი (N) Qclkudi სახენელი იარაღის გუთნის ერთ-ერთი ნაწილის სახელი.

ველმოტეხული საქმეზე წავა და გულმოტეხული – არა (V:Phras) Qclmotexuli sakmeze čava da gulmočxuli – ara ან-ღაზ.

ველქული (N) Qclkudi გუთნის ნაწილი.

ველცარიალი (A) Qelcariali ხელცარიელი. ველცარიალიაო. ადამიანს გული ეწების თავისთვინ.

ველცარიელა (A) Qelcariela იხ. დაგდება. ღარიბი, ხელცარიელი. დავარდა ველცარიელა; მინც ველცარიალი ყო, სტუმარმოყეყარი ყო.

ვიფი (N) Qipi ვიფი. მუხლებზე ამოხვეული ძაფი. ერთი ბოლო ერთ მუხლს არის მოღებული, მეორე ბოლო – მეორე მუხლზე. ასე ამოხვეული ძაფი ადვილად და კარგად იღებება.

ვიჟინი (Msd:Voice) QiQini იგივეა რაც

ხიზინი. ხვიზინი, ჭიხვინი. ცხენის ხმიანობა.

ვლარულარჩოფს (V:Voice) QlarQlarčops თუხთუხებს. როსაც რო წყალი ძან დულს.

ვმა ამოტეხილი აქ (V:Phras) Qma amočxili ak ხმამალა ლაპარაკობს.

ვმა იდგა (V:Phras) Qma idga ამავეი გავრცელდა.

ვმა ჩაარჩომინე (V) Qma čaarčomine ხმა ჩაწყვეტინე.

ვმამალღოვ (Adv) Qmamagliv ხმამალა. ვმამალღოვ ამბობდეს.

ვმაჟმო (N) QmaQmo ვმაჟმო QmaQmu. იგივეა რაც ჩამიჩუმნი. ხმა, ჩამი-ჩუმი. ხმახმო აღარ არი; რო მეორე ღამეს, შუაღმობა იყო რო, რო ხმახმო დაღვაო, რაც ვირი წერეკაყეო, სუ მორეკა აღოამაო.

ვმაჟმო (N) QmaQmu ჩამიჩუმი.

ვმელ ნაღები (N) Qmel nağebi გამხმარი ნაღები. გაჟმისყე, ტყელასავით გახმების; შირაჩილა დავსჭრით, ჩავაწყოფთ, ზამთრით შეეშჟამთ.

ვმელი (A) Qmeli მკაცრი. ვმელი კანონები.

ვმელი (A) Qmeli იხ. გახმობა. მშრალი.

ვმელი (A) Qmeli ხმეილი xmeili. იხ. გახმობა. მშრალი. ფირფელი თოვლი ეგეთია, რო წყალი არა აქ, ხმელ თოვლია; ამას ფათუ დაგებული ჰქონდა, ხმელ იყო, ბიჭი დასველებულიყო თოვლჩი ჭანჭახებდა.

ვმელიანობა (N) Qmelianoba უწყლობა, გვაღვა. წიმა არ მოღის წელსა, ვმელიანობა არი წელსა.

ჰმის გაგლება (Msd) xmis gagdcbა იხ. ბუნ-
გის დაკვირვება. მაგალითად, როცა ოჯახში
ვინმე გარდაიცვლებოდა, ავიღოდნენ გომზე
და დაიკვირებდნენ – ჰმას გააგლებდნენ.

ჰმის ჩავარდნა (Msd) Qmis čavardna ხმის
გავრცელება, გავარდნა. *ჰმა ჩავარდა; ჰმა ჩა-
ვარდნილიყო; ჰმა ჩავარდა, ეს დიდი თავგე-
რიო, რო იმის დედაკაცმაო რო ეგეთი სახ-
ლები გააკეთაო, მოდიხო.*

ჰმობა (Msd) Qmoba დაშრობა, შრობა.
*ცხორი გაჰმობის, სარეცხი გაჰმობის, პური
რო ჩვეყართყე წენნი, ჩამიჰმობა – იტყვიან.
ჰმელები გაჰვიჰმე /მარტყოფი (ფერეიღუნ-
შაპრი)/.*

ჰობო (N:Animal) Qobo ჰუბო Qubo. ხბო
/დაშქესანა/.

ჰრამი (N) Qrami *ხრამი* xrami. იხ. ჩამოჰ-
რამული. ხრამი.

ჰრელა (N) Qrela ჰერელი. *ეს ნეჰრა რო-
გორა, ერთ ჯოხნია, რო სქელ ჯოხი, შუა
გომოჯიდაყე, შუა ჯოხი და ანქით-ექით
ლოკუნაჰეყე და ორ ჰრელა აქ; თქო, რო
მოხილ იქაო, არ გაგიშეგენ შემოხიდეო,
კარიაო და იმ კარსაო ემხელა ჰრელა აქო;
ამაჰეყე, – თხელ კინებია, – იმ თხელ
კინეფსა და ჰრელეფსა ლოგებდენ.*

ჰროჰინება (Msd:Voice) QroQineba ხმია-
ნობის სახეა. *ჰროჰინება რა იციან?*

Φ

ჰათას დათლა (N:Ritual) Fatas datla
სპარსული *فاته فاتحه*. ფათას დათვლა. გარ-
დაცვლილთათვის ყურანის პირველი სურის
წაკითხვა. ამ ლოცვის წაკითხვა ხდება დაკ-
რძალვამდე და დაკრძალვის შემდეგაც. *მა-
ჩეღნიგაც კაცები, შინა დედაკაცები, მის-
ცემენ – ჰათა ჰათა ღოთოღონ იმ კდარ-
სათი; მაჩეღნიგაც კაცები, შინა დედაკა-
ციები მისცემენ – ჰათა ჰათა ღოთოღონ იმ
კდარსათი.*

ჰალანაქესი (N) Falanaksi სპარსული
فولان کاس folān kas. იხ. ჰელანი. მავან-მავა-
ნი. *ჰალანაქესმა უნდოდა წაიღეს ჩონ სახ-
ლრი.*

ჰამილი (N) Famili *ფამილი* pamili. ჰა-
მილის Familis (N:Sg,Gcn). ფრანგული
famille. გვარი. *მოხუცსა ემას იქმენ,
რო ჰამილის ემესა, ნაცნობის დიდსა წა-
გ ზავნიან; შენ მამა მინ არი, სახელი რა არი
ფამილი და მერე რას მუშაობს და.*

ჰამილის დიდი (A) Familis didi გვარის
უფროსი.

ჰანდოხი (N:Plant) Fandoxi სპარსული
فانداق fandoq. თხილი. *ნუხულო არი, ჰანდო-
ხი არი, ხურმა არი, გოლაბი არი.*

ჰარაში (N) Faraši არაბული *فارس* farrāš.
მსახური. *ერთი ჰარაში ყუანდა; მიველ
მადრეზანი და ექაცა ერთი ჰარაში ყუანდა,
ესეც ელს ქართველი იყო, ჰარაში – ბერ
კაცი იყო.*

ჰარდა (Adv) Farda სპარსული *فردا* fardā.
ხვალ. *ემ ბერ კაცმა თქო, ემ ჰასანამა, რო
ემ ტრედებო, ქენაო იცოდეო, ჰარდა ქენ*

შაჰადათობა მიჰკეთო /ზეალ უნდა მისცეთ ჩვენება/.

ფარსახ (N) Farsax სპარსული خاسرفarsax. მანძილის საზომი ერთეული. ერთი ფარსახი ექვსი კილომეტრის ტოლია. ორ ფარსახზე გზა არია.

ფარყი (N) Farqi ფარყი parqi. არაბული قرף farq. განსხვავება. ჩემ არმიასყე ფარყი არა გაქთყე, ბაბა! – განსხვავება არა გაქთო; ხო ფარყი აქენასაია, ფარყი აქ; ფარყი – სხვაეება.

ფარჰანგი (N) Farhangi ფარჰანგს Farhangs (N:Sg,Dat). სპარსული فرهنگ farhang. კულტურა, მეცნიერება. ის იყო, რო სეფაქედანეში, რო ყეიარაზ მოსწავლე-ბელი, რო ფარჰანგს დაიბახიან.

ფაყათ (Adv) Faqat ფაყათ paqat, ფაღათ paqat. არაბული فقط faqat. მხოლოდ. ეს-ლანდელ ყორებ ცომსაც არ დააკრვენ, არცრა არ იციან, ფაყათ ყალიჩა; თქო: არა, ფაყათ ათორიყელეფ ყალიჩანსა; ქართულიც ნამაი არ ვიცი, ფაღათ გული ნამაი მიწევის საქართველოსკენ; ფაყათ მე და შენ.

ფაყირი (A) Faqiri ფაყირი paqiri. არაბული فقير faqir. იგიუეა რაც ყარიბი. იხ. და-ფაყირება. ღარიბი გლეზი, არაფროს მქონე. ღუნია ვერენ არი, ერთი არბაბია, ერთი – ფაყირი; ორი ღეზი იყნეს და ერთი ფაყირი იყო და ერთი არბაბი, ფაყირი იყო და არბაბი.

ფელანი (N) Felani ფოლანი Folani. არაბული فلان(f)lān. იხ. ფალანაქესი. მავანი. გამავინისყე: აჲ, შე ფელან, ფელან შოღდ რაისთი ვერე დაირბი და ფუზულობ!; იტყის, რო რა ვინდა, ფელანი სად ყოფილხარ!

ფეშარი (Msd) Fešari სპარსული فشاړ fešār. დაწოლა, შეტევა. იმაშილა ჰამლას იქმენ და ფეშარს მაიტანენ და აელუნ; და ფეშარი რო მაქ, ვერცრას ვერ შაქჭამ, ვერ შაქჭამ.

ფილი (N:Animal) Fili სპარსული فیل fil. სპილო. ფილი ბაყევაჰჩი არი.

ფოლი (A) Foli არაბული فوفourī. საჩქარო, გადაუღებელი. თქო, რო არაო, ის რო მოგაგონდა, უნდა ჰთქოვო! ია არა და ელ ეხლა ჯაღლათს დოოკიელებო, რო ფოლი ქაღლა აგლიჯოსო.

ფუზული (A) Fuzuli ფუზულებია Fuzulbia (A:Aux,Pl,Nom). არაბული فوفozul. იხ. ფოჯრუ. თავხელი. იმაში ძრიალ ფუზული ვიყავ, ძრიალ გავერბოდი, გამოერბოდიყე და ვაღონებდიყე ყმაწილეფსა; და ერთი ეს ისპნელი ყმაწილები, ისპანის ყმაწილები, რო ძრიალ ფუზულე-ბია მაადგებიან, იტყიან, რო ე, ბაბა, ე, ალა, ე, ბატონო!